

slovenská archivistika

1

/ 2020

ročník 50

ISSN 0231-6722

est comparatus, per
Montium, ut pote, Joann
tinum Leporis, precise
cessitatem Collegij Promont
hor Privilegiati Oppidi
cum. Die 1. Mensis
ANNO 160
Post horrendam carnal. subitanam devas
damentalem eversionem, malitia
rum, inopinata factam, Die vigesi
Anni 1. Die vigesi

SLOVENSKÁ ARCHIVISTIKA

ROČNÍK 50

2020

Číslo 1

ODBOR ARCHÍVOV A REGISTRATÚR
MINISTERSTVA VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
A
MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV

Vydavateľ/Publisher
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
odbor archívov a registratúr a Slovenský národný archív

Redakčná rada/Editorial board
Milan Belej (Štátny archív v Nitre)
Ivana Červenková (Slovenský národný archív)
Petr Elbel (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika)
Andrea Farkasová (Magyar Nemzeti Levéltár, Budapešť, Maďarsko)
Miroslav Kunt (Národní archiv, Praha, Česká republika)
Tünde Lengyelová (Historický ústav Slovenskej akadémie vied)
Rastislav Luz (Slovenský národný archív)
Kristína Majerová (Archív Slovenskej akadémie vied)
Mária Mrižová (MV SR, odbor archívov a registratúr)
Richard Pavlovič (Štátny archív v Košiciach)
Monika Péková (MV SR, odbor archívov a registratúr)
Marek Púčík (Slovenský národný archív)
Juraj Roháč (Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)
Daniela Tvrdoňová (Slovenský národný archív)

Hlavný redaktor/Editor in chief
MÁRIA MRIŽOVÁ

Výkonný redaktor/Managing Editor
DANIELA TVRDOŇOVÁ

Tajomník/Editorial secretary
IVANA ČERVENKOVÁ

Jazykoví a technickí redaktori/Proofreading and technical editors
RASTISLAV LUZ, MAREK PÚČIK

ÚVODNÉ SLOVO

Milí čitatelia,

Slovenská archivistika počas svojej dlhoročnej existencie prešla dobrým aj horším obdobím, zažila lepšie i náročnejšie časy. Z nášho pohľadu, ako vydavateľa, za jedno z priaznivých období hodnotím roky, keď vydávanie odborného časopisu vedenie ministerstva považovalo za prirodzené vyústenie práce, snaženia a vedomostí archivárov a nie za finančnú záťaž i tak nízkeho rozpočtu sekcie verejnej správy. Za pozitívne pokladám obdobie, keď sa výkonný redaktor a tajomník redakcie v rámci svojej pracovnej náplne výlučne venoval redakčným prácam a nie, ako nasledujúce roky, aj ďalším náročným odborným činnostiam a úlohám v rámci odboru archívov a registratúr. Za dobré obdobie považujem tiež to, keď sa redakčná rada rozhodovala medzi publikovaním dobrých, lepších a výborných štúdií, neprihliadala na povolený rozsah strán periodika a hlavný redaktor nemusel balansovať medzi pokynom vedenia ministerstva na výlučne elektronické vydávanie Slovenskej archivistiky a zaužívanou, čitateľmi preferovanou, distribúciou výtlačkov v papierovej forme. To náročnejšie obdobie v živote Slovenskej archivistiky bolo teda poznamenané najmä nedostatčným personálnym a technickým zabezpečením, ktoré sa v korelácii s finančnými problémami pretavilo do – aj pre nás smutnej – päťročnej prestávky v jej vydávaní a s tým spojeným skepticizmom, nedôverou a nedostatkom príspevkov zo strany archivárov.

Nielen v živote človeka sa striedajú dobré veci so zlými. Verím, že po nepriaznivom a zložitom období v živote Slovenskej archivistiky nastáva nová a lepšia etapa jej existencie. Je to najmä vďaka entuziazmu riaditeľa a zamestnancov Slovenského národného archívu, pod kuratelou ktorého redakčné práce prechádzajú. Som presvedčená, že s rovnakou horlivosťou a zápalom, akým sa do práce pustili kolegovia zo Slovenského národného archívu, sa svojej úlohy zhostí aj inovovaná redakčná rada a jej činnosť sa pozitívne odzrkadlí na stránkach „novej“ Slovenskej archivistiky.

Dovoľte mi ešte jednu reminiscenciu z prvého čísla Slovenskej archivistiky z roku 1966, v ktorom jej hlavný redaktor Michal Kušík informoval nielen o vzniku periodika, jeho programe, ale najmä jeho cieľoch. Aj dnes po päťdesiatich štyroch rokoch môžem s potešením konštatovať, že cieľ vydávania Slovenskej archivistiky zostáva nemenný, a to rozvíjať archivistiku, dať archivárom priestor publikovať svoje poznatky z archívnictva, archívnej teórie, najmä archívnej praxe a pomocných vied historických.

Verím, že Slovenská archivistika „ako publikačná aréna slovenského archívnictva“ sa opäť stane dôležitou súčasťou knižnice každého archívu a archivára.

Mária Mrižová, hlavná redaktorka

ŠTÚDIE A ČLÁNKY

PREMENA BRATISLAVSKÉHO HRADSKÉHO ŠPANSTVA NA ŠLACHTICKÚ STOLICU

RASTISLAV LUZ

Luz, R.: The Transition of the Bratislava Royal County to the Noble One. Slovenská archivistika, Vol 50, 2020, No 1, p. 5-21

The study describes the process of transition of the regional administration and self-government in the Kingdom of Hungary at the end of the 13th and the beginning of the 14th century. Based on the references in written sources, the author identifies the changes within the administration of the Bratislava royal county that led into its transformation to the noble county. The paper summarizes the historical events that took place in the studied area from the end of the 13th century until 1330.

Key words: History of administration, Middle Ages, royal counties, noble counties, Bratislava.

Základ usporiadania uhorského štátu tvorili od stredoveku až do polovice 19. storočia šľachtické stolice, ktoré ako územné celky prežili aj spoločenské zmeny v rokoch 1848 – 1849 a 1918 a pretrvali až do roku 1922. O ich pevnom postavení, ako aj o previazanosti s mnohými oblasťami života svedčí fakt, že ešte aj sto rokov po ich zániku sú historické regióny bežne známe i mimo odborných kruhov, v „laickej“ verejnosti. Dnes už je všeobecne akceptovaná vývojová línia, na ktorej po sebe nasledujú veľkomoravské *grady* (v územnom zmysle slova), na ktoré nadviazali za vlády Štefana I. *hradské španstvá* a tie sa stali po rozklade patrimoniálneho štátu základom pre vznik *šľachtických stolíc*.¹

---

¹ Terminológia regionálnej správy a samosprávy nie je v slovenskej historickej vede dodnes všeobecne zjednotená. V zásade existujú tri systémy názvoslovia pre stredoveké územné celky a ich predstaviteľov. Najjednoduchší systém vychádza z poslovenčovania latinských termínov používaných v pôvodných prameňoch; z termínu *comes* sa tak stáva *komes*, z *comitatus* komitát, *congregatio nobilium* sa uvádza ako šľachtická kongregácia a podobne. Druhý systém dôsledne prekladá všetky pojmy do slovenčiny, avšak nehľadí na ich možnú viacvýznamovosť. Preto *comes* je preložený ako župan (bez ohľadu na obdobie či kompetencie), *comitatus* ako župa, príp. stolica, *comes curialis* i *vicecomes* ako podžupan atď. Napokon tretia terminológia poukazuje na to, že vo vývoji regionálnej správy je potrebné rozlišovať dve obdobia podľa toho, akou mierou sa na fungovaní týchto správnych jednotiek podieľala kráľovská a akou šľachtická moc. V staršom období patrimoniálneho štátu, keď absolútna moc patrila kráľovi, používa pre latinské termíny *comitatus – comes – comes curialis – iudices regis* slovenské pojmy *hradské španstvo – hradský špán – dvorský špán – kráľovskí hradskí sudcovia*; v druhom období, keď už moc postupne preberala do rúk miestna šľachta, termíny *comitatus – comes – vicecomes – iudices nobilium* prekladá slovenskými názvami *šľachtická stolica – župan – podžupan – slúžni*. Keďže táto terminológia ako jediná z uvedených reflektuje aj zásadné zmeny, ktorými prechádzali

V období patrimoniálneho štátu spájali v sebe hradske španstvá politickú, hospodársku a vojensko-správnú funkciu a ich predstavitelia tvorili predĺženú ruku panovníka v jednotlivých regiónoch krajiny. Kráľovský hrad, ktorý bol sídlom hradskeho špána a ostatných hodnostárov, bol zároveň centrom vojenskej sily, súdnictva, hospodárstva, ale tiež regionálnej správy. Najvyšším predstaviteľom kráľovskej moci v hradskom španstve bol *hradský špán*, menovaný a odvolávaný kráľom a kráľovi podriadený vo všetkých oblastiach. Hradský špán mal troch zástupcov pre svoje špecifické úlohy – *dvorského špána* (*curialis comes*, s kompetenciami najmä v oblasti súdnictva, ktorý v čase neprítomnosti hradskeho špána preberal takmer všetky jeho kompetencie), *hradskeho veliteľa* (*dux exercitus*, zastupujúci hradskeho špána v oblasti vojenského velenia) a *hradskeho kastelána* (*castellanus*, zodpovedajúci za praktickú správu kráľovského hradu a jeho fungovanie). Všetkých troch podľa svojej vôle menoval samotný hradský špán, ktorý nemohol sám obsiahnuť celú správu hradskeho španstva, najmä ak svoju funkciu mohol zastávať aj vo viacerých španstvách naraz. V oblasti súdnictva pôsobili *kráľovskí hradskí sudcovia* (*iudices regis*), ktorí boli v jednom španstve dvaja a neskôr štyria, od hradskeho špána boli nezávislí, podliehali priamo kráľovi a v jeho mene vykonávali svoje kompetencie. Okrem nich v správe vystupovali aj vojenski hodnostári (*stotníci*, *desiatníci*), *pristavovia* (súdni úradníci), poslovia, výbercovia dávok a poplatkov. Celý systém vychádzal z predpokladu, že vlastníkom celého spravovaného územia je kráľ, a správa je teda vlastne správou kráľovského majetku.

Spoločenské zmeny prebiehajúce od konca 12. storočia, ale najmä v prvej polovici 13. storočia za vlády Ondreja II. a Bela IV., uvedený systém narušili. S nárastom rozsahu donačnej politiky panovníkov ubúdala kráľovská majetok a s tým sa logicky umenšoval aj rozsah pôsobnosti správnych útvarov – s pôdou boli darovaní i na nej žijúci obyvatelia, ktorí z pôsobnosti hradskeho špánov prechádzali do závislosti svojich zemepánov. S roztrieštením majetkovej základne prirodzene nárastol aj počet súdnych sporov medzi miestnou šľachtou navzájom a vznikali tiež spory medzi jednotlivými vrstvami šľachty, zvýšilo sa zaťaženie vidieckych palatínskych súdov a miestna šľachta začala vyvíjať snahu prevziať oblasť súdnictva do svojich rúk. Významným právnym predpisom, ktorý túto otázku riešil, bol kráľovský dekrét z roku 1267. Kráľ sa ním zaviazal každoročne konať so šľachtou súdne zhromaždenie v Stoličnom Belehrade, na ktorom sa šľachtici mohli zúčastňovať osobne, ale zároveň ich mali zastupovať dvaja alebo traja šľachtici z každého hradskeho španstva.² Tu sa

---

(samo)správne funkcie na úrovni regionálnej (samo)správy a bez nutnosti ďalšieho upresňovania vyjadruje konkrétnu formu regionálnej správy alebo samosprávy, používame ju aj v našej štúdiu, ktorá sa venuje práve týmto zmenám. K zdôvodneniu tejto terminológie: SOKOLOVSKÝ, Leon. Grad – španstvo – stolica – župa (Príspevok k terminológii dejín správy). In *Slovenská archivistika*, 1981, roč. 16, č. 2, s. 94-117. V súlade s tým sme upravili kvôli zrozumiteľnosti textu aj terminológiu pri údajoch preberaných z literatúry, okrem doslovných citácií.

² ŽUDEL, Juraj. *Stolice na Slovensku*. Bratislava : Vydavateľstvo OBZOR, 1984, s. 14. Znenie príslušného ustanovenia publikoval napr. BAK, János M. *Online Decreta Regni Mediaevalis Hungariae. The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary* [online]. B. m. : Utah State University, 2019, 1631 s. (k spomenutému dekrétu na s. 183-189, konkrétne ustanovenie na s. 184). Dostupné na internete: https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=lib_mono [cit. 2020-04-02]: *VIII. Item ordinavimus, quod singulis annis in festo sancti regis*

však vývoj nezastavil. Dekrét z roku 1290 stanovil, že hradský špán (stále zastupujúci súdnu moc kráľa) smie súdiť len spolu so slúžnymi a slúžni sa povinne musia zúčastňovať aj palatínskych kongregácií spolu so špánom.³ Napokon aj dekrét z roku 1298 stanovil úlohy „štyroch šľachticov z každej provincie“ pri výkone niektorých právnych aktov.⁴ Slúžni (*iudices nobilium*) sa tak stali prvými predstaviteľmi stoličnej samosprávy, keďže pochádzali z radov miestnej šľachty a do svojich funkcií boli touto šľachtou aj volení. V nadväznosti na to sa začala meniť i úloha dvorského špána a zo zástupcu hradského špána sa vyvinul prostredník medzi miestnou šľachtou a županom – podžupan, i keď v najstaršom období sa spôsob jeho dosadzovania do funkcie ešte nezmenil.

Mohlo by sa zdať, že na základe spomenutých dekrétov prebehol (alebo sa zavŕšil) proces premeny hradských španstiev na šľachtické stolice na území celého Uhorska viac či menej naraz, v rozpätí len niekoľkých rokov. Reálna situácia ale bola iná. V regiónoch proti sebe stáli na jednej strane snaha kráľa (resp. jeho zástupcu – hradského špána) o udržanie zvyškov centralizovanej moci, na strane druhej rozvíjajúca sa feudálna anarchia a snaha drobných šľachticov, ktorí ale mali rôznu úroveň pribojnosti. Úlohu zohrávalo aj postavenie konkrétneho hradského španstva (nielen v zmysle významu, ale aj v zmysle jeho polohy v krajine).⁵ Je prirodzené, že kráľ trval na udržaní svojej moci napr. v pohraničných regiónoch. Proces premeny hradských španstiev reálne teda prebiehal celé desaťročia. Podľa Juraja Žudela sa do konca 13. storočia „úplne alebo čiastočne“ pretvorilo osem španstiev na území dnešného Slovenska.⁶ Z podrobnejšieho spracovania tejto problematiky pre jednotlivé španstvá poznáme tieto datovania: v Zemplíne sa odohral proces veľmi skoro a podžupan a štyria slúžni sú vydavateľmi listiny už v roku 1299⁷; Nitra má štyroch slúžnych

---

unus ex nobis (t. j. kráľ Belo IV. alebo mladší kráľ Štefan V., pozn. autora) *Albam venire debeat et de quolibet comitatu duo vel tres nobiles debeant convenire, ut in eorum presentia de omnibus dampnis et iniuriis per quoscunque datis et illatis omnibus querelantibus satisfiat.*

³ ŽUDEL, ref. 2, s. 14. NOVÁKOVÁ, Veronika. Nitrianska stolica do roku 1526 (Vývoj správy a spisomňovania). In *Slovenská archivistika*, 1984, roč. 19, č. 2, s. 39; BAK, ref. 2, s. 192-193: *III. ... nec comes iudicium recipere aut iudicare presumat absque quatuor nobilibus nominatis. ... VIII. Item si palatinus in regno nostro ad faciendum iudicium processerit, in qualibet provincia quatuor iudices deputati cum comite parochiali ire et iudicare debeant et ius, quod comitem parochialem in iudicis contingit, ipsi comiti d[ari] plene volumus et persolvi. Si vero palatinus sinistre procedere intenderet, iidem quatuor homines cum comite ipsorum prohibere et nobis intumescere teneantur.*

⁴ ŽUDEL, ref. 2, s. 14; BAK, ref. 2, s. 208-209 (články III. a IV.; znenie článkov s ohľadom na ich rozsah neuvádzame).

⁵ Význam Bratislavského hradského španstva sa prejavoval počas 13. storočia aj obsadzovaním funkcie hradského špána najvyššími krajinskými hodnosťami. Tak napr. počas výkonu funkcie bratislavského hradského špána boli zároveň koncom 13. storočia Matúš Čák (syn Matúša, 1282 – 1283), Mikuláš (1284 – 1285) a napokon aj ďalší Matúš Čák (syn Petra, 1296 – 1297) palatínmi. Porov.: ZSOLDOS, Attila. *Magyarország világi archontológiája 1000 – 1301*. Budapest : MTA, 2011, s. 185-186. ISBN 978-9627-38-3.

⁶ Malo ísť o hradské španstvá Abovské, Bratislavské, Gemerské, Hontianske, Komárňanské, Novohradské, Ostrihomské a Zemplínske. Porov.: ŽUDEL, ref. 2, s. 14.

⁷ ULIČNÝ, Ferdinand ml. Listiny Zemplínskej stolice do roku 1526. In *Slovenská archivistika*, 1988, roč. 23, č. 1, s. 109.

doložených už v roku 1307, ale podžupan sa spomína až v 20. rokoch 14. storočia⁸; v Tekove sa slúžni spomínajú v roku 1321 a podžupan hneď v nasledujúcom roku 1322⁹; Trenčianska šľachtická stolica sa vyvinula pred rokom 1324, keď sa už spomínajú podžupan aj slúžni¹⁰; v Above sa jedna a tá istá osoba v roku 1325 spomína ako dvorský špán i ako podžupan¹¹; v Šariši sa podžupan a slúžni spomínajú až v roku 1333¹²; a napokon v Liptove sa slúžni spomínajú v intitulácii listiny z roku 1339.¹³ Už z tohto základného prehľadu, ktorý si nenárokujeme na úplnosť, je zrejmé, že premena hradskej španstiev na šľachtické stolice sa diala počas časového obdobia dlhého približne pol storočia.

Jednotliví autori sa líšia v názoroch na to, kedy sa tento proces uskutočnil v regióne Bratislavy. Juraj Žudel zaradil Bratislavské hradskej španstvo (*komitát*) medzi tie, ktoré sa do konca 13. storočia pretvorili na šľachtické stolice.¹⁴ To prakticky potvrdzuje aj Ján Steinhübel, podľa ktorého už z 11. marca 1301 pochádza prvý doklad o existencii súdnej stolice, podžupana/dvorského župana a slúžnych.¹⁵ Opačný je názor Vincenta Sedláka, ktorý tvrdil, že prerod španstva (*hradskej županstva*) na stolicu

---

⁸ NOVÁKOVÁ, ref. 3, s. 38-39.

⁹ NOVÁKOVÁ, Veronika. Vývoj správy a spisomňovania v Tekovskej stolici do roku 1526. In *Slovenská archivistika*, 1988, roč. 23, č. 2, s. 36-37.

¹⁰ NOVÁKOVÁ, Veronika. Písomnosti Trenčianskej stolice do roku 1526. In ŠIMONČIČ, Jozef (ed.). *Studia historica Tyrnaviensia III*. Trnava : Katedra histórie Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave, 2003, s. 157-159. ISBN 80-89074-63-4.

¹¹ NOVÁKOVÁ, Veronika. Vývoj správy a spisomňovania v Abovskej stolici do roku 1526. In *Slovenská archivistika*, 1992, roč. 27, č. 2, s. 58. Autorka tu tiež uvádza, že prvýkrát sa slúžni v Above spomínajú v roku 1302. Odkazuje pri tom na listinu z edície SEDLÁK, Vincent (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae I*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1980, s. 64, č. 86 (prácu ďalej citujeme ako RDSI I). V nej sa ale spomínajú *quatuor iudices*, a nie je teda isté, či ide o kráľovských hradskej sudcov (*iudices regis*) alebo o slúžnych (*iudices nobilitum*).

¹² ULIČNÝ, Ferdinand. Vznik a vývin Šarišskej stolice v 13. – 14. storočí. In *Slovenská archivistika*, 1978, roč. 13, č. 1, s. 150.

¹³ MARTINICKÝ, Miroslav. Formovanie šľachtickej samosprávy Liptovskej stolice. In *Liptov. 12. vlastivedný zborník*. Ružomberok : Liptovské múzeum v Ružomberku, 2018, s. 195. ISBN 978-80-971535-6-4.

¹⁴ ŽUDEL, ref. 2, s. 14.

¹⁵ STEINHÜBEL, Ján. Bratislavský komitát. In *Historický časopis*, 2012, roč. 60, č. 2, s. 213. Autor odkazuje na listinu (RDSI I, s. 32, č. 8), v ktorej čítame *Nos Iohannes dictus Ryneker, curialis comes Posoniensis, significamus..., quod presentibus quatuor iudicibus, ... in communi iudicio [quo]d in villa Sancte Marie habuimus...* Tu spomínaných sudcov ale nie je možné považovať za slúžnych, keďže vo všetkých ďalších listinách týkajúcich sa Bratislavského hradskej španstva zo začiatku 14. storočia sa k pojmu *iudices* pripája zásadne len doplnujúce označenie *a domino rege deputati*, resp. jeho ekvivalent (podrobnejšie viď ďalej v texte). Takéto úplné označenie potom jednoznačne vypovedá o tom, že nešlo o zástupcov miestnej šľachty (z ktorej radov síce osobne pochádzali), ale o reprezentantov kráľovskej moci, t. j. kráľovských hradskej sudcov. A keďže práve prechod moci od kráľa smerom k miestnej šľachte je základným znakom existencie šľachtickej stolice, nemôže byť táto listina považovaná za prvú listinu Bratislavskej stolice. Preto potom ani zmienku o *iudicium commune* nie je možné chápať ako dôkaz o existencii súdnej stolice, keďže aj tá bola orgánom až šľachtickej samosprávy.

v prípade Bratislavy do konca 13. storočia na rozdiel od prevažnej časti územia Uhorska nenastal¹⁶ a neskôr uviedol, že k procesu došlo „o niečo neskôr“ než v ostatných španstvách v Uhorsku.¹⁷ Z uvedeného vyplýva, že existujú dva pohľady na skúmaný problém – buď Bratislavské španstvo prešlo premenou veľmi skoro ako jedno z prvých v Uhorsku (krátko po vydaní dekrétov z konca 13. storočia), alebo, naopak, sa premena v porovnaní s ostatnými celkami oneskorila, a to azda aj výrazne.

Historické udalosti v regióne Bratislavy na začiatku 14. storočia

Význam teritória Bratislavského hradského španstva je nesporný. Územie malo strategickú polohu na hraniciach Uhorska a Dolného Rakúska, aj kráľovský hrad v Bratislave ležal prakticky na hranici krajín. Na území španstva sa nachádzalo niekoľko slobodných kráľovských miest celokrajinského významu a tiež významnejších mestečiek. Do jeho hraníc patrila aj oblasť Žitného ostrova, ktorá bola už v stredoveku regiónom s veľmi početným zastúpením drobnej šľachty.¹⁸

Dôležitým činiteľom vo vývoji Bratislavského hradského španstva bola celková spoločenská situácia v regióne. Španstvo predstavovalo pohraničné územie, ktoré sa od vymretia Babenbergovcov v roku 1246 stalo nárazníkovou zónou medzi súperiacimi panovníkmi. Vzťahy medzi aktérmi týchto udalostí vyvrcholili viacerými vojenskými stretmi, počnúc bitkou pri Kressenbrune (na Moravskom poli) v roku 1260, vyplienením Dolného Rakúska vojskami Štefana V. v roku 1270 a odvetným aktom (vpádom) Přemysla Otakara II. v roku 1271 a druhým jeho vpádom do Uhorska a aj do Bratislavy v roku 1273, pričom odvtedy zostala česká posádka na Bratislavskom hrade kontinuálne až do roku 1277.¹⁹ V období, keď vydávané kráľovské dekréty legalizovali premenu hradských španstiev na šľachtické stolice, bol zasa hrad obsadený pánmi z Kószegu (v rokoch 1286 – 1287 a 1292) a následne i vojskami rakúskeho vojvodu Albrechta (v rokoch 1287 – 1291).²⁰ Bratislavské hradské španstvo aj s Bratislavským hradom sa po smrti Ondreja III. (1301) na základe jeho donácie z roku 1297 dostalo ako vdovský podiel do vlastníctva jeho vdovy Agneše Habsburskej. Odvtedy bolo územie fakticky rakúskou provinciou, spravovanou z Rakúska, a tvorilo neutrálne územie medzi dŕžavami dvoch najmocnejších oligarchov – Matúša Čáka a pánov z Kószegu. Kráľovi Karolovi Róbertovi sa podarilo územie získať pod svoju kontrolu až po vyše 20 rokoch, v roku 1322, za pomoc poskytnutú Rakúšanom v bitke pri

¹⁶ SEDLÁK, Vincent. Bratislavské hradné županstvo a Bratislava do roku 1291. In *Bratislava. Spisy Mestského múzea v Bratislave*, 1970, roč. 6, s. 53.

¹⁷ SEDLÁK, Vincent. Centrálné postavenie Bratislavského hradu do konca 13. storočia. In HORVÁTH, Vladimír (zost.). *Najstaršie dejiny Bratislavy: Referáty zo sympózia 28. – 30. októbra 1986*. Bratislava : Archív hlavného mesta SSR Bratislavy, b. r. , s. 163.

¹⁸ K problematike pozri napr. CSIBA, Balázs. *Šľachta na Žitnom ostrove v stredoveku. Spoločenské postavenie a genealogické prepojenia*. Dizertačná práca na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, 2019, 92 s. + LXXI s. príloh.

¹⁹ MARSINA, Richard et al. *Dejiny Slovenska I (do roku 1526)*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 233-237.

²⁰ MARSINA, ref. 19, s. 238-240.

Mühldorfe. Následne však Habsburgovci mesto Bratislava, ktoré im poručila vdova Agneša, opätovne obsadili a definitívne sa k Uhorsku pričlenilo až v roku 1338.²¹

Druhá, západná časť španstva prechádzala v rovnakom období značne odlišným vývojom. Po smrti Ondreja III. naplno prepukla svojvôľa šľachticov, ktorá sa začala ohlasovať už v posledných rokoch jeho vlády. Na území dnešného západného Slovenska na seba strhol moc Matúš Čák Trenčiansky. Už v roku 1296 získal na území Bratislavského hradskeho španstva do vlastníctva podiel na panstve Červený Kameň.²² V roku 1302 si od kráľa vynútil donáciu na Nitrianske hradske španstvo, ktoré susedilo s Bratislavským.²³ V tom istom roku si vynútil odkúpenie hradu v Bernolákove od Abraháma zo Svätého Jura.²⁴ Po roku 1310, keď Matúš Čák už otvorene vystupoval proti Karolovi Róbertovi, mu patrilo ako jedno zo 14 ovládaných španstiev aj Bratislavské a jeho časť si udržal naďalej i po bitke pri Rozhanovciach v roku 1312.²⁵ V rokoch 1309 – 1321 držal vo svojich rukách dokonca aj mesto Trnava, ktoré ležalo v hraniciach Bratislavského španstva.²⁶ Matúš sa tituloval ako palatín a zvolával zhromaždenia šľachty (kongregácie) zo svojej državy, ktoré sa konali väčšinou pri Topoľčanoch.²⁷ Svoju moc opieral o služobníkov z radov drobnej šľachty. Až potom, čo Matúš Čák 18. marca 1321 zomrel, sa jeho panstvo začalo neudržateľne rozpadáť.

Kráľovskí hradske sudcovia – slúžni

Ako sme už uviedli, prvotným a základným rozdielom medzi fungovaním hradske španstiev a šľachtických stolíc je účasť miestnej šľachty na správe, hlavne v oblasti súdnictva. Je dôkazom o počiatkoch transformácie kráľovského španstva na šľachtickú stolicu.²⁸ V dokumentoch vzniknutých z produkcie predstaviteľov Bratislavského hradskeho španstva (pozri zoznam v prílohe) sa úradní účastníci súdnych pokonaní označujú rôznymi termínmi.²⁹ Pri označeniach ako *probi viri* (1302), *probi et nobiles viri* (1307) alebo len *iudices* (päť zmienok z rokov cca 1301 – 1310) nie je spôsob získania ich pozície možné určiť. Podobné je to tiež pri označení *iudices nobiscum* (t. j. s dvorským španom) *sedentes* (1315). Stretávame sa ale aj s veľavravnejšími označeniami. V rokoch 1301 až 1312 sa päťkrát uvádzajú *iudices a (domino) rege deputati*, výnimočne aj *iudices per regem deputati* (1311), čo je ale len ekvivalent

²¹ MARSINA, ref. 19, s. 317; LYSÁ, Žofia. Bratislava. In ŠTEFÁNIK, Martin – LUKAČKA, Ján a kol. *Lexikón stredovekých miest na Slovensku*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2010, s. 115-116. ISBN 978-80-89396-11-5.

²² LUKAČKA, Ján. *Matúš Čák Trenčiansky*. Bratislava : Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Veda, 2016, s. 34-35. ISBN 978-80-224-1532-3.

²³ LUKAČKA, ref. 22, s. 53-54.

²⁴ LUKAČKA, ref. 22, s. 61. Hrad ležal vo vzdialenosti asi len 20 km od Bratislavského hradu.

²⁵ MARSINA, ref. 19, s. 313; LUKAČKA, ref. 22, s. 76.

²⁶ LUKAČKA, ref. 22, s. 113-114.

²⁷ MARSINA, ref. 19, s. 313; LUKAČKA, ref. 22, s. 78.

²⁸ V určitých výnimočných prípadoch by mohla svedčiť minimálne o neobsadení postu špána a prenesení niektorých jeho kompetencií.

²⁹ Z priestorových dôvodov neuvádzame ku všetkým údajom v texte citácie, ale nahradili sme ich zoznamom listín v prílohe, kde okrem dátumu a uvedenia prameňa uvádzame vždy aj presnú citáciu z textu dokumentu.

predošlého označenia, podobne ako zmienka o *iudices regni* (1316). Títo boli vždy menovaní kráľom, a išlo teda vždy o kráľovských hradských sudcov. V listinách z rokov 1316 a 1317 zasa vystupujú *iudices ad hoc deputati*, podľa čoho nešlo o osoby trvalo zastávajúce funkciu v súdnictve, ale osoby určené len pre konkrétny spor. Zmienky z rokov 1301 až 1317 teda dosvedčujú, že konkrétni šľachtici boli do súdnictva zapojení vždy len na základe menovania kráľom a nie na základe výberu (voľby) miestnou šľachtou. Z rokov 1318 až 1322, žiaľ, nepoznáme žiadne dokumenty, ktoré by objasňovali vývoj v tomto období.

Zaujímavá je listina z 24. júna 1322, kde sa stretávame s označením *iudices per nobiles et ignobiles tocius provincie Chollokuz constituti*. Tá už svedčí o rodiacej sa samospráve, ale zatiaľ len na úrovni časti španstva, konkrétne na území Žitného ostrova. Treba mať na pamäti, že časť španstva bola v tomto čase ešte pod rakúskou správou. Až počnúc 14. májom 1323 sa stretávame už len s označením *iudices nobilium*. Môžeme teda povedať, že prechod od kráľovských hradských sudcov k slúžnym nastal niekedy v rokoch 1317 až 1323, zrejme krátko pred hornou hranicou tohto rozpätia.³⁰

Dvorský špán – podžupan (a kastelán)

V prípade zástupcu hradského špána je situácia s jeho označovaním v prameňoch oveľa jednoduchšia. Z obdobia rokov 1301 až 1323 poznáme až 29 zmienok s použitím termínu *curialis comes*, dve zmienky s označením *curiae comes* (1312, 1316) a v jedinom prípade vystupuje v listine *curialis comes sive castellanus* (1313), čo však len upresňuje, že dotýčny dvorský špán (Dietrich) bol zároveň kastelánom Bratislavského hradu. Takto (len ako kastelán) je označený aj v listine Bratislavskej kapituly z roku 1319.³¹ Tento Dietrich bol zástupcom rakúskej moci, ako o tom svedčí nielen jeho listina vydaná vo Viedni³², ale najmä skutočnosť, že svoje postavenie stratil spolu s koncom rakúskeho panstva v roku 1322.³³ Podľa obsahu listín dvorských špánov z tohto obdobia (podľa lokalít, ktoré sa v nich spomínajú) moc dvorských špánov siahala zrejme len do bezprostredného okolia Bratislavy a na Žitný ostrov. Popri dvorskom špánovi vystupoval len výnimočne aj hradský špán – v roku 1305 (neznámeho mena) a v roku 1313 doložený Dietrich (menovec už spomenutého), ktorý je titulovaný ako *marschalcus illustris ducis Austrie et comes Posoniensis*. Uvedený titul nasvedčuje tomu, že jeho prvoradá kompetencia bola skôr vojenská a správu civilných záležitostí (súdnictvo) zrejme postúpil nižšiemu hodnostárovi – dvorskému

³⁰ To sa ale nedotklo personálneho obsadenia týchto postov, keďže medzi kráľovskými hradskými sudcami aj slúžnymi nachádzame tie isté mená.

³¹ SEDLÁK, Vincent (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae II*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 218, č. 460 (1319-06-03; prácu ďalej citujeme ako RDSI II).

³² RDSI II, s. 224, č. 476 (1319-07-25). Listina nevznikla z jeho úradnej činnosti, ale vydal ju ako súkromná osoba spolu so svojou manželkou ako svedectvo o donácii pre kláštor Heiligenkreuz.

³³ Bitka pri Mühldorfe sa odohrala 28. septembra 1322. Posledná listina Dietricha je z 24. júna 1322 (RDSI II, s. 360-361, č. 822) a jeho nástupca Peter vystupuje prvýkrát v listinách z 18. júna 1323 (RDSI II, s. 428, č. 986; RDSI II, s. 428-429, č. 987).

špánovi. To by vysvetľovalo, prečo sú z tohto obdobia zachované prakticky len listiny dvorských špánov, nie hradských špánov.³⁴

S označením *vicecomes* sa stretávame až od polovice roka 1327 pri podžupanovi Petrovi. Na tohto Petra zvaného *Orrus* sa vzťahuje posledná zmienka o dvorskom špánovi (1323), v roku 1326 sa spomína ako bratislavský kastelán (*castellanus*)³⁵ a tiež ako podkastelán (*vicecastellanus*)³⁶, od roku 1327 už ako podžupan (*vicecomes*, príp. *vicecomes comitis*) s výnimkou zmienky v roku 1329, keď opäť vystupuje ako kastelán.³⁷ Vo funkcii sa naposledy spomína v polovici roka 1331, jeho nástupcovia sa už označujú len ako podžupani.

V Bratislavskej stolici bol v 14. storočí viackrát personálne spojený post kastelána Bratislavského hradu s funkciou podžupana. Spojenie funkcií je prvý raz doložené v roku 1331, keď podžupan Farkaš zvaný *Fako* bol podžupanom aj kastelánom Bratislavského hradu³⁸; následne napr. v roku 1340, keď podžupan Filip zastával post kastelána na Bratislavskom hrade a bol dokonca zároveň aj kastelánom hradu Devín.³⁹ Súbežné zastávanie funkcie podžupana a bratislavského kastelána je potom doložené priebežne takmer v celom 14. storočí – 1354 (Mikuláš Toldy), 1362 (Mikuláš Keczer), 1365 (Ján, syn Petrov), 1370 a 1376 (Mikuláš, syn Leukov), 1383 (Martin). Keďže zo 14. storočia nepoznáme kastelána, ktorý by nebol zároveň aj podžupanom, s veľkou pravdepodobnosťou išlo o dlhodobé spojenie oboch funkcií.⁴⁰

Aj keď nám chýbajú zmienky o vývoji funkcie dvorského špána, resp. podžupana z rokov 1323 až 1327, môžeme sa domnievať, že i tu došlo k premene okolo roku 1323, podobne ako v prípade slúžnych. Zároveň z poznania situácie v mladšom období, keď boli funkcie podžupana a bratislavského kastelána personálne prepojené, môžeme predpokladať, že aj zmienky o (pod)kastelánovi z roku 1326 sú už vlastne zmienkami o podžupanovi.

---

³⁴ Zaujímavá je v tomto období koexistencia rakúskeho (hradský špán a dvorský špán) a uhorského (kráľovskí sudcovia) podielu na regionálnej správe. Pozri údaje o listine z 1313-06-24 v prílohe.

³⁵ BLAZOVICH, László – GÉCZI, Lajos (eds.). *Anjou-kori Oklevéltár. X. 1326*. Budapest – Szeged : b. v., 2000, s. 200, č. 309 (1326-07-25). ISBN 963 7237 40 2. Prácu ďalej citujeme ako AO X.

³⁶ AO X., s. 319, č. 535 (1326-12-11).

³⁷ ALMÁSI, Tibor (ed.). *Anjou-kori Oklevéltár. XIII. 1329*. Budapest – Szeged : b. v., 2003, s. 138, č. 212 (1329-05-01). ISBN 963 482 663 6. Ako kastelán vystupuje aj v deperditnej listine datovanej pred 1331-07-08.

³⁸ TÓTH, Ildikó Éva (ed.). *Anjou-kori Oklevéltár. XV. 1331*. Budapest – Szeged : b. v., 2004, s. 189, č. 327 (1331-08-18).

³⁹ Slovenský národný archív (ďalej len SNA), fond (ďalej len f.) Súkromný archív Bratislavskej kapituly, capsa D, fasc. 2, nr. 26 (1340-05-02; DF 273002).

⁴⁰ V listinách Archív mesta Bratislavy, f. Magistrát mesta Bratislavy, fondové oddelenie Listiny, inv. č. 460 (1383-02-16) a inv. č. 463 (1383-04-24) sa síce spomína kastelán Ladislav *de Zentlelek*, ten istý je ale v rokoch 1381 – 1382 doložený ako podžupan, a teda aj v tomto prípade išlo s veľkou pravdepodobnosťou o personálne prepojenie funkcií.

Stoličné zhromaždenia Bratislavskej stolice

Veľký význam pre stoličnú samosprávu mali stoličné zhromaždenia (*congregatio nobilium generalis*), konané pod vedením župana. Boli fórom na uverejňovanie kráľovských nariadení, volebným zhromaždením pre voľbu slúžnych, rozhodovali o veciach samosprávy, bezpečnosti, daní, hospodárstva, spoločenského života a ďalších otázkach. Prvýkrát je konanie stoličného zhromaždenia Bratislavskej stolice doložené v máji 1323. Do polovice 14. storočia následne poznáme dátumy konania siedmich alebo ôsmich kongregácií⁴¹:

Rok	Mesiac	Doložené dni trvania	Miesto konania
1323	máj	pred 14. ⁴² – 17. ⁴³	Hrnčiarovce
1323	jún	20.	Hrnčiarovce ⁴⁴
1327	jún	8.	Šamorín ⁴⁵
1328	jún	15.	Hrnčiarovce ⁴⁶
1333	november december	29. – 30. 1. – 2.	Hrnčiarovce ⁴⁷
1334	máj	19.	Lehnice ⁴⁸

⁴¹ V roku 1323 je doložené konanie kongregácie v máji i v júni. Nie je isté, či išlo o dve rôzne kongregácie alebo jednu trvajúcu (s prestávkami?) viac ako mesiac.

⁴² ... *cum nostram congregacionem generalem in Maiori Posonio in villa Gerencher fecissemus...* Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (ďalej len MNL OL), f. Családi levéltárak, Szüllő család (P 648), fasc. A, nr. 105 (1323-05-14; DL 37376, dostupné online na <https://adatbazisok.online.hu/adatbazis/dldf> – ďalej citujeme len skratku „DL“ alebo „DF“ a príslušné číslo listiny z databázy). Listina je datovaná v Bratislave, nevznikla teda priamo na zhromaždení.

⁴³ ... *in congregacione nostra generali... in villa Gerencher in comitatu de Magno P[osonio] cum universis nobilibus ac ignobilibus celebrata...*; MNL OL, f. Magyar Kamara Archívuma, Neo-regegrata acta (E 148), fasc. 1671, nr. 7 (1323-05-17; DL 2167). Listina je datovaná priamo v Hrnčiarovciach.

⁴⁴ ... *cum nostram congregacionem generalem in Maiori Posonio in villa Gerencher fecissemus...* MNL OL, Mohács előtti gyűjtemény, Gyűjtemények, A Magyar nemzeti múzeumi törzsanyag (Q10; 1323-06-20; DL 40423).

⁴⁵ ... *hiis diebus et temporibus... generalem congregacionem clamacione prehabita in villa Sancte Marie anno in presenti celebrassemus...* MNL OL, f. Magyar Kamara Archívuma, Neo-regegrata acta (E 148), fasc. 378, nr. 14 (1327-08-30; DL 2452).

⁴⁶ ... *cum nos... in villa Gerencher in congregacionem nostram generalem celebrassemus...* SNA, f. Hodnoverné miesto Konventu premonštrátov v Turci, sub A, nr. 10 (1328-06-15; DF 268853).

⁴⁷ ... *cum nos... in villa Gerencher proclamacione prehabita legitimam generalem congregacionem celebrassemus... Datum quarto die congregacionis supradicte...* MNL OL, f. Családi levéltárak, Brunswick család (P 68; 1333-12-02; DL 72469).

⁴⁸ ... *cum... in villa Leg de Challokuz congregacionem fecissemus...* MNL OL, f. Családi levéltárak, Üchtritz Amadé család (P 694; 1334-05-19; DL 48538). Názov lokality *Leg* môže označovať obec Malý Lég alebo Veľký Lég, dnes sú obe súčasťou obce Lehnice.

Rok	Mesiac	Doložené dni trvania	Miesto konania
1346	február	1. – 5.	neuvedené ⁴⁹
1355	november	9. – 13.	Bratislava ⁵⁰

Z prehľadu vyplýva, že zhromaždenia Bratislavskej stolice sa v stredoveku konávali na rôznych miestach, častejšie sa ako miesto konania spomínajú Hrnčiarovce nad Parnou. V Bratislave sa zhromaždenie konalo zrejme až v roku 1355, teda po tom, ako bolo mesto definitívne pripojené k Uhorsku (1338).

Zhrnutie

Z analýzy písomných prameňov vyplynulo, že niekedy medzi rokmi 1317 a 1323 došlo k premene funkcie kráľovských hradských sudcov na slúžnych, medzi rokmi 1323 a 1327 (resp. 1326) sa z dvorského špána stal bratislavský podžupan a napokon v roku 1323 sa vôbec prvýkrát spomína uskutočnenie stoličného zhromaždenia. K tomu je treba ešte dodať, že v roku 1323 sa prvýkrát vo funkcii bratislavského župana spomína Mikuláš Treutel, ktorý na tomto poste zotrval až do roku 1349, teda viac ako štvrt' storočia.⁵¹ Z uvedeného vyplýva, že k prerodu Bratislavského hradského španstva na šľachtickú stolicu došlo s najväčšou pravdepodobnosťou v roku 1323, príp. vo

⁴⁹ ... *in presentí congregacione nostra generali... Datum quinto die congregacionis nostre scilicet...* MNL OL, Családi levéltárak, Üchtritz Amadé család (P 694; 1346-02-05; DL 48369).

⁵⁰ Táto kongregácia sa spomína vo viacerých listinách, napr.: 1: ... *cum nos de mandato regie maiestatis... habita legitimali proclamacione universitati nobilium comitatus Posoniensis in civitate similiter Posoniensis nominata pro generali congregacione celebranda... Datum quinto die [...]*... MNL OL, f. Magyar Kamara Archivuma, Neo-regetrata acta (E 148), fasc. 321, nr. 16 (1355-11-13; DL 3430); 2: ... *cum nos de mandato regie maiestatis habita legitimali proclamacione universitati nobilium ac aliorum status quorumlibet condicionis hominum pro generali congregacione comitatus Posoniensis celebranda... Datum Posonii quinto die nostre congregacionis prenotate anno...* MNL OL, f. Családi levéltárak, Üchtritz Amadé család (P 694; 1355-11-13; DL 48570); 3: ... *cum nos... de mandato regie maiestatis habita legitimali proclamacione universitati nobilium comitatus Posoniensis in civitate similiter Posoniensis vocata congregacionem generalem celebrassemus... Datum quinto die nostre congregacionis...* MNL OL, f. Családi levéltárak, Batthyányi család körmendi levéltára, Apponyi család (P 1339), nr. 797:7 (1355-11-13; DL 102782) a ďalšie.

⁵¹ ENGEL, Pál. *Magyarország világi archontológiája 1301 – 1457. I.* Budapest : MTA, 1996, s. 166. ISBN 963-8312-44-0. Rok 1323 bol celkovo v Uhorsku prelomový, pretože po desaťročiach vnútorných bojov už nebolo v krajine nepriateľa, ktorý by znamenal vážnejšiu hrozbu a Karol I. sa stal skutočným pánom krajiny, ktorej kráľovský titul nosil už viac než dvadsať rokov. CSUKOVITS, Enikő. *Karol I. a obdobie jeho vlády (1301 – 1342)*. Bratislava : Pro Historia, 2017, s. 79-80. ISBN 978-80-89910-00-7. Pokiaľ ide o prerod samotnej funkcie hradského špána na župana šľachtickej stolice, L. Sokolovský dospel k záveru, že v prechodnom období (koniec 13. a začiatok 14. storočia) mohla jedna osoba vydávať listiny z titulu jednej alebo druhej funkcie, pričom túto osobu môžeme za župana jednoznačne považovať vtedy, keď sa v intitulácii spolu s ním ako vydavateľa uvádzajú aj ďalší predstavitelia samosprávy šľachtickej stolice, spravidla slúžni. V prípade Bratislavy sa tento záver potvrdzuje – v období do konca 13. storočia sú tu vydavateľmi listín zásadne len hradskí špáni bez spoluvydavateľov, po roku 1323 ale popri županovi Mikulášovi vystupujú asi v 70 % prípadov už ako spoluvydavateľa

veľmi blízkom období. To zároveň korešponduje s historickým vývojom na skúmanom území, teda s udalosťami po smrti Matúša Čáka (1321) a dočasným navrátením uhorsko-rakúskeho pohraničia a Bratislavy pod vládu uhorského kráľa (1322). Tunajší vývoj sa časovo takmer zhodoval s vývojom v španstvách ako Tekov, Trenčín alebo Abov, bol ale mierne oneskorený napr. v porovnaní so susedným Nitrianskym španstvom (približne o 10 rokov).

Príloha

Prehľad diplomatickej produkcie predstaviteľov Bratislavského hradského španstva a šľachtickej stolice, 1301 – 1331

Dátum a miesto vydania	Vydavateľ (meno, funkcia)	Zmienky o predstaviteľoch alebo orgánoch hr. španstva/šP. stolice v texte dokumentu	Prameň
1301-03-11	Iohannes dictus Ryneker, curialis com. P.	<i>iudices</i> ; konanie <i>commune iudicium</i>	RDSI I, s. 32, č. 8
1301-07-06 ante	Ryneker, curialis com. P.	<i>iudices a rege deputati</i>	RDSI I, s. 37, č. 20*
1301 – 1303	Rynekker, curialis com. P.		RDSI I, s. 33, č. 11
1301 – 1303	Rynekker, curialis com. P.		RDSI I, s. 34, č. 12
1302-04-29	Reneker, curialis com. P.	predvolanie <i>ad arbitrium proborum virorum</i>	RDSI I, s. 73, č. 107
1303-05-18	Renekker, curialis com. P.		RDSI I, s. 111-112, č. 201
(1305-05-01 ante)	com. P.		RDSI I, s. 174, č. 367*
(1305)	Rinnikker, curialis com. P.		RDSI I, s. 184, č. 394
(1306-01-08 ante)	Rynekker, curialis com. P.	<i>iudices</i>	RDSI I, s. 185-186, č. 399
(1307-06-24 ante)	curialis com. P.		RDSI I, s. 222, č. 480*

---

služni. Porov.: SOKOLOVSKÝ, Leon. Súkromné a úradné pečate v diplomatickej produkcii samosprávnych stolíc na Slovensku. In HOJDA, Zdeněk – PÁTKOVA, Hana. *Pragmatické písomnosti v kontextu právnom a správnom*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 228-229. ISBN 978-80-7308-195-9.

1307	Hermannus, com. P.	<i>arbitraria ordinatione proborum et nobilium virorum</i>	RDSI I, s. 241, č. 523*
(1307 cca)	Hermanus dictus Schad, curialis com. P.		RDSI I, s. 167, č. 346* ⁵²
(1307 cca); BA	Hermannus dictus Schad, curialis com. P.		SNA, HMBK 14-10-15 (DF 226708)
(1309)-08-31	Rumugus, curialis com. P.		RDSI I, s. 124, č. 231 ⁵³
(1309-03-22 ante)	Romungus, curialis com. P.		RDSI I, s. 280, č. 626*
(1309-03-22 ante)	Romungus, curialis com. P.	<i>iudices</i>	RDSI I, s. 280, č. 627*
(1309-03-22)	Romungus, curialis com. P.		RDSI I, s. 280, č. 628*
1309-05-03	Romungus curialis com. P.	<i>iudices a domino rege deputati</i>	RDSI I, s. 285-286, č. 640
1310-02-22	Otto Marich, curialis com. P.		RDSI I, s. 323, č. 738
1310-10-04	Detricus, curialis com. P.	<i>iudices</i>	RDSI I, s. 349, č. 813
(1310 – 1322)	Ditricus, curialis com. P. + iudices a domino rege deputati		RDSI I, s. 57-58, č. 73 ⁵⁴
(1311-01-22 ante)	Detricus, curialis com. P.	<i>iudices</i>	RDSI I, s. 361, č. 846*
1311-01-22	Detricus, curialis com. P. + iudices a domino rege deputati		RDSI I, s. 362, č. 848
1311-(12-21 ante); BA	Detricus, curialis com. P.	<i>iudices per regem deputati</i>	RDSI I, s. 403, č. 938
1312-10-21	Ditricus, curiae com. P. + iudices a domino rege ad nos deputati		RDSI I, s. 447, č. 1048

⁵² Editor datuje do obdobia okolo roku 1304, s ohľadom na existenciu inej listiny rovnakého vydavateľa z roku 1307 sme datovanie posunuli. Editor pozná len ako deperditum, zachoval sa ale aj originál listiny: MNL OL, Mohács előtti gyűjtemény, Gyűjtemények, A Magyar nemzeti múzeumi törzsanyag (Q10), 118 (DL 47 818).

⁵³ Editor datuje do roku 1303, s ohľadom na existenciu inej listiny rovnakého vydavateľa z roku 1309 sme datovanie posunuli.

⁵⁴ Editor datuje do rokov 1301 – 1313, s ohľadom na datovanie ostatných listín rovnakého vydavateľa sme datovanie posunuli.

1313-06-24; BA	Ditricus, marschalcus illustris ducis Austrie et com. P. + Ditricus, curialis com. sive castellanus eiusdem loci + iudices a domino rege Vngarie deputati ad negocium infra scriptum		RDSI I, s. 477, č. 1122
1315-(11-19 ante); BA	Dominicus ⁵⁵ , curialis com. P.	<i>iudices nobiscum sedentes</i>	RDSI II, s. 48, č. 63
1316-01-25; BA	Detricus Huocstok, curialis com. P.	<i>iudices ad hoc deputati</i>	RDSI II, s. 55, č. 81
1316-10-13; BA	Ditricus, curiae com. P.	<i>iudices regni</i>	RDSI II, s. 75, č. 123
1317-06-23; BA	Ditricus, curialis com. P.	<i>iudices ad hoc deputati</i>	RDSI II, s. 105, č. 202
1322-06-24; BA	Ditricus, curialis com. P. + iudices per nobiles et ignobiles tocus provincie Chollokuz constituti		RDSI II, s. 360-361, č. 822; RDSI I, s. 35, bez č.; AO III, s. 50-51, č. 99
1323-05-14; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.	<i>congregacio generalis</i>	RDSI II, s. 415, č. 954
1323-05-17; Hrnčiarovce	Nicolaus, com. P. + iudices nob.	<i>congregacio generalis</i>	RDSI II, s. 416, č. 956
1323-05-28	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 421, č. 971
1323-05-29; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 423, č. 976
1323-06-18; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 427-428, č. 985
1323-06-18; BA	Petrus, curialis com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 428, č. 986
1323-06-18; BA	Petrus, curialis com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 428-429, č. 987
1323-06-18; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 429, č. 988
1323-06-20	Nicolaus, com. P.	<i>congregacio generalis; iudices nob.</i>	RDSI II, s. 430-431, č. 991
1323-07-02; BA	Petrus, curialis com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 438, č. 1007
1323-10-16	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		RDSI II, s. 462, č. 1062

⁵⁵ Tak v texte, správne má byť Detricus.

1324-01-08	Nicolaus, com. P.		AO VIII, s. 13, č. 8
1324-02-03	Nicolaus, com. P.		AO VIII, s. 34, č. 52
1324-03-17	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		AO VIII, s. 65, č. 113
1324-03-21	Nicolaus, com. P.		FRSI IV, s. 111, č. 24
1324-03-24; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		AO VIII, s. 71, č. 125
1324-03-24; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		AO VIII, s. 72, č. 126
1324-09-18	Nicolaus, com. P.		FRSI IV, s. 111, č. 25
1325-02-07; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		FRSI IV, s. 113, č. 27
(1325-02-13 až 03-07)	Nicolaus, com. P.		AO IX, s. 38, č. 50
1326-11-25; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		AO X, s. 299, č. 497
1326-12-07; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		AO X, s. 314, č. 526
1326-12-07; BA	Nicolaus, com. P.		AO X, s. 314-315, č. 527
1326-12-20; BA	Nicolaus, com. P.		AO X, s. 329, č. 551
1327-06-24; BA	Petrus, vicecom. P. + iudices nob.		AO XI, s. 155, č. 328
1327-07-11; BA	Petrus, vicecom. P. + iudices nob.		AO XI, s. 174, č. 368
1327-08-30; BA	Nicolaus, capitaneus P. et com. universorum udvornicorum de Chollokuz ⁵⁶	<i>iudices nob.</i>	AO XI, s. 198-199, č. 419
1327-09-26; BA	Petrus, vicecom. P.	<i>Mog iudex nob.</i>	AO XI, s. 218, č. 463
1327-12-26; BA	Petrus, vicecom. P. + iudices nob.		AO XI, s. 276, č. 591
1327	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		AO XI, s. 293, č. 630
1327	Petrus, vicecom. P. + iudices nob.		AO XI, s. 293-294, č. 631
1328-06-09; Holice	Nicolaus, com. P.		AO XII, s. 165, č. 318

⁵⁶ Znenie listiny poznáme len z tranzumtu Bratislavskej kapituly. V listine sa síce Mikuláš označuje ako kapitán (*capitaneus*), v úvodnej formulke tranzumtu sa o ňom však hovorí ako o županovi (*comes*). Môže ísť o chybu pisára.

1328-06-15; Hrnčiarovce	Nicolaus, com. P. + iudices nob.	<i>congregacio generalis</i>	AO XII, s. 167, č. 322
1329-01-27	Petrus, vicecom. Nicolai, comitis P. + iudices nob.		AO XIII, s. 37, č. 53
1329-01-27	Petrus, vicecom. Nicolai, comitis P. + iudices nob.		AO XIII, s. 37, č. 51
1329-02-10	Petrus, vicecom. Nicolai, comitis P. + iudices nob.		AO XIII, s. 53, č. 77
1329-02-10	Petrus, vicecom. Nicolai, comitis P. + iudices nob.		AO XIII, s. 52, č. 76
1329-05-08	Petrus, vicecom. Nicolai, comitis P. + iudices nob.		AO XIII, s. 148, č. 231
1331-03-15 ante	Petrus, vicecom. + iudices nob.		AO XV, s. 57, č. 97
1331-03-16	Nicolaus, com. P.		AO XV, s. 58, č. 99
1331-07-08 ante	Petrus, castellanus + iudices nob.		AO XV, s. 145, č. 256
1331-07-19; BA	Fako, vicecom. Nicolai, comitis P. + iudices nob. ⁵⁷		AO XV, s. 162, č. 283
1331-12-21; BA	Nicolaus, com. P. + iudices nob.		AO XV, s. 265, č. 458

Použité skratky:

AO (III až XV)	Anjou-kori Oklevéltár (III až XV)
BA	Bratislava
com.	comes
FRSI IV	MAREK, Miloš (ed.). <i>Fontes rerum Slovacarum IV. Archivum familiae Očkaj. Stredoveké dejiny rodiny Očkajovcov a listiny z jej archívu.</i> Kraków : Towarzystwo Słowaków w Polsce; Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2015
HMBK	Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly
nob.	nobilium
P.	Posoniensis
RDSI (I a II)	Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae (I. a II.)
SNA	Slovenský národný archív
vicecom.	vicecomes

⁵⁷ V intitulácii listiny sa uvádzajú *Nos magister Fako vicecomes... et quatuor nobilium*. Z formulácie je zrejmé, že pisárovi listiny vypadlo slovo *iudices*.

DIE VERWANDLUNG DES PRESSBURGER BURGKOMITATS ZUR GESPANSCHAFT

LUZ, Rastislav

Die Grundlage der Verwaltungsorganisation Ungarns bildeten bis zur Hälfte des 19. Jahrhunderts Gespanschaften, die sich aus Burgkomitaten entwickelt hatten. In der Zeit des patrimonialen Staates vereinigten Grafschaften oder Burgkomitate in sich politische, ökonomische und militär-administrative Funktionen. Ihre Spitzen repräsentierten den verlängerten Arm des Königs in den Regionen. Der Vorsteher der Grafschaft war *der Gespan* oder *comes*. Er hatte drei Vertreter: den *Burggespan* (*curialis comes*), der Kompetenzen im Bereich des Gerichtswesen hatte, den *dux exercitus* – *Befehlshaber der Burg* und den *Burggrafen* (*castellanus*.) Die Jurisdiktion übten *königliche Richter* (*iudices regis*) aus: Zunächst waren es zwei, später vier. Sie unterlagen dem König, und vom Gespan waren sie komplett unabhängig. Das System basierte auf der Voraussetzung, dass der König der Landesherr ist und die Landesverwaltung zugleich die Verwaltung des königlichen Eigentums ist. Gesellschaftliche Veränderungen seit dem Ende des 12. Jahrhunderts haben dieses System gestört. Wegen der Vergabe der königlichen Ländereien an Adlige wurde das königliche Eigentum kleiner. Mit dem Land wurden auch darauf lebende Menschen vergeben, die nicht mehr der Amtswirksamkeit des Gespans sondern jetzt der des Grundherrn unterlagen. Der Adel versuchte das Gerichtswesen in seine Hände zu übernehmen. Diese Angelegenheit regelten königliche Dekrete aus den Jahren 1267, 1290 und 1298. Die ersten Repräsentanten der Selbstverwaltung wurden *die Adelsrichter* (*iudices nobilium*), als amtliche Teilnehmer beim Verfahren. Sie rekrutierten sich aus lokalen Adelsfamilien und waren vom Adel der Gespanschaft in ihre Funktionen gewählt. Anschließend veränderte sich auch die Aufgabe des Burggespans – er wurde zum *Vizegespan* (*vicecomes*) – einem Vermittler zwischen dem Adel und dem Gespan. Trotz der Dekrete geschah die Verwandlung der Burgkomitate zu Adelskomitaten nicht auf einmal in ganz Ungarn, der Prozess dauerte tatsächlich Jahrzehnte. Eine wichtige Rolle bei der Entwicklung des Preßburger Burgkomitats spielte die regionale Situation. Als die Dekrete erlassen worden sind, war die Preßburger Burg mehrmals (1286 – 1292) von fremden Armeen besetzt worden. Nach dem Tod von Andreas III. (1301) wurde das Gebiet Eigentum von seiner Witwe und seitdem de facto eine österreichische Provinz. Dem König ist es erst in 1322 gelungen es wieder unter seine Kontrolle zu gewinnen. Der westliche Teil des Komitats entwickelte sich komplett anders, da hier Matthäus Csák herrschte. Erst nach seinem Tod (1321) ist seine Herrschaft zusammengebrochen. Der primäre und wesentliche Unterschied zwischen den Burgkomitaten und Gespanschaften ist die Anteilnahme des Adels an der Verwaltung, vor allem im Bereich des Gerichtswesens. Dies kann als Beweis der Transformation des Burgkomitats zum Adelskomitat dienen. Aus der Analyse der Textquellen geht hervor, dass circa zwischen den Jahren 1317 und 1323 die königlichen Burgrichter zu Adelsrichtern wurden. Zwischen den Jahren 1323 und 1327 (1326) wurde der Burggespan zum Preßburger Vizegespan. Endlich, in 1323 erwähnt man zum ersten Mal eine Versammlung der Gespanschaften (*congregatio nobilium generalis*). Zugleich erwähnt man in 1323 zum ersten Mal Mikuláš Treutel, der als Gespan bis zum Jahr 1349 in dieser Funktion blieb. Aus dem erwähnten geht hervor, dass es zur Verwandlung des Burgkomitats zur Gespanschaft wahrscheinlich in 1323 kam, bzw. rund um diese Zeit. Das stimmt auch mit der Entwicklung auf diesem Gebiet überein, also mit den

Ereignissen nach dem Tod von Matthäus Csák (1321) und der Übergabe des ungarisch-österreichischen Grenzgebietes und von Preßburg unter die Kontrolle des ungarischen Königs (1322).

Übersetzt von Jana Švabčíková

OSUDY ARCHÍVOV PODRIADENÝCH SÚDOV – IUDICIUM SUBALTERNUM (1790 – 2020)

MIROSLAV MARTINICKÝ

Martinický, M.: The Fate of the Archives of Subordinate Courts – iudicium subalternum (1790 – 2020). Slovenská archivistika, Vol 50, 2020, No 1, p. 22-45

The paper focuses on the history of the archives of subordinate courts after their demise and tries to find the key moments that had an impact on the current state of these archive fonds. The author mentions the low interest of professional and lay public in these less known archival fonds, as well as the inconsistent and incorrect using of the creator's names. He also describes the current state of the fond arrangement and suggests certain solutions for the future.

Key words: Archival history, subordinate courts (iudicium subalternum), county archives, provenance principle, genesis of archiv fond, system of arrangement, finding aids, administrative history.

Podriadené súdy patria k inštitúciám, ktoré najlepšie dokladajú charakteristické prvky josefínskej reorganizácie verejnej správy a súdnictva v Uhorsku – spôsobom zriadenia a direktívneho riadenia,¹ personálneho a materiálno-technického zabezpečenia a krátkosťou svojho trvania. Z pohľadu dejín archívov a registratúr však patria k prvým inštitúciám moderného typu s presne stanoveným registratúrnym poriadkom. Zaujímavé sú aj preto, že sa podieľali na usporadúvacích prácach archívov zrušených šľachtických samospráv stolíc.² Pre podriadené súdy je typické ešte isté iracionálne a bagatelizujúce prehliadanie ich jestvovania zo strany odbornej i laickej vedeckej verejnosti, ktoré akoby ešte stále zotrvalo na ich negatívnom vnímaní z pohľadu

---

¹ Tzv. „poštátnenia“ samosprávneho súdnictva vytvorením podriadených súdov. V dobových písomnostiach boli tieto inštitúcie vnímané ako kráľovské (už nie ako orgány šľachtickej samosprávy), čo sa často odzrkadľuje v spojení „*inclitum iudicium regium subalternum*“; podobne josefínske župy, vzáčne aj v slovenskom jazyku, hoci menej záväzne, keďže ide o formuláciu podateľä na dorze podania: „*Ponizena instantia pred slawnu wrchnost a znešenu radu kralousku stolice teto našj Turčiansko Zvolenske*.“ – MV SR, Šátny archív v Žiline so sídlom v Bytči (ďalej ŠA ZA), fond (ďalej f.) Turčianska župa I. 1486 – 1849 (ďalej TuŽ), josefínske verejnosprávne písomnosti, dodatok, 1788/56.

² Používanie označení stolica a župa v predloženej práci nie je synonymické. Pojem župa použijeme pre obdobie josefínskej reorganizácie, pretože v tom čase bola súdna právomoc šľachtickým samosprávam odňatá (*sedes iudiciaria* – súdna stolica) a označuje verejnosprávny orgán „*forum politicum*“, pozbavený súdnej právomoci v prospech podriadených súdov. Písomnosti samosprávnych stolíc stavovského obdobia sú súčasťou archívnych fondov vymedzených až rokom 1922, vďaka čomu sú fondy v súčasnosti označené taktiež pojmom župa (napr. archívny fond Spišská župa). Na základe tohto jednotného pomenovania v práci hovoríme o župných archívoch, už ako o archívnych fondoch, ale aj o župných archívoch a archívnych prácach v období po roku 1848.

stoličnej šľachty. Druhý dôvod prehliadania paradoxne spôsobuje uplatňovanie provenienčného princípu aj vo výskume, vďaka čomu bádatelia, venujúci sa problematike stolíc a župných archívov, už podrobnejšie podriadeným súdom nevenujú pozornosť.³

Osudy archívov podriadených súdov sú pozoruhodné aj z pohľadu dejín uplatňovania provenienčného princípu v praxi. Po zániku pôvodcov (1790) sa ich písomnosti stali súčasťou stoličných archívov, s ktorými v niektorých prípadoch úplne splynuli a v polovici 20. storočia museli byť tieto menej známe a rozptýlené súbory písomností cielene osamostatnené, čo si vyžadovalo nesporne podrobné znalosti dejín správy a metodiku, prípadne aspoň ideu, určenia hraníc archívneho fondu.

V súčasnosti z dvanástich⁴ archívnych fondov podriadených súdov, uložených sedemdesiat rokov v sieti našich štátnych archívov, ešte stále nie je usporiadaných šesť, teda polovica. Štúdia tak môže mať okrem zhodnotenia doterajšieho vývoja aj praktické využitie pri ďalších usporadúvacích prácach. Výskum zameraný na ďalšie využitie v praxi bol už jedným zo znakov osvietenstva, ktoré podnietilo aj panovníka Jozefa II. k modernizácii Uhorska.

Zmena šľachtických samosprávnych sedrií na kráľovské súdy

Stolica, presnejšie stoličný súd alebo sedria (*sedes iudiciaria*), znamenala pre šľachtu v regiónoch značnú súdnu autonómiu. Voľba vlastných sudcov (*electio iudicum sedis*)⁵ bola prvým a najdôležitejším znakom šľachtickej samosprávy stolíc. Jej postupné formovanie sa od prelomu 13. a 14. storočia kulminovalo najmä od poslednej tretiny 15. storočia⁶ až po skrytú reorganizáciu stolíc Ferdinandom I. v roku 1550.⁷ Organizácia súdnictva v Uhorsku prešla významnou zmenou už v roku 1723, ale až Jozef II., v rámci reorganizácie verejnej správy a súdnictva, v rokoch 1785 – 1787

---

³ Azda z uvedených dôvodov sa nepodarilo nájsť samostatnú štúdiu o dejinách archívov podriadených súdov ani v inak bohatej maďarskej literatúre. Rovnako absentujúce práce slovenských, rumunských či chorvátskych autorov sú čiastočne nahrádzané širšie koncipovanými prácami o stoliciach, opismi fondov v inventároch a sprievodcoch po archívoch, doplnenými skúsenosťou autora z usporadúvania fondu Podriadený súd Turčiansko-zvolenskej župy (turčianska časť) a porovnávacím výskumom v ďalších fondoch uložených v Štátnom archíve v Žiline so sídlom v Bytči, a to fondov podriadených súdov Trenčianskej a tiež Liptovsko-oravskej župy. Istú výnimku predstavuje práca CHURÝ, Slavko. Podriadený súd pre Liptovsko-oravskú župu (1787 – 1790) a jeho písomnosti. In *Slovenská archivistika*, 1992, roč. 27, č. 1, s. 94-104, v ktorej sa autor venuje prevažne obsahu písomností a ich využitiu najmä pre regionálne dejiny. Pozri aj ref. 74.

⁴ V štátnych archívoch je uložený materiál 11 podriadených súdov, ktorý bol rozdelený do 12 archívnych fondov – pozri tab. 3.

⁵ S označením reštaurácia sa stretávame až neskôr (pojem sa zatiaľ v kongregačných protokoloch zo 16. a prvej polovice 17. storočia nenašiel).

⁶ Vznik šľachtických samospráv stolíc nebol udalosťou, ale procesom, ktorý môžeme zatiaľ rekonštruovať podľa kráľovských dekrétov a snemových zákonných článkov z rokov 1291, 1298, 1405, 1435, 1444, 1447, najmä však po zrušení palatínskych kongregácií (1471, 1486, 1492). K presnejšiemu chápaniu samosprávy vyjadrenej voľbou slúžnych pozri ZSOLDOS, Attila. Az özvegy és a szolgabírák. In *Századok*, 2003, roč. 137, č. 4, s. 783-808 (anotácia In *Archívny almanach 1*, 2018, s. 80-83).

⁷ MARTINICKÝ, Miroslav. Formovanie šľachtickej samosprávy Liptovskej stolice. In *Liptov 12 : vlastivedný zborník*. Ružomberok : Liptovské múzeum v Ružomberku, 2018, s. 189-202.

postupne súdnu autonómiu šľachte v regiónoch (stoliciach) odňal oddelením súdnictva od verejnej správy. Zborový orgán volených predstaviteľov šľachtickej samosprávy stolíc nebol úplne zrušený, ale pretvoril⁸ sa na zbor menovaných kráľovských úradníkov pre verejnosprávne záležitosti (*forum politicum*) a samostatnú, najskôr kráľovskú (josefínsku) sedriu, neskôr premenovanú na podriadený súd (*iudicium subalternum*), ktorého sudcovia tiež už neboli volení, ale vymenovaní. K 1. septembru 1787 bolo vytvorených 38 podriadených súdov, podriadených piatim obvodným (dištriktúálnym) súdnym tabuliam.⁹ Ďalších 11 podobných súdov pôsobilo v Sedmohradsku,¹⁰ ktoré však boli vytvorené v inom období a na základe inej legislatívy.¹¹

Napriek snahe o zavedenie nemeckého jazyka zostala latinčina hlavným úradným jazykom podriadených súdov. V dobovej praxi sa, samozrejme, často stretávame najmä s nemeckým pomenovaním „*Unter-Gericht*“, zriedkavejšie „*Unterlandesgericht*“¹² alebo „*Filial justitz Behörde*“.¹³ Maďarský ekvivalent „*altörvényszék*“¹⁴ sa v odbornej literatúre nahrádza opisným „*II. József-féle törvényszék*“,¹⁵ spravidla doplnený latinským „*iudicium subalternum*“, ktoré v texte niektorí autori skloňujú podľa maďarskej gramatiky, pridávaním maďarských prípon k latinskému základu.¹⁶ Pre

---

⁸ V prípade Trenčianskej stolice pri porovnaní archontológie verejnosprávnej župy s výsledkami reštaurácií pred a po josefínskej reorganizácii sa ukázalo, že nielenže nedošlo k výraznejším personálnym zmenám, ale väčšina jednotlivcov vo svojej kariére prakticky nerušené postupovala smerom nahor – pozri MARTINICKÝ, Miroslav. *Najstaršie zachované archívne manipulácie súdnych písomností z rokov 1761 a 1786 v kontexte dejín archívu Trenčianskej stolice. Rigorózna práca*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2015, s. 40-43. (Tab. 1.) Dostupné na internete: <https://opac.czsp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=4A220BA9C567A84919053DD1351D> [cit. 2020-04-15].

⁹ Zriadené zák. čl. 30 a 31 z roku 1723. Rozdelenie pozri tab. 1.

¹⁰ Sedmohradsko v pôvodnom zmysle – zjednodušene: juhovýchodne od Marmarošskej, Satumarskej, Siladskej, Bihárskej, Aradskej a Krašovsko-severínskej stolice, až neskôr sa k Sedmohradsku počítalo aj uhorské územie, v tab. 1 označené ako Zátiský (súdny) dištrikt.

¹¹ Jozef II. v Sedmohradsku zrušil tamojšiu „ústavu“ reskriptom z 3. 7. 1784, ktorým ďalej zreorganizoval územie do 11 žúp. Zriadenie prvoinštančných súdov pre tieto župy (*forum subalternum*) platilo od 30. 11. 1786. Josefínske usporiadanie zrušil sedmohradský snem 1. novembra 1790 – pozri opis archívneho fondu *SB-F-00017 Comitatus iosefini și Tabula continuă a comitatului, 1784 – 1790*. Dostupné na internete: <http://cautare-bv.arhivelenationale.ro/cautare-Bv/detail.aspx?ID=35299> [cit. 2020-04-15], a tiež MAKKAI, László – SZÁSZ, Zoltán (eds.). *History of Transylvania II : From 1606 to 1830*. Magyar Elektronikus Könyvtár. Dostupné na internete: <http://mek.oszk.hu/03400/03407/html/324.html> [cit. 2020-04-15].

¹² MATULAY, Ctibor et al. *Edícia sprievodcov po štátnych archívoch na Slovensku 5 : Štátny archív v Banskej Bystrici*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1962, s. 133.

¹³ CHURÝ, Slavko. Archív Liptovsko-oravskej župy (1786 – 1790) In *Slovenská archivistika*, 1980, roč. 15, č. 2, s. 94.

¹⁴ BIDOVSÝ, Eugen et al. *Edícia sprievodcov po štátnych archívoch na Slovensku 4 : Štátny archív v Košiciach*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1963, s. 196.

¹⁵ Prípadne „*II. József-kori bíróságának iratai*“.

¹⁶ Napr. HAJDU, Lajos. *II. József igazgatási reformjai Magyarországon*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1982, 528 s.

spojené župy nachádzame označovanie v schéme: „(név) egyesített vármegyéek II. Jó-zsef-féle törvényesék“. Napriek tomu, že aj úradníci spojených žúp zapisovali názov v množnom i jednotnom čísle, nadriadené orgány ich vnímali ako jednu župu.¹⁷

Nejednotnosť pomenovania pôvodcu v súčasnosti

S unifikovaným názvom archívnych fondov podriadených súdov sa stretávame len v Informatívnom sprievodcovi z roku 2000.¹⁸ V iných databázach, vrátane elektronických (WinAFondy, ISEA), a tiež pri názvoch inventárov nachádzame až tri typy pomenovaní (napr.):

1. Podriadený súd Šarišskej „župy“,
2. Podriadený súd „v“ Leviciach,
3. Podriadený súd „pre“ Trenčiansku „župu“.

V latinských dokumentoch sa používali dve označenia – úplné a skrátené. Úplné pomenovanie obsahovalo aj názov dištriktu, do ktorého príslušný podriadený súd patrila,¹⁹ kým skrátené pozostávalo len z označenia súdu a jeho územnej pôsobnosti. Pri používaní nebadat' jednoznačné pravidlo, no úplné pomenovanie je veľmi časté. Používalo sa v adresách pre doručenie zásielok od nadriadených orgánov alebo iných inštitúcií, v podpisoch jednotlivých úradníkov podriadených súdov a názov dištriktu je obsiahnutý aj na pečatiach.²⁰ V oboch prípadoch sa v dobovej praxi používal názov obsahujúci pomenovanie župy. Najpresnejšie pôvodnému pomenovaniu zodpovedá prvý typ pomenovania: *Podriadený súd „istej“ župy*.

Uvedený prvý typ, hoci najviac zodpovedá pôvodnému názvu, je neprakticky dlhý, zvlášť pri spojených župách. Na druhej strane však poukazuje na územnú pôsobnosť súdu a najmä zachováva spojenie s archívom príslušnej stolice, ktorého súčasťou sa písomnosti po roku 1790 stali a boli z neho, vo väčšine prípadov, vytriedené až v polovici 20. storočia. Vyvoláva však nesprávny dojem, že zriaďovateľom podriadeného súdu bola župa. S prvým typom slovenského názvu sa však stretávame až od roku 1963²¹ a v súčasných (elektronických) evidenciách je takto označená polovica fondov.

¹⁷ Z 38 podriadených súdov pozostával názov v 11 prípadoch z pomenovania dvoch stolíc a v troch prípadoch až z pomenovania troch stolíc – pozri tab. 1, č. 31, 35 a 38. Aj v takomto prípade je názov v jednotnom čísle – napr. Podriadený súd Čongrádsko-čanádsko-békešskej župy.

¹⁸ STIEBEROVÁ, Mária (ed.). *Informatívny sprievodca štátnych archívov Slovenskej republiky I*. Bratislava : MV SR, odbor archívov a spisovej služby, 2000, s. 72, 129, 148, 167, 187, 202; avšak dva fondy podriadených súdov tu, v rámci kapitoly B.II.1 – justícia, nie sú zaevidované vôbec, porovnaj s. 95 (chýba Podriadený súd Bratislavskej župy) a s. 187 (chýba Podriadený súd Nitrianskej župy).

¹⁹ Napríklad: „*Districtus partium regni Hungariae Cis-Danubinarum Iudicium subalternum Zoliense cum Thurocz unitum*“ – *Edícia sprievodcov 5*, ref. 12, s. 134.

²⁰ Tab. 2.

²¹ *Edícia sprievodcov 4*, ref. 14, s. 196 a 198; tiež v názve inventára CHURÝ, Slavko. *Podriadený súd Liptovsko-oravskej župy 1786 – 1790. Inventár*. Bytča : Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka v Bytči, 1968; *Smernice pre inventarizáciu archívov žúp do roku 1922*, z roku 1962 názov neupravovali, hovorili len o vyčlenení písomností podriadených súdov zo župných archívov – pozri MV SR, Štátny archív v Bratislave (ďalej ŠA BA), f. Jozef Watzka, osobný fond,

Druhý typ pomenovania („v sídle“) nachádzame najmä v najstarších sprievodcoch po archívnych fondoch, vydaných v rokoch 1959 – 1963, v ktorých zjavne prevláda.²² Takto tvorené názvy nachádzali azda svoj vzor v pomenovaní fondov neskoršie jestvujúcich krajských súdov a na konci 50. rokov 20. storočia sa na základe dôsledne uplatňovaného provenienčného princípu, aj názvom sledoval cieľ oddeliť agendu podriadených súdov od župných archívov. Tento typ pomenovania je zo všetkých troch najkratší. Výhodou je i to, že len pri dvoch z našich jedenástich podriadených súdov nastala zmena sídla. Sídlom Podriadeného súdu Tekovskej župy „boli spočiatku Zlaté Moravce, potom Levice“.²³ Podriadený súd Liptovsko-oravskej župy „sídlil v Dolnom Kubíne. Nariadením Dištriktuálnej tabule z 1. apríla 1788 sa sídlo súdu prenieslo do Liptovského Mikuláša“;²⁴ presnejšie do Vrbice, ktorá sa až v roku 1923 administratívne spojila s Liptovským Mikulášom.²⁵ V oboch prípadoch sa do názvu dostalo neskoršie sídlo, hoci v prípade liptovsko-oravského súdu to nebolo skutočné sídlo z rokov 1788 – 1790. Ani jeden z názvov (vo Vrbici či v Liptovskom Mikuláši) sa v čase jestvovania podriadených súdov nepoužíval a celkovo sa druhý typ nepoužíval ani v prípade ostatných skúmaných pôvodcov.

Kombinácia prvého a druhého typu sa objavila v názve „Podriadený súd Zvolensko-Turčianskej župy vo Zvolene“ v roku 1959²⁶ a zachytáva tendenciu zapisovať aj názov druhej župy veľkým písmenom, ako je to dnes pri názvoch žúp aktuálnej územnosprávnej organizácie v Maďarsku. Pokiaľ však spojenie dvoch alebo troch stolíc predstavuje jednu spojenú župu, veľké písmeno by malo byť len na začiatku prvého slova názvu. Nie je to iba otázka slovenskej gramatiky, ale dejín správy, pretože subjektivitu mala v tomto období len spojená župa, nie každá zlúčená bývalá stolica samostatne.

---

i. č. 246, šk. 18, Materiály k zasadnutiam SVAR, zápisnica 23. máj 1962. [Za upozornenie a poskytnutie kópie dokumentu ďakujem PhDr. Štefanovi Hrivňákovi.]

²² WATZKA, Jozef et al. *Edícia sprievodcov po štátnych archívoch na Slovensku 1 : Štátny archív v Bratislave*. Bratislava : Slovenská archívna správa povereníctva vnútra, 1959, s. 130, 131; KOČIŠ, JOZEF et al. *Edícia sprievodcov po štátnych archívoch na Slovensku 2 : Štátny archív v Bytči*. Bratislava : Slovenská archívna správa povereníctva vnútra, 1959, s. 81; ULIČNÝ, Ferdinand et al. *Edícia sprievodcov po štátnych archívoch na Slovensku 3 : Štátny archív v Prešove*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1959, s. 49; *Edícia sprievodcov 5*, ref. 12, s. 134, 136; KOSTICKÝ, Bohuš et al. *Edícia sprievodcov po štátnych archívoch na Slovensku 6 : Štátny archív v Bratislave pobočka v Nitre*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1963, s. 188, 189.

²³ *Edícia sprievodcov 6*, ref. 22, s. 188, „kde mu adaptovali štyri miestnosti bývalého františkánskeho kláštora“.

²⁴ CHURÝ, ref. 21, s. 2; neskôr tiež KOČIŠ, Jozef. Súdna prax Oravskej stolice. In *Slovenská archivistika*, 1978, roč. 13, č. 1, s. 55; CHURÝ, ref. 13, s. 94.

²⁵ *Edícia sprievodcov 2*, ref. 22, s. 81. Podriadený súd aj spojená župa sídlili taktiež v budove bývalého františkánskeho kláštora, dnes budova Slovenského múzea prírody a jaskyniarstva – MARTINICKÝ, Miroslav. Scelenie a rozluka archívu Liptovsko-oravskej župy (1785 – 1790). In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Dejiny archívov – Archívy dejín*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie 19. – 20. september 2017 Mojmirovce. Nitra : Štátny archív v Nitre, 2018, s. 28.

²⁶ *Edícia sprievodcov 2*, ref. 22, s. 81/51. Podobné kombinovanie pozri úvodný text v *Edícia sprievodcov 5*, ref. 12, s. 133, ktoré porovnaj s názvami na s. 134 a 136.

Tretí typ pomenovania („pre župu“) azda najlepšie vystihuje charakter podriadených súdov, ich vyčlenenia z rúk šľachtickej samosprávy a určenie územnej pôsobnosti. Napriek tomu sa tento typ príliš neujal a v písanej forme sa vyskytuje len v troch prípadoch v roku 1980,²⁷ 1992²⁸ a 1994.²⁹

Napokon treba ešte upozorniť na poradie v názvoch spojených žúp Zvolensko-turčianskej a Ostrihomsko-komárňanskej. V prvom prípade nachádzame správne poradie vo vyššie uvedenom pomenovaní z roku 1959, kde je však z neznámych príčin uvedené ako sídlo Podriadeného súdu Zvolensko-turčianskej župy Zvolen namiesto správneho sídla v Banskej Bystrici.³⁰ Toto poradie dokladá aj nápis na pečati podriadeného súdu³¹ a prevláda aj v archívnych dokumentoch, hoci sa vyskytuje i v opačnom poradí, a to najmä u úradníkov pochádzajúcich z turčianskej časti spojenej župy. Kuriózne na tomto unikátnom prípade je však to, že opačné poradie (turčiansko-zvolenská) sa vyskytuje na pečati verejnosprávnej župy,³² ktorá vznikla len o rok skôr než pečať podriadeného súdu. Župnú pečať publikoval, ako uvádza L. Sokolovský, A. Föglein už v roku 1934,³³ no pečať podriadeného súdu nebola publikovaná doteraz, a tak sa ani tento rozpor v pomenovaní neriešil. Môžeme sa nazdávať, že tu je dôvod, vďaka ktorému sa nesprávny názov pre Zvolensko-turčiansku župu a podriadený súd zaužíval v opačnom poradí – teda na základe pečate verejnosprávnej župy. Nadriadené orgány používali pri komunikácii s podriadeným súdom vždy poradie „zvolensko-turčianska“. Názov „Komárňansko-ostrihomská župa“ nachádzame v opise fondu „*Podriadený súd v Tate*“ z roku 1963. Vznikol pravdepodobne až v roku 1957 pri rekonštrukcii archívneho fondu Komárňanská župa I.³⁴ a v tomto, nesprávnom tvare sa vyskytuje aj v evidenčných databázach.³⁵

Podriadené súdy boli unifikovanými „štátnymi“ súdnymi orgánmi, bolo by preto vhodné a v súlade s provenienčným princípom, aby aj ich názvy boli jednotné a historicky správne. Každý z troch uvedených typov má však svoje opodstatnenie, výhody či nevýhody. V práci používame jednotne prvý typ, ktorý najpresnejšie zodpovedá dobovému latinskému názvu, no ako výstižnejší sa, pre prípadné zjednotenie názvov pôvodcov a z ich činnosti vytvorených archívnych fondov, javí tretí typ („pre župu“).

²⁷ CHURÝ, ref. 13, s. 94 – len v texte.

²⁸ CHURÝ, ref. 3, v názve práce.

²⁹ PALKOVIČ, Stanislav. *Podriadený súd pre Trenčiansku župu 1786 – 1790. Inventár*. Bytča : Štátny oblastný archív v Bytči, 1994. Je zjavné, že tento spôsob bol blízky len PhDr. Slavkovi Churému a PhDr. Stanislavovi Palkovičovi, ktorí sa spolu roky delili o spoločnú pracovňu v Štátnom archíve v Bytči.

³⁰ Tab. 1, p. č. 9.

³¹ Tab. 2. Pri odkazoch na archívny fond i v inventári sme však ponechali zaužívané opačné poradie, ktoré je zaznamenané vo všetkých evidenciách archívnych fondov. V texte štúdie však používame historicky autentický názov.

³² Pečať najnovšie publikoval SOKOLOVSKÝ, Leon. *Pečate a znaky stolíc na Slovensku*. Bratislava : Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2010, s. 182 (obr. 189). Autor nepublikuje pečate podriadených súdov – pozri text k pozn. 3.

³³ FÖGLEIN, Antal. Zólyom vármegye pecsétje. In *Turul*, 1934, s. 52.

³⁴ *Edícia sprievodcov 6*, ref. 22, s. 189.

³⁵ Porovnaj tab. 1, p. č. 8. Pečať spojenej župy publikoval SOKOLOVSKÝ, ref. 32, s. 122.

Stručná charakteristika josefínskych sedrií a podriadených súdov³⁶

Vďaka tomu, že josefínska reorganizácia stoličných súdov sa realizovala vo dvoch etapách, pozostávajú archívne fondy podriadených súdov zväčša z písomností „josefínskej sedrie“ z rokov 1786 – 1787 a až potom z písomností z obdobia podriadeného súdu z rokov 1787 – 1790. Každé obdobie malo iný spôsob evidencie písomností, a preto by mali byť tieto oddelenia fondu zachované. Personálne oddelenie súdnictva od verejnosprávnej župy ustanovil intimát Uhorskej kráľovskej miestodržiteľskej rady z 20. júna 1786 č. 26523, s platnosťou od 15. júla 1786. Jozefínske sedrie nemali vlastné pečate a niektoré zaznamenávali svoje rozhodnutia do jestvujúcich súdnych a intabulačných protokolov ešte na jeseň 1786. Podriadené súdy boli zriadené dekrétom Kráľovskej súdnej tabule zo 7. augusta 1787 č. 4974. Okrem zavedenia pečatí bola zmena v podstate len formálna (názov), a preto sa v polovici 20. storočia považovali josefínske sedrie a podriadené súdy za jedného pôvodcu.³⁷ Svoju činnosť mali ukončiť do 30. apríla 1790, v zmysle rozhodnutia Jozefa II. z 28. januára 1790, ktorým odvolal reorganizáciu verejnej správy a vyhlásil, aby sa veci verejné vrátili do stavu pred rokom 1780. Náhle úmrtie panovníka 20. februára 1790 však ukončenie činnosti podriadených súdov urýchlilo a po nariadení Sedmopanskej súdnej tabule, ktorým 3. marca 1790 zastavila ich činnosť, sa zväčša od polovice marca zasadnutia súdov už neuskutočnili.

Registratúry pozostávali z úradných a pomocných kníh (podacie protokoly a indexy) a, samozrejme, spisov, ktoré boli manipulované do vecných skupín. Ich počet sa v opisoch fondov prekvapivo rôzni. V prostredí stolíc sa tu prvýkrát objavujú podacie protokoly a idea podacieho čísla. Z praktického hľadiska sú pre rekonštrukciu usporiadaní podstatné okrem podacích čísel v podacích protokoloch aj signatúry zapisované vo dvoch posledných stĺpcoch predtlačeneho formulára, podľa ktorých sa uzatvorené spisy ukladali do registratúry. Zavedenie nového registratúrneho poriadku podnietilo aj ďalšiu novinku v prostredí stolíc, a to školenie správcov registratúry. František Nozdrovický, prvý prísediaci (*primarius assessor*), sa s taxátorom Imrichom Beňovským a jedným nemenovaným registrátorom Podriadeného súdu Trenčianskej župy zúčastnili 12. – 13. septembra 1787 školenia na dištriktuálnom súde v Trnave a o nové poznatky sa podelili a doškolili ostatných zamestnancov súdu na zasadnutí 18. septembra 1787.³⁸ Pre dejiny pôvodcu obsahujú veľmi cenné informácie zápisnice z kontrol podriadených súdov a tiež zápisnice a záznamy týkajúce sa rozluky archívov v prípade spojených žúp.

³⁶ Ako naznačuje už názov, v predloženej práci sa venujeme archívom podriadených súdov najmä po ich zániku v roku 1790.

³⁷ Len v opise fondu Podriadený súd Tekovskej župy z roku 1963 boli písomnosti josefínskej sedrie označené ako priora – pozri *Edícia sprievodcov* 6, ref. 22, s. 188.

³⁸ ŠA ZA, f. Podriadený súd Trenčianskej župy 1786 – 1790 (ďalej len Ps-Tr), i. č. 1, zápisnica súdu, fol. 19v: „*pro condiscenda practica judiciali manipulatione Tyrnaviam abscedente*“, a tiež, fol. 29v: „*per antelatum dominum assessorem Franciscum Nozdroviczky cum omni claritate dilucidatae fuerunt*“.

Prvé manipulácie s registratúrami podriadených súdov po ich zániku v roku 1790 – rozluky archívov

V novej situácii, po zrušení reorganizácie a úplnom zániku podriadených súdov, sa musela vyriešiť delimitácia ich registratúr, a to najmä podľa toho, či boli počas reorganizácie zlúčené s ďalšou stolicou. Súčasne a rovnakým spôsobom prebiehala aj delimitácia registratúr a archívov verejnosprávnych žúp.

Registratúry podriadených súdov tých stolíc, ktoré neboli spojené a spravidla v čase jozefínskej reorganizácie sídlili aj v rovnakej budove, zostali na mieste, často v tej istej miestnosti (napr. Trenčianska stolica).

Pri registratúrach spojených žúp a na ich území pôsobiacich podriadených súdov sa obnovené samosprávne stolice dohodli na spôsobe rozluky, ktorá však nebola deľbou (*divisio*), ale vyčlenením (*separatio, sequestratio*) časti registratúry. Reálne (*de facto*) sa obnovená stolica, na ktorej území sa nachádzalo sídlo jozefínskej župy alebo podriadeného súdu, považovala akoby za nástupnícku organizáciu zaniknutého pôvodcu, a tým prevzala aj jeho registratúru ako celok (napr. pri Zvolensko-turčianskej župe to bola obnovená Zvolenská stolica), z ktorej sa, podľa územnej príslušnosti, vytriedili príslušné písomnosti pre ostatné³⁹ obnovené stolice spojenej župy. Takto sa vytriedili a fyzicky delimitovali písomnosti pre Oravskú stolicu z registratúry Podriadeného súdu Liptovsko-oravskej župy.⁴⁰ Formálne (*de iure*) však akési nástupníctvo nebolo v projekte rozluky explicitne určené, vyplýva však z priebehu rozlúk. Rozluka, ktorú realizovali deputácie Liptovskej a Oravskej, prebehla prekvapivo rýchlo. Netrvala dlhšie než jeden mesiac, a to najmä vďaka dobre spravovanej registratúre s využitím podacích protokolov a indexov, podľa ktorých bolo možné bez väčšej námahy určiť územnú príslušnosť jednotlivých spisov. Rozluky registratúr zo začiatku roka 1790 majú vplyv na stav niektorých archívnych fondov podriadených súdov dodnes (napr. Zvolensko-turčianskej alebo Ostrihonsko-komárňanskej).

Prvé archívne usporiadania jozefínskych písomností Trenčianskou stolicou v rokoch 1811 – 1835

Obnovené stolice písomnosti podriadených súdov zaradili do svojich archívov, pretože rozhodnutia súdov šľachta vždy starostlivo uchovávala. Napriek odporu voči jozefínskym reformám neboli registratúry z tohto obdobia plošne „skartované“. Demonštratívne zničenie niektorých dokumentov verejným spálením sa týkalo najmä súpisov obyvateľstva a ďalšej verejnosprávnej agendy (*acta dimensionalia*).⁴¹ Vysvetľovať straty písomností vo fondoch podriadených súdov týmto spálením materiálu je nesprávne.

³⁹ Na území Slovenska boli spojené najviac dve stolice, no v Uhorsku sa vytvorili tri jozefínske župy spojením až troch stolíc. Mohlo by byť zaujímavé porovnať proces rozluky registratúr župy/podriadeného súdu zloženej z dvoch a z troch pôvodne samostatných stolíc. Pozri ref. 17.

⁴⁰ MARTINICKÝ, ref. 25, s. 31-33.

⁴¹ MARTINICKÝ, ref. 25, s. 32. Rovnako boli tieto dokumenty spálené Turčianskou stolicou v Zaturčí (dnes súčasť mesta Martin), o čom bola podaná správa na generálnej kongregácii 15. 3. 1790 v Martine – ŠA ZA, f. TuŽ, i. č. 39, kongregačný protokol 1790 – 1791, s. 33, no. 19, bod „9. *Egregius Josephus jun. Beniczky judex nobilium, cohaerenter ad gratiosam inclitae universitatis determinationem refert, semet acta dimensionalia, per subdelegatam commissionem in*

Azda prvou inštrukciou na usporadúvanie archívu stolice po roku 1790 bola inštrukcia pre registrátora archívu Nitrianskej stolice z roku 1793, na základe ktorej sa mali písomnosti rozdeliť do 14 vecných skupín.⁴² Písomnosti podriadeného súdu sa v tejto inštrukcii samostatne nespomínajú. Podľa súpisu archívu z roku 1819 sa jozefínske písomnosti, avšak len podžupanská verejnosprávna agenda, nachádzali v poslednej, 14. skupine „*Miscellanea*“.⁴³ Možno už na základe inštrukcie z roku 1793 sa mohlo začať s dezintegráciou registratúry podriadeného súdu a jej rozptýlením medzi súdne písomnosti v stoličnom archíve, čomu by zodpovedal minimálny stav zachovania podľa opisu z roku 1963.⁴⁴

Rovnako nespomína písomnosti podriadeného súdu ani prvá inštrukcia pre novozriadenú funkciu archívára Trenčianskej stolice z roku 1796.⁴⁵ No zo správy o archívnych prácach v rokoch 1811 – 1812, ktorú vydali 28. júla 1812 registrátor František Zamarovský a archívár Ján Frivaldský, je zrejmé, že písomnosti podriadeného súdu boli uložené samostatne. Primeranú starostlivosť o materiál dokladá zmienka o vyhotovenom elenche.⁴⁶ Tento, azda vôbec najstarší známy archívny elench k písomnostiam podriadeného súdu⁴⁷ zaznamenal len časť súdnych písomností.⁴⁸

Ďalší spisový materiál Podriadeného súdu Trenčianskej župy, bez úradných a pomocných kníh, inventarizoval elench jozefínskych písomností v archíve Trenčianskej stolice (*Elenchus actorum Josephinorum 1780 – 1790*),⁴⁹ zostavený v roku 1835 Ľudovítom Eördöghom, notárom a registrátorom jozefínskych písomností,⁵⁰ a tiež Imrichom Berecom, ktorý objemný zväzok prepísal do čistopisu.⁵¹ Elench a podľa neho usporiadaný materiál je pozoruhodný svojím časovým rozpätím, ktoré reflektuje

---

domum comitatensem deposita et resignata, in terreno Zathurcsensi, et praesentia plurium nobilium, ac contribuentium, comburi curasse. Pro perpetua successorum memoria ad acta reponetur.“

⁴² KERESTEŠ, Peter. Archív Nitrianskej stolice do roku 1848. In *Archívny almanach* 2, 2019, s. 10-12.

⁴³ KERESTEŠ, ref. 42, s. 17.

⁴⁴ *Edícia sprievodcov* 6, ref. 22, s. 188. Rozptýlenie by bolo pre zachovanie písomností lepšie než úplná strata, ktorú tiež nie je možné vylúčiť.

⁴⁵ ŠA ZA, f. Trenčianska župa I. (1222) 1500 – 1849 (ďalej len TrŽ), i. č. 30, šk. 29, kongregačný protokol 1795 – 1797, p. 212v-215r.

⁴⁶ ŠA ZA, f. TrŽ, šk. 420, i. č. 1 996, č. 3: „4. *Ab anno 1783 usque 1790 causas civiles sub systemati decurrentes et aequae in archivo minori deprehensos in elenchos redegimus.*“

⁴⁷ ŠA ZA, f. TrŽ, i. č. 3 834, šk. 828, pôvodný názov „*Elenchus chronologicus processum civilium sub systemathe decurentium, ab anno 1783, usque 1790, ex fasciculis no. 2 contineat processus no. 65.*“ Elench revidoval archívár Ján Frivaldský znova v roku 1835. Je to len 6-stranový zošit (24,7 × 39,7 cm).

⁴⁸ Sú to písomnosti, ktoré sa podľa usporiadania z roku 1994 (PALKOVIČ, ref. 29) fyzicky nachádzajú v ŠA ZA, f. Ps-Tr, 2. skupina B, Fasc. I.-II., i. č. 86-87, šk. 12-14.

⁴⁹ ŠA ZA, f. TrŽ, i. č. 3 833, šk. 828 – azda najobjemnejší stoličný elench v ŠA ZA, 44 × 28 (× 13) cm, 1118 strán. Časť evidujúca písomnosti podriadeného súdu (s. 923-1117) má menšie rozmery listov, čo je zjavné už pri prvom pohľade na oriezku zväzku.

⁵⁰ ŠA ZA, f. TrŽ, i. č. 3 834, šk. 828, s. 1117: „*Signatum Trenchinii 14. Decembris 1835 per Ludovicum Eördogh de Lászlófalva incliti comitatus Trenchiniensis juratum notarium et denominatum actorum Josephinorum regestratorem.*“

⁵¹ ŠA ZA, f. TrŽ, i. č. 3 834, šk. 828, predsádka, vpravo dole: „*Descriptum per Emericum Berecz.*“

vyhlásenie Jozefa II. pri odvolaní reorganizácie o návrate k stavu pred rok 1780.⁵² Všetky takto definované jozefínske písomnosti tvorili v archíve Trenčianskej stolice samostatné oddelenie, rozdelené do 12 vecných skupín, pričom poslednú skupinu tvorili písomnosti podriadeného súdu.⁵³ Elench evidoval 1 480 jednotlivín rozdelených do 12 fasciklov v priebežnom chronologickom poradí – fascikle teda nepredstavujú ďalšie vecné členenie. Záznam v elenchu je zapísaný do siedmych predtlačných rubriek a okrem priebežného číslovania (1-1 480) odkazuje aj na číslo z podacieho protokolu.⁵⁴ Ani toto usporiadanie nezachytilo všetky spisy. Neobsahuje tie, ktoré boli zaznamenané v spomenutom predchádzajúcom elenchu z roku 1812, ani ďalší spisový materiál zachytený v inventári z roku 1994.⁵⁵

Z uvedeného je zrejmé, že písomnosti podriadeného súdu nevnímali v roku 1835 (resp. v rokoch 1790 – 1848) samostatne ako písomnosti iného pôvodcu, ale ako súčasť chronologicky a legislatívne špecifického obdobia jozefinizmu. Usporiadanie sa bez zmien udržalo až do roku 1954, keď sa (podľa prírastkového čísla)⁵⁶ vytriedil, na základe provenienčného princípu, samostatný fond Podriadený súd Trenčianskej župy. Iné usporiadania registratúr podriadených súdov v stoličných archívoch do roku 1848 (zatiaľ) známe nie sú, môžeme však predpokladať, že takéto vnímanie registratúr podriadených súdov ako súčasť písomností jozefínskeho obdobia bolo rovnaké aj v ostatných stolicích.

---

⁵² Vo väčšine župných archívov je jozefínske obdobie vymedzené najmä rokmi 1786 – 1790.

⁵³ Veľmi efektívne túto štruktúru zachytenú elenchom z roku 1835 využili v roku 1959 pri opise fondu Trenčianska župa – pozri *Edícia sprievodcov 1*, ref. 22, s. 66.

⁵⁴ Predtlačené rubriky aj s predtlačným textom záhlavia, sedem stĺpcov: (1) *Datum emanationis*; (2) *Numerus exhibitii currens*; (3) *Datum publicationis*; (4) *Numerus fasciculi*; (5) *Numerus exhibitii*; (6) *Numerus prothocolli*; (7) *Extractus materiae*.

⁵⁵ Elench z roku 1835 eviduje písomnosti, ktoré sa podľa usporiadania z roku 1994 (PALKOVIČ, ref. 29) fyzicky nachádzajú v ŠA ZA, f. Ps-Tr, 1. skupina A, Fasc. I.-XII., i. č. 74-85, šk. 1-11. Treba ešte upozorniť, že usporiadateľ pred rokom 1994 zaradil do fondu na základe datovania aj 38 spisov, ktoré vybral z archívnej manipulácie súdnych písomností vytvorenej na základe smernice Sedmopanskej súdnej tabule č. 3 152 z 1. augusta 1786 (AMS-1786). Keďže tieto písomnosti nemali žiadne signovanie podriadeného súdu ani usporiadaní z rokov 1812 a 1835, vrátili sme ich, podľa signovania AMS-1786, na ich pôvodné miesto (k 1. 10. 2019). Boli to písomnosti, ktoré boli v inventári z roku 1994 zapísané ako i. č. 89, šk. 18-20 a teraz sa opäť nachádzajú vo fonde Trenčianska župa I, i. č. 3 094-3 095, šk. 644-647, kde chýbali a kam podľa elenchov patria (AMS-1786, Fasc. XXI, Staré súdne procesy). Tým sa zvýšil stav unikátne zrekonštruovaného usporiadania TrŽ, AMS-1786 na 98,6 % z 11 826 jednotlivín – podrobnejšie MARTINICKÝ, Miroslav. Pokus o unifikáciu usporiadania súdnych písomností v stoličných archívoch v rokoch 1785 – 1790 : Liptovská, Oravská, Trenčianska a Turčianska stolica. In *Od elenchu po e-archív : archívne a registratúrne pomôcky včera, dnes a zajtra*, XXIII. archívne dni v SR, Nitra, 29. – 31. mája 2019, zborník v tlači.

⁵⁶ Za vyhľadanie primárneho prírastkového čísla z roku 1954 ďakujem PhDr. Petrovi Kerestešovi, PhD., riaditeľovi Štátneho archívu v Nitre. Štátny archív v Žiline totiž fond eviduje až pod prírastkovým číslom prideleným po delimitácii v roku 1984. Za pomoc pri overovaní ďakujem PhDr. Jane Kurucárovej, riaditeľke Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči.

Zásahy na základe tzv. „Bachovských“ inštrukcií hlavných krajských súdov v Prešove a Bratislave

Porevolučný absolutizmus (1849 – 1860) opätovným poštátnením stolíc zasiahol ich archívy ešte viac než Jozef II. „*V prvom rade župné archívy prestali (dočasne) na jedno desaťročie existovať ako integrálna súčasť župnej administratívy. Po sekvestracii súdnictva od administratívy sa v roku 1850 dostali pod kuratelu samostatných krajských (župných) súdov. Na základe dohody medzi ministerstvami spravodlivosti a vnútra prešli nariadením č. 17 146 od 3. 8. 1852 pod rezort justície.*“⁵⁷

Oba autoritatívne zásahy, jozefínsky i bachovský, mali spoločný dôvod na usporádanie a reorganizáciu stoličných archívov. Neboli to však dôvody vedecké (skúmanie dejín či dokonca archivistiky), ale účelové usporiadanie materiálu pre potreby novej organizácie súdnictva v oboch obdobiach. Inštrukcie krajských súdov pre usporádanie archívov stolíc vychádzali z výnosu Ministerstva spravodlivosti z 27. februára 1856 č. 3 918.⁵⁸ Pre územie Slovenska vydali podstatné inštrukcie hlavné krajské sudy v Prešove pre reorganizáciu archívov Predtiského dištriktu 21. apríla 1856⁵⁹ a v Bratislave pre Preddunajský dištrikt zo 7. októbra 1857.⁶⁰ „*Jednotlivé župy k vykonaniu tohto nariadenia však pristúpili individuálne, často svojsky, ba v mnohých prípadoch ho ani vôbec nerealizovali.*“⁶¹

Ešte komplikovanejšie je zistiť vplyv inštrukcií na registratúry podriadených súdov. Trenčianska stolica, ako bolo spomenuté (1835), a iste aj mnohé ďalšie,⁶² uvedené inštrukcie na materiál podriadených súdov neuplatnili vôbec.

Spišská župa jozefínske písomnosti, vrátane písomností podriadeného súdu, roztriedila do vecných skupín v zmysle inštrukcie a „*zhotovili k nim dôkladné pomôcky. Ku každému fasciklu pripojili akýsi osobitný podací protokol. Tie práce skončili v máji 1858.*“ Usporádanie uskutočnili Karol Klementisz, vedúci oficiál (správca archívu, ktorý v zmysle zmien po roku 1850 nahradil stoličného archívára) a jemu pridelený diurnista Karol Popovich. Presun reorganizovaného materiálu zo župného domu do priestorov Krajského súdu v Levoči sa už fyzicky nestihol realizovať pre zmeny v roku 1861, ktoré viedli k opätovnému obnoveniu stolíc a ich kompetencií nad vlastnými

⁵⁷ KERESTEŠ, Peter. Dejiny župných archívov v rokoch 1849 – 1918. Rukopis štúdie pre *Biografický slovník slovenských archivárov* z roku 2018 [použité so súhlasom autora 15. 4. 2020]

⁵⁸ CHALUPECKÝ, Ivan. Archív Spišskej stolice v období Bachovho absolutizmu. In RAGAČOVÁ, Júlia (ed.) *Dejiny archívov na Slovensku : zborník príspevkov z X. archívnych dní v Slovenskej republike, 20. – 22. júna 2006 v Levoči*. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR, odbor archívov a registratúr, 2008, s. 49.

⁵⁹ CHALUPECKÝ, ref. 58, s. 49-51, kde podrobne opisuje obsah inštrukcie.

⁶⁰ Podrobne sa inštrukcii venuje úvodná časť opisu archívneho fondu Bratislavská župa – *Edícia sprievodcov 1*, s. 25-26, a tiež HOLEČKA, Ladislav. Dejiny archívu Tekovskej župy do roku 1861. In KERESTEŠ, Peter (ed.) *Dejiny archívov – archívy dejín*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie 19. – 20. september 2017 Mojmirovce. Nitra : Štátny archív v Nitre, 2018 s. 43-45, ktorý v poslednej vete svojej práce konštatuje: „... vďaka dôslednému dodržaniu inštrukcie z roku 1857 patrí archív Tekovskej župy medzi najlepšie spracované župné archívy vôbec.“

⁶¹ KERESTEŠ, ref. 57.

⁶² S určitosťou Liptovská, Oravská a Turčianska. O ostatných vieme len z dosiaľ publikovaných údajov.

archívami.⁶³ Opis fondu z roku 1963⁶⁴ však nespomína, že by pri vytriedení písomností podriadeného súdu vznikli zásadnejšie ťažkosti, vyplývajúce zo zásahu v roku 1858. Dokonca sa podľa opisu z roku 1963 tento fond javí ako mimoriadne dobre zachovaný.

Podobne bol spätne dobre rekonštruovateľný aj zásah v archíve Tekovskej stolice, pokiaľ porovnáme stručnú zmienku o týchto prácach⁶⁵ s opisom už samostatného fondu Podriadený súd Tekovskej župy z roku 1963.⁶⁶

Zásadnejšie a dodnes pretrvávajúce dôsledky mala reorganizácia archívu pre archívny fond Podriadený súd Bratislavskej župy. Aplikovanie inštrukcie sa uskutočnilo v rokoch 1857 – 1860 „*veľmi nešťastne až chaoticky*“. Registratúra podriadeného súdu bola rozdelená na základe vecného kritéria do viacerých vecných skupín súdnych písomností a zmiešaná nielen s písomnosťami stolice, ale aj s materiálom „*c. k. krajského súdu – Landesgericht z rokov 1850 – 1853*“, pričom sa nedodrжала ani zásada chronologického usporiadania, určená smernicou z roku 1857. K manipulácii z rokov 1857–1860 boli však vyhotovené výborné evidenčné i orientačné pomôcky, formou indexových elenčov s pomerne obsiahlymi registrami.⁶⁷ Zásah dodnes komplikuje završenie usporiadania nielen fondu podriadeného súdu, ale zjavne aj fondu Bratislavská župa I.

Ďalších 90 rokov sa o archívoch podriadených súdov prakticky nedozvedáme nič, pretože sa od roku 1861 opäť stali súčasťou archívov obnovených stolíc a delili sa spolu s nimi o rovnaké osudy. V rokoch 1918 – 1922 ich spravovali provizórne československé župy, potom dohľad nad nimi prevzali okresné úrady a následne v rokoch 1945 – 1949 okresné národné výbory, kým sa nedostali do správy novovytvorených krajských archívov. Samozrejme, i tu boli isté výnimky, ktoré súviseli najskôr s aktivitami Archívu Slovenského národného múzea v Martine a „spestrili“ dejiny archívneho fondu Liptovskej (1932)⁶⁸ a tiež Turčianskej (1941)⁶⁹ župy. Osudy pôvodného archívu Hontianskej župy uzatvorili vojaci Červenej armády jeho zničením v roku 1945.⁷⁰ Zvláštnu kapitolu v dejinách archívnych fondov Abovsko-turnianskej a Komárňan-

---

⁶³ CHALUPECKÝ, ref. 58, s. 52-53.

⁶⁴ *Edícia sprievodcov 4*, ref. 14, s. 198-200.

⁶⁵ HOLEČKA, ref. 60, s. 44.

⁶⁶ *Edícia sprievodcov 6*, ref. 22, s. 188-189.

⁶⁷ *Edícia sprievodcov 1*, ref. 22, s. 26-27, 35, 130-131.

⁶⁸ NOVÁKOVÁ, Veronika. Provenienčný princíp na Slovensku. In *Slovenská archivistika*, 2013, roč. 48, č. 2, s. 36-37. Župným archívom sa autorka venuje aj na s. 35-37, 51-53 a 64-65.

⁶⁹ MATULAYOVÁ, Klára. *Podriadený súd v Banskej Bystrici 1786 – 1790. Inventár*. Banská Bystrica : Štátny oblastný archív v Banskej Bystrici, 1980, s. II (úvod inventára).

⁷⁰ *Edícia sprievodcov 5*, ref. 12, s. 75, a tiež TIŠLIAR, Pavol. Aktivity Štátneho inšpektorátu archívov a knižníc na Slovensku pri budovaní archívnej organizácie (1919 – 1951). In *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 2013, roč. 1, č. 2, s. 50. [Za upozornenie na štúdiu ďakujem Mgr. Márii Feješovej, PhD., a PhDr. Štefanovi Hrivňákovi, autorom rukopisu príspevku „Slovenské archívnictvo v rokoch 1945 – 1975“ pre *Biografický slovník slovenských archivárov*.]

skej župy predstavuje obdobie rokov 1938 – 1959, keď sa nachádzali na území Maďarska.⁷¹ Pri archívoch Komárňanskej a Bratislavskej župy treba pripomenúť, že boli už od roku 1928 v priamej správe Krajského archívu so sídlom v Bratislave, od roku 1939 Archívu ministerstva vnútra (neskôr už len Bratislavská župa), od roku 1945 Archívu povereníctva vnútra⁷² a do roku 1955 aj Štátneho slovenského ústredného archívu, odkiaľ fond prevzal Štátny archív v Bratislave.⁷³

Vznik samostatných archívnych fondov podriadených súdov v polovici 20. storočia (1951 – 1957)

Archívy podriadených súdov neboli nikdy „veľkou témou“. Vždy zostávali v tieni rozsiahlej problematiky stolíc a v literatúre o nich nachádzame, pokiaľ vôbec, len stereotypné zmienky.⁷⁴ O to pozoruhodnejšia je náhla zmena v polovici 20. storočia, keď sa z týchto takmer neznámych registratúr zrazu stali samostatné archívne fondy. Zatiaľ sa nepodarilo zistiť, čo konkrétne podnietilo krajské archívy, aby od roku 1951⁷⁵ začali vytriedovať fondy podriadených súdov.⁷⁶

Otázkou určenia hraníc archívnych fondov sa totiž Slovenská archívna správa zaoberala až v roku 1955 a pri fondoch žúp sa rozhodlo „na základe pripomienok krajských archívárov“, že z písomností župných archívov sa, okrem iných, vytriedia aj „písomnosti súdnych inštitúcií z rokov 1787 – 1790“, teda podriadených súdov.⁷⁷ Rovnaké vyňatie a vytvorenie samostatných fondov obsahujú aj „Smernice pre inventarizáciu archívov žúp do roku 1922“,⁷⁸ ktoré boli prerokované a schválené na zasadnutí

---

⁷¹ PAVLOVIČ, Richard. Reštitúcia archívnych dokumentov z Maďarska do Československa. In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Dejiny archívov – Archívy dejín*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie 19. – 20. september 2017 Mojmirovce. Nitra : Štátny archív v Nitre, 2018, s. 73 a 76. Archívny fond Abovsko-turnianska župa bol v čase Viedenskej arbitráže v Prešove a do Maďarského kráľovstva sa dostal až v roku 1942.

⁷² TVRDOŇOVÁ, Daniela. Pôdohospodársky archív – dedičstvo, z ktorého čerpáme dodnes. In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Dejiny archívov – Archívy dejín*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie 19. – 20. september 2017 Mojmirovce. Nitra : Štátny archív v Nitre, 2018, s. 79

⁷³ *Edícia sprievodcov 1*, ref. 22, s. 8 a 28.

⁷⁴ Napríklad vo dvoch vynikajúcich prácach z roku 1958: KOČIŠ, Jozef. Prehľad vývoja župnej správy na Slovensku do roku 1945. In *Sborník archívnych prací*, 1958, roč. 8, č. 1, s. 27-64, spojenie „podriadený súd“ nenájdeme vôbec; FÖGLEIN, Antal. A vármegyeci levéltárak II. József korában. In *Levéltári közlemények*, 1958, s. 83-102, síce podriadené súdy spomína, no neodvoláva sa na žiadnu predtým publikovanú prácu o podriadených súdoch ani ich archívoch. Pri pozornom čítaní jeho prác si môžeme všimnúť, ako často bol nútený odkazovať na svoje vlastné štúdie.

⁷⁵ Pri určení začiatku tohto procesu vychádzame z prírastkových čísel archívnych fondov podriadených súdov, ktoré obsahujú letopočet, prípadne presný dátum.

⁷⁶ Po skúsenostiach s direktívnym riadením z čias jozefinizmu a Bachovho absolutizmu, pri ktorých je možné s absolútnou presnosťou odkázať takmer vždy na konkrétny dokument, na základe ktorého sa začal alebo ukončil istý proces, je možné predpokladať, že vzhľadom na opätovne pevný centralistický model v polovici 20. storočia aj krajské archívy by boli alebo neboli konali len na základe konkrétneho podnetu. Takýto pokyn sa však nepodarilo nájsť.

⁷⁷ NOVÁKOVÁ, ref. 68, s. 41-42.

⁷⁸ ŠA BA, f. Jozef Watzka, osobný fond, i. č. 246, šk. 18, Materiály k zasadnutiam SVAR, 23. máj 1962, zápisnica, cyklostyl strojopisu, modro-fialový atrament, 9 strán + 5 strán príloh – vzorová

Slovenskej vedeckej archívnej rady 23. mája 1962 (bod 2 programu).⁷⁹ Táto metodika začala vznikáť počas stretnutia na Čertovici v roku 1959 a prvotný elaborát vypracoval Jozef Watzka.⁸⁰ Podľa prírastkových čísel bol však posledný archívny fond podriadeného súdu zaevidovaný ešte v roku 1958. Všetky teda boli vytriedené ešte pred začiatkom prác na uvedenej smernici. Istý vplyv na ich osamostatňovanie tak mohlo mať určovanie hraníc fondov v roku 1955,⁸¹ no ešte predtým bolo vytriedených šesť (teda polovica zo všetkých).⁸²

Pozoruhodná je časová postupnosť pri úplne prvom prípade. Podriadený súd Abovsko-turnianskej župy bol podľa prírastkového čísla zaevidovaný ako fond Krajského archívu v Košiciach 11. mája 1951, čo bolo vlastne hneď na druhý deň, ako 10. mája vstúpilo do platnosti jeho zriadenie na základe rozhodnutia z 19. apríla 1951.⁸³ Je prakticky nemožné, aby v takom krátkom čase (za dva dni) mohol byť aj fyzicky vytriedený archívny fond, zvlášť v prípade podriadených súdov, ktoré boli súčasťou rozsiahlych župných archívov v ich stave z roku 1928 a následnom prístupe k nim prinajmenšom do roku 1945.⁸⁴ Dátum zaevidovania prvého fondu podriadeného súdu predbieha aj všetky zmeny a inštitúcie, ktoré boli ustanovené v roku 1951. Najst' konkrétny podnet nebude zrejme jednoznačne možné, no na druhej strane sa zdá, že zásady provenienčného princípu už museli byť v krajských archívoch známe, inak by boli všetky archívne fondy vytriedené až po roku 1955.

Usporiadávanie archívnych fondov podriadených súdov (1956 – 2019)

Podrobnejšie informácie o fyzickom vytriedovaní skúmaných fondov nepoznáme. V roku 1956 boli opätovne scelené písomnosti Podriadeného súdu Gemersko-malohontskej župy, ktoré sa dovtedy nachádzali oddelene v archívoch jednotlivých stolíc od rozluky v roku 1790. Scelenie bolo umožnené vďaka tomu, že sa oba župné archívy nachádzali v jednom štátnom archíve (Banská Bystrica).⁸⁵ V roku 1957 boli v Štátnom

---

schéma inventára, s. 2-3: „Z materiálu župného fondu do r(oku) 1922 treba vyčleniť a viesť ako samostatné fondy: a) Podriadený súd (iudicium subalternum) z r(okov) 1787 – 1790. b) Písomnosti žúp, ktoré boli zlúčené v tzv. jozefínskom období v r(okoch) 1785 – 1790 v jednu župu. c) Písomnosti zlúčených a rozdelených žúp za absolutizmu v r(okoch) 1850 – 1860.“ [Za upozornenie a poskytnutie kópie dokumentu ďakujem PhDr. Štefanovi Hrivňákovi.]

⁷⁹ Ref. 78. Pri rokovaní sa Michal Kušík, ktorý smernicu predložil, odvolával aj na *Základné pravidlá pre prácu s archívnym materiálom*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1958 – analýzu základných pravidiel, ktorá mala mať ráz jednotnej celoštátnej smernice, pozri NOVÁKOVÁ, ref. 68, s. 44 a nn.

⁸⁰ HRIVŇÁK, Štefan. *Jozef Watzka : srdcom archivár*. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov, 2019, s. 211.

⁸¹ Tri fondy majú prírastkové číslo z 1. 1. 1956: Ps-GeMa, Ps-ZvTu(z); ďalej 1956: Ps-ZvTu(t); 1957: Ps-Sp a 1958: Ps-Ša.

⁸² Prírastkové čísla z roku 1951: Ps-AbTň; 1952: Ps-Ni, Ps-Te; 1953: OsKo; 1954: Ps-LiOž, Ps-Tr.

⁸³ PAVLOVIČ, Richard. Z minulosti našich archívov : Štátny archív v Košiciach. In *Fórum archivárov*, 2018, roč. 27, č. 1, s. 52.

⁸⁴ O nedostatočných znalostiach a praktickom uplatňovaní provenienčného princípu na našom území do roku 1945 pozri NOVÁKOVÁ, ref. 68, s. 35-36, 39.

⁸⁵ *Edícia sprievodcov* 5, ref. 12, s. 136.

archíve v Nitre pri rekonštrukcii archívneho fondu Komárňanská župa I. vytriedené a usporiadané písomnosti Podriadeného súdu Ostrihomsko-komárňanskej župy. V tom istom roku mal byť usporiadaný aj druhý nitriansky fond Podriadený súd Tekovskej župy.⁸⁶ Tieto usporiadania však v tomto období reálne znamenali, že písomnosti sa roztriedili v súlade s pôvodnými evidenčnými pomôckami, ktoré sa aj prakticky používali pri bádani, čo sa priamo spomína pri opise Podriadeného súdu Abovsko-turnianskej župy v roku 1963.⁸⁷ Usporiadania archívnych fondov podriadených súdov, završené evidenčnou a vyhľadávacou pomôckou – inventárom, vznikali až neskôr, s veľkými časovými odstupmi v rokoch 1963,⁸⁸ 1968,⁸⁹ 1979,⁹⁰ 1980,⁹¹ 1994⁹² (a 2019).⁹³

Poznámky k ďalšiemu usporadúvaniu fondov podriadených súdov

Pri pohľade na opisy tých fondov, ktorých usporiadanie doteraz nebolo ukončené inventárom, javí sa väčšina z nich ako veľmi dobre zachovaná a je len otázkou času, kedy nájdu svojho spracovateľa. Komplikovanejšie sa javí usporiadanie pri podriadených súdoch Bratislavskej a Nitrianskej župy.

Podľa prvého a jediného opisu archívneho fondu Podriadený súd Bratislavskej župy z roku 1959 sa materiál do roku 1857 stále nachádzal v registratúrnom stave.⁹⁴ No v roku 1959 boli súčasťou fondu už len knihy, skupina mandátov a občiansko-právne spisy, ktoré boli len krátko predtým spätne vytriedené zo súdnych písomností „župnej sedrie“ Bratislavskej stolice. V rekonštrukcii fondu podriadeného súdu, vrátением všetkých písomností, štátny archív hodlal aj po roku 1959 pokračovať, ale zjavne sa tak dodnes nestalo. Odhodlanie zrekonštruovať archívny fond vrátением písomností, ktoré k nemu pôvodne patrili, je z pohľadu striktného dodržania provenienčného princípu – zohľadnením pôvodcu – iste metodicky správne, avšak rešpektovanie genézy archívneho fondu alebo dejín archívu Bratislavskej stolice ponúka i druhú možnosť – úplne zrekonštruovať pri usporadúvaní archívneho fondu Bratislavskej župa I. manipuláciu na základe spomínanej inštrukcie z roku 1857, ktorá je pre tento župný archív typická. Zároveň by sa tým zachovala funkčnosť vyhovujúcich archívnych pomôcok z rokov 1857 – 1860.⁹⁵ Pri súčasnom stave usporiadania archívnych

⁸⁶ *Edícia sprievodcov 6*, ref. 22, s. 188-189.

⁸⁷ *Edícia sprievodcov 4*, ref. 14, s. 197.

⁸⁸ HRIVNÁK, Samuel. *Podriadený súd v Prešove 1786 – 1790. Inventár*. Prešov : Štátny archív v Prešove, 1963.

⁸⁹ CHURÝ, ref. 21.

⁹⁰ ANDRÁŠI, Ladislav. *Podriadený súd Abovsko-turnianskej župy 1787 – 1790. Inventár*. Košice : Štátny archív v Košiciach, 1979.

⁹¹ MATULAYOVÁ, ref. 69.

⁹² PALKOVIČ, ref. 29.

⁹³ MARTINICKÝ, Miroslav. *Podriadený súd Turčiansko-zvolenskej župy (turčianska časť) (1523) 1786-1790. Inventár*. Bytča : Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, 2019 (v procese schvaľovania).

⁹⁴ *Edícia sprievodcov 1*, ref. 22, s. 130: „dovtedy však boli uložené medzi spismi sedrie bez zvláštneho označenia“ – myslia sa písomnosti podriadeného súdu.

⁹⁵ Pozri text k poznámke 67.

fondov stolíc síce nevieme s istotou povedať, do akej miery by bola úplná rekonštrukcia usporiadania podľa inštrukcie z roku 1857 unikátna, no pre dejiny archívov má oveľa väčšiu cenu dôsledne zrekonštruované pôvodné usporiadanie, hoci možno bežne sa vyskytujúce, než dva neusporiadané archívne fondy. Rekonštrukcia by však nesporne mohla byť uskutočnená len na úkor archívneho fondu podriadeného súdu a predpokladala by v rokoch 1955 – 1959 vytriedené písomnosti podriadeného súdu opäť vrátiť späť do usporiadania z rokov 1857 – 1860. Tým by sa objem fondu zredukoval v podstate opäť len na knihy.

Pre usporiadanie fondu Podriadený súd Nitrianskej župy je rozhodujúce zistiť, či sa jeho spisy predsa len nenachádzajú v archívnom fonde Nitrianska župa I. Nedá sa vylúčiť, že stav z roku 1963 vznikol počas reorganizácie archívov v rokoch 1857 – 1860. Pokiaľ by sa spisový materiál nachádzal v župnom archíve a bol by zachytený aj pôvodnými pomôckami, ako je tomu v predošlom bratislavskom prípade, postup by mohol byť rovnaký. Inak tvorí fond len zlomok opísaný v roku 1963, ktorého inventarizácia potom nebude príliš časovo náročná.

Archívne fondy Podriadeného súdu Zvolensko-turčianskej župy

Dva archívne fondy tohto jedného pôvodcu majú svoje počiatky v rozluke archívu, v rámci ktorej boli 24. septembra 1790 vytriedené písomnosti pre Turčiansku stolicu. Časť materiálu Podriadeného súdu spojenej Zvolensko-turčianskej župy (a tiež časť materiálu Turčianskej stolice) sa v roku 1941 dostala do Archívu Slovenského národného múzea v Martine. Odtiaľto sa písomnosti v rokoch 1955 – 1956 delimitovali do Štátneho archívu v Bytči.⁹⁶ Ešte v roku 1962 sa plánovalo spojenie turčianskej a zvolenskej časti s cieľom sceliť registratúru pôvodcu v pôvodnom rozsahu.⁹⁷ No v roku 1966 sa len menšia časť turčianskeho materiálu podriadeného súdu vrátila do Štátneho archívu v Banskej Bystrici s turčianskou časťou fondu „*Turčiansko-zvolenská*” župa, ktorá bola priradená k tam spracovanému zvolenskému celku. Prevažná časť turčianskeho materiálu podriadeného súdu však zostala v Bytči. Zvolenský materiál podriadeného súdu bol napokon samostatne zinventarizovaný v Štátnom oblastnom archíve v Banskej Bystrici ešte v rokoch 1978 – 1980.⁹⁸ Rozhodujúcimi faktormi, ktoré ovplyvnili súčasný stav, boli teda časté presuny a nerozhodnosť v otázke spätného scelenia turčianskej a zvolenskej časti materiálu v 60. rokoch 20. storočia, ktorá napokon viedla k samostatnému usporiadaniu oboch častí.

Pokiaľ by sa opäť zvažovalo scelenie archívneho fondu tohto pôvodcu, ktoré by bolo legitímne v zmysle zásad provenienčného princípu, muselo by sa počítať aj s vrátením písomností vytriedených pre Turčiansku stolicu z registratúry spojenej Zvolensko-turčianskej župy, ktoré sú od roku 1970 súčasťou fondu Turčianska župa.⁹⁹ Opätovné scelenie oboch častí nie je nemožné, no odhliadnuc od množstva úkonov, ktoré by s tým boli spojené, by scelenie bolo nepraktické pre väčšinu bádateľov, ktorí

⁹⁶ Prírastkové číslo oboch častí pochádza z roku 1956.

⁹⁷ *Edícia sprievodcov* 5, ref. 12, s. 135: „*Obidve časti budú v najbližšej dobe scelené.*“

⁹⁸ MATULAYOVÁ, ref. 69.

⁹⁹ PALKOVIČ, Stanislav. *Turčianska župa I. 1486 – 1849. Inventár*. Bratislava : Slovenská archívna správa MVS, 1970, s. 274-278 (i. č. 815-832, šk. 550-553).

sa viac než o samotné podriadené súdy zaujímajú skôr o obsah jednotlivých písomností. Avšak, podobne ako v prípade Podriadeného súdu Bratislavskej župy, je otázne, čo je pre dejiny archívov cennejšie. Provenienčný princíp umožňuje roztriediť písomnosti do archívnych fondov podľa pôvodcov, no z doteraz uvedeného sa zdá, že osudy archívu zaniknutého pôvodcu môžu byť zaujímavejšie než samotný pôvodca. Jestvovanie dvoch archívnych fondov jedného pôvodcu vyvoláva mnoho otázok a zároveň prináša aj mnoho vysvetlení, ktoré by sme inak mohli prehliadnuť.

Záver

Z 38 podriadených súdov (*iudicium subalternum*), ktoré v rokoch 1787 – 1790 pôsobili na území Uhorska, sa v štátnych archívoch nachádza archívny materiál 11 z nich (1/3), ktorý je rozdelený do 12 archívnych fondov. Z nich je usporiadaných s evidenčnou a vyhľadávacou pomôckou – inventárom – polovica (6). Napriek tomu, že podriadené súdy boli počas svojho pôsobenia striktnie unifikovanými orgánmi v hierarchii súdnictva, súčasný stav zachovania ich štruktúry nie je zhodný. Štúdia sa zamerala na kľúčové okamihy v dejinách týchto archívov, od zániku pôvodcov až po súčasnosť, ktoré tieto rozdiely spôsobili. Zo širšieho hľadiska môžeme vidieť zásahy, ktoré sa uskutočnili počas troch autoritatívnych režimov. Za jozefinizmu podriadené súdy vznikli, pôsobili a zrušením reorganizácie samotným Jozefom II. vlastne aj zanikli. V čase Bachovho absolutizmu boli v rokoch 1857 – 1860 registratúry niektorých podriadených archívov premanipulované alebo rozptýlené do vecných skupín pre praktické potreby poštatnej sústavy súdov. V rokoch 1951 – 1958 boli podľa uplatnenia provenienčného princípu registratúry podriadených súdov vytriedené zo župných archívov a konštituované ako samostatné archívne fondy. Úplne prvé zásahy do registratúr podriadených súdov nastali krátko po zániku, a to najmä pri podriadených súdoch spojených žúp, počas rozlúk ich archívov. Prvé archívne usporiadania týchto písomností zavíšené archívnu pomôckou (elenchom) uskutočnila Trenčianska stolica, v rámci svojho stoličného archívu, v rokoch 1811 – 1835. Reorganizácie archívov v rokoch 1857 – 1860 trvale poznamenali najmä písomnosti Podriadeného súdu Bratislavskej župy, ktorej fond je nerekonštruovateľný jednoduchým spätným vytriedením písomností zo župného archívu. Z archívneho hľadiska je pozoruhodný osud registratúry Podriadeného súdu Zvolensko-turčianskej župy, ktorý napriek deklarovanému sceleniu z roku 1962 zostal dodnes rozdelený na tzv. zvolenskú a turčiansku časť, čomu napomohlo i to, že každá časť bola uložená s príslušným župným archívom v inom (krajskom) štátnom archíve. Súčasný stav však fyzicky dokladá zložitú genézu fondov podriadených súdov, čo je azda cennejšie než zahľadanie dejín archívu pôvodcu striktným dodržaním provenienčného princípu. Zdanlivo tu proti zásade provenienčného princípu (ohraničenie fondu pôvodcom) stojí uprednostnenie genézy archívneho fondu a jej výpovedná hodnota pre výskum dejín archívov. Archivistika však môže a má ťažiť z kombinácie oboch.

Tab. 1 Prehľad územnej organizácie podriadených súdov k 11. 10. 1787¹⁰⁰ (<i>Consignatio iudiciorum subalternorum.</i>)				
Preddunajský dištrikt (<i>Districtus Cis Danubiani</i>) [Obvodný súd Preddunajského dištriktu v Trnave]				
p. č.	župa (<i>comitatus</i>)	predseda súdu (<i>nomen praesidis</i>)	sídlo (<i>locus consessus</i>)	skratka¹⁰¹
1	Bratislavská (<i>Posoniensis</i>)	Štefan Bitó (<i>Bitto</i>)	Bratislava (<i>Posonium</i>)	Ps-Br
2	Nitrianska (<i>Nitriensis</i>)	Ignác Fabricius	Nitra (<i>Nitria</i>)	Ps-Ni
3	Trenčianska (<i>Trencsiniensis</i>)	František Gubernát (<i>Gubernáth</i>)	Trenčín (<i>Trencsinium</i>)	Ps-Tr
4	Tekovská (<i>Barsiensis</i>)	Wolfgang Šimoni (<i>Simonyi</i>)	Levice (<i>Leva</i>)	Ps-Te
5	Novohradská (<i>Neogradiensis</i>)	Anton Balog (<i>Balogh</i>)	Szügy ¹⁰²	Ps-No
6	Hontianska (<i>Hontensis</i>)	Jozef Husár (<i>Huszár</i>)	Sebechleby ¹⁰³ (<i>Szebeléb</i>)	Ps-Ho
7	Peštianska (<i>Pestiensis</i>)	Anton Šomodi (<i>Somogyi</i>)	Pest ¹⁰⁴ (<i>Pestinum</i>)	Ps-Pe
8	Ostrihomsko-komárňanská (<i>Strigoniensis cum Comaromiensi unitus</i>)	Michael Ordódy	Tata ¹⁰⁵	Ps-OsKo
9	Zvolensko-turčianska (<i>Zoliensis cum Turocz unitus</i>)	Alexej Rakovský (<i>Rakovszky</i>)	Banská Bystrica (<i>Neosolium</i>)	Ps-ZvTu
10	Liptovsko-oravská (<i>Liptoviensis cum Arvensi unitus</i>)	Mikuláš Dvornikovič (<i>Dvornikovics</i>)	Dolný Kubín (<i>Kubény</i>)	Ps-LiOž

¹⁰⁰ Prehľad sídel a predsedov podriadených súdov na území Uhorska, Chorvátska a Slavónska bol rozoslaný ako obežník Dištriktuálnou súdnou tabulou v Trnave 11. 10. 1787 na zlepšenie písomného styku medzi podriadenými súdmi. Samotná tabuľka, ktorá sa stala predlohou tejto prílohy, nielen po obsahovej, ale aj grafickej stránke vychádzala z obežníka (č. 6 476) vyššieho úradu, pravdepodobne Sedmopanskej súdnej tabule, a mal by sa vyskytovať v registratúre každého podriadeného súdu – ŠA ZA, f. Podriadený súd Turčiansko-zvolenskej župy (turčianska časť) (1523) 1786 – 1790 (ďalej len Ps-TuZv(t), i. č. 39, šk. 7, 1787, Fasc. I, no. 16.

¹⁰¹ Pôvodný dokument, samozrejme, skratky neobsahoval, ale pri výskume problematiky uhorských stolíc a ich archívov je postupné ustálenie skratiek pre všetky stolice nevyhnutné. Vychádzame zo skratiek SOKOLOVSKÝ, ref. 32, s. 229, ktoré sme doplnili o skratky ďalších žúp podľa ich názvov na mapovej schéme, publikovanej v *Encyklopédia Slovenska VI*. Bratislava : Veda, 1982, s. 671.

¹⁰² Slovenské exonymum: Sudice, Szügy, Maďarsko, Nógrád megye.

¹⁰³ Okr. Krupina.

¹⁰⁴ Slovenské exonymum: Pešť, dnes súčasť hlavného mesta Maďarska, Budapešti.

¹⁰⁵ Maďarsko, Komárom-Esztergom megye.

Zadunajský dištrikt (<i>Districtus Trans Danubiani</i>)				
[Obvodný súd Zadunajského dištriktu v Kőszegu]				
11	Šopronská (<i>Soproniensis</i>)	Daniel Pástori (<i>Pasztory</i>)	Sopron ¹⁰⁶ (<i>Sopronium</i>)	Ps-Šo
12	Vašská ¹⁰⁷ (<i>Castriferrei</i>)	Jozef Horvát (<i>Horváth</i>)	Szombathely ¹⁰⁸ (<i>Szabaria</i>)	Ps-Va
13	Zalianska (<i>Szaladiensis</i>)	Ján Farkaš (<i>Farkas</i>)	Zalaegerszeg ¹⁰⁹ (<i>Szala Egerszeg</i>)	Ps-Za
14	Rábsko-mošonská (<i>Jaurinum cum Mosoniensi unitus</i>)	Karol Iloš (<i>Illos</i>)	Győr ¹¹⁰ (<i>Jaurinum</i>)	Ps-RaMo
15	Stoličnobelehradská (<i>Albensis</i>)	Michal Hiemer	Székesfehérvár ¹¹¹ (<i>Alba Regia</i>)	Ps-Sb
16	Vesprémska (<i>Veszprimiensis</i>)	Ján Percel (<i>Perczel</i>)	Pápa ¹¹² (<i>Papa</i>)	Ps-Ve
17	Tolniansko-baranská (<i>Tolnensis cum Baranya unitus</i>)	Imrich Petó (<i>Petheö</i>)	Pécs ¹¹³ (<i>Quinque Ecclesiis</i>)	Ps-TIBr
18	Šomod'ská (<i>Sümeiensis</i>)	Anton Gál	Kaposvár ¹¹⁴ (<i>Kaposvár</i>)	Ps-Šd'
Predtiský dištrikt (<i>Districtus Cis Tybiscani</i>)				
[Obvodný súd Predtiského dištriktu v Prešove]				
19	Abovsko-turnianska (<i>Abaujvariensis cum Tornensi unitus</i>)	Juraj Komáromi (<i>Komáromy</i>)	Košice (<i>Cassovia</i>)	Ps-AbTň
20	Zemplínska (<i>Zempliniensis</i>)	Melichar Súľovský (<i>Szulovszky</i>)	Sátoraljaújhely ¹¹⁵ (<i>Sátorallya Ujhely</i>)	Ps-Ze
21	Šarišská (<i>Saarosiensis</i>)	Anton Šemsei (<i>Semsey</i>)	Prešov (<i>Eperiesinum</i>)	Ps-Ša
22	Spišská (<i>Scepusiensis</i>)	Michal Töke	Levoča (<i>Leucovia</i>)	Ps-Sp
23	Boršodská (<i>Borsodiensis</i>)	Karol Lošonci (<i>Losonczy</i>)	Miskolc ¹¹⁶ (<i>Miskolcz</i>)	Ps-Bš

¹⁰⁶ Slovenské exonymum: Šopron (často nesprávne Šoproň), Maďarsko, Győr-Moson-Sopron megye.

¹⁰⁷ Tiež Železná, najmä v slovinských a chorvátskych prameňoch, nemecký názov Eisenburg (Železnohradská, utvorené podľa vzoru Novohradská).

¹⁰⁸ Maďarsko, Vas megye. Názov Szabaria pochádza z rímskych čias (Savaria).

¹⁰⁹ Maďarsko, Zala megye.

¹¹⁰ Slovenské exonymum: Ráb, Maďarsko, Győr-Moson-Sopron megye.

¹¹¹ Slovenské exonymum: Stoličný Belehrad, Maďarsko, Fejér megye.

¹¹² Maďarsko, Veszprém megye.

¹¹³ Slovenské exonymum: Pät'kostolie, Maďarsko, Baranya megye.

¹¹⁴ Slovenské exonymum: Kapošvár, Maďarsko, Somogy megye.

¹¹⁵ Slovenské exonymum: Nové Mesto pod Šiatrom, Maďarsko, Borsod-Abaúj-Zemplén megye.

¹¹⁶ Slovenské exonymum: Miškovec, Maďarsko, Borsod-Abaúj-Zemplén megye.

24	Gemersko-malohontská (<i>Gömöriensis cum Kis Hontensi unitum</i>)	František Rót (Róth)	Rimavská Sobota (<i>Rima Szombath</i>)	Ps-GeMa
25	Hevešsko-solnocká (<i>Heves cum Exteriori Szolnok unitum</i>) ¹¹⁷	barón Samuel Sépeši (<i>Szepessy</i>)	Eger ¹¹⁸ (<i>Agria</i>)	Ps-HeSx
26	Berežsko-ugočská (<i>Beregh cum Ugocsa unitum</i>)	barón Štefan Petěň (<i>Petény</i>)	Берегове ¹¹⁹ (<i>Bereg Szász</i>)	Ps-BžUg
27	Užská (<i>Ungvariensis</i>)	Gašpar Oros (<i>Orosz</i>)	Ужгород ¹²⁰ (<i>Ungvarinum</i>)	Ps-Už
Zátiský dištrikt (<i>Districtus Trans Tybiscani</i>) [Obvodný súd Zátiského dištriktu vo Veľkom Varaždíne, neskôr v Debrecíne]				
28	Satumarská (<i>Szatmariensis</i>)	Ladislav Vitkai (<i>Vittkay</i>)	Carei ¹²¹ (<i>Nagy Károly</i>)	Ps-Sm
29	Sabolčská (<i>Szabolcsensis</i>)	Michal Jármí	Nagykálló ¹²² (<i>Nagy Kálló</i>)	Ps-Sa
30	Bihárska (<i>Bihariensis</i>)	Juraj Tokody	Oradea ¹²³ (<i>Magni Varadini</i>)	Ps-Bi
31	Čongrádsko-čanádsko-békešská (<i>Csongradiensis cum Csanadiensis et Békes unitum</i>)	Michal Navai (<i>Navay</i>)	Szegvár ¹²⁴	Ps-ČoČaBk
32	Báčsko-bodrocká (<i>Bacsiensis cum Bodrog unitum</i>) ¹²⁵	František Kásoni (<i>Kászonyi</i>)	Baja ¹²⁶	Ps-BčBd
33	Marmarošská (<i>Maramarosiensis</i>)	Pavol Hatfaludy (<i>Hathfaludy</i>)	Sighetu Marmatiei ¹²⁷ (<i>Szigeth</i>)	Ps-Mr
34	Aradská (<i>Aradiensis</i>)	Ondrej Kásoni (<i>Kászonyi</i>)	Arad ¹²⁸ (<i>Aradinum</i>)	Ps-Ar

¹¹⁷ Prívlastok „*Exterior*“, resp. „*Külső*“, vo význame vonkajší, odlišuje pôvodne samostatnú Solnockú stolicu so sídlom v meste Szolnok, ktorá bola v roku 1569 zlúčená s Hevešskou stolicou do rovnomennej Solnocko-dobočkej stolice v severnom Sedmohradsku so sídlom v meste Dej, označovanej naopak ako vnútornej – „*Interior*“, resp. „*Belső*“. Centrálnu lokalizáciu uhorskej stolice niekedy rieši novotvar „*Közép-Szolnok*“ – „Prostredný“ Solnok. Vhodný, presnejšie žiadny, slovenský ekvivalent sme nenašli.

¹¹⁸ Slovenské exonymum: Jáger, Maďarsko, Heves megye.

¹¹⁹ Slovenské exonymum: Berehovo, Ukrajina, Zakarpatská oblasť (*Закарпатська область*).

¹²⁰ Slovenské exonymum: Užhorod, Ukrajina, Zakarpatská oblasť (*Закарпатська область*).

¹²¹ Rumunsko, Satumarská župa (*Județul Satu Mare*).

¹²² Maďarsko, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye.

¹²³ Slovenské exonymum: Veľký Varadín, Rumunsko, Bihárska župa (*Județul Bihor*).

¹²⁴ Maďarsko, Csongrád-Csanád megye (názov župy v tomto tvare od roku 2020).

¹²⁵ Väčšina jej územia dnes na území Srbska (*Bačko-bodroška županija*).

¹²⁶ Maďarsko, Bács-Kiskun megye.

¹²⁷ Slovenské exonymum: Marmarošská Sihat, Rumunsko, Marmarošská župa (*Județul Maramureș*).

¹²⁸ Rumunsko, Aradská župa (*Județul Arad*).

35	Temešvársko-torontálsko-krašovská (<i>Temesiensis cum Toronataliensis et Krassoviensi unitum</i>)	Ján Káloči (<i>Kálocsy</i>)	Timișoara ¹²⁹ (<i>Temesvár</i>)	Ps-TmTrKr
Chorvátsko-slavónsky dištrikt (<i>Districtus Croatico Slavonici</i>)				
36	Záhrebská (<i>Zagrabiensis</i>)	(<i>nevyplnené</i>)	Zagreb ¹³⁰ (<i>Zagrabia</i>)	Ps-Za
37	Varaždínsko-kríževacká (<i>Varasdiensis cum Crisiensi unitum</i>)	František Kanotai (<i>Kanotay</i>)	Varaždin ¹³¹ (<i>Varasdinum</i>)	Ps-VžKž
38	Vitroviticko-požecko-sriemska (<i>Veröczensis cum Posegano et Syrmiensi unitum</i>)	Matej Jankovič (<i>Jankovics</i>)	Osijek ¹³² (<i>Eszekinum</i>)	Ps-ViPžSr

Tab. 2 Názvy podriadených súdov na niektorých pečatiach

Z nájdených pečatí predbežne vyplýva, že boli používané už krátko po zriadení podriadených súdov, teda v poslednom štvrtroku 1787. Záznamy Podriadeného súdu Zvolensko-turčianskej župy dokonca dokladajú, že svoju pečať prevzal už na tretí deň po svojom zriadení, na zasadnutí 3. septembra 1787.¹³³ Väčšina zachovaného materiálu je nespečatená a pre krátkosť trvania pôvodcu a v celku obmedzenej vzájomnej komunikácii podriadených súdov uvádzame kruhopisy z pečatí len niektorých z nich (8 zo všetkých 38, resp. 6 z 11, ktoré sú uložené v našich archívoch), nie však z dôvodov sfragistických, ale ako dôležitý prameň pre používanie názvov. Nájdené pečate vykazujú vysokú mieru unifikácie, pečatný obraz pri všetkých obsahuje tzv. malý uhorský štátny znak. Priemer osciluje v rozmedzí 41-43 mm. Vždy sú len s papierovou clonou alebo uzatváracie. Znakom □ v prepise nahrádzame vzhľadom na nedostatočnú kvalitu zachovaných odtlačkov nejasné miesto, pretože na niektorých pečatiach sa na tomto mieste zdá, akoby tu bola rozeta, prípadne ligatúra nahrádzajúca latinskú predložku *cum*, na iných akoby bolo miesto len vynechané, resp. bola tam širšia medzera. Skrátene nie sú doplnené, text v zátorke označuje doplnenie nedostatočne odtlačeného miesta.

Ps-GeMa ¹³⁴	IUDICIUM SUBALT : COMIT : GÖMÖRIEN □ KIS HONT : UNIT : DISTRI : CIS : TYB :
Ps-LiOž ¹³⁵	IUDICI : SUBALT : COMIT : LIPTOVI □ ARV : UNI : DIST : CIS : DANUB :

¹²⁹ Slovenské exonymum: Temešvár, Rumunsko, (*Județul Timiș*).

¹³⁰ Slovenské exonymum: Záhreb, Chorvátsko, od roku 1997 mesto vyčlenené zo Záhrebskej župy (*Zagrebačka županija*).

¹³¹ Slovenské exonymum: Varaždin, Chorvátsko, Varaždínska župa (*Varaždinska županija*).

¹³² Chorvátsko, Osijecko-baranská župa (*Osječko-baranjska županija*).

¹³³ ŠA ZA, f. Ps-TuZv(t), i. č. 2, šk. 2, podací protokol, s. 3, no. 14: „*Exhibetur per districtualem dominum secretarium Georgium Lisszy sigillum officii, via excellentissimi domini fungentis supremi comitis, iudicio huic transmissum, non secus et necessariae philere impresse per manipulatione praesentis iudicii accessoriae.*“

¹³⁴ ŠA ZA, f. Ps-LiOž, i. č. 32, šk. 11, Fasc. V, no. 12, 638, 7. 12. 1787, vo fonde niekoľko ďalších, dobre odtlačených exemplárov, pre všetky typické zelenkavé presiaknutie vosku.

¹³⁵ ŠA ZA, f. Ps-TuZv(t), i. č. 45, šk. 13, Fasc. III, no. 184, 27.XI.1788.

Ps-No ¹³⁶	IUDICIUM . SUBALT : COMITATU(S) NEOGRAD · DIST : CIS : DANUBI :
Ps-Pe ¹³⁷	IUDICIUM : SUBALT : COMITATUS (: PESTI :) DISTR CIS DANUBIA
Ps-Ša ¹³⁸	IUDICIUM SUBALT COMITATUS (SAROSSIIEN) . DIS . CIS : TYBISCA
Ps-Sp ¹³⁹	IUDICIUM . SUBALT . COMITATU(S) SCEPUSIIEN : DIST . CIS : TYBISCA
Ps-Tr ¹⁴⁰	IUDICIUM SUBALT : COMITAT : TRENC SIN : DISTRICT: CIS: DANUBI :
Ps-ZvTu ¹⁴¹	IUDICI : SUBALT : COMIT ZOLIIEN □ THURO : UNIT : DIST : CIS : DANUBI

Tab. 3 Prehľad archívnych fondov podriadených súdov v štátnych archívoch MV SR

	názov pôvodcu	Sídlo	Skratka	uložený v archíve	rok vydania pomôcky
1	Podriadený súd Abovsko-turnianskej župy	Košice	Ps-AbTň	Štátny archív v Košiciach	1979
2	Podriadený súd Bratislavskej župy	Bratislava	Ps-Br	Štátny archív v Bratislave	1860
3	Podriadený súd Gemersko-malohontskej župy	Rimavská Sobota	Ps-GeMa	Štátny archív v Banskej Bystrici	–
4	Podriadený súd Liptovsko-oravskej župy	Dolný Kubín, neskôr Vrbica	Ps-LiOr	Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči	1968
5	Podriadený súd Nitrianskej župy	Nitra	Ps-Ni	Štátny archív v Nitre	–
6	Podriadený súd Ostrihomsko-komárňanskej župy	Tata	Ps-OsKo	Štátny archív v Nitre	–

¹³⁶ ŠA ZA, f. Ps-LiOž, i. č. 43, šk. 19, Fasc. V, no. 10, 527, 27. 3. 1788; i. č. 50, šk. 28, Fasc. II, no. 4, 343, 14. 2. 1789.

¹³⁷ ŠA ZA, f. Ps-LiOž, i. č. 50, šk. 28, Fasc. II, no. 4, 586, 3. 3. 1789.

¹³⁸ ŠA ZA, f. Ps-LiOž, i. č. 50, šk. 28, Fasc. II, no. 4, 1260, 23. 5. 1789, a tiež no. 4, 1906, 11. 9. 1789.

¹³⁹ ŠA ZA, f. Ps-LiOž, i. č. 50, šk. 28, Fasc. II, no. 4, 2314, 2. 11. 1789, na ktorom sa nachádza aj červený odtlačok okrúhlej nápisovej pečiatky (poštovej) s textom „Zips. U : Ge || richt“; ďalšie, no. 4, 144 a 978.

¹⁴⁰ Ps-Tr, Fasc. 5, no. 652, odtlačená 20. 9. 1787.

¹⁴¹ ŠA ZA, f. Ps-LiOž, i. č. 43, šk. 19, Fasc. V, no. 10, 1234, 9. 8. 1788.

7	Podriadený súd Spišskej župy	Levoča	Ps-Sp	Spišský archív v Levoči	–
8	Podriadený súd Šarišskej župy	Prešov	Ps-Ša	Štátny archív v Prešove	1963
9	Podriadený súd Tekovskej župy	Zlaté Moravce, neskôr Levice	Ps-Te	Štátny archív v Nitre	–
10	Podriadený súd Trenčianskej župy	Trenčín	Ps-Tr	Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči	1812 1835 1994
11.1	Podriadený súd Zvolensko-turčianskej župy	Banská Bystrica	Ps-ZvTu(z)	Štátny archív v Banskej Bystrici	1980
11.2			Ps-ZvTu(t)	Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči	(2019)

LES DESTINÉES DES ARCHIVES DES TRIBUNAUX SUBALTERNES – IUDICIUM SUBALTERNUM (1790 – 2020)

MARTINICKÝ, Miroslav

De 38 tribunaux subalternes (*iudicium subalternum*) qui, dans les années 1787 – 1790, ont fonctionné sur le territoire de la Hongrie, on trouve, dans les archives nationales du Ministère de l'Intérieur de la République slovaque, du matériel d'archives de 11 d'eux (1/3), divisé en 12 fonds d'archives. Classés à l'aide d'enregistrement et de recherche – inventaire – en est la moitié (6). Bien que les tribunaux subalternes aient été, lors de leur fonctionnement, des organes rigoureusement unifiés dans la hiérarchie de la juridiction, l'état actuel de la conservation de leur structure n'est pas coïncidant. L'étude est orientée vers des moments clés dans l'histoire de ces archives, depuis la fin de leurs auteurs jusqu'à aujourd'hui, lesquels avaient causé ces différences. Du point de vue plus large, nous pouvons voir des interventions, réalisées pendant trois régimes autoritaires. Lors du josphisme, des tribunaux subalternes étaient nés, avaient fonctionné et, grâce à l'abolition de la réorganisation par Joseph II lui-même, ils ont, à vrai dire, disparu. Au temps de l'absolutisme de Bach, dans les années 1857 – 1860, des bureaux d'enregistrement de certaines archives subalternes avaient été remaniés ou disséminés dans des groupes par matières pour des besoins pratiques du système étatisé des tribunaux. Pendant les années 1951 – 1958, conformément à l'application du principe de provenance, des bureaux d'enregistrement des tribunaux subalternes ont été écartés des archives de comitat et constitués en tant que des fonds d'archives autonomes. Les toutes premières interventions dans des bureaux d'enregistrement des tribunaux subalternes sont arrivées peu après l'abolition, c'est-à-dire surtout dans le cas des tribunaux subalternes des comitats reliés, pendant la séparation de leurs archives. C'était le comitat de Trenčín lequel, dans le cadre de ses archives de comitat, avait fait, dans les années 1811 – 1835, le premier classement de ces documents écrits dont le résultat a été un aide-mémoire d'archives (*elenchus*). La réorganisation des archives réalisée au cours des années 1857 – 1860 a été durablement marquée surtout par des dossiers du Tribunal subalterne du comitat de Bratislava, les fonds duquel sont non-reconstituables par un simple triage rétrocessif de dossiers des archives

de comitat. Du point de vue d'archives, il est à remarquer le destin du bureau d'enregistrement du Tribunal subalterne du comitat de Zvolen-Turieč lequel, malgré une fusion déclarée en 1962, était resté divisé jusqu'à aujourd'hui en parties appelées celle de Zvolen et celle de Turieč, ce qui a été appuyé aussi par le fait que chaque partie d'archives de comitat correspondantes a été déposée dans d'autres archives (régionales) d'Etat. Cependant, l'état actuel justifie physiquement une complexité de genèse des fonds des tribunaux subalternes ce qui est, peut-être, plus appréciable qu'effacer l'histoire des archives de l'auteur par un strict respect de principe de provenance. Il paraît que ce soit une préférence de genèse de fonds d'archives et sa valeur explicative pour des recherches de l'histoire des archives qui se dresse contre le principe de provenance (limitation de fonds par l'auteur). L'archivistique, cependant, peut et doit profiter d'une combinaison des deux.

Traduit par Kristína Kapitáňová

POČIATKY ORGANIZOVANÉHO ARCHÍVNICTVA V BRATISLAVSKOM KRAJI V ROKOCH 1950 – 1955¹

MÁRIA FEJEŠOVÁ

Feješová, M.: The Origins of the Organised Archiving in the Bratislava Region in 1950 – 1955. *Slovenská archivistika*, Vol 50, 2020, No 1, p. 46-90

The paper deals with the establishment, activities and staffing of the Regional Archives in Bratislava in the years 1950 – 1954 and the archive department of the Regional Administration of the Ministry of Interior in the years 1954 – 1955, which were the leading archival bodies in the Bratislava region. The State Archives, established on October 1, 1954 by nationalizing the Regional Archives, also belonged under the archive department. A special chapter is dedicated to the history of district and city archives in Bratislava region in the first half of the 1950s and contains information about their establishment, employees, material conditions, as well as the amount of preserved documents and their creators.

Key words: Bratislava region, history of the archives, establishment of the organised archiving.

Cieľom tejto štúdie je osvetliť počiatky budovania mestských (ďalej len „MA“) a okresných (ďalej len „OA“) archívov na území Bratislavského kraja v prvej polovici 50. rokov 20. storočia.² Keďže ich vznik a činnosť boli úzko späté s archívnymi riadiacimi orgánmi na krajskej úrovni, pozornosť budeme venovať najskôr im. V rokoch 1950 – 1954 riadiacim orgánom archívov národných výborov (ďalej len „NV“) nižšieho typu na území Bratislavského kraja bol Krajský archív (ďalej len „KA“) v Bratislave. Niektoré z jeho kompetencií prevzalo v polovici roka 1954 novovytvorené archívne oddelenie Krajskej správy ministerstva vnútra v Bratislave (ďalej len „AO“). Časť kompetencií voči archívom NV zostala KA aj po jeho premene na Štátny archív (ďalej len „ŠA“) v Bratislave v závere roka 1954.

Krajský archív v Bratislave, jeho činnosť v rokoch 1950 – 1954

Z dokumentov Krajského národného výboru (ďalej len „KNV“) v Bratislave vyplýva činnosť krajského archívára a existencia krajského archívu už v roku 1950. Prvými známymi krajskými archívármi boli Ľudovít Fuzák (* 1898 – † 1970) a Ján

---

¹ Štúdia vznikla doplnením a prepracovaním príspevku s pôvodným názvom *Náčrt dejín bývalého okresného archívu Bratislava-vidiek a príspevok k vývoju riadenia okresného archívnictva na Slovensku*, ktorý bol v skrátenej podobe prednesený na konferencii *Archívy – pamäť národa* k 60. výročiu organizovaného archívnictva dňa 23. 10. 2014 v Bratislave. Príspevok mal pôvodne vyjsť v *Slovenskej archivistike*, 2014, č. 2.

² Bratislavský kraj existoval v rokoch 1949 – 1960 a patrilo doň 16 okresov: Bratislava-okolie, Veľký Meder (vtedy Čalovo), Dunajská Streda, Galanta, Malacky, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Pezinok, Piešťany, Senec, Senica, Sereď, Skalica, Šamorín, Trenčín, Trnava.

Izák.³ Ľ. Fuzák v období prvej Československej republiky pôsobil ako notár.⁴ Okrem zamestnancov MA v Bratislave boli Ľ. Fuzák a J. Izák v roku 1951 jediní profesijní archivári pôsobiaci v Bratislavskom kraji (v ďalších rokoch sa počet zamestnancov KA v Bratislave zvýšil). V ostatných archívoch NV na území kraja nebol v roku 1951 systemizovaný ani jeden archivár.⁵ Je pravdepodobné, že sa obaja zúčastnili 14-dňového kurzu pre archivárov na Slovensku, ktorý sa konal 9. – 20. januára 1951 v Prahe.⁶ Svojou prácou položili základy archívnej starostlivosti v kraji. Na podniknutie účinnějších krokov v prospech ochrany archívnych dokumentov v správe miest a obcí im chýbala legislatívna opora. Na funkcionárov ONV a MNV mohli apelovať iba nepriamo nariadením vlády č. 50/1950 Zb. o správe národného majetku národnými výbormi, do ktorého patrili aj archívy.⁷ Ani samotné postavenie KA definované v obežníku Povereníctva vnútra z 29. 9. 1949 neposkytovalo krajským archivárom možnosť z pozície štátnej autority zasiahnuť, sankcionovať či donútiť pôvodcov odovzdať ohrozené archívne dokumenty štátu. Ľ. Fuzák sa cítil bezmocný aj v prípadoch obchodovania s archívными dokumentmi, možnosť akvizícií pre štát nebola nijako riešená.⁸

Ľ. Fuzák sa spolu s ostatnými krajskými archivármi v roku 1951 zapojil do archívneho súpisu, ktorý od roku 1950 koordinovala Archívna komisia Slovenskej akadémie vied a umení.⁹ Úloha základného zmapovania slovenského archívneho dedičstva v regiónoch rezonovala aj na prvej pracovnej porade krajských archivárov na Slovensku, ktorá sa konala v apríli 1951 v Nitre. Krajskí archivári mali zistiť stav všetkých archívov v kraji.¹⁰ Ľ. Fuzák urobil prieskum stavu archívnych dokumentov v správe všet-

---

³ Štátny archív v Bratislave (ďalej len ŠABA), fond (ďalej len f.) Krajský národný výbor (ďalej len KNV) v Bratislave, odbor pre vnútorné veci, spisy 1951, registratúrna značka (ďalej len zn.) 055, inventárne číslo (ďalej len inv. č.) 109, škatuľa (ďalej len šk.) 97, správa knižnice Slovenskej univerzity o kláštorňých knižniciach pre krajského archivára Ľ. Fuzáka z 2. 12. 1950, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zápisnica vo veci kontroly spisovne ONV v Senci napísaná 29. 3. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1. Otázkou pre budúci výskum bude zistenie presného dátumu vzniku KA na základe zápisnic rady KNV v Bratislave.

⁴ TKÁČ, František. Pamiatke Ľudovíta Fuzáka. In *Slovenská archivistika*, 1971, roč. 6, č. 1, s. 234. *Slovenský biografický slovník*. II. Martin : Matica slovenská, 1987, s. 145.

⁵ [BELÁČIK, Jozef]. Organizácia a stav archívnej služby na Slovensku. In *Archivní časopis*, 1951, č. 3, s. 81. Autor spomína mestské archívy v Bratislave, Trnave a Trenčíne. K dejinám ostatných MA a OA pozri poslednú kapitolu tejto štúdie. Na lepšiu zrozumiteľnosť v celej štúdii používame názvy mestský archív ako synonymum pre archív miestneho národného výboru (ďalej len „MNV“) a okresný archív ako synonymum pre archív okresného národného výboru (ďalej len „ONV“).

⁶ Porovnaj citáciu v pozn. č. 5, s. 82.

⁷ FUZÁK, Ľudovít. Organizácie záchrany a ochrany archívneho materiálu v Bratislavskom kraji. In *Archivní časopis*, 1951, č. 2, s. 56.

⁸ Obežník Povereníctva vnútra č. 368/3-29/9-1949-P2 z 29. 9. 1949. In *Zbierka obežníkov pre KNV*, 1949, roč. 1, č. 16, por. č. 116. FUZÁK, ref. 7, s. 60.

⁹ HORVÁTH, Pavel. Zpráva o celoslovenskom archívnom súpise. In *Archivní časopis*, 1952, roč. 2, č. 2, s. 39. KAMENCOVÁ, Lýdia. *Pavol Horváth, osobný fond (úvod k inventáru)* [online]. Bratislava : Ústredný archív SAV, 1993. Dostupné na internete: <http://archiv.sav.sk/inventare/inventar.php?id=102&sig=uvod> [cit. 2020-04-17].

¹⁰ Porovnaj citáciu v pozn. č. 5, s. 82.

kých pôvodcov na území kraja, ktorí mu boli známi. K dispozícii mal výsledky archívneho súpisu z roku 1950 a aj súpisy uskutočnené od začiatku roka 1951. Podľa zbežnej obhliadky k významným MA zaradil archívy v Trenčíne, Trnave, Svätom Jure, Pezinku, Šamoríne, Skalici, menšie archívy našiel aj v Modre, Starej Turej a Brezovej pod Bradlom. Okrem verejných archívov venoval pozornosť i súkromným (najmä cirkevným) archívom. Vo veľmi dobrom stave našiel napríklad archív Spolku svätého Vojtecha v Trnave. Cieľom celého prieskumu bolo vytvoriť podklady pre evidenciu archívnych fondov.¹¹

V mesiacoch máj až júl 1951 Ľ. Fuzák na príkaz KNV v Bratislave pátral po dokumentoch zrušených piaristov v Trenčíne, jezuitov v Piešťanoch a františkánov v Báci, ktorých písomnosti sa nenašli v ich kláštoroch. Skutočne sa mu v roku 1951 podarilo nájsť zbierku hudobnín piaristov v Trenčíne, ponechanú napospas osudu na pavlači tamojšieho kostola. Okrem toho mal za úlohu navštíviť kláštor v Marianke, kam boli sústredené knižnice všetkých zrušených kláštorov na Slovensku, aby zistil, či sa tam nenachádzajú aj archívne dokumenty. Knižnicu a archívne dokumenty františkánov v Malackách prevzala knižnica Slovenskej univerzity v Bratislave (názov pre Univerzitu Komenského v Bratislave v rokoch 1939 – 1954). Napriek týmto záchranným aktivitám existoval pomerne veľký počet kláštorov, ktorých písomnosti zmizli bez stopy. Nenašli sa v kláštoroch, rehoľníci ich pred blížiacou sa pohromou buď stihli ukryť, alebo boli uložené na neobvyklých miestach, ktoré unikli pozornosti. Za stratený sa v roku 1951 považoval napríklad archív kapucínov v Pezinku.¹² Torzo dokumentov sa krátko nato za neznámych okolností objavilo a v apríli 1952 ho prevzal MNV v Pezinku do mestského archívu.¹³

Ľ. Fuzák v roku 1951 zariadil prevoz 150-tisíc spisov Trenčianskej župy z Martina do Trenčína a angažoval sa pri ich usporiadaní. Mohol toho urobiť ešte viac, keby sa nemusel venovať povinným ideologickým úlohám, napríklad súpisu dokumentov k robotníckemu hnutiu. V roku 1951 tiež napísal niekoľko článkov s archívnu problematikou do časopisu Bratislavský kraj a o hasičských dejinách do Hasičských listov. Pätnásteho júna 1951 v rámci školenia zamestnancov III. referátu KNV a ONV v Sokolovciach absolvoval celodennú prednášku na tému archívov a registratúrnych stredísk.¹⁴ Na pleciach Ľ. Fuzáka a J. Izáka stála v roku 1951 aj predarchívna starostlivosť, ktorá spočívala v kontrole registratúrnych stredísk ONV a MNV v kraji. Zisťovali

¹¹ FUZÁK, ref. 7, s. 57, 59, 61; HORVÁTH, ref. 9, s. 39.

¹² ŠABA, f. Archívne oddelenie Krajskej správy ministerstva vnútra (ďalej len AO KSMV) v Bratislave, spisy 1954 – 1955, hlásenie Vojtecha Štibraného o archívnych depozitách z 15. 11. 1954, bez č.; f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, usporiadanie a politické využitie archívov bývalých kláštorov, bez dátumu, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

Písomnosti z činnosti AO KSMV v Bratislave sú nespracované a sú súčasťou registratúry Štátneho archívu v Bratislave. Na zjednodušenie citácie ich uvádzame ako samostatný fond. Za umožnenie prístupu k nim ďakujeme pani riaditeľke PhDr. Lenke Pavlíkovej, PhD., a kolegom zo štátneho archívu.

¹³ ŠABA, pracovisko Archív Modra (ďalej len ŠABA, Archív Modra), spis o fonde Kláštor kapucínov v Pezinku.

¹⁴ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1952, zn. 055, inv. č. 131, šk. 167, situačná správa o KA v Bratislave a jeho pobočke v Trenčíne zo 14. 3. 1952, spis č. Arch./1-055.8-1952/2.

umiestnenie a stav registratúrnych stredísk (*ústredných a príručných spisovní*), podmienky, v ktorých boli spisy uložené (sucho/vlhko, na policiach/na zemi atď.), lehoty odkladania spisov po ich vybavení do registratúrneho strediska (presun z príručných spisovní do ústrednej spisovne), množstvo spisov za rok, a skutočnosť, či bolo vykonané vyradovanie (*skartácia*).¹⁵

KA spočiatku sídlil v budove KNV v Bratislave na Gorkého ulici. Koncom roka 1951 sa spolu s KNV presťahoval do budovy finančných úradov na Bosákovu cestu v Petržalke. Krajský archívár tam mal jednu spoločnú kanceláriu s tromi ďalšími zamestnancami KNV. Pre absolútny nedostatok depotov bolo na začiatku roka 1952 ohrozené preberanie cirkevných matrik. Chýbali aj priestory na odbornú archívnu knižnicu, ktoré v starej budove KNV boli k dispozícii.¹⁶ Slovenská archívna komisia (ďalej len „SAK“) sa na svojom zasadaní 10. júla 1953 zaoberala otázkou vhodného umiestnenia KA a navrhla jeho presťahovanie do Župného domu.¹⁷ Pribúdajúcim zamestnancom bolo potrebné vytvoriť pracovné podmienky (aspoň vlastné pracovné stoly), i keď boli rozmiestnení v rôznych kanceláriách. Niekedy v roku 1953 KA dostal popri matričnom depote druhú miestnosť na prízemí budovy KNV. Jej nevýhodou bol prístup cez deravé padacie dvere, v dôsledku čoho do miestnosti fučalo. V chladnom počasí tam niektorí archívári ochoreli a dostali horúčku. Vo februári 1954 už nový vedúci KA František Tomešek žiadal o jednu veľkú spoločnú kanceláriu pre všetkých štyroch archívárov na prízemí budovy, ktorú v tom čase používali traja zamestnanci hospodárskej správy, a o stôl pre bádateľov v matričnom depote, ktorý by slúžil ako bádateľňa.¹⁸ Trenčianska pobočka KA sídlila na prvom poschodí v zadnom trakte budovy múzea, bývalého Župného domu v Trenčíne. O priestory sa delila nielen s múzeom, ale aj s pobočkou Pôdohospodárskeho archívu, ktorý mal v budove kanceláriu, dva depoty a chodbu. Na jar 1952 sa realizovala adaptácia a oprava miestností pobočky KA, konkrétne zavedenie elektroinštalácie, oprava dverí, okien, vymaľovanie a výmena podláh.¹⁹

Predovšetkým v dôsledku nedostatku miesta KA počas celej svojej existencie prevzal do vlastných priestorov iba cirkevné matriky.²⁰ Na ich prevzatie KNV v Bratislave pravdepodobne v druhej polovici roka 1952 prideliť KA jeden depot. Preberaniu matrik predchádzalo vyhotovenie ich súpisu, ktoré nariadilo Povereníctvo vnútra v decembri 1949. Ten bol dokončený v roku 1951 aj s príspevom cirkevných tajomníkov. Na tomto súpise mohol pracovať i Ľ. Fuzák, hoci o jeho činnosti v roku 1950

¹⁵ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zápisnica vo veci kontroly spisovne ONV v Senci napísaná 29. 3. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

¹⁶ Porovnaj pozn. č. 14.

¹⁷ ŠABA, f. Krajský archív (ďalej len KA) v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica zo zasadania SAK napísaná 10. 7. 1953, s. 4-5.

¹⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, žiadosť F. Tomešeka o miestnosti pre archív adresovaná III. referátu KNV z 19. 2. 1954, spis č. III/1-KA.055.8-19/2-1954-To.

¹⁹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy zo 6. 9. 1955, spis č. 442/10-55; porovnaj pozn. č. 14.

²⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tomešeka o plnení úloh ŠA v Bratislave za rok 1954 z 11. 1. 1955, bez č.

nateraz nie je nič známe. Vo februári 1952 KNV v Bratislave začal s organizovaním preberania cirkevných matrik do roku 1895 z farských úradov v celom kraji. Originály sa najskôr zhromaždili na matričných úradoch jednotlivých MNV, druhopisy sa nepreberali. Matriky do roku 1870, ktoré boli pokladané za neživé, následne prevzal KA v Bratislave, takzvané živé matriky z obdobia 1871 – 1895 ostali na MNV. Akciu koordinovali referenti III. referátov ONV v spolupráci s cirkevnými tajomníkmi. Matriční referenti ONV mali vyhotoviť zoznamy neživých matrik určených na odovzdanie do KA a sústrediť ich na ONV. Na pokyn L. Fuzáka sa potom v poslednom štvrtroku 1952 mohli začať zväzovať do KA.²¹

Fond Bratislavskej župy (do roku 1922), ktorý KA patril svojou provenienciou a mal byť jeho základným fondom, bol od medzivojnového obdobia v správe Krajiniského archívu a jeho nástupcu Slovenského ústredného archívu (ďalej SÚA) v Bratislave. K zmene došlo až v súvislosti s poštátnením KA (respektíve včlenením KA do rezortu vnútra) a následnou delimitáciou fondov medzi ním a Slovenským štátnym ústredným archívom v Bratislave (ďalej len SŠÚA) v marci 1955.²² KA do konca roka 1953 vykonával správu nad fondmi z činnosti Bratislavskej kapituly (súkromný archív, hodnoverné miesto) a nad kapitulskou knižnicou. L. Fuzák navrhol rozdeliť ich medzi SÚA a Pôdohospodársky archív. SAK návrh schválila a kľúče od budovy, kde boli uložené dokumenty a knižnica, si v novembri 1953 prevzali zástupcovia oboch archívov. Dokumenty Bratislavskej kapituly boli v roku 1951 uložené vo veži Dómu sv. Martina a prepoštýsky archív v budove Bohosloveckej fakulty na Kapitulskej ulici.²³ Odovzdaním kľúčov KA ubudla jedna povinnosť, ktorá viazala jeho pracovné sily, pretože vstup do budovy bol povolený len v prítomnosti dvoch osôb.²⁴

K základným fondom trenčianskej pobočky KA patril fond Trenčianskej župy (do roku 1922). Postupne získala aj niektoré ďalšie fondy, napríklad spomenutú zbierku hudobnín trenčianskych piaristov. Tú hneď po objavení prevzal dobrovoľný správca trenčianskej pobočky KA Štefan Pozdišovský. Od polovice decembra 1951 do 10. marca 1952 sa Š. Pozdišovský aj s dvomi kolegami pustili do jej inventarizácie.

---

²¹ Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Šaľa (ďalej ŠANT, Archív Šaľa), f. ONV v Šamoríne, inv. č. 211, zn. 211, šk. 138, obežník KNV v Bratislave o prevzatí cirkevných matrik č. III/1-211.0-1952/1 z 8. 2. 1952 a obežník KNV v Bratislave o prevzatí cirkevných matrik do krajských archívov č. III/1-211.0-1952/4 zo 4. 3. 1952.

²² Presný dátum prevzatia štátnym archívom dostupná literatúra nespomína, preto ho iba vyvodzujeme vzhľadom na všeobecný vývoj udalostí. WATZKA, Jozef a kol. *Štátny archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch*. Bratislava : Slovenská archívna správa poverenictva vnútra, 1959, s. 7.

²³ FUZÁK, ref. 7, s. 59. ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

²⁴ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyhodnotenie plnenia úloh KA za III. štvrtrok 1953 z 3. 10. 1953, situačná správa KA za november 1953 z 3. 12. 1953. FUZÁK, ref. 7, s. 59.

Museli začať očistením dokumentov od špiny, následne ich roztriediť, usporiadať a uložiť.²⁵ Inventár však bol vydaný až v roku 1957.²⁶

Podľa nariadenia Povereníctva vnútra z 29. 9. 1949 mali byť krajské archívy podriadené Archívu Povereníctva vnútra, ktorého nástupcom sa v roku 1952 stal SÚA v Bratislave. V praxi si však svoje dominantné postavenie uplatnil Ústredný archív ministerstva vnútra v Prahe, kam krajský archívár v roku 1953 posielal svoje výkazy a plány práce. Do SÚA ich posielal iba na vedomie.²⁷ KA schvaľoval uchádzačov o miesta okresných a mestských archívárov.²⁸

V roku 1954 mal F. Tomešek konflikt s niektorými funkcionármi KNV. Tí od neho chceli, aby im schválil vyradenie niektorých aj nevybavených spisov z roka 1954. Keď to odmietol, dostal sa do nepriazne na KNV.²⁹ Neodborné (ale sčasti aj oficiálne odborné) vyrad'ovanie, ktoré sa konalo od roku 1950 celoplošne, každoročne a v štátnom záujme, bolo pre zachovanie písomného kultúrneho dedičstva veľkou hrozbou.³⁰ Napriek upozorneniam KA rozoslaným všetkým ONV v kraji v júli 1951, že vyradenie sa nesmie realizovať bez schválenia KA v Bratislave,³¹ niet pochýb, že pri ňom došlo k nenávratnému zničeniu a devastácii časti archívneho kultúrneho dedičstva. To si uvedomovali aj niektoré vedúce osobnosti slovenského archívnictva. Alexander Húščava na zasadaní SAK v júli 1953 upozorňoval, že: „pri škartácii treba postupovať veľmi opatrne, aby sa nenarobilo viacej škody ako osohu.“³² KA v marci 1954 poslal krajskému závodu národného podniku (ďalej n. p.) Zberné suroviny a jeho prevádzkam nariadenie, že nesmú prevziať na zničenie nijaký „vyskartovaný papier“, pokiaľ sa odovzdávajúci nepreukáže zápisnicou o revízii vyradenia.³³ Potreba surovín

²⁵ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, hlásenie Vojtecha Štibraného o archívnych depozitách z 15. 11. 1954, bez č.; f. KNV v Bratislave, spisy 1952, zn. 055.8, šk. 167, situačná správa o KA v Bratislave a jeho pobočke v Trenčíne zo 14. 3. 1952, spis č. Arch./1-055.8-1952/2.

²⁶ POZDIŠOVSKÝ, Štefan – ŠEBÁK, Gerhard. *Hudobná zbierka jezuitského a piaristického kláštora v Trenčíne 1721 – 1854. Inventár*. Bratislava : b. v., 1957. Informácia z centrálnej evidencie archívnych pomôcok neobsahuje počet strán.

²⁷ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyhodnotenie plnenia úloh KA za III. štvrťrok 1953 z 3. 10. 1953, situačná správa KA za november 1953 z 3. 12. 1953. Nariadenie Povereníctva vnútra citované v pozn. č. 4.

²⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, ustanovenie okresného archívára v Malackách z 2. 3. 1954, spis č. III/1-KA-051.0-2/3-1954-To.

²⁹ Porovnaj pozn. č. 20. Nevieme to preukázať, ale táto okolnosť mohla mať vplyv na nútený odchod F. Tomeška z miesta vedúceho ŠA v Bratislave.

³⁰ V roku 1950 boli vydané smernice Povereníctva financií č. 212/11.499/1949 zo 14. januára 1950 pre vyrad'ovanie spisov z fondov daňových správ, daňových úradov, okresných finančných riadiateľstiev, dôchodkových kontrolných úradov a colných úradov pred aj po roku 1945. *Zbierka obežníkov pre KNV*, 1950, roč. 2, č. 7, por. č. 73. Otázka, či tieto smernice v období pred vznikom Štátnej archívnej komisie pripravili archívni odborníci, vyvoláva veľké pochybnosti.

³¹ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, pracovisko Archív Modra (ďalej len ŠABA, Archív Modra) – Mestský archív (ďalej len MA) v Modre (1951 – 1960), spisy 1951, šk. 7, obežník KNV v Bratislave č. Arch.III-055.6-1951/3 z 21. 7. 1951.

³² ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica zo zasadania SAK napísaná 10. 7. 1953, s. 8.

³³ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, úprava o preberaní vyskartovaného materiálu do zberu z 13. 3. 1954.

pre národné hospodárstvo bola prioritou, preto sa podniknuté opatrenia mňali účinkom a archivári museli zasahovať v poslednej chvíli. F. Tomešek v roku 1954 navrhol svojmu podriadenému, archivárovi Ovidiovi Faustovi, odmenu za vykonanie náročného vyrad'ovania priamo v naloženom železničnom vagóne. Všetky okolnosti prípadu nie sú známe, vieme len to, že n. p. Zberné suroviny v Bratislave mal v úmysle po železničnej trati vyviezť do niektorých papierní na Morave nevyradenú registratúru viacerých MNV z južného Slovenska, ktorá obsahovala zápisnice rád a obecných zastupiteľstiev a obecné kroniky. F. Tomešek sa o tom dozvedel, vykladanie vagóna v Zlíne nechal stopnúť a poslal tam na obhliadku O. Fausta.³⁴ V roku 1954 sa pod dohľadom KA, respektíve ŠA v Bratislave a AO vyrad'ovali registratúry okresných súdov a štátnych notárstiev.³⁵

Personálna situácia Krajského archívu v Bratislave, pracovné porady, školenia a exkurzie v rokoch 1951 – 1954

J. Izák sa ako zamestnanec KNV v prameňoch z roku 1952 nespomína, prácu v archíve zanechal (alebo bol preložený na inú pozíciu v rámci KNV) zrejme už v roku 1951. V roku 1952 pracoval Ľ. Fuzák na systemizovanom mieste v 9. platovej triede s platom 8-tisíc Kčs. Pätnásteho marca 1952 nastúpil na druhé systemizované miesto do 7. platovej triedy v KA stredoškolský profesor Vojtech Štibraný. Mal sa venovať správe cirkevných matiek a vedeckej práci. Hneď po nástupe bol dočasne presunutý do MA v Trenčíne, ale nakoniec tam po presystemizovaní miesta zostal pracovať ako mestský archivár.³⁶ Ľ. Fuzák odišiel z KA ku koncu októbra 1953. Zamestnal sa ako archivár na Oblastnom riaditeľstve podniku SKLO a PORCELÁN v Bratislave a po jeho likvidácii sa od roku 1954 profesijne venoval múzejníctvu.³⁷ Vedenie KA od 3. 11. 1953 prevzal F. Tomešek.³⁸ Bol rodák z Moravy, v roku 1948 vyštudoval filozofiu na Slovenskej univerzite v Bratislave a v roku 1951 absolvoval dvojtyždňový archivársky kurz ministerstva vnútra v Prahe.³⁹ Najneskôr od apríla 1953 v KA pracoval Ignác Vajsábel, ktorý dostal na starosť matričnú agendu. Prvého júla 1953 KA získal druhého odborného pracovníka, bývalého bratislavského mestského archivára O. Fausta, ktorý nastúpil na plný úväzok do 8. platovej triedy a bol zároveň zástupcom vedúceho. Jeho mesačný zárobok po menovej reforme v roku 1953 predstavoval 1 250

³⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, návrh odmien pracovníkom ŠA v Bratislave z 8. 12. 1954, spis č. Ar-118/1954, správa F. Tomeška o plnení úloh ŠA v Bratislave za rok 1954 z 11. 1. 1955, bez č.

³⁵ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnice o odborných archívnych prehliadkach vyradenia registratúr súdov a štátnych notárstiev v kraji z júna až novembra 1954.

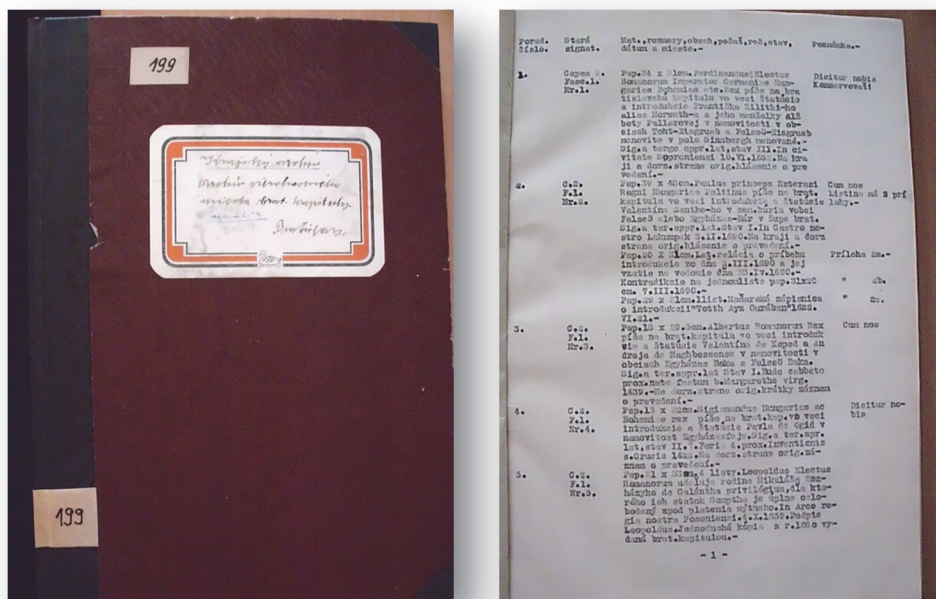
³⁶ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, personálne a finančné otázky archívov na Slovensku z 21. 8. 1952.

³⁷ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, zápisnica o odbornej archívnej prehliadke spisov Oblastného riaditeľstva podniku SKLO a PORCELÁN v likvidácii napísaná 13. 5. 1954; f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-36/1954.

³⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, situačná správa KA za november 1953 z 3. 12. 1953.

³⁹ Elektronická databáza absolventov Univerzity Komenského v Bratislave dostupná na internete: <https://absolventi.uniba.sk/index.do> [cit. 2020-04-03]. ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, situačná správa KA za november 1953 z 3. 12. 1953.

Kčs.⁴⁰ Okrem revízií a schvaľovania vyrad'ovania v MA a OA vypracovával aj odborné rešerše na základe žiadostí a zinventarizoval časť fondu Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly.⁴¹

OBRÁZOK 1 – Inventár fondu Hodnoverné miesto Bratislavska kapitula od krajského archivára Ovidia Fausta z rokov 1953 – 1955, obálka a prvá strana s registmi.

Zdroj: MV SR, odbor archivov a registratúr, foto: Mária Feješová.

Najneskôr začiatkom roka 1954 bola prijatá Hilda Haanová, ktorá vykonávala administratívne práce a viedla registratúrny denník archívu.⁴²

V trencianskej pobočke KA bolo v roku 1951 systemizované jedno pracovné miesto na plný úväzok, ale keď sa nepodarilo ho obsadiť, bolo v roku 1952 presunuté

⁴⁰ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, menovací dekrét pre O. Fausta vydaný KNV v Bratislave 6. 1. 1954, spis č. III./1-428-9/1-1954-To. K nástupu I. Vajsábela pozri citáciu v pozn. č. 58. Ovidius Faust bol bývalý vedúci Vedeckých ústavov mesta Bratislavy, pod ktoré patril aj Archív mesta Bratislavy.

⁴¹ Inventár Archív Hodnoverného miesta Bratislavskej kapituly vyhotovil počas pôsobenia v KA. Informácia z centrálnej evidencie archívnych pomôcok o jeho vydaní v roku 1952 nie je správna, inventár musel vzniknúť v rokoch 1953 – 1955. Fond Hodnoverné miesto Bratislavska kapitula bol v tom čase zrejme stále uložený v Dóme sv. Martina alebo v budove na Kapitulskej ulici a O. Faust mal k nemu prístup.

⁴² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tomeška o stave OA a MA prednesená na celokrajскеj porade 18. 2. 1955, s. 3, spis č. Ar-66/01-55, správa F. Tomeška o plnení úloh ŠA v Bratislave za rok 1954 z 11. 1. 1955, bez č.; f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, plán práce na III. štvrťrok 1953, hlásenie O. Fausta o služobnej ceste z 19. 8. 1953.

do MA v Modre.⁴³ Š. Pozdišovský aj jeho dvaja pomocníci tam totiž v roku 1951 pracovali dobrovoľne na polovičný pracovný čas a zrejme to nechceli meniť. V roku 1952 však boli ich tri polovičné úväzky už riadne systemizované: Š. Pozdišovský (* 1907) ako vedúci v 8., Gerhard Šebák (* 1887) v 7. a Pavol Poláček v 3. platovej triede.⁴⁴ Š. Pozdišovský pracoval v trenčianskej pobočke KA až do konca januára 1954, ale permanentne na vedľajší úväzok, pretože bol zároveň riaditeľom Okresného múzea v Trenčíne. G. Šebák vydržal pracovať v Trenčíne na polovičný úväzok aj v roku 1953, ale J. Poláčka v roku 1953 vystriedal Jozef Rada.⁴⁵

V dňoch 24. – 26. januára 1952 sa konal prvý odborný kurz pre mestských archívárov Bratislavského kraja v sídle KNV v Bratislave, pričom jedným zo školiteľov bol aj Ľ. Fuzák.⁴⁶ Vedúci mestskí archívári boli 3. júna 1952 pozvaní do Modry na pracovnú poradu, kde riešili materiálne vybavenie svojich archívov a odborné otázky súvisiace s usporiadaním dokumentov.⁴⁷ Ďalšia porada a zároveň školenie sa konalo 2. septembra 1952 na KNV v Bratislave. Okrem iného sa venovalo budovaniu okresného archívnictva.⁴⁸ Dvadsiateho druhého októbra 1952 sa v budove Povereníctva vnútra v Bratislave na Vajanského nábreží konala (zrejme prvá) celoslovenská pracovná porada krajských, okresných a mestských archívárov, na ktorej sa riešili „*naliehavé potreby okresných a mestských archívov na Slovensku*“. Po jej skončení si účastníci pozreli prvú archívnu výstavu na Slovensku inštalovanú v priestoroch Mestského múzea v Bratislave.⁴⁹

KA v Bratislave v roku 1952 riadil MA obsadené systemizovanými archívarmi v Bratislave, Modre, Skalici, Svätom Jure, Trenčíne a Trnave.⁵⁰ Archívy MNV v Pezinku a Starej Turej v roku 1952 zastupovali poverení či dobrovoľní správcovia (Anton Pilek v Starej Turej a Peter Pivko v Pezinku).⁵¹ Sieť šiestich dobre fungujúcich

---

⁴³ Porovnaj pozn. č. 36. Prameň nehovorí jednoznačne, z akého archívu v Trenčíne bolo miesto presystemizované do Modry. Možno pripustiť aj takú interpretáciu, že išlo o miesto v MA v Trenčíne, hoci sa to javí menej pravdepodobné.

⁴⁴ Porovnaj pozn. č. 36.

⁴⁵ Porovnaj pozn. č. 20.

⁴⁶ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – Okresný a mestský archív (ďalej len OA a MA) v Pezinku (1950 – 1960), spisy 1952, šk. 6, oznámenie o inštruktážnom kurze č. Arch. III/1-055.8-1952/4 z 12. 1. 1952.

⁴⁷ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1952, šk. 8, pozvánka na pracovnú poradu archívárov Bratislavského kraja v Modre z 15. 5. 1952, spis č. MA-36/52.

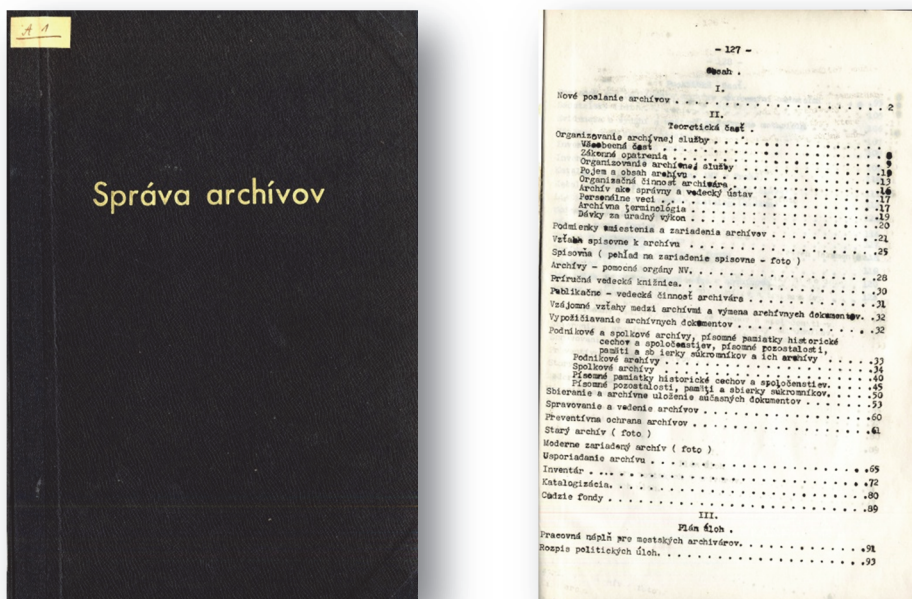
⁴⁸ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1952, šk. 8, zápisnica z pracovnej porady archívárov Bratislavského kraja 2. 9. 1952 v Bratislave, spis č. MA-81/52.

⁴⁹ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1952, šk. 8, pozvánka a správa z pracovnej porady archívárov 22. 10. 1952 v Bratislave, spis č. MA-102/52.

⁵⁰ Porovnaj pozn. č. 36.

⁵¹ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1952, šk. 8, zápisnica z pracovnej porady archívárov Bratislavského kraja 3. 6. 1952 v Modre, spis č. 49/1952. V archíve MNV v Starej Turej (v tom čase bola obcou) sa v roku 1951 nachádzali archívne dokumenty zachované od roku 1629. ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn.

MA v Bratislavskom kraji zostala stabilná aj v nasledujúcich rokoch. Podľa nariadení SAK zo 4. marca 1952 sa mali MA v roku 1952 sústrediť na inventarizáciu a katalogizáciu fondov. V tom čase išlo hlavne o fondy predchodcov MNV, teda magistrátov, mestských a notárskych úradov. Návod na ich usporiadanie, inventarizáciu a katalogizáciu bol k dispozícii formou skrípt Správa archívov, ktoré ako praktická príručka vzišli zo spomenutého školenia mestských archívárov v januári 1952 v Bratislave.

OBRÁZOK 2 – Príručka pre archívárov Bratislavského kraja Správa archívov (Bratislava 1952), obálka a obsah.

Zdroj: Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra.

Ďalšou z úloh pre mestských archívárov na rok 1952 bolo preberanie a záchrana písomných pozostalostí významných rodín či jednotlivcov a zaniknutých spolkov. S akvizíciou boli spojené aj priestorové nároky, preto SAK v spolupráci s KNV v Bratislave hľadala kaštieľ vhodné na uloženie archívnych dokumentov.⁵² Aj vzhľadom na tieto úlohy niektoré MA (Trnava, Pezinok, Trenčín) a trenčianska pobočka KA v máji 1952 nahlásili Archívu Poverenictva vnútra záujem o prax vysokoškolských študentov.⁵³ V roku 1952 na príkaz KNV v Bratislave museli archívy NV začať

055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, súpis obecného archívu MNV v Starej Turej, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

⁵² ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, obežník KNV č. Arch.III/1-055.8-SAK-1952/4 z 26. 4. 1952.

⁵³ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1952, zn. 055.8, šk. 167, nahlásenie praxe vysokoškolských študentov z 30. 5. 1952, spis č. Arch.III/1-055.8-SAK-1952/7.

vytvárať takzvané zbierky súčasnej dokumentácie, teda plagátov, letákov, propagačného materiálu a drobnej tlače, aby sa zachytilo „*budovateľské úsilie doby*“. Rovnakú úlohu nariadenú obežníkom ministerstva vnútra v Prahe dostal KA v roku 1951.⁵⁴

Potreba dobudovať sieť miestnych (okresných a mestských) archívov bola vyjadrená v uznesení Štátnej archívnej komisie už v roku 1951.⁵⁵ Prvé OA na území kraja vznikli v roku 1952 v Galante, Šamoríne, Trnave, Trenčíne a Novom Meste nad Váhom (pravdepodobne so systemizovanými miestami), poverených zamestnancov od roku 1952 mali aj okresy Bratislava-okolie či Pezinok. OA mali riadiť činnosť ostatných archívov v okrese po odbornej stránke a sprostredkovať komunikáciu medzi KA a MA.⁵⁶ Zaostávanie organizovania archívnictva v okresoch v porovnaní s mestami mohla sčasti zapríčiniť absencia akejkoľvek tradície v archívnej starostlivosti. Tú v niektorých sídlach okresu nahradili dobre etablovaní mestskí archivári, ktorí v rokoch 1955 – 1956 prevzali do správy i OA (Trnava, Skalica, v istom zmysle aj Pezinok). Nezaujím kompetentných funkcionárov o zriadenie OA mohla prameniť aj z ideologicky podmieneného pohľadu na minulosť krajiny pred rokom 1948, ktorá nebola dôležitá, a teda ani archívy neboli potrebné.⁵⁷

Kto boli prví mestskí a okresní archivári v Bratislavskom kraji? Podrobnejšie sa o nich ešte zmienime na inom mieste. Všeobecne možno konštatovať, že boli medzi nimi hlavne učitelia latinčiny či dejepisu s náboženským presvedčením, ktorí po zmene režimu v roku 1948 nechceli alebo nemohli ďalej pôsobiť v školstve (Š. Pozdišovský, Vojtech Štibraný, Zora Viestová, Štefan Chlebo, Alexander Zrebený, Juraj Pavlek, Peter Štibraný, Jozef Watzka). Vzťah k histórii a knihovníctvu priviedol do slovenského archívnictva aj Jozefa Mazúra, Jozefa Šimončiča, Štefana Bavolyára a Františka Tomeška. Prácu v archívnictve si vybrali i bývalí notári, ktorí mali skúsenosti s registratúrou (Ľ. Fuzák, Pavol Hauptvogel, Alexander Kršák). Ďalej to boli ľudia zo slobodných povolání – právnici G. Šebák, Alexander Horváth, Zoltán Hrabuššay, Viliam Kendefy či Ľudovít Emery. Posledný menovaný mal pre svoju nemeckú národnosť a výkon povolania počas prvej Československej republiky zlý kadrový profil a veľa možností zamestnať sa mu nezostalo. Iba zanedbateľný počet priekopníkov slovenského archívnictva v Bratislavskom kraji tvorili profesionálni archivári s dlhoročnou praxou (O. Faust, Darina Lehotská, Mária Bokesová).

Prvá pracovná porada archivárov Bratislavského kraja sa v roku 1953 konala 8. apríla na KNV v Bratislave aj s účasťou 14 podnikových archivárov. Práve budovaniu podnikových archívov bol na porade venovaný väčší priestor.⁵⁸ V dňoch 22. –

---

⁵⁴ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1952, zn. 055.8, šk. 167, dokumentácia politických plagátov, letákov, propagačného materiálu a tlače z 9. 6. 1952, spis č. Arch.III/1-194.1-1952/3.

⁵⁵ [bez autora]. Zasedání státní archivní komise. In *Archivní časopis*, 1951, roč. 1, č. 4, s. 6.

⁵⁶ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1952, šk. 8, poverenie archívov riadením archívnej činnosti v okresoch zo 7. 3. 1952, spis č. MA-17/52.

⁵⁷ Napríklad postoj vedenia ONV v Galante. FUZÁK, ref. 7, s. 62.

⁵⁸ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1953, šk. 8, zápisnica z pracovnej porady archivárov Bratislavského kraja z 8. 4. 1953, spis č. MA-28/53.

27. júna 1953 sa krajskí, okresní, mestskí a podnikoví archivári zúčastnili celokrajského školenia v Sokolovciach.⁵⁹ Okrem iného tam dostali pokyn na vyčleňovanie dokumentov týkajúcich sa robotníckeho hnutia z fondov, čo niektorí hneď premietli do praxe, napríklad A. Zrebený v Trenčíne.⁶⁰ Archivári posilnili vzájomné kontakty a kolegiálnu účasťou na zájazde v dňoch 2. – 4. júla 1953. Ten sa konal „na doplnenie ideologickej výchovy archívnych kádrov“ a počas neho navštívili archív Matice slovenskej v Martine, mestský a banský archív v Kremnici a MA v Košiciach a Levoči.⁶¹ Krátko nato sa archivári stretli na ďalšej celokrajšej porade 9. septembra 1953 na KNV v Bratislave. Jej súčasťou bola výstava dokumentov k robotníckemu hnutiu, ktorú pod vedením KA pripravili okresní archivári. Na tých ONV, ktoré nemali zriadený archív, KA už v januári 1953 zisťoval, aké dokumenty k robotníckemu hnutiu sa tam nachádzajú.⁶²

V roku 1953 bola na KNV v Bratislave vyčlenená osobitná rozpočtová kapitola nazývaná aj *neosobný fond*, ktorej cieľom bolo získať pracovné sily, aby sa mohlo čo najskôr vykonať vyradenie registratúr MNV a ONV v celom kraji. Tak sa v roku 1953 podarilo zamestnať *úväzkových archivárov* pri ONV v Malackách, na Myjave, v Pezinku, Piešťanoch, Senici a pre obvod Žitný ostrov, kde neboli systemizovaní okresní archivári.⁶³ Deficit existencie archívov v okresoch Dunajská Streda a Veľký Meder od roku 1953 sčasti vyvažoval krajský archivár O. Faust, ktorý suploval prácu okresných archivárov. Okrem toho v roku 1954 vykonal aj vyradenie na ONV v Senci.⁶⁴

Jednou z hlavných úloh na rok 1954 bolo zlepšenie personálnej situácie v trenčianskej pobočke KA, v MA a OA. F. Tomešek sa angažoval na vytvorení 9. platovej triedy v trenčianskej pobočke, ale narazil na problém miesto obsadiť. Ponúkol ho O. Faustovi, ale ten z rodinných dôvodov odmietol. F. Tomešek preto spolu s trenčianskymi archivármi V. Štibraným z MA a A. Zrebeným z OA koncom roka 1953 absolvovali dokonca súkromné návštevy u profesorov 11-ročných stredných škôl v Trenčíne a Novom Meste nad Váhom, aby ich získali pre prácu v archíve. Fyzicky

---

⁵⁹ Podrobnejšie o jeho programe TURCSÁNY, Juraj. Ťažké začiatky. In NOVÁKOVÁ, Mária – TURCSÁNY, Juraj (eds.). *Archív na okraji mesta*. Pezinok : REVIA – Malokarpatská komunitná nadácia, 2015, s. 31-32. ISBN 978-80-972073-8-0.

⁶⁰ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, správa MA v Trenčíne o plnení plánu za III. štvrťrok 1953 z 28. 9. 1953. Je možné, že A. Zrebený spisy vyčleňoval iba fiktívne, nie reálne.

⁶¹ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, správa MA v Trenčíne o plnení plánu za III. štvrťrok 1953 z 28. 9. 1953.

⁶² ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyhodnotenie plnenia úloh KA za III. štvrťrok 1953 z 3. 10. 1953, vyhodnotenie archívnej služby OA v Trnave za III. štvrťrok 1953 z 25. 9. 1953, odpoveď ONV Bratislava-okolie na zistenie predpokladov na usporiadanie výstavy o robotníckom hnutí z 15. 1. 1953.

⁶³ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyhodnotenie plnenia úloh KA za III. štvrťrok 1953 z 3. 10. 1953. K Malackám pozri ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica o odbornej archívnej prehliadke na ONV v Malackách napísaná 26. 11. 1953.

⁶⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tomeška o plnení úloh ŠA v Bratislave za rok 1954 z 11. 1. 1955, bez č., schválenie vyradenia spisov na ONV v Senci z 19. 5. 1954. MELIŠ, Jozef. *Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Šaľa. Informatívny spravodca*. Šaľa : MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Šaľa, 2020 (v tlači).

náročná práca v špinavom prostredí nikoho nelákala. F. Tomešek teda do vedenia pobočky od 1. 2. 1954 presunul V. Štibraného (*1912), ktorý MA v Trenčíne už stihol dať ako-tak do poriadku, a na uvoľnené miesto prijal jeho brata Petra Štibraného. MNV v Trenčíne tomu vraj nebolo naklonené, ale P. Štibraný bol prijatý.⁶⁵ Práca v trenčianskej pobočke mohla v roku 1954 napredovať aj vďaka zvýšeniu polovičných úväzkov G. Šebáka a J. Radu na šesťhodinové.⁶⁶ Personálne problémy archívov sa riešili aj na celoslovenskej úrovni. SAK sa prostredníctvom školských referátov KNV v júli 1953 snažila získať do archívov ďalších profesorov latinčiny a histórie, ale táto akcia v Bratislavskom kraji nepriniesla nijaký výsledok.⁶⁷

Pri systemizácii a obsadzovaní miest okresných a mestských archívárov v priebehu roka 1954 podľa F. Tomeška zohralo úlohu jednak prijatie prvej archívnej legislatívy s platnosťou od 1. júla 1954 (k tomuto dátumu boli obsadené miesta okresných archívárov v Malackách, Pezinku a Dunajskej Strede), ale aj jarná predvolebná kampaň do Národného zhromaždenia (ďalej len „NZ“) a samotné voľby do NZ a Slovenskej národnej rady (ďalej len „SNR“) na jeseň 1954. Pri tej príležitosti si mnohí miestni funkcionári a verejní činitelia uvedomili, ako im archívy môžu byť nápomocné v komunistickej propagande.⁶⁸ F. Tomešek v snahe vyriešiť personálnu situáciu v archívoch NV presvedčil vedenie KNV, aby v roku 1954 povolilo vydať inzerát na archívne pozície v kraji v denníku Práca, čo prilákalo niekoľkých záujemcov. Práca archívára nemala adekvátnu vážnosť u nadriadených na MNV ani ONV, ktoré si svojich zamestnancov mýlili s úradníkmi podateľne či registratúrneho strediska. F. Tomešek na školeniach v roku 1954 upozorňoval okresných a mestských archívárov, aby na svojich pracoviskách šírili osvetu o postavení archívára, ktorý je kvalifikovanejší ako osvetový či knihovnícky inšpektor.⁶⁹

Prvá celokrajská porada archívárov v roku 1954 sa konala 1. februára v budove KNV v Bratislave. Venovala sa okrem iného zapojeniu archívov do volebnej kampane na rok 1954 a vyradovaniu na NV. Organizácia archívnictva v Bratislavskom kraji bola vyhodnotená ako najlepšia na Slovensku. Druhá celokrajská porada 21. apríla 1954 v budove ONV Bratislava-okolie na Námestí SNP pokračovala v zameraní predošlej porady.⁷⁰ Posledná celokrajská porada pod vedením KA v Bratislave (pred jeho premenou na ŠA) sa konala 1. júla 1954 v Trenčíne. Nadväzovala na celoštátnu

⁶⁵ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tomeška o stave OA a MA prednesená na celokrajšej porade 18. 2. 1955, s. 2, spis č. Ar-66/01-55, správa F. Tomeška o plnení úloh ŠA v Bratislave za rok 1954 z 11. 1. 1955, bez č.

⁶⁶ Porovnaj pozn. č. 20.

⁶⁷ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tomeška o stave OA a MA prednesená na celokrajšej porade 18. 2. 1955, s. 1, spis č. Ar-66/01-55; f. KA v Bratislave, zápisnica zo zasadania SAK napísaná 10. 7. 1953, s. 10. V akcii sa pokračovalo aj v roku 1955 a bola dohodnutá medzi SAS a Poverenictvom školstva. ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-159/10-55 z 21. 4. 1955.

⁶⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tomeška o stave OA a MA prednesená na celokrajšej porade 18. 2. 1955, s. 3, spis č. Ar-66/01-55.

⁶⁹ Porovnaj pozn. č. 68, s. 4-5.

⁷⁰ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1954, šk. 8, zápisnica z celokrajšej porady archívárov Bratislavského kraja z 1. 2. 1954, spis č. MA-6/54, pozvánka na 2. celokrajškú poradu 21. 4. 1954, spis č. MA-12/54.

poradu archivárov v Prahe koncom júna 1954, na ktorej sa zúčastnil F. Tomešek a mestský archivár z Trnavy J. Mazúr. Ten o jej výsledkoch aj informoval. Miesto porady bolo vybrané zámerne, lebo v Trenčíne v tom čase fungovali štyri archívy, ktoré boli vhodnou ukážkou praxe najmä pre nových pracovníkov. F. Tomešek informoval o novej archívnej legislatíve (vl. nariadenie č. 29/1954 Zb.), ktorá práve vošla do platnosti. KA v Bratislave bol vyňatý z kompetencie KNV a dostal sa do správy štátu. OA a MA boli zaradené do skupiny ostatných archívov. Tie mali slúžiť predovšetkým potrebám orgánov, u ktorých boli zriadené, pričom riadiť ich mali bližšie nešpecifikované kompetentné orgány podľa smerníc ministerstva vnútra. Trvalo mesiace, kým boli OA a MA písomne upovedomené, ako sa ich vládne nariadenie dotkne v praxi.⁷¹

F. Tomešek mal už v roku 1953 v pláne zorganizovať pre mestských a okresných archivárov odbornú archívnu exkurziu do Třebone a ukázať im „*Palackého archív*“. Akciu sa nepodarilo uskutočniť ani v lete 1954, lebo českí kolegovia nedokázali zabezpečiť v Třeboni požadovaný počet nocľahov.⁷² O zrušení exkurzie plánovanej na 5. júla 1954 sa štyria okresní archivári nedozvedeli včas, a tak sa spoločne vydali na cestu z Bratislavy. Boli nimi Imrich Latkóczy zo Šamorína, František Kujan zo Senice, Alexander Kršák z Dunajskej Stredy a Ľudovít Emery z Malaciek. Ľ. Emery podal o ceste, ktorú dokončil úplne sám, aj podrobnú správu.⁷³

Činnosť archívneho oddelenia Krajskej správy ministerstva vnútra v Bratislave v rokoch 1954 – 1955

Vládnym nariadením č. 77/1953 Zb. boli zlúčené ministerstvo národnej bezpečnosti a ministerstvo vnútra. Na základe tajného rozkazu ministra vnútra (TRMV) č. 197/1953 sa v celom Československu vytvorili krajské správy ministerstva vnútra.⁷⁴ Ich súčasťou boli archívne oddelenia, do ktorých vedenia sa dostali členovia komunistickej strany, príslušníci polície či štátno-bezpečnostných zložiek, ktorí o archívnictve nemali žiadne znalosti. Na čelo archívneho oddelenia Krajskej správy ministerstva vnútra v Bratislave bol v júni 1954 vymenovaný ppor. Jozef Opoldus (* 1923).⁷⁵ AO spočiatku používalo názov Krajská archívna správa.⁷⁶ Podľa hodnotenia neskoršieho náčelníka kpt. Jozefa Randíka (vymenovaného v roku 1956) zmena

⁷¹ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – OA a MA v Pezinku (1950 – 1960), spisy 1954, zn. 17, šk. 6, oznámenie o poštátnení KA v Bratislave z 5. 10. 1954, spis č. Vnútr.-055.8/54.

⁷² Porovnaj pozn. č. 68, s. 1.

⁷³ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, správa Ľ. Emeryho o študijnej ceste okresných a mestských archivárov Bratislavského kraja po archívoch v Čechách a na Morave, bez č.

⁷⁴ [bez autora]. *Krajská správa MV Plzeň a útvary MV v Západočeskom kraji. Inventár k archívnym fondům* [online]. 1. diel. Spišské Podhradie : b. v., 1975, s. 4. Dostupné na internete: <https://www.abscr.cz/data/pdf/inventar/inventar-b3-01.pdf> [cit. 2020-04-20].

⁷⁵ K jeho veku a vzdelaniu pozri ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-101/10-55 z 8. 3. 1955. Termín vymenovania J. Opoldusa odvodzujeme z ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tomeška o plnení úloh ŠA v Bratislave za rok 1954 z 11. 1. 1955, bez č.

⁷⁶ ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1954, šk. 8, mesačná situačná správa za august 1954 z 31. 8. 1954, spis č. MA-35/54.

názvu na archívne oddelenie nebola vhodná, pretože pracovníkom uberala na vážnosti v kontakte s fyzickými osobami aj inými úradmi, najmä s vedúcimi odborov pre vnútorné veci ONV.⁷⁷ Dosiachnutie rešpektu u vedenia NV bola pre pracovníkov AO prakticky jediná cesta, ktorou mohli uskutočňovať svoje ciele. Koordináciu okresného archívneho oddelenia okrem toho komplikovala skutočnosť, že vzájomné kompetencie medzi vedúcimi odborov pre vnútorné veci a pracovníkmi AO neboli nikdy jasne vymedzené.⁷⁸ Zamestnancov OA totiž prijímala a ich mzdy určovala rada ONV na návrh vedúceho vnútorného odboru ONV, úloha AO bola iba poradná. AO vykonávalo osobné pohovory s uchádzačmi o pracovné miesta v OA, odboru vnútorných vecí ONV poskytovalo o nich vyjadrenie alebo mu predkladalo návrhy na zvýšenie plátov archivárov.⁷⁹ V spolupráci s Krajskou správou štátneho požiarneho dozoru sa AO staralo o zabezpečenie vhodných podmienok na úschovu archívnych dokumentov v depotoch z hľadiska protipožiarneho a bezpečnostných opatrení.⁸⁰

K prvým aktivitám AO patrilo prevzatie KA v Bratislave do štátnej správy. Konkrétne inštrukcie k nemu poslala Archívna správa ministerstva vnútra v Prahe. Podľa nich sa malo uskutočniť v dňoch 26. a 27. júla 1954. Predchádzať mu mala porada 26. júla 1954 na KNV v Bratislave s účasťou náčelníka AO a zástupcov hospodársko-finančného a kádrového odboru Krajskej správy ministerstva vnútra (KSMV) v Bratislave. Prítomný mal byť aj krajský archívár, ktorý mal zabezpečiť účasť zástupcu KNV. Podľa pokynov na zabezpečenie nocľahu je zrejmé, že na plánovanú poradu prišli aj dvaja účastníci z Prahy, nepochybne zástupcovia archívnej správy (medzi nimi možno Dr. Zdeněk Šamberger, zástupca náčelníka Archívnej správy ministerstva vnútra v Prahe npor. J. Svobodu).⁸¹ Trochu neštandardným sa javí spôsob komunikácie archívnej správy v Prahe s KNV v Bratislave prostredníctvom krajského archívára namiesto priameho oslovenia predsedu KNV. Možno z toho usudzovať, že včlenenie krajského archívu do rezortu vnútra v porovnaní s ostatnou agendou vedenia KNV nestálo na takom dôležitom mieste. ŠA sa mal riadiť Dočasným štatútom štátnych archívov (*Prozatímní statut státních archivů*), ktorý bol vydaný pravdepodobne v roku

---

⁷⁷ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1961, pripomienky J. Randíka k porade náčelníkov archívnych oddelení adresované Archívnej správe Ministerstva vnútra v Prahe z 2. 1. 1962, spis č. Ar-904/21-1961.

⁷⁸ Ilustrácia presahuje chronologický rámec našej štúdie, ale i tak stojí za zmienku. V roku 1961 pri udeľovaní poverovacích dekrétov pre vedúcich okresných archívárov v kraji AO KSMV v Bratislave poverenia zrejme dostatočne neprerokovalo s radami ONV, ktoré si vyhradzovali právo rozhodnúť o tom, koho postavia na čelo svojich archívov. ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1961, list J. Šimončíča J. Randíkovi z 9. 2. 1961.

⁷⁹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1961, list J. Randíka vedúcemu odboru vnútorných vecí ONV Bratislava-vidiek z 27. 5. 1961, spis č. Ar-409/15-1961. MIŠOVIČ, Milan. Premeny štátnych okresných archívov. In RAGAČOVÁ, Júlia (ed.). *Dejiny archívov na Slovensku. Zborník príspevkov z X. archívnych dní v roku 2006 v Levoči*. Bratislava : MV SR, odbor archívov a registratúr, 2008, s. 92. ISBN 978-80969122-8-5.

⁸⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-561/01-55.

⁸¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar/4-1954 z 22. 7. 1954; f. KNV v Bratislave, spisy 1954, inv. č. 187, zn. 055, šk. 302, dokumenty o odovzdaní KA v Bratislave do správy ministerstva vnútra.

1954 Štátnou archívnou komisiou v Prahe.⁸² Z technicko-administratívnych príčin sa prevzatie archívu realizovalo až k 1. októbru 1954.⁸³

Náčelník AO predkladal náčelníkovi KSMV pplk. Jozefovi Houskovi ročné a štvrt'ročné správy o činnosti oddelenia.⁸⁴ AO malo v náplni práce dozor nad podnikovými, cirkevnými a pôdohospodárskymi archívami, registratúrnym strediskom KNV v Bratislave a nad archívami NV.⁸⁵ Kompetencia nadriadeného orgánu voči MA a OA sa prejavila v schvaľovaní celoročných, štvrt'ročných a mesačných výkazov práce (*situáčnych správ*), celoročných a štvrt'ročných plánov práce a tiež v povinnosti pracovníkov MA a OA informovať o práceneschopnosti či dovolenke.⁸⁶ Referent pre ŠA a archívy NV vykonával v týchto archívoch vopred ohlásené kontrolné návštevy (*prieskumy archívu*), počas ktorých zisťoval, ako miestni archivári plnia plán práce, v akých materiálnych a hygienických podmienkach pracujú, a v akých podmienkach sú uložené archívne dokumenty z hľadiska ich ochrany. AO archívom NV sprostredkovalo komunikáciu a zabezpečovalo delegovanie úloh od Slovenskej archívnej správy pri Povereníctve vnútra v Bratislave (ďalej SAS), prípadne priamo od Archívnej správy ministerstva vnútra v Prahe.

Dohľad nad cirkevnými archívami prevzalo AO od KA v Bratislave. Starostlivosť sa týkala nielen písomností, ale aj knižníc reholí na území Bratislavského kraja zrušených v roku 1950. Preto v auguste 1954 poslal Zemský archív v Brne informáciu náčelníkovi AO, že n. p. Zberné suroviny v Bratislave poslal do papierní v Předklášteří (obec pri Brne, Česká republika) vagón starého papiera, ktorý obsahoval časť knižníc zrušených kláštorov na Slovensku. Išlo vraj o výtlačky a rukopisy prevažne zo 16. a 17. storočia, medzi nimi aj ručne maľovaný misál, spolu v rozsahu 500 kg.⁸⁷ Vyšetrovaním sa zistilo, že šlo o knihy z Bohosloveckej fakulty v Bratislave, ktoré už vraj pretriedili pracovníci Slovenskej knižnice, a teda malo ísť o vyradené duplikáty. V každom prípade sa F. Tomešek mal ísť na zadržaný náklad pozrieť.⁸⁸ Či niečo zachránil a či vyšetovanie zistilo pravdu alebo sa niekto snažil utuľtať škandál, nevieme. Ďalší prípad opusteného majetku reholí sa riešil v novembri 1955. V pivnici bývalého jezuitského kláštora v Trnave, ktorého budovy užívalo okresné oddelenie ministerstva vnútra, sa našli zvyšky jezuitskej knižnice. Knihy v množstve jedného menšieho ná-

---

⁸² Nateraz nie je známe, kto štatút vydal a kde bol publikovaný, zmienku o ňom pozri ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, návrh odmien pracovníkov ŠA v Bratislave, spis č. Ar-118/1954 z 8. 12. 1954.

⁸³ Porovnaj pozn. č. 68, s. 1.

⁸⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-732-1/01-55 z 1. 12. 1955.

⁸⁵ Pod archívami NV sa v týchto rokoch mohli myslieť aj registratúrne strediská miestnych národných výborov, ktoré mali v správe archívne dokumenty svojich predchodcov – notárskych úradov. Pozri správu F. Tkáča o terajšom stave a činnosti v MA, OA a ŠA v Bratislave a jeho pobočke zo 16. 9. 1955, s. 3. ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-473/01-1955.

⁸⁶ Porovnaj pozn. č. 68, s. 6.

⁸⁷ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-5/1954 z 10. 8. 1954.

⁸⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-5/1954, odpoveď J. Opoldusa z 13. 8. 1954.

kladného auta boli poškodené zlými skladovacími podmienkami. J. Watzka a J. Opoldus rozhodli o ich odovzdaní stredisku Matice slovenskej v Trnave.⁸⁹ Svätajurský mestský archívár J. Pavelek v marci 1955 konzultoval s AO postup o osude zvyškov knižnice zrušeného kláštora piaristov vo Svätom Jure, o ktorú prejavila záujem Matica slovenská. Podľa jeho spomienok väčšinu exemplárov piaristickej knižnice odviezla knižnica Slovenskej univerzity v Bratislave už v roku 1950. Zvyšok archívu a knižnice piaristov našiel v dezolátnom stave v opustenom kláštore v roku 1952 a s podporou MNV sa postaral o ich záchranu. MNV nakoniec rozhodlo o ponechaní zvyšku knižnice vo Svätom Jure.⁹⁰

Hrozba narušenia stavu a integrity archívnych dokumentov trvala aj v roku 1955. Na pracovnej porade priemyselného odboru KNV v Bratislave 13. septembra 1955 sa totiž rozhodlo, že v spolupráci s n. p. Zberné suroviny sa v každej obci kraja zriadia akési miestne zberne. Zamestnanci týchto zberní sa mali usilovať získať čo najviac papiera, ktorého veľkým zdrojom boli práve nevyradené registratúry MNV s dokumentmi notárskych úradov. AO v tej súvislosti inštruovalo okresných a mestských archívárov, aby sa nijaký zber papiera nekonal bez riadneho vyradenia, čoho si mali byť vedomí v prvom rade predsedovia a tajomníci NV.⁹¹

Medzi SAS a AO v Bratislave neboli jasne určené kompetencie ohľadne riadenia MA v Bratislave (vtedy Archív Ústredného národného výboru v Bratislave). Jeho kontrolu v roku 1955 vykonávali členovia SAS.⁹² Takisto sa objavilo napätie medzi KA, respektíve ŠA v Bratislave a MA v Bratislave. V auguste 1954 MA v Bratislave chcel získať pre archív jedno miesto delimitáciou z KA, s čím F. Tomešek ako vedúci nesúhlasil. Tiež sa neskôr ohradil, že MA v Bratislave prestal ŠA posielat' výkazy práce, ako to bolo bežné v období existencie KA. D. Lehotská však vraj na príkaz SAS začala tieto výkazy posielat' priamo SAS.⁹³ Od začiatku existencie AO v Bratislave mu MA v Bratislave neposielal ani mesačné výkazy práce, hoci to bola jeho povinnosť.⁹⁴ Pri konštituovaní sa AO v druhej polovici roka 1954 nezostal čas na rozoslanie inštrukcií na zostavenie plánu práce v OA a MA na rok 1955. AO očakávalo, že absenciu pokynu nahradí článok Zdenka Šambergera v Archívnom časopise č. 4/1954, ale nie každý ho čítal a riadil sa ním.⁹⁵

Kontrolné návštevy OA a MA naďalej vykonávali aj pracovníci ŠA v Bratislave, a to na pokyn AO. V decembri 1954, keď AO ešte nemalo vlastného zamestnanca na kontrolu vyradovania v archívoch NV, poslalo do OA v Šamoríne pracovníka ŠA

---

⁸⁹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, úradný záznam o prehliadke kníh z 11. 11. 1955, spis č. Ar-689/01-1955.

⁹⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-103/10-55 z 12. 3. 1955.

⁹¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa F. Tkáča o terajšom stave a činnosti v MA, OA a ŠA v Bratislave a jeho pobočke zo 16. 9. 1955, s. 3, spis č. Ar-473/01-1955.

⁹² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, zápisnica o kontrole archívu ÚNV napísaná 3. 5. 1955 (zrejme poslaná AO KSMV iba na vedomie) bez č., plán práce AO KSMV na I. štvrťrok 1955 z 3. 2. 1955, spis č. Ar-59/01-55.

⁹³ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-45/1954 zo 4. 11. 1954; KA v Bratislave, spisy 1954, delimitácia 7. pracovnej triedy KA z 24. 8. 1954, spis č. Arch-051.0-19/8-1954.

⁹⁴ Porovnaj pozn. č. 68, s. 6.

⁹⁵ Porovnaj pozn. č. 68, s. 7.

v Bratislave O. Fausta.⁹⁶ Isté prelínanie kompetencií so ŠA v Bratislave pri riadení OA a MA však AO vnímalo. J. Opoldus v októbri 1955 navrhol včleniť OA a MA pod správu a organizáciu ŠA v Bratislave a MA v Bratislave so ŠA priamo zlúčiť.⁹⁷ Plán AO na prevzatie MA v Bratislave v roku 1955 nevyšiel pre námietky zo strany vedenia Ústredného národného výboru (ďalej len „ÚNV“) v Bratislave.⁹⁸

V októbri 1954 riešilo AO sťažnosť na prof. Daniela Rapanta, že si v roku 1952 z trenčianskej pobočky KA vypožičal a nevrátil archívne dokumenty Trenčianskej župy z rokov 1848 – 1849, ktoré potreboval na svoj výskum. Ten sa bránil, že oficiálne vypožičané dokumenty v dohodnutom termíne vrátil do Trenčína. Dokumenty sa nakoniec našli v ŠA v Bratislave.⁹⁹

V januári 1955 AO v Bratislave prikázalo podriadeným archívom vyhotoviť súpis slovacík nachádzajúcich sa v Poľsku pre potreby medzištátnej výmeny archíválií, ktorá sa dohodla medzi Československom a Poľskom zrejme koncom roka 1954. Vzhľadom na obdobie straty dokumentov (druhá svetová vojna) sa vyhotovenie súpisu týkalo iba ŠA a šiestich MA v pôsobnosti AO.¹⁰⁰ V júni 1955 OA a MA v kraji riešili súpis pre výmenu archívnych dokumentov s Nemeckom.¹⁰¹

Štúdium dokumentov k dejinám robotníckeho hnutia v MA a OA Bratislavského kraja bolo všeobecne povolené pracovníkom Ústavu dejín Komunistickej strany Slovenska (ďalej len „ÚD KSS“). Ak si chceli dokumenty vypožičať, mohli tak urobiť len s povolením SAS alebo AO v Bratislave. Vedúci MA a OA mali ÚD KSS hlásiť mená tých, ktorí študovali tému robotníckeho hnutia. Toto všetko platilo na základe dohody medzi ÚD KSS a SAS uzavretej 15. 11. 1955. Súčasťou tejto dohody bolo aj prevzatie niektorých dokumentov zo štátnych archívov. Išlo o dokumenty vydané Komunisticou stranou Československa (ďalej len „KSC“) a červenými odbormi, dokumenty štátnych orgánov predmníchovskej Československej republiky a vojnovkej Slovenskej republiky týkajúce sa KSC a robotníckeho hnutia, tiež súdne spisy ohľadne procesov proti KSC, jej členom a robotníckemu hnutiu. Archívom mali pracovníci ÚD KSS nechať fotokópie týchto spisov.¹⁰²

AO po svojom vzniku sídlilo v Bratislave na Račianskej ulici (vtedy Ulica Februárového víťazstva). ŠA v Bratislave sa dňom 20. decembra 1954 presťahoval z budovy KNV na Bosákovej ceste do Župného domu (tiež budova historickej SNR) na Župné (vtedy Októbrové) námestie 12, kde sídlil aj SŠÚA. Vystahovanie SŠÚA zo Župného

---

⁹⁶ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, hlásenie ŠA v Bratislave pre AO o revízii archívu ONV v Šamorine z 22. 12. 1954, spis č. Ar-86/1954. Iný prípad kontroly pochádza z novembra 1954. ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954 – 1955, zápisnica o odbornej archívnej prehliadke na Okresnom poštovom úrade Bratislava I napísaná 25. 11. 1954.

⁹⁷ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, výhľadový päťročný plán práce v archívnictve, spis č. Ar-546/01-55 z 3. 10. 1955.

⁹⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa o činnosti AO KSMV v Bratislave za rok 1955 a za IV. štvrťrok 1955 z 1. 12. 1955, spis č. Ar-732-1/01-1955.

⁹⁹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-36/1954.

¹⁰⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-14/01-55 z 5. 1. 1955.

¹⁰¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-272/30-55 z 28. 6. 1955.

¹⁰² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-747/30-55 z 1. 12. 1955.

domu do budovy na Križkovej ulici 7, ktoré začalo v marci a z väčšej časti sa dokončilo v lete 1955, prinieslo pozitíva tak pre AO, ako aj pre ŠA v Bratislave.¹⁰³ ŠA získal bádateľňu, samostatnú kanceláriu pre vedúceho a nové depoty, na ktoré boli adaptované niektoré miestnosti, vybavené práškovými hasiacimi prístrojmi, železnými okenicami a mrežami. Do dvoch uvoľnených kancelárií sa v mesiacoch júl – august 1955¹⁰⁴ z Račianskej ulice presťahovalo AO, hoci SAS nebola tomu naklonená. Chcela tieto priestory ponechať ŠA na budúce fondové prírastky. S premiestňovaním fondov i preberaním nových fondov do upravených priestorov v Župnom dome pomáhali aj zamestnanci AO, z čoho možno usudzovať na dobré vzájomné vzťahy.¹⁰⁵ Tie nadviazal už 15. júna 1954 vedúci KA F. Tomešek úzkou spolupracou s čerstvo vymenovaným náčelníkom AO J. Opoldusom.¹⁰⁶ J. Opoldus neváhal zúročiť svoje praktické murárske zručnosti pri adaptácii niektorých miestností Župného domu na archívne účely.¹⁰⁷

Včlenenie pobočky Pôdohospodárskeho archívu do trenčianskej pobočky ŠA bolo dokončené pred septembrom 1955. Jej depoty po tomto prírastku zaberali až 8 miestností a chodbu. Podľa správy V. Štibraného priestory archívu vyhovovali aj kapacitne, ale chýbalo viac regálov.¹⁰⁸ S poštátnením Pôdohospodárskeho archívu boli na trenčiansku pobočku prenesené i jeho pracovné miesta.¹⁰⁹ Koncom roka 1955 sa AO angažovalo pri zachovaní rozpočtovej kapitoly *neosobný fond* v MA a OA na rok 1956, na ktorú KNV v Bratislave vyčlenilo sumu 28-tisíc Kčs. Mala slúžiť na úhradu miezd pre archívárov alebo najatých brigádnikov za usporiadanie spisov v registratúrnych strediskách ONV a mimoriadne práce pri usporadúvaní fondov predchodcov ONV v OA od roku 1918. Tento veľkorysý plán stoplo Povereníctvo vnútra a sumu znížilo na 8-tisíc Kčs.¹¹⁰

Po metodickej stránke AO v roku 1955 zaviedlo evidenčné karty (*lístkovnicu*) Jednotného štátneho archívneho fondu (ďalej len „JŠAF“). Ohľadne problematiky evidencie fondov sa v novembri 1955 konala porada SAS, na ktorú boli prizvaní referent

---

¹⁰³ PIVOLUSKA, Ján. Začiatky budovania jednotnej organizácie archívniectva na Slovensku a vznik Slovenskej archívnej správy. In *Slovenská archivistika*, 1988, roč. 23, č. 1, s. 37-38; Slovenská archívna správa a prvé roky činnosti štátnych archívov na Slovensku. In *Slovenská archivistika*, 1989, roč. 24, č. 1, s. 46. ISSN 49606. ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – OA v Pezinku (1950 – 1960), spisy 1954, zn. 17, šk. 6, oznámenie o presťahovaní ŠA v Bratislave z 20. 12. 1954, spis č. Vnútr.-055.8/54.

¹⁰⁴ Termín presťahovania AO sme zistili zo štvrtročného výkazu a plánu práce MA vo Svätom Jure s dátumom 4. júl až 9. september 1955, na ktorých sú uvedené rozdielne adresy AO, porovnaj spisy č. Ar-489/10-55 (plán práce) a Ar-333/01-55 (výkaz práce).

¹⁰⁵ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa o činnosti AO KSMV v Bratislave za rok 1955 a za IV. štvrtrok 1955 z 1. 12. 1955, spis č. Ar-732-1/01-1955, stanovisko SAS k protestu M. Bokesovej, spis č. Ar-124/01-55 z 18. 3. 1955.

¹⁰⁶ Porovnaj pozn. č. 20.

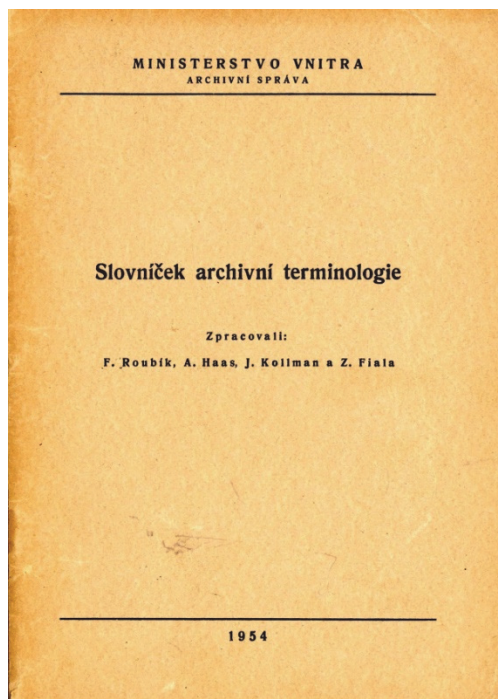
¹⁰⁷ HRIVŇÁK, Štefan. *Jozef Watzka. Srdcom archívár*. Bratislava : Spoločnosť slovenských archívárov, 2019, s. 97. ISBN 978-80-971356-6-9.

¹⁰⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 6. 9. 1955, spis č. 442/10-55.

¹⁰⁹ Porovnaj pozn. č. 98.

¹¹⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-514/10-55 z 22. 9. 1955.

AO (Eva Benedeková) a J. Watzka za ŠA, aby boli informovaní o správnom vykonávaní opráv a doplnkov na evidenčných kartách.¹¹¹ Vedeckou úlohou na rok 1955 vyhlásenou obežníkom SAS č. 419/11-1955 bola príprava slovenského slovníka archívnej terminológie. Keďže s archívnu terminológiou prichádzali okresní a mestskí archívári do kontaktu najmä pri spracúvaní dokumentov, už na porade v Trenčíne v júli 1954 dostali k dispozícii český *Slovníček archivní terminologie*. Ten mal v roku 1955 slúžiť ako metodický vzor pri zbieraní hesiel pre slovenský terminologický slovník a ich zapisovaní na kartotečné lístky.¹¹²

OBRÁZOK 3 – *Slovníček archivní terminologie* z roku 1954.
Zdroj: Štátní archiv v Bratislave, pracovisko Archív Modra.

Chýbajúcu kvalifikáciu archívnych pracovníkov sa v marci 1955 snažila riešiť Archívna správa ministerstva vnútra v Prahe ponukou na 6-ročné diaľkové štúdium archívneho práva na Filozoficko-historickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. Ponuka sa v Bratislavskom kraji týkala ŠA a jeho pobočky, OA a MA. Uchádzači museli mať do 45 rokov, maturitu, jednoročnú prax v archívnom práve a museli absolvovať pomerne náročné prijímacie skúšky. O štúdium prejavili záujem A. Zrebený z OA v Trenčíne, F. Kujan z OA v Senici a sám náčelník AO J. Opoldus.¹¹³ Okrem toho, že záujemcovia štúdium nakoniec neabsolvovali, sú na tejto akcii povšimnutiahodné dve veci.

¹¹¹ Porovnaj pozn. č. 98.

¹¹² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-127/10-55 z 26. 3. 1955.

¹¹³ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-101/10-55 z 8. 3. 1955.

V prvom rade, že slovenským archívárom nebola poskytnutá možnosť štúdia archív-
nictva na Univerzite Komenského v Bratislave. O zavedenie diaľkového štúdia
archívnickva žiadali archívári Bratislavského kraja predsedu KNV v Bratislave Rudol-
fa Martanoviča formou listu už po školení v Sokolovciach v júni 1953.¹¹⁴ Denné štú-
dium archívnickva v Bratislave bolo pritom otvorené v akademickom roku 1950/51
a jeho diaľková forma mohla zvýšiť nízky počet záujemcov oň a zároveň pomôcť
slovenským archívárom získať kvalifikáciu dostupnejším spôsobom. Možno za tým
vidieť „pražský archívny centralizmus“ či azda nejaké zlyhanie na slovenskej strane?
Druhou nápadnou vecou je, ako pražská archívna správa pri komunikácii so sloven-
skými archívmi úplne vynechala SAS v Bratislave a obrátila sa listom priamo na
všetky archívne oddelenia v štáte. Tým úplne jasne vyjadrila nadradenosť svojho po-
stavenia voči SAS.

Personálna situácia v archívnom oddelení Krajskej správy ministerstva vnútra v Bratislave a v Štátnom archíve v Bratislave v rokoch 1954 – 1955

Personálna situácia v AO v Bratislave sa zmenila už v marci 1955, keď AO prijalo
Jozefa Kosíka (* 1924) s ukončeným základným vzdelaním a 5-ročnou praxou úrad-
níka na pozíciu referent pre vyradovanie (*skartáciu*).¹¹⁵ Druhého mája 1955 nastúpila
Eva Benedeková (* 1928) a 1. augusta František Tkáč (* 1918).¹¹⁶ V auguste 1955
malo AO okrem náčelníka štyroch zamestnancov: Dušan Dúbrava (* 1923), absolvent
Slovenskej univerzity v Bratislave, prevzal pozíciu F. Tomeška (referent pre ŠA
a archívy NV), František Tkáč, absolvent gymnázia, bol referentom pre podnikové
archívy, Eva Benedeková, absolventka obchodnej akadémie, bola referentkou pre
JŠAF a evidenciu a spomenutý Jozef Kosík.¹¹⁷ D. Dúbrava pôsobil na AO od roku
1954 ako referent pre podnikové archívy a patril zrejme k jeho prvým zamestnan-
com.¹¹⁸ Referát pre ŠA a archívy NV riadil iba niekoľko mesiacov.¹¹⁹ Náčelník
J. Opoldus niekedy koncom augusta alebo začiatkom septembra 1955 zveril agendu
ŠA a archívov NV F. Tkáčovi, ktorý podľa neho mal pre túto prácu výborné predpo-
kladky, keďže predtým bol dlhoročným pracovníkom KNV (asi v Bratislave), ovládal
latinčinu, maďarčinu a čiastočne nemčinu a archívnickvu sa venoval aj v súkromnej
sfére.¹²⁰

¹¹⁴ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1953, zn. 051.8, inv. č. 58/8, spis č. 1188/53-sekr.

¹¹⁵ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-129/01-55 z 25. 3. 1955.

¹¹⁶ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, stav pracovníkov AO a ŠA, spis č. Ar-160-1/01-55 z 2. 5. 1955, stav pracovníkov AO a ŠA z 2. 8. 1955, spis č. Ar-160-2/01-55.

¹¹⁷ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, stav pracovníkov AO a ŠA, spis č. Ar-160-2/01-55 z 2. 8. 1955.

¹¹⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, stav pracovníkov AO a ŠA, spis č. Ar-160-1/01-55 z 2. 5. 1955, návrh na zvýšenie platu, spis č. Ar-65/1954 z 8. 11. 1954.

¹¹⁹ F. Tkáč v správe o stave archívov na porade archívárov 16. 9. 1955 tvrdil, že referát prevzal po F. Tomeškovi, čo nesúhlasí s vyššie citovaným dokumentom o personálnom stave AO v auguste 1955. Toto vyjadrenie sa však viaže na udalosti z poslednej porady vo februári 1955, keď bol referentom ešte F. Tomešek. ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-473/01-1955.

¹²⁰ Porovnaj pozn. č. 98.

S prevzatím KA pod rezort vnútra k 1. 10. 1954 plynule prešli pod štát aj jeho zamestnanci: F. Tomešek (* 1914), O. Faust (* 1896), H. Haanová a I. Vajsábel (* 1896). Už v novembri 1954 sa situácia zmenila a výpoveď podala H. Haanová, ktorá odišla za manželom, armádnym dôstojníkom, do Pardubíc.¹²¹ F. Tomešek ako vedúci ŠA pôsobil do 21. decembra 1954, keď podľa vlastných slov pod nátlakom náčelníka SAS npor. Dr. Jána Kováča musel zložiť funkciu.¹²² Náčelník AO J. Opoldus ho prijal na spomenutú pozíciu referenta pre ŠA a archívy NV, z ktorej v máji 1955 podal výpoveď s cieľom zamestnať sa v knihovníckej oblasti, ktorú vyštudoval a v ktorej od roku 1936 i pracoval.¹²³ F. Tomešek bol okrem iného nespokojný s poklesom svojho platu. Ako krajský aj štátny archívár na vedúcom poste mesačne v hrubom zarábala 1 630 Kčs. Od januára 1955 mu na AO klesol hrubý plat na 1 550 Kčs mesačne.¹²⁴

Po odchode F. Tomeška, buď tesne pred Vianocami 1954 alebo od 1. januára 1955, nastúpila na vedúcu pozíciu v ŠA v Bratislave Mária Bokesová (* 1917). Počas jej krátkeho pôsobenia vo funkcii jej pripadla nevdáchná úloha riešiť delimitáciu nábytku, knižnice a zariadenia medzi ŠA a SŠÚA v Bratislave v dôsledku sťahovania SŠÚA zo Župného domu.¹²⁵ Začiatkom roka 1955 bol počet a nomenklatúra zamestnancov ŠA v Bratislave takáto: M. Bokesová, vedúca, Dr. O. Faust, vedecký pracovník, Alojzia Kočišová, mladší vedecký pracovník, I. Vajsábel, starší archívny manipulant, a v trenčianskej pobočke: V. Štibraný, starší vedecký pracovník a zároveň vedúci pobočky, Dr. G. Šebák, starší dokumentačný pracovník, a J. Rada ako pomocný skladník a upratovacia sila.¹²⁶ K 31. januáru 1955 z archívu odišiel O. Faust.¹²⁷ Či

¹²¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-68/1954 z 11. 11. 1954.

¹²² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, sťažnosť F. Tomeška na zníženie platu zo 7. 2. 1955, bez č. Zo sťažnosti nie je celkom jasné, či nátlak J. Kováča spočíval v kádrovej výmene na pozícii vedúceho alebo v skoršom termíne dobrovoľného odchodu. Vzhľadom na ostatné dokumenty z činnosti F. Tomeška v decembri 1954 sa javí pravdepodobnejšia prvá možnosť. F. Tomešek teda skončil vo funkcii k termínu presťahovania ŠA do Župného domu.

¹²³ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-200/10-55 z 18. 5. 1955. V rokoch 1945 – 1947 bol riaditeľom Mestskej knižnice v Bratislave. Dostupné na internete: https://www.mestskakniznica.sk/data/userfiles/historia/riaditelia_mkb_1900_-_2015.pdf [cit. 2020-05-15].

¹²⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, sťažnosť F. Tomeška na zníženie platu zo 7. 2. 1955, bez č.

¹²⁵ Detaily k tomu pozri ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, stanovisko SAS k protestu M. Bokesovej, spis č. Ar-124/01-55 z 18. 3. 1955. V tomto kontexte možno uvažovať, že práve Bokesovej protest proti rozdeleniu majetku medzi oboma archívami, ktorý Ján Kováč zo SAS hodnotil ako „trúfalý a vybočujúci z medzi slušnosti“, mohol viesť k jej skorému dobrovoľnému či nútenému odchodu zo ŠA a po 12-tich rokoch praxe aj z archívniectva vôbec. V každom prípade si svojím písomným protestom, ktorý podľa J. Kováča poslala na vyššie miesta bez vedomia svojho priameho nadriadeného J. Opoldusa, naštrbila s ním vzťahy. Na AO nemala dobré renomé aj pre svoje údajné pletky s prof. Danielom Rapantom. K predchádzajúcej i nasledujúcej kariére M. Bokesovej MARETTA, Róbert Gregor. Mária Bokesová-Uherová [online]. In *Biografický slovník slovenských archivárov*, internetová databáza. Dostupné na internete: <http://www.archivari.sk> [cit. 2020-04-01].

¹²⁶ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, úprava plátov zamestnancov AO a ŠA z 10. 12. 1954, spis č. Ar-95/1954 s dvomi prílohami.

¹²⁷ Porovnaj pozn. č. 68, s. 3.

táto skutočnosť mohla nejako súvisieť s nástupom novej vedúcej, nevieme preukázať. Pred 1. májom bola prijatá upratovačka pre ŠA v Bratislave a A. Kočišová od 1. mája odišla pracovať do Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči.¹²⁸ V druhej polovici roka 1955 nastali ďalšie zmeny. V júli G. Šebák v Trenčíne postúpil na lepšie platené a 8-hodinové miesto mladšieho archívneho pracovníka, čo bolo vzhľadom na jeho vek 68 rokov a prax aj trochu komické. V Bratislave 1. augusta 1955 na Šebákovu miesto staršieho dokumentačného pracovníka nastúpil Pavol Hauptvogel.¹²⁹ Pred augustom 1955 M. Bokesová odišla pracovať do Slovenskej akadémie vied. Od 2. augusta 1955 ju nahradil J. Watzka.¹³⁰ Od septembra 1955 si ŠA na pomocné práce (škatuľovanie, triedenie, vyradovanie, usporadúvanie) najal študentov archívniectva Juraja Špiritzu a Stanislava Palkoviča.¹³¹ Títo mali vykryť výpadok jedného zamestnanca na plnoúväzkovom mieste, ktoré sa po spomínaných odchodoch nepodarilo obsadiť.¹³²

Pracovné porady a odborné exkurzie archívárov Bratislavského kraja v roku 1955

Prvá porada archívárov v kompetencii AO sa konala 18. februára 1955 v Bratislave a nadväzovala na celoštátnu poradu vedúcich ŠA v dňoch 25. – 27. januára 1955 v Prahe.¹³³ Celokrajскую poradu viedol J. Opoldus, za SAS sa zúčastnili Bohdan Huorka a Michal Kušík a s príspevkami vystúpili F. Tomešek (zhodnotenie stavu a činnosti okresných a mestských archívov) a M. Bokesová (správa o celoštátnej porade v Prahe).¹³⁴ F. Tomešek informoval, že AO vyvinulo úsilie, aby bola práca archívárov náležite ocenená a podarilo sa presadiť, aby okresní a mestskí archívári v Bratislavskom kraji boli od 1. januára 1955 zaradení do 8. platovej triedy. Prízvukoval tiež dôležitosť zvyšovania si kvalifikácie v archívnej teórii a metodike spracovania fondov. Upozornil, že vzorovým sprievodcom pre OA a MA je aktuálne vydaný sprievodca po mestskom archíve v Plzni. Práve spracovanie fondov malo byť prvoradou úlohou na rok 1955, a to so zameraním na hospodársky a ekonomicky významné fondy, fondy obsa-

¹²⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, stav pracovníkov AO a ŠA, spis č. Ar-160-1/01-55 z 2. 5. 1955.

¹²⁹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, návrh na preradenie G. Šebáka z 28. 7. 1955, spis č. Ar-391-01/1955, návrh odmien zamestnancom ŠA v Bratislave z 19. 12. 1955, spis č. Ar-804/01-55 z 21. 12. 1955.

¹³⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, stav pracovníkov AO a ŠA z 2. 8. 1955, spis č. Ar-160-2/01-55. K tomu tiež HRIVŇÁK, ref. 107, s. 96.

¹³¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, úhrada platu pre J. Špiritzu z 11. 1. 1956, spis č. Ar-548-6/01-1955; úhrada platu pre S. Palkoviča z 11. 1. 1956, spis č. Ar-548-5/01-1955, vysokoškolské brigády v ŠA v roku 1955, spis č. Ar-737/10-55 z 3. 12. 1955.

¹³² Porovnaj pozn. č. 98.

¹³³ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, zápisnica z celokrajской porady 18. 2. 1955, referát M. Bokesovej z celoštátnej porady v Prahe prednesený 18. 2. 1955 v Bratislave, spis č. Ar-66/01-55. Zmienky o oboch poradách rezonovali aj v správe F. Tkáča o stave a činnosti OA, MA a ŠA a jeho pobočky, prednesenej na porade 16. 9. 1955. ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-473/01-1955.

¹³⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, zápisnica z celokrajской porady 18. 2. 1955, spis č. Ar-66/01-55.

hujúce informácie k robotníckemu hnutiu, dejinám KSČ a v starších fondoch dokumenty baníckej povahy, tzv. montana.¹³⁵ M. Bokesová informovala o celoštátnej porade v Prahe s dôrazom na úlohy pre slovenské archívy. Aj v Prahe sa akcentovala dôležitosť spracovania a sprístupnenia fondov. Podľa tohto kritéria sa archívy delili do štyroch skupín: 1. archívy, ktoré mali hlavné fondy už usporiadané a sprístupnené opismi (vtedy popismi či súpismi) fondov, ale stále pracovali na usporadúvaní fondov; 2. archívy, ktoré už mali usporiadanú väčšinu fondov a pracovali na sprievodcovi; 3. archívy, ktoré už vypracovali sprievodcu a vypracovávali inventáre a katalógy; 4. archívy, ktoré vydávali tematické katalógy či edície prameňov. Každý archív na Slovensku sa mal zaradiť do niektorej z týchto kategórií a podľa toho si nastaviť pracovné úlohy. Najskôr sa však v každom archíve mala vyhotoviť evidencia fondov formou kartotečných lístkov a na ich základe mal každý ŠA a MA, prípadne i OA do konca roka 1960 vyhotoviť sprievodcu. Z referátu M. Bokesovej vyplynula silná orientácia celoštátnej porady v Prahe na sovietske archívniectvo, ktoré bolo kladené na piedestál ako vzorové aj pri vydávaní a forme sprievodcov, inventárov a katalógov.¹³⁶ Do diskusie sa zapojili takmer všetci zúčastnení, ktorí sa nadriadených pýtali na záležitosti z každodennej praxe. I. Latkóczy nevedel, či má prijať do archívu knihy, ktoré mu ponúkol farár v Šamoríne. Spomenul aktuálne dianie pri zbere papiera a pýtal sa, či má nárok na odmenu za vyradené dokumenty, ktoré dodal Zberným surovinám. A. Kršák načrtol potrebu služobných legitimácií pri návštevách archívárov v registratúrnych strediskách MNV. Štefan Podolský upozornil, že v múzeách sa vystavujú originály archívnych dokumentov, ktoré tam podliehajú degradácii. Sám nariadil takéto dokumenty stiahnuť a vystavovať iba fotokópie. J. Šimončíč informoval o nepomere vo financovaní archívov v českých krajinách a na Slovensku v neprospech slovenských archívov. Podotkol, že ako jediný zamestnanec archívu nie je schopný vyhotoviť sprievodcu po archíve do roku 1960. Pýtal sa, ako má postupovať pri nákupe kníh do príručnej knižnice. Š. Bavolyár sa pýtal, či môže do depotu púšťať bádateľov potom, ako mu nejaký z nich ukradol archívne dokumenty.¹³⁷ Nebola mu jasná ani fondová príslušnosť niektorých dokumentov, čím sa ukázala praktická potreba stále absentujúcej odbornej metodiky a terminológie. Tiež sa vyslovil za poštátnenie archívov NV a upozornil na existenciu sprievodcu po mestskom archíve v Bardejove z roku 1930. Na zlú finančnú situáciu MA a OA poukázali J. Pavelek i A. Zrebený.

Ďalšiu celokrajskú poradu mali okresní, mestskí aj štátni archívári až 16. septembra 1955 v budove ŠA. Zúčastnil sa jej aj náčelník AO J. Opoldus a Juraj Žudel za SAS. Okrem témy vyradovania archívnych dokumentov z fondov a registratúr, ktoré bolo aktuálne aj vzhľadom na obežník úspornej komisie Povereníctva lesov a drevárskeho

---

¹³⁵ Porovnaj pozn. č. 68, s. 5-6.

¹³⁶ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, referát M. Bokesovej z celoštátnej porady v Prahe prednesený 18. 2. 1955 v Bratislave, spis č. Ar-66/01-55.

¹³⁷ Š. Bavolyár nekonkretizoval, o aké dokumenty išlo. Tu možno poznamenať, že z fondu Magistrát mesta Modra sa ešte pred jeho spracovaním v 80. rokoch 20. storočia stratila zápisnica mestského zastupiteľstva z roku 1896. Tá sa po desiatkach rokov objavila ako súčasť akvizície, ktorú ponúkol archívu v Modre pán Michal Hlubovič. Dokumenty našiel na povale zdedeného domu v Modre.

priemyslu ohľadne likvidácie „*starých archívov*“, sa venovali i téme vyberania spisov týkajúcich sa robotníckeho hnutia z fondov. J. Žudel upozornil, že po prelomovom roku 1954 sa nemá vo vyberaní spisov pokračovať a že vytváranie zbierok nie je správne. Š. Podolský v diskusii tvrdil, že v OA v Piešťanoch boli spisy o robotníckom hnutí z rokov 1919 – 1945 vyčlenené z fondov na príkaz bývalého krajského archívára E. Fuzáka. J. Žudel povolil ponechať túto zbierku, ale na miesta pôvodného uloženia spisov vložiť lístky. Na záver porady prišiel aj náčelník SAS Ján Kováč, aby prácu archívárov správne ideologicky nasmeroval: „*archívy majú slúžiť verejnosti bez zakrývania skutočností o ťažkej minulosti pracujúcich.*“¹³⁸

Vývoj mestských a okresných archívov Bratislavského kraja v prvej polovici 50. rokov

Mestský archív v Bratislave (Archív mesta Bratislavy) si pre svoj význam zaslúži osobitnú pozornosť, ale na tomto mieste spomenieme iba niekoľko štatistických či menej známych informácií. Ako jeden z mála fungujúcich archívov na Slovensku pred rokom 1952 zastupoval aj činnosť krajského a národného archívu, pretože preberal i dokumenty krajského či celoslovenského charakteru. Išlo napríklad o časť pálfiovského rodového archívu, dokumenty školského inšpektorátu pre Uhorsko a iné. V lete 1950 na základe prípisu Slovenského úradu pre cirkevné veci č. 1620/1950 z 8. mája 1950 prevzal do depozitu archívne dokumenty niektorých bratislavských reholí: františkánov vrátane ich provincialátu, jezuitov, kapucínov a Notre-Dame.¹³⁹ Archív bol v roku 1951 umiestnený na prízemí radnice a často navštevovaný bádatelmi, z čoho možno usudzovať aj na existenciu bádateľského poriadku najneskôr v roku 1951. Nomenklatúra vedúceho znela prednosta archívu (podobne ako v prípade Archívu Povereníctva vnútra).¹⁴⁰ V roku 1952 mal MA sedem zamestnancov: D. Lehotská v 9. platovej triede, Nesti Merglová, Branislav Lichardus a Darina Handzová v 8., Martin Farba a Henrieta Metzgerová (vydatá Peťovská) v 6. a Imrich Payer v 5. platovej triede. Ôsmy archívár Dr. Adam Pranda bol od roku 1952 na prezenčnej vojenskej službe, preto bolo jeho miesto v 8. platovej triede presystemizované do Svätého Jura.¹⁴¹ Začiatkom roka 1954 bolo jedno pracovné miesto neobsadené. A. Pranda už nenastúpil, odišiel B. Lichardus a M. Farba a pribudli Dr. Zoltán Hrabuššay a Anna

¹³⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, zápisnica z pracovnej porady okresných a mestských archívárov a pracovníkov ŠA zo 16. 9. 1955, spis č. Ar-473/01-1955.

¹³⁹ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, usporiadanie a politické využitie archívov bývalých kláštorov, bez dátumu, spis č. III/Arch.055.8-1951/1. LEHOTSKÁ, Darina – HANDZOVÁ, Darina – HORVÁTH, Vladimír – HRABUŠŠAY, Zoltán – KENDEFFY, Viliam – MERGLOVÁ, Nesti – PEŤOVSKÁ, Henrieta. *Archív mesta Bratislavy. Sprievodca po fondoch a zbierkach*. Praha : Archívna správa ministerstva vnútra, 1955, s. 72.

¹⁴⁰ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

¹⁴¹ Porovnaj pozn. č. 36.

Ročáková. V máji 1955 na plný úväzok pracovalo už 9 zamestnancov. Novými kolegami boli Dr. Viliam Kendefy a Vladimír Horváth.¹⁴² MA už v roku 1952 dokončil súpis archívnych fondov, ktorý bol použitý pri zostavovaní sprievodcu vydanom v Prahe v roku 1955.¹⁴³ V máji 1955 mal archív k dispozícii 15 miestností v starej radnici, z nich dve boli spoločné s finančným oddelením ÚNV. Stredoveké listiny boli uložené v kovových skriniach a na kovových regáloch. Z niektorých sa podľa výberu vedúcej alebo podľa žiadostí vyhotovovali fotografie. Archív mal v tom čase už zavedenú bádateľskú knihu a bádateľský list a uchovával 111 fondov a 19 zbierok. Príručnú odbornú knižnicu, ktorá obsahovala 372 titulov, zhabalo vedenie ÚNV s cieľom vytvoriť z nej študijnú knižnicu. K niektorým fondom existovali už v roku 1955 inventáre a katalógy.¹⁴⁴

OBRÁZOK 4 – Archív mesta Bratislavy v roku 1952. Fotografia použitá v skriptách *Správa archívov (Bratislava 1952)*.

Zdroj: Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra.

---

¹⁴² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, prehľad o stave archívov NV, spis č. Ar-194/01-55 z 13. 5. 1955; f. KA v Bratislave, spisy 1954, zatriedenie a popis prác zamestnancov archívu ÚNV v Bratislave z 21. 1. 1954.

¹⁴³ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, zápisnica o prieskume archívu ÚNV v Bratislave napísaná 3. 5. 1955, bez č.

¹⁴⁴ Porovnaj pozn. č. 143.

Menšia časť dokumentov bývalého Okresného úradu v Bratislave (spisy z rokov 1937 – 1945) sa ešte začiatkom roka 1951 nachádzala vo vlhkých zadných miestnostiach Župného domu, kde okresný úrad sídlil na konci druhej svetovej vojny. Išlo zrejme o dokumenty, ktoré po roku 1949 neboli presťahované do novej budovy ONV v Bratislave na Žabotovej ulici ani do registratúrneho strediska ONV na Námestí SNP (dnes budova Poľského inštitútu v Bratislave). Ľ. Fuzák vo februári 1951 usúdil, že dokumenty okresného úradu a jeho predchodcu do roku 1937 boli úplne zničené.¹⁴⁵ Našťastie, nebola to pravda. Archívnu starostlivosťou na okresnej úrovni boli síce poverení viacerí zamestnanci (napr. matričný referent ONV) už od roku 1952, ale o vzniku **Okresného archívu ONV Bratislava-okolie** môžeme hovoriť od 26. januára 1953, keď doň na polovičný úväzok nastúpil Štefan Chlebo (* 1918).¹⁴⁶ V apríli 1954 žiadal o preradenie do 8. platovej triedy, keďže takú mal aj jemu podriadený mestský archívár J. Pavelek, a tiež o pridelenie bádateľne, pracovne a jedného veľkého depotu.¹⁴⁷ V roku 1955 už pracoval na plný úväzok, hoci časť pracovného času musel venovať účtovnej agende, pretože ONV ho vo februári 1955 určilo za pokladníka.¹⁴⁸ Náčelník AO J. Opoldus tento archív v roku 1955 hodnotil ako jeden z najhorších „*následkom častého sťahovania a nepochopenia zo strany ONV*“.¹⁴⁹ AO nedokázalo u vedenia ONV vykonať nápravu, tak s problémom oboznámilo SAS. Tá sa rozhodla urobiť mediálny nátlak a o situácii v archíve napísala v roku 1955 článok do časopisu Hlas národných výborov.¹⁵⁰ Obraz o informovanosti kompetentného činiteľa o stave archívu poskytol sám vedúci vnútorného odboru, keď 14. septembra 1955 odpovedal na požiadavku AO v Bratislave o stave archívu a jeho miestnostiach. Zmienil sa iba o pracovni archívára na 2. poschodí budovy ONV na Námestí SNP, a tmavý, pivničný, zapáchajúci depot, ktorý bol zároveň registratúrnym strediskom ONV v tej

---

¹⁴⁵ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zápisnica z kontroly spisovne ONV v Bratislave napísaná 15. 2. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1. FEJEŠOVÁ, Mária. Archív Okresného úradu v Bratislave ako predchodca Okresného archívu Bratislava-okolie. In KERESTEŠ, Peter (ed.). *Dejiny archívov. Archívy dejín. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie 19. – 20. 9. 2017 v Mojmirovciach*. Nitra : MV SR, Štátny archív v Nitre, 2018, s. 140. ISBN 978-80-973164-1-9. Týmto opravujeme naše tvrdenie z citovanej štúdie, že Ľ. Fuzák sa oboznámil so stavom registratúrneho strediska na Námestí SNP (s. 140). Ukazuje sa, že Ľ. Fuzák o dokumentoch v pivnici budovy ONV na Námestí SNP v roku 1951 vôbec nič nevedel a boli tam uložené všetky dodnes zachované spisy slúžnovského a okresného úradu do roku 1937.

¹⁴⁶ TURCSÁNY, ref. 59, s. 26, 30.

¹⁴⁷ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, žiadosť Š. Chleba o vyššiu platovú triedu (nedatovaná), spis č. III./1-428-5/4-1954-To z 5. 4. 1954, žiadosť Š. Chleba o miestnosti pre archív z 18. 5. 1954, spis č. III/1-055.8-27/5-1954-To.

¹⁴⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, prehľad o stave archívov NV, spis č. Ar-194/01-55 z 13. 5. 1955, oznámenie Š. Chleba o menovaní za pokladníka z 10. 2. 1955, spis č. Ar-70/20-55.

¹⁴⁹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, správa o činnosti AO KSMV za rok 1955 a za IV. štvrťrok 1955, spis č. Ar-732-1/01-55 z 1. 12. 1955.

¹⁵⁰ Porovnaj pozn. č. 149.

istej budove, nespomenul ani slovom. Ako študovňa podľa neho mohla slúžiť kancelária archivára, o ktorú sa však delil s hospodárom ONV.¹⁵¹ Archív obsahoval hlavne dokumenty zrušeného Okresného úradu v Bratislave pre okres Bratislava-okolie, časť dokumentov slúžnovského úradu a župnej lesníckej komisie.¹⁵² V máji 1955 sa vedelo iba o dokumentoch od roku 1918.¹⁵³

Okresný archív v Dunajskej Strede mal od začiatku roku 1954 systemizované miesto okresného archivára, ale to sa podarilo obsadiť až 1. júla 1954, keď doň na plný úväzok v 7. platovej triede nastúpil Alexander Kršák (* 1901). Mal na starosti aj okres Veľký Meder.¹⁵⁴ Záujem o miesto v archíve mal aj účtovník MNV v Dunajskej Strede Andrej Antal, ale nakoniec bol poverený správou tamojšieho mestského archívu.¹⁵⁵ OA v Dunajskej Strede mal k dispozícii jeden depot v budove ONV, ktorý ako svetlá výnimka nebol umiestnený v pivnici, a jednu spoločnú pracovňu v podateľni ONV.¹⁵⁶ Po obhliadke registratúrneho strediska ONV v roku 1951 krajský archivár L. Fuzák konštatoval, že všetky dokumenty slúžnovského a okresného úradu boli spálené.¹⁵⁷ Postupná konsolidácia archívu tieto informácie vyvrátila. V máji 1955 sa v OA nachádzali dokumenty zaniknutého okresného a notárskeho úradu, živnostenského spoločenstva, rodiny Kondé z Pókateleku (dnes súčasť Dunajskej Strede) a časť dokumentov Ugočskej župy, najstaršie patrili slúžnovskému úradu z roku 1848.¹⁵⁸ Pre komplikované dochádzanie do práce z miesta bydliska v Reci A. Kršák v novembri 1954 žiadal náčelníka AO o príhovor na ONV v Senci, aby ho prijali do tamojšieho archívu.¹⁵⁹ Presun sa podaril až o vyše roka a A. Kršák pracoval v Dunajskej Strede

---

¹⁵¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre archívy zo 14. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55. Ku skutočnému stavu depotu pozri TURCSÁNY, Juraj. Okresné a mestské archívy v rokoch 1954 – 1960. In NOVÁKOVÁ, Mária – TURCSÁNY, Juraj (eds.). *Archív na okraji mesta*. Pezinok : RE VIA – Malokarpatská komunitná nadácia, 2015, s. 45. ISBN 978-80-972073-8-0.

¹⁵² K Okresnému archívu Bratislava-okolie podrobnejšie FEJEŠOVÁ, ref. 145, s. 141.

¹⁵³ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, prehľad o stave archívov NV, spis č. Ar-194/01-55 z 13. 5. 1955.

¹⁵⁴ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, menovací dekrét ONV v Dunajskej Strede pre A. Kršáka z 1. 7. 1954, ustanovenie okresného archivára pre okresy Dunajská Streda a Čalovo z 29. 5. 1954, spis č. KA-428-27/5-1954-To.

¹⁵⁵ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, hlásenie o revízii archívu ONV v Dunajskej Strede napísané 30. 8. 1954.

¹⁵⁶ Porovnaj pozn. č. 153.

¹⁵⁷ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zápisnica z kontroly spisovne MNV v Dunajskej Strede z 27. – 28. 2. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

¹⁵⁸ FEJEŠOVÁ, Mária. Osobnosti slovenského archívnictva (1). Alexander a Pavol Kršákovci. In *Fórum archivárov*, 2020, roč. 29, č. 1, s. 55, 57. ISSN 1339-8423. Štúdiá sa podrobne venuje pôsobeniu A. Kršáka v Dunajskej Strede a Veľkom Mederi aj stavu oboch archívov. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

¹⁵⁹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, žiadosť A. Kršáka z 25. 11. 1954, spis č. Ar-87/1954 z 30. 11. 1954.

do polovice januára 1956.¹⁶⁰ V roku 1956 ONV plánovalo dodať do depotu riadne regály, ktoré by nahradili provizórne.¹⁶¹

Podľa obhliadky krajského archívára Ľ. Fuzáka v roku 1951 sa v registratúrnych strediskách ONV aj MNV v Galante nachádzalo iba torzo dokumentov, ktoré boli zničené vojnovými udalosťami a neodborným vyradovaním. V registratúre ONV objavil zvyšky spisov z činnosti Okresnej sprostredkovateľne práce a Úradu práce v Galante, na MNV nenašiel takmer žiadne dokumenty Obvodného notárskeho úradu v Galante (ktoré sa však zachovali v rozsahu 11 bm). Registratúrne stredisko ONV malo drevenú povalu v rozpore s protipožiarnymi opatreniami, časť registratúry MNV bola umiestnená vo voľne prístupnej skrini na chodbe budovy MNV. Ľ. Fuzák sa u kompetentných okresných funkcionárov stretol s neskrývaným nezaujmom o archívne dokumenty, ktoré mali v správe.¹⁶² V roku 1952 do **Okresného archívu v Galante** nastúpil Jozef Benkovský, ktorý tam pracoval do roku 1954.¹⁶³ Od januára 1954 bol v okresoch Galanta, Sereď a Senec vytvorený jeden archívny obvod, keďže archívna starostlivosť v okresoch Sereď a Senec stále nebola zabezpečená. J. Benkovského na jar 1954 vystriedal Karol Niedermann (* 1893). O miesto bol záujem, v januári 1954 sa oň uchádzala Jolana Skotnická, pracovníčka Liečebného ústavu v Sládkovičove, ktorá sa prihlásila na diaľkové štúdium archívniectva.¹⁶⁴ Archív disponoval jedinou miestnosťou v budove ONV, ktorá slúžila ako depot aj registratúrne stredisko.¹⁶⁵ K. Niedermann do mája 1955 prakticky nič neusporiadal a vykazoval 2,5 tony (!) nespracovaných dokumentov, v rámci ktorých sa iste nachádzali aj dokumenty Slúžnovského a Okresného úradu v Galante, ktoré boli v roku 1951 považované za zničené počas maďarskej okupácie v roku 1942.¹⁶⁶

V roku 1953 bolo v **Okresnom archíve v Malackách** miesto archívára obsadené archívnym úväzkovým pracovníkom Dr. Alexandrom Borodajkovičom,¹⁶⁷ ktorý bol dočasne prijatý na vykonanie vyradovania. ONV ho odvolal na vykonávanie iných úloh k 30. októbru 1953 a funkciou archívára poveril Dr. Ambróza Kovára. Ten bol

---

¹⁶⁰ K tomu pozri odsek o Okresnom archíve v Senci.

¹⁶¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre archívy z 19. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

¹⁶² FUZÁK, ref. 7, s. 62. ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrnych stredísk ONV a MNV v Galante), spis č. III/Arch.055.8-1951/1. Informácie o fondoch čerpané z centrálnej evidencie archívnych fondov v aplikácii WinAFondy.

¹⁶³ MELIŠ, ref. 64.

¹⁶⁴ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, spis č. Arch.III./1.051.1-14/1-1954-To zo 14. 1. 1954, žiadosť F. Tomeška o obsadenie miest okresných archívárov z 20. 2. 1954.

¹⁶⁵ Porovnaj pozn. č. 153.

¹⁶⁶ Porovnaj pozn. č. 153 a 162. ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyradovanie písomností na NV a ich zložkách z 2. 11. 1953.

¹⁶⁷ Ide zrejme o osobu totožnú s Alexejom Bohdanom Borodajkiewiczom, ktorý v roku 1950 získal titul doktora práv na Slovenskej univerzite v Bratislave. Elektronická databáza absolventov Univerzity Komenského v Bratislave dostupná na internete: <https://absolventi.uniba.sk/index.do> [cit. 2020-04-20].

zamestnancom ONV pre bytovú a dislokačnú agendu a archívnu prácu odmietol vykonávať.¹⁶⁸ Od začiatku roka 1954 bolo na ONV v Malackách riadne systemizované, ale neobsadené miesto okresného archívára v 7. platovej triede, ktorý sa mal venovať výlučne archívnej práci. Absencia riadneho archívára sa prejavila už v januári 1954, keď sa objavila správa, že v pivnici súkromného domu obyvateľa Malaciek sa nachádza pálfiovský archív.¹⁶⁹ ONV teda dočasne zamestnalo Annu Krškovú, kým v apríli 1954 znova nenastúpil A. Borodajkovič ako úväzkový pracovník. Prvého júla 1954 ako riadny archívár začal pracovať Ľudovít Emery (* 1882), ktorý napriek všetkým ťažkostiam v archíve vydržal tri roky.¹⁷⁰ V novembri 1953 archív disponoval tromi miestnosťami (vrátane chodieb) v tmavom pivničnom registratúrnom stredisku v budove ONV. Jedna z nich bola ohrozovaná prasknutým kanalizačným potrubím, ale k poškodeniu dokumentov nedošlo. V depotoch boli uložené dokumenty okresného a slúžnovského úradu a pálfiovského panstva, ktoré podľa výsledkov prehliadky archívu v auguste 1954 pochádzali z konca 19. storočia, podľa odhadu z mája 1955 od roku 1768.¹⁷¹ Depoty boli síce suché, ale nedali sa vetrať. Ľ. Emery si sám vyhotovil drevené regály. V septembri 1954 dostal vlastnú pracovňu, ale išlo o priechodnú miestnosť, ktorú si nemohol zamknúť. V depotoch ani v kancelárii sa nekúrilo.¹⁷² V máji 1955 archív uchovával 10 ton a 420 balíkov dokumentov.¹⁷³

V marci 1951 Ľ. Fuzák pri kontrole registratúrneho strediska MNV v Modre našiel časť dokumentov z činnosti notárskeho úradu rozhádzanú na povale budovy MNV v Modre, ďalšiu časť z činnosti magistrátu zabudnutú od konca druhej svetovej vojny vo vlhkej a tmavej miestnosti na prízemí mestskej brány. Nejaké (pravdepodobne kompromitujúce) dokumenty spreď roka 1945 boli vraj spálené na príkaz istého funkcionára MNV v mestskej pastierni. **Mestský archív v Modre** mal v roku 1951 na starosti tajomník tamojšieho MNV Leopold Heinzl ako jeho dočasný správca. MNV v júni 1951 zabezpečilo vhodnú miestnosť vo vlastnej budove na presťahovanie plesnivejúcich dokumentov z mestskej brány.¹⁷⁴ V júli 1951 sa Ľ. Fuzák v spolupráci s MA v Bratislave postaral o ich záchranu a počas jedného týždňa sa podieľal na ich premiestnení, roztriedení a čiastočnom usporiadaní. Pozitívnym dôsledkom celej

---

¹⁶⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, uvoľnenie A. Borodajkoviča zo služieb, spis č. III/1-055.8-18/12-1953-T, situačná správa KA za november 1953 z 3. 12. 1953.

¹⁶⁹ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, spis č. III/1-051.1954-To z 12. 1. 1954.

¹⁷⁰ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, zápisnica o odbornej archívnej prehliadke na MNV v Malackách napísaná 29. 4. 1954, oznámenie ONV v Malackách o ustanovení A. Krškovej z 4. 3. 1954, zápisnica o odbornej archívnej prehliadke vyradenia spisov bývalého Okresného úradu v Malackách napísaná 23. 6. 1954. TURCSÁNY, ref. 151, s. 58, 63.

¹⁷¹ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica z archívno-odbornej prehliadky spisov bývalého Okresného úradu v Malackách napísaná 26. 11. 1953, spisy 1954, hlásenie O. Fausta o kontrole archívov v Malackách z 28. 8. 1954. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

¹⁷² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 9. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

¹⁷³ Porovnaj pozn. č. 153.

¹⁷⁴ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zápisnica z kontroly spisovne MNV v Modre napísaná 8. 3. 1951, zápisnica vo veci usporiadania a umiestnenia archívu MNV napísaná 3. 5. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

akcie bolo naštartovanie záujmu tamojšieho MNV o svoj archív, ktorý sa prejavil aj systemizáciou miesta archivára v nasledujúcom roku. Archív bol normatívne zriadený 1. januára 1952, keď nastúpil Štefan Bavolyár (* 1880) do 8. platovej triedy.¹⁷⁵ MA mal v máji 1955 tri miestnosti v budove MNV, archivár mal vlastnú pracovňu, a hoci bol dôchodca, pracoval na plný úväzok. MA uchovával dokumenty z činnosti magistrátu mesta Modra, podľa odhadu z mája 1955 od 12. storočia, ale podľa výsledkov neskoršieho spracovania až od 15. storočia.¹⁷⁶

V roku 1951 sa dokumenty a registratúra ONV na Myjave nachádzali v registratúrnom stredisku budovy ONV v usporiadanom stave, okrem dokumentov finančného referátu, uložených v skrinách na povale v inej budove. Dokumenty v správe MNV (vrátane spisov notárskeho úradu od roku 1919) sa nachádzali v budove MNV, ale suterénne registratúrne stredisko bolo využitie súčasne ako sklad nepotrebných predmetov.¹⁷⁷ V **Okresnom archíve na Myjave** v roku 1953 pracoval poverený zamestnanec Štefan Pakan, matrikár ONV, ktorý vybavoval aj rôznu ďalšiu agendu.¹⁷⁸ Absenciu archivára najmä pre účely systematického vyradovania v roku 1953 ONV riešilo prijatím úväzkového pracovníka a výpomocou okresného archivára z Nového Mesta nad Váhom.¹⁷⁹ V registratúrnom stredisku ONV na Myjave boli v roku 1953 umiestnené a v tom istom roku aj vyradené archívne dokumenty notárskeho úradu na Myjave.¹⁸⁰ Registratúrne stredisko počas letných búrok trpelo záplavami.¹⁸¹ Š. Pakan pracoval ako archivár asi do januára 1954. Od augusta 1954 archív aj registratúrne stredisko ONV spravoval dôchodca Martin Lukáč (* 1893), zamestnanec MNV v Krajnóm, podľa názoru ONV dobre oboznámený s archívnu prácou a so znalosťou maďarčiny a nemčiny. K jeho odbornej spôsobilosti však KA v Bratislave vzniesol výhrady. Na miesto okresného archivára sa vyžadovalo vzdelanie ukončené minimálne maturitou a znalosť latinčiny, čo M. Lukáč nespĺňal. Ťažkosti s obsadením miesta, ktoré bolo systemizované od januára 1954, sa po odvolaní M. Lukáča zase len dočasne vyriešili opätovným nástupom Š. Pakana v októbri alebo novembri 1954.¹⁸² Archív

---

¹⁷⁵ TURCSÁNY, ref. 59, s. 17. Porovnaj pozn. č. 36.

¹⁷⁶ Porovnaj pozn. č. 153.

¹⁷⁷ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa a zápisnice o kontrole registratúrneho strediska ONV a MNV na Myjave zo 4. a 5. 4. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

¹⁷⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, správa ONV na Myjave o plnení úloh za 4. štvrťrok 1953 a plán úloh na rok 1954 zo 7. 1. 1954.

¹⁷⁹ K okresnému archivárovi v Novom Meste nad Váhom pozri nasledujúci odsek.

¹⁸⁰ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica o kontrole vyradovania spisov MNV na Myjave napísaná 30. 11. 1953.

¹⁸¹ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji, bez dátumu, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

¹⁸² ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, správa O. Fausta o revízii archívov v Skalici, Senici a na Myjave napísaná 2. 9. 1954, č. Arch.055.8-2/9-1954-To, správa o odbornej archívnej prehliadke spisov na ONV na Myjave vykonanej 8. 1. 1954, bez čísla, spisy č. Šar-83/1954 z 8. 11. 1954 a Šar-102/54 z 11. 11. 1954 vo veci obsadenia miesta okresného archivára na Myjave, situačná správa OA na Myjave za 3. štvrťrok 1954 z 12. 11. 1954, bez čísla, návrh ONV na prijatie

začal riadnu činnosť až v roku 1955 po nástupe Pavla Lepulicu (* 1896). Prijatie riadneho archívára počas celého roka 1954 vraj brzdil predseda ONV, ktorý nechal miesto voľné, hoci existovali aj kvalifikovaní uchádzači.¹⁸³ Archív bol v roku 1955 umiestnený v novej budove ONV, avšak depot archívu sa nachádzal v pivnici. Miestnosť bola suchá, ale bez denného svetla a kapacitne vyťažená.¹⁸⁴ Pracovňa archívára bola spoločná s inými zamestnancami ONV. V máji 1955 archív uchovával dokumenty z činnosti zaniknutého okresného a slúžnovského úradu od roku 1848.¹⁸⁵

Archívne dokumenty mestskej proveniencie v Novom Meste nad Váhom boli v roku 1951 uložené sčasti v mestskom múzeu (listiny a dokumenty mestečka) a sčasti v suterénnom a neusporiadanom registratúrnom stredisku MNV (dokumenty notárskeho úradu), ktoré slúžilo zároveň ako sklad pre nepotrebné predmety (obrazy, rámy, zástavy, busty a iné). Dokumenty mestečka odovzdalo vedenie MNV múzeu oficiálne (uznesením rady). Registratúra ONV sa nachádzala v niekoľkých miestnostiach v budove ONV. Dokumenty pred roku 1918 (zrejme slúžnovského úradu) a dokumenty školského inšpektorátu boli v roku 1951 uložené na povale budovy.¹⁸⁶ **Okresný archív v Novom Meste nad Váhom** bol zriadený v roku 1952.¹⁸⁷ Zrejme vtedy nastúpil riadny archívár Alexander Pockody, ktorý koncom roka 1953 vypomáhal aj s vyradovaním v okrese Myjava.¹⁸⁸ V júli 1954 bol preložený na poľnohospodársky odbor.¹⁸⁹ Vedenie ONV od 1. decembra 1954 za archívára vymenovalo zamestnanca finančného odboru tamojšieho ONV Františka Vlčeka (* 1894).¹⁹⁰ S jeho prácou nebolo AO spokojné, za čo vinilo aj vedenie ONV, ktoré mu nevytvorilo vhodné podmienky.¹⁹¹ V roku 1955 s vyradovaním dokumentov dočasne pomáhal Július Lomnický.¹⁹² Archív bol v roku 1955 (a zrejme od začiatku) umiestnený na prvom poschodí budovy rímskokatolíckeho farského úradu v jednej veľkej miestnosti. Kamenná

M. Lukáča zo 6. 7. 1954, stanovisko KA k prijatiu M. Lukáča z 19. 7. 1954 č. 428-10/7-1954-To.

¹⁸³ Porovnaj pozn. č. 68, s. 3.

¹⁸⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 9. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

¹⁸⁵ Porovnaj pozn. č. 153.

¹⁸⁶ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zoznam archívov Bratislavského kraja z 22. 6. 1951, správa o kontrole registratúrnych stredísk ONV a MNV v Novom Meste nad Váhom a MNV v Starej Turej, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

¹⁸⁷ ŠTEFANIČÁKOVÁ, Jana. Štátny archív v Trenčíne. In *Fórum archivárov*, 2018, roč. 27, č. 3, s. 58. ISSN 1339-8423.

¹⁸⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, príkaz okresnému archívárovi na vyšetrovanie predaja archívnych dokumentov v okrese z 15. 10. 1953, zápisnica o kontrole vyradovania spisov MNV na Myjave napísaná 30. 11. 1953, zápisnica o odbornej archívnej prehliadke Krajskej súdnej správy v Novom Meste nad Váhom napísaná 29. 6. 1954.

¹⁸⁹ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, odstúpenie žiadosti o miesto okresného archívára z KA v Bratislave na ONV v Novom Meste nad Váhom zo 7. 7. 1954.

¹⁹⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, oznámenie ONV v Novom Meste nad Váhom z 12. 11. 1954, spis č. Ar-73/1954 z 13. 11. 1954; f. KA v Bratislave, spisy 1954, oznámenie ONV v Novom Meste nad Váhom o obsadení miesta okresného archívára z 23. 11. 1954.

¹⁹¹ Porovnaj pozn. č. 68, s. 4.

¹⁹² Porovnaj pozn. č. 153.

podlaha a chýbajúce kúrenie zvyšovali pocit chladu, chýbala pracovňa aj bádateľňa. Budova bola pamiatkovo chránená, takže stavebná adaptácia na archívne účely neprichádzala do úvahy. V roku 1955 sa plánovalo pri prestavbe budovy ONV vyčleniť dve miestnosti na archív, ale získanie priestorov pre depoty nemalo v dohľadnom čase žiadnu perspektívu.¹⁹³ V máji 1955 archív uchovával dokumenty zaniknutého okresného úradu (a iste aj jeho predchodcu) v množstve asi 1,5 tony a vo dvoch skrinách bližšie nešpecifikovaný patrimoniálny archív od začiatku 19. storočia.¹⁹⁴

Časť archívnych dokumentov mestskej proveniencie v Piešťanoch zachovaná od roku 1322 sa v roku 1951 nachádzala v mestskom múzeu pod dohľadom správcu múzea Jána Antoša. Druhá časť (dokumenty notárskeho úradu) bola nedbalo uložená na policiach a na podlahe v registratúrnom stredisku na povale budovy MNV. Dokumenty v správe ONV boli uložené vo vyhovujúcich podmienkach v budove ONV, ale pri kontrole registratúrneho strediska v roku 1951 sa v ňom našli iba dokumenty od roku 1928.¹⁹⁵ **Okresný archív v Piešťanoch** v roku 1953 nemal riadneho archívára, ale *skartátor ONV* alebo úväzkový pracovník Koloman Adamec tam pod kontrolou KA vykonal vyradenie dokumentov vo fondoch okresného a slúžnovského úradu.¹⁹⁶ Do OA od 5. februára 1954 na plný úväzok nastúpil člen komunistickej strany Štefan Podolský (* 1920), ktorý tam vydržal pracovať do roku 1961.¹⁹⁷ OA bol v roku 1955 umiestnený v pivnici budovy ONV. Boli tam drevené regály a miestnosť bola ohrozená spodnou vodou. Depot mal síce dve zamrežované okná, ale na úrovni chodníka ulice, takže sa cez ne prášilo dovnútra. Archívár nemal žiadnu pracovňu, respektíve dočasne jednu spoločnú. Archív uchovával asi 900 fasciklov dokumentov z činnosti miestneho slúžnovského a okresného úradu od začiatku 19. storočia.¹⁹⁸

Mestský archív v Pezinku si v roku 1951 vzal dobrovoľne na starosť zamestnanec tamojšieho MNV Peter Pivko, ktorý v ňom pracoval do 18. júla 1953.¹⁹⁹ Prvého júla 1954 nastúpil systemizovaný archívár Alexander Horváth (* 1899) na miesto okresného a mestského archívára, na ktorom vytrval päť rokov.²⁰⁰ MA bol podľa správy vedúceho pre vnútorné veci ONV v Pezinku zo septembra 1955 umiestnený v budove historickej radnice a mal k dispozícii päť miestností. Okrem menších stavebných

---

¹⁹³ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 8. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

¹⁹⁴ Porovnaj pozn. č. 153.

¹⁹⁵ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, oznámenie ONV v Piešťanoch o miestnom archíve zo 6. 3. 1951, správa o kontrole registratúrnych stredísk ONV a MNV v Piešťanoch, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

¹⁹⁶ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica z odbornej archívnej prehliadky napísaná 23. 7. 1953.

¹⁹⁷ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, oznámenie ONV v Piešťanoch o ustanovení okresného archívára z 5. 2. 1954. ROHAČ, Jakub. K dejinám Štátneho archívu v Trnave. In *Fórum archívárov*, 2019, roč. 28, č. 2, s. 51. ISSN 1339-8423.

¹⁹⁸ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 5. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

¹⁹⁹ TURCSÁNY, ref. 59, s. 20-23.

²⁰⁰ TURCSÁNY, ref. 151, s. 72, 79.

úprav, ktoré ho mali čakať v najbližšom období, stav archívu považoval za vyhovujúci.²⁰¹ V citovanej správe sa odrazili skôr plány ako realita. V skutočnosti MA až do roku 1956 používal na radnici iba dve (z prisľúbených piatich) miestnosti.²⁰² Najvzácnejším fondom bol Magistrát mesta Pezínok, ktorého najstarší dokument podľa odhadu v máji 1955 pochádzal z 13. storočia, po neskoršom spracovaní sa ukázalo, že z 15. storočia.²⁰³

Pri kontrole registratúrneho strediska ONV v Pezinku, ktorú vykonal Ľ. Fuzák v marci 1951, našiel neusporiadané spisy v lepenkových fascikloch porozkladané po zemi v pivnici budovy ONV (dnešná budova mestského úradu).²⁰⁴ Archívne úlohy patriace do kompetencie **Okresného archívu v Pezinku** v rokoch 1952 – 1954 vykonávali okresní archívni referenti J. Kukura a Václav Novák.²⁰⁵ A. Horváth previezol dokumenty z pivnice budovy ONV na radnicu v júni 1956 a dostal na to k dispozícii jednu celú (v poradí tretiu) miestnosť.²⁰⁶ Pravdepodobne v tom čase boli prevezené z Modry do Pezínka aj také fondy okresnej proveniencie, ktorých pôvodcovia mali sídlo v Modre (tá bola v rokoch 1923 – 1948 sídlom okresu), napríklad Okresný úrad v Modre.²⁰⁷ Hoci zlúčenie OA a MA v Pezinku sa v máji 1955 vykazovalo ako vykonané, reálne k nemu došlo až po ich fyzickom prevezení v roku 1956.²⁰⁸

Moderný okres Senec vznikol v roku 1949 (nenadväzoval na svojho predchodcu zrušeného v roku 1922). Nový úrad nemal vlastnú budovu, preto sa v roku 1951 registratúra nachádzala v deviatich budovách jednotlivých referátov a v jednej spoločnej miestnosti.²⁰⁹ Mladšie písomnosti mestskej proveniencie (po roku 1945) boli v roku 1951 uložené v budove MNV v malej, tmavej a zaprášenej miestnosti, staršie (z činnosti notárskeho úradu) na povale budovy. V roku 1953 na ne dohliadal pracovník registratúrneho strediska MNV Ján Nádaský.²¹⁰ O písomnostiach predchodcov ONV v Senci sa do začiatku roka 1956 vedelo iba toľko, že išlo o akési staré ročníky spisov z rokov 1912 – 1920, ktoré patrili slúžnovskému úradu a našli sa v roku 1953 v Šamoríne.²¹¹ Archívnymi úlohami na okresnej úrovni, predovšetkým vyradňovaním, boli

---

²⁰¹ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 5. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

²⁰² TURCSÁNY, ref. 151, s. 75.

²⁰³ Porovnaj pozn. č. 153.

²⁰⁴ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zápisnica vo veci kontroly spisovne ONV v Pezinku napísaná 6. 3. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

²⁰⁵ TURCSÁNY, ref. 59, s. 26.

²⁰⁶ TURCSÁNY, ref. 151, s. 75-76.

²⁰⁷ Fond bol uložený v 3. miestnosti na radnici v Pezinku vo februári 1957. Pozri TURCSÁNY, ref. 151, s. 75-76.

²⁰⁸ Porovnaj pozn. č. 153. TURCSÁNY, ref. 151, s. 75.

²⁰⁹ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrnych stredísk ONV a MNV v Sereďi a ONV v Senci), spis č. III/Arch. 055.8-1951/1.

²¹⁰ ŠABA, Archív Modra, spis o fonde Obvodný notársky úrad v Senci.

²¹¹ Porovnaj pozn. č. 153. ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyradňovanie písomností na NV a ich zložkách z 2. 11. 1953.

v roku 1953 poverení Pavol Kelo a po ňom Ján Satúry.²¹² V rokoch 1954 – 1955 bol Senec zahrnutý do spoločného archívneho obvodu s okresmi Galanta a Sereď.²¹³ O činnosti archívára K. Niedermanna v okrese Senec nie je nič známe. AO v auguste 1955 žiadalo na kádrovom odbore KNV v Bratislave systemizáciu miesta archívára iba pre okres Senec.²¹⁴ Rada ONV v Senci rozhodla o prijatí Alexandra Kršáka na svojom zasadaní 23. decembra 1955 uznesením č. 614/1955 uzn.²¹⁵ O vzniku **Okresného archívu v Senci** môžeme hovoriť 16. januára 1956, keď A. Kršák začal pracovať ako okresný archívár.²¹⁶

Počas obhliadky registratúrneho strediska ONV v Senici v roku 1951 Ľ. Fuzák ne našiel nijaké dokumenty slúžnovského úradu a z okresného úradu chýbali celé ročníky. Objavil tam však dokumenty Katastrálneho meračského úradu v Skalici. Registratúrne stredisko ONV bolo umiestnené v suterénnej miestnosti vo vyhovujúcich podmienkach, až na chýbajúce regály, v budove ONV postavenej v roku 1928. Dokumenty z činnosti MNV v Senici a jeho predchodcu sa nachádzali v 150-ročnej budove MNV v troch malých, vlhkých a špinavých miestnostiach, sčasti uložené na policiach a sčasti na podlahe. Dokumenty do roku 1946 boli uložené vo dvoch z nich, a to na prízemí v zadnom trakte budovy a v jej prístavbe na dvore.²¹⁷ V **Okresnom archíve v Senici** od konca roka 1953 pracoval úväzkový archívny pracovník Pavel Šiffel, ktorého úlohou bolo dohliadnuť na vyradovanie v registratúrnych strediskách MNV v okrese.²¹⁸ Od 1. marca 1954 ho nahradil systemizovaný archívár na plný úväzok František Kujan (* 1922), bývalý tajomník Domu osvetu v Senici, ktorý v archíve pracoval aj v roku 1955. OA v máji 1955 uchovával spolu 22 škatúl, 60 balíkov a 631 fasciklov dokumentov od začiatku 19. storočia.²¹⁹ Podľa kontroly AO v októbri 1955 bol vo veľmi zlom stave a neusporiadaný. V suterénnom depote boli premiešané archívne dokumenty a registratúra okresného úradu a ONV. Okrem toho tam boli uložené aj osobné pozostalosti, dokumenty z činnosti spolkov, cirkevných inštitúcií a akýsi poľnohospodársky fond. Archívár sa nevenoval usporadúvaniu archívnych dokumentov pre zaneprázdnenosť ideologickými úlohami a vyhľadávaním dokumentov pre rôznych komunistických funkcionárov. Navyše nedostal žiadnu pracovňu. Vedľa archívneho depotu boli uložené dokumenty z činnosti Okresného súdu v Senici

---

²¹² TURCSÁNY, ref. 59, s. 26.

²¹³ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, spis č. Arch.III./1.051.1-14/1-1954-To zo 14. 1. 1954.

²¹⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, systemizácia miest okresných archívárov na rok 1956, spis č. Ar-406-1/10-55 z 20. 8. 1955.

²¹⁵ ŠABA, Archív Modra, f. ONV v Senci, inv. č. 52, škatuľa č. 19, zápisnice rady, s. 906, 918.

²¹⁶ TURCSÁNY, ref. 151, s. 84.

²¹⁷ FUZÁK, ref. 7, s. 61. ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrnych stredísk ONV a MNV v Senici, Skalici a MNV v Holíči), spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

²¹⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica o ukončení vyradovacích prác na ONV v Senici napísaná 22. 2. 1954 a iné zápisnice.

²¹⁹ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, hlásenie ONV v Senici o obsadení miesta archívára zo 17. 3. 1954, spis č. III./1-042.3-19/3-1954-To. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

(azda od roku 1864), ktoré nebolo kam uložiť, ale bolo v pláne ich v roku 1957 vy-sťahovať a vytvoriť tak ďalší depot a kanceláriu pre archívára.²²⁰ O F. Kujanovi vládla na AO v Bratislave mienka, že sa dostatočne nevenuje svojej práci a potreboval by intenzívnu kontrolu zo strany vnútorného odboru ONV.²²¹

Okres Sereď vznikol v roku 1949 (s výnimkou obdobia existencie Okresného úradu v Seredi v rokoch 1938 – 1939), preto sa archívna starostlivosť týkala najmä písomností MNV a jeho predchodcov.²²² Registratúra ONV bola v roku 1951 uložená vo vyhovujúcich podmienkach v budove kaštieľa skonfiškovaného židovskej rodine Ohrensteinovcov. Písomnosti mestskej proveniencie sa nachádzali v budove MNV vo viacerých miestnostiach (podateľni, v zadnom trakte a na povale). Staršie dokumenty, zrejme z činnosti notárskeho úradu v Seredi, boli v roku 1951 nahádzané na hromade na povale.²²³ V rokoch 1954 – 1955 okres patril do jedného archívneho obvodu s Galantou a Sencom. AO v Bratislave sa v auguste 1955 snažilo na KNV dosiahnuť systemizáciu miesta archívára iba pre okres Sereď. **Okresný archív v Seredi** vznikol až 1. júla 1956.²²⁴

Mestský archív v Skalici sa v roku 1951 spolu s registratúrnym strediskom nachádzal v troch miestnostiach historickej radnice (podateľňa na poschodí, miestnosť v osobitnom trakte na dvore, miestnosť vyhradená pre archív dokumentov skalického magistrátu od 14. storočia). Z bezpečnostného hľadiska bol dobre zabezpečený, osvetlený a dokumenty usporiadané. Od začiatku roka 1952 tam pracovala Zora Viestová (* 1920) na plný úväzok v 8. platovej triede. Mala k dispozícii aj vlastnú pracovňu.²²⁵

Dokumenty a registratúra ONV v Skalici boli v roku 1951 umiestnené v troch miestnostiach (kancelária na poschodí, suterénna miestnosť a väzenská cela) v budove ONV postavenej v roku 1929. Okrem dokumentov služnovského a okresného úradu tam boli aj písomnosti liečebného fondu v Skalici.²²⁶ V **Okresnom archíve v Skalici** sa vystriedalo viacero zamestnancov. Od 15. februára 1953 tam pracoval na polovičný

---

²²⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, spis č. Ar-577/10-55 z 8. 10. 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy zo 6. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

²²¹ Porovnaj pozn. č. 149.

²²² ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyradovanie písomností na NV a ich zložkách z 2. 11. 1953.

²²³ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrnych stredísk ONV a MNV v Seredi a Senici), spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

²²⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, systemizácia miest okresných archívárov na rok 1956, spis č. Ar-406-1/10-55 z 20. 8. 1955. MELIŠ, ref. 64.

²²⁵ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, správa O. Fausta o revízii archívov v Skalici, Senici a na Myjave napísaná 2. 9. 1954, č. Arch.055.8-2/9-1954-To; f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrneho strediska MNV v Skalici), spis č. III/Arch.055.8-1951/1. Tiež porovnaj pozn. č. 36 a 153.

²²⁶ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrnych stredísk ONV a MNV v Senici, Skalici a MNV v Holíči, zápisnice z kontroly registratúrneho strediska ONV v Skalici), spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

úväzok v 7. platovej triede Gustáv Kaňa, ktorý však k 15. novembru 1953 podal výpoveď. ONV zaňho od 16. novembra 1953 prijalo Engelberta Pinkalského, ktorý k 1. aprílu 1954 prácu ukončil pre chorobu a odchod do penzie.²²⁷ Po ňom krátko pôsobil archivár Silavecký, ale 30. júna 1954 zomrel na infarkt a miesto ostalo trvalo neobsadené.²²⁸ Náčelník AO sa snažil vec urgovať u vedenia ONV, ale bezúspešne. Funkcionári tvrdili, že nevedia nájsť spoľahlivého a kádrosso vyhovujúceho, „nezávadného“ pracovníka.²²⁹ Vzhľadom na to bol OA v máji 1955 už pripravený na zlúčenie s MA v Skalici. Dokumenty z činnosti okresného úradu v množstve 20 ton boli uložené v pivnici budovy ONV, ale bez náležitého zabezpečenia okien proti požiaru a vlámaniu.²³⁰

Mestský archív vo Svätom Jure po roku 1945 dobrovoľne spravoval stredoškolský profesor Juraj Pavelek (* 1920), ktorý sa od 1. januára 1952 stal jeho riadnym archivárom. Jeho pracovné miesto v 8. platovej triede na plný úväzok sa vytvorilo presystemizovaním z MA v Bratislave. Vo februári 1953 pribudol Karol Fikár na tretinový úväzok (* 1880).²³¹ V roku 1955 mali k dispozícii jednu pracovňu a depoty archívu zaberali dve miestnosti v budove MNV. V nich uložené dokumenty pochádzali z činnosti Magistrátu mesta Svätý Jur od 15. storočia, čo bol v máji 1955 správny odhad potvrdený aj pri neskoršom spracovaní fondu.²³²

Mestský archív v Šamoríne dostal v auguste 1951 na starosť zamestnanec tamajšieho MNV Štefan Sebestyén.²³³ Vedenie MNV tak reagovalo na obežník Povereníctva vnútra z 3. apríla 1951, ktorého cieľom bolo zamedziť ničeniu registratúr v správe NV všetkých stupňov ich vyradovaním bez odbornej archívnej prehliadky.²³⁴ MA sídlil v spoločnej budove MNV a ONV na 1. poschodí, najcennejšie listiny boli uložené vo dvoch skrinách v zasadačke MNV, ostatné dokumenty v osobitnej miestnosti.²³⁵ Na usporiadanie archívu si MNV v Šamoríne od začiatku novembra 1951

---

²²⁷ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, oznámenie ONV v Skalici o rozviazaní pracovného pomeru G. Kaňu z 12. 11. 1953, spis č. III./1-055.8-14/11-1953-F, spisy 1954, správa ONV v Skalici o obsadení miesta archivára z 1. 4. 1954, správa ONV v Skalici o výsledku skartácie za rok 1953 zo 6. 1. 1954.

²²⁸ Porovnaj pozn. č. 68, s. 4. ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, situačná správa OA v Skalici za 3. štvrťrok 1954 z 11. 11. 1954.

²²⁹ Porovnaj pozn. č. 149.

²³⁰ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, správa O. Fausta o revízii archívov v Skalici, Senici a na Myjave napísaná 2. 9. 1954, č. Arch.055.8-2/9-1954-To. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

²³¹ TURCSÁNY, ref. 59, s. 11-15. Porovnaj pozn. č. 36.

²³² Porovnaj pozn. č. 153.

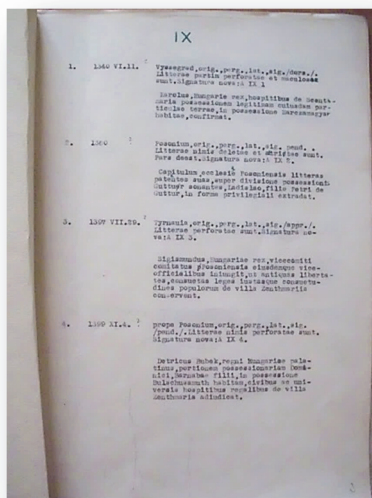
²³³ ŠANT, Archív Šafa, f. MNV v Šamoríne, III. referát, inv. č. 89, šk. 31, zn. 055.8 – 1951, ochrana verejných archívov na Slovenku, spis č. 55.8-19/4-1951 z 8. 8. 1951.

²³⁴ Obežník Povereníctva vnútra č. Arch.-055.8-B-1951/21 z 3. apríla 1951. In *Zbierka obežníkov pre KNV*, 1951, roč. 3, č. 24, por. č. 252.

²³⁵ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, správa O. Fausta o kontrole archívov v Šamoríne z 8. 9. 1954.

formou brigády najalo Eugena Sipossa a študenta archívnickva Juraja Žudela.²³⁶ Výsledkom ich práce bol jeden z prvých inventárov na území kraja, vydaný v roku 1952.²³⁷

Napriek existencii archívnej pomôcky počas kontroly OA vo februári 1955 F. Tomešek a D. Dúbrava konštatovali, že „všetok archívny materiál MNV je však doteraz nespracovaný...“. Tiež zistili, že v MA boli listiny od 14. storočia.²³⁸ Riadneho mestského archívára sa MNV v Šamoríne v sledovanom období nepodarilo získať.

OBRÁZOK 5 – Inventár fondu Magistrát mesta Šamorín od Juraja Žudela z roku 1952, prvá strana s latinskými registmi listín.

Zdroj: MV SR, odbor archívov a registratúr, foto: Mária Feješová.

Dokumenty okresnej proveniencie v Šamoríne boli v roku 1951 umiestnené na podlahe v budove katolíckej fary. V **Okresnom archíve v Šamoríne** od roku 1952 pracoval Imrich Latkóczy (* 1898).²³⁹ V roku 1953 tu pôsobili dvaja okresní archívári na polovičný úväzok, k I. Latkóczymu bol prijatý Štefan Chlebo (* 1918). Vykonávali dozor aj nad MA a podieľali sa na usporiadaní registratúrneho strediska ONV, ktoré

²³⁶ ŠANT, Archív Šaľa, f. MNV v Šamoríne, III. referát, inv. č. 89, šk. 31, zn. 055.8 – 1951, začatie činnosti archívárov pri MNV, spis č. 055.8-24.XI.1951 z 24. 11. 1951.

²³⁷ ŽUDEĽ, Juraj. *Mestský archív v Šamoríne*. B. m. : b. v., 1952. Informácia z centrálnej evidencie archívnych pomôcok neuvádza počet strán. Za upozornenie na inventár ďakujem kolegovi Mgr. Jozefovi Melišovi, PhD.

²³⁸ ŠANT, Archív Šaľa, f. MNV v Šamoríne, vnútorný odbor, inv. č. 149, šk. 36, zn. Vnútr. /19/1955, zápisnica z kontroly archívu ONV a MNV v Šamoríne z 15. 2. 1955, spis č. 542/55.

²³⁹ MELIŠ, ref. 64.

bolo veľmi rozhádzané.²⁴⁰ Š. Chlebo od 26. januára 1953 pracoval na polovičný úväzok v OA Bratislava-okolie.²⁴¹ Pracovné miesto v Šamoríne zanechal ku koncu roka 1953.²⁴² Funkciu okresného archívára ďalej zastával I. Latkóczy (prinajmenšom do roku 1957) ako dôchodca a naďalej iba na polovičný úväzok. Začiatkom roka 1955 sa uvažovalo o zlúčení OA a MA, v ktorom by na plný úväzok pracoval jeden archívár. MNV aj ONV mali v pláne rozdeliť si financovanie jeho mzdy.²⁴³ V roku 1955 ONV zamestnalo na druhý polovičný úväzok Alžbetu Kastlovú (* 1904). Časť dokumentov OA bola v marci 1954 uložená v bývalom kláštore paulánov a časť v spoločnej budove ONV a MNV. V máji 1955 archív sídlil na 1. poschodí budovy ONV a MNV v jednej veľkej miestnosti, archívár bol bez pracovne. OA a MA uchovávali dokumenty z činnosti úradov mesta aj okresu od roku 1340 v množstve 35 škatúl, takmer 400 fasciklov a 590 balíkov.²⁴⁴ Boli medzi nimi dokumenty z činnosti Okresného úradu v Šamoríne. Tie boli na jar 1948 z rozhodnutia Okresnej správnej komisie v Šamoríne premiestnené z budovy patriacej evanjelickej cirkvi, kde bola zborová sieň, do súkromného domu č. 86.²⁴⁵ V septembri 1955 sa plánovali vyčleniť dve veľké siene a jedna kancelária pre archív v novej budove ONV.²⁴⁶

Do **Mestského archívu v Trenčíne** 1. marca 1952 nastúpil Vojtech Štibraný spočiatku ako krajský, neskôr riadny mestský archívár.²⁴⁷ V rokoch 1936 – 1951 na archív dohliadal mestský zamestnanec Dezider Rybár.²⁴⁸ Dokumenty z činnosti magistrátu mesta aj notárskeho úradu boli uložené v štyroch pivničných miestnostiach registratúrneho strediska v budove MNV na Mierovom (vtedy Stalinovom) námestí. Pred prevzatím do archívu boli v júli až októbri 1953 vyradené. V. Štibranému s vyradovaním pomáhala vedúca registratúrneho strediska MNV Jolana Gáborová a štyri

---

²⁴⁰ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyradovanie písomností na NV a ich zločkách z 2. 11. 1953; f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrnych stredísk ONV a MNV v Šamoríne, Dunajskej Stredy a Veľkom Mederi), spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

²⁴¹ TURCSÁNY, ref. 59, s. 30.

²⁴² ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, štvrťročná správa OA v Šamoríne za III. štvrťrok 1953 z 30. 9. 1953, spisy z roku 1954, situačná správa OA v Šamoríne za november 1953.

²⁴³ ŠANT, Archív Šaľa, f. MNV v Šamoríne, vnútorný odbor, inv. č. 149, šk. 36, zn. Vnútr./19/1955, zápisnica z kontroly archívu ONV a MNV v Šamoríne z 15. 2. 1955, spis č. 542/55, f. ONV v Šamoríne, vnútorný odbor, zn. Vnútr./19, inv. č. 692, šk. 200, záznam o kontrole OA v Šamoríne z 27. 8. 1957, spis č. 7196/1957.

²⁴⁴ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, hlásenie O. Fausta o prieskume archívov v Šamoríne z 27. 3. 1954. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

²⁴⁵ ŠANT, Archív Šaľa, f. MNV v Šamoríne, inv. č. 77, šk. 28, výt'ah zo zápisnice Miestnej správnej komisie v Šamoríne z 15. 4. 1948, spis č. 2172/1948.

²⁴⁶ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 19. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

²⁴⁷ ŠABA, KNV v Bratislave, spisy 1952, zn. 055.8, šk. 167, situačná správa o KA v Bratislave a jeho pobočke v Trenčíne zo 14. 3. 1952, spis č. Arch./1-055.8-1952/2. Porovnaj pozn. č. 36.

²⁴⁸ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o umiestnení MA v Trenčíne, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

žiačky miestneho gymnázia. Registratúrne stredisko MNV bolo v čase väčších dažďov ohrozované splaškovou vodou a jeho vetranie bolo možné len pod dozorom, keďže okná neboli zabezpečené mrežou a bol k nim voľný prístup z ulice. MA mal aj z toho dôvodu vyčlenené priestory na prízemí budovy MNV, avšak tie boli v roku 1953 používané ako byt. Kancelária archívára bola v tom čase umiestnená v zadnom trakte bez prístupu denného svetla, preto sa v nej muselo celodenne svietiť.²⁴⁹ Po vysťahovaní nájomníčky z priestorov MNV sa situácia zlepšila. V septembri 1955 archív používal ako depoty tri miestnosti na prízemí budovy MNV a ako svoju kanceláriu miestnosť príručnej vedeckej knižnice, z ktorej viedli dvere do všetkých depotov. Časť dokumentov bola naďalej uložená aj v suteréne budovy.²⁵⁰ V archíve od 1. februára 1954 na plný úväzok pracoval Peter Štibraný (* 1910). Najstaršie dokumenty pochádzali podľa vtedajšieho odhadu z roku 1524.²⁵¹

Dokumenty Okresného a Župného (z rokov 1940 – 1945) úradu v Trenčíne sa v roku 1951 nachádzali v registratúrnom stredisku ONV vo dvoch budovách ONV na Palackého ulici. Dokumenty okresného úradu boli rozmiestnené v oboch budovách v katastrofálnych podmienkach v drevárni, sklade na uhlie a vo vlhkej pivnici. Dokumenty slúžnovského úradu boli podľa Ľ. Fuzáka úplne zničené v roku 1945 následkom zlých úložných podmienok vo vlhkých maštaliach pod hradnou skalou.²⁵² Táto informácia sa neskôr nepotvrdila. Registratúra ONV v Trenčíne bola uložená v synagóge. V roku 1952 bol zriadený **Okresný archív v Trenčíne**.²⁵³ Od roku 1953 bol riadnym archívárom na plný úväzok Alexander Zrebený (* 1922). V rámci akcie vyradovania dokumentov musel v roku 1953 venovať veľa síl usporiadaniu registratúrneho strediska ONV na Palackého ulici, ktoré bolo veľmi poznačené vojnovými udalosťami a najmä obsadením budovy vojskom.²⁵⁴ Okrem dokumentov okresného úradu tam boli uložené mapy a plány katastrálneho meračského úradu, ktoré doslova vytrhol z rúk pracovníkom Zberných surovín pri nakladaní do auta. Nepodarilo sa mu zachrániť dokumenty najslávnejšieho trenčianskeho hotela Tatra (dnes Elizabeth), ktoré boli vo veľkom nákladnom aute v septembri 1953 odvezené do zberu.²⁵⁵ V roku 1954 OA používal aj externý depot na Vajanského ulici, ktorý bol ohrozovaný hlodavcami. Začiatkom roka 1955 OA dostal 500 nových škatúl. V roku 1955 bol archív

---

²⁴⁹ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, zápisnica o kontrole spisov a odbornej archívnej prehliadke na MNV v Trenčíne napísaná 22. 10. 1953, zápisnica z odbornej archívnej prehliadky spisov MNV v Trenčíne napísaná 20. 11. 1953. Tiež porovnaj pozn. č. 242.

²⁵⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 8. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

²⁵¹ Porovnaj pozn. č. 153.

²⁵² FUZÁK, ref. 7, s. 61-62. ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, zápisnica z kontroly registratúrneho strediska ONV v Trenčíne napísaná 8. 2. 1951, spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

²⁵³ ŠTEFANIČÁKOVÁ, ref. 187, s. 58.

²⁵⁴ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyradovanie písomností na NV a ich zložkách z 2. 11. 1953.

²⁵⁵ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1954, správa ONV v Trenčíne o nezodpovednom počínaní vedúceho zberných surovín v Trenčíne z 23. 11. 1953.

umiestnený vo dvoch pivničných miestnostiach v budove ONV a spravoval dokumenty predchodcov ONV od roku 1855.²⁵⁶

V **Mestskom archíve v Trnave** pracoval od roku 1943 ako dobrovoľný správca mestský zamestnanec Jozef Mazúr.²⁵⁷ Od 1. januára 1952 získal systemizované miesto v 8. platovej triede.²⁵⁸ MA bol umiestnený v historickej radnici na poschodí vo dvore. V roku 1953 prevzal do úschovy dokumenty mestskej školy v Trnave z rokov 1554 – 1920 a spravoval aj cirkevné matriky. V MA v roku 1953 študovali Alexander Húščava a Branislav Varsik.²⁵⁹ Po odchode J. Mazúra na SAS ho koncom roka 1954 na plný úväzok nahradil Jozef Šimončíč (* 1928). Od augusta 1955 zastupoval aj činnosť absentujúceho okresného archívára. V roku 1955 archívu patrilo päť miestností, vrátane povaly a registratúrneho strediska v bývalej radničnej kaplnke, a archívár mal vlastnú pracovňu so študovňou. Depoty však nepostačovali. Spravoval dokumenty z činnosti Magistrátu mesta Trnava od roku 1238.²⁶⁰

Dokumenty okresnej proveniencie v Trnave boli v roku 1951 umiestnené v bývalej väznici a na povale, iba časť mala vyhovujúcu úschovu.²⁶¹ V **Okresnom archíve v Trnave** od roku 1952 pracoval na plný úväzok ako prvý a jediný archívár Pavol Hauptvogel (* 1901).²⁶² V roku 1953 bol vyhodnotený ako najlepší z kraja, pretože sa príkladne zapojil do vyrad'ovania písomností, s ktorým koncom roka 1953 vypomáhal aj v okrese Senica.²⁶³ OA sa nachádzal v suteréne budovy ONV v troch miestnostiach. Okrem toho k nemu patrila chodba (niekedy rátaná ako miestnosť) a spoločná pracovňa, z ktorej viedli točité schody do prvého depotu. Kapacita depotov bola v roku 1955 nízka.²⁶⁴ P. Hauptvogel odišiel z OA v Trnave ku koncu júla 1955 pre zrušenie súhlasu s používaním služobného bytu, ktorý obýval v budove MNV v Modranke.²⁶⁵ V máji 1955 OA spravoval dokumenty okresného a časti slúžnovského úradu od roku 1918 v množstve 155 fasciklov a 10 ton nespracovaných dokumentov.²⁶⁶ V auguste 1955

---

²⁵⁶ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, zápisnica z celokrajскеj porady 18. 2. 1955, s. 2, spis č. Ar-66/01-55; žiadosť V. a P. Štibraných o udelenie bytu z 13. 9. 1954 č. 160/1954. Porovnaj pozn. č. 153.

²⁵⁷ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, spis č. III/Arch.055.8-1951/1. ROHÁČ, ref. 197, s. 51.

²⁵⁸ Porovnaj pozn. č. 36.

²⁵⁹ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, správa MA v Trnave o plnení plánu za III. štvrt'rok 1953 z 28. 9. 1953.

²⁶⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 5. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55. Tiež porovnaj pozn. č. 153.

²⁶¹ FUZÁK, ref. 7, s. 62.

²⁶² ROHÁČ, ref. 197, s. 51.

²⁶³ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyrad'ovanie písomností na NV a ich zložkách z 2. 11. 1953, zápisnica o odbornej archívnej prehliadke vyrad'ovania spisov na MNV v Jablonici napísaná 1. 12. 1953.

²⁶⁴ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy z 5. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55.

²⁶⁵ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, žiadosť P. Hauptvogela o miesto okresného archívára v Malackách zo 4. 5. 1955, spis č. Ar-191-2/01-55.

²⁶⁶ Porovnaj pozn. č. 153.

po neúspešnej snahe obsadiť miesto okresného archívára J. Šimončíč oficiálne prevzal do správy aj OA v Trnave, čím došlo k formálnemu zlúčeniu oboch archívov.²⁶⁷

Keďže okres Veľký Meder vznikol v roku 1949, archívna starostlivosť v okrese sa týkala najmä dokumentov mestskej či obecnej proveniencie, hoci tie boli značne poškodené vojnovými udalosťami.²⁶⁸ Písomnosti MNV vo Veľkom Mederi a jeho predchodcu sa v roku 1951 nachádzali v osobitnej miestnosti v zadnom trakte budovy MNV, registratúra ONV sa zhromažďovala v budovách, v ktorých sídlili jednotlivé referáty.²⁶⁹ V **Okresnom archíve vo Veľkom Mederi** začala činnosť nástupom Alexandra Kršáka do Dunajskej Stredy od 1. júla 1954. Mal na starosti aj okres Veľký Meder, kam dochádzal vždy posledné dva týždne v mesiaci. Od apríla – mája 1955 tam však prestal cestovať, pretože ONV vo Veľkom Mederi a v Dunajskej Strede sa nedohodli na spoločnom financovaní jeho služobných ciest. Počas výkonu práce vo Veľkom Mederi sa tam A. Kršák zvykol ubytovať. ONV v Dunajskej Strede mu od marca 1955 odmietlo prispievať na cestovné (diéty) a ubytovacie náklady počas pobytu vo Veľkom Mederi.²⁷⁰ V okrese Veľký Meder sa pred nástupom A. Kršáka archívnictvu nevenovala nijaká pozornosť, hoci pred júlom 1954 tam bol formálne poverený archívnymi prácami volebný referent ONV Kubán.²⁷¹ AO v Bratislave v auguste 1955 žiadalo kádrový odbor KNV v Bratislave o systemizáciu miesta okresného archívára vo Veľkom Mederi. Jeho absenciu si uvedomovali aj kompetentní na ONV. OA tam vznikol až v roku 1957.²⁷²

Záver

Organizácia archívnej starostlivosti v Bratislavskom kraji pred rokom 1954 (a vo veľkej miere aj po ňom) bola poznačená absenciou legislatívy, nedostatkom a fluktuáciou kvalifikovaných pracovných síl, nedostatkom priestorov na úschovu archívnych dokumentov, nevyhovujúcimi pracovnými podmienkami a silným spoločenským tlakom na vyradovanie dokumentov v registratúrach všetkých pôvodcov. Zásah štátu voči rehoľným spoločnostiam v roku 1950 ohrozil písomné kultúrne dedičstvo, ktoré

---

²⁶⁷ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1955, úradný záznam o odovzdaní a prevzatí okresného archívu pri ONV v Trnave z 26. 8. 1955. K pokusu obsadiť miesto v OA v Trnave Karolom Niedermannom pozri FEJEŠOVÁ, ref. 158, s. 57.

²⁶⁸ ŠABA, f. KA v Bratislave, spisy 1952 – 1953, vyradovanie písomností na NV a ich zložkách z 2. 11. 1953.

²⁶⁹ ŠABA, f. KNV v Bratislave, spisy 1951, zn. 055.8, inv. č. 109, šk. 97, zaistenie stavu a vykonanie súpisu verejných archívov na Slovensku, správa o prieskume registratúr ONV v Bratislavskom kraji (kontrola registratúrnych stredísk ONV a MNV vo Veľkom Mederi), spis č. III/Arch.055.8-1951/1.

²⁷⁰ ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, list A. Kršáka na AO v Bratislave z 15. 4. 1955, spis č. Ar-145/01-55.

²⁷¹ ŠANT, Archív Šaľa, f. ONV v Čalove, odbor pre vnútorné veci, inv. č. 151, šk. 70, situačná správa o archíve za III. štvrťrok 1954 z 9. 11. 1954, spis zn. 055.8/1954. ŠABA, Archív Modra, f. ŠABA, Archív Modra – MA vo Svätom Jure (1950 – 1960), spisy 1954, šk. 8, zápisnica z celokrajскеj porady 21. 4. 1954, spis č. MA-16/54.

²⁷² ŠABA, f. AO KSMV v Bratislave, spisy 1954 – 1955, systemizácia miest okresných archívárov na rok 1956, spis č. Ar-406-1/10-55 z 20. 8. 1955, odpoveď na požiadavku ohľadne zaistenia objektov a priestorov pre štátne archívy zo 16. 9. 1955, spis č. Ar-442/10-55. MELIŠ, ref. 64.

uchovávali, hoci Slovenský úrad pre veci cirkevné sa snažil zabezpečiť prevzatie archívov a knižníc zrušených rehoľných spoločností verejnými inštitúciami. Prínos prvého vedúceho KA v Bratislave Ľ. Fuzáka spočíva okrem iného v prvom zmapovaní archívneho dedičstva v kraji v rokoch 1950 – 1951. Pri absencii písomností z činnosti notárskych, okresných a slúžnovských úradov v registratúrach MNV a ONV viackrát konštatoval ich čiastočné či úplné zničenie (Bratislava, Galanta, Modra, Trenčín). Usporiadáním registratúrnych stredísk či vplyvom iných okolností sa vo väčšine prípadov tieto fondy (alebo ich časti) našli, čo svedčí o narušení ich integrity a o veľmi neprehľadnej situácii ohľadne uloženia dokumentov z činnosti zaniknutých verejnosprávnych úradov, ktorá pretrvávala od skončenia druhej svetovej vojny.

Vládne nariadenie č. 29/1954 Zb. sa výraznejšie dotklo iba KA v Bratislave a potvrdilo trend vo zvyšovaní počtu jeho zamestnancov a zlepšovaní pracovných a úložných podmienok. Kvalitatívne najvýraznejšou zmenou pre ŠA v Bratislave bol zisk nových priestorov v Župnom dome v Bratislave, bez ktorého by nebolo možné vykonávať jednu zo základných činností archívu, ktorou je preberanie fondov. V závere sledovaného obdobia vidíme prvé signály postupnej konsolidácie pracovného kolektívu v ŠA, ktorá je spojená s prijatím neskoršieho dlhoročného riaditeľa J. Watzku. Novovytvorené AO v Bratislave síce zbytočne navýšilo počet riadiacich orgánov archívniectva na úrovni kraja, jeho vznik a činnosť však možno vnímať pozitívne z hľadiska posilnenia archívnej profesie o ďalších pracovníkov.

O viaceré vzácne fondy z činnosti magistrátov miest či žúp sa pred rokom 1952 dobrovoľne starali miestni intelektuáli či nadšenci histórie. Personálna situácia v MA a OA v kraji bola stále zložitá a vplyvom nedostatočnej koncepcie prijatej archívnej legislatívy nebolo možné ju uspokojivo vyriešiť, pretože tieto archívy ostali v správe NV. Viacerí vedúci funkcionári ONV v kraji mali ťažostajný vzťah k obsadeniu či systemizácii miesta okresného archívára, čo spôsobilo buď zlúčenie OA s MA, vytvorenie spoločného archívneho obvodu pre viac okresov, alebo v najhoršom prípade dlhodobé zanedbávanie archívnej starostlivosti v danom okrese. V správach vedenia ONV o stave ich archívov adresovaných AO v Bratislave sa stretávame aj so skresľovaním skutočností či podávaním neúplných informácií. Napriek všetkým spomenutým limitom sa v Bratislavskom kraji už v roku 1952 podarilo vytvoriť a udržať sieť šiestich MA, na čom má zásluhu Ľ. Fuzák. Spomedzi OA sa po personálnej a odbornej stránke v sledovanom období stabilizovali: Bratislava pre okres Bratislava-okolie, Malacky, Piešťany, Pezinok, Trenčín a Šamorín, s prerušením sľubného vývoja fungovali: Trnava a Nové Mesto nad Váhom. Do prvej polovice 50. rokov možno položiť počiatky systematickej evidencie, spracovania a inventarizácie archívnych fondov.

LES DÉBUTS DE L'ARCHIVISTIQUE ORGANISÉE DANS LA RÉGION DE BRATISLAVA DANS LES ANNÉES 1950 – 1955

FEJEŠOVÁ, Mária

Dans les années 1950 – 1954, sur le territoire de l'ancienne région de Bratislava, les archives municipales et de district ont été dirigées et spécialement orientées par les Archives régionales de Bratislava. Elles ont été conduites par Ľudovít Fuzák, suivi ensuite de František Tomešek. Les employés des archives régionales ont fait l'inventaire des fonds d'archives de divers auteurs du territoire de la région, ont contrôlé des centres d'enregistrement de tous les types de comités nationaux, ont cherché des documents et des bibliothèques de règles abolies, ont organisé des cours de formation et des consultations de travail pour des archivistes municipaux et de district. Dans les années 1953 – 1954, l'archiviste Ovidius Faust a fait l'inventaire d'une partie du fond Le lieu authentique – le Chapitre de Bratislava et a représenté des activités d'archivistes de district dans les districts de Dunajská Streda, de Veľký Meder ou de Senec où il n'existait pas depuis longtemps d'archives de district. C'étaient Štefan Pozdišovský et Gerhard Šebák qui ont travaillé dans la succursale des archives régionales de Trenčín et qui, dans les années 1951 – 1952, ont classé et établi l'inventaire de musiques des piaristes de Trenčín.

L'importance des archives régionales a été basée aussi sur un sauvetage de bibliothèques ou de document d'archives, surtout de ceux provenant d'anciens bureaux notariaux lesquels ont été, malgré des mesures prises, remis à la récupération des papiers usés. Le besoin des matières premières pour l'économie a créé une poussée sociale sur l'écartement des documents concernant des activités de prédécesseurs des comités nationaux de district et locaux, mais aussi de différentes entreprises. Au cours des actions d'écartement, durant les années 1950 – 1955, s'est produite une destruction de documents d'archives.

Au 1er octobre 1954, c'était l'Etat qui a pris possession des archives régionales, et elles ont pris nom d'Archives d'Etat de Bratislava. C'était Mária Bokesová qui est devenue leur chef, suivie ensuite de Jozef Watzka. Dès l'année 1954, la direction des archives de district et municipales de la région a été assurée par la section d'archives de l'Administration régionale du Ministère de l'Intérieur de Bratislava, en tête avec Jozef Opoldus. Même après l'adoption du décret gouvernemental No 29/1954 (Recueil de Lois), les archives de district et municipales sont restées sous l'administration des comités nationaux qui décidaient d'une embauche d'employés dans leurs archives. Au tournant des années 1954 – 1955, les Archives d'Etat de Bratislava ont déménagé dans la Maison de comitat de Bratislava où siégeaient aussi les Archives nationales centrales slovaques. Après le déménagement des archives centrales dans la Maison de comitat, la section d'archives y a déménagé elle aussi, en 1955. Au cours de l'année 1955, la succursale de Trenčín des Archives d'Etat a assumé la responsabilité des fonds de la succursale des Archives agricoles de Trenčín.

Depuis l'année 1952, 6 archives municipales ont fonctionné dans la région (à Bratislava, Modra, Skalica, Trenčín, Trnava, Svätý Jur), en 1954, on y a ajouté les dernières – Pezinok. Les documents médiévaux portant sur des activités de la Municipalité de la ville de Šamorín ont été traités par les archives de district de la ville parce qu'on n'avait pas réussi à trouver un archiviste municipal et à établir les archives municipales. Après avoir classé les fonds de la municipalité de Šamorín, Juraj Žudel a créé, en 1952, l'un des premiers inventaires sur le territoire de la région. Les premières archives de district sont nées en 1952 à Galanta, Šamorín, Trnava, Trenčín et à Nové mesto nad Váhom. Plusieurs comités nationaux de district avaient des problèmes à trouver une personne qui puisse pourvoir emploi d'archiviste. C'était à Veľký Meder où, en 1957, ont été établies les

dernières archives de district sur le territoire de la région. Darina Lehotská, Zora Viestová, Vojtech Štibrány, Alexander Zrebený, Pavol Hauptvogel, Jozef Mazúr, Jozef Šimončíč, Juraj Pavelek, Štefan Chlebo, Alexander Kršák, Imrich Latkóczy, Ludovít Emery, Alexander Pockody et d'autres ont appartenu aux pionniers de l'archivistique municipale et de district dans la région. Parmi les premiers archivistes, on peut trouver surtout des professeurs de latin et d'histoire, mais aussi d'anciens notaires et juristes ou bien des passionnés laïques pour l'histoire et la bibliothéconomie.

Traduit par Kristína Kapitáňová

PROBLEMATIKA SPRÍSTUPNENIA FONDU ZAHRANIČNÉHO SLOVÁKA JOZEFA MARIÁNA KIRSCHBAUMA

MICHAELA WEINŠTUKOVÁ

Weinštuková, M.: The Issue of Accessing the Fond of the Foreign Slovak Jozef Marián Kirschbaum. Slovenská archivistika, Vol 50, 2020, No 1, p. 91-112

The aim of the study is to describe the process of accessing the personal fond of the foreign Slovak Jozef Marián Kirschbaum that is preserved in the Slovak National Archives. The fond is accessible by the archival aid, inventory. A number of more or less serious problems occurred during the process of accessing the fond, so the author deems to inform the archivists and historians about the non-standard solving of these problems. The introduction outlines the specifics of personal fonds and a short history of post-war emigration. The origin of the emigrant organisations in which the foreign Slovaks united is mentioned as well. The biography of the fond creator briefly describes all the aspects of Kirschbaum's life. The author mentions the concise history of the archival fond and the method of acquisition, the fond's system of arrangement to the fond groups and subgroups. The next part deals with the specific problems in the processing of this kind of fond and their solutions. The process of sorting the non-provenance files is described as well as the possibilities of using information from this archival fond.

Key words: Jozef Marián Kirschbaum, Slovak emigration, Slovak National Archives, personal fond.

Osobné fondy sú špecifickým druhom fondov, pretože nepochádzajú z činnosti úradu alebo inej inštitúcie, ktorá má nejaké zaužívané registrátorne postupy, ale pochádzajú z pôsobenia súkromnej osoby. Zhromažďujú teda dokumenty viažuce sa na konkrétnu osobu, aj keď v mnohých prípadoch je osoba len prijímateľom dokumentov z produkcie úradov, inštitúcií a iných osôb (úradné doklady, korešpondencia a pod.). Okrem toho sa v osobnom fonde často nachádzajú aj nepísomné dokumenty, ako sú fotografie, kresby, obrázky či dokonca trojrozmerné predmety ako pečiatky, odznaky, kazety, vlajka atď.

Osobitnou záležitosťou sú dokumenty z činnosti pôvodcu ako funkcionára nejakého úradu alebo inštitúcie, ktoré môžu mať registrátorny charakter a nepatria do osobného fondu, ale do fondu danej inštitúcie. V prípade, že daná inštitúcia má svoj vlastný fond, je vhodné tieto dokumenty zaradiť tam. Ak taký fond ešte neexistuje, je na zvážení, či takýto fond treba vytvoriť alebo nie. Hlavným faktorom pri rozhodovaní by mal byť historický a spoločenský význam danej inštitúcie, ale aj rozsah a počet dokumentov. Tu nie je pevne dané, či už jedna archívna škatuľa je alebo nie je dostatočné množstvo na to, aby bol vytvorený osobitný fond.

V prípade osobných fondov emigrantov je dôležité práve toto, pretože niektorí z nich pôsobili ako funkcionári vo viacerých krajanských spolkoch a organizáciách

zahraničných Slovákov a agendu týchto organizácií neraz vykonávali doma na svojej súkromnej adrese. Preto nie je ničím výnimočným, ak u každého funkcionára spolkov nájdeme jeho agendu v osobnom fonde. Nie všetci zahraniční Slováci združení v organizáciách mali v nich aj nejakú administratívnu funkciu, a preto, ak bol niekto len pasívnym členom organizácie a dostával iba oficiálne výstupy ako bulletiny, obežníky, kópie zápisníc či iné oznámenia o činnosti spolku, neznamená to, že tieto dokumenty patria do fondu danej organizácie. Takéto dokumenty zväčša ostávajú v osobnom fonde. Ale ak ide o priamu činnosť, ktorú niekto vykonával ako funkcionár (predseda, podpredseda, tajomník, pokladník a pod.) a rozsah dokumentov tvorí viac než 1-2 škatule, je prirodzené vytvoriť samostatný fond spolku či organizácie, ktorý je možné potom doplniť aj z iných osobných fondov. Konkrétne príklady riešení týchto problémov sú spomenuté nižšie.

Ďalším problémom môže byť aj ľudácka minulosť niektorých emigrantov. Problém je to najmä v tom, že ich ani po emigrácii neopustila vernosť prezidentovi Jozefovi Tisovi či Slovenskému štátu a niektorí nemali problém prekrúcať alebo zatajovať vlastnú minulosť a propagovali s tým spojené myšlienky a politické názory. V mnohých prípadoch potrebovali krajinu po druhej svetovej vojne opustiť prisluhovači bývalého režimu alebo vojnoví zločinci. Ostatní emigranti mohli byť ekonomickí alebo politickí (ak im nevyhovoval nástup socializmu). My sa však budeme venovať Jozefovi Mariánovi Kirschbaumovi, ktorý mal viacero dôvodov na útek a jedným z nich bolo aj vydanie zatykača na jeho osobu za zastávanie verejných funkcií počas prvej Slovenskej republiky.

Než prejdeme k životu, činnosti a dokumentom J. M. Kirschbauma, žiada sa na úvod trochu priblížiť vývoj slovenskej emigrácie a spolkov po druhej svetovej vojne.¹ Hlavnými dôvodmi vzniku slovenského exilu po druhej svetovej vojne boli zmena geopolitickej situácie po konci vojny, pád ľudáckeho režimu, obnovenie Československa a neskôr aj nástup vlády komunistickej strany. Príslušníci a sympatizanti bývalého režimu sa dostali do nemilosti a hrozili im politické či právne perzekúcie, pre čo sa rozhodli opustiť vlasť a emigrovať. Samozrejme, neemigrovali len príslušníci a sympatizanti bývalého režimu, ale tiež zástancovia demokratického smerovania štátu. V emigrácii sa buď zapojili do už existujúcich krajských organizácií, alebo založili nové, vlastné. Často boli súčasne členmi viacerých spolkov a organizácií.

Po páde slovenského štátu koncom roka 1945 sa už v Rakúsku nachádzalo niekoľko tisíc politických, kultúrnych a vojenských činiteľov i s rodinami. Viacerí z nich boli vydaní orgánom obnoveného Československa, no mnohým sa podarilo uniknúť a v spolupráci s diplomatickými reprezentantmi vo Vatikáne (Karol Sidor) a vo Švajčiarsku (J. M. Kirschbaum) začali v Rakúsku a Taliansku vykonávať politickú činnosť. Aktívne skupiny sa organizovali najmä okolo bývalého ministra zahraničných vecí Ferdinanda Ďurčanského, bývalého šéfredaktora novín Slováč Jozefa Pauča a v Ríme okolo bývalého ministra a vyslanca K. Sidora. Zároveň od samého konca

---

¹ Viac k tejto téme pozri v: HUDEC, Samuel – HOLÍKOVÁ, Michaela. Problematika spracovania osobných fondov slovenskej povojnovej emigrácie v Slovenskom národnom archíve. In HRIVŇÁK, Štefan – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). *Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2017*. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2017, s. 193-202. ISBN 987-80-971356-3-8.

vojny pokračoval vo svojej činnosti aj politický emigrant vojnového obdobia Peter Prídavok, ktorý už počas vojny založil Slovenskú národnú radu v Londýne (1943 – 1948).

Táto emigrácia bola jednotná v cieľoch, avšak čoskoro sa rozdelila do dvoch táborov na základe rozdielov v metódach a náhľadoch na zahraničnopolitický vývoj. Radikálna časť tejto emigrácie pod vedením F. Ďurčanského verila v skorý konflikt medzi Západom a Východom, trvala na kontinuite vojnovjej Slovenskej republiky z hľadiska medzinárodného práva a začala preto vyvíjať aktivitu smerom k zahraničiu aj smerom k domovu prv, než sa usadila v zámorí. Ešte v Európe sa táto časť exilu organizovala v Slovenskom akčnom výbore (SAV), ktorý bol neskôr premenovaný na Slovenský oslobodzovací výbor (SOV). Bývalí diplomatickí zástupcovia Slovenskej republiky v neutrálnych štátoch (K. Sidor, J. M. Kirschbaum, Jozef Cieker) nepredpokladali skorý konflikt Západu s Východom, ktorý by umožnil obnovenie Slovenskej republiky, a nevideli v pridržaní sa kontinuity reálnu možnosť úspešnej práce na západe pre pokračovanie samostatného Slovenska, keďže Spojenci už v roku 1941 prestali uznávať Slovenskú republiku.

Keďže K. Sidor mal veľkú prestíž už na Slovensku a mnohí politickí utečenci v ňom videli od počiatku najvhodnejšiu osobu na vedenie exilu v danej medzinárodnej situácii, veľká časť exulantov sa zoskupovala pod jeho vedením v Slovenskej národnej rade v zahraničí (SNRvZ, 1948 – 1960). Jej hlavným cieľom bolo vybojovať slobodu, demokraciu a samostatnosť pre slovenský národ. Už existujúce slovenské emigrantské organizácie ako Slovenská liga v Amerike, Kanadská slovenská liga, Prvá katolícka slovenská Jednota a väčšina slovenských časopisov i organizácie Slovákov v Európe, Južnej Amerike a Austrálii uznali SNRvZ za jedinú reprezentantku slovenského exilu a sľúbili ju mravne aj finančne podporovať.

V reakcii na nejednotnosť slovenského exilu sa v roku 1960 obnovili rokovania o utvorení jednotnej politickej reprezentácie a 28. – 29. mája 1960 sa v New Yorku stretli predstavitelia a členovia SNRvZ, SOV Slovenskej ligy v Amerike a iní, aby ustanovili spoločnú slovenskú politickú reprezentáciu s názvom Slovenská oslobodzovacia rada (SOR). Hlavnými orgánmi SOR boli zhromaždenie a výkonný výbor. Za predsedu výkonného výboru bol zvolený F. Ďurčanský a za predsedu zhromaždenia J. M. Kirschbaum. Toto zjednotenie síce nesplnilo všetky očakávania, ale bolo ďalším krokom k utvoreniu Svetového kongresu Slovákov (SKS) o desať rokov neskôr. S prípravami na založenie SKS sa začalo už v roku 1968, keď sa utvorili prípravné výbory a definitívne bol ustanovený ako celosvetová reprezentácia Slovákov v zahraničí na zhromaždení v Toronte 17. – 20. júna 1971.

Životopis Jozefa Mariána Kirschbauma

Jozef Marián Kirschbaum sa narodil 25. marca 1913 v Dolných Vestenicich roľníkom Jozefovi Kirschbaumovi a Márii Magdaléne, rod. Goldbergerovej-Kováčikovej. Detstvo strávil pomáhaním rodine pri prácach na poli. Absolvoval šesť rokov dedinskej základnej školy.

Ako jedenásťročný odišiel v roku 1925 na gymnázium do Nítry. V roku 1927 sa rozhodol prestúpiť na jezuitské gymnázium v Ružomberku. Nasledujúce tri roky

v Ružomberku boli pre J. M. Kirschbauma zásadné, pretože tam dostal základy ďalšieho duševného vývoja, ale aj politickej orientácie. Jezuitskí pátri mali na neho značný vplyv. Jozef sa túžil stať profesorom a spisovateľom. Jeho poézia a próza vyhrávala súťaž, bola uverejňovaná v časopisoch. Stal sa členom študentského spolku *J. A. S.* a neskôr bol jeho tajomníkom a predsedom. V Ružomberku pôsobil aj Andrej Hlinka, ktorý mal tiež na Kirschbauma veľký vplyv. Jozef bol vybraný, aby mu zablahoželal k meninám za celý internát a neskôr mu i ministroval.

Viacero kníh a článkov a aj názory ľudí, ktorí zastávali názor či víziu samostatného Slovenska mali na neho vplyv pri utváraní mladíckych názorov a formovali jeho myslenie do budúcnosti. Ako neskôr sám tvrdil, svoj názor na Čechov a na ich vzťah k Slovákom si vytvoril po prečítaní knihy *Stodvadsaťpäť rokov zo slovenského života* od Jozefa Škultétyho. Stal sa teda stúpencom slovenskej autonómie. Pod pseudonymom Marian Čerešňa písal autonomistické a protičechoslovakistické články.

V roku 1930 jezuitský internát preložili do Košíc, ktoré sa na nasledujúce tri roky stali Kirschbaumovým domovom. Tu sa venoval spolkovej, literárnej a športovej činnosti. Uverejňoval svoje básne v časopise *Rozvoj* a stal sa členom samovzdelávacieho krúžku, kde prednášal svoju literárnu tvorbu. V roku 1932 sa rozhodoval, či vstúpi do noviciátu alebo nie. Nakoniec sa rozhodol nevstúpiť a v Košiciach dokončil svoje štúdiá. V triede sedával so synom spisovateľa a politika Martina Rázusa, ktorý vzal Kirschbaumove literárne práce domov na posúdenie otcovi a ten mu odporučil, aby v tvorbe pokračoval. V samovzdelávacom krúžku si ho zvolili za predsedu a redigoval *Vatru*, literárnu prílohu časopisu *Bud' pripravený*. Kontakty s Martinom Rázusom mu neraz pomohli. Napríklad keď mu dal odporúčanie k prihláške o štipendium na vysokej škole.

V roku 1933 sa J. M. Kirschbaum presťahoval do Bratislavy na internát Svoradov a zapísal sa na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave ako poslucháč práva. Počas svojho univerzitného pôsobenia politicky a národnostne dozrievал. Časť štúdií strávil v Poľsku, kde sa venoval štúdiu práva i slovensko-poľským vzťahom.

V školskom roku 1935 – 1936 sa J. M. Kirschbaum politicky aktivizoval. Stal sa totiž redaktorom ľudáckych novín *Slovenská pravda*. Súčasne sa stal aj redaktorom časopisu stredoškolských študentov *Rozvoj*. Okrem toho dostal i funkciu v *Klube Hlinkových akademikov* a zhromaždil tak okolo seba skupinu rovnako zapálených ľudí. Patril k radikálnym predstaviteľom okolo ľudáckeho dvojtýždenníka *Nástup* a od roku 1938 bol jeho šéfredaktorom.

V roku 1935 J. M. Kirschbaum ako predseda *Ústredia slovenského katolíckeho študentstva* zorganizoval pre katolíckych študentov tábor v cudzine. Okrem toho pôsobil aj v spolkoch *Právnik*, *Zväz slovenského študentstva*, *Slavia Catholica* a i. V lete roku 1937 po ukončení štúdií sa vydal do Paríža na kongres *Pax Romana* ako súčasť trojčlennej slovenskej delegácie (J. M. Kirschbaum, František Zvrškovec, Michal Mikuš). J. M. Kirschbaum mal za úlohu predniesť prejav na recepcii, ktorú usporiadal starosta Paríža. Na XIV. kongrese *Pax Romana* v Paríži si zvolili Kirschbauma za viceprezidenta.

Po návrate do Bratislavy ho čakala tretia štátna a rigorózna skúška, po ktorej mal byť promován za doktora práv (JUDr.). Ako veliteľ *Akademickej gardy* sa zúčastnil študentských protestov, viacerí študenti boli zaistení a začalo sa proti nim viesť trestné

konanie. Obvinenia sa dostali až na rektorát, kde na to rektor Univerzity Komenského v Bratislave Václav Chaloupecký reagoval odložením jeho promócií na neurčito. Mnoho vtedajších známych osobností intervenovalo za to, aby mohol mladý doktor práv promovať – medzi nimi ministerský predseda Milan Hodža, poslanec Andrej Hlinka či Alexander Mach.

Začiatkom júla 1938 odišiel Kirschbaum na dvojmesačný letný kurz do Paríža na Sorbonnu – École libre des sciences politiques. Toto bola jeho prvá skúsenosť so západoeurópskymi univerzitami. Po jeho návrate sa 24. septembra 1938 uskutočnila promócia šiestich židovských akademikov a Jozefa Kirschbauma – avšak s vylúčením verejnosti. Verejnosť sa o jeho promócií dozvedela až 27. septembra z článku v časopise *Slovák*. Šiesteho októbra sa v Žiline konalo zasadnutie predsedníctva Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLŠ) a na Tisov podnet sa tohto zasadnutia zúčastnil aj čerstvý doktor práv J. M. Kirschbaum. Bolo to jeho prvé zapojenie sa do vysokej politiky.

V marci 1939, keď sa udalosti blížili k vyhláseniu samostatného Slovenského štátu, J. M. Kirschbaum pracoval na Ministerstve dopravy a verejných prác ako ministerský tajomník ministra F. Ďurčanského. Prejavom v rozhlase privítal vyhlásenie samostatnej republiky 14. marca 1939 a Jozef Tiso ako predseda HSLŠ ho vymenoval za generálneho tajomníka strany (1939 – 1940). Po tzv. salzburských rokovaniach v roku 1940 musel Kirschbaum na Hitlerov príkaz opustiť slovenskú politickú scénu.

V roku 1941 sa oženil s Máriou Magdalénou Danihelovou, dcérou poslanca Slovenského snemu Štefana Danihela, s ktorou mali neskôr niekoľko potomkov. Ako nie celkom spoľahlivú osobu ho v roku 1941, podobne ako K. Sidora, „odložili“ do diplomacie. Najprv bol legačným radcom v Ríme (1941 – 1942), neskôr vyslancom vo švajčiarskom meste Bern (1942 – 1945), kde sa staral nielen o slovensko-švajčiarske vzťahy, ale aj o zviditeľňovanie samostatného Slovenska medzi ostatnými diplomatmi. Spolu s Arvédom Grébertom sa snažili propagovať samostatné Slovensko v rôznych periodikách, kde sa stavali do opozície voči exilovej propagande smerujúcej k obnove Československej republiky.

V marci 1945 prerušilo Švajčiarsko diplomatické styky so Slovenskou republikou a J. M. Kirschbaum ostal v emigrácii vo Švajčiarsku. V rokoch 1946 – 1948 bol delegátom *Slovenskej ligy v Amerike vo Výbore pre utečencov v Ženeve*. Počas tohto obdobia pomohol mnohým Slovákom emigrovať do zahraničia. Po skončení druhej svetovej vojny ho v roku 1947 odsúdil v neprítomnosti Národný súd na 20 rokov väzenia za jeho činnosť v HSLŠ a za spoluprácu s ďalšími odsúdenými ľuďmi predošlého režimu ako F. Ďurčanský a J. Tiso.

Prvého novembra 1949 pricestoval do Kanady a usadil sa v Montreale, od roku 1957 v Toronte. Popri zamestnaní študoval slavistiku na Montrealskej univerzite (Université de Montréal) a neskôr sa zaradil medzi popredných slavistov v Kanade. Pôsobil ako pedagóg na viacerých univerzitách v Kanade, a to konkrétne na Canadian School of Management, Montrealskej univerzite, Ottawskej univerzite (University of Ottawa), Torontskej univerzite (University of Toronto) a York University.

Na Ottawskej univerzite založil v roku 1990 *Katedru slovenskej histórie a kultúry*. Bol členom viacerých spolkov slovenských emigrantov, napr. *Kanadskej slovenskej*

ligy, Slovenskej ligy v Amerike a pod. Taktiež bol jedným zo zakladateľov emigrantských organizácií, ako napr. Slovenskej národnej rady v zahraničí, Slovenskej oslobodzovacej rady, Slovenského oslobodzovacieho výboru, Svetového kongresu Slovákov či Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Bol členom redakčnej rady univerzitnej periodickej publikácie *Canadian Slavonic Papers* a edície *Slavica Canadiana*. Významná bola aj jeho činnosť v združení novinárov *Institute of Ethnic Studies*.

Za svoj život J. M. Kirschbaum publikoval obrovské množstvo článkov, štúdií, prednášok a kníh v rôznych jazykoch. Zúčastňoval sa na konferenciách a sympóziách a celý život zasvätil šíreniu povedomia o Slovákoch a slovenských dejinách a kultúre. Bojoval za práva Slovákov na sebaurčenie a na vlastný štát. Za svoj život získal niekoľko ocenení od kanadských etnických organizácií. Na počesť jeho 70. narodenín mu usporiadali banket, na ktorom bol dekorovaný Záslužným krížom maltézskeho rádu a katolícke spolky mu udelili veľkú zlatú Cyrilometodskú medailu s reťazou.

Mal mnoho podporovateľov, ale i kritikov. Viedlo sa proti nemu niekoľko súdnych sporov a útokov v novinách pre jeho pôsobenie v HSLŠ pred a počas druhej svetovej vojny. Avšak pravdou zostáva, že medzi slovenskými exilovými pracovníkmi 20. storočia mu patrí popredné miesto.

Zomrel 16. augusta 2001 v torontskej štvrti Willowdale v Kanade vo veku 88 rokov, obklopený svojimi príbuznými.²

Dejiny archívneho fondu

Po zmene pomerov a otvorení hraníc sa v 90. rokoch 20. storočia naskytla príležitosť získať archívne fondy aj zo zahraničia. Vedenie Slovenského národného archívu vyslalo v auguste 1995 PhDr. Martu Melníkovú, vedúcu vtedajšieho oddelenia starších fondov, do Toronta, kde pripravila súbor dokumentov na lodný transport na Slovensko. Niektoré dokumenty si pôvodca nechal, keďže bol ešte stále publikačne činný. Súbor dokumentov bol do archívu prevzatý 17. 8. 1998 a zaevidovaný pod prírastkovým číslom 1 411. Po smrti pôvodcu sa zvyšok dokumentov z jeho činnosti do archívu nedostal. Boli kontaktovaní jeho dedičia s ponukou doplniť fond, ale na túto ponuku nereagovali.

Štruktúra archívneho fondu³

Archívny fond je uložený v 136 škatuliach a dvoch balíkoch s knihami. Dokumenty sú usporiadané do 1 853 inventárnych jednotiek, ktoré sú rozdelené do desiatich

---

² Životopis sme zostavili na základe dokumentov zachovaných v osobnom fonde: Slovenský národný archív (ďalej len SNA), fond (ďalej len f.) Jozef Marián Kirschbaum (ďalej len JMK), inventárne číslo (ďalej len inv. č.) 1-6 (Osobné doklady); inv. č. 25-27 (Pamäti a životopisy); inv. č. 1658-1664 (Pedagogická činnosť); inv. č. 1765 (Súbor kníh o pôvodcovi od iných autorov) a inv. č. 1806-1822 (Zmienky o pôvodcovi v publikáciách a periodikách).

Ďalšie dokumenty o pôvodcovi môžeme nájsť aj v iných fondoch v Slovenskom národnom archíve, napr. v osobných fondoch Ferdinand Ďurčanský, Dušan Tóth či Karol Sidora a vo fonde Národný súd.

³ Štruktúra archívneho fondu vychádza z tradičnej českej a slovenskej metodiky, ako napr.: EDEROVÁ, Radka – PODANÝ Václav. K problematice osobných archívnych fondů, In *Sborník archivních prací*, 1984, roč. 34, s. 310-348; BOHÁČ, Antonín. Písemné pozůstalosti v archivech.

fondových oddelení a tie sa ďalej delia na pododdelenia. Z fondu boli vyčlenené tri súbory dokumentov, ktoré tam svojím pôvodom organicky nepatria. Ide o agendu Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky z činnosti zastupiteľského úradu v Berne (0,5 bm), Vedeckého ústavu pre skúmanie Slovákov (0,5 bm) a Svetového kongresu Slovákov (až 3 bm). Tieto súbory boli buď pričlenené k už existujúcim archívnym fondom, alebo vytvoria vlastný archívny fond. Okrem toho boli vyradené multiplikáty a dokumenty bez archívnej hodnoty. Archívny fond obsahuje 2 009 kusov pohľadníc, 5 434 fotografií, 211 negatívov a 2 balíky kníh. Po usporiadaní je štruktúra archívneho fondu takáto:

1. *Osobné dokumenty*
  - 1.1. *Osobné doklady*
  - 1.2. *Ocenenia*
  - 1.3. *Osobné finančné dokumenty*
  - 1.4. *Ostatné osobné dokumenty*

2. *Denníky a memoáre*
  - 2.1. *Denníky*
  - 2.2. *Pamäti a životopisy*

3. *Korešpondencia*
  - 3.1. *Osobná korešpondencia pôvodcu*
    - 3.1.1. *S rodinou*
    - 3.1.2. *S inými osobami*
    - 3.1.3. *S úradmi*
    - 3.1.4. *S inštitúciami*
  - 3.2. *Pozvánky, oznámenia, pohľadnice*
  - 3.3. *Korešpondencia iných osôb a inštitúcií*

4. *Diplomatická činnosť*
  - 4.1. *Legáčny radca v Ríme*
  - 4.2. *Chargé d'affaires v Berne*

In *Archivní časopis*. Praha : Ministerstvo vnútra České republiky, 1973, s. 185-206; HANZAL, Jozef. Moderní osobní a rodinné archivy. In *Slovenská archivistika*, 1975, roč. 10, č. 2, s. 67; RÁKOŠ, Elo. Osobné archívne fondy a archívne zbierky. In *Slovenská archivistika*, 2001, roč. 36, č. 1, s. 13; KOLANKOWSKI, Zygmunt. Hranice archívnej pozostalosti. In *Slovenská archivistika*, 1972, roč. 7, č. 1, s. 9; MAŤOVČÍK, Augustín. Literárna pozostalosť Martina Hamuljaka. In *Slovenská archivistika*, 1969, roč. 4, č. 2, s. 144; WURMOVÁ, Milada. Inventarizace a katalogizace písemných pozůstalostí ve státních archivech. In *Archivní časopis*. Praha: Ministerstvo vnútra Českej republiky, 1973, s. 210; KAMENCOVÁ, Lýdia – KLAČKA, Jozef. Problémy s osobnými fondmi v Ústrednom archíve Slovenskej akadémie vied. In *Slovenská archivistika*, 2007, roč. 42, č. 1, s. 92-99; diskusia v *Archivním časopise* z roku 1959, s. 232 a z roku 1961, s. 88.

5. *Verejná a spolková činnosť*
  - 5.1. *Kanadská slovenská liga*
  - 5.2. *Katedra slovenských dejín a kultúry*
  - 5.3. *Medzinárodná organizácia pre utečencov*
  - 5.4. *Slovenská liga v Amerike*
  - 5.5. *Slovenská národná rada v zahraničí*
  - 5.6. *Slovenská oslobodzovacia rada*
  - 5.7. *Slovenský akčný výbor*
  - 5.8. *Slovenský oslobodzovací výbor*
  - 5.9. *Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov*
  - 5.10. *Združenie slovenských katolíckych študentov v zahraničí*
  - 5.11. *Iné spolky a redakčné rady*

6. *Pedagogická činnosť*

7. *Vedecká a publikačná činnosť*
  - 7.1. *Podklady a materiály k prácam a článkom*
  - 7.2. *Koncepty prác a článkov*
    - 7.2.1. *Exil*
    - 7.2.2. *História*
    - 7.2.3. *Literatúra*
    - 7.2.4. *Osobnosti*
    - 7.2.5. *Ostatné*
  - 7.3. *Publikované články*
    - 7.3.1. *Exil*
    - 7.3.2. *História*
    - 7.3.3. *Literatúra*
    - 7.3.4. *Osobnosti*
    - 7.3.5. *Ostatné*
  - 7.4. *Poézia*
  - 7.5. *Prejavy a príhovory*
  - 7.6. *Poznámky a výpisky*

8. *Knihy a publikácie*
  - 8.1. *Autorské*
  - 8.2. *Od iných autorov*

9. *Dokumentačný materiál*
  - 9.1. *Fotografie*
  - 9.2. *Audiovizuálne nosiče*
  - 9.3. *Zmienky o pôvodcovi*
  - 9.4. *Periodická tlač a iné tlačoviny*
  - 9.5. *Publikácie iných ľudí*
  - 9.6. *Ostatné*

10. Dokumenty rodinných príslušníkov
 10.1. Mária Magdaléna Kirschbaum – manželka
 10.2. Stanislav Kirschbaum – syn
 10.3. Ostatní členovia rodiny

Charakteristika archívneho fondu

Dokumenty osobného fondu JMK sú zaradené do 1 853 inventárnych jednotiek, ktoré sú členené do desiatich oddelení a tie sa ďalej členia na pododdelenia. Uložené sú v 136 škatuliach. Radenie inventárnych jednotiek v rámci pododdelení je chronologické alebo abecedné. V niektorých prípadoch sú inventárne jednotky radené podľa dôležitosti. Dokumenty v rámci inventárnej jednotky sú radené chronologicky, na konci inventárnej jednotky sú zaradené nedatované dokumenty.

Najčastejšie používanými jazykmi v archívnych dokumentoch sú slovenčina a angličtina, avšak nachádzajú sa tam aj iné jazyky ako francúzština, nemčina, čeština, maďarčina, taliančina, španielčina, poľština a slovinčina.

Ukážka zápisu inventárnej jednotky.

Inventárny záznam obsahuje poradové číslo, časový rozsah (ak je známy, ak nie je známy, je tam uvedené 20. storočie), číslo ukladacej jednotky, krátky opis a obsah, jazyk a počet kusov.⁴

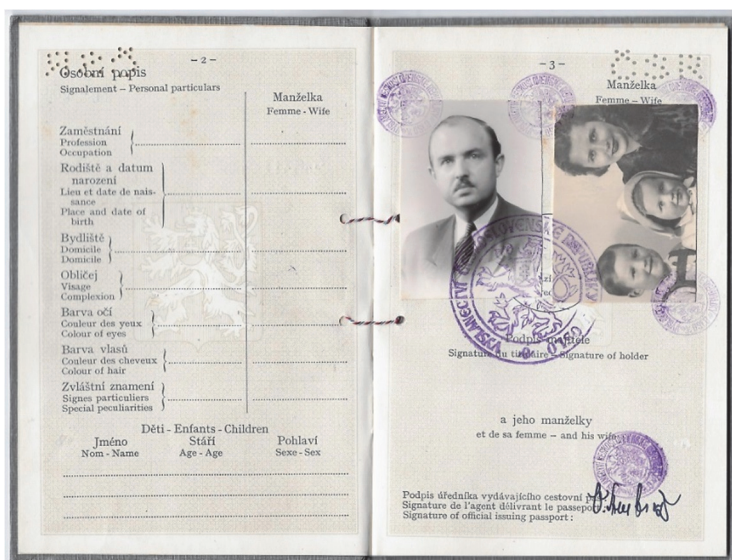
inv. č.	šk.
1	1
1939 – 1965	
Úradné potvrdenia – rodný list, domovský list, kmeňový list	
slovensky, český	
5 ks	

OBRÁZOK 1 – Ukážka zápisu inventárnej jednotky.

Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

1. Osobné dokumenty tvorí 21 inventárnych jednotiek. Členia sa na osobné doklady, ocenenia, finančné dokumenty a ostatné nezaradené osobné dokumenty. Nachádzajú sa tam dokumenty ako rodný list, vysvedčenia, diplomy, legitiácie, cestovné pasy, výpisy z účtov, potvrdenky, poisťky, šeky a pod. Zväčša ide o originály alebo overené kópie. Spolu je to 385 kusov dokumentov.

⁴ Za jeden kus je považovaný jeden ucelený dokument, ktorý môže mať rôzny počet strán a príloh. V prípade viacstranových dokumentov sú strany očíslované iba vtedy, keď ich očísloval sám pôvodca.

OBRÁZOK 2 – Cestovný pas Jozefa M. Kirschbauma.

Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

2. Druhá skupina obsahuje denníky, pamäti a životopisy. Autor ich písal v rôznych obdobiach svojho života a v niektorých prípadoch nemusia úplne objektívne odrážať realitu. Preto je nutné, aby ich bádateľ podrobil prísnej analýze a overoval si fakty. Avšak nie všetky udalosti z jeho života je možné overiť z iných zdrojov. V tejto skupine sa spolu nachádza 117 kusov dokumentov.
3. Tretia skupina je najrozsiahlejšia (niekoľko tisíc listov v 59 škatuliach) a tvorí jadro osobného fondu. Skupina korešpondencia je rozdelená do podskupín podľa druhu prijímateľa – rodina, iné osoby, úrady, inštitúcie – alebo podľa typov – pohľadnice, oznámenia a pozvánky. Inventárnu jednotku tvorí jedna osoba alebo inštitúcia. V jednej inventárnej jednotke sa nachádzajú originály prijatých listov a v mnohých prípadoch aj kópie alebo koncepty odoslaných listov, ktoré často boli k prijatému listu napevno pripevnené. Usporiadané sú chronologicky, tak je možné jednoducho sledovať konverzáciu s danou osobou (vyše 1 200 osôb) alebo inštitúciou (vyše 350 úradov, inštitúcií a organizácií) a vývoj konverzácie v priebehu rokov. Vyťaženosť informácií je v tomto prípade efektívnejšia, pretože prijaté listy a odoslané odpovede na seba plynulo nadväzujú. Vyše 2000 kusov pohľadníc je usporiadaných tematicky podľa motívu (vianočné, veľkonočné, portrétné, miestne a pod.). Na záver je zaradená korešpondencia ostatných známych či neznámych osôb. V opise inventárnej jednotky sa okrem mena a priezviska uvádza aj lokalita, pri zahraničných adresátoch je to krajina a pri slovenských mesto. Ak bolo možné osobu bližšie identifikovať, uvádza sa profesia, funkcia či titul. V opise inventárnej jednotky

korešpondencie s úradmi a inštitúciami je uvádzaný originálny názov v cudzom jazyku a jeho voľný preklad do slovenčiny a taktiež krajina, v ktorej sa úrad nachádzal.

4. Štvrtá skupina je venovaná diplomatickej činnosti pôvodcu, z ktorej sa zachovalo len torzo dokumentov (1 škatuľa). Súvisia s činnosťou pôvodcu ako legačného radcu v Ríme a potom funkciou chargé d'affaires v Berne. Ide skôr o dokumenty súkromného charakteru z tohto obdobia, pretože jeho pracovné záležitosti boli pričlenené k fondu Ministerstvo zahraničných vecí. Ostatné dokumenty z dôvodu častého sťahovania v zahraničí, následnej emigrácie do Kanady a taktiež z priestorových dôvodov nemohol pôvodca so sebou zobrať.
5. V piatej skupine je sústredená verejná a spolková činnosť. Dokumenty sú uložené v 9 škatuliach. J. M. Kirschbaum bol členom i funkcionárom mnohých spolkov, redakčných rád a iných združení. Najaktívnejší bol v desiatich z nich a tie tvoria samostatné podskupiny, v ktorých sa nachádza niekoľko inventárnych jednotiek. Dokumenty v nich sú členené podľa druhov (zápisnice, korešpondencia, zoznamy, zmluvy atď.). Posledná skupina obsahuje iné spolky a redakčné rady, pričom každý spolok je obsiahnutý v jednej inventárnej jednotke.

OBRÁZOK 3 – Fotografie Jozefa M. Kirschbauma z obdobia prvej Slovenskej republiky.

Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

6. Šiesta skupina obsahuje dokumenty z pedagogickej činnosti. J. M. Kirschbaum pôsobil na viacerých vysokých školách a k piatim z nich sa zachovalo niekoľko dokumentov. Každá škola má vlastnú inventárnu jednotku. Na záver

skupiny boli zaradené vedecké práce študentov a kolegov, ktoré Kirschbaum posudzoval alebo editoval, a jeho nezaradené prednášky.

7. Siedma skupina s názvom Vedecká a publikačná činnosť sa člení na viac skupín a podskupín podľa druhu dokumentu (podklady, koncepty, originály, publikované články) a tie potom podľa tém, ktorým sa venoval, ako napr. história, literatúra, osobnosti atď. Inventárne jednotky sú za sebou radené abecedne. Tu je dôležité vysvetliť, prečo sa niektoré inventárne jednotky volajú rovnako a napriek tomu sú zaradené v rôznych kategóriách. J. M. Kirschbaum písal ohromné množstvo článkov, príspevkov či štúdií, ktoré sa zachovali niekedy iba v konceptoch, niekedy iba v publikovanej podobe alebo v oboch. A taktiež nie vždy dva články s rovnakým názvom majú aj rovnaký obsah a často autor publikoval rovnaký alebo podobný text pod rôznymi názvami v rôznych periodikách alebo zborníkoch. Z toho dôvodu nie je vždy možné vytvoriť inventárnu jednotku, v ktorej by sa nachádzali podklady, koncepty, čistopis i publikovaná verzia jedného článku, a pristúpilo sa teda k vyššie spomenutému členeniu podľa druhu dokumentu a podľa témy článku. Okrem článkov sa v tejto členitej skupine nachádzajú i jeho poetické diela – básne, ktoré uverejňoval pod viacerými pseudonymami (Andrej Dubina, Andrej Hora, Marian Čerešňa, Marienka Čerešňovie). Ďalej sú v tejto skupine zaradené jeho prejavy a príhovory, členené do inventárnych jednotiek podľa typu akcie, na ktorej boli prednesené (konferencie, bankety, zasadnutia, rozhlas atď.) Na konci skupiny sa nachádzajú rôzne nezaraditeľné poznámky a výpisky.

OBRÁZOK 4 – Pečiatkovadlá Jozefa M. Kirschbauma.

Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

8. V ôsmej skupine sú sústredené knihy. Knihy, ktorých autorom je pôvodca (9 kusov vo 2 škatuliach), sú ponechané pri fonde. Zoradené sú chronologicky. Jedna kniha je jedna inventárna jednotka. Zvyšné knihy od iných autorov (78 kusov) sú z priestorových dôvodov uložené ako samostatná jednotka v knižnici archívu, kde sa dajú vyhľadávať podľa štandardných bibliografických údajov. Autori kníh sú väčšinou zahraniční Slováci, s ktorými sa J. M. Kirschbaum osobne poznal – Konštantín Čulen, Štefan Polakovič, Jozef August Mikuš, Jozef Staško, Milan Stanislav Ďurica, Karol Murín.
9. Veľmi rôznorodú skupinu dokumentov tvorí dokumentačný materiál, ktorého cieľom je priblížiť život pôvodcu inými typmi dokumentov, ako sú napr. fotografie, audiovizuálne nosiče, novinové výstrižky, tlačoviny, vizitky, pečiatkovadlá, nálepky a pod. Vo fonde sa nachádza vyše 5 400 kusov fotografií, ktoré dokumentujú takmer všetky oblasti života J. M. Kirschbauma i jeho rodiny a známych. Na fotografiách môžeme nájsť množstvo významných historických osobností, ako A. Hlinka, J. Tiso, F. Ďurčanský, K. Sidor či Alexander Mach, ale aj významných slovenských krajanov v zahraničí, ako Štefan Roman, Dušan Tóth, J. Paučo, A. Grébert a ďalší. Audiovizuálne nosiče ako pásky, platne a kazety sú z technických príčin neprístupné na bádanie, pretože chýbajú prehrávače, na ktorých by sa tieto rôzne médiá dali prehrať. Obsahujú väčšinou nahrávky rozhovorov, príhovorov či spomienkových akcií. Z praktických dôvodov boli publikované zmienky o pôvodcovi zaradené do jednej podskupiny. Tak predstavujú dobrý zdroj pre skúmanie života a činnosti J. M. Kirschbauma. Dokumenty sú do inventárnych jednotiek rozdelené podľa druhu (zborníky, časopisy, noviny) a témy (laudácie, spomienky, ocenenia, rozhovory, recenzie, spory, činnosť atď.). Iné tlačoviny, v ktorých nie sú zmienky o pôvodcovi, sa nachádzajú v samostatnej podskupine a sú rozdelené podľa druhu (noviny, časopisy, brožúry, letáčky a iný propagačný materiál). Nasleduje podskupina s publikáciami iných ľudí, v ktorej sa nachádzajú básne, spomienky, výpovede, príhovory, články a štúdie od iných zahraničných krajanov, s ktorými bol pôvodca fondu v kontakte. Na záver skupiny je zaradená

OBRÁZOK 5 – Výber z vizitiek.

Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

podskupina s názvom Ostatné. Tu môžeme nájsť rôzne vizitky, visačky, pečiatkovadlá, obrazy, nálepky, odznaky, tzv. sväté obrázky a pod.

10. Desiata a zároveň posledná skupina dokumentov pochádza z činnosti rodinných príslušníkov pôvodcu. Dokumenty manželky Márie Magdalény a syna Stanislava bolo možné rozčleniť do viacerých inventárnych jednotiek podľa druhu (osobné doklady, korešpondencia, publikačná činnosť a pod.). Ostatní členovia rodiny majú dokumenty sústredené každý do jednej inventárnej jednotky (deti Gabriella, Janette, Jozef Štefan).

Špecifické problémy pri spracúvaní

V nasledujúcej časti sa pokúsime priblížiť najzásadnejšie špecifiká, osobitosti a problémy, s ktorými si bolo treba poradiť pri triedení, usporadúvaní a inventarizovaní tohto osobného fondu.

Pohnutá politická, prípadne ekonomická situácia často donútila exulantov preniesť svoje bydlisko do iného štátu, ba často aj na iný kontinent. J. M. Kirschbaum emigroval do Švajčiarska, odtiaľ do Talianska a napokon do Kanady. Pri tomto sťahovaní sa dokumenty mohli neúmyselne zabudnúť, stratiť či poškodiť, prípadne úmyselne neziať so sebou z priestorových či manipulačných dôvodov alebo úplne zničiť so zámerom utajiť kompromitujúce skutočnosti a zahladiť tak stopy kontroverznej minulosti. Taktiež mohol problém transportu dokumentov nastať aj pri preberaní do archívu. Veľký objem písomností bolo potrebné zo zámoria prepraviť námornou dopravou, pričom bolo nutné náklad niekoľkokrát prekladať do rôznych dopravných prostriedkov, čím sa rapídne zvýšilo riziko poškodenia, prípadne stratenia. Ďalšie riziko mohlo nastať pri prebaľovaní dokumentov z prepravných škatúl iných rozmerov do špecializovaných archívnych škatúl a mohlo tak dôjsť k narušeniu pôvodného uloženia a organických vzťahov, k poprehadzovaniu dokumentov a strate súvislostí medzi nimi.

Významným javom pri osobných fondoch vystaľovalcov je v porovnaní s inými osobnými fondmi mnohopočetnosť korešpondencie. Exulanti neboli izolovaní jeden od druhého, ale prirodzene medzi sebou nadväzovali čulé styky. Veľká vzdialenosť im však často nedovoľovala stretávať sa osobne, a preto kontakty udržiavali najmä formou písomnej komunikácie, v mnohých prípadoch na medzinárodnej, dokonca medzikontinentálnej úrovni. Spomedzi štátov, v ktorých sa najčastejšie usídlili po vojnoví exulanti, možno uviesť napríklad USA, Kanadu, Nemecko, Argentínu, Taliansko, Austráliu, Španielsko či Švédsko. Následkom tohto javu sa vo fondoch nachádzajú dokumenty v rozličných jazykoch, nie vždy bežne ovládaných spracovateľom alebo bádateľom.

Najtypickejšia pre osobné fondy emigrantov je bohatá spolková agenda. Často ju ale nie je možné bezproblémovo vyčleniť. Je potrebné rozlišovať aktívnu a pasívnu úlohu v spolku alebo organizácii. Pokiaľ pôvodca pôsobil ako výkonný funkcionár v organizácii, dokumenty z jeho činnosti by sa provenienčne mali nachádzať vo fonde tejto organizácie, no ich kópie pre osobnú potrebu môžeme nechať v jeho fonde. Tak isto, ak pôsobil v tejto organizácii len pasívne a občas prijímal z tejto organizácie dokumenty, ostávajú tieto v jeho osobnom fonde. Ak by však nastala situácia, že v osobnom fonde sa nachádza kópia významného dokumentu, ktorá síce provenienčne

nepatrí do spolkovej registratúry, ale je to jediný zachovaný exemplár, môže ho spracovať kvôli väčšej výpovednej hodnote, ucelenosti a vzájomným vzťahom dokumentov včleniť do fondu takého spolku.

Problém však môže nastať, ak spolkovú agendu vybavuje pôvodca fondu prostredníctvom súkromnej korešpondencie. Nie je to ojedinelý jav, ak píše list ako funkcionár inému funkcionárovi alebo členovi nejakého spolku, ale zároveň aj ako súkromná osoba. V takom prípade sa prvá polovica listu môže javiť ako úradná či oficiálna, ale druhá časť listu už nesie znaky osobnej korešpondencie, v ktorej odosielateľ rieši i súkromné záležitosti. Čo s listom v takomto prípade? Ako východisko sa nám javia dve možné riešenia. Buď je možné ponechať takéto listy v rámci osobnej korešpondencie a upozorniť na to v úvode k inventáru i v regeste, alebo ich priradiť k pôvodcovej spolkovej agende.

Ďalšou metodickou otázkou sú dokumenty, ktoré vznikli z činnosti už spomínaného *Svetového kongresu Slovákov* a prestupujú viacerými osobnými fondmi (Ferdinand Ďurčanský, Jozef Miroslav Kirschbaum, Dušan Tóth, Milan Stanislav Ďurica). V tomto prípade sa nám javí ako vhodné riešenie z týchto fondov takéto dokumenty vyčleniť a vytvoriť samostatný fond, respektíve zbierku či repozitórium. Takéto riešenie by poskytovalo bádateľom lepší prehľad a dokumentáciu aktivít, činnosti, členskej základne a dejín *Svetového kongresu Slovákov*.

Iným typickým znakom týchto fondov je výskyt slovenských mien v cudzojazyčnej podobe. Napríklad Štefan Polakovič môže byť známy aj ako Esteban Polakovic, Ján Veteška ako John Veteska či Štefan Mata ako Stephan Matta. V tomto prípade navrhujeme do inventárnej jednotky písať, pokiaľ je to možné, slovenskú podobu mena. V prípade ostatných mien cudzincov postupujeme podľa pravidiel slovenského pravopisu.

Keďže ide o mladšie fondy, ktorých pôvodcovia alebo ich rodiny ešte môžu žiť, je dôležité prihliadať aj na ochranu osobných údajov. Nie všetky údaje sú aktuálne, ale stále tu môžeme nájsť životopisy, listy, e-maily či faxy s citlivými údajmi.

Okrem týchto otázok sa spracovateľ pasuje aj s otázkou ochrany celistvosti archívnych dokumentov. V období 80. a 90. rokov sa na komunikáciu hojne využíval fax, ktorý sa však tlačil na termopapier. Tento druh nosiča má, bohužiaľ, obmedzenú trvácnosť a farba po rokoch bledne, až sa stane nečitateľnou. Tomuto sa dá zabrániť včasným oxerovaním alebo digitalizovaním už pri preberaní do archívu. Nie vždy sa to však dodržiava a potom sa takéto typy dokumenty znehodnocujú.

Tieto fondy vo väčšine prípadov obsahujú len malé alebo žiadne množstvo dokumentov z obdobia pred emigráciou. Je to spôsobené tým, že pôvodcovia si z priestorových dôvodov nemohli brať pri úteku veľa batožiny alebo jednoducho tieto dokumenty zničili, pretože sa v nich mohli nachádzať kompromitujúce informácie.

Po druhej svetovej vojne do exilu odišli hlavne predstavitelia niekdajšieho ľudáckeho režimu vojnovnej Slovenskej republiky. Túto orientáciu si odniesli so sebou aj do zahraničia. Kontroverzný prezident Jozef Tiso bol pre nich nespravodlivo odsúdeným martýrom a pripodobňovali ho k Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, Ľudovítovi Štúrovi či dokonca Svätoplukovi, čo dokumentujú aj priložené fotografie či ilustračný materiál.

Pôvodcovia týchto fondov počas trvania Slovenského štátu zastávali často politické funkcie a aktívne sa zapájali do diania v štáte. Sami toto nelichotivé obdobie neskôr buď vôbec nespomínajú, alebo naň spomínajú s naivnou úctou a falošným alibizmom, o čom svedčia autobiografické memoáre, korešpondencia a fotografie. Či už zámerne alebo nechtiac prekrúcajú a dezinterpretujú fakty, zahmlievajú a využívajú polopravdy, manipulujú s dejinami, čo môže viesť až k propagácii nacizmu a popieranu holokaustu. Ak pôvodcovia písali autobiografické alebo biografické diela, či spisovali memoáre a pamäti dodatočne, hrozí úmyselné i neúmyselné skresľovanie skutočností, a preto by bádatelia mali tieto pramene podrobiť mimoriadne kritickej analýze a nepreberať informácie automaticky. Preto by spracovateľ mal veľmi kriticky pristupovať k spracúvaniu a sprístupňovaniu takéhoto fondu, aby bádatelia a verejnosť nebrali dojem, že archív propaguje uctievanie kontroverzného obdobia slovenských dejín, prípadne, aby takýto materiál nebol zneužitý stále viac pribúdajúcimi pseudo-historikmi či prívržencami rozmáhajúcich sa extrémistických skupín. Fotografie dostupné v digitálnej forme by mali byť opatrené vodoznakom s ochrannou známkou.

OBRÁZOK 6 – Ukážka propagačných materiálov s Jozefom Tisom.
Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

Triedenie a vyradené dokumenty

Fond JMK je jedným z najrozsiahlejších osobných fondov v Slovenskom národnom archíve. Ostal ním aj po vyradení veľkého množstva dokumentov. Je prirodzené, že v preberanej pozostalosti sa nachádzajú i dokumenty bez archívnej hodnoty, prípadne dokumenty s inou provenienčnou príslušnosťou, a preto bolo triedenie a vyradenie na mieste.

V prvom rade boli vyradené početné multiplikáty a kópie dokumentov. S príchodom technológie xeroxu prišla možnosť kopírovať a pôvodca ju často využíval. Z originálu dokumentu urobil niekoľko kópií, ktoré potom rozosielať poštou ďalej, aby informoval aj ostatných o obsahu. V niektorých prípadoch urobil pravdepodobne príliš veľa kópií, ktoré potom neodoslal, a tak ostali u pôvodcu ako multiplikáty. Išlo hlavne o listy, rukopisy článkov či fotografie.

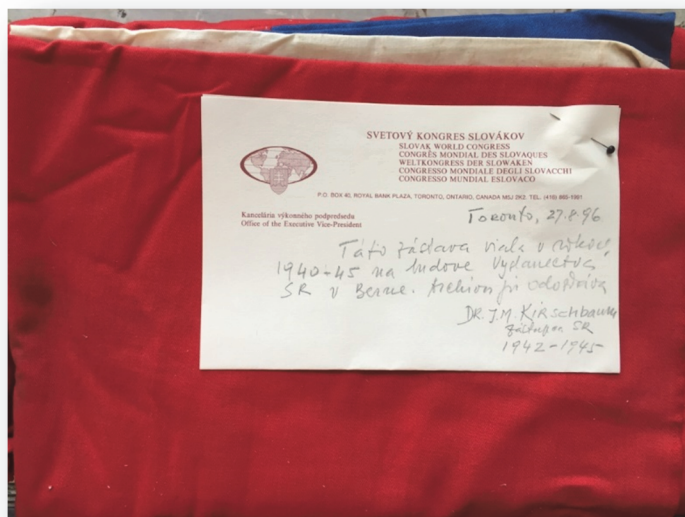
Taktiež boli vyradené staré prázdne obaly a obálky a tam, kde bolo treba, boli po spracovaní nahradené novými. Okrem toho bolo potrebné vyradiť dokumenty bez archívnej hodnoty, ako boli reklamné letáky a katalógy podomového predaja, nevyžiadaná pošta (klasické zásielky typu vyhrali ste 1 milión dolárov; prispejte na výskum rakoviny; adoptujte si dieťa z Afriky a pod.), lístočky s odkazmi, výpočtami, poznámkami (zmeškané hovory, nákupné zoznamy, pripomienky) atď.

Ďalšou skupinou vytriedených dokumentov bola agenda krajanských spolkov. Neboli vytriedené všetky krajanské spolky. Tie, ktorých bol pôvodca len pasívnym členom a dostával len základné informácie z diania v spolku, ostali súčasťou fondu (*Slovenský akčný výbor, Slovenský oslobodzovací výbor, Združenie slovenských katolíckych študentov v zahraničí*). Taktiež ostali vo fonde aj spolky, ktorých bol J. M. Kirschbaum aktívnym členom, ale svojím rozsahom alebo dôležitosťou nedosahujú kritériá vytvorenia osobitného fondu (*Kanadská slovenská liga, Medzinárodná organizácia pre utečencov, Slovenská liga v Amerike, Slovenská národná rada v zahraničí, Slovenská oslobodzovacia rada, Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov*).

Ako jeden zo zakladateľov a hlavných funkcionárov *Svetového kongresu Slovákov* prijímal a produkoval J. M. Kirschbaum množstvo dokumentov tejto agendy. Keďže sa vo fonde zachovali cca 3 bm dokumentov SKS a v Slovenskom národnom archíve sa nachádzajú aj ďalšie osobné fondy s veľkým počtom dokumentov z činnosti SKS (napr. Dušan Tóth, Ferdinand Ďurčanský), bolo by vhodné vytvoriť samostatný fond s názvom *Svetový kongres Slovákov*, v ktorom budú sústredené dokumenty od viacerých pôvodcov (funkcionárov). Vytvorenie takéhoto fondu umožňuje bádateľovi jednoduchší prístup k štúdiu tejto témy, než ako keby boli dokumenty roztrúsené vo viacerých osobných fondoch. Môžeme tam nájsť napr. zápisnice zo zasadnutí, korešpondenciu, organizovanie podujatí, vydávanie Bulletinu, knihy i fotografie.

Ako diplomat mal J. M. Kirschbaum na starosti aj dokumenty z agendy ministerstva zahraničných vecí počas pôsobenia v Berne. Časť dokumentov z tohto vyslanectva bola v roku 1945 zlikvidovaná, časť prevezená do Vatikánu K. Sidorovi a časť ostala v osobnom fonde JMK. Po roku 1945 bol slovenský zastupiteľský úrad prevzatý vyslanectvom ČSR a ešte do roku 1948 riešili nevyrovnané dlhy za prenájom vily v Berne ako sídla vyslanectva, a preto sa tam nachádzajú dokumenty aj po roku 1945. Keď J. M. Kirschbaum opúšťal Švajčiarsko, časť dokumentov vzal so sebou, ale pro-

venienčne patria do fondu Ministerstvo zahraničných vecí, a preto bolo 0,5 bm dokumentov z fondu vytriedených. Išlo o personálnu agendu, hospodárske, diplomatické a vojenské správy, účtovníctvo, prenájom vily ako sídla vyslanectva a inú agendu. Okrem písomných dokumentov bola vo fonde nájdená i zástava, ktorá viala na budove vyslanectva. V osobnom fonde boli ponechané len osobné dokumenty spojené s činnosťou diplomata v Berne (cestovné účty, kópie, korešpondencia, fotografie a i.).

OBRÁZOK 7 – Vlajka s pripnutým listočkom, ktorý informuje o tom, že vlajka viala na budove vyslanectva v Berne v rokoch 1942 – 1945.
Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

Ďalším súborom dokumentov, ktoré sa v podstate „náhodne“ ocitli v osobnom fonde JMK, je aj agenda *Vedeckého ústavu pre skúmanie Slovákov* v rozsahu 0,5 bm. Tento ústav viedli Henrich Bartek a F. Ďurčanský a počas vojny boli tieto písomnosti rozdelené medzi viacerých ľudí. Časť sa dostala v auguste 1944 J. M. Kirschbaumovi do Bernu, ktorý ich potom v roku 1949 previezol do Ríma K. Sidorovi. V januári 1951 časť z týchto dokumentov zbral Kirschbaum už presťahovaný v Kanade a odovzdal ich K. Čulenovi. V Kirschbaumovej držbe nakoniec ostala asi len pätina z prevzatých dokumentov, ktoré sa nakoniec s jeho pozostalosťou dostali do Slovenského národného archívu. Kirschbaum teda nebol pôvodcom dokumentov, a preto boli z fondu vytriedené. Z hľadiska typológie išlo o výstrižky, kópie výstrižkov, prípadne na stroji prepísané články z novín a kníh. Články sú zatriedené podľa tém a uložené v očíslovaných obaloch. Niekoľko príkladov tém: Maďarofilstvo Židov, Slovenské protizhídovské zákonodarstvo, Židia oporou čechizačných zámerov, Rusínsky imperializmus, Autonómia Podkarpatskej Rusi, Účasť Slovákov na zahraničnom odboji, Spiš a Orava, Štúdium Slovákov na českých školách, Martinská deklarácia, Hlasisti, Veľkomoravská ríša, Vzťah Poliakov k Maďarom, Postoj Poliakov k Čechom, Maďarizácia na školách, Revizionizmus vo všeobecnosti a mnoho ďalších podobných tém.

Články čerpali najmä z novín Slovenský denník, Slovenské pohľady, Slovák, Lidové noviny, Pesti Hírlap, Magyar Újság, Slovenský hlas, Národné noviny, Prágai Magyar Hírlap, Prúdy a i.

Možnosti využitia archívneho fondu

Osobný fond JMK má široké bádateľské využitie. Vďaka početným osobným i pracovným dokumentom môžeme veľmi podrobne rekonštruovať život a dielo pôvodcu. Dokumenty časovým rozsahom pokrývajú takmer celé 20. storočie (1922 – 2001), preto sú dobrým prameňom pre štúdium moderných dejín, a to najmä dejín slovenskej povojnovej emigrácie a krajských spolkov v Amerike, Austrálii i Európe – Slovenská liga v Amerike, Slovenská národná rada v zahraničí, Slovenská oslobodzovacia rada, Slovenský akčný výbor, Slovenský oslobodzovací výbor, Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov, Združenie slovenských katolíckych študentov v zahraničí a i. Tým, že J. M. Kirschbaum mal hojné kontakty aj s ostatnými emigrantmi po celom svete a odoberal periodiká krajských a emigračných spolkov, sú vhodným prameňom pre štúdium dejín slovenskej emigrácie ako takej. Vypovedajú o bežnom živote starších i novopríchodivších emigrantov, o ich dôvodoch na emigráciu, ich existenčných problémoch v novej krajine či o ich vzťahu k vlasti.

Keďže J. M. Kirschbaum stál pri zrode vojnového Slovenského štátu a udržoval kontakty s jeho poprednými predstaviteľmi, ako bol F. Ďurčanský, Vojtech Tuka, A. Mach, J. Tiso, J. Paučo, Karol Murgaš, A. Grébert a i., nachádzajú sa tu písomnosti a fotografie z tohto obdobia. Mnohé fotografie pochádzajú z dielne Slovenskej tlačovej kancelárie, a teda sú verejnosti známe aj z iných zdrojov, ale nachádzajú sa tu aj také, ktoré vyhotovil sám Kirschbaum alebo niekto z jeho známych, a tie sú ako jedinečný prameň veľmi hodnotné. Keďže sú náchylnejšie na znehodnotenie i od cudzenie, prístupné pre bádateľov budú len formou digitálnej kópie.

J. M. Kirschbaum bol počas celého svojho života mimoriadne aktívny politicky, pedagogicky i publikačne a udržoval čulú korešpondenciu so stovkami ľudí po celom svete a vďaka tomu je tento fond jedinečným zdrojom informácií na témy Slovákov žijúcich v Kanade i inde po svete, ich snahy o zjednotenie činnosti a najmä oslobodenie Slovenska spod socializmu a vybudovanie samostatnej Slovenskej republiky.

J. M. Kirschbaum celý život svojou publikačnou činnosťou propagoval slovenský národ, dejiny a kultúru po celom svete a snažil sa tak vytvoriť povedomie o našom národe, aby zahraničné mocnosti pochopili snahy o vytvorenie samostatného štátu. Pri tejto príležitosti pomáhal založiť Katedru slovenských dejín a kultúry na Ottawskej univerzite a podarilo sa mu zozbierať potrebné peniaze i vybaviť povolenia od príslušných úradov, o čom svedčí vyše 150 dokumentov.

Niekoľko rokov strávil v diplomatických službách. Z tohto obdobia sa zachovalo len torzo dokumentov, zato však množstvo fotografií z Ríma a Švajčiarska, na ktorých môžeme vidieť i ďalších slovenských a zahraničných diplomatov a kolegov. V tom čase si viedol akýsi diár alebo denník, v ktorom opisuje, s akými delegátmi a diplomatmi sa stretol a od niektorých získal aj podpisy.⁵

---

⁵ SNA, f. JMK, inv. č. 22.

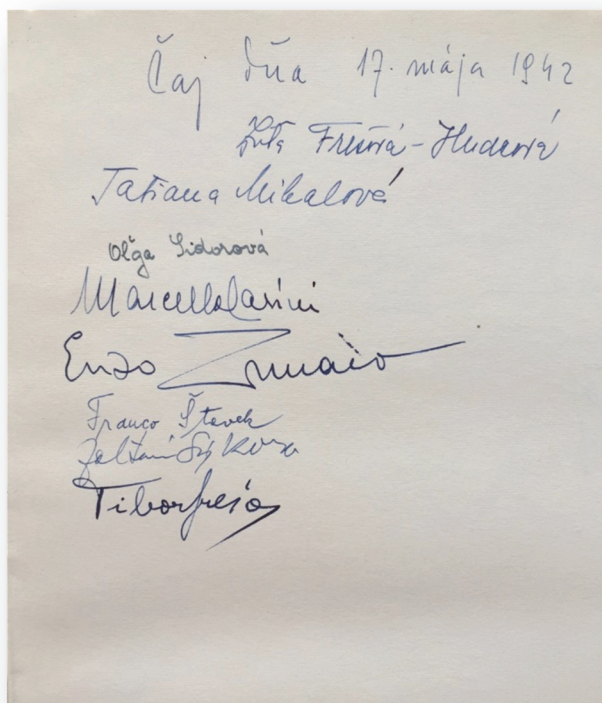

OBRÁZOK 8 – Fotografie z obdobia prvej Slovenskej republiky.

Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

Dôležitou súčasťou jeho života bola i rodina, a tak je prirodzené, že sa zachovali aj dokumenty vzťahujúce sa na jeho najbližších rodinných príslušníkov, ako bola manželka, deti a neskôr i vnúčence. Najviac dokumentov sa zachovalo o jeho prvorodnom synovi Stanislavovi, ktorý sa rozhodol v mnohých veciach nasledovať svojho otca a tiež si vybral akademickú kariéru skúmania slovenských dejín a kultúry.

Ďalším pozitívom osobných fondov je, že môžu obsahovať také druhy dokumentov či artefaktov, ktoré v iných typoch fondoch len ťažko nájdeme. Napríklad také pohľadnice, ktorých je v osobnom fonde JMK vyše 2000 kusov s časovým rozsahom približne od roku 1940 po rok 2000. Tým, že sú tematicky rozdelené (veľkonočné, vianočné, miestne, portrétné atď.), je možné v nich ľahko vyhľadávať a použiť ich na výstavné alebo prezentačné účely. V Slovenskom národnom archíve sa využívajú takéto pohľadnice pri tvorbe sezónnych výstavičiek v priestoroch bádateľne i na propagáciu archívu na sociálnych sieťach. Dnes už tieto retro pohľadnice pôsobia ako príjemné ozvláštnenie pri záplave strojopisných dokumentov.

OBRÁZOK 9 – Ukážka z denníka s podpismi diplomatov.
Zdroj: Slovenský národný archív, o. f. J. M. Kirschbaum.

Záver

Osobný fond JMK je z rôznych vyššie uvedených dôvodov zaujímavý a hodnotný na štúdium viacerých tém. Ako je v mnohom prínosný, je aj sčasti kontroverzný, a preto by nemal byť hodnotený jednostranne. Bádatelia by každý jeden dokument mali najprv podrobiť kritickej analýze, kým sa rozhodnú, ako naložia s informáciami z niektorých rozporuplných dokumentov. Osoba J. M. Kirschbauma sa nedá hodnotiť ani výlučne pozitívne, ani negatívne. Bol produktom svojej doby a ctižiadostivosť a inteligencia mu priniesli zaujímavé možnosti, ktorých sa nikdy neváhal chopiť.

Spracúvanie takéhoto fondu nebolo jednoduché a vyvstalo počas neho množstvo rôznorodých archívnoteoretických problémov, ktoré sa niekedy museli riešiť trochu neštandardne. No práca archívára je aj kreatívna a každý spracovateľ by vzniknuté problémy riešil po svojom. Tak ako existujú rôznorodí ľudia, existujú i rôznorodé osobné fondy v rôznych štádiách zachovanosti a celistvosti, a preto neexistuje len jediný správny spôsob, ako takéto dokumenty usporiadať.

Archívna pomôcka k osobnému fondu JMK má 450 strán a vyhľadávanie v nej uľahčujú registre – menný, miestny, vecný a register úradov a inštitúcií. Inventár vyhotovila autorka tejto štúdie, avšak pri manipulačných prácach na fonde (ako napr. abecedné a chronologické usporiadávanie desiatok škatúľ korešpondencie) boli nápo-

mocné aj viaceré kolegyne (Michala Máriássyová, Ingrid Pavelková, Martina Škuto-
vá). Na bádanie je fond prístupný až na niekoľko výnimiek, a to fotografie (len formou
digitálnych kópií) a audiovizuálny materiál (nie je prístupný z dôvodu chýbajúcej
techniky, ktorá by umožňovala prehrávať rôzne druhy pásov). Keďže sa v Sloven-
skom národnom archíve nachádzajú viaceré osobné fondy emigrantov, je predpoklad,
že sa bude v zavedenom trende pokračovať a postupne aj tieto ostatné fondy budú
sprístupnené pre verejnosť.

AN ISSUE OF ACCESSING THE FOND OF THE FOREIGN SLOVAK JOZEF MARIÁN KIRSCHBAUM

WEINŠTUKOVÁ, Michaela

The aim of the study is to inform the archivists and historians about the process of accessing the personal fond of the foreign Slovak Jozef Marián Kirschbaum. Containing of 136 archival boxes, the archival fond is preserved in the Slovak National Archives. Several files of documents weren't of the same provenance and were attached to the already existed fonds or the new fonds were founded. The Kirschbaum's personal fond is arranged into ten groups and further into the subgroups. The study mentions various specific examples of problems that arose during the process of accessing as well as how they were solved. The study contains the curriculum vitae of the creator, a short overview of the Slovak post-war emigration, but also the history, structure and description of the archival fond. It reveals the specific problems in the processing such type of a fond, its process of sorting and destructing the documents and about the possibilities of using the fond for the research and exhibition purposes. The study mentions who was involved in the process of accessing the fond as well as how the inventory was compiled. The way of how to study the fond and which of its parts are inaccessible for technical reasons or different limitations of studying specific types of documents are discussed as well. Because of Kirschbaum controversial personality, the author suggests careful handling of information and critical evaluation of individual documents.

Translated by Jana Kafúnová

POTŘEBUJEME TZV. KATEGORIE DIPLOMATICKÉHO MATERIÁLU?

ZBYNĚK SVITÁK

Sviták, Z.: Do We Need the So Called Categories of Diplomatic Documents? Slovenská archivistika, Vol 50, 2020, No 1, p. 113-122

The paper deals with the problem of categorising diplomatic documents. It draws attention to the two division criteria within one system and also to the different number of categories in the conception of various diplomats, as well as to other ways of dividing documents, especially in Austria and Germany. The category systematics was originally constructed to describe medieval diplomatic documents, however its application to the modern times' writings causes difficulties and terminological ambiguities. The author suggests the assessment of documents according to two levels: distinguishing the layout of documents and their legal content.

Key words: Diplomats, categories of diplomatic documents, writings

Veškeré písemnosti, kterými se diplomatika zabývá, se tradičně rozdělují primárně na kategorie diplomatického materiálu. Každý zájemce o studium diplomatiky se s nimi velmi brzy seznámí prostřednictvím učebnice diplomatiky, která jich rozlišuje celkem pět: listiny, mandáty, listy, úřední knihy a aktový materiál.¹ Je však toto rozdělení správné?

Problematicnost celého třídění vyplývá z použití dvou kritérií pro dělení v tomtéž souboru, protože listiny, mandáty a listy jsou rozděleny podle právně-obsahového hlediska, zatímco knihy a aktový materiál podle formálního. Ale také v rámci tzv. aktového materiálu lze najít písemnosti, které můžeme označit za listiny, mandáty i listy, i když listiny se tu nalézají ve formě různých potvrzení a osvědčení a jejich psací látkou je papír (a nikoli pergamen). Podobná situace je také v úředních knihách, kde se nacházejí zápisy listinného charakteru, stejně jako mandátů nebo listů, jak upozornil již Heinrich Otto Meisner.² V počtu tzv. diplomatických kategorií také nepanuje shoda, různí autoři jich nalézají odlišný počet,³ české Vademecum pomoc-

---

¹ ŠEBÁNEK, Jindřich – FIALA, Zdeněk – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Česká diplomatika do roku 1848*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 1984, s. 20-24.

² MEISNER, Heinrich Otto. *Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. Leipzig : Koehler und Amelang, 1952, s. 21. Jeho odmítnutí knih („Amtsbücher sind kein tertium genus der Archivalien“) jako celku ale zase nepostihuje fenomén úřední knihy jako vědomého souhrnu zápisů.

³ Někdy se jako další kategorie přidává účetní materiál. Tak např. LEHOTSKÁ, Darina. *Průručka diplomatiky*. Bratislava : Slovenská archivní správa, 1972, s. 6; LEHOTSKÁ, Darina. *Základné diplomatické kategórie*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1988, s. 8. Jiné vymezení sleduje SZYMAŃSKI, Józef. *Nauki pomocnicze historii*. 6. vyd. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006, s. 443-447. ISBN 83-01-14159-X; JUREK, Tomasz (ed.). *Dyplomatyka staropolska*. Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2015, s. 18-48. ISBN 978-83-7181-908-7;

ných věd historických, které je možné chápat jako vstupní text do diplomatiky, rozdělení na kategorie vůbec nezmiňuje.⁴ Mnozí rozdělují diplomatický materiál jiným způsobem, na listiny, listy a akty (Urkunden, Schriften, Akten),⁵ mandáty bývají považovány za zvláštní druh listin, odlišující se od nich jen obsahem.⁶

Tradiční dělení dokumentů diplomatické povahy na jmenované kategorie vychází v podstatě pouze z diplomatického bádání starších dob, které upřednostňovalo středověké písemnosti, zejména se soustřeďovalo na výzkumy listinného materiálu. Studie s touto tematikou byly velmi rozvinuté, zatímco zkoumání novověkého diplomatického materiálu bylo v těchto dobách prakticky opomíjeno. Dominance bádání o problematice pergamenových listin ve středověkém období pravděpodobně způsobila, že byla akcentována především právně-obsahová kritéria dělení. Protože novověké písemnosti byly zpočátku zkoumány pouze příležitostně,⁷ byla jejich různorodost spíše tušena, než poznána a zahrnuta do všeobjímající a v podstatě univerzální kategorie tzv. aktového materiálu.

Ale s prohlubováním a zpřesňováním bádání nad novověkými písemnostmi se ukazuje, že dělení na výše jmenované kategorie diplomatického materiálu nemůže pokrýt jejich variabilitu, která ostatně začíná být v náznacích patrná již na konci středověku a souvisí obecně s rozvojem písemné kultury. Do novověku samozřejmě kontinuálně přecházejí z dřívějších dob listiny (i když jejich podíl se v celkové produkci zmenšuje), ale především se postupně rozšiřuje paleta nově používaných druhů písemností (společně s jejich absolutním množstvím). Většinu z nich lze dnes nalézt v tzv. aktovém materiálu, kam bývají řazeny fyzicky, v archivním uložení mezi spisy (akty), ale i diplomaticky, ve stejnojmenné kategorii. V tradičním vzorci dělení diplomatického materiálu způsobuje tato kategorie také možnost přiřazení konkrétního dokumentu do dvou z nich. Každý spis se totiž skládá z jednotlivých písemností, které sice tvoří uzavřený celek, ale přece je možné, a především nutné, každou z nich diplomaticky

---

HOCHEDLINGER, Michael. *Aktenkunde : Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. Wien : Böhlau; München : Oldenbourg, 2009, s. 24-46. ISBN 978-3-205-78296-4.

⁴ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. 2. vyd. Jinočany : H & H, 1994, s. 153-225. ISBN 80-85467-47-X.

⁵ Například DÜLFER, Kurt. Urkunden, Akten und Schreiben in Mittelalter und Neuzeit (Studien zum Formproblem). In *Archivalische Zeitschrift*, 1957, 53. Jg., s. 11-53; DELORT, Robert. *Introduction aux sciences auxiliaires de l'histoire*. Paris : Armand Colin, 1969, s. 74-84; VOGTHERR, Thomas. Urkunden und Akten. In MAURER, Michael (ed.). *Aufriss der historischen Wissenschaften*. Bd. 4: Quellen. Stuttgart, 2002, s. 146-167. ISBN 978-3-15-017030-4; BECK, Friedrich – HENNING, Eckart (eds.). *Die archivalischen Quellen (Mit einer Einführung in die Historischen Hilfswissenschaften)*. 4. Aufl. Köln – Weimar – Wien : Böhlau, 2004, s. 9-127. ISBN 3-8252-8273-2.

⁶ HOCHEDLINGER, ref. 3, s. 29-30.

⁷ Např. studie z novověké diplomatiky zabývající se korespondencí papežské kurie se zástupci kurie na tridentském koncilu (SICKEL, Theodor. *Römische Berichte I*. Wien : Akademie der Wissenschaften, 1895), považovaná za vůbec první využití novověkého materiálu, nebo významná práce z českého prostředí o české dvorské kanceláři (STLOUKAL, Karel. *Česká kancelář dvorská 1599-1608. Pokus z moderní diplomatiky*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1931).

posuzovat samostatně, tedy hledat v nich charakter listiny, mandátu nebo listu. Existuje tedy možnost zařazení jednotliviny zároveň do dvou kategorií – aktový materiál a list (nebo mandát či listina).

Ale ani rozdělení na listiny, mandáty a listy není úplně bezproblémové. Například mezi písemnostmi, které by tradiční rozdělení zahrnuje do kategorie listů, lze v novověkém materiálu najít významné rozdíly z hlediska obsahu a právní validity. Lze například jako prostá sdělení chápat i oficiální úřední hlášení, zápisy z jednání, účty nebo žádosti? Také různá úřední hlášení od podřízených úřadů k nadřízeným nelze brát jednoduše za pouhé listy. Sdělované údaje totiž mnohdy překračují rámec nezávazných sdělení, protože přinášejí pro příjemce relevantní a reálné informace, které jsou pořizovány za účelem řízení státu nebo jeho části. Nelze o nich tvrdit, že by postrádaly jakoukoliv právní validitu, protože mohou být závažností svých údajů uplatněny i v případném sporném řízení. Také listiny a mandáty nelze od sebe v některých případech jednoznačně oddělit. Některé písemnosti listinného charakteru obsahují v dispozici vedle udělených výsad i mandáty, vyzývající k určenému chování. Tak je tomu v případě rozličných paragrafů městských práv, cechovních řádů nebo různých patentů.

Tradičním dělením diplomatického materiálu na jistý počet kategorií se dostává do konfliktu také pojmenování konkrétních druhů písemností, používaných v obecném historickém diskursu. Ty v principu není možné jednoznačně propojit a případně ztotožnit se stávajícími kategoriemi. Nelze například označit všechny diplomy za listiny, protože formou diplomu může být vydán i mandát. Písemnosti papežské kanceláře označované jako listy (*litterae cum filo serico, cum filo canapis, clausae*)⁸ mohou přinášet listiny, mandáty i listy. Samy mandáty (příkazy) zase mohou být publikovány formou otevřeného listu (*patentu*), zavřeného listu (*misivy, listu poselacího, reskriptu*) nebo dekretu. Zavřený list může ale obsahovat i prosté sdělení. Tzv. kategorie listina, mandát a list lze tedy chápat pouze jako právní termíny.

Důvod tohoto konfuzečního stavu lze hledat především v tom, že se v jednom termínu mísí dvě základní roviny, které v sobě obsahuje jakýkoliv dokument (archiválie), s nímž se můžeme setkat. První rovinu tvoří layout (vzhled) písemnosti, druhou její právní obsah. Obě jsou rovnocenné, jsou v písemnosti přítomny současně a společně, a teprve jejich prolnutí vytváří konkrétní typ písemné produkce.

První rovinu představuje layout písemnosti, tedy konkrétní fyzický vzhled společně s jejím vnitřním uspořádáním (pořadím formulí dokumentu). Druhá rovina je právně-obsahová a je určena obsahem písemnosti a jejím právním charakterem.

Layout písemností vychází ze dvou aspektů analýzy diplomatického materiálu, totiž z tzv. vnitřních a vnějších znaků písemností.⁹ Lze konstatovat, že vzhled a vnitřní uspořádání dokumentů je bezprostředně svázán s prostředím, s konkrétním vydavate-

---

⁸ BRESSLAU, Harry. *Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien I*. Leipzig : Verlag von Veit und Comp., 1912, s. 81-82.

⁹ Pojem je běžně používaným viz např. BRESSLAU, ref. 8, s. 5-6; MEISNER, ref. 2, s. 97-141; ŠEBÁNEK – FIALA – HLEDÍKOVÁ, ref. 1, s. 29-34; HOCHEDLINGER, ref. 3, s. 118-170.

lem, u něhož písemnost vznikla. Vždy odpovídá možnostem tohoto prostředí, to znamená postavení vydavatele ve společnosti a je výsledkem jeho intelektuálních a technických možností (které má k dispozici) i tradic.

Layout písemných dokumentů vykazuje vysokou proměnlivost, písemnosti jednotlivých vydavatelů se od sebe vzájemně více či méně (ale někdy zásadně) odlišují, přičemž některé jejich druhy přísluší pouze konkrétnímu vydavateli. Proto je v podstatě nemožné stanovit nějaký druh, který by byl užíván obecně a všemi.

Po dlouhodobém potýkání se s písemným materiálem lze konstatovat, že:

- Každý vydavatel používá k vyřizování záležitostí své specifické druhy písemností, jejichž layout je určován jeho možnostmi. Výsledné produkty odpovídají postavení vydavatele ve společnosti a jejímu správnímu systému, dále technickým prostředkům, které má k vyhotovování písemné produkce k dispozici, odráží se v nich i jeho tradice.
- Specifické druhy písemností jednoho vydavatele principiálně nemohou být používány dalšími vydavateli. Písemnosti vydavatelů stejné úrovně mohou ale vycházet ze stejného layoutu a mohou si být podobné (viz dále).
- Z vydavatelských kanceláří vychází (a vycházel) pouze konečný počet druhů písemností. Jejich množství vychází z kompetencí vydavatele a obecně se postupně rozšiřuje. Těchto několik druhů se potom používá pro vyřízení celé agendy vydavatele, i když ta se skládá z celé palety různých kvalitativně (a právně) diferencovaných záležitostí a vysoce převyšuje počet druhů vydávaných písemností. Zejména ve starších dobách nebyl jejich počet nikterak velký, z hlediska layoutu vypadaly písemnosti velmi podobně, přestože nesly rozdílný obsah. Institucí, která předznamenávala další vývoj, je zejména papežská kancelář, která používala vedle sebe formálně odlišné typy písemností, například privilegia (slavnostní), listy (cum filo serico, cum filo canapis, clausae) atd.¹⁰ Ji posléze doplnily velké kanceláře panovnické, u nichž se také písemná produkce začala diferencovat,¹¹ přičemž hlavním rozlišovacím znakem bylo umístění pečeti. Můžeme se setkat s diplomy s pečetí přivěšenou, mandáty s pečetí přitištěnou a (zavřenými) listy, které pečeť uzavírala. Až teprve později můžeme mluvit přímo o specializaci některých z nich, kdy určitá forma byla svázána s konkrétním obsahem (pas, školní vysvědčení, daňové priznání atd.).
- Používané druhy písemností se postupně vytvářely a zdokonalovaly svůj layout, což se projevovalo upevňováním formuláře, fixací částí textu na pevných místech (např. části textu nebo kancelářské poznámky na vyhrazeném místě psací látky) a doplňováním dalších atributů (např. podpisů pod písemnost, která je dosud postrádala). Jednotlivé druhy tak získávají svůj charakteristický vzhled a vnitřní ustrojení. Od jisté doby mohou být tytéž písemnosti zjednodušovány, aby se odstranila náročnost kancelářských prací a ušetřil se

---

¹⁰ Různé druhy písemností papežské kanceláře přináší přehledně např. FRENZ, Thomas. *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*. Stuttgart : Steiner, 1986.

¹¹ BRESSLAU, ref. 8, s. 62 a násl., zejména s. 63, pozn. 1.

personál (v předlitavské části rakouské monarchie k tomu došlo v rámci reformy Josefa II.).

- Obecně tedy neplatí, že by bylo možné druh písemného dokumentu vždy spojit s určitým obsahem. Ve starších dobách nebyly vydávané písemnosti používány pouze pro jeden účel, ale jejich prostřednictvím se vyřizovaly různé záležitosti. Teprve až později lze hovořit o rozšiřování druhů písemností a vytváření specializovaných typů, u nichž charakteristický layout odpovídá jednotnému právnímu obsahu. Příkladem tu mohou být z dřívější doby znaková privilegia (s vyobrazeným erbem), v nové době jsou to například pasy a jiné průkazy, rodné listy, vysvědčení a jiné podobné písemnosti.
- Layout písemností jednotlivých kanceláří se může ovlivňovat. Zejména vydavatelé na nižším stupni společenského žebříku obvykle napodobují formu písemné produkce výše postavených, a to zejména proto, aby zvýšili u svých písemností solidnost a věrohodnost a také jim dodali odlesk vyššího postavení. Jiný motiv podobnosti vychází z existence vydavatelů stejného zaměření, vycházející ze správního rozdělení státu (krajské nebo okresní úřady, soudy, finanční správa). V novověku, ale zejména v moderní době se pro ně vytvářejí písemnosti se stejným layoutem, který někdy přechází až do předepsaného formuláře. I když tedy tyto písemnosti vypadají na první pohled stejně, nejsou tytéž a v drobnostech se mohou lišit. V principu stále platí, že písemnosti kanceláře českého krále budou v principu jiné, než písemnosti kanceláří jiných králů, polského, francouzského či jiného krále, stejně tak bude rozdílná písemná produkce papežské kanceláře od písemností jiných církevních hodnostářů. Stejně tak se budou od sebe odlišovat písemnosti konkrétních měst, zeměpanských úřadů monarchie.

Druhá rovina písemnosti je určena jejím obsahem, který může v některých případech nabývat právních charakteristik. Podle právně-obsahového kritéria lze dokumenty rozdělit do více skupin. Ty nemají nahradit dosavadní kategorie, jedná se o rozřazení diplomatického materiálu na skupiny podle charakteru jejich obsahu. Tyto charakteristiky lze vymezit například takto:

Listiny – tak lze označovat písemnosti, jejichž obsah vydává svědectví o nějaké právní skutečnosti nebo ji samy ustavují. Jejich platnost je v principu trvalá, ale může být změněna vydáním jiné písemnosti s listinným obsahem, může být i omezená, přesně definovaná a vymezená v písemnosti samé. Listin existuje více druhů i mnoho jejich konkrétních typů,¹² ale lze mezi nimi vidět další podskupiny jako:

- kontrakty (smlouvy tržní i politické, ale také donace nebo imunity jako specifický typ kontraktu)
- potvrzení (konfirmace, vidimusy, dosvědčení, vysvědčení)
- rozhodnutí (rozsudky...)
- oprávnění (pasy, průkazy, erbovní privilegia...)
(případně i další...)

---

¹² BRESSLAU, ref. 8, s. 52 n.

Mandáty – jsou písemnosti, které obsahují příkaz s platností obecně omezenou jeho vyplněním. Většinou jsou to písemnosti, které nadřízené osoby nebo instituce (král) adresují podřízeným. Může se jistě vyskytnout i příkaz trvalé platnosti, který prodlužuje platnost mandátu. Mohou nastat i situace, kdy mandát pro jednu osobu znamená udělení výhody pro jinou.¹³

Normativní nařízení – jsou takové písemnosti, které svou povahou stojí mezi listinami a mandáty. Upravují obecná pravidla chování ve vymezené oblasti života společnosti. Uvádějí se v platnost na příkaz vydavatele, obsahují jeho příkazy, ale zároveň mohou zakotvovat a ustanovovat různé výhody a práva pro příjemce. Jsou to tedy soubory práv a povinností shrnuté do jednoho textu, který bývá často formátován do odstavců (ve starších dobách jsou uvozeny slovem *Item*, v novověku bývají zpravidla číslovány). Pod toto označení lze zařadit různá městská a horní práva, zákony, nařízení, patenty, instrukce apod.

Úřední hlášení (informace, výkazy, přehledy) – jsou takové písemnosti, které vznikly činností nižších úřadů nebo subalterních úředníků. Obsahují hlášení nadřízenému orgánu, buď vyžádané vyšší institucí, nebo vzniklé z vlastní povinnosti nižšího úřadu či úředníka, ale z pověření úřadu.

Oficiální zápisy – tak lze označit záznamy oficiálního úředního jednání pravidelně nebo příležitostně konaného (zápisy z jednání, výslechy, protokoly z jednání...). V některých případech jsou opatřeny podpisy zúčastněných. Ačkoliv se tyto zápisy velmi blíží listině (usnesení, resolutum), mnohé z nich mají pouze přípravný charakter pro další úřední postup (jsou pouze krokem v úředním postupu). Usnesení úřadů se realizují teprve vydáním listiny nebo mandátu.

Žádosti (supliky) – jsou písemnosti od jednotlivců nebo nižších úřadů vyšším, obsahující žádost nebo prosbu, za jejímž vyplněním stojí materiální prospěch nebo úleva povinnosti.

Sdělení (listy) – jsou písemnosti, které obsahují různá (přátelská) sdělení nebo dotazy.

Předlohy – vzory pro sestavování jednotlivých konkrétních druhů expedovaných úředních písemností (formulářové sbírky, vzorníky písemností...).

Evidenční záznamy – písemné záznamy sloužící k evidenci písemností, případně manipulaci s nimi (v českém prostředí registra ve starší době, ta pak byla nahrazena různými protokoly, principiálně seznamy vydávaných písemností jednotlivých druhů...).

Pomocné záznamy – všechny písemné záznamy pořizované pro nejrůznější účely chodu kanceláře (tituláře, seznamy úředníků, vzory služebních přísah, soukromá sepsání práv...).

Účty – písemnosti dokládající operace účetní povahy (účetní knihy, výkazy, jednotlivé účty...).

Pamětní záznamy – písemné záznamy pořizované pro paměť, pro případnou pozdější potřebu jako svědectví průběhu nějakého (právního) činu (akty jako předchůdci

---

¹³ Např. biskupovi mandátem nařízená ochrana kláštera znamená pro klášter sám posílení existence a oporu před napadáním.

listin, pamětní záznamy o založení nebo darování [bez autorizace původce právního činu], různé „Pro memoria“ a noty...).

Mimo uvedené skupiny mohou existovat i další a nepochybně s rozvojem bádání budou vymezeny. Nelze také vyloučit, že budou mezi dokumenty takové písemnosti, které podle právního obsahu budou moci být zařazeny do dvou (nebo i více) skupin. Takové přechodné typy vyplývají z charakteru historických pramenů a života vůbec. Smyslem rozdělení písemností podle právně-obsahového kritéria není nahrazení nebo zjemnění kategorií diplomatického materiálu, ale poukázání na daleko barvitější obsahovou stránku historických pramenů.

Ve zmíněných dvou rovinách lze posoudit každou písemnost, ať má podobu jednotliviny nebo souboru, knihy či spisu, její konečná charakteristika bude určena prolnutím těchto dvou hledisek. Přihlédnutí k nim může představovat východisko ze současných terminologických nejasností. Následujících několik příkladů chce dokumentovat, že konkrétní písemnost může obsahovat texty rozdílné právně-obsahové náplně.

Např. *litterae cum filo serico (litterae de gratia)* papežské kanceláře, tedy listy s honosnějším layoutem a přivěšením olovené buly na hedvábných nitích, jsou svým obsahem listinami, jejich jiný druh, jednodušší *litterae cum filo canapis (litterae de iustitia)*, přinášejí většinou mandáty,¹⁴ ale v některých případech také texty listinného charakteru. Různé panovnické diplomy s přivěšenou pečetí, přestože vypadají podobně, obsahují listiny i mandáty, ale také jsou mnohé z nich normativními nařízeními, kde se zápisy listinného charakteru (udělené výsady) mísí s příkazy (mandátní charakter). Typickým příkladem takových textů, vydávaných formou panovnických diplomů s přivěšenou pečetí, jsou např. městská práva. Také reskripty rakouských dvorských úřadů,¹⁵ které se postupně vyvinuly ze středověkých zavřených listů (v předbělohorské české dvorské kanceláři císaře Rudolfa II. se nazývaly jako list poselací nebo také *misiva*¹⁶), obsahují obvykle příkazy (mandáty), ale jejich náplní může být i prosté sdělení.

Někdy je v rozporu layout písemnosti s jejím názvem. Např. tzv. toleranční „patent“ Josefa II. pro Předlitavsko z roku 1781 nebyl vydán formou patentu, ale toleranční zásady byly vrchním zemským úřadům v příslušných zemích monarchie nejprve oznámeny reskriptem a poté jimi vytištěny jako cirkulář. Z právně-obsahového hlediska lze tento text označit jako normativní nařízení.¹⁷

V některých případech došlo k posunu právního obsahu písemnosti. Typickým příkladem tohoto jevu je dekret. Termín je znám ze starého Říma, kde existovala takto

---

¹⁴ Viz BRESSLAU, ref. 8, s. 81-82.

¹⁵ K písemnosti viz HOCHEDLINGER, ref. 3, s. 188-189.

¹⁶ STLOUKAL, ref. 7, s. 76-77.

¹⁷ SVITÁK, Zbyněk. Diplomatické poznámky k vydání tolerančního „patentu“ na Moravě. In JORDÁNKOVÁ, Hana (ed.). *Alis volat propriis*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Ludmily Sulitkové. Brno : Statutární město Brno, Archiv města Brna – UJEP Ústí nad Labem – Zemský archiv v Opavě, 2016, s. 441-456. ISBN 978-80-86736-49-5. Ze všech zemí Předlitavska pouze hornorakouské gubernium nechalo toleranční zásady vytisknout jako patent, ale svůj, nikoliv tedy císařský patent Josefa II.

pojmenovaná nařízení, usnesení nebo rozsudky soudů různé úrovně. Královská nařízení středověku byla publikována v privilegiální formě pod názvem diplomy. Jejich alternativní název zní *praecepta*¹⁸ a obsahují texty listinného charakteru, ale i mandáty. Podobný charakter mají v uherské diplomacii písemnosti nazývané dekrety.¹⁹ Stejnomené písemnosti české dvorské kanceláře, které se vyvinuly po polovině 16. století jako zcela nová písemnost (na rozdíl od jiných objektivně stylizovaná a bez panovníkova podpisu), ve svých počátcích mohly obsahovat mandáty, sdělení, ale také i záznamy listinného charakteru²⁰ (čímž upomínají na původní právní význam svého názvu). Už v 16. století ale převážily dekrety s mandátním obsahem a tento typ písemnosti vydávaly dvorské úřady pro Předlitavsko až do moderní doby. Nemají ale stejný charakter jako novověké dekrety uherské kanceláře.²¹ Původní charakter dekretu jako nařízení nebo rozhodnutí se přenesl v některých případech do současnosti jako prezidentské dekrety nebo např. dekrety na byt. Písemnosti se stejným názvem obsahují jak mandáty, tak ustanovení listinného charakteru.

Proto se jako důsledek navržené metodiky jeví nutnost odděleného zkoumání písemné produkce konkrétních vydavatelů. Při popisu diplomatických znaků písemností různých vydavatelů lze velmi snadno zjistit, že se vzájemně liší, a to někdy dosti podstatně. Kupříkladu reskripty rakouské dvorské kanceláře se nejen vizuálně, ale také použitými formullemi liší od reskriptů pruského prostředí.²² Mnohé druhy písemností existují pouze v jednom vydavatelském prostředí, zatímco jiné je nezná²³ nebo,

---

¹⁸ BRESSLAU, ref. 8, s. 53.

¹⁹ LEHOTSKÁ, Darina. Uherské dekrety a Tripartitum ako súhrn stredovekého a východisko novovekého diplomatického vývinu. In *Historica – Zborník Ústavu marxizmu-leninizmu a Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986, s. 35.

²⁰ CULKOVÁ, Dagmar. Dekrety české kanceláře v době předbělohorské. In *Paginae historiae*, 2008, roč. 16, s. 12-14. ISSN 1211-9768.

²¹ ROHÁČ, Juraj. Královské dekrety v uhorskej diplomatike. In *Historica 46. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 2005, s. 89-98. ISBN 80-223-2025-0.

²² Pro prostředí rakouské monarchie viz HOCHEDLINGER, ref. 3, s. 188-189; pro pruské prostředí SCHMIDT, Gerhard. *Aktenkunde des Staates I*. Potsdam : Fachschule für Archivwesen, 1959, s. 125-128, vyobrazení SCHMIDT, Gerhard. *Beispielsammlung zum Lehrbrief „Aktenskunde des Staates“*. Potsdam : Fachschule für Archivwesen, 1959, Abb. 19 a, b. Zatímco habsburský reskript začíná intitulací oddělenou od textu, pruský slovem „von“, které je v rakouské tradici vyhrazeno pro dekrety. Oba z právně-obsahového hlediska obsahují mandáty (ale obsahem habsburských jsou mnohdy normativní nařízení) a jsou určeny pro komunikaci s nižší úrovní správního aparátu.

²³ Příklady rozdílnosti diplomatických prostředí a snahy o jejich terminologické propojování viz např. STEIN, Wolfgang Hans. Die Klassifikation des französischen und französischsprachigen Schriftgutes der frühen Neuzeit in deutschen Archiven zwischen deutscher Aktenkunde und französischer diplomatie moderne. In *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde* (= AfD), 1998, 44. Jg., s. 211-274; KLOOSTERHUIS, Jürgen. Amtliche Aktenkunde der Neuzeit. (Ein hilfswissenschaftliches Kompendium). In *AfD*, 1999, 45. Jg. s. 465-563; BARBICHE, Bernard. La diplomatie royale française de l'époque moderne. In *AfD*, 2006, 52. Jg. s. 417-427. ISSN 2194-5020; k rozdílnosti rakouského a pruského prostředí viz HOCHEDLINGER, ref. 3, s. 171-235 a SCHMIDT, *Aktenkunde*, ref. 22, s. 112-175.

jak bylo ukázáno na výše zmíněném příkladu dekretů, jsou v různých dobách a místech chápány různě, i když nesou stejné pojmenování. V takové situaci je jen velmi obtížné stanovovat obecnější typy s celoevropskou platností. Jestliže to bylo možné v období středověku, novověk těmto snahám nepřeje. Je tedy praktické zabývat se písemnou produkcí konkrétních vydavatelů a potom případně hledat mezi jejich písemnostmi styčné body.

Zdá se, že náhrada dělení diplomatického materiálu na kategorie jejich posuzováním ze dvou rovin, právně-obsahové a formální (layoutu), vede k rezignaci na „obecné“ diplomatické termíny. Není ale jisté, a to pro výše zmíněné výhrady k problematice fungování kategorií a jejich návaznosti na konkrétní pojmenování písemností, zda je v současnosti vůbec možné rozdělit písemnou produkci jako celek na několik obecných druhů, které by ji v úplnosti charakterizovaly. Nebylo by schůdnější nejprve prozkoumat písemnou produkci relevantního množství jednotlivých vydavatelů a teprve na tomto základě vyhodnotit získané informace a stanovit obecnější termíny? A nebudeme písemnostem rozumět lépe, když oddělíme layout od jejich obsahu?

BRAUCHEN WIR DIE SG. KATEGORIEN DES DIPLOMATISCHEN MATERIALS?

SVITÁK, Zbyněk

Die Studie beschäftigt sich mit der Problematik der Kategorisierung vom diplomatischen Material. Sie weist auf zwei Kriterien innerhalb eines Systems hin, auf verschiedene Zahl der Kategorien bei verschiedenen Diplomatikern, und auch auf unterschiedliche Urkundeneinteilung vor allem im deutschsprachigen Raum. Die Systematik der ursprünglichen Kategorien war ursprünglich für die Analyse von mittelalterlichen Urkunden entwickelt, und ihre Anwendung auf die Mannigfaltigkeit der Urkunden der Neuzeit verursacht Schwierigkeiten und terminologische Unklarheiten.

Der Grund dafür liegt wohl darin, dass sich in einem Ausdruck zwei Grundebenen vermischen, die alle Archivalien in sich beinhalten. Die erste ist das Layout – das Äußere der Urkunde, die zweite ihr Inhalt. Beide sind gleichwertig, beide sind in der Urkunde zugleich präsent und nur gemeinsam gestalten sie den konkreten Typ der schriftlichen Produktion.

Das Layout des Schriftguts (konkretes physisches Aussehen und formale Gestaltung) kommt aus der Analyse seiner inneren und äußeren Merkmale heraus und entspricht dem diplomatischen Bereich des jeweiligen Verfassers. Dieser expediert nur eine beschränkte Zahl des Schriftguts (ein Modelbeispiel dafür wäre die Papstkanzlei), womit er alle Angelegenheiten erledigt. Die Sorten der verwendeten Urkunden kann man nicht immer mit konkretem Inhalt verbinden. Zudem kann sie kein anderer Verfasser verwenden. Das Layout des Schriftguts einzelner Kanzleien kann einander beeinflussen. Die Verfasser auf den unteren Stufen der Hierarchie ahmen die Form der schriftlichen Produktion der Vorgesetzten nach. Das andere Motiv der Ähnlichkeit, typisch für die Neuzeit, kommt aus der Existenz der Verfasser ähnlicher Orientierung und Stellung heraus (Kreis- oder Bezirksämter, Gerichte, Finanzverwaltung).

Die zweite Ebene ist juristisch-inhaltliche Ebene und sie ist durch den Inhalt der Urkunde und ihren rechtlichen Charakter bestimmt. Diesbezüglich kann man Dokumente in mehrere Gruppen einordnen, die ihren Inhalt gemeinsam mit der Rechtsgültigkeit charakterisieren, zum Beispiel in Urkunden, Mandate, normative Verordnungen, amtliche Meldungen, offizielle Aktennotizen, Ersuchen, Evidenzeinträge, Rechnungen usw.

Anhand der zwei erwähnten Ebenen kann jede Urkunde beurteilt werden. Ob es ein Einzelstück oder Kollektion ist, ein Buch oder Akte, ihre Endcharakteristik wird aus der Kombination dieser zwei Perspektiven entstehen. Einen Bezug darauf zu nehmen kann einen Ausweg aus den derzeitigen terminologischen Unklarheiten bieten.

Übersetzt von Jana Švabčíková

OCHRANA OSOBNOSTI A TEST VEŘEJNÉHO ZÁJMU VE SPOJENÉM KRÁLOVSTVÍ

MIKULÁŠ ČTVRTNÍK

Čtvrtník, M.: The Personal Data Protection and the Test of Public Interest in the United Kingdom. *Slovenská archivistika*, Vol 50, 2020, No 1, p. 123-145

The study deals with data protection in the public archives, the main focus is on the protection of the personal data and personality rights in the archives in the wider context of the issue of access to the public archive documents. It's an analytical case study that focuses on a specific regulation in the British legal system. It focuses on the main intentions and characteristics of the British legislation and specific archival practice. The study points to selected specific situations, models or special procedural settings with a regard to public archives from the central offices' provenance. A specificity of the British model is the introduction of multi-layered and multi-level testing of the public interest that is implemented to various levels during the administration of the documents and other archives, which is very thoroughly analysed in this study.

Key words: Access to archives, personal data protection, test of the public interest, protection period for the access to the archives, archival studies, United Kingdom

Jednou z klíčových oblastí archivní teorie, metodologie i praxe je oblast nazývaná jako přístup k archiváliím (v anglické terminologii „*access to archives*“).¹ Tato je přitom nedílně spojená s korpusem činností, které tím či oním způsobem vstupují do pole ochrany informací, ve specifickém případě archivnictví informací uchovávaných v archivních souborech. Kategorii chráněných informací v archivech i mimo ně existuje povícero, ať již jsou to přímo informace zařazené do utajovaného režimu, obchodní či bankovní tajemství a podobně. Zvláštní doménu přitom vytváří ochrana osobních údajů a osobnosti. Tato je realizována v právním státě na různých rovinách, přičemž jednou z nich je ochrana údajů vztáhnutelných k jednotlivci, fyzické osobě a vypovídajících o ní tím či oním způsobem. Specifický případ pak představuje ochrana osobnosti v archivech a archiváliích.

Ochrana údajů ve veřejných archivech a ve zvláštním případě také ochrana osobních údajů a osobnosti v archivech v širším kontextu problematiky přístupu k veřejným archiváliím se bude věnovat text následující studie. Půjde o případovou analytickou studii, která zaměří pohled na specifickou úpravu v britském právním řádu. Bude se soustředit na hlavní intence a charakteristiky, jimiž se vyznačuje britská právní úprava i konkrétní archivní praxe. Studie přitom poukáže na několik vybraných specifických situací, modelů, respektive zvláštních procesních nastavení se zvláštním zřetelem na veřejné archiválie z provenience centrálních úřadů.

---

¹ Studie je výstupem výzkumného projektu „Analýza zpracování osobních údajů v archiváliích“ (kód: VI20192022125) realizovaného v rámci Programu bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2015 – 2022 (BV III/1 – VS) Ministerstva vnitra.

Razantní přelom v politice přístupu k veřejným dokumentům, archiváliím a informacím vůbec znamenal rok 2000, kdy byl vydán zákon o svobodném přístupu k informacím (Freedom of Information Act, dále jen FOIA). Zákon převzal kompetenci normovat přístup k informacím a spolu s nimi i k veřejným dokumentům. Britský model na rozdíl od francouzského nevytváří systém strukturovaných přesně určených lhůt pro přístup k jednotlivým kategoriím informací, respektive dokumentů. Specifikem britského modelu je zavedení mnohohrstevnatého a víceúrovňového testování veřejného zájmu, které se realizuje hned v několika momentech při správě dokumentů a ze strany různých subjektů. Jde svým způsobem o decentralizované řešení. Nastává přitom hned několik odlišně formovaných podob testování.

Test veřejného zájmu: výjimky ze svobodného přístupu k informacím

Na prvním stupni se testování odvíjí od obecného práva veřejnosti na prakticky okamžitý přístup k informacím. Příslušný zákon o svobodném přístupu k informacím ovšem stanovuje soubor určitých kategorií informací představujících výjimky („*exemptions*“) od tohoto požadavku okamžité přístupnosti. Tyto výjimky jsou přitom dvojího rázu. Zaprvé jde o tzv. *absolutní výjimky* („*absolute exemptions*“).² V jejich případě není veřejný subjekt nucen informace zpřístupnit, přičemž nemusí provádět žádné další posuzování. Mezi tyto výjimky spadají například informace, které jsou dostupné jinými prostředky, soudní dokumenty, důvěrné informace a některé další včetně osobních údajů po dobu života dotčených osob. Druhou skupinu tvoří tzv. *podmíněné výjimky* („*qualified exemptions*“), jimiž jsou například informace plánované pro budoucí publikaci, údaje z oblasti zdraví a bezpečnosti, environmentální sféry, osobní údaje vztahující se ke třetím stranám, obchodní zájmy a některé další.

U těchto podmíněných výjimek vykrytalizoval ve Spojeném království postupem času důkladný propracovaný procesní postup *testu veřejného zájmu* („*public interest test*“) realizovaný ze strany veřejných subjektů včetně archivů a stojící za bližší pozornost.³ Britský systém navíc ještě rozčlenil veškeré výjimky do dvou základních kategorií. První z nich jsou výjimky dle druhu příslušné informace („*class-based exemption*“). V jejich případě nemusí příslušný veřejný subjekt dále argumentovat, proč informaci nezpřístupní, jaké zájmy by byly poškozeny otevřením dané informace, a nemusí tedy provádět testování veřejného zájmu. Téměř všechny absolutní výjimky jsou přitom právě výjimky *class-based*. Druhou kategorií jsou výjimky založené na poškození určitých zájmů („*prejudice-based exemption*“), kdy musí veřejný subjekt prokázat, že a jakým způsobem by zpřístupněním požadované informace či dokumentu došlo k poškození zájmů specifikovaných v příslušné výjimce a musí provádět testování veřejného zájmu.⁴

---

² Freedom of Information Act 2000 (dále jen FOIA 2000), Part I, Section 2 (3).

³ K testu veřejného zájmu přehledně srv. materiál připravený Úřadem komisaře pro informace (Information Commissioner's Office, dále jen ICO), *The Public Interest Test. Freedom of Information Act*, dostupné na webu: https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/1183/the_public_interest_test.pdf (ověřeno 7. května 2020).

⁴ institutu výjimek z FOIA srv. materiál britského Národního archivu *Freedom of Information Exemptions* (Kew 2016, reviewed 2019), kde je uvedena také přehledná tabulka specifikující jednotlivé výjimky a jejich kategorie včetně konkrétních lhůt. Text je dostupný na webu:

Samotný test veřejného zájmu spočívá v principu v tom, že veřejný subjekt váží na jedné straně veřejný zájem na tom, aby informace zůstala uzavřená a výjimka z její otevřenosti platila, a na druhé straně veřejný zájem na jejím otevření, a to vždy s ohledem na aktuální okolnosti a souvislosti.

Testování veřejného zájmu přitom provádí každý příslušný veřejný subjekt sám, v čemž spočívá důležitý prvek britského decentralistického modelu. Specifičnost tohoto modelu se pak odráží v existenci nemalého množství metodik a kodexů správné praxe. Potřeba jejich vzniku je dána zároveň tím, že testování veřejného zájmu představuje proces, který je britským právním řádem formován vedle zákonných předpisů podstatným způsobem také britským specifíkem, a totiž oblastí obecného práva (common law) tvořeného soudní soustavou prostřednictvím precedentů. Pro oblast testu veřejného zájmu v oblasti zpřístupňování informací, dokumentů a archiválií a pro posuzování výjimek založených na poškození určitých zájmů („*prejudice-based exemptions*“) jako jeden z těchto precedentů hraje významnou roli případ *Christopher Martin Hogan and Oxford City Council v the Information Commissioner* z roku 2006, jež si za jedno z významných východisek svého posuzování v této oblasti vzal také britský Úřad komisaře pro informace (Information Commissioner's Office, dále jen ICO), britský nezávislý úřad pro oblast informačních práv, přístupu k informacím a ochranu soukromí.⁵

Při testování veřejného zájmu musí veřejný subjekt brát v potaz celou řadu veřejných zájmů. Na straně veřejného zájmu na přístupnosti informace vystupují mimo jiné takové momenty, jako je ohled na transparentnost. „*Existuje obecný veřejný zájem na podporování transparentnosti, odpovědnosti, veřejného porozumění a vtáhnutí veřejnosti do demokratických procesů.*“⁶ Jiným důvodem pro přístupnost informace je veřejný zájem na tématu, které má široký společenský dopad, například realizace veřejných politik. Dalšími motivy mohou být také možnost kontrolovatelnosti, která je podmíněna dostupností veškerých relevantních dat, podpora správného rozhodování veřejné správy a podobné. Pokud například panuje podezření ze špatného výkonu veřejné správy, porušování zákona a podobně, získává tím velmi na váze veřejný zájem na otevření informace ve srovnání s protilehlým veřejným zájmem například na ochranu osobních údajů třetích osob, obchodních zájmů a podobně.

V případech kategorie výjimek založených na předpokladu poškození určitých zájmů („*prejudice-based exemption*“), kam spadají oblasti, jako jsou zahraniční vztahy, obrana, hospodářství, veřejné záležitosti, obchodní zájmy, hraje v britském právním řádu významnou roli zmíněný případ *Christopher Martin Hogan and Oxford City Council v the Information Commissioner*. ICO s odkazem na soudní rozsudek v tomto případě vyabstrahoval postup, jaký by měl být uplatňován v případě testu poškození („*prejudice test*“).⁷ Nejprve je třeba identifikovat veřejné zájmy, které v příslušném

---

<https://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/freedom-of-information-exemptions.pdf> (ověřeno 7. května 2020).

⁵ *Christopher Martin Hogan and Oxford City Council v the Information Commissioner*, Appeal Numbers: EA/2005/0026, EA/2005/0030, 17. října 2006. Další důležité judikáty v této sféře jsou shrnuty v ICO, *The Public Interest Test. Freedom of Information Act*.

⁶ ICO, *The Public Interest Test. Freedom of Information Act*, bod 29, s. 12.

⁷ ICO, *The Prejudice Test. Freedom of Information Act*. 2013, s. 5an.

případě připadají v úvahu. Ve druhém kroku by měla být nalezena podstata jejich hypotetického poškození, přičemž zde jde v základu o „schopnost prokázat, že existuje určitá příčinná vazba mezi potenciálním zpřístupněním a poškozením a že toto poškození je reálné, aktuální a významné.“⁸ Příčinná vazba přitom má mít logický základ a neměla by být pouze hypotetickou domněnkou. Nakonec je třeba posoudit pravděpodobnost, že by takové poškození mohlo nastat. Měly by přitom být posuzovány okolnosti, za nichž by k takovému poškození mohlo dojít, míra jistoty, s jakou by mohlo být způsobeno následné poškození a samotná frekvence potenciálního výskytu. Britské common law pak obsahuje precedenty, které se vyrovnávaly s tím, jak přesně definovat pojem pravděpodobnosti poškození, jak ji měřit, diferencovat a určovat její roli při testování potenciálního poškození.⁹ Britský ICO zde vyšel z rozsudku ve jmenované soudní kauze, který diferencoval principiálně dvě základní míry pravděpodobnosti. Silnější míra nastává tehdy, pokud je pravděpodobnější, že v případě zpřístupnění informace poškození nastane, než že by nenastalo (varianta „would“).¹⁰ Slabší pravděpodobnost platí tehdy, pokud sice existuje vážné riziko poškození, ale nelze tvrdit, zda je pravděpodobnost poškození v případě zpřístupnění větší či menší než 50 % (varianta „would be likely“). Jednu z těchto dvou možností by měl veřejný subjekt rozhodující o nezpřístupnění informace explicitně jmenovat a zdůvodnit.

V samotném nitru testování veřejného zájmu v případě podmíněných výjimek, respektive výjimek založených na poškození určitých zájmů se přitom nachází proces vážení jednotlivých argumentů a veřejných zájmů ze strany veřejných subjektů, přičemž se detekuje závažnost každého z nich a informace je zveřejněna, pokud převáží veřejný zájem na zpřístupnění.¹¹ Při vážení se berou v potaz taková kritéria, jako například pravděpodobnost poškození příslušného veřejného zájmu, závažnost potenciálního poškození. ICO zmiňuje jeden soudní případ z roku 2010, v něm tento úřad sám figuroval.¹² Jednalo se o spor o zpřístupnění údajů o experimentech na zvířatech prováděných na Oxfordské univerzitě. Univerzita nechtěla zpřístupnit určité údaje o těchto experimentech s odůvodněním, že by to mohlo ohrozit bezpečnost některých zaměstnanců univerzity ze strany ochránářských extremistů v podobě bombových útoků či žhářství. Soud toto uznal s tím, že převážilo riziko ohrožení zaměstnanců univerzity nad poškozením veřejného zájmu na zpřístupnění informací.

---

⁸ *Christopher Martin Hogan and Oxford City Council v the Information Commissioner*, bod 30, s. 8.

⁹ Tak například *John Connor Press Associates v Information Commissioner* EA/2005/0005, 25. ledna 2006; *Mr Justice Munby in R (on the application of Lord) v Secretary of State for the Home Office* [2003] EWHC 2073, (Admin), 1. září 2003; *John Connor Press Associates v Information Commissioner* EA/2005/0005, 25. ledna 2006; *Christopher Martin Hogan and Oxford City Council v the Information Commissioner*. Cit. dle ICO, *The Prejudice Test. Freedom of Information Act*.

¹⁰ ICO, *The Prejudice Test. Freedom of Information Act*, body 27-39, s. 8-11.

¹¹ ICO, *The Public Interest Test. Freedom of Information Act*, body 53-69, s. 22-28.

¹² *In People for the Ethical Treatment of Animals Europe (PETA) v Information Commissioner and University of Oxford* EA/2009/0076, 13. dubna 2010.

Toto vážení jednotlivých veřejných zájmů lze jinými slovy vyjádřit jako test proporcionality. Obdobný test proporcionality vykrytalizoval v britském právním řádu i v jiných oblastech ochrany údajů, mezi nimiž figuruje rovněž ochrana osobních údajů a specifický princip, s nímž pracuje britské právo, a totiž povinnost důvěrnosti. Přesto však tato testování nejsou totožná, v určitém ohledu je zaměřen jejich akcent opačným směrem, jak se ukáže vzápětí.

Porušení povinnosti důvěrnosti: Test veřejného zájmu jako test proporcionality

Veřejné instituce včetně archivů musejí při rozhodování o přístupu k dokumentům a archiváliím a ochraně údajů v nich zohledňovat i další perspektivy a provádět testování veřejného zájmu i na dalších rovinách. Významné místo zde má *povinnost důvěrnosti* („*duty of confidentiality*“). Zde již přichází výrazně ke slovu specifikum britského práva, a totiž oblast britského common law. Princip neporušení důvěrnosti se ovšem odráží i na rovině zákona, když jednou z pozoruhodných výjimek práva na přístup k informacím představují situace, kdy by otevření informace poskytnuté veřejnému subjektu osobou, ale také jiným veřejným subjektem znamenalo nedodržení důvěrnosti, s níž počítal a kterou předpokládal člověk či instituce, když se obracel na svého adresáta.¹³ Současně jde o výjimku, která nemá omezenou časovou platnost, nýbrž její trvání je neomezené. Z tohoto důvodu také archivy musejí zohledňovat povinnost důvěrnosti a testovat veřejný zájem v situacích, kdy se jedná o případné porušení důvěrnosti.

To samozřejmě neznamená, že každá informace, kterou si mezi sebou vyměňují občané a veřejné subjekty, je důvěrná. Zde již vstupuje do hry britské obecné právo, v němž vykrytalizoval pojem důvěrnosti a jejího porušení. V principu musí platit, že informace musí mít kvalitu důvěrnosti. To znamená, že nesmí být triviální, nesmí být přístupná jiným způsobem, musí být hodná ochrany ve smyslu, že někdo má skutečný zájem na tom, aby obsah informace zůstal důvěrný.¹⁴ Současně musí platit, že zpřístupnění takové informace by bylo žalovatelné. Přestože je důvěrnost informace výjimkou absolutní dle FOIA (viz členění výše), měla by i v jejím případě veřejná instituce provádět testování veřejného zájmu, v tomto případě zvažování, zda převažuje v konkrétním případě veřejný zájem na tom, aby byla důvěrnost porušena. Můželi se veřejná instituce opřít o *obranu veřejného zájmu* („*public interest defence*“) formou otevření určité informace jinak poskytnuté důvěrně, předpokládá britské *common law* v takovém případě nežalovatelnost.¹⁵

Zde jde již o velmi komplikovanou oblast práva, která se navíc s ohledem na kontinuitní proměny obecného práva stále vyvíjí, v poslední době navíc dosti dynamicky. ICO sumarizuje přehledně vývoj důležitých soudních precedentů v této oblasti zejména po roce 2000 a poslední vývoj ve vnímání institutu důvěrnosti ze strany britských

---

¹³ FOIA 2000, Part II, Section 41.

¹⁴ Srv. k tomu výklad ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41). Freedom of Information Act*. Version 1.1. 17.08.2017. Dostupné na webu: <https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/1432163/information-provided-in-confidence-section-41.pdf> (ověřeno 7. května 2020).

¹⁵ ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41)*, body 71-73, s. 21.

soudů.¹⁶ Ještě v 90. letech 20. století britské soudy obvykle uznávaly jako situace, kdy převažuje veřejný zájem na otevření informace nad zachováním její důvěrnosti, výjimečné případy typu, kdy otevření informace přinese důkazy typicky o porušení zákona, zneužití úřední moci, korupce a podobně. Zkraje tisíciletí byla soudy zpochybněna podmínka existence obdobných závažných případů. Brzy po vydání nového zákona o lidských právech,¹⁷ který do britského právního řádu implementoval evropskou Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, došlo k dalšímu významnému vývoji. Nově soudy začaly podstatněji zohledňovat právo na ochranu soukromého a rodinného života, ale na druhé straně také konkurenční právo na svobodu projevu, přístup k informacím a jejich šíření, tedy práva definovaná v evropské Úmluvě.¹⁸ To nakonec postupně vedlo k tomu, že se test veřejného zájmu začal stávat testem proporcionality. Jak zaznělo lapidárně v jednom ze soudních výroků: „*Předtím, než začal být účinný zákon o lidských právech, okolnosti, za nichž veřejný zájem a zveřejnění převážily nad povinností důvěrnosti, byly velmi limitované. Šlo o to, zda výjimečné okolnosti ospravedlnily nezohlednění důvěrnosti, která by jinak převážila. Dnes je test odlišný. Je o tom, zda omezení práva na svobodu projevu je za určitých okolností v demokratické společnosti nutné. Je to test proporcionality...*“¹⁹

Dnes se tedy navzájem poměřují dva veřejné zájmy, na jedné straně veřejný zájem na otevření informace, na druhé straně pak veřejný zájem na zachování její důvěrnosti. Jak ovšem upozorňuje ICO, jde v tomto případě o test veřejného zájmu odlišný od testu veřejného zájmu v případě podmíněných výjimek z FOIA, jak o nich byla řeč výše. U institutu podmíněných výjimek veřejný zájem pracuje principiálně ve prospěch otevření informace, jejíž uzavření – tedy získání výjimky z FOIA – nastane pouze tehdy, pokud převáží veřejný zájem na jejím znepřístupnění. V případě institutu zachování důvěrnosti je tomu naopak: předpokládá se převaha veřejného zájmu zachování důvěrnosti, jedině že by se ukázalo, že má v příslušných okolnostech větší váhu otevření informace.²⁰

Důvodů v oblasti veřejného zájmu, pro něž je možné porušit zásadu zachování důvěrnosti, je více, přičemž nelze podat jejich souhrnný výčet. Podívejme se jen na některé z nich. Jedním z nich je veřejný zájem na tom, aby – jak to definuje ICO – „*veřejné úřady byly transparentní, odpovědné a otevřené pro přezkoumání, například pokud by zpřístupnění údajů napomáhalo veřejnému porozumění aktuálních problémů a participaci na debatách o nich, nebo pokud by umožnilo jednotlivcům porozumění rozhodování veřejných subjektů dotýkajících se jejich životů a, v některých případech, podání námitek proti nim, či také pokud by usnadnilo odpovědnost a transparentnost v oblasti veřejných výdajů.*“²¹

---

¹⁶ ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41)*, body 74-87, s. 21-23.

¹⁷ Human Rights Act 1998.

¹⁸ Práva jsou definována v článku 8 a 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv – European Convention on Human Rights as amended by Protocols Nos. 11 and 14 supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 16.

¹⁹ Court of Appeal, *HRH Prince of Wales V Associated Newspapers Limited [2008] Ch 57*, bod 67. Cit. dle ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41)*, bod 79, s. 22.

²⁰ ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41)*, bod 81, s. 22.

²¹ ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41)*, bod 83, s. 22.

Jinou situací, kdy lze prolomit důvěrnost údajů, je odhalení porušení zákona, zneužití moci úřední, korupce. Není nutné přitom mít jistotu v těchto situacích, dostačuje přitom dle metodiky britského dohledového úřadu v oblasti přístupu k informacím a judikatury pouhé vážné podezření na základě důvěryhodného zdroje.²² Jiným důvodem pro porušení důvěrnosti je například také veřejný zájem na ochraně bezpečnosti.

To však samozřejmě neznamená, že by se měl princip důvěrnosti nezohledňovat. Naopak v případě příliš volného nakládání s ním by mohlo vést k narušení důvěry osob či právních subjektů svěřujících informace ve veřejné subjekty. Vždy je tedy třeba sledovat širší kontext a zvažovat, jak vyzdvihuje ICO, „*jakým způsobem vztah důvěry slouží veřejnému zájmu*“.²³

Je třeba ovšem dodat, že ve Spojeném království existuje dále celá řada kategorií osobních údajů, respektive dokumentů obsahujících je, kde je explicitně deklarována jejich důvěrnost a tedy také jejich zvláštní ochrana i na základě některých zvláštních předpisů, které musejí být brány v potaz také ze strany archivů při zvažování, zda žádanou informaci zpřístupnit či nikoliv. Ostatně ve Spojeném království existuje celá řada dalších zvláštních regulativů určujících specifické režimy přístupu a omezení pro určité zvláštní skupiny údajů, zdaleka nikoliv jen v okruhu osobních údajů. V roce 2005 došel tehdejší Department for Constitutional Affairs (v roce 2007 transformovaný na Ministerstvo spravedlnosti) k celkovému počtu 210 těchto regulativů zamezujících přístup k informacím.²⁴

Setrváme-li v oblasti osobních údajů, typickým příkladem jsou údaje vypovídající o sexuálních trestných činech, kdy přímo zvláštní zákon stanovuje, že nesmí být během života oběti zveřejněny žádné údaje, které by mohly vést k její identifikaci.²⁵ Obdobně je tomu v případě údajů o provedených potratech,²⁶ sexuálně přenosných chorobách²⁷, vůbec zdravotnické dokumentaci a v některých dalších podobných momentech.

Ale i v těchto případech ponechává britský právní řád prostor pro posuzování veřejného zájmu. Tedy i v případě zdravotnické dokumentace – přestože informace v nich *common law* považuje za důvěrné – tentýž *common law* v různých případech ustavil praxi, že i zde mohou nastat situace, kdy ve výjimečných případech převáží veřejný zájem na jejich otevření a kdy tedy lze zásadu důvěrnosti prolomit. S tím konvenuje také Kodex správné praxe pro oblast důvěrnosti v případě zdravotnické dokumentace vydaný britským Ministerstvem zdravotnictví, když veřejný zájem v této oblasti definuje tak, že za určitých specifických okolností může převažovat zájem společnosti na

---

²² ICO s odkazem na soudní rozhodnutí v případě Tribunal Decision in Moss v ICO and the Home Office (EA/2011/0081, 28 February 2011). Viz ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41)*, bod 86, s. 23.

²³ ICO, *Information Provided in Confidence (Section 41)*, bod 91, s. 24.

²⁴ *Review of Statutory Prohibitions on Disclosure*, Department for Constitutional Affairs 2005. Tento soupis dnes již není zcela aktuální, přesto poskytuje určitý přehled o šíři a složitosti práva vstupujícího do oblasti ochrany osobnosti ve Spojeném království.

²⁵ Sexual Offences (Amendment) Act 1992, Section 1 (1)

²⁶ *Abortion Regulations 1991*, Regulation 5: Restriction on disclosure of information.

²⁷ *National Health Service (Venereal Diseases) Regulations 1974*, Regulation 2: Confidentiality of Information.

otevření dat nad individuálním zájmem uchování jejich důvěrnosti.²⁸ Správce údajů musí přitom posuzovat potenciální poškození, které může nastat oběma stranám a zájmům (zájem společnosti versus zájem jednotlivce) tím, že se údaje otevřou. V základu je přitom jasně poukazováno, že v situacích, kdy není dán explicitní souhlas dotčené osoby s otevřením informací týkajících se jí a kdy nejde o zákonem dané situace, kdy tato data mají být poskytnuta v rámci různých úředních účelů, pro zpřístupnění těchto údajů třetím osobám musí existovat skutečně „*eminentní veřejný zájem*“ na takovém otevření.²⁹ Takový veřejný zájem pak *common law* shledal u případů, jako je například situace zabránění, odhalení či umožnění odsouzení vážného trestného činu, zabránění ublížení či poškození jiné osoby. V každém případě je třeba učinit vždy detailní záznamy postihující celý proces takového zpřístupnění údajů s detailním zdůvodněním, a pokud je to možné, mělo by být takové zpřístupnění konzultováno vždy s osobou, o jejíž osobní údaje se jedná.

Britský právní řád přitom podchycuje i takové specifické situace, jako je například porušení principu důvěrnosti v situacích whistleblowerských oznámení ze strany zaměstnanců, a to v obdobných a přesně stanovených případech (podezření na porušení zákona, ohrožení zdraví nebo bezpečnosti osob, riziko poškození životního prostředí a některé další).³⁰

Ovšem reflektovány jsou i situace, jako je zpřístupňování osobních údajů ze zdravotnické dokumentace pro vědecký výzkum. Britské Ministerstvo zdravotnictví v Kodexu správné praxe zmiňuje příklad zpřístupňování v těchto případech.³¹ Klíčové je přitom uplatnění principu proporcionality. Tak například v situaci, kdy by znamenalo velké úsilí získat souhlasy od pacientů a kdy by zároveň pravděpodobnost poškození zájmů pacienta zpřístupněním jejich zdravotních údajů pro vědecké účely byla zanedbatelná, lze takové materiály pro účely výzkumu otevřít i bez souhlasu pacienta.

Britské Ministerstvo zdravotnictví později vydalo ještě další metodický postup, jakým způsobem aplikovat princip zpřístupňování zdravotnické dokumentace v situacích uplatnění principu převažujícího veřejného zájmu na takovém otevření.³² V něm je popsán celý procesní postup, jak by mělo posuzování veřejného zájmu vypadat, jaké informace je třeba shromáždit, a jsou zde uvedeny také konkrétní příklady. Porušit důvěrnost osobních dat lze například v momentě, kdy pacient odmítá informovat svého sexuálního partnera/partnerku o tom, že trpí sexuálně přenosnou nemocí. Charakterizuje se, jak postupovat při posuzování, co je to vážný trestný čin, který je jedním z důvodů pro porušení důvěrnosti údajů. A nakonec jsou uvedeny některé konkrétní scénáře, které mohou nastat, a popisuje se, jak je třeba v nich postupovat.

---

²⁸ *Confidentiality. NHS Code of Practice*. Department of Health, November 2003, s. 6, bod 30, s. 13, bod 38, s. 15.

²⁹ *Confidentiality. NHS Code of Practice*, bod 11, s. 7, bod 14 b, s. 23, bod 28, s. 34, body 30-34, s. 34-35.

³⁰ Zde je příslušný Public Interest Disclosure Act 1998.

³¹ *Confidentiality. NHS Code of Practice*, bod 34, s. 35.

³² *Confidentiality: NHS Code of Practice. Supplementary Guidance: Public Interest Disclosures*. Department of Health, November 2010. Srv. také *Code of Practice on Confidential Information*. Health and Social Care Information Centre 2014.

„Historické dokumenty“ a archiválie: Ochranné lhůty pro přístupnost a testování na druhém stupni

V pomyslném druhém stupni je zajišťování ochrany údajů, respektive přístupu k informacím a dokumentům včetně testování proporcionality veřejných zájmů realizováno na rovině statusu tzv. *historických dokumentů* („*historical records*“). Přichází zde ke slovu obvykle již specificky archivní institut, běžný ve většině zemí, a totiž ochranné lhůty pro přístupnost dokumentů, respektive archiválií. Jakýkoli veřejný dokument se stává ve Spojeném království „historickým“ 20 let po svém vzniku, nezávisle na tom – a to je podstatné – zda se nachází v živé administrativě nebo byl již předán do archivu k trvalému uchování jako archiválie. Tyto *historické dokumenty* v naprosté většině zákon zbavil možnosti být výjimkami z pravidla otevřených informací, a tímto tedy veřejné dokumenty se statusem historických dokumentů současně otevřel veřejnosti.³³ V původní verzi přitom zákon stanovil lhůtu, po níž se veřejné dokumenty stávají *historickými dokumenty* ve výši 30 let, tato pak byla posléze v roce 2010 snížena na aktuálně stále platných 20 let.³⁴ Stejná lhůta platí rovněž pro povinnost předávání dokumentů s trvalou historickou hodnotou do archivu k trvalému uchování.³⁵

Ostatně institut **ochranných lhůt pro přístupnost archiválií** představuje obecně a nikoliv pouze ve Spojeném království velmi frekventovaný nástroj plnící několik funkcí zároveň.³⁶ Chrání některé příliš čerstvé, citlivé i cenné informace, jež by mohly být zneužity, ať již ke komerčním, obchodním i obecně mocenským účelům. Současně znamená refugium pro administrativu i archivy před hrozbou nutnosti reagovat okamžitě a v masivní míře na žádosti o zpřístupňování materiálů. Je přitom dobře známo, že nejžádanější jsou materiály nejmladší.

Ve Spojeném království byl poprvé v roce 1958 uzákoněn předpis reglementující nakládání s materiály veřejnoprávní provenience, tzv. zákon o veřejných dokumentech (Public Records Act). Tehdy byla nastavena velmi dlouhá lhůta znepřístupňující materiály veřejné provenience, a to – stejně jako v tehdejší Československu – celých 50 let!³⁷ Předtím zůstávaly veřejné písemnosti u svých původců dokonce ještě mnohem déle, přičemž jejich přístupnost dosti variovala. Zatímco v komunistickém

³³ FOIA 2000, Part VI, Chapter 36, Section 63-64.

³⁴ Constitutional Reform and Governance Act z roku 2010, chapter 25, kterým se změnila lhůta v článku 62-1 britského zákona o svobodném přístupu k informacím, FOIA 2000, chapter 36, section 62 (1) definujícím tzv. „historické dokumenty“ („*historical records*“). Přitom je třeba zohlednit následující sekci 63 ukládající obecnou povinnost poskytovat informace z „historických dokumentů“.

³⁵ Public Records Act 1958, Chapter 51, Section 3 (4).

³⁶ K institutu ochranných lhůt ve Spojeném království detailně viz ČTVRTNÍK, Mikuláš. Přístupnost veřejných dokumentů a ochranné archivní lhůty ve Spojeném království. Inspirace pro české archivnictví. In *Paginae historiae*, 2019, roč. 27, č. 1, s. 744-757. ISSN 1211-9768. K ochranným lhůtám v historicko-komparativní perspektivě různých zahraničních úprav srv. ČTVRTNÍK, Mikuláš. Ochranné archivní lhůty a přístup k veřejným dokumentům a archiváliím. Komparativně-historická analýza. In *Archivní časopis*, 2019, roč. 69, č. 4, s. 341-370. ISSN 0004-0398.

³⁷ Původní znění Public Records Act z roku 1958, Section 5 (1): „*Public records in the Public Record Office, other than those to which members of the public had access before their transfer*

Československu nemohla být o diskuzi nad takovou restrikcí přístupu k dokumentům veřejné provenience ani řeč, ve Spojeném království se ozývaly hlasy kritizující tento obranný val veřejné správy. Některé z nich byly velmi zvučné. Proslulý i kontroverzní britský historik A. J. P. Taylor (1906 – 1990) již vzápětí po skončení druhé světové války v roce 1947, tedy dlouho před schválením *Public Records Act*, kriticky poukázal na fakt, že britská vláda zpřístupňuje pouze dokumenty mladší roku 1885, tedy pouze více než 60 let staré materiály!³⁸ Vyzýval přitom, aby se otevřela dokumentace s počátkem vzniku až do roku 1914, případně až do 1919. Uvažoval tedy 30letou periodu, tedy takový ochranný polštář, který se později ze Spojeného království šířil nejen do některých zemí Commonwealthu, ale ujal se i v mnoha evropských státech. Jenže v poválečné Evropě v době začínající studené války nepanovala vhodná atmosféra pro uplatnění liberálně akcentovaných záměrů otevírat vládní dokumenty včetně rizika možného zneužití nepřátelskými mocnostmi. Taylorovy výzvy tedy zůstaly tehdy ještě nevyslyšeny. Přišly ke slovu až o 20 let později.

Mezitím ale Taylor nepřestal vytrvale upozorňovat na frapantní uzavřenost veřejných dokumentů. Když komentoval – pro něj příznačně vtipným a poutavým způsobem – průvodce po západoevropských archivech vydaný na konci 50. let ve Spojených státech, vedle štiplavých poznámek o autory upomínaných velmi nezvyklých otevíracích dobách archivů, nezřídka nutnosti asistence velvyslance při vystavení badatelského listu a podobně, vyzdvihl na závěr hlavní osten své kritiky: po mnoho desetiletí zneprístupněné historické prameny uchovávané v archivech.³⁹ Jako historik moderních a soudobých dějin se roku 1959 ptá, koho dnes ještě zajímá tři roky „stará“ Suezská krize?! Pokud by chtěl student či badatel ve Spojeném království na konci 50. let studovat či psát soudobé dějiny na základě primárních pramenů uložených v archivech, bude se muset dostat časově ještě před Balkánské války 1912 – 1913. Ironicky dodává, že je to skutečně zvláštní svět, v němž panuje obava, že můžou tyto téměř 50 let staré válečné děje disponovat ještě nějakými příliš žhavými novinkami, o nichž by společnost neměla vědět.

Byl to mezi jinými nejspíše právě tento Taylorův článek, který rozhýbal tuhé ledy přesvědčení britské vlády zamezit přístupu k veřejným dokumentům mladším padesáti let. Možná ještě silněji ovšem zapůsobil apel, který adresoval J. F. Kennedy jako tehdejší americký prezident valné části své vládní administrativy. Spíše než fakt, že se objevil v oficiálním souhrnu prezidentových projevů, adres a prohlášení, mělo rozhodující dopad, že klíčovou partii citoval H. G. Nicholas v britských *Timesech* v roce 1962.⁴⁰ Kennedy již v prvním roce svého prezidentského úřadu adresoval americkým ministrům zahraničí, obrany a financí a vedoucímu úřadu *General Services Adminis-*

---

to the Public Record Office, shall not be available for public inspection until they have been in existence for fifty years...“

³⁸ TAYLOR, Alan J. P. *The Secrets of Diplomacy*. In *The Times Literary Supplement*, 12. dubna 1947.

³⁹ TAYLOR, Alan J. P. *Keeping It Dark. Half-Century Secrets*. In *Encounter*, August 1959, s. 40–45. Odkazuje na průvodce: THOMAS, Daniel H. – CASE, Lynn M. *Guide to the Diplomatic Archives of Western Europe*. Philadelphia 1959.

⁴⁰ NICHOLAS, H. G. *Foreign Historians Get First Say*. In *The Times*, 19. června 1962.

tration dopis, jež uvádí slovy: „Efektivnost naší demokracie jako formy vlády se zakládá na informovaných a inteligentních občanech.“⁴¹ V dopise Kennedy vyzývá k maximální možné přístupnosti a otevřenosti primárně dokumentů ve vztahu k zahraničním záležitostem, ale potažmo se vyjadřuje k veřejným dokumentům obecně. Americká veřejná správa by měla – jak znělo Kennedyho přání – zveřejňovat maximum možných faktů. Přitom je třeba přirozeně sledovat potřeby bezpečnosti, takže nelze dokumenty zveřejňovat hned. Přesto: „zpřístupňovací lhůty musí být udržovány na minimu“!⁴² A dále dodává: „Již dlouho je chloubou naší vlády, že jsme zpřístupňovali dokumenty naší diplomacie dříve než jakýkoli jiný národ ve světě.“⁴³ Kritizuje přitom, že došlo ke zpoždění 20 let nazpět ve vydávání zpřístupnitelných materiálů mezinárodních vztahů. A uzavírá: „Podle mého názoru, každý úředník by měl mít jasné a přesné důvody zahrnující národní zájmy, které by jej vedly k neposkytnutí dokumentů patnáct a více let starých pro účely jejich publikace.“

Vedle dlouho trvajících hlasů britských historiků velmi pravděpodobně zapůsobil právě také vliv J. F. Kennedyho a jeho liberálního poselství, když se nakonec premiér britské labouristické vlády Harold Wilson (předsedou britské vlády v letech 1964 – 1970 a 1974 – 1976) odhodlal chopit se zde zákonodárné iniciativy.⁴⁴ Již tehdy Wilsonem uváděné argumenty proti otevření přístupu k veřejným dokumentům v režimu ochranné lhůty pro některé historiky se udržely během desetiletí a přešly postupem času až do dnešní britské právní úpravy razantně jdoucí směrem proti privilegovanému přístupu k archiváliím pro určité badatele. Wilson poukazoval na skutečnost, že by nebylo vůbec snadné nastavit procedury výběru „uznávaných“ historiků, které by velmi pravděpodobně vedly k mnoha záštím a nelibostem mezi nimi.⁴⁵ Stejně tak by bylo obtížné nastavit procesy výběru historických period, které by mohly být „uznávanými“ historiky zpracovávány. Hrozilo by totiž, že by tento výběr mohl být neblaze ovlivňován politickými třenicemi a zájmy. Přitom navíc platí, že největší zájem mezi historiky budí právě taková období, která jsou politicky nejkontroverznější.⁴⁶

Wilson nakonec upřednostnil posledně jmenované důvody proti uvolnění přístupu vybraným historikům k mladším pramenům, které lze krátce shrnout: Zamezit diskriminaci mezi historiky nebo historickými periodami. Aby však přesto určitým způsobem dostal cíli více otevřít přístup k historickým pramenům, navrhuje jiné řešení:

---

⁴¹ John F. KENNEDY. Letter to the Secretary of State and to the Heads of Other Agencies Concerning the Publication of U.S. Diplomatic Papers. 7. září 1961. In *Public Papers of the Presidents of the United States: John F. Kennedy: Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President*. Vol. 1 (Jan. 20 to Dec. 31, 1961). Washington 1962, s. 591-592, zde s. 591.

⁴² KENNEDY, ref. 41.

⁴³ KENNEDY, ref. 41, s. 591-592.

⁴⁴ Srv. WILSON, Keith (ed.). *Forging the Collective Memory. Government and International Historians through Two World Wars*. Providence : Berghahn Books, 1996, s. 289-290. ISBN 978-1-57181-862-1.

⁴⁵ „It would not be easy to devise a procedure for selecting ‚established‘ historians which would not cause resentment and perhaps, in the long run, undo the goodwill generated by a decision in principle to allow freer access.“ WILSON, ref. 44, bod 6b, s. 291.

⁴⁶ WILSON, ref. 44, bod 6c, s. 291.

zkrátit ochranné lhůty z padesáti nikoliv na 40, nýbrž na 30 let.⁴⁷ A toto řešení Wilson také na vládě a v parlamentu prosadil. Společenská kritika zneprístupnění veřejných dokumentů po celé půlstoletí po jejich vzniku tak tedy nakonec sklídila plody svého úsilí a s účinností od roku 1968 byla ochranná lhůta zkrácena téměř o polovinu z 50 na 30 let.⁴⁸ Nebylo přitom náhodou, že to byl právě Harold Wilson – v době před vypuknutím druhé světové války jako mladík učitel hospodářských dějin na univerzitě v Oxfordu a vůbec jeden z nejmladších pedagogů na této univerzitě – kdo tímto způsobem podstatně přispěl k otevírání veřejných dokumentů a historických pramenů široké veřejnosti.

Razantní přelom v režimu přístupnosti dokumentů pak znamenal vydání výše jmenovaného zákona o svobodném přístupu k informacím, který převzal kompetenci normovat obecně oblast přístupu k informacím. Tento zákon nejprve stanovil lhůtu pro zpřístupňování informací z tzv. historických dokumentů – bez ohledu na místo jejich uložení v archivu nebo ještě v živé administrativě – na 30 let, kterou posléze o pět let později v roce 2010 snížil na 20 let. Tato je platná ve Spojeném království dodnes.⁴⁹ Převzetí úlohy nastavení pravidel přístupu k veřejným dokumentům speciálním zákonem určujícím pravidla svobodného přístupu k nim má ještě další důležitý související dopad. V čem spočívá?

Do doby vydání zákona o svobodném přístupu k informacím počítal příslušný úřad s tím, že do okamžiku, než předá své materiály historickému archivu k uložení, nejenže má své dokumenty „pod vlastní střechou“ a nevidí mu do kuchyně jiný orgán či osoba, ale také že je více méně chráněn před případnými požadavky na jejich zpřístupňování. Proč? Důvodem bylo, že to byl v období před platností zákona o svobodném přístupu k informacím teprve a pouze centrální historický archiv, který byl zákonem nucen zpřístupňovat v něm uchované materiály veřejnosti – nejprve po velmi dlouhých 50 letech (od roku 1958), později po 30 letech (s platností od roku 1968). Chtěl-li tedy úřad zamezit přístupu ke svým materiálům, musel hledat cesty, jak se vyhnout zákonnému tlaku předávat své dokumenty do historického archivu. To se také různými způsoby dařilo.

Vrátíme-li se ale k současnému stavu, institut *historických dokumentů* dnes plní funkci jednoho z klíčových garantů včasného otevírání veřejných dokumentů a informací společnosti, ale zároveň též na tomto stupni, respektive ve fázi práce s historickými dokumenty je uplatňován rovněž zřetel na ochranu údajů. Jak se obojí ohledy projevují?

---

⁴⁷ WILSON, ref. 44, bod 7, s. 292.

⁴⁸ Public Records Act 1967, 1967 Chapter 44, článek 2. Jediným účelem této novely původního znění Public Records Act z roku 1958 bylo právě zkrácení 50leté lhůty na 30 let.

⁴⁹ Constitutional Reform and Governance Act z roku 2010, chapter 25, kterým se změnila lhůta v článku 62-1 britského zákona o svobodném přístupu k informacím, FOIA 2000, chapter 36, section 62 (1) definujícím tzv. „historické dokumenty“ („*historical records*“). Aktuální text zní následovně: „*For the purposes of this Part, a record becomes a 'historical record' at the end of the period of twenty years beginning with the year following that in which it was created.*“ Přitom je třeba zohlednit následující sekci 63 ukládající obecnou povinnost poskytovat informace z „historických dokumentů“.

Ukazují se v situaci možných výjimek z obecného zákonného nastavení, o nichž jsme již na jedné z rovin hovořili výše. Mohou o ně ovšem žádat jak veřejné úřady, tak i občané. Setrváváme nyní v okruhu dokumentů a archiválií spadajících do péče britského Národního archivu. Zde přichází ke slovu *Poradní rada pro národní dokumenty a archiválie* (*Advisory Council on National Records and Archives*), nezávislý poradní orgán pro dokumenty provenienčně spadající do péče britského Národního archivu.⁵⁰ O její stanoviska se následně opírá ministr pro digitální věci, kulturu, média a sport, který dává finální rozhodnutí v těchto žádostech.

Poradní rada pro národní dokumenty a archiválie posuzuje v zásadě tři možné základní situace výjimek v okruhu přístupnosti veřejných historických dokumentů a spolu s tím uskutečňuje fakticky druhou vlnu hned trojího testování a vážení veřejného zájmu. Jde o tři následující situace, které běžně nastávají:

- a) Veřejné subjekty (tentokrát v působnosti Národního archivu) mohou zaprvé požádat o prodloužení 20leté lhůty, po níž by měly předat své materiály do archivu.
- b) Tytéž veřejné subjekty mohou zadruhé žádat o předání historických dokumentů do archivu v uzavřené podobě ve stavu neumožnění přístupu veřejnosti k nim, tedy žádat o prodloužení lhůty pro zpřístupnění historických dokumentů veřejnosti. V tomto bodě se vlastně jedná o pomyslnou druhou fázi posuzování *podmíněných výjimek* („*qualified exemptions*“) z obecné přístupnosti informací, jak je zavedl v britském právu zákon o svobodném přístupu k informacím (FOIA) a o nichž jsme již hovořili výše. Respektive jde o posuzování oprávněnosti výjimek druhým nezávislým orgánem. V první fázi to je samotný původce dokumentů, který žádá uplatnění podmíněné výjimky z otevřené přístupnosti určitých materiálů a sám posuzuje oprávněnost. Druhá fáze nastává ve chvíli, kdy původce předává již *historické dokumenty* (obvykle 20 let po jejich vzniku) do archivu a požaduje přitom o uplatnění *podmíněné výjimky* z přístupnosti těchto materiálů i po jejich předání do archivu. A v tento moment již vstupuje do hry *Poradní rada pro národní dokumenty a archiválie*, jejíž kompetencí je posuzování těchto žádostí. Minimálně na centrální úrovni usiluje britský Národní archiv o docílení co možná nejrychlejšího otevření archiválií badatelům, když přesvědčuje původce, aby výjimky z přístupnosti dokumentů uplatňovali pouze v nezbytně nutném minimu a na co nejkratší možnou dobu s tím, že by měli (to ovšem nemusí) stanovovat konkrétní okamžik, kdy budou materiály moci být otevřeny veřejnosti, případně moment dalšího přezkumu.⁵¹ Národní archiv s Poradní radou přitom v případech, kdy nelze v momentě předání archiválií do archivu stanovit přesný okamžik jejich

---

⁵⁰ K Advisory Council on National Records and Archives, ustavené již v roce 1958 (dle Public Records Act 1958, Chapter 51, Section 1 (2)), viz jejich webové stránky <https://www.nationalarchives.gov.uk/about/our-role/advisory-council/> (ověřeno 7. května 2020). Zde jsou zveřejněny také jejich výroční zprávy z posledních let.

⁵¹ *Principles for Determining the Access Status of Records on Transfer*. The National Archives. Kew, 2019, s. 4. Dostupné na webu: <https://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/principles-for-determining-the-access-status-of-records-on-transfer.pdf> (ověřeno 7. května 2020).

otevření, usilují o uplatnění pravidla tzv. „rolling 10 years“, tedy že by měly být každých 10 let opětovně přezkoumávány důvody uzavření archiválií.⁵² Nový přezkum nastává i v momentě, kdy je položena badatelská žádost o zpřístupnění uzavřeného materiálu.

- c) Fyzické osoby, badatelé mohou žádat o zpřístupnění historických dokumentů spadajících do režimu výjimek a dosud uzavřených pro veřejnost.

Ve všech těchto třech případech pak Poradní rada váží veřejný zájem pro a proti udělení výjimky, a to buď ve formě prodloužení lhůt pro předání dokumentů do archivu dle bodu (a), nebo v podobě uplatnění výjimky z přístupnosti materiálů dle bodu (b), nebo výjimky otevření jinak uzavřených materiálů (bod c).

Jak ale vypadá toto obecné nastavení v některých konkrétních situacích a aplikaci? Tak například většina žádostí v případě bodu (c) obvykle požaduje zpřístupnění vyšetřovacích či soudních spisů kriminálních případů, a to nejčastěji historických případů vražd.⁵³ V takových případech pak Poradní rada obvykle váží veřejný zájem na zpřístupnění těchto materiálů ve vztahu k potenciálnímu poškození obětí nebo jejich příbuzných. U nevyřešených trestných činů se pak berou v potaz také rizika pro úspěšné dokončení trestního řízení v budoucnu. V případě bodu (a) je u velké části žádostí úřadů o prodloužení lhůty pro předání dokumentů do archivu důvodem ochrana bezpečnosti. Menší procento má jako důvod ochranu obchodního tajemství či pokračující veřejné šetření.

U žádostí dle bodu (b) jde, jak bylo již řečeno, o druhou fázi testování veřejného zájmu v případě žádostí o znepřístupnění historických dokumentů i po jejich předání do archivu. Stojí zde za zmínku jedno konkrétní číslo. Poradní rada akceptovala v účetním roce 2018 – 2019 celkem 86,5 % žádostí ze strany původců bez dalšího prověřování, tzn. spokojila se s naprostou většinou zdůvodnění poskytnutých původci a tento trend je patrný i v posledních letech.⁵⁴ V situacích, kdy byly žádosti dále prověřovány, vyžádala si Poradní rada obvykle jen detailnější zdůvodnění a nežádala změnu ve vlastním závěru o (ne) přístupnosti materiálů. Celkově pak Poradní rada konstatuje relativní spokojenost s ospravedlňováním *podmíněných výjimek* z FOIA ze strany původců, přestože zde vidí určité rezervy a jako jeden z cílů spatřuje zlepšování kvality poskytovaných zdůvodňování. Na centrální úrovni přitom Národní archiv zdůrazňuje, že nesmí být tento institut ze strany původců zneužíván či nadužíván. Žádosti musejí být konkrétní. Nemají například nastávat situace, kdy by původce dokumentů žádal o znepřístupnění širokých věcných skupin dokumentů jenom proto, že delší ochranu vyžaduje pouze malá část dokumentů zařazená v jejich rámci.⁵⁵

---

⁵² *Closure Periods*. The National Archives. Kew 2019, s. 2. Dostupné na webu: <https://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/closure-periods.pdf> (ověřeno 7. května 2020).

⁵³ Advisory Council on National Records and Archives. *16th Annual Report 2018 – 19*, s. 8. Výroční zpráva je dostupná na webu: <https://www.nationalarchives.gov.uk/documents/advisory-council-annual-report-2018-19.pdf> (ověřeno 7. května 2020).

⁵⁴ Advisory Council on National Records and Archives. *16th Annual Report 2018 – 19*, s. 6.

⁵⁵ *Principles for Determining the Access Status of Records on Transfer*, s. 4-5.

Zajímavá jsou i některá statistická čísla. Tak například v účetním roce 2018 – 2019 – údaje jsou ovšem v posledních letech relativně obdobné – Poradní rada obdržela 5 843 žádostí o předání historických dokumentů do archivu v uzavřené podobě, z nichž u téměř 400 žádostí Poradní rada měla pochybnosti a vyžádala si další informace a ve výsledku pouze 13 žádostí bylo příslušným úřadem staženo. Žádostí o prodloužení 20leté lhůty pro předání dokumentů archivu bylo v témže roce 970, z čehož pouhé 4 žádosti byly na základě závěrů rady staženy.⁵⁶

V nemálo případech z výše uvedených podob testování veřejného zájmu v případech posuzování ze strany Poradní rady pro národní dokumenty a archiválie, zda materiály zpřístupnit či nikoliv, se přitom jedná o situace, kdy jde současně o dokumenty obsahující osobní údaje.

Podívejme se na závěr ještě na některé momenty spadající přímo do oblasti zpřístupňování a ochrany osobních údajů nejen v britském archivnictví, ale vůbec ve veřejné správě.

Ochrana a zpřístupňování osobních údajů v britském archivnictví a veřejné správě

V případech ochrany osobních údajů v dokumentech a archiváliích a ochranných lhůt pro přístup k nim platí na obecné rovině jejich ochrana během života dotčené osoby. Britské archivnictví po přelomu tisíciletí přitom došlo k závěru – s ohledem na obvykle velmi obtížné zjišťování, zda v archiváliích zmiňovaná osoba stále žije či nikoliv – že bude počítat s určitým taxativním počtem let odpovídajícím délce života člověka, a stanovilo jej ve výši 100 let.⁵⁷ V častých případech, kdy není znám věk osoby, byl stanoven jako výchozí údaj předpoklad, že v době vzniku dokumentu – dotýká-li se dospělé osoby – bylo dotčenému člověku 16 let. Osobní údaje mohou být za jistých okolností zpřístupněny i dříve. Jednou ze situací, kdy to může nastat, je zpřístupnění pro účely vědy a historického a statistického výzkumu. Musí však být dodrženo několikero pravidel, jak je definuje primárně britský zákon o ochraně údajů.⁵⁸ Obecně nesmí být porušeno právo na soukromí a musí být dodržena zásada, že zpřístupnění bude regulérní, zákonné a transparentní. V případě zpřístupnění osobních údajů pak musejí být dodrženy veškeré záruky, přičemž v principu nesmí takovým zpřístupněním vzniknout podstatné poškození nebo ohrožení subjektu údajů. Britský zákon o ochraně údajů sice explicitně nedefinuje termín „podstatné poškození nebo ohrožení“, metodické materiály, případně britský common law je ale určitým způsobem charakterizují. Podstatné poškození přitom spatřují zejména v oblasti finančních ztrát

⁵⁶ Advisory Council on National Records and Archives. *16th Annual Report 2018 – 19*, s. 16-17.

⁵⁷ *Code of Practice for Archivists and Records Managers under Section 51(4) of the Data Protection Act 1998*. The National Archives, the Society of Archivists, the Records Management Society and the National Association for Information Management, 2007, bod 4.1.5, s. 28.

⁵⁸ Data Protection Act 2018. K archivaci osobních údajů a k jejich ochraně v archivech srv. metodický materiál připravený britským Národním archivem *Guide to Archiving Personal Data*. The National Archives, August 2018. Dostupné na webu: <https://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/guide-to-archiving-personal-data.pdf> (ověřeno 7. května 2020). Jen na okraj je třeba zmínit, že se mírně liší postupy přístupu k informacím a dokumentům ve Skotsku dle skotského Freedom of Information (Scotland) Act 2002.

nebo fyzické újmě a podstatné ohrožení chápou na úrovni mentální, například když je způsobena dotčenému subjektu emoční či mentální bolest, významné rozrušení či nelibost, případně když je vzburzen oprávněný dojem, že došlo k nemorálnímu postupu.⁵⁹ Lze zde také využít pasáže z britského zákona o svobodném přístupu k informacím, které definují jako jednu z výjimek z práva na přístup k informacím takové údaje, které by ohrozily fyzické nebo mentální zdraví člověka či jeho bezpečnost.⁶⁰

Do okruhu ochrany osobnosti a osobních údajů v dokumentech a archiváliích spadá podstatným způsobem povinnost zachování důvěrnosti a testování veřejného zájmu v jejím okruhu, o čemž jsme detailně hovořili výše. Tato povinnost ovšem představuje jen jednu z řady dalších okolností, podmínek, tedy část z kontextu, v němž se odehrává základní mechanismus testování proporcionality veřejného zájmu na zpřístupnění, respektive na neotevření údajů. V britském zákoně o ochraně údajů je celý tento proces zarámován povinností, že osobní údaje musejí být zpracovány legitimně a spravedlivým, přiměřeným způsobem.⁶¹ Co si pod tím ale představit konkrétně?

Je to opět britský decentralistický přístup, který takové posuzování ponechává na jednotlivých veřejných subjektech, v jednom z případů na archivech. Archivy musejí v otázce, zda zpřístupnit či nikoliv materiály s osobními údaji, posuzovat celou řadu fenoménů a souvisejících okolností.⁶² Musejí vzít v potaz povahu samotné informace, o jejíž otevření se jedná, tzn. posoudit její citlivost s ohledem na případné riziko poškození veřejného zájmu dotčené osoby. Posuzuje se stáří informace a její kontext a zohledňuje se, že citlivost informace s jejím „stářím“ postupně pomíjí, což se má promítnout do celkového posuzování. Zohledňuje se osoba, o jejíž údaje se jedná. Rozdílný přístup se uplatňuje na jedné straně v případě pracovních dokumentů politicky a veřejně činných osob, na druhé straně v osobních záležitostech a dokumentech čistě soukromé povahy. Roli hraje, zda informace byla jednou již zpřístupněná veřejnosti, přičemž takové údaje by standardně měly být veřejnosti přístupné.

Další z okolností, která je zpravidla kladena na misky vah testování proporcionality zájmů, představuje způsob zpřístupnění informace. Striktnější režim a mnohem pečlivější průzkum musí být prováděn v případech, kdy jde o otevření údajů široké veřejnosti například na webu a nikoliv pouze o individuální zpřístupnění například v badatelně archivu. Jako jeden z faktorů tak vystupuje snadnost přístupu k informaci.⁶³ Pozoruhodná je i argumentace v tomto bodě vypracovaná ze strany britského Národního archivu. Rozdíl je dán ve velké míře tím, zda obecné zveřejnění například na webu umožňuje uplatnění vyhledávacích nástrojů a je možné tím pádem například vyhledávat v archiváliích, dokumentech či informacích podle jmen osob či dalších kritérií, přičemž takové vyhledání by naopak nebylo možné v rámci individuálního

---

⁵⁹ „...substantial damage would be financial loss or physical harm; and substantial distress would be a level of upset, or emotional or mental pain, that goes beyond annoyance or irritation, strong dislike, or a feeling that the processing is morally abhorrent.“ *Srv. Guide to Archiving Personal Data*. The National Archives, August 2018, s. 15-16. Viz také dále s. 31an.

⁶⁰ FOIA 2000, Part II, Section 38 (2).

⁶¹ Data Protection Act 2018, Section 2 (1).

⁶² Určitý souhrn přináší *Guide to Archiving Personal Data*. The National Archives, August 2018, body 77-84, s. 32-35.

⁶³ *Guide to Archiving Personal Data*. The National Archives, August 2018, body 79-81, s. 34.

nahlédnutí do materiálů například v badatelně archivů (za předpokladu neexistence například rejstříků či jiných pomocných vyhledávacích pomůcek). V analýzách britského Národního archivu s ohledem na britský zákon o ochraně údajů by zde totiž individuální nahlédnutí naplňovalo požadavek „spravedlivého a přiměřeného“ („fair“) přístupu k osobám, jichž se osobní údaje týkají, kdežto zveřejnění online s novou možností širokého vyhledávání dle jmen a podobně již nikoliv. Jako důvod, proč by v tomto případě již nebyl přístup spravedlivý a přiměřený, je pak případným způsobem zmíněno, že formou využití vyhledávacích nástrojů podle jmen osob při online zpřístupnění si badatel nemusí dostatečně dobře uvědomit archivní kontext či stáří nalezené informace.⁶⁴

Dodejme jen na okraj, že se obdobný moment projevil v nedávném případě v České republice, kde v roce 2019 dostal právní publicista Tomáš Pecina pokutu 50 000 Kč od Úřadu na ochranu osobních údajů za to, že zveřejňoval v databázi soudních jednání informace o datu konání jednání, místu, jménu soudce a také jména účastníků.⁶⁵ Tato data čerpal z veřejně dostupných dat zveřejňovaných v databázi provozované Ministerstvem spravedlnosti, v níž se však objevují údaje o probíhajících či budoucích jednáních. Dále pak zveřejňoval nepseudonymizované rozsudky Nejvyššího správního soudu, který je také zveřejňuje, ovšem v plně nepseudonymizované podobě pouze po dobu 14 dnů, kdežto v Pecinově databázi byly přístupné v plně podobě trvale. V Pecinově databázi bylo také možné vyhledávat podle jmen účastníků či jmen soudců, zatímco databáze Ministerstva spravedlnosti umožňovala vyhledávat pouze dle spisových značek spisů.

Při zvažování o zpřístupňování archiválií je třeba – jak upozorňuje britský Národní archiv – zvláštní pozornost věnovat fotografiím, kresbám a podobně. I fotografie, které nejsou spojeny s konkrétními jmény, mohou nést osobní údaje, například v tom ohledu, že zachycují dotčené osoby v určitých situacích (zatčení, lékařské ošetření atd.). Obdobně se osobní údaje mohou nacházet v materiálech typu map, plánů, ale také v digitálních dokumentech, kde bychom je nepředpokládali, jako například databáze geografických dat. Ovšem při posuzování, zda dokumenty zpřístupnit či nikoliv, by měli původci dokumentů i archivy posuzovat rovněž věrohodnost dat, jejich správnost a úplnost.⁶⁶

Na závěr se dotkneme ještě fenoménu postmortální ochrany osobnosti ve Spojeném království. Na rozdíl například od Německa – jak jsme mohli vidět výše – ve Spojeném království není zavedena obecná postmortální ochrana osobnosti, což platí i pro

---

⁶⁴ *Guide to Archiving Personal Data*. The National Archives, August 2018, bod 79, s. 34.

⁶⁵ Příkaz Úřadu na ochranu osobních údajů, čj. UOOU-05226/19-3 ze dne 5. února 2020. Kauza popsána v článku PÁNEK, Jirí. *Justiční aktivista dostal pokutu 50 tisíc za databázi soudních jednání*. Dostupný na webu: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/tomas-pecina-databaze-soudnich-jednani-archivace-data-jmena-urad-osobni-udaje.A200207_075022_domaci_iri (ověřeno 7. května 2020).

⁶⁶ *Code of Practice for Archivists and Records Managers under Section 51(4) of the Data Protection Act 1998*, bod 4.9.4, s. 37.

oblast archivnictví.⁶⁷ Realizována je pouze zčásti a v určitých kontextech a prostřednictvím jiných nástrojů, z nichž o některých jsme hovořili výše. Jedním z nich je například princip zachování důvěrnosti, ale spadá tam také ochrana ekonomických zájmů, intelektuálního vlastnictví apod. Ale svůj vliv sehrála také implementace evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod do britského právního řádu prostřednictvím zákona o lidských právech, která se začala postupně projevovat také v oblasti common law.

V rámci veškerých testování veřejných zájmů a během celé řady posuzování, zda mají být ať již archiválie, či „živé“ dokumenty zpřístupněny či nikoliv, se přitom britský přístup vyznačuje jedním velmi důležitým a příznačným rysem, že totiž není brána v potaz identita a charakter žadatele, respektive badatele a jeho motivace pro žádost o zpřístupnění. To představuje akcent, který je vysloveně protilehlý vůči nastavení, které se uplatňuje například v případě zpřístupňování archiválií bývalé státní bezpečnosti v Německu v Archivu dokumentů Stasi (Stasi-Unterlagen-Archiv) v dikci zákona o dokumentech Stasi (Stasi-Unterlagen-Gesetz).⁶⁸ Zde je identita badatele velmi důležitým momentem, který je kladen na miský vah při posuzování, zda budou materiály zpřístupněny či nikoliv. Naopak britský ICO v dikci FOIA podtrhuje: „*Argument, že by informace mohla být v případě otevření špatně pochopena, obvykle nemá velikou váhu.*“⁶⁹ Opírá se přitom o intence zákona o svobodném přístupu k informacím (FOIA) v tom směru, že zpřístupnění informací dle FOIA znamená jejich zpřístupnění všem, celé veřejnosti a nikoliv pouze jednomu partikulárnimu badateli. A bere v potaz i některé soudní judikáty.⁷⁰ ICO přitom zdůrazňuje, že při provádění testu veřejného zájmu má být brán v potaz přímo i veřejný zájem žadatele.⁷¹

***

Shrneme-li na závěr několik podstatných momentů z uvedených analýz, studie se pokusila sledovat a zachytit určitý trend pozorovatelný ve vývoji obecně stanovené bariéry v přístupu k veřejným dokumentům, jak se ukazuje v prostoru Spojeného království. Patrná je obecná pozvolná tendence uvolňovat tento ochranný štít a definovat otevřenost veřejných informací nikoliv jako výraz blahosklonnosti státu, nýbrž nezadatelné právo občana⁷² a důležitý prvek demokracie.

---

⁶⁷ K fenoménu postmortální ochrany osobnosti srv. HARBINJA, Edina. Post-mortem privacy 2.0: theory, law, and technology. In *International Review of Law, Computers & Technology*, 2017, roč. 31, č. 1, s. 26-42. ISSN 0267-3649; EDWARDS, Lilian – HARBINJA, Edina. Protecting Post-mortem Privacy: Reconsidering the Privacy Interests of the Deceased in a Digital World. In *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 2013, roč. 32, č. 1, s. 83-129. ISSN 0736-7694. K situaci v britském common law srv. zde např. s. 102-103.

⁶⁸ Gesetz über die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik z 20. 12. 1991.

⁶⁹ ICO, *The Public Interest Test. Freedom of Information Act*, s. 3.

⁷⁰ *Christopher Martin Hogan and Oxford City Council v the Information Commissioner*, § 61.

⁷¹ ICO, *The Public Interest Test. Freedom of Information Act*, bod 42, s. 16.

⁷² Jak se praví například ve švýcarském zákoně o principu veřejnosti ve veřejné správě: „*Jede Person hat das Recht, amtliche Dokumente einzusehen und von den Behörden Auskünfte über*

Podíváme-li se jen zcela okrajově na českou archivní praxi, platí, že zde nedochází k mnoha žádostem podle zákona o svobodném přístupu k informacím mířícím do archivních fondů. Pokud tak ovšem nastane a jde-li o materiál spadající do ochranné 30leté lhůty pro přístupnost archiválií platné aktuálně v českém archivním právu, postupují některé z českých archivů – chtějí-li materiál i tak zpřístupnit – tím způsobem, že s odkazem na možnost, kterou jim dává archivní zákon, totiž předložit archiválii žadateli pro úřední potřebu, zašlou kopie příslušných materiálů původci dokumentu,⁷³ který je posléze poskytne žadateli o informace. Tento postup však není univerzální a zákon zde neurčuje konkrétní pravidla. Je přitom otázka, jestli by takováto zpřístupnitelnost byla právně vymahatelná a jak by se k ní postavily správní soudy.

Výše analyzovaný britský model v tomto ohledu nabízí podstatně jednodušší a logičtější řešení, a totiž přenést ochranné zpřístupňovací lhůty přímo do zákona o svobodném přístupu k informacím. Britové to vyřešili jednoduše tak, že v tomto zákoně nadefinovali tzv. *historické dokumenty* („*historical records*“). Jakýkoli veřejný dokument se stává „historickým“ 20 let po svém vzniku, nezávisle na tom – a to je podstatné – zda se nachází v živé administrativě nebo byl již předán do archivu k trvalému uchování jako archiválie. A současně se ukládá, že informace obsažené v historických dokumentech jsou obecně přístupné.⁷⁴ Tudíž platí, že nezávisle na tom, jak dlouhé jsou skartační lhůty příslušného materiálu, otevírá se tento veřejnosti – až na některé malé výjimky – po 20 letech. Nedochází tedy nakonec ani k tomu, že by se počítaly skartační lhůty a ochranné lhůty.

Shrme-li závěrem analýzu britského právního řádu i archivní praxe v oblasti přístupu k archiváliím a ochrany údajů, specifikum britského modelu přístupnosti archiválií a ochrany údajů v nich spočívá v ustavení několikanásobného, vícevrstevnatého a mnohostranného testování a prověřování veřejného zájmu v okruhu zpřístupňování veřejných dokumentů a archiválií. To je realizováno z více stran, v první fázi samotným původcem dokumentů a informací, ve druhém kroku pak v případě *historických dokumentů* (tedy dokumentů starších 20 let) zejména ze strany archivů a v určitých okamžicích na národní úrovni zvláštním nezávislým orgánem *Poradní radou pro národní dokumenty a archiválie*. Jejím prostřednictvím přicházejí ke slovu již ne pouze úředníci a reprezentanti širokého spektra veřejné správy, ale mnohem více také archiváři, historikové, ale rovněž třeba žurnalisté, tedy profesní skupiny podstatně zastoupené v rámci Poradní rady. Do této rozvětvené sítě svými posudky, rozbory, metodickými materiály i žalobami vstupuje také ICO, britský nezávislý úřad pro oblast informačních práv, přístupu k informacím a ochranu soukromí. Velmi významné slovo však nakonec má celá justiční soustava, kdy i v této oblasti představuje common law a soudní precedenty důležitou součást britského právního řádu.

Shrme-li, britský přístup se vyznačuje mnohostrannou kontrolou a existencí celé řady mechanismů garantování uplatňování mnohvrstevnatých veřejných zájmů vstupujících z různých stran a perspektiv na pole přístupnosti dokumentů a informací.

---

den Inhalt amtlicher Dokumente zu erhalten. “ Bundesgesetz über das Öffentlichkeitsprinzip der Verwaltung vom 17. Dezember 2004 (Öffentlichkeitsgesetz, BGÖ), článek 6, odst. 1.

⁷³ Dle § 38, odst. 5 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.

⁷⁴ FOIA 2000, chapter 36, section 63.

Britský systém má zároveň velmi důkladně vypracovaný a promyšlený pojem samotného *veřejného zájmu* ve sféře přístupnosti informací, dokumentů a archiválií a ochrany údajů v nich. Význačným rysem je přitom rozvětvený systém testování na různých úrovních a v rozličných perspektivách: testování veřejných zájmů a jejich proporcionality, testování oprávněnosti uplatňování výjimek z obecného práva na svobodný a okamžitý přístup k informacím, testy proporcionality v situacích posuzování, zda porušit povinnost zachování důvěrnosti, či testování rizik poškození rozličných zájmů vstupujících do pole vymezovaného na jedné straně snahou o maximální možnou otevřenost a transparentnost veřejných subjektů, na druhé straně nezbytností chránit údaje, které si takové ochrany zaslouží včetně ochrany osobnosti.

Všechna jmenovaná testování mají určitého společného jmenovatele: Vývoj na všech rovinách směřuje v posledních přibližně dvou dekadách k tomu, že je třeba hledat vyváženost a proporcionalitu zohledňování svým způsobem protilehlých veřejných zájmů na přístupnost informací a jejich ochranu. Zároveň se britský systém vyznačuje – na rozdíl třeba od francouzského výrazněji centralistického přístupu – decentrálním pojetím, kdy základním činitelem mnohohvrstevnatého posuzování přístupnosti nejen informací z „živých“ materiálů, ale také archiválií je samotný veřejný subjekt, v jednom z případů archiv. Britský systém jim ponechává velmi široké pole působnosti a předpokládá jejich odpovědnost při testování, vážení a posuzování rozmanitých veřejných zájmů na tomto poli. Přitom jsou ovšem ustaveny důkladné kontrolní mechanismy, nejen na rovině soudní moci, ale také ve formě odborných poradních orgánů, například pro instituce na celostátní úrovni v podobě *Poradní rady pro národní dokumenty a archiválie*.

Jen stručně lze na tomto místě naznačit, v čem se liší francouzské řešení přístupu k archiváliím a proč je lze označit za centralistické, respektive liberálně-centralistické. Zaprvé je centrálně stanoven detailně strukturovaný systém ochranných lhůt pro přístup k veřejným archiváliím ukládající všem subjektům u určité části veřejných dokumentů ochranné lhůty, přičemž ale obecné 30leté ochranné lhůty byly ve Francii v roce 2008 kompletně eliminovány.⁷⁵ Tento systém je doplněn dalším centralistickým prvkem, kdy je možné schválení individuálních (zprístupnění pouze pro konkrétního badatele) nebo i obecných odchylek (zprístupnění veškeré veřejnosti) od ochranných lhůt, o němž rozhoduje centrální ministerský orgán, v případě absolutně největší části veřejných archiválií je to *Service interministériel des Archives de France* jako francouzský archivní řídicí orgán spadající pod Ministerstvo kultury a komunikace jako rezort, kam náleží rovněž archivnictví, případně pak další dvě ministerstva obrany a zahraničních věcí.⁷⁶

---

⁷⁵ Obecné ochranné lhůty byly odstraněny novelou zákona o kulturním dědictví (Code du patrimoine), který dnes právně rámuje také prostor archivnictví. Srv. Loi n° 2008-696 du 15 juillet 2008 relative aux archives, který novelizoval článek č. 213-1 v původním textu Code du patrimoine z 20. února 2004. Ochranné lhůty pro přístup k jednotlivým skupinám archiválií jsou specifikovány v Code du patrimoine, článek L213-2. Z perspektivy vztahu veřejné správy k veřejnosti paralelně k tomu srv. Code des relations entre le public et les administrations, článek L311-5.

⁷⁶ K institutu odchylek na úrovni zákona viz Code du patrimoine, článek L213-3. Postup žádosti specifikuje Service interministériel des Archives de France v dokumentu *Demande d'accès par*

Nakonec se britský systém snaží realizovat rovný přístup k žadatelům o přístup k veřejným informacím a archiváliím, jak se to snažil prosazovat již v 60. letech 20. století britský premiér Harold Wilson. Osoba badatele a jeho motivace by neměly hrát prakticky žádnou roli v rozhodování o přístupu k informacím. V pozadí takového postoje je přitom fakt, že britský systém před sebou vidí odpovědného a inteligentního občana, kterému nemusí být obsah dokumentů a archiválií tlumočen, vykládán a případně také nezpřístupňován, to vše s obavou, že by mohly být informace v nich špatně pochopeny. Spolu s tím britský přístup v principu pracuje s tím, že i když je informace či archiválie zpřístupněna jednomu konkrétnímu člověku, je tak učiněno s vědomím, že v takovém případě může být zpřístupněna komukoli dalšímu. To je také vlastním významem intence britského modelu, který kontinuálně zdůrazňuje, že zpřístupnění informací/archiválií by mělo být na obecné rovině rámováno v základu veřejným a nikoliv privátním zájmem na otevření příslušné informace. Britskému modelu přístupu k veřejným informacím, dokumentům i archiváliím je tak na obecné úrovni cizí to, co Britové sami označují termínem „*privileged access*“, „*privilegovaný přístup*“ zohledňující osobu žadatele o přístup a diferencující modalitu přístupu k dokumentům dle identity badatele, jak se to v krystalické podobě ukazuje například v případě německého Archivu dokumentů Stasi.

Všechny zmíněné charakteristické rysy britské politiky přístupu k veřejným archiváliím, ale stejně tak i dokumentům a informacím a současně jejich ochrany se mohou minimálně v některých ohledech stát nemálo inspirativními i pro jiné archivní systémy, zejména takové, kterým doposud chybí dostatečně kvalitně vypracovaná politika i procesní nastavení přístupu k archiváliím a ochrany údajů v nich. Na britském potýkání se s otázkou, jakým způsobem a kdy zpřístupňovat historické prameny i veřejné dokumenty v jejich „aktivní“ fázi, se ale ukazuje ještě cosi dalšího: Britové chápou přístup k dokumentům, pramenům a informacím jako extrémně důležitý prvek demokratického zřízení samotného! Během poválečného vývoje přicházely Spojenému království podněty z různých stran – historiků a intelektuálů, politické opozice i exekutivy samotné – žádající, aby se přístupnost veřejných pramenů otvírala v maximální možné míře. A to jako nástroj rozvoje občanské společnosti a posilování její schopnosti svobodně a fundovaně se rozhodovat na základě dostupných informací i jako instrument kontroly veřejných představitelů a správy.

Spojené království je současně dokladem, že archiváři a historikové se mohou a mají aktivně účastnit procesu, na jehož konci stojí historické prameny uchované v archívech a přístupné tehdy, je-li to možné. Tamní orgán *Poradní rada pro národní dokumenty a archiválie* (*Advisory Council on National Records and Archives*) sestává vedle některých politických reprezentantů z několika odborníků z řad archivářů a historiků.⁷⁷ Tito pak posuzují nejen situace, kdy úřad zažádá o prodloužení zákonem uložené předávací lhůty, a vypracovávají v těchto momentech odborné posudky, jak jsme viděli. Mají navíc mimo jiné přístup k utajovaným dokumentům a vypracovávají

---

dérogation. Procédure. 6. března 2017. Dostupné na webu: <https://francearchives.fr/file/7562f107ab59057a46e13a73cc22f21a85a9b062/procedure%20derogations.pdf> (ověřeno 7. května 2020).

⁷⁷ Složení Rady je v aktualizované podobě dostupné na webu zde: <http://www.nationalarchives.gov.uk/about/our-role/advisory-council/membership/> (ověřeno 7. května 2020).

metodiky, které – teprve na počátku 21. století – začaly zpravodajským službám dosti konkrétně specifikovat, jaké části vznikající dokumentace by měly být trvale uchovány a jednou předány do archivu (což neznamená zpřístupněny) a jaké mohou být naopak nevratně ničeny. Dokonce doporučují některé metody, jakým způsobem by měl být prováděn tento archivní výběr.⁷⁸ To je situace, která je (nejen) v České republice bohužel prozatím nepředstavitelná.

České a věřím i slovenské archivnictví, jak zní přesvědčení autora této studie, by se mělo nechat inspirovat některými z tendencí projevujících se v britském archivnictví během poválečné doby, na něž jsem se snažil poukázat v této studii. Otevřený přístup k dokumentům veřejnoprávní provenience je jedním z extrémně důležitých pilířů, o něž se opírá stavba skutečně demokratického uspořádání společnosti. Jistěže archivy musejí být pečlivým opatrovatelem a ochráncem mnoha z citlivých informací uložených na archivovaných nosičích, nesmí však přitom zapomenout na svoji druhou komplementární roli jednoho z garantů demokratické společnosti založené právě na umožňování přístupu k dokumentům zejména veřejnoprávní provenience – jednou potenciálním dokladům, důkazním materiálům a také historickým pramenům.

THE PERSONAL DATA PROTECTION AND THE TEST OF PUBLIC INTEREST IN THE UNITED KINGDOM

ČTVRTNÍK, Mikuláš

The study focuses on one of the main fields of administration of the archival documents, the protection of personality and the personal data, both in the field of information and documents in general, mainly in public administration but also in the field of the Archival studies. An access to information and archival documents is inseparably linked to this. The text is a case study analyzing a specific regulation in the British legal system. The specificity of the British model of the archival accessibility and data protection lies in the establishment of multiple, multi-layered and multilateral testing and verification of the public interest in the field of accessing the public archive documents. This is implemented from several sides, in the first step, it is made by the creator of the documents and information, in the second in the case of historical records (i.e. under the wording of British legal system the documents older than 20 years) mainly by archives and at certain times at national level by a special independent body Advisory Council on National Records and Archives. Thanks to the council, not only officials and representatives of a wide spectrum of public administration come to the fore, but also archivists, historians or journalists. The whole judicial system has a very significant word, where the common law and judicial precedents play an important role. The British system has a very thorough concept of a public interest in the field of accessibility of information, documents and archives and data protection within. The branched system of testing at various levels is also significant: testing of public interests and their proportionality, testing the legitimacy of exceptions from the common law to free and immediate access to information, proportionality tests in assessing whether to break confidentiality or testing risks of damage to various interests

---

⁷⁸ Operational Selection Policy. The Security Service. The National Archives 2005 (druhé vydání). Dostupné na webu: <http://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/osp8.pdf> (ověřeno 7. května 2020).

entering the field determined by the effort of the maximum possible openness and transparency of public entities on the one hand and by the need of data protecting, including the personal data protection, on the other. Over the last two decades, the progress at all levels have led to the need to seek the balance and proportionality in consideration of these, in a way contradictory public interests, in the accessibility of information and their protection. The British system is characterised, e.g. in contrast to the French more centralist approach, by a decentralised concept where the basic factor of the multi-layered accessibility assessment, not only of information from „live“ materials but also archives, is the public entity itself, in one case it is the archives. There is a common gradual tendency to loosen barriers of information access and to define the openness of public information not as an expression of the favor of the state but as an imprestrictible right of the citizen and as an important element of democracy.

Translated by Jana Kafúnová

DISKUSIA

EVIDENCIA PEČATÍ A PEČATIDIEL – WEBOVÁ APLIKÁCIA NA EVIDENCIU A VYHLADÁVANIE SFRAGISTICKÝCH JEDNOTIEK (ÚVOD DO DISKUSIE)

Pečať predstavuje špecifický a mnohostranne využiteľný prameň pre výskum dejín, ale aj pre pomocné vedy historické (sfragistiku, epigrafiu, diplomatiku, ikonografiu, heraldiku, dejiny umenia, dejiny správy, genealógiu a pod.). Poskytuje informácie o vlastníkoch pečatí a pečatidiel (fyzických a právnických osôb), ich právnom postavení, administratívnej činnosti či povolani. Pečať spolu s pečatidlom sú základným zhodnoverňujúcim znakom príslušných archívnych dokumentov potvrdzujúcich práva recipienta dokumentu. Hodnota a špecifický charakter prevažne voskových pečatí na pergamenových či papierových archívnych dokumentoch, ale aj pečatí oddelených od archívnych dokumentov si vyžaduje vedenie osobitnej ústrednej evidencie. Rovnako evidencia pečatidiel ako nástrojov na zhotovenie pečatí je prvoradým predpokladom ich ochrany pred odcudzením.

Legislatívny rámec evidencie pečatí a pečatidiel vytvorila novela zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Novela pod č. 216/2015 Z. z. v § 24 ods. 3 určila Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky viesť evidenciu pečatí a pečatidiel. Táto evidencia sa zároveň stáva súčasťou ústrednej evidencie, ktorú podľa § 10 ods. 2 písm. b) a c) tvoria evidenčné listy pečatí a pečatidiel evidovaných štátnym ústredným archívom, štátnym archívom s regionálnou územnou pôsobnosťou a špecializovaným archívom a záznamy o vyradení pečatí a pečatidiel z evidencie a evidenčné listy k pečatiam a pečatidlám vyradeným z evidencií uvedených archívov. Špecifikáciu evidencie určuje § 24b, podľa ktorého pozostáva z údajov o archívoch a archívnych súboroch, v ktorých sa archívne dokumenty opatrené pečaťou nachádzajú, vrátane pečatí, ktoré sú od dokumentov oddelené a pečatidiel, ktorými boli tieto pečate zhotovené. Pod identifikačným údajom archívneho dokumentu opatreného pečaťou sa rozumie najmä signatúra označujúca zaradenie takéhoto dokumentu v archívnom súbore. Pod identifikáciou vlastníka pečatidla sa rozumie historická osoba alebo inštitúcia vlastníaca pečatidlo, ktorým bola pečať zhotovená. Opis pečate a pečatidla zahŕňa najmä rozmery pečate, jej tvar, materiál, z ktorého bola pečať zhotovená, spôsob pripevnenia pečate k archívne dokumentu, prepis kruhopisu, opis pečatného znamenia, fyzický stav. Poslednou dôležitou súčasťou evidencie je podľa zákona vyobrazenie pečate a pečatidla.

Ďalším krokom bolo vytvorenie celoplošnej elektronickej databázy so základnými metadáta podloženéj digitalizáciou pečatí a pečatidiel. Na jej tvorbu bola v júli 2015 vytvorená pracovná skupina pod vedením PhDr. Ladislava Vrtela (ako vecný gestor) a Ing. Ľubomíra Petrakoviča (ako technický gestor), ktorá konzultovala svoje požiadavky a závery s Heraldickou komisiou Ministerstva vnútra Slovenskej republi-

ky. Technickú stránku na tvorbe evidencie zastrešuje Inštitút pre verejnú správu, organizácia pre informatiku verejnej správy so sídlom v Košiciach (Ing. Mária Ďurčová, od novembra 2019 Ing. Róbert Turzák). Heraldická komisia Slovenskej republiky v zmysle nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 70 z 13. júna 2017 začala zároveň ako poradný orgán ministerstva dohliadať nad správnosťou zaevidovaných pečatí a pečatidiel. Terminológia aplikácie vychádzala z medzinárodného sigilografického slovníka MÜLLER, Karel – VRTEL, Ladislav (eds.). *VOCABULARIUM INTERNATIONALE SIGILLOGRAPHICUM*. Bratislava : Veda, 2016, 618 s. ISBN 978-80-224-1526-2. Okrem toho boli pre aplikáciu pripravené pravidlá transkripcie legendy pečate, metodika identifikovania miesta uloženia pečate a pečatidla (signatúra), metodika prepisu historických priezvisk, štruktúra katalogizačného záznamu pečate a pečatidla, pomocník a manuál pre evidenciu pečate, pečiatky, pečatidla a pečiatkovadla a návod na nastavenie fotoaparátu, spôsob fotografovania pečatí a pečatidiel a ich meranie. Výsledkom vzájomného snaženia je vytvorenie webovej aplikácie Evidencia pečatí a pečatidiel (v skratke EPaP). Jej testovacia fáza bola spustená v júni 2019 a produkčné nasadenie sa začalo 25. októbra 2019. Zároveň s testovacou fázou prebehlo školenie pre archívy na používanie aplikácie. Účastníci školenia dostali základy paleografie, sfragistiky, heraldiky a bol im vysvetlený postup fotografovania pečatí a pečatidiel. V roku 2020 prebehne ďalšie špeciálne školenie zamerané na praktickú identifikáciu a opis sfragistických jednotiek. Pre štátne archívy bola zabezpečená fotografická technika, ktorá je nevyhnutá na ich kvalitné digitálne zachytenie.

Evidencia pečatí a pečatidiel funguje ako webová aplikácia, ktorá je umiestnená na webovej stránke Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (pod hlavičkou odboru archívov a registratúr na <http://ives.minv.sk/epap>).

Aplikácia sa skladá z dvoch častí – verejnej a neverejnej (editačnej). Verejná časť je verejne prístupná na webe a umožňuje vyhľadávanie sfragistických jednotiek podľa identifikátora (jednoznačný identifikačný reťazec znakov priradený každej pečati a pečatidlu pri jeho evidencii, ktorý zároveň slúži aj na jeho fyzické vyhľadanie v archíve), typu, mena či názvu vlastníka (formou fulltextového vyhľadávania) a dátumu vzniku (roky od do) spolu k nim priradených digitálnych obrázkov.

V neverejnej časti sa po zadaní prihlasovacieho mena a hesla spustí hlavné menu s jednotlivými riadkami: Evidencia, Vyhľadávanie, Číselníky, Výstupy, Servis a Pomocník. Aplikácia používa ikony (ovládacie prvky), ktoré slúžia na jednoduchšiu orientáciu v potvrdzovaní činností v programe a na názornejšie vyjadrenie funkcionality programu. Funkcia menu Evidencia umožňuje používateľovi pracovať s evidenciou nového záznamu alebo úpravu už zaevidovaného záznamu sfragistickej jednotky – pečate, pečiatky na dokumente, oddelenej pečati alebo typária (pečatidla, pečiatkovadla).

Zaevidovanie záznamu je možné len v tom prípade, ak sú vybraté alebo vyplnené povinne vyplniteľné položky, bez ktorých aplikácia neumožní uloženie záznamu (sú podčiarknuté). Pre evidenciu pečate to sú: výber jednostrannej, dvojstrannej, dvojitej alebo inej pečate, materiál zhotovenia, spôsob pripevnenia, figúra v pečatnom poli, typ písma, lem vnútorný a vonkajší, názov vlastníka typária, signatúra a poradové číslo pečate na strane. Pre pečiatku sú to: výber jednostrannej pečiatky, farba odtlačku,

figúra v pečatnom poli, typ písma, lem vnútorný a vonkajší, názov vlastníka typária, signatúra a poradové číslo pečiatky na strane. Pre oddelenú pečať sa nevyplňa rubrika pre opis dokumentu, inak sú všetky povinne vyplniteľné položky totožné s evidenciou pečate. Pre evidenciu pečatidla sú to: signatúra, výber jednostranného alebo dvojstranného pečatidla, materiál zhotovenia, forma zachovania matrice, typ (obsah) pečatného poľa, figúra z pečatného poľa, typ písma, lem vnútorný a vonkajší a názov vlastníka. Pre pečiatkovadlo sú to: signatúra, výber jednostranného pečiatkovadla, materiál zhotovenia, forma zachovania matrice, typ (obsah) pečatného poľa, figúra z pečatného poľa, typ písma, lem vnútorný a vonkajší a názov vlastníka.

Skoro každá rubrika uľahčuje používateľovi vyplňanie jednotlivých rubriek cez výber z číselníka. Každá rubrika má pri sebe ikonu vo forme otáznika, ktorý dáva používateľovi presný návod, ako vyplniť rubriku. Ďalej umožňuje evidovať obrázky pečatí a pečatidiel vo formáte súboru jpg s veľkosťou max. 20 MB a počtom max. 99 obrázkov k jednému záznamu, pričom sa ukladajú dve verzie obrázku – v pôvodnej veľkosti a v skomprimovanej veľkosti.

Aplikácia poskytuje možnosť vyhľadávať a vytvárať prehľady o pečatiach a pečatidlách podľa rôznych kritérií výberu (názov archívu, názov archívneho súboru, figúra, vlastník, označenie v evidencii – pečať, pečiatka, pečatidlo, pečiatkovadlo, či dátum vzniku alebo používania typária). Následne umožňuje export vyhľadaných záznamov do formátu programu MS Excel. Pri jednotlivom vyhľadanom zázname umožňuje používateľovi pomocou lupy detailnejší pohľad na digitálny obrázok.

Funkcia Číselníky sa používa na jednotnú a jednoduchú evidenciu niektorých údajov v evidencii pečatí a pečatidiel. Zoznam údajov z číselníkov má pre všetky záznamy rovnakú hodnotu (mení sa iba na pokyn vecného gestora). Číselníky sú rozdelené podľa zoskupenia údajov do dvoch skupín: hierarchické, ktoré sa môžu ďalej členíť (napr. typ vlastníka, materiál pečate, ochrana pečate) a jednoduché (napr. tvar odtlačku pečate, diplomatická hodnota pečate). Okrem toho ich môžeme rozdeliť na tri skupiny, ktoré: 1. opisujú vlastnosti pečatí a pečatidiel, 2. ťahajú údaje z webovej aplikácie AFondy, 3. opisujú figúry (údaje sa ťahajú z webovej aplikácie Heraldický register Slovenskej republiky). Pre všetky číselníky boli vytvorené identifikačné dvojmiestne kódy jednotlivých položiek. Ak je opisovaná pečať či pečatidlo uložené na inom mieste, ako je uvedené v číselníkoch podľa štruktúry archívov (napr. v múzeu), umožňuje aplikácia používateľovi vybrať pri evidencii z číselníkov skupinu g) iné subjekty. Aplikácia umožňuje pri tvorbe a zadávaní signatúry vytvárať zoznam skratiek, ktoré aktualizuje používateľ s rolou správca aplikácie. Signatúra nie je naviazaná len na jednu pečať či pečiatku, ale umožňuje pod tou istou signatúrou zaevidovať viac pečatí či pečiatok, pričom jednoznačná je signatúra s číslom dokumentu. Sfragistické jednotky je možné ukladať a následne po ich schválení spolu s obrázkom publikovať pre verejnosť.

V rámci riadku Servis sa pri určitých položkách zaznamenáva história zmien, v ktorej sú zachytené kto, kedy a čo vytvoril a zmenil v zázname. Ďalej aplikácia umožňuje evidenciu používateľov s ich osobnými údajmi a prístupovými heslami do programu. Používatelia sú definovaní na základe prístupových práv na úrovni záznamu a zaradení do piatich používateľských skupín (rolí): POUZIVATEL, EDITOR, SPRAVCA_ARCHIV, SUPERVIZOR a SPRAVCA. Rola POUZIVATEL je najnižšia úroveň,

ktorá dovoľuje prezerat' (zobrazovat'), vyhľadavat' sfragistické jednotky v celej databáze a meniť heslo. Rola EDITOR môže iba v rámci svojho archívu vykonávat' rovnaké úkony ako „Používateľ“, ďalej pridávat' sfragistické jednotky, pridávat' digitálne obrázky, opravovat' údaje sfragistických jednotiek, vytvárat' katalogizačný záznam jednej alebo viacerých pečatí do formátu programu MS Word alebo do formátu súboru pdf, zmazať celý záznam – položku existujúcej sfragistickej jednotky. Nemá právo zmazať a editovat' záznamy, ktoré upravil „Správca archívu“ alebo „Supervízor“. Používateľ s rolou SPRAVCA_ARCHIV má práva ako „Editor“ a okrem toho môže v rámci svojho archívu a v rámci pracovísk, ktoré spadajú pod jeho riadenie, aj spravovat' (vytvárat'), rušiť, pridelovat' roly, meniť heslá používateľov aplikácie s rolami „Používateľ“, „Editor“ a „Správca archívu“, vyberať a určovat' záznamy sfragistických jednotiek, ktoré budú publikované vo verejnej časti a editovat' už publikované záznamy. Nemá právo zmazať a editovat' záznamy, ktoré upravil „Supervízor“. SUPERVIZOR má všetky práva ako „Editor“, avšak môže ich vykonávat' v celej databáze. SPRAVCA je najvyššia rola v aplikácii a má práva ako predchádzajúce roly s tým rozdielom, že navyše aktualizuje texty pomocníka pre všetky položky, spravuje používateľov v rámci celej databázy vrátane „Supervízora“ a „Správca“ aplikácie a spravuje všetky číselníky. Nemá právo mazať záznamy, ktoré upravil „Supervízor“.

Aplikácia je voľne dostupná pre používateľa, ktorý dostane právo ho používať po zadaní prihlasovacieho mena a hesla cez prihlasovací link (prehliadač Internet Explorer verzia 10 alebo Google Chrome, OS Windows 7 a vyššie). Na rozdiel od iných aplikácií sa k nej dá prihlásiť aj z domu, čím sa zjednoduší práca, keďže sa nemusí preinštalovať.

Poslednou funkcionalitou, ktorú aplikácia umožňuje, je vytvorenie katalogizačného záznamu jednej alebo viacerých sfragistických jednotiek do formátu programu MS Word alebo formátu súboru pdf v rámci svojho archívu do elektronickej alebo papierovej podoby.

Využitie a význam aplikácie Evidencia pečatí a pečatidiel vidíme ako určitú formu ochrany pečatí a pečatidiel pred poškodením a odcudzením, v ich zachovaní v digitálnej podobe, v ľahkom prístupe k nej z ktoréhokoľvek počítača či mobilného zariadenia s pripojením na internet, vo využití údajov zo všetkých kultúrnych inštitúcií na vytvorenie komplexnej databázy o v nich uložených pečatiach a najmä v možnosti sprístupniť a spropagovať archívy cez uvedenú aplikáciu alebo graficky príťažlivú formu knižnej publikácie.

Zároveň si uvedomujeme aj niektoré úskalia aplikácie, keďže práca s ňou je odborné náročná a vyžaduje si špeciálnu prípravu zameranú na odborný opis obsahu sfragistických jednotiek (znalosti zo sfragistiky, heraldiky, paleografie a pod.). Veríme, že časom sa ich podarí odstrániť a webová aplikácia si nájde miesto v komunite archivarov a historikov.

Norbert Praženka
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
sekcia verejnej správy, odbor archívov a registratúr

Ladislav Vrtel
Štátny archív v Bratislave

NIEKOĽKO POZNÁMOK K EVIDENCIÍ PEČATÍ A PEČATIDIEL

Hoci sfragistika rozhodne nepatrí medzi mladé pomocné historické vedy, na Slovensku sa jej donedávna nevenovala príliš veľká pozornosť a sfragistické artefakty viac-menej zostávali iba v pozícii východiskového zdroja údajov predovšetkým pre heraldický výskum a genealógiu, neskôr aj pre archontológiu a ojedinele pre iné historické disciplíny, paradoxne však nie pre samotnú sfragistiku. Aj v prípadoch tlačou vydávaných diplomatárov alebo registárov stredovekých listín či archívnych pomôcok vo forme katalógov sa údaje o pečatiach zvyčajne obmedzovali na stručnú konštatáciu ich fyzickej existencie, prípadne na typ a spôsob upevnenia na listinu. Iba výnimočne sa objavili konkrétnejšie údaje, prípadne podrobnejšie opisy pečatí alebo aj ich vyobrazenia.¹ Pečate pritom vždy tvorili neoddeliteľnú súčasť listín a dodávali im autenticitu, právnu silu a záväznosť.

Napriek tomu, že sa v ostatnom období situácia zmenila k lepšiemu predovšetkým v oblasti odbornej terminológie,² samotný výskum sfragistických artefaktov má stále obrovské rezervy. Nepriaznivá situácia vo výskume pečatí sui generis sa však môže postupne zmeniť aj s pomocou aplikácie na evidenciu pečatí a pečatidiel (EPaP). Na tomto mieste nemá zmysel podávať genézu vývoja aplikácie, vytvorenie ktorej bolo iba logickým vyústením novely zákona o archívoch a registratúrach, ktorá okrem iného zriadila ústrednú evidenciu historických pečatí a pečatidiel. Pokúsime sa však upozorniť na niektoré aktuálne problémy, ktoré by sa mali vyriešiť skôr, než sa aplikácia z testovacieho módu dostane do štandardného používania. Na myslí pritom nemáme nevyhnutné postupné odstraňovanie niektorých triviálnych chýb a nedostatkov funkcionality aplikácie, ale základné metodologické otázky samotnej evidencie.

Základnou z nich je obsah evidencie, resp. stanovenie priorít výberu pečatí. Zatiaľ čo dôvodová správa k novele zákona o archívoch a registratúrach hovorí o historických pečatiach a konštatuje, že „*hodnota a špecifický charakter prevažne voskových pečatí na pergamenových či papierových archívnych dokumentoch, ale aj pečatí oddelených od archívnych dokumentov, si vyžaduje vedenie osobitnej ústrednej evidencie*“,³ v skutočnosti zatiaľ neboli vypracované žiadne zásady výberu pečatí na ich spracovanie. V praxi to dnes po viac ako polročnej skúšobnej prevádzke predstavuje rôznorodý konglomerát zhodnoverňujúcich znakov archívnych dokumentov, počnúc

---

¹ MARSINA, Richard. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. Tomus II. Bratislava : Obzor, 1987. Záznamy obsahujú aj údaje o pečatiach s odvolaním sa na čierno-bielu fotografickú obrazovú prílohu alebo na inú prácu s vyobrazením pečate.

² Práca MÜLLER, Karel – VRTEL, Ladislav. *Vocabularium internationale sigillographicum*. Bratislava : Veda, 2016, 618 s. ISBN 978-80-224-1526-2 predstavuje základné dielo pre prácu so sfragistickým materiálom kvôli nemu samotnému.

³ Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, dôvodová správa. Dostupné na internetovej stránke Národnej rady SR: <https://www.nrsr.sk/web/Page.aspx?sid=zakon/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=6&CPT=1426>

stredovekými voskovými pečaťami a končiac odtlačkami gumových pečiatkovadiel 20. či 21. storočia, nevynímajúc ani kuriozity typu dátumové pečiatkovadlo.

Je to síce vizuálne reprezentatívny celok, akýsi prierez databázou voskových alebo atramentových odtlačkov pečatidiel a pečiatkovadiel vrátane ich samotných, vhodný na prvoplánovú propagáciu archívneho bohatstva pre nezainteresovaných laikov, ale v skutočnosti je tento celok pre akúkoľvek ďalšiu odbornú prácu s evidovanými pečaťami problematický, ak nie vôbec zbytočný. Navyše absencia akýchkoľvek kritérií výberu ide proti samotnému zámeru tvorcov zákona, ktorí mali v úmysle evidovať predovšetkým pečate, „ktoré vzhľadom na ich krehkosť podliehajú pri manipulácii rýchlej fyzickej degradácii“.⁴ Ďalšou dôležitou skutočnosťou, ktorú je potrebné vziať do úvahy, je iné ustanovenie zákona, ktoré neumožňuje bádateľom predkladať na štúdium originály dokumentov do roku 1526. V praxi sa pritom skeny alebo digitálne fotografie vyrobené ako študijné alebo konzervačné kópie sústreďujú na samotný text dokumentu, alebo na vyobrazenie celku, pričom samotnej pečati sa nevenuje žiadna zvýšená pozornosť. Dá sa ale oprávnené predpokladať, že záujem odbornej i laickej verejnosti o sfragistické pamiatky sa zvýši práve po sprístupnení databázy EPaP.

Po skončení obdobia skúšobnej prevádzky (čiže zrejme už od roku 2021) by preto bolo potrebné k evidencii pristupovať koncepčne a nie na základe náhodného výberu. Absolútnu prioritu by pritom malo predstavovať obdobie do roku 1526, prípadne menej rigorózne do polovice 16. storočia, pretože práve z tohto obdobia sú pečate najcennejšie, majú najväčšiu výpovednú hodnotu, sú najzraniteľnejšie a navyše sa pre zákonné obmedzenie nedajú skúmať in natura. Zároveň až od tohto obdobia možno pozorovať zvýšenie diplomatickej produkcie vo všeobecnosti, ako aj väčší objem zachovaných dokumentov v archívoch. Pečate z najstaršieho obdobia evidovať, samozrejme, môžu iba tie archívy alebo archívne pracoviská, ktoré ich majú v úschove. Ostatné archívy alebo pracoviská sa musia nevyhnutne zamerať na historicky novšie pečate, ale opätovne by vo výbere nemal chýbať systém. Evidovanie pečatí by tiež malo byť samozrejmosťou pri aktuálnom spracovaní historických fondov formou inventára alebo katalógu.

Výber pečatí na spracovanie by preto podľa nášho názoru mal postupovať podľa nasledovného kľúča:

- V prípade archívov a ich pracovísk, ktoré disponujú stredovekými dokumentmi, postupne evidovať všetky zachované pečate podľa jednotlivých storočí, začať pritom od najstarších exemplárov bez ohľadu na fondovú príslušnosť.
- V prípade archívov a ich pracovísk, ktoré disponujú len historicky mladšími dokumentmi presahujúcimi hraničný rok 1526 (prípadne menej rigorózne polovicu 16. storočia), možno využiť tematicky zamerané fondy (napríklad listiny, písomnosti cechov, missiles a podobne).
- V rámci už spracovaného fondu spätne evidovať všetky pečate a pečiatky podľa ich uloženia v rámci fondu alebo fondových oddelení. Výber fondu podľa vlastných kritérií – napríklad najvyužívanejší fond, najviac poškodený, najcennejší atď.

---

⁴ Ref 3.

- Evidencia pečatí a pečiatok by sa mala automaticky aplikovať na všetky aktuálne spracúvané archívne fondy, pričom by spracovateľ popri tvorbe archívnej pomôcky priebežne zadával údaje aj do aplikácie EPaP.

V dôsledku odlišnej skladby archívnych fondov (a dokumentov) a ich množstva archívy v praxi môžu paralelne využívať všetky navrhované spôsoby výberu, prioritá však musí zostať vždy na najstarších pečatiach. Pri poslednej uvedenej forme výberu v prípade spracovania novodobých archívnych fondov je však potrebné zvážiť zmysel evidencie každého odtlačku, pretože práve novodobé fondy obsahujú záplavu typizovaného balastu vo forme pečiatok, čiže atramentových odtlačkov jednotných gumových pečiatkovadiel. Evidovať, samozrejme, treba aj tie, ale maximálne jeden „vzorový“ odtlačok a nie ďalšie stovky rovnakých odtlačkov.

Pri orientácii na najstaršie sfragistické pamiatky však môžu vzniknúť problémy s odbornou pripravenosťou pracovníkov archívu (náročky nehovoríme o archivároch, ale o pracovníkoch, pretože v archívoch pracujú absolventi rôznych typov vysokých škôl, často aj nehumanitného zamerania), ktorí nemajú odborné archívne alebo historické vzdelanie. To však rozhodne samo o sebe nie je predpokladom znalosti a odbornej erudície potrebnej pre evidenciu historických pečatí vzhľadom na súčasnú problematiku úroveň odborných znalostí mnohých absolventov histórie. Na spracovanie jednej historickej pečate sú pritom potrebné znalosti minimálne zo sfragistiky, heraldiky, genealógie, archontológie, faleristiky, paleografie (texty na pečati, ale zároveň aj prepis koroborácie z dokumentu), dejín správy, cirkevných dejín, všeobecných dejín, orientácia v odbornej literatúre a prístup k nej a zároveň priebežné individuálne absorbovanie nových teoretických poznatkov, ku ktorému je navyše potrebný aj osobný záujem. Uvedené znalosti pritom nemôže nahradiť alebo zabezpečiť žiadne štátno-zamestnanecké školenie, vzdelávanie alebo kurz – tieto môžu iba pomôcť zvládnuť techniku práce s programom EPaP a nič viac.

Vzhľadom na uvedené limity je potrebné v archívoch, ktoré nedisponujú pracovníkmi s požadovanými vedomosťami a schopnosťami, evidenciu obmedziť na základné údaje. Nemusí byť uvedený absolútne presný popis pečate alebo blazon erbu, prípadne rekonštrukcia textu podľa maximalisticky nastavených parametrov programu, ale nevyhnutné je evidovať vlastníka a jeho pečať so základnými údajmi (typ pečate, materiál, rozmery, upevnenie, dátum, signatúra) a, samozrejme, jej vyobrazenie.⁵

Práve vyobrazenie predstavuje ďalší problém. Hoci sa do archívov zakúpili veľmi kvalitné digitálne fotografické prístroje s profesionálnym rozlíšením 50 Mpx a makroobjektívy, absencia konverzného programu (ktorý štandardne tvorí súčasť nákupu každého fotoaparátu, ale v dodávke pre archívy absentoval) neumožňuje fotografovať v „surovom“ RAW formáte, ktorý sa následne konvertuje na nekomprimované TIFFy, ale iba v komprimovanom formáte JPEG, čo je v priamom rozpore s platným metodickým pokynom o postupe štátnych archívov pri digitalizácii archívnych dokumentov

---

⁵ Na tomto mieste je však potrebné zdôrazniť, že systematické dopĺňanie všetkých chýbajúcich údajov v záznamoch jednotlivých editorov rozhodne nemôže suplovať supervízor, a to ani v rámci jedného archívu alebo jeho pracoviska.

a vytváraní konzervačnej digitálnej kópie.⁶ V tejto chvíli teda archívy pracujú s drahou fotografickou technikou hlboko pod jej reálnymi možnosťami, a to na úrovni fotoaparátov lepších mobilných telefónov. Pečate vzhľadom na svoje malé rozmery a zložito štruktúrovanú plochu si priam vyžadujú nekomprimovaný digitálny záznam s čo najväčším počtom a kvalitou detailov, a to aj bez ohľadu na uvedený metodický pokyn.⁷

Autor týchto riadkov už pri tvorbe aplikácie EPaP navrhoval namiesto klasického fotografického (digitálneho) záznamu využiť možnosti, ktoré ponúkajú 3D skenery, ale neúspešne. Fotografický záznam je síce najpoužívanejšou formou ochrany, ale práve v prípade sfragistického materiálu sa prejavujú jeho limity, ktoré nedokáže prekonať. Na myslí máme prácu so svetlom. Každý, kto niekedy skúmal pečať (alebo ju fotografoval), môže potvrdiť, že mnohé detaily sa objavujú iba pri istých uhloch, čiže pri špecifickom natočení dopadajúceho svetla. To však zase potlačí alebo celkom zneviditeľní iné detaily, ktoré lepšie vyniknú pri pôvodnom alebo celkom odlišnom natočení dopadajúceho svetla. Obzvlášť markantné je to práve pri nedokonalých odťahoch typárií alebo pri plytkých reliéfoch. Žiadna fotografia navyše nedokáže zabezpečiť dokonalú informáciu o reálnom reliéfe a hmote pečate práve pre jedinečnú vlastnosť sfragistického materiálu, ktorou je jeho trojrozmernosť.

Oproti tomu 3D sken umožňuje dodatočnú aktívnu prácu so svetlom priamo v počítači, sken sa dá podľa potreby kedykoľvek virtuálne osvetľovať z rôznych pozícií v priestore (nie iba v rovine), zatiaľ čo fotografia iba fixuje dané osvetlenie v konkrétnom čase vzniku záberu a nemožno ho zmeniť. Navyše tlačový výstup pri použití 3D tlačiarne je až na materiál a dobu vzniku absolútne totožný s originálom.

Záverom iba malá rekapitulácia. Aj keď prioritným cieľom evidencie je ochrana v zmysle vyhotovenia záznamu o pečati ako o predmete s obrovskou výpovednou hodnotou a nie jeho reálna fyzická ochrana, textový a obrazový záznam o konkrétnej pečati v evidencii pečatí a pečatidiel by sa v budúcnosti mal stať (a nepochybne sa aj stane) východiskom pre ďalšie využitie, čiže nielen databázou vhodnou na štúdium a následnú prezentáciu tohto výskumu, ale aj špecifickou pomôckou archivárov na identifikáciu pečatí, s ktorými si sami nevedia poradiť. K tomu, aby postupne vznikala použiteľná databáza a zároveň sa naplnila aj litera zákona, čiže ochrana najohrozenejších voskových exemplárov, je potrebné vytvoriť a následne aplikovať systém výberu pečatí na evidenciu. Súčasný náhodný výber je síce vhodný na tréning zručnosti práce s aplikáciou v skúšobnej prevádzke, ale po jej skončení by už bol kontraproduktívny. Ďalej je nevyhnutné zvýšiť záznamovú kvalitu digitálnych fotografií a začať

---

⁶ Metodický pokyn odboru archívov sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR o postupe štátnych archívov pri digitalizácii archívnych dokumentov a tvorby povinných metadát č. SVS-OA-2011/23406-001 z 20. 10. 2011, čl. 3 – Technické parametre systematickej digitalizácie. Dostupné na internete: http://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/odbor%20archivov/dokumenty_na_webe/metodicke_pokyny/MP_digitalizaciaAD_metadata.pdf

⁷ Okrem malej farebnej hĺbky (len 24 bitov, čiže 8 bitov na kanál) a kompresie pri každom ďalšom uložení má formát JPEG tendenciu rozpíjať a špiť čiaru rôznymi artefaktmi (teda zhoršovať ich čitateľnosť), čiže dochádza k tvorbe nežiaducich efektov práve pri snímaní objektov, ktoré sú plné čiar a písmen.

reálne uvažovať o využití 3D technológie, ktorá predstavuje kvalitatívne najvyšší stupeň ochrany.

Igor Graus
Štátny archív v Banskej Bystrici

PREDPISY

PREDKLADANIE ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV OBSAHUJÚCICH OSOBNÉ ÚDAJE NA HISTORICKÝ VÝSKUM ALEBO INÝ VEDECKÝ VÝSKUM

Základnou úlohou archívov je zhromažďovať, ochraňovať, odborne spracovávať a sprístupňovať dokumenty (úradnej aj neúradnej povahy), ktoré vznikli v ich územnej pôsobnosti. Archívy zabezpečujú zachovanie týchto dokumentov pre budúce generácie a zároveň umožňujú ich súčasné využitie na vedecké bádanie. Právo na prístup k archívnym dokumentom uloženým v archíve má po splnení stanovených podmienok každý. Prístup archív umožňuje na základe písomnej žiadosti najčastejšie formou štúdia archívnych dokumentov a vyhotovovaním výpisov, odpisov, potvrdení a kópií.¹

Keďže ochrana osobných údajov patrí do oblasti základných ľudských práv a slobôd a každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života a na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe, archív môže obmedziť prístup k archívnym dokumentom, ktoré obsahujú osobné údaje a ich sprístupnením by mohli byť ohrozené práva a právom chránené záujmy žijúcich osôb. Účelom tejto ochrany je chrániť práva a slobody každého, koho osobné údaje sa v archívných dokumentoch nachádzajú a sú súčasťou archívnych súborov uložených v štátnych archívoch. Prístup k osobným údajom v archívných dokumentoch umožňuje archív po uplynutí 90 rokov od vzniku záznamu alebo po predložení písomného súhlasu s osvedčeným podpisom fyzickej osoby, o ktorej osobné údaje ide, alebo jej zákonného zástupcu, alebo blízkej osoby, ak táto fyzická osoba už nežije.² Ak archív vyhotovuje kópie archívnych dokumentov a elektronické kópie archívnych dokumentov, ktoré obsahujú informácie, ku ktorým je obmedzený prístup, v zmysle zákona ich predkladá bez týchto informácií.³

Vo všeobecnosti pod osobnými údajmi rozumieme také údaje a informácie, ktoré nám umožnia rozpoznať konkrétneho človeka. Za osobné údaje zvyčajne považujeme napríklad meno a priezvisko, dátum narodenia, rodné číslo, fotografiu, lokalizačné údaje a podobne.⁴

---

¹ § 12 zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov.

² § 13 ods. 5 zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov.

³ § 40 vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 628/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov.

⁴ „Osobnými údajmi sú údaje týkajúce sa identifikovanej fyzickej osoby alebo identifikovateľnej fyzickej osoby, ktorú možno identifikovať priamo alebo nepriamo, najmä na základe všeobecne použiteľného identifikátora, iného identifikátora, ako je napríklad meno, priezvisko, identifikačné číslo, lokalizačné údaje, alebo online identifikátor, alebo na základe jednej alebo viacerých

Usmernenie odboru archívov a registratúr sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bolo vydané s cieľom zjednotiť postup štátnych archívov pri predkladaní archívnych dokumentov obsahujúcich osobné údaje na historický výskum alebo iný vedecký výskum podľa § 13 ods. 5 písm. c) zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.⁵ Upravuje štúdium archívnych dokumentov obsahujúcich osobné údaje na historický výskum alebo iný vedecký výskum a poskytovanie osobných údajov bádateľom v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie 2016/679 o ochrane fyzických osôb v súvislosti so spracovaním osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov a o zrušení smernice 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov, ďalej len „GDPR“⁶).

Usmernenie nadobudlo účinnosť 1. marca 2020 a zaoberá sa ochranou osobných údajov z dvoch hľadísk: z hľadiska ochrany osobných údajov poskytovaných bádateľom na účely prístupu k archívnym dokumentom (osobné údaje bádateľa, ktoré poskytuje) a z hľadiska osobných údajov tej istej osoby alebo iných osôb, ktoré sa nachádzajú v archívnych dokumentoch. V usmernení sú definované podmienky, ktorých splnenie je nevyhnutné, aby bol bádateľovi umožnený prístup k osobným údajom v archívnych dokumentoch predkladaných s účelom ich využitia na historický výskum alebo iný vedecký výskum. Usmernenie má dve prílohy – *Čestné vyhlásenie* a *Informačný list, ak sú osobné údaje získané od dotknutej osoby*.

Čestné vyhlásenie je súčasťou bádateľského listu, ktorý bádateľ vyplňa pred začatím štúdia a ktorý je žiadosťou o prístup k archívnym dokumentom. V bádateľskom liste musí bádateľ uviesť svoje identifikačné údaje. Poskytnutie osobných údajov bádateľom (ako je meno a priezvisko, rodné číslo, druh a číslo dokladu totožnosti, adresa trvalého pobytu a adresa prechodného pobytu)⁷ je zákonnou požiadavkou⁸ a v prípade ich neposkytnutia nemôže byť bádateľovi umožnené nahliadnutie do archívnych dokumentov. Pravidlá prístupu, za akých je možné štúdium archívnych dokumentov, spresňuje bádateľský poriadok. Archívne dokumenty musia byť bádateľovi predkladané na štúdium riadne označené a usporiadané v lehote a množstve uvedenom v bádateľskom poriadku príslušného archívu.

V čestnom vyhlásení bádateľ svojím podpisom potvrdzuje, že získané informácie z archívnych dokumentov bude spracovávať a využívať v súlade s § 12 ods. 5 zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a doplnení niektorých zákonov. Súčasne v ňom vyhlasuje, že bude zachovávať súkromie, ľudskú dôstojnosť, osobnú česť

---

charakteristík alebo znakov, ktoré tvoria jej fyzickú identitu, fyziologickú identitu, genetickú identitu, psychickú identitu, mentálnu identitu, ekonomickú identitu, kultúrnu identitu alebo sociálnu identitu.“ In § 2 zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵ Usmernenie č. SVS-OAR1-2020/002181 z 24. februára 2020 upravujúce predkladanie archívnych dokumentov obsahujúcich osobné údaje na historický výskum alebo iný vedecký výskum.

⁶ General Data Protection Regulation.

⁷ Príloha č. 10 a 10a vyhlášky Ministerstva vnútra SR č. 628/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov.

⁸ § 12 ods. 4 zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

a dobrú povest' dotknutých osôb a zaobchádzať s osobnými údajmi tak, aby ich spracovaním nebolo zasiahnuté do ich súkromného a osobného života. Získané informácie z archívnych dokumentov, ktoré obsahujú osobné údaje, nebude odovzdávať alebo rozširovať iným subjektom alebo ich verejne sprístupňovať vo vedeckých alebo iných prácach bez predchádzajúcej anonymizácie, respektíve ak na ďalšie zverejňovanie nebude mať písomný súhlas všetkých dotknutých osôb.⁹ V niektorých prípadoch môže ísť o naozaj citlivé záznamy, preto musí byť anonymizovanie osobných údajov uskutočnené takým spôsobom, aby dotknutú osobu nebolo možné identifikovať, pričom anonymizácia musí byť nezvratná. Porušenie týchto podmienok môže byť posudzované ako priestupok alebo správny delikt s následnou možnou sankciou.¹⁰

Žiadateľovi o štúdium archívnych dokumentov môže byť umožnený prístup k archívnym dokumentom obsahujúcim osobné údaje, iba ak je štúdium v súlade s účelom a témou štúdia uvedenými v bádateľskom liste. Archívne dokumenty netýkajúce sa danej témy nemôžu byť bádateľovi predložené na štúdium. Nahliadnutie do požadovaných archívnych dokumentov taktiež nemusí byť umožnené, ak archív zistí, že žiadateľom uvedené dôvody na predloženie archívnych dokumentov obsahujúcich osobné údaje nie sú dostatočne preukázateľné. Ide predovšetkým o štúdium archívnych dokumentov a získanie informácií z nich pre ďalšiu fyzickú či právnickú osobu.

Na overenie účelu historického alebo iného vedeckého výskumu uvedeného v bádateľskom liste môže riaditeľ štátneho archívu, resp. vedúci pracoviska, vyžadovať písomné potvrdenie/oznámenie o forme vyhlásenia výskumu, resp. o forme realizácie výskumu. Ide predovšetkým o doklad dosvedčujúci účasť v riešiteľskom kolektíve, na výskumnej úlohe, projekte, vedeckej úlohe, inej odbornej úlohe, spoluúčasť v pracovnej skupine a podobne. Vlastné reprografické zariadenie (fotografický prístroj, filmový prístroj, skener, xerox, mobilný fotoaparát) môže bádateľ použiť pri štúdiu archívnych dokumentov obsahujúcich osobné údaje len so súhlasom riaditeľa archívu.

Druhou prílohou usmernenia je *Informačný list, ak sú osobné údaje získané od dotknutej osoby*. Obsahuje poučenie o nakladaní s osobnými údajmi, informuje o prevádzkovateľovi a zodpovednej osobe, poskytuje kontaktné údaje zodpovednej osoby pre ochranu osobných údajov, definuje účel spracovávania osobných údajov a dobu ich uchovávania. Právny základ pre účel spracúvania a dobu uchovávania osobných údajov je daný zákonom č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach v znení neskorších predpisov. Informačný list obsahuje tiež poučenie bádateľa o rozsahu jeho práv v zmysle GDPR. Každá dotknutá osoba alebo osoba, ktorá sa domnieva, že je priamo dotknutá na svojich právach ustanovených zákonom o ochrane osobných údajov, má právo podať návrh na začatie konania podľa § 100 ods. 1 zákona o ochrane osobných údajov.¹¹ Informačný list je každý archív povinný v súlade s § 19 zákona

⁹ Anonymizáciou sú osobné údaje vymazané alebo upravené tak, že ich nie je možné priradiť ku konkrétnej dotknutej osobe bez použitia dodatočných informácií. Na základe správne anonymizovaných údajov nie je dotknutá osoba už identifikovateľná.

¹⁰ Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 221/2019 Z. z.

¹¹ Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 221/2019 Z. z.

o ochrane osobných údajov¹² zverejniť na viditeľnom, verejne dostupnom mieste a rovnako tak je povinný na túto skutočnosť upozorniť bádateľa pri podpise Čestného vyhlásenia.¹³

Na záver. Osobné údaje v archívnych dokumentoch nie je možné vymedziť stanovením jednotných konkrétnych údajov, ktoré budú vždy považované za osobné údaje. Pod osobným údajom treba chápať akýkoľvek údaj, ktorý vedie alebo by mohol viesť k identifikácii istej osoby. Posúdenie toho, čo je osobný údaj, závisí teda od konkrétnych okolností. Posudzovať treba kontext, ktorý dáva jednotlivým údajom zmysel a robí z nich informácie týkajúce sa konkrétnych osôb. Nie je to možné bez posúdenia dostupných údajov a ich vzájomnej súvislosti. Osobnými údajmi sú aj fotografie za predpokladu, že zachytávajú podobizne jednotlivých fyzických osôb, na ktorých možno tieto osoby identifikovať.¹⁴ Ten istý údaj môže mať za určitých okolností povahu osobného údaj a za iných túto povahu stráca. Rozhodujúcim pri hodnotení, čo je a čo nie je osobný údaj, je fakt, či je konkrétna osoba na základe dostupných informácií identifikovateľná.

Jozef P o c i s k
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
sekcia verejnej správy, odbor archívov a registratúr

---

¹² Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 221/2019 Z. z.

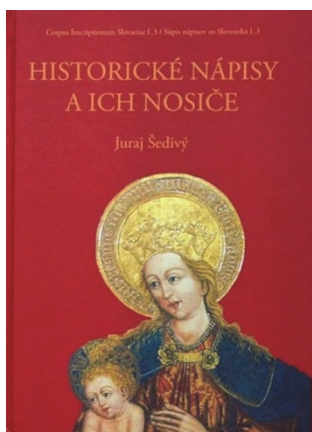
¹³ Informačný list musí byť zároveň zverejnený a verejnosti prístupný aj na webovej stránke Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a v Elektronickom archíve Slovenska v časti *Umožnenie prístupu k archívnym dokumentom s obmedzeným prístupom*.

¹⁴ Dostupné na internete: <https://www.pravnenoviny.sk/co-su-to-osobne-udaje-2>. [cit. 2020-05-18]

LITERATÚRA

RECENZIE A REFERÁTY

ŠEDIVÝ, Juraj. *HISTORICKÉ NÁPISY A ICH NOSIČE*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, 383 s. ISBN 978-80-223-4703-7.

Predstavované dielo je v poradí už tret'ou časťou radu príručiek a monografií v rámci projektu *Corpus Inscriptionum Slovaciae – Súpis nápisov zo Slovenska*. Sám autor odporúča príručku primárne pamiatkarom a iným, ktorí sa dostávajú do kontaktu s epigrafickými prameňmi. Má pomôcť nielen pri ich čítaní, ale aj pri ich kritickej analýze.

V úvode (13-21) autor vstupuje do problematiky stručným predstavením epigrafie ako pomocnej vedy historickej a vytyčuje cieľ epigrafického bádania. Pri akomkoľvek historickom výskume je prvým krokom zistiť, či a do akej miery bola danému problému už venovaná pozornosť. Práve bibliografiu a históriu epigrafického výskumu v Európe, ale aj na Slovensku, sa venuje ďalšia časť diela (23-37). Súčasťou tejto kapitoly je aj veľmi hodnotný poznámkový aparát, kde je vyčerpávajúco podaná bibliografia k epigrafickým výskumom v každej zmienenej oblasti. Základnú paleograficko-epigrafickú terminológiu platnú pre okolité krajiny obsahuje ďalšia kratšia kapitola (39-47). Termíny sú zrozumiteľne vysvetlené, pri niektorých z nich autor zvolil aj obrazovú ukážku pre lepšie pochopenie.

Keďže epigrafia ako veda je najviac prepojená s paleografiou, v nasledujúcej obsiahlej kapitole s názvom *Vývoj epigrafických písiem v Európe a na Slovensku* (49-87) sú identifikované všetky písma, s ktorými sa možno stretnúť pri výskume nápisov, či už na Slovensku alebo naprieč Európou. Ide o písma starorímskych nápisov, pri ktorých uvádza aj základné skratky vyskytujúce sa v nich, cez stredoveké písma až k písmam novovekým. Popri literách sa v nápisoch objavovali aj číslice, pomocné značky (ako napríklad skratky, neумы) a interpunkcia (bodky, čiarky, delidlá). Tým sa obšírne venuje ďalšia z kapitol (89-101).

Na území Uhorska a dnešného Slovenska sa používali ako rímske, tak v neskoršom období aj arabské číslice. Existovalo, samozrejme, aj obdobie, keď sa používali zmiešané. Dnes známe podoby číslic sa v priebehu stáročí formovali a z toho dôvodu, aby sa bádatelia vyhli problémom s rozlúštením datácií, uviedol autor množstvo obrazového materiálu a návod, ako správne určiť rok, ak neboli použité dnešné formy číslic. V nasledujúcej časti (103-121) sa dočítame o materiáli, na ktorom možno nájsť epigrafické nápisy a tiež o spôsobe ich vytvárania na rôznych typoch materiálov, či

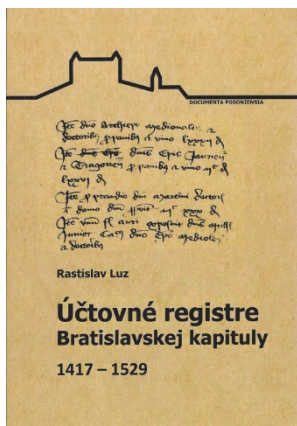
už to bol kameň, drevo, omietka, kov, keramika či textil. Ďalšie, obsahovo kratšie, no praktické a úplne postačujúce sú kapitoly venované umiestneniu nápisov (123-129), obsahovej typológii (131-139) a jazyku nápisov (141-163). Najrozsiahlejšou a zároveň nosnou je kapitola *Epigrafické nosiče zo Slovenska/Uhorska a ich nápisy* (165-315). Autor v nej ponúka chronologický prierez zachovaných zadokumentovaných, prevažne kamenných nosičov. Ku každému obdobiu je priradený najpočetnejší typ nápisov, typické použité písmo, lokalita a vo väčšine prípadov aj obrazový materiál spolu s prepisom predmetného nápisu. Po kamenných článkoch a nápisoch na nich nasledujú i pre laika známe epitafy, čiže zjednodušene povedané náhrobníky. Aj tu sa autor venuje terminológii nosičov, keďže nie je náhrobok ako náhrobok. I v tejto podkapitole bola zvolená rovnaká chronologická metodika radenia nosičov a typické použité písma. Medzi kamenné nosiče možno zaradiť ešte krstiteľnice, hraničníky, mílniky či kamene geodetického charakteru. Ďalším druhom nosičov, ktorými sa autor zaoberal, boli omietky a v súvislosti s nimi nástenné maľby, tabuľové a oltárne maľby. Typom nápisov, ktorým nie je v našich zemepisných šírkach venovaná dostatočná pozornosť, sú grafity a dipinty. Krátka podkapitola (251-257) bola vyhradená pre sklo, vitráže a mozaiky. Významnú skupinu epigrafických nosičov, ktoré sú zastúpené aj v tomto diele, predstavujú predmety z kovu – zvony, krstiteľnice a iné liate predmety. V tejto podkapitole (257-277) sa takisto nachádza základná terminológia pre popis zvonov, krstiteľníc a tiež množstvo ukážok zo Slovenska aj Európy. Z cirkevnej sféry možno spomenúť ako potenciálne nosiče i liturgické náčinie a textil. Aj túto podkapitulu dopĺňa základná terminológia. Nespomenuté neostali ani predmety každodenného života – z ich množstva možno spomenúť krížiky na krk, meče, pečatidlá, keramické nádoby, dvere, stallá. V prípade pečatí má epigrafia prienik aj s ďalšou pomocnou vedou historickou – sfragistikou. Tým autor potvrdzuje svoje slová z úvodu (s. 11), a to, že epigraf je podstatou svojej disciplíny „odsúdený“ na dráhu historicko-umenovedného polyhistora.

Poslednú kapitolu textovej časti (317-333) predstavuje úvaha o dôvodoch a potrebe vzniku nápisovej kultúry. V závere publikácie je zaradené nemecké resumé, zoznam skratiek, menný a miestny register, zdroje obrazového materiálu, bohatá použitá literatúra a informačné zdroje.

Možno skonštatovať, že cieľ autora, aby sa táto príručka stala pomocníkom pre odborníkov, laikov či študentov odborov, ako napr. archívniectvo, história a pod., bol bezpochyby naplnený. Okrem už spomínanej relevantnej terminológie, ktorá je potrebná pre zvládnutie každej odbornej práce, je publikácia doplnená množstvom obrazových príloh s veľkou výpovednou hodnotou spolu s prepisom nápisov, ktoré môžu byť nápomocné pri riešení mnohých ťažko čitateľných textov, s ktorými sa bádatelia môžu počas terénneho výskumu stretnúť.

Mária Kaletová
Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

LUZ, Rastislav (ed.). *Účtovné registre Bratislavskej kapituly 1417 – 1529* (= Documenta Posoniensia I). Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, 288 s. ISBN 978-80-223-4636-8.

Publikácia Rastislava Luza *Účtovné registre Bratislavskej kapituly 1417 – 1529* je prvou v novou edičnom rade *Documenta Posoniensia*, ktorého ambíciou je publikovať historické pramene diplomatického charakteru k dejinám Bratislavy a jej okolia. Účty patria k opomínaným prameňom, len minimálne sprístupňovaným vo forme edícií, napriek tomu, že sú vynikajúcim informačným zdrojom pre skúmanie rôznych aspektov každodenného života: dozvedáme sa z nich o organizácii súkromného či komunitného hospodárenia, materiálnej kultúre, spôsobe stravovania alebo spotrebe vína. Preto treba privítať iniciatívu R. Luza venovať sa stredovekým účtovným písomnostiam Bratislavskej kapituly a zároveň vyjadriť nádej, že záujem o hospodárske pramene bude mať v slo-

venskej medievistike pokračujúcu tendenciu.

Dejiny cirkevnej inštitúcie – Kapituly pri Dóme sv. Martina – možno sprostredkovať z rôznych pohľadov. Možno sa sústrediť na jej funkciu náboženského a kultúrneho centra, na jej personálne obsadenie cez prizmu archontologických zoznamov, priblížiť jej písomnú kultúru z paleografického či kodikologického hľadiska alebo uskutočniť výskum fungovania kapituly v rámci hospodárskych dejín. K dejinám hospodárstva možno tematicky zaradiť tiež oblasť dejín účtovníctva, ktoré si zvolil R. Luz. Viest' záznamy hospodárskych transakcií bolo pre kapitolu veľmi dôležité, veď už v stredoveku nadobudla pomerne rozsiahle majetky, zahŕňajúce nielen nehnuteľnosti v samotnej Bratislave, ale aj celé dediny najmä v regióne Žitného ostrova a v Malokarpatskej oblasti. Základ tejto majetkovej držby sa sformoval už v priebehu 13. a 14. storočia vďaka kráľovským donáciám, darom veriacich i systematickým skupovaním majetkov. Kapitula si teda o svojom hospodárení na majetkoch, o príjmoch a výdavkoch viedla podrobnú evidenciu. Záznamy o príjmoch uvádzajú platiteľa (zväčša dedinu ako celok, ale koncom 15. storočia aj konkrétnych poddaných), ako i druh a veľkosti poplatku. Výdavková časť registrov zasa predstavuje sondu do každodenného života kapituly a približuje smerovanie výdavkov – na správu kapitulských majetkov, na pohostenie návštev z radov duchovenstva či svetských osôb, na „služobné“ cesty alebo na nákup tovarov bežnej spotreby.

Samotnej edícii účtov predchádzajú kratšie kapitoly, charakterizujúce personálne zloženie Bratislavskej kapituly, správu jej majetkov, zasadenie účtovných registrov do kontextu písomnej kultúry kapituly a napokon peňažný systém v kapitulskom účtovníctve. V rámci analýzy personálneho obsadenia kapituly sa autor zvlášť sústredil na úrad dekana, ktorý mal na starosti každodennú správu hospodárstva (vyzberanie príjmov kapituly, ich správu a následne aj ich rozdeľovanie medzi jednotlivých kanonikov a prepošta). Na kapitulských majetkoch dekan usmerňoval činnosť hospodárskych úradníkov, od ktorých prijímal na konci účtovných období účty. R. Luz

charakterizoval účtovnú techniku, jednotlivé druhy písomností zatriedil do skupín (napr. čistopisy dekanských účtov, rôzne formy naturálnych účtov, záznamy o cestovných výdavkoch kanonikov atď.) a vyhodnotil ich z obsahového hľadiska. Možno súhlasiť s hypotézou o účtovnej praxi, ktorá vyzerala tak, že jednotliví kanonici zo svojich vlastných prostriedkov uhrádzali aj spoločné výdavky kapituly, ktoré si samostatne evidovali a neskôr o ich preplatenie požiadali dekana. Ten im po uznaní požiadavky ich nároky preplatil a výdavky prepísal do svojho registra. Samotné registre vyhotovené pre súkromnú potrebu kanonikov tým stratili svoj význam a po vykonaní a odobrení záverečného zúčtovania mohli byť skartované ešte v priebehu stredoveku.

Znalosti a erudíciu archívára i paleografa autor zúročil v kapitolách, obsahujúcich podrobný popis archívneho fondu Bratislavská kapitula – súkromný archív zo Slovenského národného archívu, v ktorom sú predmetné účtovné registre uchovávané, ako aj ich zaradenie v kontexte písomnej kultúry Bratislavskej kapituly. R. Luz zároveň prehľadným spôsobom objasnil, aká je štruktúra a účel vedených účtovných záznamov a v čom spočívajú ich špecifiká. Diplomatickú a paleografickú analýzu vhodne dopĺňajú ukážky písma pisárov. Poslednú stručnú kapitolu autor pragmaticky venoval problematike peňažného systému v účtovníctve kapituly a objasneniu prepočtu mincí i početných jednotiek, keďže v Uhorskom kráľovstve fungoval zložitý menový systém. Tejto „prvej časti“ publikácie so syntetizujúcimi i analyzujúcimi kapitolami uberať na kráse nedôsledná jazyková korektúra, gramatické chyby – napr. nie je „prepošstvo“ ale prepošstvo, nie „z pomedzi kanonikov“ ale spomedzi; preklepy v dôležitých termínoch (s. 16 „prepošt (*praepostius*)“ miesto prepošt (*praepositus*), nie „bratislavčania“, ale Bratislavčania atď.

Nosnou časťou publikácie je kritická edícia latinských účtovných registrov Bratislavskej kapituly, ktorú uvádza vysvetlenie edičných pravidiel podľa súčasných moderných princípov. Každý bádateľ, ktorý sa stretol s účtovnými písomnosťami Bratislavskej kapituly uzná, že autor edície pracoval s komplikovaným pramenným materiálom, na mnohých miestach obťažne čitateľným a prešpikovaným početnými skratkami. Možno konštatovať, že sa s ním vyrovnal veľmi úspešne. Jednotlivé registre sú edované osobitne, pričom každý je uvedený stručným slovenským registrom, s informáciou o spôsobe zachovania, písacej látke, jazyku záznamov a signatúre. Za každým registrom nasleduje poznámkový aparát. Súčasťou edície je aj obsiahly menný, miestny a vecný index.

Keďže som sa venovala tematike rýb v stredoveku, zvlášť oceňujem, že vďaka účtovným registrom bádateľ získa cenné údaje o druhu chovaných rýb, o technike a organizácii prác pri rybolove, najmä v prípade – dnes už u nás vyhynutej – vyzy. Registre dokonca umožňujú vyhodnotiť a porovnať výkyvy vo veľkosti úlovkov v jednotlivých rokoch. Uvádzanie mien kanonikov v jednotlivých záznamoch zasa pomáha rekonštruovať obsadenie úradov v kapitule a zostaviť archontologické zoznamy. Účtovné registre Bratislavskej kapituly však neposlúžia len historikom, ale ponúkajú bohatý zdroj informácií tiež jazykovedcom, numizmatikom, archeológom alebo antropológom.

Miriám Hlavačková
Historický ústav Slovenskej akadémie vied

NÉMETHOVÁ, Silvia (ed.). *MÁRIA TERÉZIA A JEJ DOBA VO SVETLE POMOCNÝCH VIED HISTORICKÝCH. ZBORNÍK PRÍSPEVKOV Z VEDECKEJ KONFERENCIE S MEDZINÁRODNOU ÚČASŤOU PRI PRÍLEŽITOSTI 300. VÝROČIA NARODENIA MÁRIE TERÉZIE*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2017, 281 s. ISBN 978-80-89303-60-1.

V roku 2017 vydala Univerzitná knižnica v Bratislave konferenčný zborník s názvom *Mária Terézia a jej doba vo svetle pomocných vied historických*. Vydaniu zborníka predchádzala ňou zorganizovaná interdisciplinárna konferencia v dňoch 7. – 8. septembra 2017 pri príležitosti 300. výročia narodenia Márie Terézie. Konferencia bola zameraná na okruh tém z pomocných vied historických a príbuzných spoločenských vied a zúčastnili sa jej domáci aj zahraniční historici a archívári.

Ako prvý je v zborníku radený príspevok z oblasti heraldiky prof. PhDr. Tomáša Krejčíka, CSc., z Ústavu pomocných vied historických a archivníctví Filozofickej fakulty Masarykovy univerzity v Brně s názvom *Symbolika erbů udělených v období vlády Marie Terezie (9-20)*.

Štúdia poukazuje na prax udeľovania erbov počas vlády Márie Terézie, na vývoj heraldickej symboliky počas sledovaného obdobia či na úrad inšpektora erbov, ktorý pôsobil pri českej dvorskej kancelárii, resp. českej rakúskej kancelárii. Štúdia je doplnená obrazovou ukážkou erbovej miniatúry z ríšskej kniežacej listiny.

Nasleduje príspevok z oblasti sfragistiky od Mgr. Martina Besediča, PhD., zo Slovenského národného múzea – Historického múzea v Bratislave s názvom *Cechové sfragistické pamiatky z územia dnešného Slovenska v období vlády Márie Terézie (S prihliadnutím na Bratislavu a západné Slovensko)* (21-37), v ktorom autor na príklade muzeálnych sfragistických exponátov poukazuje na používanie pečatidiel v administratívnej praxi cechov, ich zhotovovanie, uvádza príklady pečatných obrazov, v ktorých sa odráža symbolika cechových remesiel. Všíma si tiež jazyk, písmo, spôsob skracovania slov v ním skúmaných cechových pečatidlách. Štúdia je doplnená početnými ukážkami cechových pečatidiel, v menšej miere pečatí, uložených v pamäťových inštitúciách – múzeách a archívoch, sídliacich nielen v Bratislave (napríklad aj Múzeum v Kežmarku, Východoslovenské múzeum v Košiciach). Medzi ukážkami pečatidiel je i pečatidlo cechu murárov a kamenárov v Prešove z roku 1754, ktoré je uložené v Slovenskom národnom múzeu. Problematike cechov, ale z pohľadu diplomatiky, sa venoval doc. PhDr. Tomáš Tandlich, PhD., z Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre v štúdiu *Cechy a ich artikuly za vlády Márie Terézie na príklade slobodného kráľovského mesta Trnavy. Vydávanie panovníckych privilegiálnych listín pre organizácie remeselníkov a obchodníkov v mestách v bývalom Uhorsku v rokoch 1740 – 1780* (84-101). Autor v štúdiu poukazuje na zmenu praxe vydávania cechových artikúl v 18. storočí, počas ktorého dochádzalo k snahám o jednotnú produkciu kráľovských listín len v kráľovskej kancelárii. Vývoj vydávania cechových artikúl ilustruje na meste Trnava. Ako príklad si vybral artikuly

trnavského obchodného cechu pochádzajúce z roku 1574. Tieto artikuly boli potvrdené mestskou radou v Trnave v roku 1604 a v roku 1731 ich osvedčený odpis potvrdil prísahný a notár slobodného kráľovského mesta Trnava Ján Sóos. Autor ďalej predstavuje vybrané cechové organizácie pôsobiace v Trnave v sledovanom období a ich históriu.

Problemátike sfragistiky sa venuje aj Mgr. Jiří Brňovják, PhD., z Katedry histórie Ostravskej univerzity v Ostrave v štúdiu s názvom *Velká znaková pečeť Marie Terezie z roku 1752 – zánik samostatné české panovnícké sfragistiky* (38-63). Štúdia prináša pohľad na vývoj používania veľkej znakovkej pečate v českej kancelárskej praxi ako symbolu českej štátnosti až do obdobia zavedenia veľkej znakovkej pečate dedičných krajín, ku ktorému došlo v priebehu roku 1752, resp. 1753. Štúdia je doplnená obrazovými ukázkami pečatí. Z oblasti numizmatiky je štúdia Ing. Zbyška Šusteka, CSc., zo Slovenskej numizmatickej spoločnosti *Patenty Márie Terézie z roku 1762 a 1771 o zavedení papierových platidiel a ich informačná hodnota* (64-83). Autor v štúdiu približuje patenty Márie Terézie, ktorými sa zaviedli do obehu bankocetle, analyzuje predpoklady ich zavedenia v habsburskej monarchii, ako aj príčiny ukončenia ich obehu. Autor venuje pozornosť samotnému vzhľadu bankocetlí, ich tlači či spôsobom ochrany proti falšovaniu.

Autorka Mgr. Lenka Horáková, PhD., z Katedry archívniectva a pomocných vied historických Univerzity Hradec Králové predstavila *Rukopisné lidové modlitební knihy ve 2. polovině 18. století* (102-114). Išlo prevažne o úplné odpisy tlačených modlitebných kníh alebo o výťahy z viacerých takýchto kníh uložených v Moravskej zemskej knižnici v Brne, Slovákcom múzeu Uherské Hradište, Múzeu východných Čiech a Múzeu Boskovice. Autorka si všima výzdobu týchto rukopisov, ktorá často svojou bohatosťou prevyšovala originálnu tlač, ich písmo – typ písma, ale aj autorov rukopisov – pisárov. Kolekciu grafických listov zo zbierky Galérie mesta Bratislavy s námietom Márie Terézie na uhorskom sneme v roku 1741 predstavila Mgr. Patrícia Ballx v štúdiu „*Moriamur pro rege nostro Maria Theresia.*“ *Mária Terézia na Uhorskom sneme v Prešporoku 11. septembra 1741 v grafických zobrazeniach zo zbierky Galérie mesta Bratislavy* (115-123). Príspevok je doplnený šiestimi ukázkami vyobrazení Márie Terézie na uvedenom sneme.

Prof. Dr. Attila Pandula z Katedry archívniectva a pomocných vied historických Univerzity Eötvösa Loránda v Budapešti v štúdiu s názvom *Založení a dejiny Uhorského královského Radu sv. Štefana* (124-133) predstavil v roku 1764 založený občiansky šľachtický rytiersky rad. Autor v štúdiu priblížil predpoklady vzniku radu, jeho stanovy či insígnie. Založeniu Uhorského kráľovského Radu svätého Štefana predchádzal v roku 1757 vznik Vojenského radu Márie Terézie, ktorý v štúdiu *Založení a první rytieri Vojenského radu Márie Terézie* (134-142) predstavil Dr. Balázs Lázár z Maďarskej archívnej delegácie v Štátnom archíve vo Viedni. Príspevok informuje o založení, stanovách a symboloch vojenského rytierskeho radu a jeho nositeľoch. O piatich rytieroch tohto vojenského radu, ktorých životné osudy boli späté s Moravským markgrófstvom alebo Českým kráľovstvom, informoval RNDr. Ivan Koláčný z Klubu faleristov v Brne v štúdiu *Rytíři Vojenského radu Marie Terezie v krajinách České koruny* (143-156).

Anett Oguljuk-Berzsényi z Univerzity Eötvösa Loránda v Budapešti v štúdiu *Kariéra šľachticov v Uhorsku za vlády Márie Terézie (157-174)* na príklade Šomodskej župy poukazuje na kariérne možnosti strednej šľachty, na situáciu v majetkových vzťahoch v sledovanom období, počas ktorého jednotlivé rody nadobudli panstvá aj spôsobom kráľovských darov, odkúpením pozostalosti, samotnou kúpou či v súvislosti so zastávaním úradníckej pozície. Autorka uvádza ako príklad príslušníkov rodov Somssichovcov, Festeticovcov, Niczkyovcov, Grassalkovichovcov, ktorým sa vďaka ich schopnostiam podarilo často vypracovať na najvyššie pozície v ríši. Zbraniam, konkrétne bodným a sečným, sa v štúdiu s názvom *Bodné a sečné zbrane v období vlády Márie Terézie (175-187)* venoval autor Martin Böhm z Múzea kráľa svätého Štefana v Székesfehérvári. Autor v štúdiu bohatej na obrazové prílohy približuje nielen zbrane, ale aj odev uhorskej pechoty, jazdeckta, delostrelectva, technického vojska a námorníctva. Nasleduje štúdiu *Zmena náboženského života za vlády Márie Terézie. Pútnické tradície a ich charakteristiky (188-197)* prof. Dr. Gábora Barnu z Univerzity v Segedíne, v ktorej autor poukazuje na postupné zľudovenie pútí v tereziánskom období, ktorých sa, na rozdiel od minulosti, v čoraz menšej miere zúčastňovali vyššie vrstvy spoločnosti.

Autor doc. PhDr. Zbyněk Sviták, CSc., z Ústavu pomocných vied historických a archívniectva Masarykovej univerzity v Brne predovšetkým na základe denníkových záznamov najvyššieho dvorského komorníka Jana Josefa Khevenhüllera a opisu neznámeho moravského šľachtica rekonštruuje priebeh cesty Márie Terézie na Moravu v štúdiu *Návšteva Marie Terezie na Moravě v roce 1748. Pohled do každodenní praxe dvora (198-208)*. Pobytu miestodržiteľa Alberta Saského a jeho manželky, dcéry Márie Terézie, arcivojvodkyne Márie Kristíny v Prešporke na Bratislavskom hrade, zriadeniu šľachtického sídla a nového dvora sa v štúdiu *Dcéra a zať v Prešporke. Život na dvore miestodržiteľa Alberta Saského a jeho manželky, Marie Kristíny v Prešporke (1766 – 1780) (209-217)* venuje Dr. Krisztina Kulcsár z Maďarského národného archívu v Budapešti.

Na blízke vzťahy Márie Terézie, jej manžela a jeho rodiny s príslušníkmi šľachtického rodu Esterházy, najmä kňažnej Márie-Anny Esterházyovej poukazuje Dr. Angelika Futschek z Esterházy Privatstiftung v Eisenstadte v Rakúsku v štúdiu *Mária Terézia a priateľské vzťahy s príslušníkmi kniežacieho rodu Esterházy (218-235)*. Autorka na základe archívnych prameňov – denníkových záznamov či záznamov o opravách uskutočnených v sídlach rodiny Esterházy v Eisenstadte, Kittsee, vo Viedni či v zámku Esterháza pri Neziderskom jazere poukazuje na návštevy panovníckej rodiny v týchto esterházijských rodinných sídlach. V rámci konferenčného zborníka si našla svoje miesto aj hudobná tematika. Základnú charakteristiku hudby z obdobia vlády Márie Terézie a snahy o jej čo najautentickejšie zachovanie pre ďalšie generácie prostredníctvom bratislavského hudobného telesa prezentuje autorka Mgr. Veronika Bakíčov, PhD., z Hudobného kabinetu Univerzitnej knižnice v Bratislave v príspevku *Hudba z doby Márie Terézie oživená bratislavským súborom Musica aeterna (236-242)*.

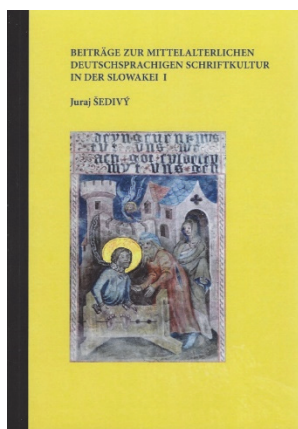
Sobášnu politiku ako prostriedok dynastickej diplomacie a prezentácie Habsburgovcov prestavil Jindřich Forejt z Hradu Konopiště v Českej republike v príspevku

*Rodová a sňatková politika Marie Terezie coby prostředek účinné diplomacie 18. století (243-259). Príspevok je doplnený aj o rodokmeň Márie Terézie a jej manžela Františka Štefana Lotrinského. Záverečná štúdia zborníka je venovaná Uhorskej kráľovskej komore. Zostavovateľka zborníka a zároveň autorka PhDr. Silvia Némethová z Univerzitnej knižnice v Bratislave v štúdiu s názvom *Uhorská kráľovská komora v Prešporku, jedna z inštitúcií výkonnej moci v oblasti financií a hospodárenia (stavba, prestavba, budova, stavebné plány)* (260-278) venovala pozornosť predovšetkým stavebnému plánu rekonštrukcie budovy komory z roku 1782, ku ktorej však nedošlo, pretože sídlo Uhorskej kráľovskej komory bolo v roku 1783 preložené z Bratislavy do Budína. V pláne rekonštrukcie boli uvedené pripravované práce, ako aj predpokladané ceny úkonov jednotlivých remeselníckych majstrov.*

Konferenčné príspevky, ktoré na konferencii odzneli v anglickom a nemeckom jazyku, boli pre potreby zborníka preložené do slovenčiny. Príspevky, ktoré odzneli v českom jazyku, ostali v pôvodnej jazykovej podobe. Vydanie zborníka venovaného výročiu narodenia Márie Terézie v spojitosti s pomocnými vedami historickými vnímate ako veľmi prínosné. Štúdie v zborníku majú vysokú odbornú úroveň, doplnené sú početnými obrazovými prílohami a poznámkovým aparátom. Autormi štúdií sú odborníci historici, archivári, múzejníci, pedagógovia nielen zo Slovenska, ale aj z Čiech, Maďarska a Rakúska.

Gabriela Oľšavská
Štátna vedecká knižnica v Prešove

ŠEDIVÝ, Juraj. *BEITRÄGE ZUR MITTELALTERLICHEN DEUTSCHSPRACHIGEN SCHRIFTKULTUR IN DER SLOWAKEI I*. Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského v Bratislave, 2019, 223 s. ISBN 978-80-223-4780-8.

Autor publikácie je pracovníkom Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a venuje sa stredo-vekej písomnej kultúre v priestore stredného Podunajska. Inicioval veľké syntetické projekty, ako sú viacväzkové *Dejiny Bratislavy*, epigrafická edícia *Corpus inscriptionum Slovaciae*, edičný projekt *Documenta Posoniensia* či internetový pamäťový portál *PamMap.sk*. Popri vedeckých prácach publikovaných v slovenskom a českom priestore v slovenčine sa profiluje tiež nemecky písanými štúdiami v širšom (stredo)európskom priestore a týmto smerom cieľi aj jeho najnovšia monografia. Zámerom je poskytnúť syntetický pohľad na vývoj stredo-vekej písomnej kultúry nemeckej jazykovej proveniencie na území Slovenska.

Autor rozvrhol svoju prácu do dvoch zväzkov. V prvom sa nachádzajú takpovediac východiskové kapitoly, ktoré si však samy o sebe zaslúžia veľkú pozornosť: dejiny bádania k danej centrálnej téme, prehľad dejín nemecky hovoriaceho obyvateľstva analyzovaného územia a syntetický pohľad na stredovekú písomnú kultúru v troch jej hlavných oblastiach – knižnej, listinnej a epigrafickej. V druhom pripravovanom zväzku sa autor chce osobitne venovať stredovekým nemecky písaným rukopisným knihám, diplomatickým písomnostiam a nápisom z územia dnešného Slovenska.

V úvode s názvom *Kto, čo a prečo* osvetľuje koncepciu práce, jej chronologický a teritoriálny záber a predmet záujmu s ohľadom na deziderát doterajšieho slovenského dejepisectva. V podkapitolách *Čas, Priestor, Ludia* (obyvateľstvo), *Písomná kultúra* a *Ciele* vymedzuje a usúvzťahuje kategórie svojho bádania.

V nasledujúcej kapitole *Historici a ideológia* sa po úvodnom zhodnotení dejepisectva a ideologických prístupov, ktoré viedli k vytesňovaniu nepohodlných tém a prístupov, obracia k vlastnému predmetu svojho výskumu: analyzuje nazeranie na „Nemcov“ v dielach stredovekých uhorských kronikárov, v prácach ranonovovekých uhorských autorov do 18. storočia, no podstatnú pozornosť v kapitole venuje najnovšiemu obdobiu. V podkapitole *V tieni národných (národnostných) rozporov (od 18. storočia do roku 1945)* sleduje výskumy dejín nemecky hovoriacich Uhrov, resp. obyvateľov Slovenska jednak v kontexte maďarizačnej jazykovej politiky a jednak s ohľadom na neskoršiu snahu o „čechoslovakizáciu“. O Nemcoch na medzivojnovom Slovensku píše, že v „konfrontácii medzi Maďarmi a Slovákmi zostávali predtým hornouhorskí a odtiaľ slovenskí Nemci bokom. Neboli ani víťazmi, ani porazenými. Ani ten predošlý a ani ten ďalší štát ich aktivity (vrátane výskumu ich dejín a kultúry) nepodporoval“ (s. 38). Zaujímavá je Šedivého téza, podľa ktorej sudetskí Nemci zohrali významnú úlohu nielen v snahe o politické prebudenie slovenských Nemcov, ale aj pri výskume ich vlastných dejín (s. 39). Dôležitý je Šedivého opis aktivít významných predstaviteľov „karpatonemeckého výskumu“ (Karpathenland, Herbert Weinelt, Gerhard Eis). Fáza opojenia germanistov a historikov národnosocialistickou ideológiou bola len krátka, no viedla k dlho pretrvávajúcej diskreditácii ich bádania. V podkapitole *Pod červenou hviezdou* napokon autor zachytáva dôsledky politického vývoja nielen na vyhnanú, resp. z kolektívnej pamäti odstránenú národnostnú menšinu, ale aj na výskumné témy (ostrakizácia až tabuizovanie nemeckých vplyvov či tém v slovenskom dejepisectve ľudovodemokratickej a socialistickej epochy). V pohľade na vývoj po roku 1989 (v podkapitole *V epoche krátkodobo financovaných projektov*) autor podáva náčrt najnovšieho výskumu a aktuálnych projektov, zohľadňujúc najmä aktivity germanistov okolo Ilpa Tapaniho Piirainena (1941 – 2012).

V druhej ťažiskovej časti s názvom *O zajatcoch, hostoch a mešťanoch* autor ponúka prehľad dejín nemecky hovoriaceho obyvateľstva územia Slovenska. Začína Germánmi, prechádza cez pôsobenie misionárov na Veľkej Morave pôvodom z nemeckých oblastí a napokon sleduje príchody a usadzovanie nových osídlencov Uhorska z nemeckých oblastí. Nejde však len o dejiny osídlenia, ale všima si aj vplyv týchto procesov na politické, hospodárske či kultúrne dejiny krajiny. Kým predošlá kapitola bola do istej miery prehľadom relevantnej literatúry s krátkym komentárom, tak v tejto časti autor priamo prepojil podanie výkladu dejín Uhorska (a v rámci neho územia Slovenska) s vlastnými výskumami a približuje podiel nemeckojazyčných

skupín obyvateľstva na historických procesoch v Uhorsku. Autor vydeľuje počiatočné obdobie germánskych ríš, nazývajúc ho len „germánskou predohrou“; nešlo totiž v skutočnosti o nemecké obyvateľstvo, ale o heterogénne skupiny, pričom germánske dialekty používali často len vlastné vojenské jadrá týchto útvarov (s. 60). Autor sa evidentne inšpiroval teóriami Reinharda Wenskusa, Herwiga Wolframa a v súčasnosti Waltera Pohla. Prechádzajú nepokojnou epochou „vlády Avarov a Slovanov (6. až 9. storočie)“, Pribinovho kniežatstva a etablovania ríše Mojmirovcov (v duchu už spomínaného H. Wolframa sa aj J. Šedivý vyhýba termínu Veľká Morava a používa názov Moravská ríša), dospieva k epoche uhorských písomných historických prameňov. Nosné témy vyjadrujú aj názvy ďalších podkapitol: *Horné Uhorsko v ranom stredoveku (10. až 12. storočie)*, *Masívne osídľovanie (13. a 1. pol. 14. storočia)*, *Epocha anjouovských panovníkov (1301/09/10 – 1342)*, *Spoločný cisár a prepojení králi (od cca polovice 15. storočia do 3. tretiny 15. storočia)*, *Národnostné emancipačné procesy a etnické rozpory v neskorom stredoveku* a *Na prahu stredoveku a novoveku*. Na 60 stranách ponúka J. Šedivý v zásade prehľad dejín „budúcich karpatských Nemcov“. Kapitole možno trochu vyčítať nanajvýš nerovnomerné rozvrhnutie priestoru pre jednotlivé obdobia. Kým relevantné udalosti a procesy v 11. a 12. storočí opisuje autor pomerne detailne, podobne aj procesy 13. storočia (zaujímavý je najmä opis postupnej zmeny vnímania Uhorska a Uhrov na s. 84-85, 94-96), tak vývoj v neskorom stredoveku je (najmä vzhľadom na jeho význam pre nemeckú písomnú kultúru) podaný oveľa stručnejšie (s. 103-119). V tejto časti sa autor sústreďuje viac obsahovo na etnické napätia, ktoré bolo pozorovať najmä v mestách. Hoci sa autor jasne snažil odlíšiť aj v nemčine nejednoznačné termíny „uhorský“ (= „ungarländisch“) a „maďarský“ (= „ungarisch“), nie vždy sa mu to dôsledne podarilo.

V nasledujúcej kapitole s príznačným názvom *Všetkým, čo si toto prečítajú – vidiac, čítajúc či počúvajúc* (formulka bežná v stredovekých nemeckých listinách pre označenie takpovediac vzdelancov, poloanalfabetov a analfabetov) autor skúma historickú „literalitu“, teda znalosť písma a jeho používanie a postavenie v dobovom kontexte na sledovanom území. Táto problematika je dôležitá ako východisko pre pripravovaný druhý zväzok práce – podanie dejín etablovania latinsky písanej kultúry ako prostredia pre neskoršiu písomnú kultúru v nemeckom jazyku. Autor sleduje procesy postupného budovania prvých centier spisomňovania (prechod od dominujúcich „iliterátov“ k spoločnosti, v ktorej svetskej časti už síce potrebovali písomníctvo a oceňovali význam písomností, no sami ich ešte obvykle nevytvárali – takéto zložky spoločnosti označuje „semiliteráti“). Až od 14. storočia vidí autor výraznú premenu, keď podľa neho v Uhorsku vznikala širšia vrstva literátov a keď sa písomná kultúra dostala z cirkevných centier aj do svetskej časti spoločnosti. V tejto profilovej kapitole autor približuje najprv stručne *Výskumy v oblasti stredovekej písomnej kultúry na Slovensku*, potom v krátkosti načrtáva prológ k písomnej kultúre v dobe antiky (rímske texty) a k *Latinskej písomnej kultúre v Nitriansku*. Následne sa obsiahlejšie venuje procesu vývoja uhorskej (latinsky písanej) „litality“ v podkapitolách *Uhorská písomná kultúra do 12. st. – od »iliterátov« k »semiliterátom«* a *Rozmach písomnej kultúry v 13. storočí – od »semiliterátov« k »literátom«*, s úspešným zavŕšením etablovania písomnej kultúry aj v svetskej sfére: *Písomná kultúra v anjouovskej epoche – kultúra »literátov«*. V poslednej podkapitole už naznačuje vývoj, ktorý bude autor

opisovať v druhom zväzku – podkapitola *Neskoro-stredoveká viacjazyčná písomná kultúra (od 3. tretiny 14. storočia do 3. štvrtiny 15. storočia)* odkazuje na neskorogotický multilingválny vývoj. Pohľad na jeseň uhorskej stredovekej písomnej kultúry napokon uzatvára podkapitola *Medzi neskorogotickým tradicionalizmom a humanistickou progresivitou (posledná štvrtina 15. storočia a 1. štvrtina 16. storočia)*. Vďaka svojmu dlhoročnému výskumu autor mohol čerpať z vlastných výskumov (napr. nález karolínskych zlomkov z 11. storočia: s. 136, fragmentologické výskumy: s. 140-141, výskum k skriptóriám a knižniciam anjouovského obdobia: s. 157-160, skúmanie vzniku mestských kancelárií a ich emancipácie od cirkevných miest: s. 164-165, výskum laicizácie produkcie rukopisov na s. 169-170, prienik ľudových jazykov do uhorskej diplomatiky: s. 174-178 a i.).

Autor v práci každé obdobie opisuje najskôr s ohľadom na vývoj knižných, potom diplomatických a napokon epigrafických písomností. Je to systematický prístup, ako alternatíva by sa ponúkala aj možnosť spracovať kontinuálne vývoj oddelene podľa disciplín, teda len v kodikologickej, potom v diplomatickej a napokon v epigrafickej oblasti. Ale práve syntetické pohľady na vývoj nápisovej kultúry stredovekého Uhorska možno považovať za najhodnotnejšie na diele. Ku kodikologickému vývoju existujú totiž syntetické pohľady aj od Júliusa Sopka či Jozefa Kuzmíka. Diplomatický vývoj prinajmenšom do 13. storočia načrtol už Richard Marsina. Ale až výskumy Juraja Šedivého v kontexte projektu *Corpus Inscriptionum Slovaciae* umožnili syntetický pohľad na kvantitatívny a kvalitatívny vývoj v epigrafickej oblasti (poznáme do 12. storočia len nápisy na minciach a pečatiach, ojedinelé liturgiká či zbrane; prvé epigrafické texty v užšom slova zmysle registrujeme od 13. storočia; 14. storočie registrujeme ako dobu prvého rozmachu epigrafickej kultúry a 15. storočie je dobou kvantitatívneho rastu, ako aj prieniku ľudových jazykov do epigrafickej kultúry).

Vhodné by bolo vydať obidva zväzky naraz či v krátkom slede po sebe. V pripravovanom druhom zväzku autor ohlasuje spracovanie výsledkov bádania v hlavnej otázke svojho výskumu – ponúkne svoj pohľad na vývoj nemeckojazyčných rukopisných kníh, nemecky písanej diplomatickej produkcie kancelárií a fyzických osôb, ako aj nemeckojazyčných nápisov. V práci majú byť tiež exemplárne sprístupnené niektoré relevantné nápisové artefakty nemeckej jazykovej proveniencie na našom území. Zaujímavá by mohla byť avizovaná kapitola o porovnaní nemeckojazyčnej písomnej kultúry s latinskou produkciou a taktiež s produkciou písomných artefaktov v iných jazykoch dobového hornouhorského prostredia.

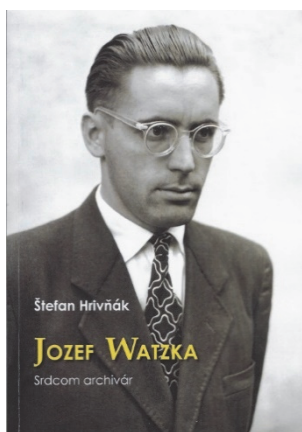
Už prvý zväzok je ukončený zoznamom skratiek, použitých zdrojov a obrazového materiálu, ako aj osobným a miestnym registrom. Autorov text sprevádza celkovo 18 čiernobielych ilustrácií a 5 máp.

Záverom možno povedať, že práca J. Šedivého je príjemne čitateľná syntéza, ktorá je určená primárne zahraničným (ale aj slovenským nemecky hovoriacim) medievistom, ktorí sa zaoberajú písomnou kultúrou – najmä tou v nemeckom jazyku, no odporučiť ju možno aj ďalšej verejnosti so záujmom o staršie dejiny Slovenska v nemeckom jazyku. Autor v nej prepojil slovenský výskum histórie s výskumom historického kontextu nemeckej etnicity na území Slovenska, spojil kontext deskriptívnych dejín a dejepisectva s prehľadom vývoja písomnej kultúry (a tým vytvoril most medzi

tradične abstraktnými syntézami na jednej strane a ich materiálnym ukotvením v prameňoch na strane druhej). Oceniť treba aj fakt, že svoju prácu pripravil v kultivovanej nemeckej verzii, čím nielen že sprístupnil výsledky svojich bádání širšej stredoeurópskej recipientskej obci, ale zároveň podporil vedecký dialóg a ďalší výskum tejto od druhej svetovej vojny marginalizovanej témy tak zo strany slovenskej, ako aj nemeckej či rakúskej historiografie.

Peter M. Zigman
Friedrich-Schiller-Universität Jena

HRIVŇÁK, Štefan. *JOZEF WATZKA: SRDCOM ARCHIVÁR*. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov, 2019. 332 s., obr. príl. ISBN 978-80-971356-6-9.

Spracovať dejiny vedného odboru, v prípade archívniectva na Slovensku takého mladého, je popri jeho progresívnom fungovaní a ustálenej terminológii tým najzákladnejším, na čom je potrebné pracovať. Už v roku 2006 sa v Levoči konali archívne dni, ktorých témou boli práve dejiny archívov. Obdobnú iniciatívu vyvinul v roku 2017 Štátny archív v Nitre. Z oboch podujatí vyšli zborníky, z nitrianskeho podujatia recenzovaný. Okrem toho bola v roku 2015 publikovaná priekopnícka monografia *Archív na okraji mesta*, ktorá priblížila dejiny archívov v okolí Bratislavy, sústredných nakoniec do Modry. Niekoľko kapitol je v nej venovaných osobnostiam, ktoré archív viedli alebo v ňom pracovali. Tu sa dostávame k špecifickej súčasťi dejín archívniectva na

Slovensku – k biografiami významných archivárov. V minulosti, s výnimkou jubilejných a smútočných medailónov, sa osobnostiam pozornosť nevenovala. Komunistickej historiografie totiž v súlade s filozofiou historického materializmu prezentovala pohľad na históriu predovšetkým ako na stret sociálnych skupín s potlačením úlohy osobností v dejinách spoločnosti. Spoločnosť slovenských archivárov začala v roku 2015 na tejto úlohe – priblížiť najvýznamnejšie osobnosti slovenského archívniectva – pracovať, jednak usporadúvaním seminárov o týchto ľuďoch, jednak vydávaním textov z nich. Doposiaľ prebehla prvá päťka seminárov (2015 Michal Kušík; 2016 Elo Rákoš; 2017 Jozef Watzka; 2018 Jozef Kočíš; 2019 Otmar Gergely), čo je vynikajúci štart. K prvým trom už vyšli aj recenzované zborníky, ďalšie budú nasledovať.

Štefan Hrivňák, dnes archivár v Archíve mesta Bratislava, prišiel do kontaktu s osobným fondom Jozefa Watzku (1927 – 1990) pri jeho sprístupňovaní v Štátnom archíve v Bratislave. Odtiaľ viedla cesta najprv k referátu na seminári v roku 2017 a neskôr k monografii, ktorá je predmetom recenzie. Hneď v úvode je potrebné povedať, že Watzkova biografía sa Š. Hrivňákovi vydarila.

Autor rozdelil publikáciu na desať základných kapitol, ktorých členenie je viac-menej klasické. Prvá je pokusom o teoretický úvod a prehľadom doterajšieho stavu bádania. Ďalších sedem kapitol je chronologických. Posledné dve sú o Watzkovi ako archívnom teoretikovi a historikovi. V uchopení problematiky vidím najslabšiu časť práce, ide vlastne o moju jedinú vážnejšiu výhradu. U Watzku sa núka využitie konceptu elít. Viac ako 35 rokov spoluvytváral a spolufarmoval nielen vývoj Štátneho (oblastného) archívu v Bratislave, ale aj celého slovenského archívnictva. Zaujímavé je, že jeho kariéra bola blesková, po pár rokoch v Pôdohospodárskom archíve v Trenčíne sa stal vedúcim veľkého – Štátneho archívu v Bratislave. V zmysle sociologickej teórie elít a priebehu kariér podľa nej, jej vzostupná dráha nebola osobná, ale inštitucionálna. Watzka sa dostal na čelo archívu v Bratislave na základe poctivého vysokoškolského štúdia a vynikajúcich výsledkov na prvom pracovisku. Je tiež pravda, že dvere mu otváralo aj to, že archívnictvo v podstate len začínalo. Ak chcel autor napísať modernú kritickú biografiu, mal využiť niektorý z konceptov, uviedol som len jeden z možných. Autora by naviedol na zdôraznenie tých aspektov, ktoré sú pre vývin elity a jej kariéry rozhodujúce. Namiesto toho máme možnosť lineárne sledovať Watzku od jeho narodenia (resp. od jeho predkov) až po smrť v roku 1990. Prácu to zaraďuje k bežným pozitivistickým prácam. V pozvánke na prezentáciu knihy sme sa mohli dozvedieť, že ide o „prvú kritickú biografiu,“ skutočnosť je iná. To, že autor napísal o niekoľkých negatívnych vlastnostiach Watzku, ešte neznamená, že ide o kritickú biografiu. Posledné dve kapitoly sú postavené tematicky, problémovo, nie chronologicky. Š. Hrivňák tu priblížil Watzku ako archívneho metodika a teoretika a zároveň ako imanentnú súčasť slovenskej historiografie. Nevynechal ani nepublikované práce vrátane úvah, prečo nevyšli.

Knihy je však vynikajúca v inom aspekte. Ide vlastne o inštitucionálne dejiny, dejiny Štátneho archívu v Bratislave (tu bolo možné využiť koncept inštitucionálnych dejín). Hrivňák korpus primárnych prameňov dobre zvládol, dokázal prepojiť vývoj v archíve, Watzku, ale aj slovenské archívnictvo a napísať zmysluplný text o pozdvihnutí a etablovaní sa novej vedy a s ňou súvisiacich inštitúcií. Autor sleduje, aký mal Watzka štýl práce, ako kontroloval podriadených, ako si zaumienil vybudovať z bratislavského archívu moderný ústav. Všetky organizačné zmeny, či už v archívoch, alebo vo vedení archívnictva, sú dobre pochopené a zasadené do kontextu. Autor pracoval s veľkým penzom prameňov, všimol si aj rôzne recenzie či správy dotvárajúce súvislosti, o ktorých píše. Dozvieme sa o priestorových problémoch archívu, archívnom oddelení, archívnej správe, organizačných zmenách v archívoch v rokoch 1960, 1969 (aj 1976). Autor približuje rôzne odborné komisie, ktoré v istom období pomáhali archívnej správe metodicky archívy riadiť. Watzka bol členom Vedeckej archívnej rady, Skartačnej komisie, Názvoslovnej komisie, Nákupnej komisie a mnohých ďalších. Štúdiom zápisníc z týchto kolégií vysvetľuje autor rôzne súvislosti a zákulisné informácie a zároveň tak dotvára dejiny slovenského archívnictva. Predarchívna starostlivosť v 60. rokoch len začínala, profesionalizovala sa, vytvárala sa metodika na sprístupňovanie rôznych druhov archívnych súborov. A pri všetkom bol Watzka. Zároveň, po roku 1982, už vidieť iného Watzku, rezignovaného a sklamaného, čo autor obsérne vysvetľuje.

Veľkú časť autorovej heuristiky tvorili rozhovory s kolegami, priateľmi a rodinou Jozefa Watzku. Drobné detaily z rozhovorov Š. Hrivňák zaradil vo svojom výklade na správne miesto. Taktiež si kladie otázky, no aj napriek snahe mnohé zostali nezodpovedané a nedopovedané. Prečo Watzka nenastúpil do Historického ústavu SAV, ale do archívu? Aký bol postoj Watzku k reformnému procesu v roku 1968? Skutočne sa Watzka zbavil Štátnej bezpečnosti po jednom stretnutí (v súvislosti s tajnou cirkvou medzi zamestnancami archívu)? Prečo neodpísal na listy kolegov zo zahraničia? Ako vnímal odboj počas vojny ako člen Hlinkovej mládeže? Aký bol jeho postoj k Slovenskej republike 1939 – 1945? Je pravda, že na niektorých miestach autor náčrt odpovede poskytuje, vo svojom výklade však mohol zjásť aj ďalej.

Ak som spomínal, že Watzka je integrálnou súčasťou vývoja slovenského archívnicstva, v kapitole o vysokoškolskom štúdiu sa Watzkova osobnosť stráca. Ide skôr o prehľad všetkých vyučujúcich, ich kariér, jednotlivých predmetov, jednoducho všetkých detailov o Watzkovom štúdiu na univerzite. Povedané termínom autora, „ohnisková vzdialenosť“ je tu príliš malá a mnohé z týchto detailov stačilo uviesť pod čiarou. Ale tak ako aj v nasledujúcich kapitolách, aj tu je potrebné oceniť autorovu vytrvalosť, šírku poznania primárnych prameňov a ich pretavenie do uceleného textu. Ide vlastne o drobné štúdie o katedre dejín na univerzite, o výmene vyučujúcich, o tom, ako komunistická strana vysokú školu ovládla.

Š. Hrivňák sa vo dvoch poznámkach (533 a 694) vymedzil voči súčasnému vedeniu slovenského archívnicstva. Považujem to za nevhodné. Nie v zmysle, či má alebo nemá pravdu, ale do odbornej publikácie to nepatrí. Jedna vec je vyjadrovať svoj názor na sociálnych sieťach a v médiách, iná písať takéto typy kníh. Čitateľa zaujíma, čo autor zistil na základe svojho výskumu, nie to, aké sú jeho názory na súčasnú situáciu. Plne podporujem, aby každý svoj názor na akýchkoľvek fórach vyjadroval, je to súčasť demokratického diskurzu, ale do odbornej práce to nepatrí a nesúvisí s ňou. Na iných miestach, kde by sa to hodilo, paralelu k súčasnosti nedáva. Napríklad archívne oddelenia Krajských správ Ministerstva vnútra, ktoré sa podarilo v polovici roka 1966 zrušiť, sa v roku 2013 oblúkom vrátili.

Práca obsahuje aj niekoľko marginálnych chýb a nepresností, ktoré neznižujú kvalitu publikácie. V poznámke 49 autor píše, že je bizarnosť, ak farár ex post zapísal poznámku do matriky k staršiemu matričnému záznamu, ale neoveril si, či zapisuje správny údaj. Nie je to bizarné, ale celkom časté. Poznámka 226 mohla obsahovať dodatok, že niektoré z Gestapom odvlečených archívnych fondov magistrátov (Bardejov, Prešov) sa po vojne vrátili, niektoré boli zničené. Poznámka 407 je chybná, v roku 1960 nejestvovalo ani Federálne zhromaždenie, ani Česká národná rada. Skratka STV 2 v poznámke 593 je akiste z neskoršieho obdobia, nie z roku 1978. Nové účelové budovy archívov (s. 175) sa začiatkom 80. rokov stavali aj na východnom Slovensku (Svidník, Trebišov, Michalovce). Okresné archívy prešli pod priamu riadiacu právomoc odboru archívov až v roku 2003 (s. 196). Na zjazde Slovenskej historickej spoločnosti v Skalici v roku 2016 sa hovorilo o etike práce historika. Aký význam má citovať tak ako autor v poznámke 116? Teda uviesť archívny dokument s jeho signatúrou a lokáciou a doplniť čarovný výraz *citované podľa* a potom dopísať publikáciu, v ktorej ten dokument bol citovaný. V zjazdových materiáloch bol pranierovaný práve takýto spôsob citovania.

Rovnako na zváženie je forsírovanie vlastnej osoby v publikácii (s. 9, 11 a 20) či dokonca označenie vlastného textu ako prinášajúceho zásadné poznatky (s. 22). Nemali by to vysloviť iní? Je len vecou názoru, či úvody ku každej kapitole boli nevyhnutné. Pôsobia skratkovito a ako palcové výseky textu v novinových článkoch, s ktorými sa bežne stretávame. Pre dnešných čitateľov novín, ktorí čítajú len nadpisy článkov, nanajvýš tieto výseky, sú dôležité. Ale uvádzať takýmto štýlom kapitoly odbornej publikácie? Rovnako je len vecou názoru sústredenie fotografií do jednej obrazovej prílohy. Moderná grafická úprava by fotografie umiestnila priamo do textu k príslušnej pasáži. Pravda, je to aj finančná záležitosť, preto to uvádzam len ako marginálnu záležitosť.

Publikácia Štefana Hrivňáka je prínosom pre dejiny slovenského archívnictva. Na Jozefovi Watzkovi, ktorý viedol bratislavský archív 33 rokov a takmer 33 dní, ukazuje, že archívnictvo a história boli vždy spojené nádoby. Približuje aj iné elity archívnictva, z ktorých do popredia vystupujú Michal Kušík a najmä Jozef Chreňo. Mal skutočne mimoriadny záujem o rozvoj archívnictva, samotnému Watzkovi minimálne dvakrát výrazne pomohol. V roku 1961 zariadil, aby dostal diplom, ktorý mu pre udanie univerzity (na príkaz strany) nechcela vydať, potom, v roku 1982, keď minister vnútra podpísal odvolávací dekrét z funkcie riaditeľa archívu, Chreňo vybavil, že bol anulovaný. Príkladov nezištnej pomoci by sa našlo viac. Chreňo by si v budúcnosti zaslúžil vlastnú biografiu (a popri ňom aj ten, ktorému v 70. rokoch viedol sekretariát). Watzka by tiež mohol pôsobiť ako vzor pre súčasných vedúcich pracovníkov v archívoch. Kniha je vynikajúcou príručkou dejín bratislavského štátneho archívu a dejín archívnej správy, ktorej prečítanie môžem každému archívárovi odporučiť.

Richard Pavlovič
Štátny archív v Košiciach

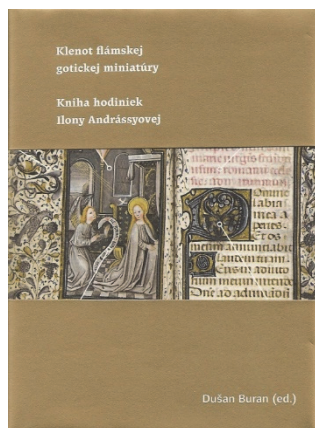
BANDOLOVÁ, Margita et al. (eds.). *OD UHORSKÉHO KRÁLOVSTVA K ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKE. Dokumenty z fondov slovenských regionálnych archívov k udalostiam v rokoch 1918 – 1919*. Bratislava : Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Bratislave; Košice : Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Košiciach, 2018, 500 s. ISBN 978-80-973256-0-2.

Stoleté výročí zániku monarchie a vzniku Československej republiky dalo podnet k mnoha zaujímavým projektom. Jedným z nich je edícia prameňov z Archívu mesta Košice a ze štátnych archívov v Bratislave a Košiciach vrátane ich pracovísk v Modre, Spišské Nové Vsi a Trebišove. Publikácia obsahuje 260 dokumentov vzťahujúcich sa k prelomovému obdobiu 1918 – 1919. Jej úvod obsahuje okrem obvyklých editorských poznámok o spôsobe výbere dokumentov a vlastnej edičnej práci historický prehľad, ktorý nejen stručne shrnuje sledované obdobie, ale pri popise jednotlivých javov odkazuje na zverejnené dokumenty. K prehľadnosti prispíva i ďalšie vybavenie edície – osobní, miestni a vecný rejstříky. Dokumenty majú charakter sondy dané archívnymi fondy zúčastnených archívov, ktorá však veľmi dobre (jak je patrné i z úvodu) ilustruje dobové problémy: zásobovanie a vojenské rekvizície, konstituovanie orgánov nového štátu, obsadzovanie Slovenska vojskom z českých zemí, nepokoje a bezpečnostní situáciu, boje s Maďarskou ľudovou republikou, jazykovú problematiku, nejasnosť štátnych hraníc a j. Medzi najzaujímavejšie dokumenty patrí hlásenie zaslané županom a podžupanom alebo nimi odeslaná korespondencia na vyššie miesta a také záznamy z četnických pamätných kníh. U publikovaných dokumentov, usporiadaných chronologicky, prevláda jazykove maďarština, slovenština a čeština, niekoľko dokumentov je v nemčine. Nemecké a maďarské texty majú rozsáhlejšie registry shrnujúce podrobne obsah dokumentu, čo umožňuje pohodlnú orientáciu i tým, ktorí príslušné jazyky neovládajú. Co do rozsahu se nejedná o rozsáhlé texty (průměrně 1-3 tiskové strany), čemuž se vymyká zpráva o stavu bratislavské univerzity (dokument č. 67), která zabírá dvanáct tiskových stran a obsahuje popis ústavů a fakult této vysoké školy. Editoři se, samozřejmě, nevyhnuli nepatrným chybám – rakouská obec Dürknut je v maďarském textu dokumentu číslo 4 správně, ale v registru i rejstříku byla zkomolena na Dornkürt. Celé dílo lze označit za významné s ohledem na dějiny Československa a Slovenska zvláště, protože ilustruje pomocí dobových dokumentů regionální úroveň dobové společenské jevy a jejich vliv na život lidí. Edice by si měla najít místo i ve výuce dějepisu. Je dostupná i v elektronické podobě na stránce <http://forumhistoriae.sk>.

Miroslav Kunt
Národní archiv, Praha, ČR

BURAN, Dušan (ed.). *KLENOT FLÁMSKEJ GOTICKEJ MINIATÚRY. KNIHA HODINIEK ILONY ANDRÁSSYOVEJ*. Betliar : Andoras, občianske združenie, 2019, 632 s. ISBN 978-80-57-1176-7.

Stredoveké písomné pramene tvoria jeden zo základných pilierov celosvetového kultúrneho dedičstva. V európskom priestore bola ich hlavná obsahová náplň a dodnes zachovaná časť ovplyvnená christianizačným procesom, ktorý dominantne formoval stredovekú spoločnosť, kultúru i vzdelanosť. Zachované rukopisy tvoria najstaršiu vrstvu písomnej kultúry jednotlivých krajín. Nie vždy však tvorili pôvodnú a integrálnu súčasť ich kultúry (napr. rôzne inštitúcie v USA, Austrálii, Juhoafrickej republike, Japonsku, Číne). V mnohých prípadoch sa stali výsledkom akvizičných aktivít solventných inštitúcií alebo jednotlivcov.

Jedným z jedinečných príkladov takejto individuálnej činnosti je i jedinečný stredoveký rukopis zo Slovenského národného múzea – Múzea Betliar, *Kniha hodíniek Ilony Andrassyovej*.¹ V knižnej podobe (katalóg z výstavy spolu so špecializovanými štúdiami) ju prezentuje kolektív autorov pod editorským vedením skvelého slovenského odborníka na výskum stredovekých dejín výtvarného umenia – Dušana Burana. Tento nesmierne vzácny stredoveký liturgický rukopis bol náhodne objavený v Múzeu Betliar v rámci reinstalačných prác v roku 2016.

Vďaka obdivuhodným odborným, manažérskym i ľudským schopnostiam bývalého riaditeľa Slovenského národného múzea – Múzea Betliar Júliusa Barczyho i súčasnej riaditeľky Tímei Mátéovej boli v roku 2019 koordinované viaceré skvelé vedecko-výskumné počiny, ktoré vyústili do zorganizovania excelentnej výstavy *Kniha flámskej gotickej miniatúry. Kniha hodíniek Ilony Andrassyovej*² a vydania katalógu z výstavy.

Publikácia autorského kolektívu Dušan Buran, Katarína Bányászová, Július Barczy, Tímea Mátéová, Matúš Molnár a Juraj Šedivý predstavuje výstavu i samotný rukopis v zaujímavej a kreatívne spracovanej polohe.

Obsahuje úvodné informácie o výstave a zbierke múzea (*Úvod*: Tímea Mátéová), príspevky – eseje k osudom rukopisu a o poslednej majiteľke rukopisu (*Ilona Andrassyová a jej odkaz*: Július Barczy, Katarína Bányászová) a vedecké štúdie k paleografickému hodnoteniu rukopisu (*Kniha liturgických hodíniek z Betliara. Paleograficko-kodikologická analýza*: Juraj Šedivý) a k umenovednej analýze (*Kniha hodíniek Ilony Andrassyovej a jej miesto v dejinách umenia*: Dušan Buran). Nasleduje vyobrazenie výberových fólií rukopisu v mierke 1 : 1 (kalendár + iluminované fóliá

¹ Slovenskému národnému múzeu – Múzeu Betliar bola za nález rukopisu udelená výročná cena revue Pamiatky a múzeá za rok 2016 v kategórii Objav – nález.

² <http://muzeumbetliar.sk/event/vystava-kniha-hodinek/>; https://www.sng.sk/sk/vystavy/2289_klenot-flamskej-gotickej-miniatury-kniha-hodinek-ilony-andrassyovej

Hodínek) a *Katalóg z výstavy* (Dušan Buran), ktorý je zameraný na základný popis a dielenské súvislosti 15 miniatúr z *Knihy hodínek Ilony Andrásyovej* spolu so stručnými textami k obrazom vystaveným k jednotlivým kontextom rukopisu a zoznam vystavených exponátov.

Najcennejšou časťou publikácie sú štúdie, ktoré sa zaoberajú paleografickou (J. Šedivý, s. 84-130) a umenovednou analýzou rukopisu (D. Buran, s. 132-308), pričom sú spojené s komparáciou prameňa v európskom kontexte. V oboch prípadoch je prameň predstavený ako produkt profesionálnej skriptorskej dielne s hierarchickým rozdelením jednotlivých písárskych a iluminátorských vrstiev rukopisu (kodikologický popis kódexu, paleografická analýza písma a výzdoby).

Z hľadiska vývoja stredovekého písma zaraďuje Juraj Šedivý *Knihu hodínek* (lat. *horarium* alebo *liber horarum*, fr. *livre d'heures*) medzi rukopisy, ktoré používali gotickú minuskulu pod vplyvom talianskej rotundy (posledná tretina 15. storočia) s použitím tzv. systému pécií. Z hľadiska estetiky písma ho približuje ku kaligrafickému typu (*Formata*). Zaujímavá je informácia, že v kódexe sa nenachádzajú doplnky a neskoršie prípisčky, čo podľa J. Šedivého naznačuje, že išlo o málo používaný osobný liturgický rukopis. Cenné je záverečné paleografické hodnotenie J. Šedivého, ktoré poukazuje na špecifickosť použitia gotickej minuskuly, keďže absolútna väčšina liturgických hodínek bola v Európe koncom stredoveku písaná bastardou.

Centrálnu a najvýznamnejšiu časť publikácie tvoria umenovedné štúdie Dušana Burana k rukopisu (kapitola *Knihy hodínek Ilony Andrásyovej a jej miesto v dejinách umenia* s podkapitolami *Knihy hodínek*, *Stručný popis betliarskeho kódexu*, *Iniciály*, *marginálna výzdoba*, *Štýl miniatúr*, *Monochrómna maľba*, *Ateliér Willema Vrelanta*, *Pribuzné rukopisy*, *Flámsko v 2. polovici 15. storočia*: s. 132-308) i k výstave (katalóg výstavy: s. 371-504).

V jednotlivých podkapitolách nachádzame podrobnú špecifikáciu samotného typu tejto liturgickej knihy (funkcia a obsah), ktorá bola určená pre individuálnu zbožnosť objednávateľa, resp. vlastníka. Knihy hodínek boli určené predovšetkým pre laických používateľov (kráľovské prípadne šľachtické kruhy, neskôr i pre strednú šľachtu a meštianstvo). D. Buran približuje mnohé významné európske i americké klenoty tohto typu liturgickej knihy i konkrétne paralely k betliarskemu prameňu. *Knihu hodínek Ilony Andrásyovej* radí medzi rukopisy, ktoré nepatrili medzi dvorské rukopisy, ale zaraďuje ju k prameňom, ktoré boli charakterizované menej náročnou výzdobou. Hodinky majú miniatúrny „vreckový“ formát a obsahujú liturgické texty hlavných sviatkov cirkevného roka od sviatku Zoslania Ducha Svätého (8 denných a nočných modlitieb). Integrovanou súčasťou hodínek sú i mariánske modlitby, oficium za zosnulých a v úvode uvedený kalendár s najvýznamnejšími sviatkami. Všeobecne boli knihy hodínek ako väčšina ostatných liturgických kníh v stredoveku písané najmä v latinskom jazyku, aj keď sa ojedinele objavujú i rukopisy vo francúzskom alebo nemeckom jazyku. *Hodinky* z Betliara sú písané v latinčine a kalendár i liturgia dokladajú všeobecný, rímsky liturgický poriadok.

Podľa D. Burana je autorom *Knihy hodínek Ilony Andrásyovej* neznámy flámsky iluminátor z okruhu dielne Willema Vrelanta. D. Buran to dokladá detailnou analýzou a komparáciou 15 biblických výjavov (v katalógu z výstavy, s. 371-449), ktoré sú príkladom flámskeho umenia s použitím techniky *grisaille* – tón v tóne, šedou farbou.

V katalógových heslách D. Buran približuje najdôležitejšie údaje a aspekty, ktoré súvisia s ústredným kódexom, jeho funkciou, štýlom alebo umelecko-geografickým priestorom. Mimoriadne zaujímavé sú i ďalšie nové poznatky k stredovekej písomnej kultúre v kontexte typu liturgickej knihy, teda knihy hodínok. Po prvýkrát sú zverejnené popisy 4 fragmentov *Knihy hodínok* z Múzea mesta Bratislavy (Francúzsko – koniec 15. storočia, s. 451-473).

Celkovo je ťažiskový text umenovedných štúdií i sprievodných textov katalógu písaný vysoko odborným a napriek tomu pútavým jazykom s množstvom špecifických a nových informácií. Práca obsahuje výber kvalitných reprodukcí samotného rukopisu i porovnávaných prameňov. Záver publikácie tvoria viaceré prílohy (výberová bibliografia, zoznam vystavených exponátov a zhrnutie v anglickom i maďarskom jazyku a zoznam skratiek).

Dizajn a grafické spracovanie publikácie je koncipované zaujímavovo a efektne, pričom exkluzívny charakter spracovania podčiarkuje aj zlatá farba použitá vo väzbe i na vonkajšej – osobitnej väzbe i vo vnútornej grafickej úprave monografie.

Jediným nedostatkom, resp. menším rušivým momentom dizajnu knihy je rovnaká veľkosť poznámkového aparátu a hlavného textu. Pri menšom rozmere publikácie pôsobí veľkosť poznámok príliš „rovnocenne“ s ťažiskovými informáciami v jednotlivých štúdiách.

Objav a následné publikovanie rukopisu *Knihy hodínok Ilony Andrásyovej* má nadregionálny charakter a jeho význam je nepopierateľný i v medzinárodnom kontexte. Prameň na Slovensku síce nevznikol a dostal sa k nám pravdepodobne v rámci umeleckého obchodu v 19. alebo v 20. storočí. V tejto súvislosti je naviazanosť s našou kultúrou podľa slov D. Burana len sekundárna, napriek tomu ide o majstrovské neskorogotické dielo, ktoré dokladá jedinečné skriptorské a iluminátorské majstrovstvo flámskych skriptórií koncom stredoveku. Osobné vlastníctvo takého rukopisu si mohli dovoliť len najbohatší jednotlivci vtedajšej spoločnosti, pričom ich hodnota bola už v čase vzniku mimoriadne vysoká a boli považované za určitý typ „klenotu“ v hmotnom majetku vlastníka. Hodinky používali ich majitelia však najmä ako osobnú liturgickú knihu, ktorá ich sprevádzala každodenným životom.

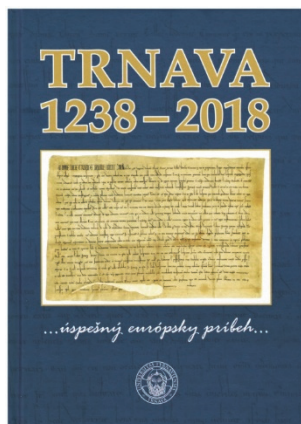
U poslednej vlastníčky rukopisu, teda u grófkyni Ilony Andrásyovej, je rukopis dokladom konkrétneho osobného aktu (dedikačný zápis z roku 1934 – dar starej mamy vnučke), ktorým chcel člen rodiny vyjadriť a hmotne doložiť hodnotu svojho vzťahu k rodinnému príslušníkovi. Svoju pôvodnú, teda osobnú funkciu si teda kódex uchoval až do 20. storočia.

Výstava i publikácia vznikla v spolupráci so Slovenskou národnou galériou, občianskym združením Andoras a vďaka finančnej podpore Nadácie VÚB.

Veríme, že digitálnu kópiu kompletného rukopisu *Knihy hodínok Ilony Andrásyovej* zverejní Slovenské národné múzeum – Múzeum Betliar v blízkej budúcnosti online pre širokú odbornú i laickú verejnosť doma aj v zahraničí.

Eva Veselovská
Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied

RAGAČOVÁ, Júlia – RÁBIK, Vladimír (eds.). *TRNAVA 1238 – 2018: ... ÚSPEŠNÝ EURÓPSKY PRÍBEH...* Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2018, 217 s. ISBN 978-80-568-0160-4.

Dejinám miest a mestečiek sa v poslednom období venuje veľká pozornosť bádateľov. O to viac si odborná verejnosť všíma podujatia, ktoré sa organizujú pri jubileách, najčastejšie v spojitosti s prvou písomnou zmienkou o tom-ktorom sídle, v súvislosti s udelením mestských výsad či iným významným medzníkom. Náležitá pozornosť sa venuje aj edičným výstupom, ktoré po týchto podujatiach nasledujú. Jedným z významných sídel na Slovensku je mesto Trnava. V roku 2018 sme si pripomenuli 780. výročie udelenia mestských práv Trnave. Pri tejto príležitosti sa v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2018 v dňoch 25. – 26. 9. 2018 na pôde Trnavskej univerzity v Trnave uskutočnila medzinárodná interdisciplinárna konferencia. Prezentovaný

zborník predstavuje sumár príspevkov, ktoré na nej zazneli.

Pred samotnými štúdiami (v počte 14) sú zaradené dva texty – *Na úvod* (7-9) od Vladimíra Rábika a *Pozdravný príhovor* (10) od českého historika Ivana Hlaváčka.

Jednotlivé príspevky možno rozdeliť do niekoľkých skupín. Prvá z nich približuje samotné mesto Trnava v období stredoveku až novoveku, ďalšia parciálne okruhy a osobnosti z mladšieho obdobia dejín. Listine z roku 1238 dodnes zachovanej v origináli a jej diplomatickej i obsahovej analýze sa venovalo už niekoľko bádateľov, tentoraz ho ako základné mestské privilegium v širšom dejinnom kontexte (aj cez confirmácie, fázum hlásiace sa k roku 1267) a súvislostiach prezentoval Juraj Roháč v štúdiu *Privilégium z roku 1238 – Magna Charta mesta Trnava* (11-24). Vladimír Rábik sa dlhodobo venuje výskumu stredovekých dejín, v analyticko-komparatívnej štúdiu *Belo IV. a protomestské sídla v roku 1238* (25-38) sa zameril na vývoj doložených mestských sídel a ich obyvateľské komunity. Venoval sa im v kontexte udeľovania výsadných listín a ich obsahu, v kontexte spoločných znakov na príklade Stoličného Belehradu, Zvolena, Krupiny, Banskej Štiavnice či Spišských Vlách a, samozrejme, Trnavy. Výskum doložených verejných notárov v Trnave prezentoval Radoslav Ragač. Posunul stav poznania, pre stredovek ich eviduje päť. V období rokov 1438–1482 sa mu podarilo identifikovať sedem notárskych inštrumentov, a to aj vďaka digitalizácii v Krajinskom archíve Maďarského národného archívu v databáze zbierky stredovekých listín. Závery zhrnul v štúdiu *Verejní notári v Trnave v období 15. – 16. storočia* (39-48).

Trnava a Trnavčania v roku 1538. Podoba mesta a trnavskej spoločnosti 300 rokov po udelení privilegia (49-66) je štúdiu od Dariny Fridrichovej. Ako napovedá jej názov, autorka sa zamerala na mesto v sonde jedného roku. V širších súvislostiach a komparácii sa však venuje aj niekoľkým rokom pred a po zvolenom roku, čo jej umožnil bohatý archívny materiál. V úvode sa venuje dejinnému exkurzu, následne predstaviteľom správy, voleným funkciám, mestským zamestnancom, členom tzv.

farskej rodiny, ich platom a kompetenciám či majetku mesta. Štúdiá má význam i pre porovnanie s inými lokalitami. Henrieta Žažová sa v súčasnosti systematicky zaoberá dejinami historickej Trnavskej univerzity a jej sídelnému zázemiu (1635 – 1777). V štúdiu *Jezuiti v kráľovskom meste: k výstavbe univerzitného areálu v Trnave v 17. storočí* (67-84) v úvode najprv načrtla cirkevné pomery doby, ale i politicko-vojenský kontext. Poukázala na náboženské spory, ako aj na nástup rekatolizácie. Gros jej štúdie sa však venuje jezuitom a podmienkam na ich usadenie sa v meste a rozširovanie kláštorného komplexu, budovaniu kolégia, kostola, ale aj objektu pre potreby ubytovania alumnistov. To sa odrazilo v potrebe väčších parciel a v odkupovaní meštianskych domov i záhrad. Tieto aktivity boli dohodnuté a regulované mestom.

Adrián Lančarič v štúdiu *Majerské hospodárenie Trnavy v 50. a 60. rokoch 18. storočia* (85-97) prezentoval sondu do hospodárskych dejín, chovu hospodárskych zvierat (hovädzí dobytok, najmä ovce) a poľnohospodárskych aktivít mesta. To vlastnilo niekoľko majerov – alódií (napr. v Modranke, v Brestovanoch, pri Ružindole) a prédii (majetok starý Linč, Kočíšské a Mníšske). Autor sa okrem iného zamerlal na ich správu (riadenie mešťanostom/konzulom), chod i výnos. Jakub Roháč sa zaoberal témou *Trnavský dobrovoľný hasičský zbor v regionálnom a európskom kontexte* (113-131). Ten v meste pôsobí už 150 rokov. Autor prehľadne zhodnotil jeho vznik, štruktúru – organizačné zložky a členov, činnosť a medziodborovú spoluprácu i význam. Veronika Pauková v rozsiahlej, komplexne prehľadovo ladenej štúdiu *Rôznorodosť spolkovej činnosti v medzivojnovnej Trnave* (132-158) predstavila doložené spolky a spolkovú činnosť v lokalite. Rozdelila ich na spolky náboženské, dobročinné, študentské, spoločenské, čítacie a ďalšie. Poukázala na ich vznik (aj pri tých, ktoré v meste pôsobili skôr, ako Chevra kadiša či Katolícky tovarišský spolok), definovala ich charakter, aktivity, pričom vychádzala zo stanov atď. Príspevok upozorňuje na potenciál rozpracovať stanovenú tému do samostatnej monografie.

Osobnosti železničiar, ovocinára i dobrovoľníka pri ochrane vtáctva, štátneho okresného konzervátora prírody Kornela Mahra (1889 – 1983) sa venovala Júlia Ragačová, ktorá v príspevku *Kornel Mahr, zakladateľ Zoologickej záhrady v Trnave* (159-169) predstavila aj okolnosti vzniku ZOO v Kamennom mlyne v 60. rokoch 20. storočia. *Trnavskí podnikatelia a reklama na konci 19. storočia a počas prvej ČSR (1880 – 1938)* sa stala predmetom parciálneho výskumu Simony Jurčovej (170-180). Išlo napríklad o prezentáciu obchodov v podobe výkladných skriň, reklamných tabúl a predmetov, ale skúmaným médiom sa stala aj reklama v dobovej tlači (periodikách) či pohľadnice. Dokumentácii priemyselnej výroby sa venovala Lucia Duchoňová v parciálnom príspevku *Trnavský Kovosmalt* (181-198). Zamerala sa na dejiny podniku – závodu, ktorý pôvodne predstavovala Spoločnosť vojvodu Filipa Coburga bankské a hutné závody, účastinárska spoločnosť. Venovala sa trnavskému závodu (od roku 1917) – dejinám a zmenám vo výrobe, vrátane zmien názvu (Coburg, Kovosmalt, Trnavské automobilové závody, n. p., Trnava) a sčasti aj záujmovej činnosti robotníkov v závodoch. Téma umožňuje ďalší a hlbší výskum.

Ďalší okruh textov sa viaže na čiastkové, skôr informačno-prehľadové či presahové výstupy. Sem možno zaradiť aj rozhl'ad brata Filipa, OFM, pod názvom *Františkáni a mesto Trnava. Vzťahy a presahy* (98-103). Zamerlal sa na exkurz do nedávnej minulosti minulého storočia, poukázal na súčasnú dobu a zmenu mentalít. Miroslav

Svoboda zhodnotil a vyzdvihol *Půl století spolupráce archivů v Trnavě a Mikulově* (104-112), ktorá začala vďaka Jozefovi Šimončičovi a Metodějovi Zemkovi. Posledný príspevok sa spája s menom Jozefa Petráša, ktorý sa zamerával na vojenské archívniectvo a v exkurze spracoval tému *50 rokov vojenského archívu v Trnave. 50 rokov vojenského archívniectva na Slovensku* (199-215), ako aj aktuálnu pôsobnosť, zameranie a úlohy Ministerstva obrany Slovenskej republiky, Vojenského archívu – centrálnej registratúry, Trnava.

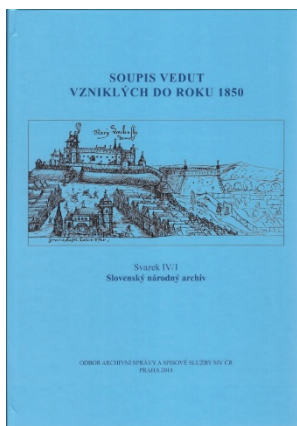
Uvedený zborník možno považovať za vcelku vydarený výstup, ktorý prináša viacero nových poznatkov z dejín jubiliujúceho mesta Trnava. Verme, že motivuje aj iné mestá k podobným počinom.

Marcela Domenová

Katedra archívniectva a PVH

Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

WANNER, Michal – RAGAČOVÁ, Júlia (zost.). *SOUPIS VEDUT VZNIKLÝCH DO ROKU 1850. Svazek IV/1. Slovenský národný archív*. Praha : Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR, 2018, 791 s. ISBN 978-80-87544-68-6.

Anotovaná publikácia je v poradí deviatym zväzkom zo súboru prác vydávaných odborom archívnej správy a spisovej služby Ministerstva vnútra Českej republiky, ktorý mapuje výskyt vedút v archívoch Česka. Prvý vyšiel v roku 1999 (*Soupis vedut vzniklých do roku 1850. Svazek II/1. Státní oblastní archivy*) a do roku 2015 bolo vydaných ďalších sedem zväzkov zachytávajúcích veduty v archívnych fondoch spomenutých štátnych oblastných archívov, ďalej štátnych okresných archívov, Národného archívu v Prahe, archívov územne samosprávnych celkov, ako aj v Zbierke grafiky Archívu hlavného mesta Prahy. Autori projektu v snahe povýšiť ho na medzinárodnú úroveň sa v roku 2013 obrátili na slovenskú stranu s ponukou na vydanie diela, ktoré by prinášalo

informácie o sledovanej problematike i na Slovensku. Výsledkom tejto spolupráce je práve anotovaná publikácia. O jej príprave informuje v úvode niekdajší riaditeľ Slovenského národného archívu (ďalej SNA) Radoslav Ragač. Načrtol systém práce kolektívu pracovníkov SNA, ktorý spočíval v rozsiahlom prieskume vo vypracovaných archívnych pomôckach, ako aj v nesprístupnených archívnych súboroch. Paralelne prebiehal prieskum i v knižničných fondoch, pričom sa osobitný dôraz kládol na historickú knižnicu Bratislavskej kapituly. Pre krátkosť času (dohodnutá lehota necelý kalendárny rok) mali prieskumné práce charakter sondáže, aj napriek tomu sa podarilo identifikovať viac ako 1 360 vedút.

R. Ragač ďalej charakterizuje fondy a zbierky, ktoré sa stali základom pre pripravovaný súpis. Ćo sa týka početnosti vedút, zachovaných v preskúmaných archívnych súboroch, predpokladal sa ich väčší výskyt v rodových archívoch. Z nich sa najväčšiu zistenú skupinu podarilo identifikovať v zbierke pálfiovských máp a plánov a v archívnom fonde Rod Rakovský z Rakova a Liptovskej Štiavnice. Vo väčšine rodových archívov sa však podarilo objaviť zväčša len jednotliviny. Zdrojom pomerne veľkého množstva vedút sa stali niektoré archívne zbierky SNA, konkrétne Zbierka atlasov, Zbierka cechových písomností a Zbierka dokumentov rôznej proveniencie. Potvrdil sa predpoklad, že z historických knižničných fondov SNA boli veduty najviac zastúpené v už spomenutej historickej knižnici Bratislavskej kapituly. Tu sa možno zmieniť napríklad o turistických sprievodcoch po rímskych pamiatkach z obdobiach 17. storočia, ktoré si prinášali kanonici zo štúdií v Taliansku a v ktorých sa nachádzajú kvalitné veduty.

Na praktickú orientáciu v súpise a pochopenie metodiky jeho vypracovania slúži úvod editora súpisu Michala Wannera. I ten v stručnosti uvádza okolnosti vzniku spolupráce medzi českou a slovenskou stranou a následne vysvetľuje, na základe akých princípov bol súpis vypracovaný. Stručne charakterizuje jednotlivé rubriky evidenčného záznamu veduty, ku ktorým patria: popis veduty, legenda, krajina, druh dokumentu, autor (autor predlohy, autor technického spracovania, nakladateľ, tlačiar), dátacia, technika spracovania, rozmery (rámček, obrazové pole, dokument), umiestnenie veduty, stav zachovania, fond/zbierka, poznámka. Z priestorových dôvodov bolo pri príprave publikácie rozhodnuté, že rubriky, ktoré neobsahovali príslušný údaj, boli zo záznamu vypustené.

Za samotným súpisom vedút sa nachádza viacero registrov, ktoré odkazujú na poradové čísla záznamu v súpise a umožňujú ľahkú orientáciu v publikácii. Ide o register krajín, lokalít, autorov predlohy, autorov technického spracovania, nakladateľov, tlačiarov, archívnych fondov (zbierok) a nakoniec register spracovateľov. Samotný súpis je doplnený vyobrazeniami 124 vybraných vedút, pričom všetky záznamy aj s vedutami sú voľne dostupné na webovej adrese: www.veduty.cz, čo ocenia prípadní záujemcovia o ich výskum z radov historikov, umenovedcov, architektov a pod. Otázkou ostáva, či sa dočkáme vydania ďalších pokračovaní, ktoré by zahŕňali informácie o výskyte vedút v ďalších slovenských archívoch.

Ivana Červenková
Slovenský národný archív

BÁRTA, Stanislav (red.) – BRZOBOHATÁ, Hana – ČERVENÁ, Radana – JELÍNEK, Jiří – STODŮLKA, Zbyšek – ZEMÁNKOVÁ, Michaela. *DIGITÁLNÍ ARCHIVNICTVÍ*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, 138 s. ISBN 978-80-210-9450-5.

Publikácia sa zameriava na pochopenie a vysvetlenie základných činností spojených s digitálnym archívnictvom, zohľadňujúc aktuálny stav v Českej republike. Keďže v tejto oblasti prebiehajú neustále zmeny, kniha bola vydaná len v elektronickej podobe a je voľne dostupná pre všetkých záujemcov na webovej adrese: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1407>.

Po krátkom úvode nasleduje prvá z ťažiskových kapitol s názvom *Elektronická spisová služba: praktické využitie noriem a štandardov* od autorky Hany Brzobohatej. Sú v nej priblížené legislatívne východiská elektronickej správy registratúry („elektronickej spisovej služby“). Povinnosť výkonu správy registratúry („spisovej služby“) ako odbornej správy registratúrnych záznamov priniesol od 1. 1. 2005 zákon č. 499/2004 Sb. o archívnictve a spisovej službe a o zmene niektorých zákonov. Avšak od tej doby si rozvoj elektronickej komunikácie vyžiadala viaceré zmeny archívnej legislatívy, ktoré sú v texte podchytené. Autorka ďalej definuje, čo musí spĺňať elektronický informačný systém na správu registratúry („elektronický systém spisovej služby“ – ďalej len eSSL). Ide o informačný systém určený na správu elektronických záznamov a metadát neelektronických záznamov v celom ich životnom cykle. V Českej republike existuje rad eSSL od rôznych výrobcov. Je tu presne popísaný proces výkonu správy registratúry elektronickej v eSSL od príjmu záznamov cez ich označovanie, konverziu z listinnej podoby do elektronickej, evidenciu, obeh, vybavovanie, tvorbu spisu až po ich ukladanie a vyradovanie. Zaujímavosťou je používanie nového pojmu typový spis, ktorý je v praxi vedený napr. pre projektovú dokumentáciu budovy, zdravotnú dokumentáciu pacienta či osobný spis zamestnanca. Ide o súbor záznamov s vopred stanovenou štruktúrou, ktorý je členený vecne, podľa obsahu na stanovené súčasti a tie ďalej na diely.

Zbyšek Stodůlka sa v nasledujúcej kapitole sústredil na jednotlivé aspekty fungovania digitálnych archívov. V úvode predstavil v roku 2002 vydaný referenčný rámec Otvoreného archivačného informačného systému (ďalej len OAIS), ktorý sa v nasledujúcom roku stal medzinárodnou normou štandardu ISO. Vysvetlil terminológiu používanú OAIS (dlhodobé uchovávanie, digitálna archivácia, digitálne kurátorstvo, digitálny archív, digitálny repozitár). Zdôraznil, že pri digitálnych dokumentoch sa ťažisko starostlivosti zameriava na uchovanie informácie bez ohľadu na nosič alebo prostredie. K rizikám vplyvajúcim na uchovávanie informácií jednoznačne patrí degradácia nosičov (odhadovaná životnosť DVD 30-50 rokov, mikrofilmov 500 rokov); technická zastaranosť; zastaranosť formátu; vlastníctvo, špecifikácia a podpora formátu. Sledoval ciele a stratégie digitálnej archivácie, medzi ktoré patria pravidelné sledovanie a hodnotenie všeobecného technologického vývoja, ďalej premeny archívnych činností v súvislosti s digitálnou archiváciou. Objasnil princípy zakotvené v OAIS, ako aj procesy pre podporu dlhodobého uchovávania, z ktorých môžeme spomenúť napr. migráciu a emuláciu. Migrácia, ako jedna z metód digitálnej archivácie, pracuje na princípe presunu digitálnych informácií v rámci repozitára s cieľom zabezpečiť ich ochranu (obnova, kopírovanie, prebalenie, prevod). Emulácia je zasa

založená na princípe vytvárania hardvérového a softvérového prostredia nutného na sprístupňovanie digitálneho objektu. Na záver sa dozvedáme informácie o digitálnych archívoch v Česku, konkrétne o Národnom digitálnom archíve, ktorý je centrálnym pracoviskom vybudovaným pri Národnom archíve v Prahe. Spomenuté sú tu jednotlivé kroky vedúce k jeho zriadeniu, úlohy stanovené platnou legislatívou i postupy práce Národného digitálneho archívu.

Evidenciou Národného archívneho dedičstva a programom PEvA sa v ďalšej kapitole zaoberal Jiří Jelínek. Termín Národné archívne dedičstvo (ďalej len NAD) sa začal používať prijatím zákona č. 499/2004 Sb. o archívnictve a spisovej službe. Nahradil dovtedy používaný pojem Jednotný štátny archívny fond. Spomenutý zákon upravil aj spôsob vedenia evidencie. Evidencia NAD je tvorená vopred definovanými dátami, ktoré určujú jej obsah. Program PEvA (Program na evidenciu archívu) je súbor evidencií, slúžiaci na vedenie základných evidencií NAD. V rámci programu je ich vedených päť (v štúdiu sú podrobne popísané): evidencia listov NAD, evidencia archívnych pomôcok, evidencia vnútorných zmien, evidencia vonkajších zmien (prírastkov, úbytkov) a lokácia (v súčasnosti jediná nepovinná evidencia v programe PEvA). Tento program zastrešuje Archívna správa Ministerstva vnútra ČR ako inštitúcia, ktorá vedie ústrednú evidenciu. Program slúži iba pre vnútornú potrebu jednotlivých archívov, pričom každoročne aktualizované dáta o jednotlivých archívnych súboroch sú zverejnené na internetových stránkach MV ČR v databáze Archívne fondy a zbierky v ČR.

Michaela Zemánková sa zamerala na elektronické spracovanie archíválií a program ELZA. Sledovala počiatky zavádzania elektronického spracovania dokumentov v štátnych archívoch. Situácia sa líši od archívu k archívu, kým napr. v Zemskom archíve v Opave vznikajú archívne pomôcky od roku 2006 výlučne v elektronickom systéme, iné archívy sa naďalej uspokojujú s ich tlačenou podobou. Analyzovala i vývoj aplikácie na popis archíválií – ELZA (elektronické spracovanie archíválií), ktorý bol ukončený v roku 2017 a prebieha jeho pilotné overovanie. Problém vidí v tom, že Odbor archívnej správy nevydal záväzné rozhodnutie o výlučnom používaní tohto softvéru v štátnych archívoch, takže ani v najbližšej budúcnosti nebude systém elektronického spracovania dokumentov jednotný. Okrem aplikácie ELZA sa v súčasnosti vyvíja aj aplikácia ProArchiv firmy Bach systems. Je tu objasnená práca s programom ELZA od prihlásenia sa cez opis domovskej stránky a jednotlivých modulov. Možno povedať, že ide o akýsi manuál popisujúci funkcie konkrétnych režimov, záložiek, ikon a pod. Napríklad v module Osoby sa vytvára popis pôvodcu a všetkých fyzických osôb spomenutých v archívnom popise, pričom sa rozlišujú štyri kategórie pôvodcov: korporácia, osoba, rod a dočasná korporácia.

Posledná kapitola je venovaná digitalizácii ako najdôležitejšej a najpoužívanejšej metóde ochrany dokumentov a tvorbe bezpečnostných kópií v archívoch. Autorka Radana Červená sa v prvom rade zaoberala mikrografiou, jej vývojom a používaním v českom prostredí. V súčasnosti je moderné a funkčné mikrografické pracovisko vybudované v Národnom archíve v Prahe. Je však realitou, že používanie mikrofilmov nie je bádateľsky prívetivé, ide o časovo náročné štúdium a máloktorý archív okrem toho disponuje funkčnou čítačkou, čo je inak realitou aj v slovenskom prostredí. Z tohto dôvodu sa preferuje realizácia rôznych digitalizačných projektov, ktoré okrem

ochrany dokumentov sledujú aj ich jednoduchšie sprístupnenie a zatraktívnenie pre širokú verejnosť. Digitalizujú sa predovšetkým bádateľsky žiadané fondy evidenčného charakteru – matriky, sčítania ľudu, pobytové prihlášky a pod. Každý archív má svoju vlastnú digitalizačnú politiku, digitalizácia v českých archívoch nie je riadená centrálné. Samotný proces digitalizácie možno rozdeliť do niekoľkých fáz: výber a príprava dokumentov, digitalizácia, sprístupňovanie a uchovávanie digitalizátov. Dozvieme sa tu aj zaujímavé informácie o úspešne realizovaných projektoch, spomedzi ktorých môžeme spomenúť aj u nás známe Monasterium, z ďalších napr. Ad fontes, Archívny katalóg, Archívne Vademecum, Digiarchiv Štátneho oblastného archívu v Třeboni, portál Acta publica Moravského zemského archívu, Staré mapy online či databázu Veduty v českých a slovenských archívoch. V poslednej spomenutej databáze, prístupnej na webovej adrese www.veduty.cz, nájdeme aj veduty z fondov a zbierok Slovenského národného archívu. Pre záujemcov o výsledky činnosti v oblasti digitalizácie v českých archívoch môže byť zaujímavá tiež informácia, že na webe Zväzu knihovníkov a informačných pracovníkov ČR (ďalej len SKIP) je možné nájsť elektronické verzie príspevkov prednesených od roku 2010 na podujatiach organizovaných pod názvom *Archívy, knižnice a múzeá v digitálnom svete* práve spomenutým SKIP-om, Národným archívom a Národnou knižnicou ČR.

V závere publikácie nájdeme anglické resumé, slovník vybraných pojmov, prílohy (1. formáty súborov a digitálna archivácia; 2. vybrané metadátové schémy využívané v oblasti pamäťových inštitúcií; 3. prehľad vybraných nástrojov pre podporu dlhodobého uchovávanía) a zoznam literatúry a použitých zdrojov.

Publikácia poskytuje prehľad najdôležitejších aspektov práce s vytváraním digitálnych dokumentov, ich ukladaním a sprístupňovaním. Texty sú doplnené množstvom názorných ukážok popisovaných procesov a aplikácií využívaných v tejto oblasti, preto je ich možné využiť ako manuál pre prípadnú prácu s nimi. Obdobnú prácu, ktorá by priniesla zhodnotenie situácie v oblasti digitálneho archívniectva na Slovensku, by slovenská archívna obec určite privítala.

Ivana Červenková
Slovenský národný archív

GENEALOGICKO-HERALDICKÝ HLAS, 2019, roč. 29, č. 1-2. ISSN 1335-0137.

Najnovšie číslo periodika *Genealogicko-heraldický hlas* vyšlo opätovne vo forme dvojčísła podobne ako v predchádzajúcich dvoch rokoch. V najrozsiahlejšej rubrike *Štúdie* bolo publikovaných viacero podnetných príspevkov.

Prvá štúdia z pera Stanislavy Rovňákovovej je venovaná genealogickému výskumu, konkrétne histórii šľachtického rodu Tibaiovcov. Ako autorka poznamenáva, ide o menej známy šľachtický rod, ktorého meno je odvodené od dediny Tibava, kde sa zakladateľ rodu Vavrinec z Michaloviec po roku 1337 usadil. Predmetná štúdia poukazuje na poznatky o počiatkoch, vývoji a napokon i pomerne skorom vymretí rodu

po mužskej línii (v polovici 17. storočia), jeho panstve na Zemplíne a zároveň zanalyzovala vyobrazenia, ktoré využívali Tibaiovci v rodovom erbe. Príspevok taktiež načrtáva limity výskumu predmetnej problematiky, a to najmä obmedzené množstvo písomných prameňov, ktoré vypovedajú o členoch zmieneneho rodu.

Daniel Haas Kianička v nasledujúcom príspevku predstavuje proces bádania a nadobudnuté informácie o histórii rodu Freiseisenovcov z Kremnice. Autor netradične uvádza popis výskumu vo forme príbehu, čím zozbierané vedecké poznatky dopĺňa pre čitateľa zaujímavým spôsobom. Príspevok sa primárne venuje zakladateľovi zmieneneho rodu Jurajovi Freiseisenovi, správcovi banského podniku Goldkunsthandlung v Kremnici od roku 1585. Výskum bol realizovaný nielen na slovenskom území, ale taktiež i v ďalších lokalitách za hranicami – v Rumunsku a v Rakúsku. Autor zohľadnil najmä písomné pramene, na ktoré sa však výskum neobmedzil a bol doplnený i o identifikáciu hmotných prameňov.

Skupinu genealogicky orientovaných štúdií uzatvára príspevok Richarda Držku s názvom Šľachtický rod Kozma zo Skalice. Prvá zmienka o Blažejovi Kozmovi, zakladateľovi rodu, pochádza z roku 1571. Veľkú pozornosť autor venuje Baltazárovi Kozmovi, ktorého označil za „azda najvýznamnejšieho člena rodu“, najmä z dôvodu pôsobenia v rôznych významných funkciách v spomínanom meste – bol notárom, kontrolórom účtov, vyberačom desiatku, senátorom, mešťanostom, richtárom i mestským kapitánom. Autor tiež uvádza početné informácie o majetkových pomeroch skúmaného rodu a s nimi súvisiaci opis majetkových sporov.

Nasledujúci príspevok od Frederika Federmyera prezentuje postup pri identifikácii sfragistických nálezov – konkrétne erbových pečatí z korešpondencie palatína Juraja Thurzu. Autor na začiatku v krátkosti venuje priestor predstaveniu publikácie Jozefa Nováka Rodové erby na Slovensku. Tá mu načrtla smer bádania v danej oblasti, keďže poukázala i na možnosti biografického výskumu kariér prostredníctvom pečatí kráľovských úradníkov, ktorí si s Jurajom Thurzom korešpondovali. Primárny záujem venuje pečati s iniciálami H. S. v pečatnom poli z roku 1602. Boli načrtnuté rôzne teórie o možnom majiteľovi pečate, napokon autorov výskum poukázal na Hansa Sicka, pôsobiaceho na dvorských vojenských úradoch a v službách cisárskeho vojska na prelome 16. a 17. storočia. Záver príspevku je venovaný doposiaľ získaným informáciám o rode Sickovcov.

V príspevku O tvorbe štátneho znaku Slovenskej republiky v rokoch 1989 – 1990 Ladislav Vrtel ako autor heraldického návrhu štátneho znaku Slovenskej republiky opisuje podstatné skutočnosti, ktoré sa týkali predmetného procesu. Primárnym cieľom štúdie je osvetliť priebeh tvorby, ktorý bol v doposiaľ vydanéj odbornej spisbe vo väčšej miere skreslený či neúplný. Ladislav Vrtel spomína najdôležitejšie problémy, ktorých riešenie bolo dôležitým bodom na vytvorenie konečnej podoby návrhu znaku, realizovaného v spolupráci s grafikom Ladislavom Čisárikom. Odborný text dopĺňajú grafické vyobrazenia slovenského štátneho znaku i najstarších heraldických pamiatok, ktoré sa stali jeho predlohou.

Tvorbe štátnych symbolov je venovaný priestor i v nasledujúcej štúdií Karela Müllera. Autor prezentuje priebeh vytvorenia symbolov Českej republiky a jeho najzásadnejšie problémy. V chronologickom slede predstavuje varianty návrhov, ktoré boli predkladané a hodnotené na zasadnutiach heraldickej komisie v roku 1992.

Výber z nich uvádza v obrazovej prílohe. Článok je doplnený vybranými názormi na danú problematiku, najmä odlišným vnímaním prebrania symbolov zaniknutej česko-slovenskej federácie zo strany českej a slovenskej verejnosti.

V rubrike *Spoločnosti* Tomáš Balhárek predstavuje činnosť i ciele Slovenskej vexilologickej spoločnosti, najmä rozvíjanie a popularizovanie vexilológie. Spoločnosť bola ako občianske hnutie zaregistrovaná od októbra roku 2018. Autor venuje priestor i programu prvého usporiadaného vexilologickému kongresu, uskutočneného 30. augusta 2019 v Martine.

Rozsiahla rubrika *Anotácie – glosy* predstavuje publikácie: *Die Krönungsfahnenen in der Esterházy Schatzkammer auf Burg Fochtenstein* (Géza Pálffy), venovanú analýze múzejných prameňov uhorskej proveniencie uložených v súkromnej zbierke rodu Esterházy na hrade Forchtenstein v Rakúsku, monografiu *Rod Verdrödy. Dejiny a genealógia šľachtického rodu. Príspevok k dejinám uhorského mincovníctva a biografii mincovného majstra Pavla Jozefa Verdrödyho v druhej polovici 17. a prvej polovice 18. storočia* (Egon Verdrödy, Miroslav Lacko), genealogickú prácu *Stretnutie je začiatok, súdržnosť je pokrok a spolupráca je úspech. Rod Rychetských* (ed. Jiřina Kádnerová), občianske združenie Geni.sk, príspevok *Einführung in die DNA-Genealogie. Historie, Grundlagen und Anwendung* (Martina Keilholz), uverejneného vo 4. čísle nemeckého štvrťročníka *Computer Genealogie* z roku 2018, venujúceho sa vývoju genealogického výskumu DNA.

Nasledujúca rubrika *Skúsenosti* obsahuje príspevok Leona Sokolovského s názvom *Ako vznikala vlastivedná monografia obce Kokava nad Rimavicou*. Autor opisuje svoje bádanie, ktoré prebiehalo v rozpätí rokov 2013 – 2018, ďalej členenie publikácie a napokon použitú pramennú bázu.

V rubrike *Súťaž* sa vyhodnocuje 9. ročník súťaže o najlepšie genealogické práce za obdobie rokov 2014 – 2019, ktorý uviedla Šarlota Drahošová a kolektív.

V rubrike *Valné zhromaždenie* je uverejnená správa o činnosti Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti za obdobie rokov 2016 – 2018.

Kronika je venovaná spomienke na poľského heraldika a vexilológa Alfreda Znamierowskeho a v záverečnej rubrike *Postscriptum* je uverejnený výber básní Gustáva Rumánka (1937 – 2019).

Silvia Marinová
Slovenský národný archív

Vedecký časopis Turul bol založený v roku 1883 s cieľom publikovať štúdie z oblasti pomocných vied historických. Okrem nútenej prestávky v rokoch 1951 – 1992 funguje aj v súčasnosti. Od roku 2010 vychádza štyrikrát ročne vo forme osobitných zošitov (čísel). V nasledujúcich riadkoch stručne predstavíme obsah jednotlivých zošitov posledného ročníka.³¹

Zožit 1. Kristóf György Veres analyzuje kráľovské listiny z rokov 1172 – 1235, pričom sleduje vývoj formuliek v ich invokáciách, intituláciách, inskripciami, salutáciách, arengách, promulgáciách a koroboráciách. Svoj rozbor opiera o známy registár Imreho Szentpéteryho, avšak dopĺňa ho aj pre uvedeného editora neznámymi listinami (*A magyar királyi kancellária okleveles gyakorlata 1172 és 1235 között*, 1-26). Eszter Tarján skúma dôveryhodnosť vyobrazovania erbov sicílskych Štaufovcov a Anjouovcov v skorých anglických erbových knihách. Dospela k záveru, že v Anglicku mali presné informácie o udalostiach v Sicílskom kráľovstve (*A Szicíliai Királyság Stauf és Anjou uralkodóinak címerhasználata és azok megjelenése a korai angol címerkönyvekben*, 27-32). Veronika Rudolf svoju pozornosť obracia na menej známu rolu nitrianskych biskupov (konkrétne Jána a Jakuba) v uhorskej diplomacii v 20. rokoch 13. storočia (*Nyitrai püspökök a diplomácia szolgálatában az 1220-es években*, 33-36). Anikó Schmidt referuje o zberateľskej činnosti Maďarského národného archívu v roku 2018, uvádzajúc príklady, aké dokumenty sa dostali do jeho zbierky kúpou alebo darovaním, zároveň poskytuje aj správu o zdigitalizovaní archívneho dedičstva (*Az Országos Levéltár Magánlevéltárak és Gyűjtemények főosztályának 2018. évi gyűjtőkori tevékenysége*, 37-41).

Okrem uvedených štúdií si môžeme ešte prečítať recenziu od Györgya Ráczsa na monografiu Attilu Zsoldosa ohľadom tzv. dŕžavy Drugetovcov (*A Druget-tartomány története*) a od Gábora Dresku o edícii armálnych listín Huňadiovcov (*A Hunyadiak címereslevelei 1447 – 1489*). Na jeho – možno príliš – kritické názory následne reaguje zostavovateľ spomínaného zväzku Anton Avar. Okrem uvedeného príslušný zožit sumarizuje program Maďarskej heraldickej a genealogickej spoločnosti (ďalej len MHGT) na prvý polrok 2019 a prináša krátke referáty o podujatiach prednáškovej série „Stredoveké večery“ a o burze kníh o stredoveku v roku 2018.

Zožit 2. Príslušné vydanie obsahuje len dve štúdie, ktoré sa zaoberajú v podstate rovnakou témou. Tamás Kádár sa usiluje rozlúštiť jednu genealogickú otázku, o ktorej sa už diskutuje dlhý čas: bol naozaj dvorský sudca a slavónsky bán Dominik z rodu Miskolc príbuzným kráľa Bela III.? Podľa jeho záverov je najpravdepodobnejším vysvetlením údajov svedčiacich o príbuzenskom vzťahu to, že spomínaný Dominik sa oženil s Alicou, dcérou antiochijského kniežata Renauda z Châtillonu (*Egy régi keletű genealógiai talány a 12. század végéről: Miskolc nembeli Domonkos bán rokonsága a magyar királyi családdal*, 49-58). S T. Kádárom polemizuje Tamás Körmendi, ktorý sa podujal preskúmať dôveryhodnosť údajov Kolínskej kráľovskej

---

¹ Sú voľne dostupné na webovej stránke periodika: <https://turulfolyoirat.hu/>

kroniky o uhorských záležitostiach (*Chronica regia Coloniensis*). Tie využíval aj predchádzajúci autor pri formovaní svojej zmienenej teórie, T. Körmendi však upozorňuje, že vo výskume treba s pasážami kroniky narábať opatrne (*Alíz hercegnő és Imre király. Megjegyzések a Kölni Királykrónika 1199-i tudósítása kapcsán*, 59-68). Ďalším príspevkom je archontológia Sedmohradskej kapituly v arpádovskom a anjouovskom období, ktorú zostavil Géza Hegyi (*Az erdélyi káptalan Árpád- és Anjoukori archontológiája*, 69-94), nadväzujúc na veľmi pozitívny trend maďarských historikov v uplynulých rokoch v oblasti spomínanej pomocnej vedy historickej. Daný zošit uzatvára nekrológ o členke MHGT Margit Evve z pera Gábor Somogyiho.

Zošit 3. V prvej štúdií zošita Júlia Bara predstavuje na základe archívnych dokumentov slávnosti a zábavy (svadby, pohreby, koncerty, divadelné hry atď.), ktoré sa konali v 18. a 19. storočí v kaštieli Nagykároly, dnes Carei v Rumunsku (*Ünnepségek és mulatságok a Károlyi család nagykárolyi kastélyában*, 97-106). Csaba Farkas prispieva s genealogickou témou: približuje dejiny rodu Bejczy z Vašskej stolice v 15. a 16. storočí, postaviač do centra pozornosti azda najvýznamnejšieho člena, právnika Ambróza (*A Bejczyek. Egy Vas megyei köznemesi család a 15 – 16. században*, 107-117). Dávid Faragó upresňuje naše doterajšie poznatky o pôvode sümegského hradného kapitána Józsu Ormányiho (*Honnan származott Mihálypéterházi Ormányi Józsa sümegi várkapitány? Ormány és Mihálypéterháza települések lokalizálásának pontosságát*, 118-123). Julianna Orsós prináša nové pramene a pohľady na vzťahy Fuggerovcov s Uhorským kráľovstvom, pričom na základe novších výskumov upozorňuje na potrebu prehodnotiť niektoré názory na dotyčnú tému (*Damnum regni? Újabb szempontok és források a Fugger család és a Magyar Királyság viszonyrendszerének elemzéséhez*, 124-129). Po uvedených štúdiách György Laczkó v krátkom článku predstavuje plány projektu, v rámci ktorého budú spracované a online publikované archívne dokumenty Maďarského národného archívu z rokov 1526 – 1570 (*Az MNL OL 1526 – 1570 közötti irattainak feldolgozása és online publikálása című projekt kutatási terve*, 130-135).

V rubrike *Recenzie* nachádzame hodnotenia knihy Györgya Domokosa o správach Ercoleho Pia (kardinála Hypolita d'Este, gubernátora Jágerskej diecézy) o Uhorsku (*A jámbor Herkules. Estei Hippolit bíboros egri kormányzója, Ercole Pio beszámolói Magyarországról*), knihy Ildikó Zsoldos o politickej situácii v Szmárskej stolici v rokoch 1905 – 1906 (*Hatalmi törekvések és politikai platformok Szatmárban az 1905 – 1906-os kormányzati krízis idején*) a edície spomienok kňažnej Márie Magdalény Windischgrätz (1911 – 2004) (*Feljegyzések és életképek*), ktorú zostavila Anna Nyizsnyánszki. Na záver spomínaný György Laczkó referuje o činnosti vyššie uvedeneho projektu v období od 1. septembra 2018 do 31. augusta 2019.

Zošit 4. Posledný zošit príslušného ročníka je z tematického hľadiska najrôzno-
rodejší. Géza Cseh opisuje životnú dráhu starej matky regenta Miklósa Horthyho z matkinej strany, „záhadnej“ (nepoznal ju ani samotný Horthy!) Alžbety Gärber, ktorá okrem iného pôsobila aj ako herečka v Bratislave (*Egy elfelejtett reformkori színésznő nyomában. Horthy Miklós rejtélyes nagyanyja*, 145-150). Gergely Knut

a Noémi Viskolcz prinášajú svoj druhý príspevok ohľadom ich výskumu dejín bádania v archíve kniežacej línie Esterházyovcov, tentokrát sústrediac sa najmä na činnosť Maďarskej historickej spoločnosti počas jej pobytu v Eisenstadte a Forchtensteine v lete 1883 (*Fejezetek az Esterházy hercegi család levéltárának kutatástörténetéből 1847 – 1945. 2. rész 1870 – 1900*, 151-165). Anton Avár analyzuje a publikuje doteraz neznámy a imponujúco vyhotovený originál armálesu Mateja II. pre rod Izsó z roku 1619 (*Az Izsó család ismeretlen címereslevele*, 166-174). Péter Fricz-Molnár zas zverejňuje memoáre Irény Király, ktoré okrem cenných genealogických údajov obsahujú aj zaujímavé informácie o každodennosti Banskej Štiavnice na začiatku 20. storočia (*Király Irén családtörténeti visszaemlékezései*, 175-187).

Po štúdiách opäť nasledujú recenzie. László Szegedi predstavuje katalóg maďarských historických povestí zostavený Zoltánom Magyarom (*A magyar történeti mondák katalógusa*), následne Balázs Sára a Ferenc Pál osobitne recenzujú rozsiahlu a posmrtno vydanú monografiu Zoltána Horvátha o hospodárskom živote Šopronu v období dualizmu (*A dualizmus kori Sopron gazdasági élete a vagyonos polgárság családtörténetének tükrében 1858 – 1911*). Zošit uzatvára správa Tamása Benkeho o činnosti MHGT v roku 2019.

Balázs Csiba

Katedra histórie Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho

KUŠNIRÁKOVÁ, Ingrid (ed.). *HISTORICKÉ ŠTÚDIE 52*. Bratislava : VEDA, 2018, 208 s. ISBN 978-80-224-1728-0.

V poradí 52. ročník Historických štúdií obsahuje príspevky viacerých autorov so zameraním na tému *Ars apodemica* – umenie cestovať.

Nasledujúce príspevky uvádza Viliam Čičaj štúdiou o novovekej apodemickej literatúre, ktorá dokumentovala dobovú snahu priblížiť a interpretovať svet jednotlivcovi v určitej systematickej podobe. Typickým znakom pre apodemickú literatúru bolo zbavenie sa subjektívnosti deja a príbehu typického pre cestopis. Môžeme povedať, že išlo o prechodnú fázu od cestopisu k objektívnemu popisu sveta podľa viac alebo menej presných pravidiel. V hrubých rysoch načrtáva niektoré trendy, ktoré možno sledovať v súčasnej nemeckej odbornej literatúre, ktorá bola pre túto štúdiu do určitej miery určujúca a inšpiratívna. K doteraz najlepším a v podstate neprekonaným bibliografiám apodemickej literatúry patrí dielo popredného odborníka v oblasti sociálnovedného výskumu cestopisnej literatúry Justina Stagla, ktoré sa skladá z abecedného zoznamu apodemických diel 16. – 18. storočia.

Klára Komorová vo svojom príspevku porovnáva dve práce zo 16. storočia: Kurtzer vnd warhafftiger Bericht, Von der Reyß aus Venedig nach Hierusalem od nemeckého orientálneho cestovateľa Johanna Helffricha a *Commentariolus de arte apodemica* od Hilaria Pyreckmaira. Johann Helffrich vo svojom diele opisuje cestu z Benátok do Jeruzalema, Egypta, pričom okrem vlastných zážitkov opisuje aj mestá,

pamiatky, prírodu a krajinu, cez ktoré prechádzal. Významným prvkom je informácia o možnostiach ubytovania, strave a potravinách ponúkaných na miestnych trhoch a v pocestných hostincoch, pričom píše aj o možnostiach zabezpečenia si tlmočníka a iných náležitostiach, ktoré cestovateľ bude potrebovať. Hilarius Pyrcckmair sa vo svojom diele zamerával viac na cestovateľov, ktorým poskytuje návody a cenné rady.

Eva Frimmová na základe literárnokritickej a obsahovej analýzy vybraných troch cestopisov, Odeporicon od Richarda Bartoliniho Perusina, Hodoeporicon itineris Constantinopolitani od Pavla Rothana Rubigala a Medulla geographiae practicae od Dávida Frölichu, prezentuje vo vzťahu k Slovensku, že všetky nesú vo veľkej miere charakteristické znaky diela vytvoreného v humanistických podmienkach. Môžeme v nich sledovať vývoj cestopisného žánru od voľného rozprávania v časovom slede s mnohými odbočkami až po usporiadané a vytriedené informácie, fakty a poznatky. Na Slovensku ide o obdobie od polovice 15. až po začiatok 17. storočia, keď vplyv talianskej renesancie postupne vystriedali tendencie neskorého nemeckého humanizmu spojeného s reformáciou.

Tünde Móré sa zamerala na otázky Forgáčovho wittenberského prejavu Oratio de peregrinatione et eius laudibus, ktorý predniesol v roku 1587 pred spoločenstvom študentov a učiteľov po svojom príchode zo Štrasburgu. Vytlačený bol v roku 1588 a uplatňoval humanistické rétorické tradície, čo potvrdil výber témy, rozdelenie reči, ako aj analýza hlavných prvkov argumentácie. V príspevku sa autorka snaží nájsť odpoveď na otázku, aký bol ideálny obraz, ktorý implikoval rétorické zobrazenie peregrinácie a v akom vzťahu bol tento obraz s metódami cestovania preferovanými v apodemikách.

István Monok analyzuje zahraničnú študijnú cestu Petra Bethlena, synovca sedmohradského kniežata Gabriela Bethlena, a skúma, akú úlohu zohrávali osoby, ktoré ho na tejto ceste sprevádzali. Peter začal cestu v roku 1625, keď sa spolu s početným sprievodom vybral z Iktáru na univerzitu do Frankfurtu nad Odrou, a v roku 1626 sa zapísal na univerzite v Leidene. Štúdium nespĺnilo očakávania, a preto bol so sprievodom vyslaný na študijnú, resp. diplomatickú cestu, počas ktorej navštívil významné kráľovské dvory a európske mestá. V Bruseli navštívil dvor princeznej Izabely, v Londýne anglický kráľ Karol I. na jeho počesť usporiadal recepciu a v Paríži sa stretol s Ľudovítom XIII. a kardinálom Richelieu. Okrem toho navštívil na Apeninskom polostrove Florenciu, Rím a Benátky, kde pokračoval v univerzitnom štúdiu.

Diana Duchoňová na príklade rodu Esterházy priblížila zloženie a význam sprievodu, ktorý sprevádzal mladého aristokrata na zahraničnej študijnej ceste. Osoby v sprievode dozerali nielen na štúdium, ale zodpovedali aj za morálny a duchovný rast a mali na starosti zdravie a bezpečie urodzených pánov, keďže išlo o mužských potomkov a pokračovateľov rodu. V príspevku sa zamerala na sledovanie činnosti týchto ľudí (dvormajstra, prefekta a preceptora) na študijných cestách a ich viac alebo menej úspešnú úlohu pri morálnej výchove mladých aristokratov, pretože tieto cesty utvárali predpoklady pre ich budúcu kariéru. Rodičia do svojich detí investovali dostatočné veľký obnos peňazí a v príspevku na to poukazuje viacero príkladov výdavkov a nákladov spojených so študijnou cestou.

V nemeckej literatúre sa zahraničné študijné cesty mladých aristokratov spomínajú pod termínom *Kavalierstour*, ktorý vznikol v 19. storočí. Okrem tohto termínu sa

v nemeckej, ale najmä anglosaskej literatúre často vyskytuje termín *Grand tour*, ktorý cestovatelia používali už od začiatku 17. storočia. Anna Fundárková analyzuje *Grand tour* Františka Pálffyho, ktorý ju v rokoch 1677 – 1679 absolvoval spolu so svojim sprievodom po viacerých európskych krajinách. Po štúdiách v rakúskom Grazi sa vybral do Nemecka, ďalej pokračoval do Francúzska, Holandska, Anglicka a poslednou zastávkou bolo Taliansko, kde navštívil dvory najvyšších cirkevných hodnostárov. Listy dvormajstra grófa Ernesta Philippa von Baera, ktoré písal Mikulášovi Pálffymu, otcovi mladého aristokrata, poskytli zákulisný pohľad do priebehu cesty a tiež do vyučovania a vzdelávania. *Grand tour* splnila očakávania a František Pálffy sa neskôr stal významnou osobnosťou politického života.

Peter Konečný v príspevku predstavil apodemické návody pre cestujúcich učencov a montanistov, ktorých cieľom boli európske banské revíry. Väčšina z nich pochádza z obdobia medzi 60. rokmi 17. storočia a 50. rokmi 18. storočia, čím reflektujú obdobie pred samotnou inštitucionalizáciou banských vied na nových banských akadémiách v Banskej Štiavnici a vo Freibergu.

Tomáš Janura predstavil osobnosť Ladislava Radvanského, ktorý patril vo Zvolenskej stolici k popredným a zámožným predstaviteľom evanjelickej šľachty augsburského vyznania. Bol jedným zo žiakov polyhistora Mateja Bela, zaslúžil sa o usporiadanie rodovej knižnice a archívu a napísal dejiny vlastnej rodiny, ktoré končia smrťou jeho otca, teda rokom 1738. V príspevku autor analyzuje a porovnáva dve zahraničné cesty Ladislava Radvanského, z ktorých sa nám zachovali denníkové zápisky. Prvá cesta v roku 1726 sa konala po dedičných krajinách habsburskej monarchie, druhá v roku 1743 viedla na korunováciu Márie Terézie do Prahy.

Histórii organizovaného poštovníctva sa v minulosti venovalo mnoho autorov, pričom vznikli aj diela, ktoré sú zamerané na územie Slovenska. Radka Palenčárová vo svojom príspevku prináša prehľad historiografie k dejinám poštovníctva na Slovensku. Hlavným cieľom bolo analyzovať tieto historické štúdie a priblížiť dejiny organizovanej pošty v kontexte historického vývoja Slovenska.

Eva Kowalská skúmala rozvoj komunikačných fenoménov v stredoeurópskom priestore v 19. storočí, pričom poukázala na významný prínos Franza Raffelspergera. Slovenská historiografia ho vnímala hlavne ako stredoeurópskeho priekopníka moderných komunikačných foriem, v rámci ktorých vytvoril špecifický druh cestovných príručiek. Avšak ťažisko a východisko jeho záujmov a snáh spočívalo v modernizácii pošty, ktorú vnímal ako významný fenomén verejnej služby občanom.

Rastislav Molda na základe cestopisnej literatúry slovenskej proveniencie priblížil cestovateľské aktivity slovenskej inteligencie v „dlhom“ 19. storočí, pričom cestopis vníma ako základný prameň pre interpretáciu cestovania v minulosti. Na základe analýzy textu cestopisov priblížil motívy na podstúpenie takejto cesty. Putovalo sa za vzdelaním, za spoznávaním vlasti a iných slovanských národov a mnohokrát tieto cesty boli využité aj na zber a zaznamenanie piesní, rozprávok, porekadiel, zvykov i nárečových odlišností. Narastal počet cestopisov, ktoré neslúžili už len ako náučná či zábavná literatúra, ale aj ako priestor na sociálnu kritiku a politickú agitáciu.

Daniela Kodajová analyzuje cestovateľské zážitky z náboženských pútí v 19. storočí, pričom ťažiskom príspevku je osobnosť Jozefa Kompáneka, rímskokatolíckeho

kňaza a jeho kniha z roku 1889 a názvom Pútnická cesta do Ríma z príležitosti 50-ročného kňazského Jubilea Jeho Svätosti pápeža Leva XIII. roku 1887 konaná. Kniha sa zaraďuje medzi cestopisnú literatúru s prvkami sprievodcu po pamiatkach, pričom spĺňa i kritériá záznamu z púte. Predovšetkým bola určená pútnikom a okrem svojho prvotného zámeru priniesla v nových, živších farbách aj obraz Talianska, krajiny, ľudí, kultúry a dejín. Pasáže o histórii a umení sú doplnené postrehmi o aktuálnej politickej situácii a autor sa vyjadroval aj k samotnému postaveniu Svätej stolice. Táto obsiahla 700-stranová kniha obsahuje aj rôzne rady a odporúčania pre pútnikov. Môžeme ju zaradiť medzi hodnotné a bádateľsky zaujímavé diela z hľadiska vývoja apodemickej literatúry.

Lucia Helďáková sa zaoberá problematikou propagácie (ne)dobrovoľného cestovania medzi Československom a Maďarskom po druhej svetovej vojne, ktoré bolo spečatené podpísaním Dohody o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom 27. februára 1946. V príspevku útržkovito sleduje propagačnú a náborovú činnosť Československej presídľovacej komisie a Antifašistického frontu Slovanov, realizovanú na území Maďarska. Propagačná činnosť bola rozsiahlou akciou, ktorá využívala všetky dostupné formy agitácie. Jednou z najdôležitejších foriem boli návštevy významných politických, kultúrnych, osvetových, cirkevných predstaviteľov a ich prejavy, ďalšími formami boli letáky, brožúry, reklamy, rozhlasové vysielanie atď.

Klára Kohoutová sa zaoberá fenoménom cestovania v súvislosti s metódou oral history, pričom cieľom príspevku je poukázať na možnosti výskumu použitím tejto metódy. Samotné spomienky na cestovanie môžeme hodnotiť ako relatívne významný segment spomienok na život pred rokom 1989 a po ňom. Prostredníctvom oral history môžeme poznať individuálne ľudské zážitky a uhly pohľadu, preto sa táto metóda hodí pri výskume cestovania a cestovného ruchu, pričom je potrebné jej v budúcnosti venovať viac pozornosti.

Lukáš Repjak
Slovenský národný archív

LACKO, Miroslav a kolektív. *MONTÁNNO-HISTORICKÝ VÝSKUM NA SLOVENSKU A V STREDNEJ EURÓPE. MONTÁNNA HISTÓRIA 10, 2017 – 2018*. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, 429 s. ISBN 978-80-970973-7-0. ISSN 1338-5984.

Slovenský historik Miroslav Lacko je zostavovateľom v poradí už 10. ročníka zborníka *Montánna história*, v ktorom kolektív popredných slovenských historikov a odborníkov na dejiny baníctva a hutníctva prináša výsledky svojich najnovších historických výskumov. Namiesto tradičného úvodného slova otvára najnovšiu ročenku autor vyjadrením sa k poslednému zväzku *Montánnej histórie*, v ktorom hodnotí

vydávanie jednotlivých ročníkov, zverejnené témy, problémy, ktoré boli s nimi spojené, ale aj ďakuje za spoluprácu mnohým autorom, ktorí za tie roky do ročenky prispeli. Taktiež vyjadruje i sklamanie nad tým, že sa nepodarilo inštitucionálne zakotviť vydávanie *Montánnej histórie* na niektorom z vedeckých pracovísk a zabezpečiť tak jej stabilné financovanie.

Ročenka je rozdelená na dva celky. Prvý pod názvom *Hospodárske a sociálne kontexty montánnej histórie v protomodernej strednej Európe* obsahuje štyri štúdie. Druhý celok *Kapitoly z moderných dejín banskej techniky a podnikania* taktiež pozostáva zo štyroch prác. Autor uvádza, že obidve časti tohto zväzku „symbolizujú dva základné metodologické a tematické východiská v aktuálnom historickom výskume“ (s. 6-7).

Frederik Federmayer sa v prvom príspevku zameriava na erbovník (Wappenbuch) R. J. Helmersa, ktorý predstavuje ako prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elít stredovekých banských miest. Zostavovateľ Miroslav Lacko sleduje vo svojom príspevku fenomén tzv. protoglobalizácie v hornouhorskom obchode s kovmi so zameraním na gelnický banský revír v 16. storočí. V ďalšom príspevku predstavuje Peter Semrád sociálne a kultúrne interakcie v propagácii a marketingu európskeho drahého opálu z lokality Červenica-Dubník v priebehu 19. storočia. Následne popisuje Marián Jančura hospodársky prínos súkromného podnikania v medenorudnom baníctve na Spiši v 18. a 19. storočí.

Prvé dva príspevky v druhej časti ročenky sú z pera Petra Semráda. V prvom sa zameriava na bansko-technické aspekty dobývania drahoopálovej mineralizácie v lokalite Červenica-Dubník v rokoch 1785 – 1922. V ďalšom sa zas zaujíma o genézu nehnuteľného majetku banského závodu na ťažbu drahého opálu v lokalite Červenica-Dubník v priebehu 19. storočia. Mladý historik Lukáš Patera približuje vo svojom príspevku podnikanie moderných akciových spoločností v baníctve obce Vondrišiel v rokoch 1900 – 1939. Na záver v rozsiahlej štúdiu analyzuje Eugen Kladivík stav baníctva v banskoštiavnickej časti banskoštiavnicko-hodrušského rudného revíru v prvej polovici 20. storočia, pričom kladie dôraz na vývoj banskej techniky.

Každá štúdia obsahuje resumé v cudzom jazyku a zborník uzatvára zoznam použitej literatúry a autorov.

Jubilejné desiate číslo ročenky *Montánna história*, ktoré tentokrát vyšlo vo forme kolektívnej monografie, jednoznačne predstavuje vysoko záslužný počin na ceste k spoznávaniu dejín baníctva a hutníctva na území súčasného Slovenska. Zároveň ukazuje, že zostavovateľ za ostatných 10 rokov dokázal osloviť všetkých relevantných autorov zo Slovenska, ktorí systematicky bádajú v tejto oblasti historického výskumu.

Katarína Olajcová
Slovenský národný archív
špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici

Prvý diel 127. zväzku periodika Inštitútu pre výskum rakúskych dejín je rozdelený na päť oddielov. V prvom oddiele sú zaradené tri štúdie.

Prvá štúdia s názvom *Der Griechenablass. Kollektoren des Basler Konzils (1431 – 1449) im Erzbistum Salzburg* (1-34) pochádza z pera Christophera Kasta. V 30. rokoch 15. storočia vrcholil grécko-latinský dialóg neskorého stredoveku, čo bolo sprevádzané aj snahou o intenzívne kontakty medzi oboma stranami. Zjednocovanie a dosiahnutie únie medzi gréckou a latinskou cirkvou bolo spojené s vysokými finančnými nákladmi, ktoré sa západná cirkev snažila pokryť aj prostredníctvom predaja odpustkov *pro reductione Graecorum* vyhlásených 14. apríla 1436. Dokumenty vzniknuté ako podklady kolektorov pri výbere poplatkov za odpustky neboli doteraz dostatočne zhodnotené z lokálnohistorického významu. Autor sa preto rozhodol využiť 11 dokumentov uložených v Haus-, Hof- und Staatsarchiv vo Viedni, ktoré sa týkajú výberu poplatkov za tieto odpustky na území Salzburského arcibiskupstva. Tieto dokumenty vyhotovili kolektori medzi rokmi 1436 a 1446 alebo vznikli v súvislosti s činnosťou výberu poplatkov. Najdôležitejší z dokumentov je register príjmov a výdavkov počas kolektorskej činnosti, ktorý bol vyhotovený na papieri, zviazaný v pergamenovom liste, predtým slúžiacom ako časť liturgickej knihy, a kvôli transportu a uchovávaníu bol register v jeho strede horizontálne zložený. Kolektori a ohlasovatelia odpustkov zbierali výťažok do pokladnice uloženej v Salzburgu, ktorá sa otvárala len za prítomnosti svedkov pochádzajúcich spomedzi domáceho vysokého kléru. Medzi výdavky patrili nákup písacieho materiálu a mzda pre pisárov, ktorí odpisovali odpustkovú bulu, ustanovenia alebo rôzne nariadenia. Tieto kópie spolu s inštrukciami k odpustkom potom zanesli vyslanci do miest a obcí Salzburskej arcidiecézy. Okrem vyhotovovania kópií mali kolektori výdavky spojené so zabezpečením vybraných peňazí. Výdavky sa týkali nákupu železných reťazí, zámkov a kľúčov. Autor prináša v článku aj graf výšky vybraných súm za jednotlivé mesiace v rokoch 1436 – 1439. Graf odhaľuje veľké rozdiely medzi jednotlivými mesiacmi v množstve získaných peňazí. Autor to pripisuje potrebe dlhšieho pôsobenia kolektorov a prehovárania veriacich o dôležitosti veci, ako aj nevhodnosti obyvateľov prispievať na zbierky vyhlásené cirkvou, ktorých bolo v poslednom čase niekoľko a obyvateľstvo pociťovalo akúsi únavu a skepsu voči týmto aktivitám. Tu by sa dalo autorovi vyčítať, že pri koncipovaní tohto tvrdenia vôbec nezohľadnil religióznu stránku. Najvyšší výťažok sa totiž dosiahol v pôstnom čase. Jedným z prejavov pokánia je aj almužna, a to vysvetľuje nárast finančných darov v čase pôstu. Pre autorovu tézu taktiež chýbajú aj iné dôležité údaje. Zo zachovaných dokumentov nevieme zistiť intenzitu práce kolektorov pre ten-ktorý mesiac. Preto je tvrdenie autora o potrebe dlhšieho pôsobenia kolektorov pramenne nepodložené. Hoci sa odvoláva na rastúce výdavky pre vyhotovenie kópií odpustkovej buly, tieto výdavky sa nedajú priradiť ku konkrétnym mesiacom a tiež sa nedá prostredníctvom nich vysvetliť nárast príjmov za marec a apríl roku 1438. Začiatkom roku 1446 došlo k prevzatíu vyzbieraných peňazí do Bazileja. Súviselo to s postupnou stratou podpory koncilu v boji s kurialistami. Koncil chcel získať peniaze od jedného

z posledných spojencov (Salzburg), kým nestratí podporu aj tam. Výťažok bol rozdelený na dve rovnaké časti. Jedna putovala koncilu a druhá zostala pre potreby Salzburskej arcidiecézy. Z vyzbieraných peňazí boli financované výdavky rôznych hodnostárov menovaných koncilom, ktorí sa zúčastnili na ríšskom sneme vo Frankfurte nad Mohanom, čo malo posilniť pozíciu koncilu proti pápežovi Eugenovi IV. Prílohou štúdie je edícia jedenástich dokumentov o vyberaní poplatkov za odpustky v Salzburskej arcidiecéze.

Jan Županič je autorom druhej štúdie s názvom *Neue Eliten. Die Nobilitierung der Verteidiger Brünns und Prags im Kontext des Wandels der böhmisch-mährischen Adelsgemeinschaft der 17. Jahrhunderts* (35-87). Autor tu zhrňuje poznatky svojho niekoľkoročného výskumu nobilitácií v Českom kráľovstve po bitke na Bielej hore v roku 1620. Úspešné obránenie mesta Brno v roku 1645 pred švédskou armádou vedenou Lennartom Torstenssonom prinieslo mestu a jeho mešťanom veľkú chválu zo strany cisára Ferdinanda III. Ako vďaka im udelil rôzne privilégia, polepšil erb a celú mestskú radu povýšil do šľachtického stavu, čo bola prvá masová nobilitácia uskutočnená habsburským panovníkom. Druhýkrát sa takáto hromadná nobilitácia týkala richtára, mešťanov a pisárov mesta Praha (Staré Mesto a Nové Mesto) po jej úspešnom ubránení pred švédskymi vojskami v roku 1648. Hoci privilégia pre všetky tri lokality hromadne povýšili ich predstaviteľov do šľachtického stavu, pre platnosť nobilitácie bola potrebná nobilitačná listina, o vystavenie ktorej musel požiadať každý z predstaviteľov mesta samostatne a až dátum jej vystavenia platil ako dátum nobilitácie. Možnosť nechať si vystaviť takúto listinu využilo v Brne 77 % oprávnených, kým v pražských mestách len 29, resp. 27 % oprávnených. Autor sa snaží hľadať vysvetlenie tejto skutočnosti. Pre nedostatok informácií v zachovaných prameňoch je ťažké nájsť jednoznačnú odpoveď. Pred bitkou na Bielej hore boli udelenie erbu (a predikátu) a členstvo v stavovskej spoločnosti (rytiersky alebo panský stav) dva odlišné akty. Kým prvý udeľoval panovník, druhý bol prejavom súhlasu príslušného stavu. Tento proces začal obchádzať už Ferdinand II., ktorý s udelením erbu zároveň povýšil konkrétnu osobu do rytierskeho alebo panského stavu. Výlučné právo panovníka povýšiť do privilegovaného stavu bolo oficiálne zakotvené v roku 1627 (pre Čechy) a 1628 (pre Moravu). Najneskôr v polovici 17. storočia sa prestali udeľovať armálesy, ktorými sa udeľoval len erb, prípadne predikát, a začali sa vystavovať listiny, ktorými sa povyšovalo do šľachtického stavu. Súviselo to so zmenou stavovskej štruktúry šľachty, ktorá poznala stavovskú šľachtu disponujúcu plnými šľachtickými právami a jednoduchú šľachtu, ktorá disponovala len šľachtickými atribútmi, podliehala mestskému právu a nebola napojená na stavovský šľachtický život. Menší záujem o vystavenie nobilitačnej listiny zo strany pražských mešťanov vidí autor v tom, že pochádzali z rodín dlhšie usadených v meste. Patrili preto medzi mestskú elitu, niektorí z nich už mali erb a aj predikát udelený panovníkom alebo iným hodnostárom. Ako mešťania mohli nadobúdať rozsiahle majetky zapísané v zemských deskách, čo bolo určite výhodnejšie než vlastniť malé rytierske majetky. Na konci štúdie je pripojená príloha so zoznamom osôb, ktoré mali právo na nobilitáciu na základe privilégií Ferdinanda III. pre Brno a pražské mestá z rokov 1646 a 1649.

Štúdia Thomsa Schulte-Umberga s názvom *Serbien 1914, Karpaten – San – Blożewkasumpf 1915. Ein Weltkriegstagebuch des österreichisch-ungarischen Soldaten Richard Riedl* (88-140) prináša informácie o denníku vojaka 1. svetovej vojny pochádzajúceho zo západočeského mestečka Loket, ktorý narukoval k 73. pešiemu pluku patriacemu k 8. c. a k. pražskému vojenskému zboru. V auguste 1914 sa dostal k oblúku Sávy-Driny v Bosne. Práve krátky útok (do 24. septembra 1914) na Srbsko spojený s prechodom cez problematický terén so zmätočnými príkazmi veliteľov a s nedostatkami vo vojenskom plánovaní zachytáva Riedl vo svojom denníku. Rakúsko-uhorská strana počítala už od začiatku s gerilovým spôsobom boja protivníka. Z toho dôvodu došlo zo strany rakúsko-uhorskej armády k mnohým masakrám a celkovo sa počíta so smrťou 3 500-4 000 civilistov zavraždených c. a k. jednotkami v prvých mesiacoch vojny. Riedlove zápisky poukazujú na národnostné nedorozumenia v rámci c. a k. armády. Prejavili sa tu staršie spory Nemcov a Čechov, rovnako neznášanlivo sa Riedl vyjadroval o Maďaroch. Zvyšný čas vojny, rovnako ako aj dlhý pobyt v nemocnici pre ťažké zranenie, nie je v denníku dopodrobna opísaný. Autor štúdie sa následne venuje teoretickým problémom využiteľnosti a edovania denníkov z obdobia 1. svetovej vojny. Za štúdiou je edovaný denník Richarda Riedla spolu s viacerými jeho skicami vyobrazujúcimi život na fronte.

Druhý oddiel s názvom *Kleine Mitteilungen* začína príspevkom Betiny Pferschy-Maleczek a Andrey Rzihaček s názvom *Eine unbekannte Urkunde und ein Deperditum Kaiser Ottos IV. im Archiv des Domkapitels von Verona* (141-154). Autorky tu informujú o nájdení hodnoverného odpisu listiny cisára Ota IV., ktorý v 13. storočí vyhotovil notár Zilius a ktorý je uložený v archíve kapituly vo Verone. Listina je nedatovaná a adresovaná na podestu a konzula Verony. Ide o mandát, v ktorom cisár adresátom nariaďuje pomáhať kanonikom vo výkone súdnictva na im pridelených územiach. Vydaníu mandátu predchádzala sťažnosť archipresbytera a kapituly, že obyvatelia niektorých dedín a hradov sa odmietajú podvoliť sa kapitule v otázke jurisdikcie, ktorá bola kapitule listinne udelená cisárom Otom (z 19. augusta 1209) a jeho predchodcami. Autorky sa v texte štúdie zaoberajú hlavne správnym datovaním nedatovanej listiny (a v nej zmieneneho deperdita) a čas ich vzniku vymedzili aprílom a júlom 1210.

Thomas Haye sa v príspevku *Stadtlob und franziskanische Satire: ein spätmittelalterliches Gedicht über Wien* (155-172) zaoberá dodnes needovanou neskorostredovekou oslavnou básňou na Viedeň s názvom *Cantilena in laudem urbis Vidobonae*, ktorá sa zachovala v kódexe z 15. storočia uchovávanom v Rakúskej národnej knižnici. Báseň pozostáva z 31 strof. Na začiatku básnik ospevuje mesto, jeho budovy a ctených obyvateľov. V jednej strofe si všíma remeselníkov, no veľkú časť venuje kritike františkánov. Autor štúdie sa zaoberá datovaním a autorstvom básne. T. Haye zohľadnil všetky historické reálie obsiahnuté v texte básne a na ich základe datoval jej vznik do 20.–30. rokov 15. storočia. Autorom básne bol pravdepodobne diecézny kňaz, ktorý vnímal činnosť františkánov v meste ako konkurenčnú činnosť. Prílohou je edícia básne.

Martin Musílek je autorom príspevku s názvom *Migration in der Prager Altstadt im 14. Jahrhundert. Neubürgerliste (1324 – 1393) und Gerichtsbuch (1351 – 1367)*

als *Quellen für die wirtschaftliche und soziale Entwicklung der Stadt* (173-188). Cieľom príspevku je výskum hospodárskeho a sociálneho vývoja pražského Starého Mesta, ktoré bolo jednou zo štyroch samostatných častí Prahy (spolu s Novým Mestom, Malou Stranou a Hradčanmi). Staré Mesto bola najľudnatejšia a najdôležitejšia časť Prahy, no zo 14. storočia sa zachovalo veľmi málo prameňov mestskej proveniencie. K tomuto málu sa dajú započítať zoznam nových mešťanov (1324 – 1393), ktorý je súčasťou najstaršej pražskej mestskej knihy, a súdna kniha so záznamami prevodov vlastníctva nehnuteľností (1351 – 1367). Autor analyzuje údaje zo zmienovaných prameňov, uvádza štatistiky v tabuľkách a mapách a zasadzuje ich do historického kontextu. Na základe analýz konštatuje, že v Prahe v 14. storočí nemožno hovoriť o vrstve patricijov tak, ako sa o nej vyjadruje staršia literatúra a ako ju poznáme z bohatších ríšskych miest. Skupina bohatých mešťanov Prahy netvorila uzavretú sociálnu skupinu a to je hlavný dôvod odlišnosti od typického mestského patriciátu známeho z iných ríšskych miest. Okrem bohatých patricijských rodín tvorili vrstvu mešťanov – akýchsi patricijov druhej triedy – bohatí remeselnícki majstri, ktorí patrili medzi mestskú elitu. Okrem migrácie z vonkajšieho prostredia do mesta je skúmateľná aj vnútorná migrácia mešťanov, ktorá súvisela s ich hospodárskym a spoločenským vzostupom.

Príspevok „*Landstände im Alten Reich*“ – „*Landschaft in Bayern*“: *Anmerkungen zur jüngeren deutschen Ständeforschung* (189-203) z pera Gabriely Greindl si berie za cieľ sumarizovať doterajší výskum dejín stavov v Nemeckej ríši a načrtnúť najnovšie výzvy pre výskum na základe posledných vedeckých zistení.

Posledný odborný príspevok tohto zväzku je od Johannesu Holeschofského s názvom *Leo Santifaller zwischen Politik und Wissenschaft in der Nachkriegszeit anhand der Korrespondenz mit Unterrichtsminister Heinrich Drimmel* (204-218). Autor sa tu venuje významnej osobnosti rakúskej historiografie povojnového obdobia, medievistovi, riaditeľovi Inštitútu pre výskum rakúskych dejín a generálnemu riaditeľovi Rakúskeho štátneho archívu Leovi Santifallerovi. Cieľom príspevku je skúmať možnosti a hranice Santifallerovho vplyvu na priesečník medzi vedou a politikou. Vzťah vedy a politiky sa v poslednej dobe stal ústrednou výskumnou požiadavkou dejín vedy, čo vyplýva zo snahy zohľadniť vplyvy zmien režimov v politických dejinách Európy 20. storočia. Autor si všima Santifallerovo pôsobenie a budovanie kultúrneho a politického vplyvu po druhej svetovej vojne. Stanovená téma je vykreslená hlavne na Santifallerovom vzťahu k dlhoročnému spolkovému ministrovi školstva Heinrichovi Drimmelovi.

V oddiele *Rezensionen* (219-291) je celkovo 36 recenzných príspevkov. Predposledný oddiel *Notizen* (292-312) je venovaný anotáciám v počte 19 príspevkov. Zväzok uzatvára nekrológ Haralda Pricklera (17. október 1934 – 8. apríl 2018), archívára Krajinského archívu v Burgenlande. Zaoberal sa historickou geografiou Burgenlandu, usporiadal významné fondy rodových panstiev na rakúsko-maďarsko-slovenských hraniciach, venoval sa dejinám vinárstva a obchodu s vínom.

Jozef Meliš
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Šaľa

BIBLIOGRAFICKÝ PREHĽAD ZAHRANIČNÝCH ARCHÍVNÝCH PERIODÍK

THE AMERICAN ARCHIVIST. Published by the Society of American Archivists. Volume 80, Number 1, Spring/Summer 2017.

Gregory S. Hunter, *The Breadth of Archives, From the Editor* (3-5). Editor periodika uvádza jednotlivé príspevky (9 štúdií a 8 recenzií), ktoré tvoria obsah aktuálneho čísla časopisu. – Dennis Meissner, *Bare Necessities* (6-18). Štúdia je rozšírenou verziou referátu, ktorý autor predniesol na spoločnom výročnom stretnutí Spoločnosti amerických archivárov (SAA) a Rady štátnych archivárov v Atlante v roku 2016. Ako prezident SAA sa zamýšľa nad stratégiou jej ďalšej činnosti, pričom vychádza zo základnej premisy, podľa ktorej skôr než ktokoľvek niečo vykoná, musí niečím byť. Docieliť to možno, iba ak sa splnia tri požiadavky. Podobne ako inštitúcie, ktoré pôsobia v oblasti kultúrneho dedičstva (knížnice, múzeá), sa aj archivári a ich profesijná organizácia musia sústrediť na prechod od diverzity k inklúzii, pričom kľúčovú úlohu zohráva kultúrna kompetencia. Druhou podmienkou je potreba obhajovať profesiu v širšom slova zmysle na báze každodenného styku s klientmi, investormi i vzájomne. Okrem potrebnej sebareflexie by archivári mali lepšie spoznávať svojich klientov, ich potreby a analyzovať prínos z interakcie s archívnym dedičstvom, ale aj chápať dosah vlastnej činnosti, najmä v ekonomickej oblasti. Tieto otázky by mal skúmať Výbor pre výskum a vyhodnocovanie (CORE). Tretou požiadavkou je prechod od využívania produktov a služieb SAA k väčšej podpore vlastnej organizácie, najmä donorskej. Uvedené tri požiadavky považuje autor za bezpodmienečne nevyhnutné nielen pre prácu SAA, ale aj pre profesiu archivára. – Chris Taylor, *Getting Our House in Order: Moving from Diversity to Inclusion* (19-29). Inštitúcie pôsobiace v oblasti kultúrneho dedičstva sa už dlhodobo snažia byť inkluzívne najmä zameraním na spoluprácu s rôznymi komunitami. Autor však upozorňuje, že inklúzia by mala smerovať hlavne do vnútra samotných organizácií a ako príklad uvádza aktivity Historickej spoločnosti Minnesoty (Minnesota Historical Society). Stratégia inštitúcií tohto typu by mala byť založená na dvoch princípoch. Prvým je vytvorenie inkluzívnej organizačnej štruktúry, v ktorej je súčasne obsiahnutá vnútorná diverzita zamestnancov. Tá má svoju morálnu stránku spočívajúcu v rešpektovaní identity zamestnancov a komerčnú stránku, keďže týmto postupom sa znížia náklady a vytvorí sa produktívnejšie a kreatívnejšie prostredie. Druhým princípom je vytvorenie inkluzívnych pracovných postupov v intelektuálnej oblasti, emočnom rozvoji a rozvoji zručností na individuálnej, tímovej, organizačnej a trhovej úrovni. Pod trhovou úrovňou autor chápe najmä aktivity nasmerované do vonkajšieho prostredia: rozšírenie diverzity klientov, členov

profesijných organizácií, donorov a vytvorenie autentického transformačného partnerstva s cieľovými komunitnými organizáciami, ktorým inštitúcie poskytujú svoje služby. – Rachel Walton, *Looking for Answers: A Usability Study of Online Finding Aid Navigation* (30-52). Predmetom štúdie ocenennej cenou T. C. Peaseho pre začínajúcich autorov je výskum navigácie elektronických archívnych pomôcok na internete. Na základe súčasného teoretického rozpracovania tejto problematiky autorka skúma na vzorke desiatich menej pokročilých bádateľov ich skúsenosti s navigáciou a interakciu s elektronickými archívными pomôckami umiestnenými na webovej stránke Princetonskej univerzity. Medzi hlavné ťažkosti, ktoré respondenti pomenovali vo vzťahu k navigácii, patrilo najmä nejednoznačné, resp. nedostatočné označenie kariet, nejasné vzťahy medzi niektorými kartami a nedostatočné pokyny v prípade určitých navigačných prvkov. Respondenti ocenili pomôcky s centralizovaným hyperlinkovým obsahom, ako aj s vnorenými a hierarchicky usporiadanými kartami obsahu a panelmi vyhľadávania s kľúčovými slovami na úrovni fondu. Autorka v desiatich bodoch zhrňa výsledky výskumu do praktického návodu pre archivárov, ktorí sa zaoberajú vytváraním navigácie a využívaním elektronických archívnych pomôcok. – Katherine S. Madison, „*Who Lives, Who Dies, Who Tells Your Story*“: *The Use and Representation of Records in Hamilton: An American Musical* (53-81). Autorka skúma otázku využitia a reprezentácie historických prameňov v muzikáli Hamilton o prvom ministrovi financií USA a jednom z ich tzv. Otcov zakladateľov. Tento muzikál si nielen získal značnú popularitu, ale jeho tvorcov za prácu s pôvodnými prameňmi ocenili aj odborné inštitúcie vrátane SAA. Autorka ukazuje, že historické pramene sa v muzikáli využili explicitne vo forme priamych javiskových rekvizít, naratívnych rekvizít prezentovaných verbálne, ktoré posúvajú zápletku deja, ale aj ako samotné subjekty, keďže sú priamou témou naratívu. Historické pramene sú v muzikáli obsiahnuté aj implicitne a dokazujú autentickú historickú podstatu naratívu, čo sa odráža nielen v priamych citátoch použitých v javiskovej podobe diela a jeho publikovaného libreta, no najmä pri detailnej analýze, ktorá odhaľuje odkazy na početnú odbornú literatúru a historické pramene, s ktorými autori dokázateľne pracovali. Autorka súčasne upozorňuje na to, že tvorcovia diela vedome používali historické fakty voľne. Na jednej strane tým poukázali na medzery v archívoch a historických prameňoch, ktoré neobsahujú údaje o niektorých skupinách obyvateľstva, ako napr. ženách či príslušníkoch rasových minorít. Na druhej strane umožnili publiku reflektovať podstatu toho, kto v dokumentoch prežíva, kto zaniká a kto rozpráva váš príbeh. – Patricia J. Rettig, *Collecting Water: An Analysis of a Multidisciplinary Special-Subject Archives* (82-102). Štúdia analyzuje prvých sto archívnych fondov uložených v Archíve vodných zdrojov (Water Resource Archives) na Štátnej univerzite v Colorade (Colorado State University) vo Fort Collins, ktorý bol založený v roku 2001 a je novším z dvoch existujúcich špecializovaných archívov v USA zameraných na problematiku vody. Po krátkom prehľade nepočetnej literatúry k tejto téme, predstavení histórie vôd v štáte Colorado a zamerania aktivít uvedenej univerzity s cieľom uviesť do kontextu podmienky, v ktorých archív pôsobí, autorka pokračuje predložením výsledkov detailnej analýzy štruktúry archívnych fondov zhromaždených za 14 rokov

existencie tejto inštitúcie, najmä po obsahovej a geografickej stránke. Výsledky jej výskumu umožňujú charakterizovať profiláciu archívu, pričom predstavená kvantitatívna analýza dát nie je samoúčelná, ale má odhaliť prednosti a nedostatky fondov, ktoré môžu prispieť k sformulovaniu budúcich akvizičných stratégií zameraných najmä na odstraňovanie nedostatočne reprezentovaných tém a medzier vo fondoch. – Alex H. Poole, *Pinkett's Charges: Recruiting, Retaining and Mentoring Archivists of Color in the Twenty-First Century*. (103-134). – Štúdia predstavuje výsledky výskumu zameraného na uplatňovanie etnickej a rasovej diverzity v profesii archívárov. Autor vychádza zo skúseností, reflexií a odporúčaní získaných dotazníkovou metódou. Respondentmi bolo 21 laureátov ceny Harolda T. Pinkertona pre minoritných študentov, pomenovanej po prvom Afroameričanovi, ktorý sa stal archívárom Národného archívu Spojených štátov, členom SSA a editorom anotovaného časopisu. Keďže iba menej než polovica laureátov tejto ceny zostáva členmi SSA, autor skúma, ako archívári z praxe, pracovníci vysokých škôl a samotnej SSA pristupujú k náboru, udržiavaniu a mentoringu príslušníkov nedostatočne reprezentovaných rasových komunit a ako by sa ich úsilie mohlo zefektívniť. Autor skúma prípadné skúsenosti respondentov v odbore pred ich nástupom na štúdium, spôsob, akým sa dostali k štúdiu, výber študijného programu, jeho fungovanie z pohľadu diverzity a podpory rasových menšín, vstup respondentov do archívnej praxe, vzťahy v mentoringu, ktorým prešli vrátane ich prípadných skúseností ako mentorov, vnímanie diverzity po ich nástupe do zamestnania z pohľadu práce s archíválami a ľuďmi, skúsenosti respondentov s formami podpory diverzity zo strany SAA vrátane pomenovania príčin vystúpenia z tejto organizácie. Štúdia sumarizuje štyri odporúčania participantov výskumu pre aspirantov na profesionálnu dráhu archívárov spomedzi príslušníkov rasových minorít. Mali by klásť dôraz na využívanie sietí, zapájanie sa do nich a na osobnostný profesionálny rozvoj. Mali by sa tiež aktívne podieľať na práci v profesijných organizáciách a byť pripravení experimentovať. – Eric C. Stoykovich, *Public Records in War: Toward an Archival History of the American Civil War* (135-162). Autor prezentuje doposiaľ málo skúmanú problematiku dejín archívov počas americkej občianskej vojny na základe využitia existujúcej historickej literatúry a dobových prameňov, najmä tlače, listov a denníkov. Vojna podnietila mnohých vydavateľov novín a politikov, aby sa vo väčšej miere začali zaujímať o stav archívnych dokumentov a ich využitie v oblasti politiky a práva. Autor ukazuje, že ochrana ústredných archívov bola prioritou oboch bojujúcich strán, a to aj na základe masívnej mobilizácie ľudských zdrojov, avšak regionálne verejné archívy na štátnej a miestnej úrovni boli vystavené väčšiemu poškodeniu. Skúma aj otázku ako bojujúce strany nakladali s archívami nepriateľskej strany a zdôrazňuje kultúrny rozmer tohto problému, pretože sa vzájomne obviňovali z ich zámerného ničenia, hoci pramene ukazujú, že deštrukcia síce bola významná, ale nie zámerná. Autor sa venuje tiež osudom archívov vo vojnových zónach a skúma, v akom rozsahu utrpeli škody. Ukazuje sa, že počas vojny sa vygenerovalo väčšie množstvo dokumentov, než sa zničilo, ako aj to, že na ich ochrane sa podieľala vláda, okrem iného aj ich publikovaním, ale tiež súkromní zberatelia. – Laura McCann, *The Whole Story: News Agency Photographs in Newspaper*

Photo Morgue Collections (163-188). Viac než storočie si noviny vytvárali a využívali na svoju činnosť zbierky fotografií, ktoré získavali prevažne od tlačových agentúr, ale aj vlastných fotografov a tretích osôb. Keďže nástup internetu vyústil do zastavenia vydávania viacerých novín a existujúce periodiká si svoje zbierky zdigitalizovali, mnohé tieto súbory prevzali archívy, knižnice a múzeá, kde patria medzi najžiadanejšie typy dokumentov. Na základe údajov o 75 fondoch uložených v 55 inštitúciách v USA autorka skúma problematiku spojenú s ich správou. Analyzuje vzťah medzi ich rozsahom, spôsobom uloženia a prístupnosti a upozorňuje, že tieto faktory majú veľký vplyv na ich využívanie a ochranu. Všíma si aj otázku vlastníctva a autorských práv a varuje, že snaha speňažiť ich môže vážne obmedziť nielen široký prístup k nim, ale aj limitovať možnosti ich akvizície výlučne na solventné inštitúcie. Keďže tento typ dokumentov je vyhotovený na rôznych typoch nosičov, ktoré sa postupom času vyvíjali, autorka na základe svojho výskumu vypracovala viacero odporúčaní a metód na ich ochranu i uloženie a uvádza ich v prílohe štúdie. Autorka súčasne upozorňuje, že vysoké náklady, potrebné na zabezpečovanie ochrany a prístupňovania týchto súborov často presahujú finančné i personálne možnosti inštitúcií.

– Patricia Garcia, *Accessing Archives: Teaching with Primary Sources in K-12 Classrooms* (189-212). V dôsledku všeobecne rozšíreného a nedávno prijatého kurikulárneho dokumentu Štandardy spoločného základu Spojených štátov amerických zameraného na odstránenie rozdielov v systéme vzdelávania na úrovni jednotlivých štátov sa od učiteľov zabezpečujúcich povinné základné a stredné vzdelanie vyžaduje, aby využívali primárne pramene ako nástroje rozvoja bádateľsky orientovaného učenia sa. Na základe analýzy tzv. archívnej gramotnosti z údajov, získaných na vzorke 10 učiteľov základných a stredných škôl za obdobie 18 mesiacov, autorka vypracovala tzv. kolaboratívny model vedomostí pre vyučovanie založený na využívaní primárnych prameňov. Na rozdiel od predošlých výskumov, ktoré sa zameriavali na historikov a genealógov, autorka skúma učiteľov ako profesionálnych bádateľov, ktorí nevyužívajú archívy na vedecké účely. Predstavený model, ktorý dáva vedecké a profesionálne vedomosti do vzájomne podmieneného vzťahu, vyzdvihuje úlohu odborných vedomostí potrebných pre učiteľov, najmä v spojitosti s efektívnym vyhľadávaním, hodnotením a používaním primárnych prameňov na potreby vyučovacieho procesu.

– Kazimierz Konarski and Bartosz Nowożycki, *On the Issues of Modern Polish Archival Science* (21-229). Editor uvádza novú rubriku časopisu nazvanú *Archívy v preklade*, ktorá je výsledkom jeho dlhoročného úsilia sprístupniť anglicky hovoriacim archivárom odbornú literatúru iných národov. Prvým príspevkom je preklad kľúčovej štúdie poľskej archívnej vedy, pôvodne publikovanej v roku 1927. Osobnosť jej autora, ktorý bol tvorcom teoretických základov modernej archivistiky v Poľsku, uvádza prekladateľ a editor štúdie Bartosz Nowożycki. Autor pôvodnej teoretickej štúdie vychádzal zo stavu poľskej archivistiky v 20. rokoch a poukazoval na potreby vytvoriť jej základy v teoretickej aj praktickej oblasti. Zamýšľal sa nad obsahom pojmu archívny fond, jeho administratívnou i archívnu charakteristikou a provenienčným princípom. Osobitnú pozornosť venoval otázke spôsobu zániku pôvodcov fondov a nástupníctva so zreteľom na vytvorenie poľského štátu

a nových hraníc po prvej svetovej vojne. Zamýšľal sa tiež nad výzvami, ktorým mali archivári čeliť v praktickej rovine v 20. storočí. – *Reviews* (230-258) – *The American Archivist Editorial Policy* (259-261).

Milan Belej
Štátny archív v Nitre

ARCHIVAR. ZEITSCHRIFT FÜR ARCHIVWESEN. Herausgeber Landesarchiv Nordrhein-Westfalen, VdA – Verband deutscher Archivarinnen und Archivare e. V. 72. Jahrgang 2019, Heft 1-2.

Číslo 1. Prvé číslo 72. ročníka časopisu je venované téme *Občianske angažovanie sa v archívnictve – dve strany jednej mince*. V úvode k tematickej časti čísla podčiarkuje Ulrich S. Soénius význam občianskej angažovanosti pre archívnictvo: „(...) na jednej strane získavajú (archívy) s pomocou podporovateľov širokú akceptáciu, na druhej strane sú ako miesta ochrany kultúrneho dedičstva zároveň aj miestami poučenia a poznania ohľadne spoločenského významu participácie“. Rôzne aspekty, príležitosti, ako i poniektoré ohrozenia, ktoré predstavuje intenzívnejšie zapojenie angažovanej verejnosti do archivárskej práce, prezentuje nasledujúcich päť príspevkov.

V prvom príspevku sumarizuje Sabine Eibl výsledky svojej záverečnej práce na Archívnej škole v Marburgu, v ktorej sa venovala dobrovoľníckej činnosti v archívoch. Na základe vlastného výskumu prostredníctvom štruktúrovaných rozhovorov s dobrovoľníkmi a archivármi sumarizuje ich konkrétne skúsenosti a motivácie. Následne sa prihovára za intenzívnejšie zaoberanie sa možnosťami dobrovoľníckej činnosti, ktorá je chápaná ako doplnujúci element k práci archivárov s mnohými benefitmi. Problematiku jasného pracovného určenia pre dobrovoľnícke zapojenie sa do činností archívov navrhuje riešiť formou jeho projektového ukotvenia. Takto je podľa nej možné predchádzať konfliktom so stálymi zamestnancami, určiť jasné rozdelenie zodpovednosti a úloh a vytvoriť spoľahlivé pracovné štruktúry. Dôležité je pritom dopredu jasne pomenovať očakávania a ciele takejto spolupráce. Ako na príklady pre takúto „novú angažovanosť“, ktoré sú využívané v intenzívnejšej forme hlavne v zahraničí, poukazuje aj na rôzne možnosti online spolupráce.

Problematickejšiu stránku zapojenia dobrovoľníkov do práce archívu popisuje vo svojom príspevku Marlis Lipnik. Na príklade malého mestského archívu vo württemberskom Mühlackeri ukazuje, ako musí byť nedostatok stálych zamestnancov kompenzovaný dlhodobou dobrovoľníckou činnosťou.

Iné aspekty zapojenia občianskej angažovanosti ukazuje Ulrich Nieß z MARCHIVUM v Mannheime. Podporné spolky, založené už na konci 20. storočia, pomáhajú do veľkej miery komunálnym archívom vo väčších mestách, kde angažovanosť nemá iba formu finančnej a materiálnej pomoci, ale zahŕňa aj spoluprácu na publikačných projektoch.

Historickú dimenziu občianskej angažovanosti popisuje na príklade Lipska tamojšia mestská archivárka Birgit Horn-Kolditz. Posledný príspevok tohto tematického bloku je venovaný konkrétnemu projektu – preberaniu dokumentov Združenia prenasledovaných nacistickým režimom do mestského archívu v Duisburgu. Jeho pracovník Andreas Pilger vo svojom príspevku približuje spoluprácu s týmto občianskym združením, ktoré celé desaťročia zhromažďovalo dokumenty o nacistickom prenasledovaní počas Tretej ríše. V povojnovom západnom Nemecku prešli snahy o spoluprácu združenia s oficiálnymi štátnymi a mestskými inštitúciami mnohými fázami a vyvrcholili až v posledných rokoch, a to prebráním a sprístupnením rozsiahleho archívneho fondu Mestským archívom v Duisburgu.

Druhá časť tohto čísla časopisu je primárne venovaná problematike digitalizácie a sprístupňovania archívnych dokumentov na internete. V jej úvodnej časti je publikovaný strategický dokument vedenia spolkových a krajinských archívov *Udržateľné budovanie digitálnej pamäte : Digitalizácia archívnych fondov, ich uloženie a sprístupňovanie na internete*. Jeho sedem bodov sa venuje prezentačnej infraštruktúre, výkonnému a odbornému uloženiu na pamäťových médiách, integrovaným riešeniam spracovávania dát, performačnej sieťovej infraštruktúre na jednotlivých archívnych pracoviskách, zdieľaným riešeniam a centráram dátového hostingu, opatreniam na ochranu autorských práv a budovaniu chránených virtuálnych bádateľní. Nasleduje príspevok o možnostiach prepojenia archívov a ich fondov prostredníctvom tematického vyhľadávania na Archivportal-D. Zaujímavosťou o túto problematiku sa môžu dozvedieť viac v krátkej správe o workshope k tejto téme, ktorý na príklade Weimarskej republiky skúmal možnosti a prínosy takéhoto prepojeného vyhľadávania – <https://www.archivportal-d.de/info/aktuelles/Workshopbericht_Verschlagwortung_Weimar>.

Číslo 2. Druhé číslo tohto ročníka je venované nemenej zaujímavej a aktuálnej téme – novým tendenciám v archívnej pedagogike. Na rozdiel od muzeálnej pedagogiky je na Slovensku táto oblasť relatívne novou súčasťou sprostredkovania historického poznania priamo v pamäťových inštitúciách. Preto by nebolo na škodu, ak by sa so skúsenosťami nemeckých kolegov oboznámili aj slovenskí archivári.

V úvodom článku podáva prehľad o dnešnom stave archívnej pedagogiky Annekatrin Schaller, ktorá vedie pracovnú skupinu archívnej pedagogiky a historického vzdelávania v Spolku nemeckých archivárov a archivárovi (VdA). Tento prehľad ukazuje veľmi heterogénny obraz v rámci nemeckého archívniectva, pričom v tejto oblasti vyčnievajú iba niektoré archívy a mnohé sa archívnej pedagogike vôbec nevenujú. Autorka preto navrhuje, aby táto špeciálna činnosť bola zbavená závislosti od zdrojov a priorit archivárskej činnosti, keďže v tomto ohľade bude vždy braná ako vedľajšia. Jedno z riešení vidí v jej užšom prepojení s vedeckou činnosťou a v spolupráci s univerzitami. Jens Aspelmeier analyzuje z perspektívy didaktiky dejepisu príležitosti a hranice vyučovania histórie v archívoch a v spolupráci s archivármi. Poukazuje aj na možnosti integrovania archívov ako miest mimoškolského vzdelávania do bežného vyučovania dejepisu. Autorský kolektív zo Severného Porýnia-Vestfálska predstavuje na základe vlastných skúseností prácu so žiakmi v rámci archívnej pedagogiky veľ-

kého krajinského archívu. Lisa Hampel z mestského archívu v Duisburgu zas popisuje skúsenosti s inou cieľovou skupinou – amatérmi venujúcimi sa výskumu vlastnej genealógie. Nasledujúce dva príspevky poukazujú na možnosti využitia archívnych fondov zo špecializovaných archívov (Arolsen Archives, Stasi-Unterlagen-Archiv) pri didaktickej prezentácii histórie totalitných režimov. Prezentovanie archívneho dokumentu vo výstavnej forme veľkoformátového spisu, ktorým (sa) môžu žiaci fyzicky doslova prejsť, ukazuje na nové možnosti v tejto oblasti.

Z archívnej teórie je v čísle zastúpený napríklad článok Ulricha Fischera venovaný 10. výročiu zrušenia mestského archívu v Kolíne nad Rýnom. Príspevok však nie je zameraný spomienkovo, ale predstavuje sofistikované metódy použité pri záchrane archívnych dokumentov postihnutých touto katastrofou. Záchrana a reštaurovanie dokumentov boli sprevádzané mnohými krokmi digitálnej katalogizácie, zabezpečenia ich fyzického stavu (vrátane jednotlivých fragmentov) pred reštaurovaním a vyústili až do finálnej digitalizácie.

Záver oboch čísiel tvoria správy z vedeckých konferencií zameraných na problematiku archívnictva a recenzie odborných časopisov a publikácií. Nasledujú rôzne správy Spolku nemeckých archivárov a archivárov (napr. z Nemeckých archívnych dní 2018 v Rostocku) a prehľad personálnych zmien v nemeckých archívoch od spolkovej úrovne až po komunálne a špecializované archívy. V časopise sú uverejňované i veľmi detailné inzeráty komunálnych archívov, ktoré i takýmto spôsobom hľadajú na celoštátnej úrovni najvhodnejších kandidátov na uvoľnené miesta odborných pracovníkov.

Peter Konečný
Slovenský národný archív
špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici

ARCHIVES AND RECORDS: THE JOURNAL OF THE ARCHIVES AND RECORDS ASSOCIATION, Vol. 40, 2019, No. 3.

Vedecký časopis britskej a írkej spoločnosti archivárov, reštaurátorov a správcov registratúr, ktorý vychádzal od roku 1955 pod názvom *Journal of the Society of Archivists*, od roku 2013 publikuje články domácich aj zahraničných autorov pod názvom *Archives and Records: The Journal of the Archives and Records Association*.

Vol. 40, 2019, No 3

From a silent past to a spoken future. Black women's voices in the archival process, Ria van der Merwe, University of Pretoria Archives, Pretoria, South Africa, p. 239–258.

Autorka v článku načrtáva problém, podľa ktorého prevažne v postkoloniálnych spoločnostiach narastá uvedomenie si, že západná archívna veda a prax odráža a podporuje hlasy a príbehy usadlíkov/dobytateľov/kolonistov a nie domorodcov, ako aj

písané záznamy pred tými, ktoré možno získať ústne. Archívne povolanie zlyháva v prijatí rámcov vedomostí, pamätí a svedectiev pôvodných obyvateľov. Vedci si uvedomili, že na to, aby bolo možné riešiť nedostatok záznamov o znevýhodnených komunitách, treba rozšíriť parametre toho, čo sa bežne považuje za „historický archív“.

V priebehu posledných desaťročí sa realizovalo viacero projektov zameraných na vyšívanie v dovtedy znevýhodnených komunitách Južnej Afriky, sústrediach sa predovšetkým na černošky. Navrhovatelia týchto projektov tvrdia, že štruktúra príbehov látok zahŕňa aktívnu účasť komunity na dokumentovaní a sprístupňovaní histórie ich konkrétnej skupiny za ich vlastných podmienok a pri ich poskytovaní s predtým zamietnutou účasťou na archívnom procese. Tento článok sa zameriava na Mogalakwena Craft Art Development Foundation, projekt príbehov výšiviek, ako príklad takéhoto archívu, ktorý môže prispieť k popísaniu inkluzívnejšej histórie a poskytnúť ďalší pohľad na históriu Južnej Afriky.

Records and farmer workers – a unique Chinese case, Sherry L. Xie, School of Information Resource Management, Renmin University of China, Beijing, P.R. China, p. 259-280.

Príspevok hovorí o funkcii záznamov v čínskej spoločnosti a ich úlohe v určovaní organizačnej identity jednotlivcov. Poľnohospodári ako jedinečná skupina v spoločnosti čelia viacerým ťažkostiam. Jedna z nich sa týka identity: akú identitu vlastnia, akú by mali alebo mohli mať a ktorá je alebo im bude nápomocná v ich súčasnom živote? S využitím typológie stavu identity autorka hodnotí súčasnú situáciu identity farmárov a podáva správu o snahách čínskych pamäťových profesií, ktoré sa snažia vytvárať pozitívnu identitu farmárov.

The digital return of ILAM's Zimbabwean recordings: revitalization of the sound archive through postcolonial engagement between ILAM and African universities, Luis Gimenez Amoros, Center for Humanities Research, University of Western Cape, Cape Town, South Africa, p. 281-290.

Medzinárodná knižnica africkej hudby (ILAM) v Južnej Afrike je najrozsiahljším zvukovým archívom africkej hudby na kontinente. Článok sa zaoberá projektom, ktorý zahŕňa digitálny návrat a revitalizáciu zimbabwianskej mbiry – tzv. palcového klavíra. Tento nástroj, v organológii klasifikovaný ako lamelofón, možno nájsť prevažne v oblastiach subsaharskej Afriky. Autor popisuje, ako v rámci projektu vrátili nahrávky z hudobného archívu v digitálnom formáte (väčšinou na CD a MP3) späť do krajiny, regiónu, kde boli predtým nahraté a ako to viedlo k zvýšenému zapojeniu sa do nahrávok a do spolupráce medzi ILAM-om, autorom, žiakmi a učiteľmi mbira v Zimbabwe. Výstupy projektu sú podrobne spracované a projekt je postavený na širšom kontexte rozpravy o postkoloniálnych štúdiách a repatriácii kultúrneho dedičstva.

Formation and development of the Central State Archive of cinema, photographic materials and sound records of the Kazakh SSR (1943 – 1991), Gulzira Seksenbayeva, History, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan, p. 291-297.

Audiovizuálny materiál predstavuje vizuálne a nápadité znázornenie udalostí a obsahuje dôležitý historický záznam. Tento článok mapuje históriu pokusov o uchovanie takéhoto materiálu v Kazachstane (predtým bol súčasťou Sovietskeho zväzu) na štátnej alebo národnej úrovni. Zameriava sa predovšetkým na obdobie od roku 1943, keď bol prvýkrát založený samostatný štátny archív venovaný audiovizuálnym záznamom vo vtedajšej Kazašskej sovietskej socialistickej republike, do roku 1991, keď Kazachstan vyhlásil nezávislosť.

Jana Kafúnová
Slovenský národný archív

ARCHIVI. A. XII-n. 1, gennaio-giugno 2017.

Talianska národná archívna asociácia (*Associazione Nazionale Archivistica Italiana*), taliansky pendant Spoločnosti slovenských archivárov, vydáva od roku 2006 s polročnou periodicitou odborný časopis *Archivi*. Ide o pokračovanie časopisu *Archivi per la storia*, ktorý od roku 1988 nahradil staršie periodikum *Archivi e Cultura*, vydávané v rokoch 1967 – 1985. V rámci čísla sa príspevky zaraďujú do štyroch rámcových rubrik: Štúdie (*Saggi*), Diskusie (*Dibattiti*), Prípadové štúdie (*Case studies*) a Recenzie a bibliografické ohlasy (*Recensioni e segnalazioni bibliografiche*).

Isabella Zanni Rosiello, *La pratica diventa racconto. Misteri dei Ministeri di Augusto Frassinetti (Administratívny postup sa stáva rozprávaním. Kniha Misteri dei Ministeri Augusta Frassinetiho)* (5-8). Nevšedný príspevok riaditeľky Štátneho archívu v Bologni sa venuje literárnemu spracovaniu spleťtých, ťažkopádnych, neustále narastajúcich a neraz si odporujúcich „administratívnych postupov“ (*pratica*) v satiricko-humoristickom románe o byrokracii *Misteri dei Ministeri* (Taje ministerstiev), ktorý vyšiel v troch prepracovaných vydaniach (v roku 1952, 1959 a 1973). Spisovateľ Augusto Frassinetti (1911 – 1985), absolvent filozofie na Bolonskej univerzite, v ňom zužitkoval skúsenosti z vlastného úradníckeho pôsobenia na Ministerstve po vojnovnej pomoci (*Ministero dell'assistenza postbellica*), zriadenom v roku 1945 na pomoc navrátilcom do Talianska po skončení druhej svetovej vojny, a následne po jeho zrušení v roku 1947 až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1968 na Ministerstve práce (*Ministero del lavoro*).

Gilda Nicolai, *Dagli archivi tradizionali all'ambiente digitale: la valutazione e selezione nel contesto internazionale (Od tradičných archívov k digitálnemu prostrediu: hodnotenie a výber v medzinárodnom kontexte)* (29-46). Postdoktorandka na Toskánskej univerzite vo Viterbe podáva v medzinárodnom kontexte prehľad stavu výskumu hodnotenia a výberu registratúrnych záznamov vrátane elektronických na účely ich trvalého uloženia alebo zničenia. Ako zdôrazňuje záverečná správa DELOS Network of Excellence z apríla 2008, výber elektronických záznamov je dôležitý nielen z hľadiska udržateľnosti nákladov na ich uchovanie, ale aj z hľadiska kvality ich uchovania. V usmernení Medzinárodnej rady archívov z roku 2005 (resp. v návrhu

usmernenia z roku 2003) sa uvádza, že vo svete sa uplatňuje päť stratégií hodnotenia: priorizácia podľa vyhotoveného zoznamu záznamov, na základe ktorého sa určujú lehoty uloženia záznamov organizácie až po ich jednotlivom preskúmaní a opise; priorizácia podľa funkcií, kde sa na základe významu jednotlivých funkcií a činností organizácie určujú jej funkčné jednotky; priorizácia podľa dokumentovania témy alebo subjektu, pri ktorej sa určujú a hodnotia úlohy zúčastnených organizácií a jednotlivcov; priorizácia podľa posudzovania rizika možného nesprávneho ohodnotenia záznamov a jeho dopadu; priorizácia prostredníctvom informačného systému organizácie, a to zavedením elektronického informačného systému na správu registratúry. Podľa správy pracovnej skupiny pre hodnotenie (*Appraisal Task Force*) pri projekte InterPARES 1, ktorý bol ukončený v roku 2007, hodnotenie elektronických záznamov zahŕňa štyri hlavné činnosti: riadenie funkcie výberu (stanovením pravidiel), hodnotenie elektronických záznamov, sledovanie elektronických záznamov vybraných na uchovanie a napokon rozhodnutie o konečnom určení elektronických záznamov.

Annantonia Martorano, *Gli archivi d'impresa dalla carta al digitale (Podnikové archívy od papiera k digitálu)* (47-78). Autorka prednášajúca na Florentskej univerzite skúma dopad elektronizácie na skladbu podnikových archívov (vrátane registratúrnych stredísk podnikov) v Taliansku vo svetle aktuálnych právnych a technologických zmien. Poukazuje na síce narastajúce, ale stále pomerne malé využitie internetu podnikovými archívmi v porovnaní s inými sektormi. Okrem iného si všíma podobnosti a odlišnosti podnikových archívov s rodovými archívmi, ktoré obsahujú najviac účtovných písomností do obdobia 17. a 18. storočia na území Talianska. Súčasná štátom nariaďovaná štandardizácia typov záznamov znižuje ich výpovednú hodnotu ako historických prameňov, pretože záznamy už neodrážajú úroveň členitosti ich pôvodcu. Výpovednú hodnotu, naopak, nadobúda schopnosť podniku uchovať svoju „pamäť“ a zhodnocovať svoj archív. Najpríznačnejšími typmi archívnych dokumentov, resp. registratúrnych záznamov, ktoré možno nájsť pri bádani v podnikových archívoch/registratúrnych strediskách, sú písomnosti o podniku (stanovy, zakladacia listina, zápisnice z porad vedenia a orgánov podniku a ich rozhodnutia, členské matriky, rozpočty, správy o čerpaní rozpočtu), dokumenty týkajúce sa personálu (osobné spisy, evidencie zamestnancov, výplatné listiny, evidencie pracovných úrazov, evidencie zamestnancov vykonávajúcich rizikóvu prácu, evidencie o lekárskech prehliadkach, pracovné knižky), účtovná a daňová dokumentácia (pokladničný denník, hlavná kniha, inventúrne súpisy, evidencie dane z pridanej hodnoty, hlavná účtovná kniha nákupov – kniha došlých faktúr, kniha odoslaných faktúr, evidencie dlhodobého majetku, pokladničná kniha, skladová evidencie) a technická dokumentácia (technické výkresy, projekty, katalógy, vzorkovnice, cenníky, skice, fotografie, prototypy a modely výrobkov, propagačné materiály, pracovné nástroje). Výkon verejnej moci elektronicky (*e-government*), elektronické obstarávanie (*e-procurement*) a najmä elektronický obchod (*e-commerce*) však v súčasnosti zmenil formu i takého najzákladnejšieho podnikového záznamu, akým je faktúra, na elektronickú. Moderná digitálna komunikácia tak kladie požiadavky na vedomosti z oblasti informatiky i legislatívy pri vzdelávaní podnikových archívárov a správcov registratúr.

Anna Cantaluppi, *Le carte di Luciano Jona e Francesco Rota nell'archivio della Segreteria generale dell'Istituto Bancario San Paolo di Torino (Dokumenty Luciana*

Jonu a Francesca Rotu v archíve Hlavného sekretariátu Bankového ústavu San Paolo v Turíne) (79-96). V rámci výskumu osobných fondov uložených v archívoch inštitúcií riaditeľka nadácie na podporu umenia a kultúry Spoločnosti San Paolo (*Compagnia San Paolo*) a kurátorka historického archívu spoločnosti predstavuje tamojšie osobné fondy Luciana Jonu (1897 – 1979), liberálnodemokratického politika a predsedu banky San Paolo v rokoch 1959 – 1978 v čase jej najväčšieho rozmachu, a Francesca Rotu (1909 – 1985), generálneho riaditeľa banky v rokoch 1957 – 1968. Hoci archívne dokumenty predstaviteľov banky vrátane oboch menovaných netvorí právne osobné fondy, keďže sa týkajú činnosti inštitúcie, odrážajú úlohu osobností v smerovaní inštitúcie.

Guido Montanari, Carla Cioglia, *L'attività della Banca Commerciale Italiana nei territori italiani della ex Jugoslavia attraverso le carte d'archivio (1924 – 1953)* (*Aktivity Talianskej komerčnej banky na talianskych územiach bývalej Juhoslávie vo svetle archívnych dokumentov v rokoch 1924 – 1953*) (97-120). Archivári Historického archívu Intesa Sanpaolo rekonštruujú aktivity Talianskej komerčnej banky (Banca Commerciale Italiana, skratka BCI) na území bývalej Juhoslávie v období talianskeho fašizmu a druhej svetovej vojny, a to od založenia pobočiek BCI v mestách Opatija, Rijeka a Mali Lošinj (všetky tri v dnešnom Chorvátsku) v medzivojnovom období v rozmedzí rokov 1924 – 1932 cez pokusy o rozšírenie sa do Splitu a Ľubl'any počas taliansko-nemeckej okupácie Juhoslávie až po zatvorenie uvedených pobočiek v dôsledku ich znárodnenia komunistickou juhoslovanskou vládou po druhej svetovej vojne. Autori pri rekonštrukcii vychádzajú z 31 šanónov archívnych dokumentov z nanovo usporiadaného archívneho fondu Oddelenie talianskych pobočiek BCI vo svojom domovskom archíve, ktoré sa vzťahujú na spomínané pobočky, a dopĺňajú ich o ďalšie dokumenty z tamojšieho archívu, ako aj z archívu talianskej centrálnej banky *Banca d'Italia*.

Lucia Roselli, *Da San Giovanni evangelista a San Salvi: le consuetudini e la memoria di un monastero femminile (Od svätého Jána Evanjelistu k svätému Salviovi: obyčaje a pamäť ženského kláštora)* (121-140). Na základe archívnych dokumentov z archívneho fondu Rehoľné korporácie zrušené francúzskou vládou, uloženého v Štátnom archíve vo Florencii, výskumná pracovníčka Univerzity v Padove vo svojom príspevku približuje rehoľný život florentských benediktínok Vallombrozanskej kongregácie, ktoré sa zo svojho pôvodného Kláštora sv. Jána Evanjelistu, založeného v roku 1282 a poškodeného počas obliehania Florencie cisársko-pápežským vojskom v rokoch 1529 – 1530, presťahovali v roku 1534 do bývalého mužského Kláštora svätého Salvia, kde sídlili nepretržite až do zrušenia kláštora v roku 1808 v dôsledku pripojenia Toskánskeho veľkovojsvodstva k napoleonskému Francúzsku. Rovnako ako v prípade archívnych fondov iných kláštorov, aj dokumenty skúmaného kláštora sa týkajú najmä jeho majetku, avšak možno v nich nájsť i zaujímavé informácie ohľadne miest, inštitúcií a osobností, s ktorými mal kláštor styky.

Záverečná rubrika *Recenzie a ohlasy* (141-171) je venovaná početným publikáciám vrátane niekoľkých archívnych pomôcok a príručiek.

Marek Púčík
Slovenský národný archív

Číslo 1. Rubrika *Články* začíná príspevkom Jana Štěpána, *Olomoucký biskup Bernard Zoubek ze Zdětína a jeho pečeti* (5-16). V úvode sa autor venuje životnej dráhe Bernarda Zoubka ze Zdětína, predovšetkým jeho kariére v rímskokatolíckej cirkvi, keď na zasadnutí manského snemu v roku 1512 vystupuje ako olomoucký kanonik a krátko pred svojou smrťou v roku 1541 sa stal olomouckým biskupom. V jadre článku sa autor venuje zachovaným pečatiam po Bernardovi Zoubkovi zo Zdětína, z ktorých sa z obdobia zastávania úradu olomouckého biskupa zachovali len dve. Popri ich podrobnom popise uvádza, na ktorých listinách sa nachádzajú. Z opisu pečatí vyplýva, že Bernard Zoubek zo Zdětína používal aj po nástupe do úradu biskupa svoju staršiu pečať kanonika. Pravdepodobne to bolo spôsobené tým, že si za krátke obdobie od vymenovania za biskupa do svojej smrti si nestihol dať vyrobiť nové biskupské pečatidlá.

Cieľom štúdie Lukáša Králíka *Tradice publikace práva a sbírky právních předpisů* (17-49) je zmapovať celý vývoj publikácie právnych predpisov na území dnešnej Českej republiky od doby vzniku tzv. spoločného zákonodarstva habsburskej monarchie v polovici 18. storočia až do vzniku Československa. V prvej časti sa autor venuje obdobiu od konca 18. storočia do roku 1849. V tom čase išlo o tzv. materiálny princíp publikácie, keď boli po prvýkrát použité súhrnné periodické zbierky právnych predpisov, pričom ich oficiálnym jazykom bola nemčina. V nasledujúcom období ohraničenom rokmi 1849 až 1918 sa začal uplatňovať tzv. formálny princíp publikácie právnych predpisov, založený na zákonnej úrovni. Išlo o systém publikácie právnych noriem v zbierkach zákonov, úradných vestníkoch a periodikách a v zbierkach zemských predpisov. V tejto dobe sa už popri nemčine stal oficiálnym jazykom právnych noriem aj český jazyk. Ako autor ďalej konštatuje, takto nastavený systém publikovania právnych predpisov prežil aj zánik habsburskej monarchie a svoje uplatnenie našiel aj v ére Československa.

V rubrike *Zprávy* sa dozvedáme o konaní viacerých konferencií, seminárov a workshopov. Pavlína Nimrichová a Zbyšek Stodůlka informujú o priebehu konferencie *Nemecký e-Government a digitální archivnictví* (23. *Archivwissenschaftliches Kolloquium der Archivschule Marburg 2018*), Martina Vodová a Tereza Broncová prinášajú pohľad na *Workshop labyrintem českých novověkých edic*, David Sobek napísal správu z *Konference proutěná kultura v kontexte času a prostoru, 22. – 23. května 2018, Mělník*, Tomáš Pražák píše o *Konferenci konzervátorů-reštaurátorů 2018 v Mikulove: ohlédnutí za novými poznatky k archivně-konzervátorské praxi*, Ivana Benešová rozoberá priebeh *Semináře západočeských archivářů na Bublavě*, Ivana Ebelová informuje o *37. mezinárodní konferenci Archivu hlavního města Prahy „Praha v obnoveném státě – zemská metropole hlavním městem nové republiky“*, Tereza Pluskalová pripomína *17. celostátní konferenci v Liberci*, Ludmila Novotná opisuje *Workshop na téma Archivní rešerše v 21. století* a Robert Šimůnek rozoberá *Seminář Jaroslav Schaller a historická topografie (u příležitosti 280. výročí narození Jaroslava Schallera), Konopiště 15. listopadu 2018*.

V rubrike *Osobní zprávy* sa dozvedáme o životných jubileách riaditeľky Štátneho okresného archívu Kroměříž Jitky Zedulovej a bývalého riaditeľa okresného archívu v Novém Jičíně Karla Chobota a spomíname si na Renátu Krejčí, dlhoročnú vedúcu Archívu Vysokého učení technického v Brně.

Posledná časť *Literatura* obsahuje krátke anotácie o publikáciách českých kolegov: Tereza Siglová, *Úvěr a zadlužení obyvatel městeček pardubického panství v 16. a 17. století*. Milan Novák a Michal V. Šimůnek, *Zdraví nemocní říšští protektoři v Čechách a na Moravě 1939 – 1945. Lékařsko-historický příspěvek k biografii Konstantina von Neuratha, Reinharda Heydricha, Kurta Daleugeho a Wilhelma Fricka*. Zdeněk Martínek, *Středočeský sborník historický 43/2017*. František Štverák, *Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa. Základní informace o ústředních orgánech a biografické údaje o vedoucích představitelích strany*.

Číslo 2. V rubrike *Články* tri štúdie. Veľmi zaujímavá pochádza z pera Michala Wannera, *Vznik mezinárodní archivní rady a počátky české účasti na jejich aktivitách 1948 – 1960* (117-139). Vo svojom príspevku si autor dal za cieľ predstaviť okolnosti vzniku Medzinárodnej archívnej rady (MAR), popísať počiatky československej účasti v nej, ako aj vyvrátiť niektoré mýty, ktoré sa k tejto problematike v českom archívnictve tradujú. Štúdium tejto témy autorovi sťažovala skutočnosť, že množstvo informácií sa nachádza v nespracovaných archívnych fondoch českého Národného archívu a Archívu bezpečnostných zložiek. Okrem toho autor v roku 2018 absolvoval aj krátky študijný pobyt v archívoch v Paríži. Medzinárodná archívna rada začala vznikať koncom 40. rokov 20. storočia a pri jej vzniku bol i zástupca Československa, keď za člena dočasnej rady menovali českého historika Václava Husu, ktorý sa zúčastnil prvých dvoch zasadaní organizácie. Po tomto sľubnom začiatku boli československé aktivity v MAR z politických dôvodov na čas ukončené. Spolupráca bola obnovená až koncom 50. rokov, keď sa Archívna správa Ministerstva vnútra stala členom Rady. Slovenská archívna správa nebola samostatným členom MAR, avšak jej zástupca bol pravidelným účastníkom československej delegácie na zasadaniach Medzinárodnej archívnej rady.

Jana Hlaváčová, *Rekonstrukce archivu jezuitského domu třetí probace v Telči* (140-164). Ako už napovedá názov, autorka sa snaží čo najpodrobnejšie popísať obsah, členenie a zachovanie archívnych dokumentov jezuitov v Telči. Vychádza pritom z inventára k archívnemu fondu Jezuité Telč, ktorý sa nachádza v Moravskom zemskom archíve. Fond v roku 1952 usporiadal Jiří Radimský podľa pôvodného systému, ktorý bol využívaný na konci existencie rádu v roku 1762. Podľa Radimského sa z celkového počtu 44 tematických skupín zachovalo len 28, pričom niektoré kompletne, ďalšie iba torzovito. Autorka nadväzuje na Radimského prácu a upozorňuje na ďalšie existujúce archívne dokumenty, ktoré sa zachovali z činnosti jezuitov v Telči, ale nenachádzajú sa vo vyššie uvedenom archívnom fonde. Zároveň sa z príspevku dozvedáme aj o archívnych dokumentoch, ktoré sa do dnešných dní nezachovali, ale zmienka o nich by mohla byť pre bádateľov zaujímavá.

Daniel Kovář, *Vývoj funkce čtvrtníka v královském městě Českých Budejovicích od 15. století do první světové války. Příspěvek k poznání nejnižších složek městské samosprávy* (165-194). Štúdia sa zaoberá doteraz málo prebádanou funkciou nižšieho

mestského úradníka štvrtníka v kráľovskom meste České Budějovice. Išlo o neplateného nižšieho úradníka, ktorý svoje povinnosti vykonával v určitej jemu pridelennej časti mesta. V prameňoch je označovaný ako *čtvrtní mistr*, *čtvrtní hejtman*, *čtvrtní osoba*, v nemeckých prameňoch *Viertelmeister* a v latinských *magister quartalis*, prípadne *magister quadrantis*. Jeho funkcia sa v priebehu storočí menila od vojensko-obrannej, cez požiarnu a poriadkovú, až po prácu obecného sluhu a posla. Tak sa v neskoršom období stala jeho hlavnou pracovnou náplňou distribúcia rôznych správ a nariadení mestskej rady medzi obyvateľmi príslušnej časti mesta. Funkcia štvrtníka v Českých Budějoviciach zanikla vznikom Československa.

V rubrike *Zprávy* Martin Nečolá v článku *Archivní sbírka T. G. Masaryka v Logan v americkém státe Utah* predstavuje archívy a knižnice v Spojených štátoch amerických, v ktorých sa nachádzajú zbierky obsahujúce dokumenty spojené s osobou T. G. Masaryka, prípadne s jeho deťmi. Pavlína Nimrichtrová informuje o *Mezinárodní konferenci archivace záznamů z informačných systémů Praha 2019* a Martin Rechterik podáva *Zprávu o návštěvě delegace Archivu republiky Slovinsko*.

Rubrika *Osobné zprávy* pripomína životné jubileá dlhoročnej pracovníčky Národného archívu v Prahe Jiřiny Junčové, riaditeľky Štátneho okresného archívu v Chomutove Kateřiny Mertové a riaditeľky Národného archívu Evy Drašarovej.

Rubrika *Literatúra* sa zameriava na zahraničné publikácie týkajúce sa problematiky digitálneho archívniectva. Heather Ryan a Walker Sampson, *The No-Nonsense Guide to Born-Digital Content*. Trevor Owens, *The Theory and Craft of Digital Preservation*. Christian Keitel, *Zwölf Wege ins Archiv. Umriss einer offenen und praktischen Archivwissenschaft*.

Michal Bartal
Slovenský národný archív

ARCHIWA, BIBLIOTEKI I MUZEA KOŚCIELNE. Lublin : Wydawnictwo Uniwersyte-
tu Lubelskiego Jana Pawła II., 2019, tom. 111, 493 s.

Po viacročnej prestávke nadväzujeme na anotovanie poľského zborníka *Archiwa, Biblioteki i Muzea kościelne* a predstavujeme jeho 111. číslo. Periodikum je rozdelené do rubrik: Štúdie a materiály, Recenzie a diskusie a Informácie a správy. Prvá, obsahovo bohatá rubrika prináša 21 príspevkov. V úvodnom príspevku, zameranom na reštaurátorské práce, Agnieszka Bangrowska informuje o použití derivátov chinolínu na dezinfekciu biblických kníh pochádzajúcich zo zbierky knižnice Viktora Baworowského vo Łvove (5-14). Mikrobiologické testy a dezinfekcia boli vykonané na Biblii zo 16. storočia, ktorú vydal Jakub Wujek. Ten bol poľským duchovným, jezuitom, doktorom teológie, rektorom Vilniuskej akadémie. Jeho preklad Biblie do poľštiny sa začal v rokoch 1584 – 1595 a bol publikovaný v plnom rozsahu v roku 1599 po Wujkovej smrti. Cieľom štúdie bolo syntetizovať nové zlúčeniny odvodené

od chinolínov a určiť vhodné koncentrácie týchto zlúčenín na elimináciu mikrobiologických rizík vyskytujúcich sa v Biblii Jakuba Wujka.

Autorské duo Jan Bulak a Anna Makarczyk vo svojej edícii predstavujú *Vizitácie farnosti Zielonki (neďaleko Krakova) z 18. storočia v archíve metropolitnej kúrie v Krakove* (15-55). Ide o záznamy vizitácií o farnosti Narodenia Panny Márie v Zielonkách neďaleko Krakova z rokov 1727, 1748 a 1783. Tie sa v súčasnosti nachádzajú v archíve metropolitnej kúrie v Krakove. Rukopisy sú napísané v latinskom jazyku, príp. poľsky s mnohými latinskými frázami. Len tabuľky biskupa Zafuského sú tlačené formuláre, doplnené rukou napísanými údajmi. Autori sa snažili upraviť edované zdroje podľa platných pravidiel úpravy historických textov a sprístupniť ich širšej verejnosti aj s nevyhnutným poznámkovým aparátom.

Katolícka cirkev vo Włocławku a jeho región počas nemeckej okupácie (1939 – 1945) je názov príspevku Józefa Dębińskiego (57-75). Diecéza bola pripojená k nacistickému Nemecku; väčšina územia vrátane Włocławku sa stala súčasťou takzvaného Reichsgau Wartheland a región Zawisłański (20 farností) sa stal súčasťou Reichsgau Danzig – Západné Prusko. Počas prvých mesiacov vojny bolo zatknuté veľké množstvo kňazov z Włocławku a jeho regiónu; niektorí z nich boli deportovaní do táborov v Dachau, iní boli zavraždení, prežil iba málokto. Náboženské zbory a kláštory boli vystavené podobnému osudu. Autor na základe štatistických údajov konštatuje, že diecéza Włocławek utrpela počas vojny najväčšie straty duchovenstva zo všetkých diecéz v Poľsku. Spolu s pomocným biskupom Michałom Kozalom bolo zabitých 225 kňazov a sedem seminaristov, čo predstavovalo 50,2 % predvojnového kléru.

Osobu kňaza a historika Jána Chrzyszczca a jeho zápisy o prvej svetovej vojne prezentuje Piotr Górecki (77-92). Autor sa venoval nielen samotnej osobe tohto kňaza, ale tiež jeho vedeckej činnosti, ktorá zahŕňa 172 diel, zaoberajúcich sa najmä dejinami Horného Sliezska. Predmetom výskumu sú najmä kronikárske záznamy v knihe o dvoch hornosliezskych mestách Toszek a Pyskowice.

Jacek Kapuściński sa vo svojom príspevku venoval *Historiografickým úspechom diecéznych kňazov Częstochowej vo farskej tlači počas druhej poľskej republiky* (93-113). Rádu augustiniánskych pustovníkov v Dzierżoniówe do obdobia reformácie sa venoval Marcin A. Klemenski (115-127). Predstavil tu dejiny dzierżoniówskeho Kláštora sv. Marka, patriaceho do rádu augustiniánskych pustovníkov. Klemenski skúmal históriu fundácie, donácie rytierov a šľachticov, otázky formovania panstva v dedinách Podgórzno a Piława Dolna, ako aj profily mníchov spojených s miestnym kláštorom. Kláštor bol napokon v dôsledku reformácie zlikvidovaný v roku 1525.

Andrzej Kopiczko si všima *Farnosť a kostol v Ornete na základe vizitačného protokolu z roku 1798* (129-145). Článok čerpá z rozsiahlej latinsky písanej správy o vizitácii farnosti Ornety z roku 1798. Obsahuje informácie o počiatkoch kostola a jeho vybavení. Podrobne popisuje oltáre, kaplnky, krstiteľnicu či sakristiu. Zaujímavé údaje sa týkajú štruktúry obyvateľstva. Protokol obsahuje i základné biografické informácie o farárovi, kurátoroch, inšpektorovi, učiteľovi či kantorovi. V dokumente sa spomínajú aj niektorí cirkevní zamestnanci, ako boli organista, sakristián, hrobár a pôrodné babice.

Łukasz Krucki sa zaoberal *Štatútom a predpismi Bratstva sv. Anny vo Varšave v roku 1946* (147-160). Po prevzatí Varšavskej arcidiecézy spojenej s arcidiecézou v Hnezdne sa v roku 1946 arcibiskup August Hlond snažil obnoviť náboženský život svojich veriacich (osobitne študentov a ľudí spojených s akademickým prostredím), ktorí žili vo vojnu zničenom hlavnom meste. Na dosiahnutie tohto cieľa obnovil Bratstvo sv. Anny s tradíciou siahajúcou do 16. storočia a udelil mu právne postavenie zodpovedajúce vtedajším cirkevným predpisom. Vďaka tomu malo Bratstvo sv. Anny svoj právny základ i podporu arcibiskupa. V dôsledku toho mohlo fungovať v akademických a intelektuálnych kruhoch hlavného mesta, mohlo propagovať katolicizmus a vytvárať vhodné prostredie na oživenie kresťanskej morálky v povojnovej spoločnosti.

Aj ďalší príspevok sa venoval rovnakému obdobiu. *Výkaz škôd v sakrálnych objektoch Lublinskej diecézy po druhej svetovej vojne* sledovala Joanna Kumor-Mielnik (161-184). Povojnový obraz o poškodených farských kostoloch Lublinskej diecézy vychádza predovšetkým z materiálu zhromaždeného v arcibiskupskom archíve v Lubline. Zdroje sú odvodené z formulárov obsahujúcich informácie o škodách. Tieto formuláre posielali správcovia farností kúrii v Lubline v roku 1948. Z ich analýzy vyplynulo, že vojna zasiahla veľké množstvo farností v Lublinskej diecéze. Vo väčšine prípadov boli poškodené vonkajšie prvky kostolov: strechy, veže, okenné tabule, múry, ploty; okrem toho bolo niekoľko zborov premenených na sýpky alebo pravoslávne kostoly, zatiaľ čo iné boli vypálené. Pri obnove zničených kostolov zohrávala hlavnú úlohu angažovanosť veriacich zapojených do ich prestavby, ako aj Výbor pre obnovu kostolov v Lublinskej diecéze, ktorý ustanovil úradujúci biskup Štefan Wyszyński.

Staré poľské archívne fondy vo farnosti sv. Jána Krstiteľa v Radome rozobral v štúdiu Dariusz Kupisz (185-202). Predstavuje v nej registre a ďalšie záznamy zo staro-poľského obdobia, ktoré sa nachádzajú v archíve farnosti Jána Krstiteľa v Radome. Vzhľadom na to, že v roku 1944 boli zničené archívne materiály bývalej provincie Sandomierz, prezentované materiály majú veľký význam pre históriu mesta, regiónu i celého Poľska.

Špecifickej téme medailérstva a numizmatiky sa vo svojej práci *Medaily a mince venované sv. Jánovi Pavlovi II. v kontexte moderného poľského trhu medailérskych a numizmatických diel* venuje Dominik Mański (203-218). Skonštatoval, že poľský trh s uvedenými artiklami tvoria kvalifikovaní zberatelia, ktorí majú hlboké znalosti o získaných objektoch, investori i náhodní zberatelia. Medzi nimi zvláštne emócie vzbudzujú mince a medaily venované Jánovi Pavlovi II. a ich cena často prevyšuje skutočnú hodnotu položky. Živý záujem je aj o mince vydané v zahraničí. Pri zostavovaní zbierky sú užitočnými materiálmi početné katalógy a cenníky, ktoré sa týkajú aj pápežskej témy.

Osobnosť *Kanonika Michała Pisarskeho (1729 – 1794) vo svetle činnosti Katedrálnej kapituly latinského obradu v Chelme* predstavil Jarosław R. Marczewski (219-230). Knihy zo stretnutí Katedrálnej kapituly latinského obradu v Chelme sú cenným zdrojom pre výskum histórie tejto inštitúcie. Knihy navyše obsahujú informácie o živote a práci jednotlivých členov. Michał Pisarski sa narodil v roku 1729. Ako mladý muž vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Potom na niekoľkých jezuitských

školách vyučoval rétoriku, matematiku, filozofiu, kánonické právo a teológiu. V dôsledku zrušenia rádu bol nútený stať sa diecéznym kňazom. V roku 1782 sa stal členom katedrálnej kapituly v Chełme, kde horlivo vykonával svoje povinnosti. Bol poverený zodpovednými administratívnymi a hospodárskymi činnosťami.

Łukasz Puślecki sa zaoberá *Neznámym listom Edmunda Bojanowského pochádzajúcim zo súkromnej zbierky* (231-257). Pri výskume vedeckých úspechov Edmunda Bojanowského narazil autor článku na Bojanowského neznámy list z roku 1866. Korešpondencia bola sprevádzaná rozsiahlou poznámkou o jej historickom kontexte. V článku tiež opisuje spoluprácu medzi zakladateľkou sestier služobníc a zakladateľkou sirotinca (jeho otvorenie je predmetom korešpondencie) – vojvodkyňou Alžbetou Czartoryskou, rodenou Działyńskou.

Zbierka matriek v archívoch rímskokatolíckych cirkví v regióne Lublin. Časť 3 je, ako už samotný názov naznačuje, tretím pokračovaním akéhosi katalógu matriek od Piotra Rachwała (259-280). Príspevok obsahuje informácie o zbierke matriek uchovávaných v archívoch farností Fajslawice, Firlej, Garbów, Gołab, Kamionka, Karczmiska, Kazimierz, Kielczewice a Kijany.

Marcin Sanak sa vo svojej štúdiu zameriava na *Náčrt dejín archívu poľskej dominikánskej provincie v Krakove* (281-329). Ako hovorí, pojem „archivio communi provinciae“ („spoločný provinčný archív“) sa po prvýkrát objavil v záznamoch o všeobecnej kapitule dominikánov v Benátkach v roku 1592. Nasledujúce kapituly odporúčali ukladať privilégia, buly a súdne spisy na bezpečných miestach. Provinčné archívy boli zákonne zriadené pri všeobecnej kapitule v Ríme v roku 1756. V 18. storočí bol archív poľskej provincie uchovávaný v knižnici krakovského Kláštora Najsvätejšej Trojice. V súvislosti s plánmi na beatifikáciu sandomierskych mučeníkov ho generálny predstavený nechal katalogizovať. V prvej polovici nasledujúceho storočia bol uložený v osobitnej miestnosti, vďaka čomu prežil požiar kláštora v roku 1850. Počas ďalších desaťročí bol archív opäť uložený v knižnici. Až v roku 1937 bol premiestnený opäť do samostatnej miestnosti. Skutočnosť, že v Krakove bolo umiestnené veľké množstvo materiálov zo likvidovaných kláštorov v juhovýchodnom pohraničí, prispela k založeniu Archívu poľskej provincie dominikánov v jeho súčasnej podobe v roku 1947.

Piotr Szkutnik skúmal *Začiatky vytvárania kvetinových aranžmánov v sprievode Božieho Tela v Spycimierzi* (331-344). Slávnosť Najsvätejšieho Kristovho Tela a Krvi (Božie Telo) bola v katolíckej cirkvi iniciovaná od 13. storočia. Neskôr bola obohatená o vonkajšiu formu kultu, konkrétne o sprievod (procesia). V dedine Spycimierz, pri rieke Warta, sa adorácia vyvinula v prepracované vizuálne formy. Trasa sprievodu Božieho Tela, okrem typicky zdobených oltárov, bola ozdobená kvetinovými aranžmánmi, ktoré boli umiestnené v strede jazdného pruhu cesty v dedine.

Úsilie gréckokatolíkov zo Zelenej Hory o vlastnú svätyňu si vo svojom príspevku všima Grzegorz Wanatko (345-356). V dôsledku povojnových deportácií, najmä operácie Visla z roku 1947, prišla do Lubuského okresu značná skupina ukrajinskej menšiny, vrátane gréckokatolíkov. Do roku 1956 boli zbavení možnosti vykonávať svoje náboženské úkony. Po udalostiach, ktoré sa odohrali v Poľsku v roku 1956, im bolo umožnené zriadiť si farnosť a sláviť gréckokatolícke bohoslužby v rímskokatolíckych kostoloch. V Zelenej Hore trvala táto situácia niekoľko desaťročí, pretože

gréckokatolícke spoločenstvo nemalo vlastný kostol. Prvé neúspešné pokusy o získanie kostola sa uskutočnili v 80. a pokračovali v 90. rokoch. Napokon sa gréckokatolíci zo Zelenej Hory rozhodli pre vlastný kostol úpravou obyčajnej budovy. Realizácia tohto záväzku trvala viac ako 20 rokov. Prvé renovačné práce sa začali v roku 2003 a trvali do roku 2008. Konsekrácia gréckokatolíckeho kostola sa uskutočnila 11. októbra 2008.

Jolanta Wasilewska prispela štúdiou *Vejár vo východnej a západnej cirkvi a v kultúre sveta* (357-392). Dejiny vejárův považuje za mimoriadne bohaté a zaujímavé z hľadiska zvykov, histórie a dejín umenia. Od najranejších rokov sa používali na chladenie, odháňanie hmyzu, ochranu pred slnkom alebo zapaľovanie. Zlatý vek vejárův nastal v 17. a 18. storočí. Používali sa v salónoch vyššej triedy a na kráľovských dvoroch v celej Európe.

Edíciou *Inventár farského kostola v Łąde z roku 1936* nadviazal na predošlé edičné počiny Jarosław Wąsowicz (393-414). Edovaný inventár vznikol 26. septembra 1936 počas duchovnej správy farára Františka Miška, ktorý sa počas druhej svetovej vojny stal mučeníkom a kandidátom na blahorečenie. Dokument je posledným zdrojom svedčiacim o vybavení kostola pred vojnou. Kláštor v Łąde bol nacistami transformovaný na tranzitný tábor pre duchovných z niekoľkých diecéz a rádův od januára 1940 do októbra 1944. Potom Nemci založili v kláštore výcvikový tábor Hitlerjugend, ktorý tu pretrval až do oslobodenia. Počas okupácie boli kláštor, kostol a jeho vybavenie vystavené devastáciám.

Náčrtu do problematiky pečatí sufragána z Płocka, Michala z Raciąż (1496 – 1513) sa v nedlhom článku venoval Łukasz Włodarski (415-421). Autor popisuje pečate Michala z Raciąże (1496 – 1513), ktorý vlastnil najmenej dva druhy pečatí: menšiu pečať a signet.

Poslednou štúdiou je príspevok od Waldemara Witolda Żureka *Farský Kostol sv. Joachima a Anny vo Włodzimierzi Wołyńskom v roku 1831* (423-433). Uvedený kostol bol založený v polovici 18. storočia biskupom Adamom Woyna Orańskim, sufragánom z Kamienieca, ktorý ho aj vysvätil. Odovzdaný bol Rádu bratův blahoslavenej Panny Márie z vrchu Karmel, zvanému obutí karmelitáni. V 19. storočí kostol dvakrát vyhorel (1800, 1833). V roku 1856 bol prestavaný, ale aj zrekonštruovaný a modernizovaný. Vyššie uvedený opis farského kostola vo Włodzimierzi poskytuje informácie o jeho histórii, rekonštrukcii, liturgickej výbave či farských kňazoch.

V druhej rubrike Recenzie a diskusie sa nachádza celkovo 9 príspevkův. Recenzovanými prácami sú: *Werynia. Studia i materiały z dziejów parafii i wsi*. Red. S. Zych, Werynia 2018, 255 s. (Jerzy Flaga); *W klasztorzym skryptorium. Katalog wystawy*. Red. Michał T. Gronowski, OSB. Kraków 2018, 50 s. (Piotr Kardys); LIEBRECHT, Grzegorz. *Biskup Augustyn Łosiński. Ordynariusz Diecezji Kieleckiej w latach 1910 – 1937*. Kielce 2018, 302 s. (Roman Kawecki); SZYMBORSKI, Wiktor. *Bracia z ulicy Freta. Studia nad dominikanami warszawskimi w epoce nowożytniej*. Kraków 2018, 371 s. (Urszula Kicińska); *Salezjańskie Szkoły Rzemieślnicze w Oświęcimiu 1914 – 1971. Kronika*. Oprac. i wyd. Waldemar Witold Żurek, SDB. Lublin 2018, 200 s. (Adam Leśniak); ŻMUDA, Ryszard. *Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz prac licencjackich i magisterskich o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1946 – 2015*. Łódź 2016, 348 s. (Artur Znajomski).

Informácie obsahujú dve správy o výstavách: *Wyplłyn na głębię. Świętemu Janowi Pawłowi II w 40. rocznicę wyboru na Stolicę Piotrową*. Wystawa w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL, Lublin, (15. 10. – 5. 11. 2018) (Marek R. Górniak) a *Introuligatornia z 70-letnią tradycją* – wystawa prac Oddziału Konserwacji i Zabezpieczania Zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL (Iwona Kasiura).

Drahomír Velička
Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, pracovisko Archív Čadca

LA GAZETTE DES ARCHIVES. No 245, 2017–1. Meta/morphoses. Les archives bouillonnent de culture numérique – Forum des archivistes, 30–31 mars et 1er avril 2016.

Katell Auguié, Céline Guyon, *Avant-propos* (7). Krátky úvod Katell Auguié, prezidentky Spoločnosti francúzskych archívárov (*Présidente de l'Association des archivistes français*), a Céline Guyon, prezidentky vedeckého výboru Fóra archívárov (*Présidente du comité scientifique du Forum des archivistes*). Predstavujú v ňom okolnosti vzniku tohto čísla časopisu, ktoré je výsledkom Fóra archívárov, trojdňového podujatia usporiadaného Spoločnosťou francúzskych archívárov (*l'Association des archivistes français*) na jar 2016 v Troye. Časopis ponúka výber prednesených príspevkov a je členený podľa pertraktovaných tém na 6 častí.

Meta/morphoses en quatre thèmes. En annexe: programme du Forum des archivistes (9-25). Úvodný príspevok definuje a bližšie vysvetľuje tému Fóra archívárov 2016. V zamyslení sa autori konštatujú zmeny, ktoré priniesol internet ako nástroj tvorby, zverejňovania a rozširovania informácií. Táto digitálna zmena nastolila otázku spôsobu adaptácie v tomto novom „ekosystéme“. Otázka zmeny, ktorú zaznamenali v kontexte digitálnej spoločnosti jednotlivé archívy, je témou Fóra archívárov 2016. Týka sa to napríklad vplyvu digitálnych technológií na podmienky v archívoch, na vytváranie elektronických archívnych pomôcok, na digitalizáciu archívnych dokumentov, otázky súvisiace s ich šírením. Ako tieto technologické prostriedky prenikajú do archívnej praxe a aký vplyv majú na zručnosti archívárov? V tomto smere sú v článku načrtnuté štyri tematické oblasti: kvalita (Téma nastoľuje výzvu zvládnuť veľký objem dát a s ním spojený problém ich kvality. Ako túto kvalitu kontrolovať a garantovať? Aké sú stratégie jej udržania?); otvorenosť (Kým po dlhú dobu bola symbolom otvorenia a otvorenosti archívov otvorená bádateľňa, v digitálnej dobe predstavuje tento pojem význam vo forme otvoreného prístupu k dátam, v oblasti elektronickej správy vecí verejných, transparentnosti a prístupu k informáciám.); použitie a používatelia (Digitálna forma uľahčuje opakované použitie a zdieľanie. Ako sa v tomto smere modifikuje využitie archívov? Kto sú noví užívatelia a aké sú nové spôsoby využitia archívov?); identita. Všetky štyri témy sú doplnené grafmi a schémami. V závere článku je publikovaný program Fóra archívárov 2016.

Bruno Bachimont, *L'Archive et la massification des données: une nouvelle raison numérique* (27-43). Pohľad nearchivára, autor je riaditeľom výskumu Univerzity v Compiègne (*Université de Compiègne*), na tému archivov v súvislosti s masifikáciou dát. Článok obsahuje informácie od počiatkov kódovania až po súčasnosť, jeho súčasťou je aj téma filozofie techniky a digitalizácie.

Archivage numérique

Časť tematicky venovaná digitálnemu archivovaniu

Antoine Meissonnier, Hervé Streiff, *Le Règlement eIDAS: un cadre européen de l'archivage électronique?* (47-53). Autori vo svojom príspevku informujú o pravidlách eIDAS – *Electronic Identification, Authentication and Trust Services*. Tieto európske pravidlá boli prijaté v roku 2014. Autori popisujú ich časť venovanú identifikácii s cieľom vytvoriť v každom členskom štáte prostriedky identifikácie platné pre každého občana a časť určenú poskytovateľom dôveryhodných elektronických služieb.

Florence Bernigaud, Céline Sename, *Panorama de la collecte d'archives électroniques dans les collectivités* (55-66). Autorky príspevku predstavili anketu, ktorá sa uskutočnila v roku 2015. Jej témou bol vzťah komunit k ich elektronickým archívom a projekty týchto komunit týkajúce sa archivovania. Cieľom ankety bolo identifikovať komunitu, jej archívne služby a informačný systém; popísať proces elektronickej archivácie; definovať stratégie elektronického zberu dát; popísať dáta a ich distribúciu. Článok predstavuje analýzu odpovedí získaných v ankete/dotazníku spolu s príslušnými grafmi s cieľom zostaviť prehľad digitálnych fondov uchovávaných v daných komunitách, ako aj ich výhľady do budúcnosti.

Françoise Banat-Berger, Christine Nougaret: *La traduction d'InterPARES 2: un nouvel outil conceptuel pour l'archivistique et la diplomatique numériques* (67-77). Príspevok informuje o zverejnení prekladov výstupov projektu InterPARES 2 do francúzskeho jazyka. Potreba prekladov bola vo Francúzsku aktuálna od roku 2013, o tri roky neskôr sa projekt stal realitou a preklady sú online prístupné na stránke *École nationale des chartes*. Projekt InterPARES je medzinárodná interdisciplinárna výskumná skupina, činná od roku 2002. Zaoberá sa archivistikou a diplomatikou v digitálnom prostredí a za 12 rokov viedla postupne štyri projekty. Prekladatelia sa prioritne zamerali na slovník obsahujúci takmer 600 hesiel z oblasti archivistiky, diplomatiky a informatiky.

Archiviste: un métier, des métiers?

Časť tematicky venovaná profesii archivára

Dominique Maurel, Christine Dufour, Natasha Zvarich, *La valeur ajoutée de l'archiviste: nouveaux rôles et nouvelles responsabilités au sein de la gouvernance de l'information* (81-96). Autorky príspevku poskytli prehľad o situácii v oblasti správy informácií v kanadských organizáciách. Projekt, ktorý sa touto činnosťou zaoberal, bol súčasťou práce interdisciplinárnej výskumnej skupiny *Groupe interdisciplinaire de recherche en gouvernance informationnelle (GREGI)*. Autorky príspevku popisujú definície, metodológiu a najdôležitejšie výsledky výskumu. Projekt mal päť cieľov: porozumieť koncepcii správy informácií v organizáciách; opísať činnosti alebo oblasti

zásahu do riadenia informácií implementované v organizáciách; opísať mechanizmy zavedené pre zabezpečenie operatívosti správy informácií; identifikovať aktérov správy informácií a opísať prekážky a spôsoby zjednodušenia pri výkone správy informácií. Získané výsledky, okrem iného, poukázali aj na úlohy a zručnosti archivárov v rámci tohto riadenia. Táto multidisciplinárna perspektíva predpokladá v prípade archivárov obohatenie zručností, a to najmä v oblasti komunikácie, schopnosti práce v multidisciplinárnych tímoch, nevyhnutné zvládnutie informačných technológií, inovatívnosť, otvorenosť a ústretovosť. Správa informácií si totiž vyžaduje súdržnosť a spoluprácu medzi odborníkmi.

Agnès Dejob, Chloé Moser, *Métamorphoses des archives, constance de l'archiviste?* (97-117). Archívy sa menia, archivári sa adaptujú. Sme odolní voči zmenám? Na túto otázku hľadajú odpovede autorky príspevku. Zaoberajú sa pritom najmä profesijnou a profesionálnou identitou archivárov. Ich prvým konštatovaním je skutočnosť, že v prípade archivárov je prítomná veľmi silná profesijná kultúra. Pri definovaní pojmu identita sa zaoberajú nasledujúcimi otázkami: Čo spája archivárov a čo ich odlišuje od iných profesií? Prečo hovoríme o profesionálnej identite? Akými zmenami prechádza profesia archivára s nástupom elektronizácie? Autorky poukazujú na skutočnosť, že profesia archivára preberá v súčasnosti nové úlohy, namiesto tradičného *zbierať, triediť, uchovávať a sprostredkovať* pribudlo aj *poradiť*. Do centra záujmu sa dostávajú služby a archivári sa stávajú ich poskytovateľmi.

Consulter, communiquer, diffuser, réutiliser les archives

Časť tematicky venovaná komunikácii a využívaniu archívov

Frédéric Clavert, Johanna Daniel, Hélène Fleckinger, Martin Grandjean, Fatiha Idmhand, *Histoire et humanités numériques: nouveaux terrains de dialogue entre les archives et la recherche* (121-134). Článok spája štyri osobnosti z rôznych oblastí v diskusii, ktorú vedie Martin Grandjean, vedec historik z Univerzity v Lausanne (*Université de Lausanne*). Zapojili sa do nej profesorka Fatiha Idmhand z Univerzity v Poitiers (*Université de Poitiers*), ktorá sa špecializuje na hispánske literárne štúdie a genetiku textu a podieľa sa na digitálnej edícii rukopisov; Johanna Daniel, nezávislá konzultantka, bloggerka a odborníčka na komunikačné stratégie a valorizáciu kultúrneho dedičstva prostredníctvom digitálnych technológií; Hélène Fleckinger, historička zaoberajúca sa kinematografiou a videom; Frédéric Clavert, historik so zameraním na súčasné dejiny z Univerzity v Lausanne. Zamysleli sa spolu nad otázkami súvisiacimi s vplyvom súčasných moderných technológií na prácu a postupy výskumných pracovníkov. Dostupnosť nástrojov, ktoré umožňujú spravovať, analyzovať a vizualizovať veľké súbory údajov totiž stavajú vedca výskumníka pred pokušenie stále viac rozširovať svoj výskumný objekt. Ako to vplýva na postupy bádateľov? Internet sa stal nielen zdrojom, ale aj silným komunikačným médiom, prostredníctvom ktorého sa šíri obsah. Ako je možné využívať blogy a sociálne siete ako zdroje a prostriedok na zdieľanie informácií? Je vzhľadom na konštatované skutočnosti potrebné posilňovať výučbu informatiky? Čoraz viac sa dostáva do popredia termín *digitálne humanitné vedy*. Aké je postavenie týchto vied?

Bruno Ricard, *La réutilisation des informations du secteur public: quel est l'état du droit?* (135-137). Autor ozrejmuje právny rámec komisie kontrolujúcej prístup

k úradným dokumentom (*Commission d'accès aux documents administratifs*, skrátečne *CADA*), ktorá vznikla v roku 1978.

Marie Ranquet, Aude Roelly, *Faut-il euthanasier les archives? : tension entre mémoire et oubli dans la société française contemporaine* (139-154). Autorky príspevku si kladú provokatívnu otázku o zmysle existencie archívov a archivárov. Zamýšľajú sa nad uznaním práce, ktorú archivári vykonávajú, ako aj nad otázkami kolektívnej pamäti. Každé rozhodnutie pri výbere archívnych dokumentov (v zmysle či ich uchovať, alebo nie) vystavuje archívára dvojitej kritike: na jednej strane, že uchováva príliš veľa, na druhej strane, že uchováva príliš málo. Okrem toho sa autorky zamýšľajú nad všeobecným vzostupom tzv. práva byť zabudnutý – práva na úplné vymazanie dát (údajov). Najnaliehavejšie sa to odzrkadľuje pri témach detí, zdravia, náboženstva, politických názorov a podobne. Čím citlivejší je údaj, tým ošemetnejšie je jeho uchovávanie. Záver príspevku je venovaný téme voľného pohybu údajov a prístupu k informáciám.

Identifier, décrire, partager les données

Časť tematicky venovaná dátam

Anila Angjeli, Florence Clavaud, Stéphanie Roussel, *Représenter en RDF, interconnecter et visualiser en graphe des jeux de métadonnées archivistiques de provenances multiples: un projet de prototype* (157-171). Autorky predstavujú v skratke experimentálny projekt sémantizácie a vizualizácie archívnych metadát, ktorého aktívna fáza sa začala v roku 2015 s plánovaným ukončením na jeseň v roku 2017. Participantmi projektu sú francúzsky Národný archív (*Archives nationales*), Francúzska národná knižnica (*Bibliothèque nationale de France*), Archivná správa (*Service interministériel des Archives de France*) a Univerzita v Montreale (*Université de Montréal*). Projekt je zameraný na RDF (*Resource Description Framework*), ktorého myšlienkou je posunúť web bližšie k sémantickému webu, a pridať tak do webových stránok štruktúru a pre počítače zrozumiteľný význam (sémantiku). V príspevku definujú projekt, oboznamujú s problémami a prvými výsledkami.

Aurélien Béné, *Archives numériques et construction du sens ou „Comment échapper au Web sémantique?“* (173-187). Autorka vysvetľuje pojem *sémantický web*, ktorý má ambíciu stať sa novým evolučným stupňom súčasného webu. Informácie v ňom sú štruktúrované a uložené podľa štandardizovaných pravidiel, čo uľahčuje ich vyhľadanie a spracovanie.

Nouveaux objets archivistiques

Časť tematicky venovaná novým predmetom záujmu/výzvam

Margot Georges, Magalie Moysan, *Têtes chercheuses et archives à l'ère de l'informatique* (191-201). Autorky príspevku sa zaoberali prepojením vedeckého výskumu s oblasťou informatiky a jednotlivými archívmi. Ich úvaha, opierajúca sa o výsledky dvoch ankiet, sa zaoberá zmenami, ktoré spôsobili informačné technológie v praxi v produkcii a uchovávaní dokumentov a dát, ich dopad na výmenu informácií medzi jednotlivými výskumníkmi a tiež na víziu archívov. V závere konštatujú, že medzi jednotlivými vedcami výskumníkmi a rozvojom informačných technológií

existuje priamy vzťah. Informačné technológie zintenzívnili, zmenili a posilnili výmenu informácií, ich zdieľanie, ochranu a uchovávanie dokumentov a dát. Vedci majú, samozrejme, víziu, aby boli archívy zamerané presne na ich použitie a do veľkej miery informatizované.

Francesca Musiani, Valérie Schafer, *Les archives du Web: gouvernance et identités* (203-215). Autorky príspevku sa zaoberajú realitou archivovania webu, koncepciou infraštruktúry archivovania webu a výberom archivovaného obsahu. To všetko ovplyvňuje a definuje webové archívy ako digitálne dedičstvo, ich rozsah a povahu. Článok sa zaoberá tiež inštitúciami a organizáciami, ktoré sa zaoberajú zberom a archivovaním webu.

Nouveaux usage(r)s

Časť tematicky venovaná novým využitiam a novým používateľom

Catherine Collin, *Des archives à l'écran, numérique et médiation: analyse rétrospective* (219-225). Autorka sa vo svojej retrospektívnej analýze venuje digitalizácii na príklade Múzea dekoratívneho umenia (*musées Les Arts Décoratifs*). V oblasti umenia bola digitalizácia diel a ich umiestnenie na web okamžite pochopená ako dôležitá otázka ich šírenia a rovnako aj ako prvok inšpirácie. V súčasnosti sa stretávame s veľkým záujmom o technológie, ktoré sú zároveň dostupné širokej verejnosti. Slúžia i profesionálom na lepšiu organizáciu práce, na uchovávanie a na vystavovanie diel. Distribúcia poznatkov a interakcia s verejnosťou sú okamžité, pričom ich rozvoj prebieha v globálnom ponímaní.

Hugues Courant, Jérémie Halais, Chantal Rio, Julie Scheffer, *Les archives sur les réseaux sociaux: parce que vous le valez bien* (227-239). Kolektív autorov sa vo svojom príspevku zaoberá archívami a ich pôsobením na sociálnych sieťach. Článok je zároveň výstupom z diskusie za okrúhlym stolom na tému sociálnych sietí. V realite, keď je na svete viac než 2 milióny používateľov sociálnych sietí, tvoriacich rôzne komunity, sa týmto spôsobom rozvíja komunikácia, prebiehajú sociálne interakcie, vznikajú diskusné fóra a blogy. Autori predstavujú základné triedenie sociálnych sietí, podľa počtu užívateľov a podľa ich využívania jednotlivými archívami. Konštatujú, že vo Francúzsku je medzi jednotlivými archívami na prvom mieste vo využívaní Facebook a Twitter. Dôvodom ich využívania je v prvom rade kontakt a dialóg s verejnosťou, vytvorenie akejkoľvek blízkosti a tiež ovplyvnenie návštevnosti jednotlivých webových stránok inštitúcií.

Jean-François Moufflet, *Les archives à la carte: potentialités de la cartographie numérique pour les archives* (241-255). Autor príspevku sa zaoberá potenciálom digitálnej kartografie a jej využitím v oblasti služieb, ktoré poskytujú archívy. Archivári disponujú veľkým množstvom kartografických prameňov, či už sú to mapy, plány a fotografie, ako aj textové dokumenty, ktoré je možné vložiť do databáz a využívať ich prostredníctvom informačných systémov. Autor popisuje možnosti, ktoré ponúkajú geografické informačné systémy a spôsoby vizualizácie informácií. Z projektov sa detailnejšie venuje napríklad projektu francúzskeho Národného archívu (*Archives nationales*) v oblasti digitálnej kartografie.

Marie Blaise-Groult, Christelle Bruant, Jean-Yves Le Clerc, Pierrick Lelievre, Emmanuelle Roy, *Archives et pratiques collaboratives en ligne, l'âge*

mûr? (257-286). V roku 2012 nastolila Spoločnosť francúzskych archivárov otázku: Nové využitia a noví používatelia: Aký obsah a aké služby ponúkžeme? Príspevok kolektívu autorov sa venuje praktickej online spolupráci medzi archívami a ich užívateľmi pri anotovaní, indexovaní alebo identifikácii archívnych dokumentov. Podáva prehľad o tom, ako archívy spolupracujú s užívateľmi na anotovaní, indexovaní alebo identifikovaní dokumentov online. Autori bližšie predstavili nasledujúce projekty: Projekt spoločného anotovania v Departmentálnom archíve Seine-Maritime (*Archives départementales de la Seine-Maritime*), kde vyvíjajú platformu umožňujúcu participovať na indexácii fondov. Druhým projektom je spoločné online anotovanie na webstránke Mestského archívu v Orléans (*Archives municipales d'Orléans*). V prípade oboch projektov je uvedená genéza projektu, funkcionálnosť platformy, spätná väzba a problémy. Na záver predstavili autori spoluprácu archívov na príklade projektu *Soldats de Vendée* (Vojaci z Vendée). Dôvodom realizácie tohto projektu bol záujem o históriu prvej svetovej vojny, ktorý bol znásobený blížiacim sa 100. výročím jej začiatku. Autori uvádzajú použité metódy a komentujú funkcionálnosť stránky. Výsledky projektu môžete vidieť na webstránke <http://www.soldatsdevendee.fr/>.

Romain Wenz, *Quel rôle pour les portails dans le „nouveau monde“ du Web?* (287-295). Autor príspevku sa venuje dostupnosti obsahu archívnych webov. V súčasnej dobe je pre užívateľov internetu bežné prechádzať z jednej webovej stránky na druhú a nachádzať tak najrelevantnejšie informácie k hľadanej téme. Táto skutočnosť je dôležitá aj pre inštitúcie zaoberajúce sa kultúrnym dedičstvom, ktorých ponuka na ich weboch konkuruje všetkým ostatným informáciám, ktoré sa dajú nájsť na internete. V tomto kontexte je nevyhnutné, aby bol ich obsah prepojený so zvyškom webu tak, aby ho mohli objaviť aj používatelia, ktorí nepoznajú archívne služby. Súčasní používatelia totiž zvyknú vyhľadávať informácie pomocou hlavných vyhľadávačov, odkiaľ sú navigovaní ďalej a ďalej. Kľúčové slová pritom zadávajú bez toho, aby sa zaujímali o sprostredkovateľa údajov.

Katarína Kučerová Bodnárová
Archív výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie

LEVÉLTÁRI KÖZLEMÉNYEK – Reformáció, munkavégzés-szabadiidő, levéltári kutatás. Budapest : A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Közleményei, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, 2017, LXXXVIII. évfolyam.

A reformáció és magyarországi öröksége: Zoltán Csepregi, A reformáció kezdetei II. Lajos Magyar Királyságában (9-27). Šírenie reformačného učenia možno v predmoháčskom období zachytiť v mestskom a nemecky hovoriacom prostredí. V Uhorsku existovalo päť centier reformácie: mesto Šopron, budínsky kráľovský dvor, dolnouhorské kráľovské banské mestá, hornouhorské slobodné kráľovské mestá a mesto Sibiu. Maďarské etnikum sa stalo vnímavejším voči novému učeniu po teo-

logickom výklade moháčskej porážky a kritike uctievania svätých v maďarskom jazyku od reformátora Mateja Bíróa Dévaia. Autor v štúdiu uvádza aj dve tabuľky zdokumentovaných proreformačných prejavov v Uhorsku do roku 1526. – László Schramek, *II. József türelmi politikájának érvényesülése Pest megyében (1781 – 1789)* (29-47). V prvej polovici 18. storočia sa štátna moc a katolícka cirkev snažili rôzne obmedzovať slobodu vierovyznania protestantov. Významnú úľavu priniesol tolerančný patent Jozefa II. Počas jeho panovania sa však v Peštianskej stolici postavilo málo protestantských kostolov, málo obcí získalo právo slobody vierovyznania a vytváral sa už systém matko- a dcérocirkví. Do popredia sa dostali spory o platenie štolárnych poplatkov a používaní zvonov. Na konci vlády Jozefa II. však protestanti v Peštianskej stolici disponovali dobre organizovaným školstvom. – Csilla Tuza, *Vallási ellentétek a magyar céhes életben a 18. században* (49-61). Reformácia zasiahla aj do náboženského života cechov. Náboženské konflikty zintenzívnili v 18. storočí, avšak v rokoch 1740 – 1750 už slúžili skôr ako zámienky, ktoré skrývali konkurenčné boje. Pre protestantských cechovníkov ani reforma cechovnítva, prebiehajúca v rokoch 1761 – 1764, nepriniesla skutočné riešenie. Vnútrocechové náboženské problémy pominuli až po vydaní tolerančného patentu Jozefom II. – Levente Nagy, *Román kálvinista-pravoszláv hitviták a 17. századi katekizmusok tükrében* (63-76). Prvý protiprotestantský pravoslávny polemický spis sa datuje 20. decembrom 1642. Ide o popretie katechizmu Dietericha Conrada. Okolo roku 1640 v Moldavsku vznikol *Spunerea legiei* a v roku 1645 *Carte care* od moldavského arcibiskupa Varlaama proti katechizmu z roku 1642 z Presaca. Odpoveďou na Varlaamovo dielo bol sedmohradský *Scutul* z roku 1656, ktorým sa v podstate uzavrelo obdobie rumunských pravoslávno-kalvínských polemík.

Munkavégzés és szabadidő-kultúra a 19. – 20. században: János Mátyás Balogh, *A kávéházba járó budapesti kislemberek (1890 – 1891)* (77-94). Autor analyzuje zápisy z rokov 1890 – 1891 z denníka obyčajného človeka menom József János Lowetinszky so záverom, že v Budapešti nebolo navštevovanie kaviarní len voľnočasovou aktivitou príslušníkov strednej meštianskej vrstvy, ale i obyčajných ľudí. Kaviareň fungovala aj ako miesto zhromažďovania a ako dejisko spoločenského života. Podľa autora vtedy ešte svet kaviarní nebol „demokratický“, budapeštianski obyčajní ľudia navštevovali vlastnú kaviareň. – Máté Gali, *Berzeviczy Albert – egy kultúrpolitikus magánélete és mindennapjai* (95-106). Osoba Alberta Berzeviczyho bola určujúcou vo svojej dobe či už z pohľadu politického, umeleckého, alebo vedeckého, a napriek tomu sa dostala do úzadia spoločenského vedomia. Štúdia poukazuje na jeho voľnočasové aktivity, ako boli obľúbená literatúra, publikačná činnosť, amatérske herecké vystúpenia, návštevy divadiel a zahraničné cesty, a zároveň načrtáva jeho povahu a rodinný život. – László Anka, *Utazgató grófok a boldog békeidők korában: Apponyi Albert levelei Károlyi Sándorhoz* (107-117). Na základe listov Alberta Apponyiho adresovaných Alexandrovi Károlyimu z obdobia rokov 1885 – 1905 možno zmapovať ich 20-ročnú spoluprácu na poli politiky, ako aj súkromného života. Štúdia sa zmieta o Apponyiho zahraničných cestách, ktoré neraz využil aj na rozširovanie svojich medzinárodných kontaktov; o jeho častom pendlovaní medzi rodinným kaštieľom v Malinove a Budapešťou kvôli opatrovaniu svojho otca a o jeho finančných problémoch, v ktorých mu pomoc poskytol samotný Károlyi. – Annamária

Szakács, *A hadigondozás úttörői és önkéntes hősei – ifj. Teleki Sándor 1915-ös hadigondozási munkája naplója tükrében* (119-128). O histórii vojenskej starostlivosti počas prvej svetovej vojny ešte neexistuje ucelený obraz, avšak denníky, akým je aj denník grófa Alexandra Telekiho, predstavujú cenný prameň. Autorka štúdie sa zameriava na rok 1915. Opísané detaily činnosti Úradu pre podporu a umiestnenie invalidných vojakov (Rokkant Katonákat Gyámolító és Elhelyező Hivatal) a Výboru pre umiestnenie rekonvalescentných zranených (Lábadozó Sebesülteket Elhelyező Bizottság) poukazujú i na rôznorodé problémy a chaos, ktorým museli čeliť tieto charitatívne inštitúcie, ako aj vtedy ešte nevyvinutá vojenská starostlivosť. Autorka poukazuje na Telekiho kľúčovú rolu a zásluhy na poli vojenskej starostlivosti. – Adrienn Závoczki, *Egyesületek tevékenysége a két világháború között az olasz-magyar barátság jegyében* (129-136). O priateľský vzťah medzi Maďarskom a Talianskom v medzivojnovom období sa usilovali obidve strany. Okrem viacerých politických a finančných dohôd aj na poli voľného času a kultúry sa toto puto posilňovalo na mnohých príležitostiach. Rôzne priateľské krúžky a združenia organizovali kolektívne zájazdy, športové podujatia a predstavenia, ako napríklad Amici dell'Ungheria a Združenie Mateja Korvína. Autorka sa zmieňuje o objavení sa športu ako voľnočasovej aktivity v Rakúsko-Uhorsku a v Maďarsku. Zákonným článkom LIII z roku 1921 sa podpora športu v Maďarsku už stala úlohou štátu. Autorka predstavuje Športové združenie maďarsko-talianskej banky, a. s., a Ligu športových spolkov Maďarského peňažného ústavu. – András Kiss, „Nem hisszük, hogy a lakótelepi dolgozók csak sör, vagy egyéb ital fogyasztásában találnák meg szórakozásukat“. *Munkavégzés és szabadidő-kultúra a Csepel Autógyárban* (137-156). Štúdia poukazuje na pomery v Automobilke Csepel a skúma, ako trávili svoj voľný čas zamestnanci podniku. Ich voľnočasové aktivity sa nie vždy pozdávali vedeniu. Podnikom založené kultúrne stredisko malo zabezpečovať, aby sa ich voľnočasové aktivity odohrávali v usporiadaných pomeroch. Park Kéktó v Szigetszentmiklósi bol taktiež dejiskom súkromného života. Pri zábave zamestnancov zohrával veľkú rolu alkohol, čo však platilo aj pre vedenie automobilky.

Levéltári-kutatások – módszertan és gyakorlat: Dóra Czeferner, A New York-i Schwimmer Rózsa-hagyaték jelentősége (157-169). Autorka sa na základe výskumu rozsiahlej pozostalosti Rosiky (Rózsa) Schwimmerovej v New York Public Library snaží zodpovedať otázku, ako sa z vidieckej ženy stala popredná bojovníčka moderného maďarského feministického hnutia spreď roka 1918, prvá žena veľvyslankyňa na svete, tlačová tajomníčka International Woman Suffrage Alliance a kandidátka na Nobelovu cenu za mier. – Barbara Papp, *Kutatás a londoni Freud Museum Levéltárában* (171-178). Autorka si počas svojho štipendijného pobytu v Londýne dala za cieľ poodhaliť maďarské psychoanalytické dedičstvo, keďže psychoanalýzou sa zaoberalo veľa maďarských lekárov a analytikov. Jedným z nich bol aj Dr. Sándor Ferenczi, časť pozostalosti ktorého sa nachádza práve vo Freudovom múzeu v Londýne. Toto múzeum vzniklo prispôbením londýnskeho domu zakladateľa psychoanalýzy Sigmunda Freuda na tento účel. Hlavným profilom múzea je zachovať genius loci, napriek tomu je však prístupné aj pre bádateľov. Autorka v prílohe uvádza ňou prezreté materiály. – Noémi Bariczné Fenyő, *A Schwan-Bovier család nyomában* –

ötletek kezdő genealógusoknak (179-189). Autorka sa delí o svoje skúsenosti z genealogického výskumu svojich nemeckých predkov z územia Báčky. Informuje o svojom archívnom bádání, práci s internetovými databázami, taktiež o nemeckých matričných publikáciách, oral history a o výsledkoch svojho bádania. – Imre Makó, *Az első világháborús veszteségkutatás forrásai a területi levéltárakban* (191-205). Autor uvádza primárne zdroje a dobové opatrenia na výskum vojenských strát prvej svetovej vojny ako vojenská evidencia, úmrtné matriky vojakov, dokumenty o vyhlásení za mŕtveho, záznamy úmrtí, vojenská starostlivosť, evidencia vojnových hrobov, súpisy zomrelých hrdinov. – Zoltán Garadnai, *A Franciaország keleti politikájának történetére vonatkozó levéltári iratok kutatásának módszertani kérdései* (207-222). Pochopenie zahraničnej politiky Francúzska nie je ľahkou úlohou vzhľadom na jej zložitosť a rozmanitosť. Autor opisuje mechanizmus francúzskej diplomacie a charakteristiku archívnych prameňov prostredníctvom dokumentov z francúzskeho Národného archívu a Diplomatického archívu.

Műhely: Anikó Schmidt, A lepantói csata értékelése kortárs beszámolók alapján (223-239). Hlavnými prameňmi o bitke pri Lepante sú memorandá zúčastnených, korešpondencia a kroniky, avšak pramene uvádzajú len približné počty. I keď ohromujúce víťazstvo koalície kresťanských štátov nad moslimskými Osmanmi nemalo okázalé pokračovanie, bitka pri Lepante vošla do kresťanskej pamäti ako slávna udalosť. – Ágnes Deák, *Vonzások és taszítások – Dessewffy Emil konziliáriusi szerepben, 1859 – 1860* (241-259). Gróf Emil Dessewffy v lete 1859 vypracoval program reformy neoabsolutizmu na vytvorenie limitovanej konštitučnej imperiálnej štátnej štruktúry federatívneho typu. Panovníkom vydaný Októbrový diplom z roku 1860 sa vo viacerých zásadných bodoch odchyľoval od Dessewffyhó návrhu. Zachovaná korešpondencia odzrkadľuje politické motívy, ale aj povahové črty Dessewffyhó osobnosti. – Ágnes Ordasi, *A kiegyezés hatása Fiume társadalmi és politikai fejlődésére* (261-275). Štúdia načrtáva na príklade Rijeky sociálne, politické a mentalitu formujúce dôsledky rozvíjajúceho sa dualistického systému a uvádza príklady na lepšie pochopenie národnostných konfliktov, uplatňovania moci a civilných aspektov monarchie. – Lajos Gecsényi, *Dokumentumok Habsburg Ottó és a Magyar Nemzeti Bizottmány kapcsolatahoz (1948 – 1950)* (277-309). Najvýznamnejší predstavitelia Maďarského národného výboru Tibor Eckhardt a György Bakách-Bessenyei viedli korešpondenciu s Ottom von Habsburgom, ktorý venoval veľkú pozornosť maďarskej emigrantskej politike a podporoval jej snahy. Štúdia uvádza 16 dokumentov. – Szabolcs Nagy, *A Tanácsköztársaság Fejér megyei tisztségviselői ellen indított büntetőperek* (311-324). Po rozpade Maďarskej republiky rád nasledovalo trestné stíhanie bývalých účastníkov komúny pochádzajúcich z domáceho prostredia. V celom štáte sa rozpútalo množstvo súdnych procesov, výskum ktorých bol však doteraz zanedbaný. Autor analyzuje súdne procesy vo Fejérskej župe. – Gyula Kosztyó, *Mit vesztett Kárpátalja magyarsága a holokausztal? Egy minisztériumi állapotfelmérés elemzése (1939. augusztus)* (325-346). Represie proti Židom v Maďarsku sa v ekonomickej a sociálnej rovine začali vydaním tzv. druhého židovského zákona v roku 1939 a následnou revíziou priemyslu. Štúdia prezentuje na základe ministerských zisťovaní stavu priemyslu a obchodu v užskej, berežskej a marmarošskej administratívnej expozitúry dôležitý ekonomický podiel a prítomnosť židovstva v podkarpatskej maďarskej

ekonomike pred priemyselnou revíziou. – György Sági, *Nuspl János bácskai német plébános összefoglaló jelentése az 1944 utáni délvidéki megtorlásokról (Forrásközlés)* (347-367). Ide o publikovanie archívneho dokumentu – súhrnného hlásenia farára z Čelareva (Dunacséb) Jánosa Nuspla kaločskému a báčskému arcibiskupovi Józsefovi Grószovi o terore Titových prívržencov proti maďarským a nemeckým obyvateľstvom Dolnej zeme po roku 1944. – László Csendes, *Sztálinista tájkép a „génusz generalisszimusz“ nélkül. Kisebbségi és vallási csoportok üldözése a Román Népköztársaságban* (369-379). Autor sa zamerá na výskum reštrikcii menšinových práv, škodlivých opatrení, prenasledovania a degradácie menšinových cirkví a ich veriacich v Rumunskej ľudovej republike v (post)staliniskom období.

Mérleg: Eleonóra Kovács, *A Magyar Nemzeti Levéltár projektje a reformáció emlékévében* (381-394). Publikácia sumarizujúca projekt Maďarského národného archívu v pamätnom roku reformácie 2017: projekty na výskum prameňov, archívna pedagogika, výstavy, podujatia, prezentácie projektu, publikácie. – Adrienn Závocski, *Az Országos Levéltár óbudai épületének 20. évfordulójára* (395-400). K 20. výročiu starobudínskej budovy Krajinského archívu, ktorá bola slávnostne odovzdaná 28. februára 1997 a otvorená pre verejnosť na konci roka 1997. – Rita Magdolna Bernád, *A Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár gyűjtőközpontjai* (401-424). Medzi rokmi 2003 – 2016 sa vytvorilo 9 archívov pre arcidiecézny archív v Alba Iulia: kolektívny archív v Alba Iulia, Gherla (Szamosújvár), Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), Târgu Mureș (Marosvásárhely), Gheorgheni (Gyergyószentmiklós), Odorheiu Secuiesc (Székelyudvarhely), Gherla – arménskokatolícky archív, Cluj-Napoca (Kolozsvár) a Miercurea Ciuc (Csíkszereda). – Annamária Csiky, *Iratértékelési munka a magyar levéltári szakirodalomban* (425-439). Autorka predstavuje teoretický vývoj maďarského archívnictva od 30. rokov až po súčasnosť z hľadiska zadefinovania základných zásad pri hodnotení záznamov. Načrtáva a porovnáva názory Istvána Szabóa, Györgya Bánrévyho, Dénesa Jánossyho, Istvána Baraczkú, Károlya Vörösa, Jánosa Orta, Miklósa Schneidera, Jánosa Vargu, Gyulu Erdmanna, Lajosa Körmendyho a Anny Szegőfi predovšetkým na trvalú dokumentárnu hodnotu a jedinečnosť archívnych dokumentov a na vyradovanie. – *A tematikus történeti kutatások lehetőségei a Magyar Nemzeti Levéltárban – Műhelytanácskozás* (441-461). Maďarský národný archív 5. septembra 2017 v záujme koordinácie vedeckých výskumov uskutočnil workshopovú konferenciu pod názvom Források, nézőpontok, elemzések (Pramene, hľadiská, analýzy). Publikácia uverejňuje 9 diskusných príspevkov. – *Irodalom* (463-511). – *Díjazottak* (513). – *In memoriam* (515-518).

Anikó Bajuszová
Štátny archív v Košiciach

LEVÉLTÁRI SZEMLE. A Magyar Nemzeti Levéltár a Magyar Levéltárosok Egyesülete és a Magyar Levéltárak Vezetőinek Tanácsa folyóirata, 69. évfolyam, 2019, 1-2. szám.

Číslo 1. Prvý príspevok od autorky Krisztiny Arany *A levéltári hungarikakutatás helyzete, feladatai és lehetőségei a Magyar Nemzeti Levéltárban* (5-20) obsahuje poznatky k výskumu archívnych dokumentov, ktoré sa nachádzajú v zahraničí, ale vzťahujú sa na maďarské dejiny. V úvode príspevku autorka rozoberá otázku definície *hungarika*. Podľa spoločného usmernenia ministerstva kultúry a Maďarskej akadémie vied č. 205/1971 sú to historické dokumenty a pramene, ktoré sa viažu k územiu historického Maďarska a k jeho obyvateľom. V tomto širšom kontexte sú to aj dokumenty poukazujúce na kontakty s inými štátmi, ako i pramene, ktoré dokumentujú život Maďarov v zahraničí. Ďalšie riadky príspevku sa už venujú právnemu pozadiu projektu. Úlohou Maďarského národného archívu je zhromažďovať, evidovať a uchovávať archívne dokumenty týkajúce sa maďarských dejín. V rámci Maďarského národného archívu vznikla v roku 2015 pracovná skupina *Hungarika*, ktorej cieľom je podnietiť vznik ďalších regionálnych pracovných skupín. Autorka dodáva, že najdôležitejšou úlohou bude koordinovať úlohy pracovných skupín s nadviazaním odborných spoluprác. Pri projekte nadviazali archívári viaceru kontaktov so zahraničnými kolegami – ako príklad autorka uvádza chorvátsko-maďarskú, rusko-maďarskú, rakúsko-maďarskú spoluprácu a mnoho ďalších. V budúcnosti bude dôležité vytvoriť spoločnú platformu, napríklad internetovú stránku. V rámci projektu sa archívne dokumenty získavajú ako originály alebo ako digitálne kópie.

V rubrike *Forrás és érték* (Pramene a hodnoty) Gyöngyi Berényiné Kovács v príspevku *A nemességkutatás forrásainak feltárása a Pest Megyei Levéltárban 1901–1967* (21-34) píše o možnostiach výskumu dejín šľachtických rodov. Príspevok uvádza viaceré dostupné súpisy, zbierky a publikácie, ktoré môžu byť pre bádateľa užitočné. Spomína sa v ňom tiež niekoľko významných osobností, ktoré prispeli k pokrokom vo výskume šľachtických rodov, ako József Gerő, Sándor Kőszeghi, Domonkos Kosáry a Péter Balázs a ich práce.

V rubrike *Műhelymunkák* (Práce z odborných dielní) autor György Laczlavik v príspevku *A Károlyi Kutatócsoport a Magyar Nemzeti Levéltárban* (35-38) informuje o činnosti výskumnej skupiny *Károlyi Kutatócsoport*. Výskumný tím vznikol v roku 2017 v rámci konferencie vo Fehérvárcsurgó. Vedúcim výskumného tímu je György Laczlavik, ďalšími členmi sú odborníci z radov historikov, archívárov, ale aj mladí bádatelia. Členkou zoskupenia je i bývalá vedúca pracoviska Archív Šaľa kolegyňa PhDr. Veronika Nováková, PhD. Od roku 2016, keď sa na konferencii v Nyíregyháze zrodila myšlienka spraviť sériu podujatí, sa úspešne každoročne organizuje konferencia, ktorá sa venuje dejinám rodu Károlyiovcov. Výskumný tím si aktuálne za cieľ stanovil vytvoriť internetovú stránku.

Sára Kohút a György Laczlavik v príspevku *A scopeArchív öt éve a Magyar Nemzeti Levéltárban* (39-60) hodnotia projekt elektronického archívu, konkrétne systém *scopeArchív*. Príspevok sa bližšie venuje otázkam samotného systému a jeho využitiu v praxi. Systém *scopeArchív* je medzinárodne uznávaný, využíva sa vo via-

cerých štátoch Európskej únie. V príspevku autori hodnotia administratívne a operaívne ťažkosti systému. Systém bol zavedený v roku 2013, následne sa začali školenia o používaní systému. V závere príspevku sa nachádza konštatovanie, podľa ktorého sa logika systému líši od zaužívaných zvykov maďarských archívov. Autori ako príklad odlišnosti uvádzajú používanie nových pojmov (opis jednotky) a potrebu nového prístupu (evidencia na základe databáz). Príspevok ďalej uvádza, že údaje v tomto systéme priamo nekorešponujú s každodennou prácou maďarských archívov, preto je potrebné systém neustále aktualizovať na základe odborných a praktických skúseností.

V rubrike *Kilátó* (Rozhľadňa) autor István H. Német v príspevku *A városi reformáció kezdetei: Egy tematikus hungarika körút eredményei és tanulságai* (61-75) píše o získaných skúsenostiach počas zahraničnej výskumnej cesty. Úvod príspevku rozoberá otázku reformácie ako mestského javu. V slovenských archívoch sa autor príspevku sústredil na evanjelické zbierky a archívne dokumenty slobodných kráľovských miest. Článok uvádza, že z časti archívnych dokumentov sa podarilo vyhotoviť digitálne kópie. Na Slovensku navštívil autor mestá Košice, Bardejov, Prešov, Levoču, Kremnicu, Trenčín, Skalicu, Bratislavu a Trnavu. V závere príspevku je poďakovanie adresované slovenským archivárom s prianím ďalšej úspešnej spolupráce.

Éva Sz. Simon v príspevku *A törökországi hungarikakutatások aktuális helyzete* (76-82) opisuje skúsenosti získané v zahraničných inštitúciách. Autorka sa v rámci projektu v rokoch 2014 – 2018 podieľala na výskume a evidencii archívnych dokumentov vzťahujúcich sa na maďarské územie z obdobia osmanskej vlády. Keďže centrum finančnej správy v Budíne vyhorelo, mnohé archívne dokumenty boli zničené, respektíve sa zachovali len čiastočne. Viacero dokumentov sa nachádza v archívoch v zahraničí. V príspevku sa spomína Osmanský archív Štátneho archívu v Turecku (*Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi*), v rámci ktorého nabralo v posledných rokoch triedenie a digitalizácia dokumentov obrovské tempo. Samotný archív vie prijať naraz 350 bádateľov, bádateľňa v plnej miere spĺňa požiadavky doby. Príspevok opisuje možnosti výskumu v Turecku. V záujme ochrany sa podarilo získať digitálne kópie dôležitých archívnych dokumentov.

Bálint Ternovác z v príspevku *Levéltári kutatás Dubrovnikban (Raguzában) Tapasztalatok a középkori Észak – Balkánra vonatkozó legjelentősebb iratanyagot őrző levéltárról* (s. 83-86) uvádza získané skúsenosti z výskumnej cesty, ktorá sa uskutočnila v roku 2018. Cieľom výskumu bolo štúdium stredovekej cirkevnej histórie a kontaktov Bosny s Ragusou (dnešným Dubrovníkom). V úvode príspevku autor uvádza stručné dejiny Ragusy. V ďalšej časti príspevku sa už konkrétne venuje skúsenostiam a možnostiam výskumu v Štátnom archíve v Dubrovniku (Državni Arhiv u Dubrovniku). Príspevok podáva podrobný opis samotnej budovy archívu, ktorej vznik sa datuje do 16. storočia. Ďalšia časť príspevku sa zameriava na podmienky prístupu k archívnym dokumentom. Ako negatívum sa spomína internetová stránka archívu, ktorá je prístupná iba v chorvátčine. Podľa autora môže táto skutočnosť spôsobiť ťažkosti, na druhej strane však autor pozitívne hodnotí profesionálny prístup zamestnancov a celkovo príjemnú atmosféru archívu.

V rubrike *Mérleg* (Váhy) autor József Ö. Kovács v príspevku *Az ÁVH Somogy megyei osztályának hangulata és helyzetjelentése (A községek feltérképezése) Forrásközlés* (87-90) prináša informácie o archívnych dokumentoch obcí, ktoré vznikli po druhej svetovej vojne v regióne Šomodskej župy. Dokumenty obsahujú správy o 61 obciach a 2 samotách. V príspevku autor uvádza potrebu porozumieť „jazyku“ štátnych dokumentov, ktoré vznikli v čase komunistickej diktatúry. Archívne dokumenty obsahujú štatistické informácie a poskytujú cenné informácie o živote jednotlivých obcí, družstiev, škôl a miestnych farností.

László Brigovác v príspevku „*A mi reformata szent ekklesiánk...*“ *Református hétköznapiak bihar vármegyében (1689 – 1849) szemelvénygyűjtemény* (91-94) opisuje zbierku prameňov, ktorá čitateľovi ponúka exkurziu po 160 rokoch reformácie v Biharskej župe. Publikácia o reformácii v Biharskej župe vznikla prostredníctvom Tamása Szálkaia zo Župného archívu Hajdú-Bihar Maďarského národného archívu. Príspevok čitateľovi v krátkosti predstavuje desať kapitol publikácie.

V rubrike *Hírek* (Správy) *A magyarországi levéltárak kiadványainak 2018. évi bibliográfiája* (95-102) je podrobný zoznam publikácií a periodík vydaných maďarskými archívami v roku 2018.

V rubrike *In memoriam* je spomienka na Dr. Lászlóa Kredicsa (1932 – 2018), ktorý pôsobil v Biskupskom archíve vo Vespréme, v Župnom archíve vo Vespréme a od roku 2002 ako vedúci Arcibiskupskej knižnice vo Vespréme.

Číslo 2. Prvý príspevok *Beszámoló a Levéltári Szakfelügyelet 2018. évi munkájáról és ellenőrzési tapasztalatairól* (5-19) od autora Gergőa Bendegúza Cseha obsahuje súhrn získaných skúseností z činnosti odbornej komisie za rok 2018. Ministerstvo ľudských zdrojov (EMMI) kontroluje odbornú činnosť verejných a súkromných archívov podľa zákona č. LXVI z roku 1995 prostredníctvom Odbornej archívnej komisie. Činnosť Odbornej archívnej komisie reguluje vyhláška č. 7/2002 (II.27.) NKÖM. Odborná komisia pozostáva z vedúceho a ďalších 11 členov. Komisia si na kontrolu vybrala 46 verejných archívov a 13 súkromných archívov. Komisia kontroluje verejnosti prístupné archívy zo súkromnej sféry najmenej raz za tri roky. V rámci kontroly archívov patriacich do verejnej sféry odborná komisia posudzovala podmienky uloženia archívnych dokumentov a rozsah prevzatých archívnych dokumentov. Kontrola sa zamerala aj na schvaľovanie registratúrnych plánov a vyradovacie konanie. Príspevok uvádza, že sa evidencia pôvodcov registratúry vedie v elektronickom systéme scopeArchív. V rámci kontrol sa zistili v mnohých prípadoch personálne problémy. Závery odbornej komisie poukázali v istých prípadoch aj na problém súčinnosti súkromných archívov. Správa odbornej komisie obsahuje údaje o depotoch, počas kontrol sa posudzovali klimatické podmienky uloženia archívnych dokumentov. Predmetom kontroly bolo i zabezpečenie depotov. Odborná komisia sledovala tiež rozsah digitalizácie vo verejných archívoch, ako aj možnosť online prístupu k archívnym dokumentom v súkromných archívoch. Zo záverov odbornej archívnej komisie vyplýva, že polovica kontrolovaných verejných archívov používa elektronický systém, ktorý spĺňa požiadavky kladené zákonom. V rámci kontrol archívov patriacich do siete verejných archívov komisia zistila, že sa za kontrolované obdobie schválilo 460 registratúrnych plánov. Verejné archívy v roku 2018 prevzali do svojich

depotov 511 bm archívnych dokumentov, ktoré boli v súkromnom vlastníctve. Závery odbornej archívnej komisie poukázali na skutočnosť, že ani jeden z kontrolovaných súkromných archívov nedisponuje klimatizovanými depotmi. Ďalej sa uvádza, že súkromné archívy nemajú priestory na reštaurovanie dokumentov. Vyradovanie registratúrnych záznamov sa za päť rokov udialo iba vo dvoch súkromných archívoch. Správa odbornej komisie tiež uvádza, že kontrolované súkromné archívy nedisponujú elektronickými archívnymi dokumentmi.

V príspevku *Tömeges digitalizálás az egyházi levéltárakban – megfigyelés egy kérdőíves felmérés alapján* (s. 20-31) autor Andor Lakatos na základe získaných skúseností píše o digitalizácii v cirkevných archívoch. Zo zhromaždených údajov dospel k záveru, že istá forma digitalizácie funguje približne v polovici cirkevných archívov. S digitalizáciou začali cirkevné archívy v roku 2009. Digitalizáciu archívnych dokumentov zabezpečujú archívy sčasti z vlastných zdrojov, ako aj za pomoci vonkajších faktorov. Cieľom digitalizácie je ochrana archívnych dokumentov, zjednotenie a zlepšenie výskumnej a bádateľskej činnosti, ako aj jednoduchšia spolupráca medzi inštitúciami.

Autor Csaba Györgyi v príspevku *Őrszemek, regösök, garabonciások: az Őrszemcsapatok és az Úttörőegyüttes* (32-52) opisuje mládežnícke organizácie v Maďarsku v období socializmu. Vedúcimi osobnosťami života mládeže boli Ede Záhonyi a István Váradi. Autor vychádza predovšetkým z archívnych dokumentov nachádzajúcich sa v Archíve hlavného mesta Budapešť. Príspevok sa zaoberá formovaním mládežníckych organizácií a aj vplyvom dobovej ideológie na ich fungovanie.

V úvode rubriky *Műhelymunkák* (Práce z odborných dielní) je zverejnená práca *Toposok béklyójában: a levéltáros alakja regényekben és filmekben* (52-72) od autora Csabu Katonu, ktorý na príklade literárnych diel a kinematografie opisuje rôzne zobrazenia archivára.

V príspevku *Köztünk élő emlékezők – az oral history helye, lehetőségei a levéltárban* (73-77) autor József Kis píše o získaných skúsenostiach archivárov Župného archívu Boršod-Abov-Zemplín Maďarského národného archívu. Pracovníci archívu oslovili starších obyvateľov Miškovca a okolia s cieľom natočiť dokumentárne filmy, v rámci ktorých by odzneli dejiny regiónu prostredníctvom životných skúseností pamätníkov.

V rubrike *Kilátó* (Rozhľadňa) autorka Rapali Vivien v príspevku *Levéltári kutatás az USA-ban* (78-83) píše o získaných skúsenostiach z dvojmesačnej výskumnej cesty po Spojených štátoch amerických. Počas cesty sa autorka zamerala na odbornú literatúru v New York Public Library a archívne dokumenty univerzitných archívov. Cieľom bolo získať digitálne kópie archívnych dokumentov vzťahujúcich sa na osobnosti, ktoré pochádzali z územia Maďarska, ale pôsobili v USA. V príspevku sa píše, že sa prostredníctvom výskumnej cesty vytvorí databáza, ktorá bude obsahovať údaje o maďarských odborníkoch pôsobiach v USA v období rokov 1918 – 1956. Článok prináša užitočné informácie o možnostiach štúdia v amerických archívoch i knižniciach.

Rubrika *Mérleg* (Váhy) obsahuje článok „*A kegyes Isten kedveréséből...*“ *Szluha János Nepomuk S.J. braziliai misszionárius levelei* (84-86), ktorý opisuje jezuitské misie sv. Jána Nepomuckého. Článok sa zaoberá jeho misiou v Latinskej Amerike,

konkrétne jeho pôsobením v Brazílii. Vznikol na základe druhopisov listov sv. Jána Nepomuckého.

Príspevok „*Ez a sugárzás nem ismer határokat*“: *Dokumentumok a csernobili katasztrófa magyarországi következményeiről* (87-88) od autora Pétera Kisa uvádza pramene k nešťastiu atómovej elektrárne v Černobyle v roku 1986. Z archívnych dokumentov Maďarského národného archívu a Archívu národno-bezpečnostných služieb na počesť 30. výročia tragédie vyšli poznatky v tlači. Úvod publikácie hovorí o samotnej tragédii a pokračuje jedenástimi kapitolami. Použité archívne dokumenty obsahujú cenné informácie o postoji maďarských štátnych orgánov, ako aj o postupe štátu v súvislosti s informovaním verejnosti o udalosti. Publikácia je doplnená fotografiami Mihály Váradího z roku 2011.

Rubrika *Hírek* (Správy) *Krónika – válogatás a levéltári élet híreiből* (89-97) prináša prehľad podujatí organizovaných archívami.

Ďalší príspevok rubriky od autorky Németh Ágnes *Az Év Levéltári Kiadványa 2018* (98-101) obsahuje prehľad ocenených archívnych prác za rok 2018.

V rubrike *In memoriam* je spomienka na Dr. Istvána Simona (1960 – 2019), hlavného archívára Maďarského krajinárskeho archívu (súčasť Maďarského národného archívu) a spomienka na Annu Szegőfi (1945 – 2019), ktorej posledným pracovným pôsobiskom bol Archív hlavného mesta Budapešť.

Kludia Bugyinszká
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Šaľa

OTEČESTVENNYJE ARCHIVY. Moskva 2019, No. 1-3.

Tento vedecký časopis vychádza raz za dva mesiace od roku 1923. Má svoje stabilné rubriky: *Články a správy* (v tejto rubrike sú predstavené archívy z rôznych oblastí Ruskej federácie), *Publikované dokumenty*, *Kritika a bibliografia*, *Informácia a kronika* (venuje sa informáciám o konferenciách, výstavách, prezentuje jubilatov archívárov).

Číslo 1. V prvom príspevku A. G. Rumjancev opisuje históriu budovania mestského archívu na ochranu dokumentov orgánov mestskej správy v Petrohrade. Na začiatku 20. storočia archív sídlil v troch budovách. V roku 1904 sa začalo prvýkrát hovoriť o stavbe účelovej budovy archívu. V roku 1914 bol položený základný kameň a o rok neskôr bol archív postavený (6-16).

B. V. Burangulov sa venuje vývoju Štátneho archívu v Orenburskej oblasti v rokoch 1925 – 1928. Vyzdvihuje prácu archívárov jednotlivcov, ktorí sa zaslúžili o rozvoj archívu a o záchranu archívneho dedičstva Orenburskej oblasti (17-24).

V. J. Afiani podáva analýzu publikovania, vývoj archeografie ako vedeckej disciplíny s poukazaním na dosiahnuté výsledky, ale poukazuje aj na nevyriešené otázky vývoja v tejto oblasti. Štúdia sleduje vplyv informačných technológií na jej vývoj. Elektronická forma publikácií dáva väčší priestor na realizáciu. Autor nie je

obmedzený takými faktormi ako napríklad rozsah, ako v prípade vydania edície v papierovej podobe (25-30).

Od roku 2004 začali vychádzať edície dokumentov o histórii vzniku a vývoja obranného priemyslu v Rusku a ZSSR (1900 – 1963). Doteraz vyšli štyri časti. Idea tejto témy sa zrodila v Ruskom štátnom archíve ekonomiky. Na zostavovaní tejto rozsiahlej publikácie sa podieľali mnohé ruské archívy. Impulzom sa stalo odkrytie archívnych dokumentov venovaných tejto téme (autor T. V. Sorokina, 31-42).

Štúdia *Publikačná činnosť Ruského štátneho vojenskohistorického archívu v rokoch 2013 – 2018* poukazuje na bohatú publikačnú činnosť tejto inštitúcie. V tomto období si Rusko pripomínalo rôzne výročia, ktorým venovali pozornosť: 160. výročie krymskej vojny, 110. výročie ukončenia rusko-japonskej vojny, 100. výročie prvej svetovej vojny a rad ďalších udalostí vojenského charakteru. Aby bola publikačná činnosť na vysokej úrovni, je potrebné vychovávať kvalifikovaných špecialistov. V roku 2015 absolvovali kurz na tému praktické otázky na prípravu publikovania archívnych dokumentov v štátnych archívoch (autor S. A. Charitonov, 43-47).

Inštitút histórie, jazyka a literatúry Ufimského federálneho výskumného centra Ruskej akadémie vied uchováva viac ako 3 500 rukopisov, 2 500 starých tlačených kníh a 60 genealogických výskumov. Inštitút rozvíja bohatú publikačnú činnosť o historickom vývoji Baškirska (autor Š. N. Isjangulov, 48-53).

Aj S. S. Mirzojan sa venuje v štúdiu bohatej publikačnej činnosti archivárov Národného archívu Arménska. V priebehu rokov 2013 – 2018 vyšlo viac ako 20 zborníkov. Umožnila to digitalizácia archívnych dokumentov, ktorá začala v roku 2004, pričom skenovanie prebiehalo na dve zmeny. Tvorcovia sa zamerali na témy: prvá Arménska republika, dejiny arménskej apoštolskej cirkvi, 100. výročie genocídy Arménov, biografický slovník arménskych dôstojníkov a iné (54-57).

E. A. Romanova sa venuje téme archívnych dokumentov na internete a s tým súvisiacou otázkou autorského práva, ktorou sa musí zaoberať súčasné ruské zákonodarstvo (58-64).

V nasledujúcej štúdiu A. V. Grigorjev, A. V. Karpov a O. V. Karpova predstavili výsledky monitorovania prístupu informačných prostriedkov v jednotlivých národných republikách Privolžského federálneho okruhu. Analyzujú situáciu zabezpečenia archívov webovými stránkami (65-71).

V Rusku sú vytvorené a rozvíjajú sa: medzirezortný elektronický obeh dokumentov, systém medzirezortnej súčinnosti, štátne programy, ako napríklad *Informačná spoločnosť*, *Digitálna ekonomika Ruskej federácie*. Autorka A. M. Lobanová rozoberá skúsenosti iných krajín pri zabezpečovaní súčinnosti informačných systémov pre potreby štátnej správy, podnikateľov a občanov (72-80).

Štúdia L. I. Vasiljeva analyzuje možnosti bádania v archívnych dokumentov na tému timurovské hnutie v regióne Čuvašskej republiky. Timurovské hnutie bolo súčasťou pionierskej organizácie v bývalom ZSSR, vzniklo v roku 1940 v období druhej svetovej vojny (Veľkej vlasteneckej vojny) a úlohou timurovcov bolo pomáhať rodinám vojakov, starým ľuďom (známe je dielo A. P. Gajdara *Timur a jeho družina*, ktoré bolo aj sfilmované) (81-86). L. I. Černojarova, pracovníčka Mestského archívu mesta Bratsk (Irkutská oblasť), predstavila jeho činnosť. Archív vznikol v polovici 30. rokov 20. storočia a v súčasnosti spravuje 347 archívnych fondov (87-95).

V rubrike *Publikované dokumenty* sú predstavené archívne dokumenty venované dobročinnosti bratov Varguninových, ktorí podnikali v oblasti papierenského priemyslu (roky 1873 – 1908). Z dokumentov je jasné, že sa venovali vzdelávaniu zamestnancov. Dokumenty spravuje Centrálny štátny historický archív v Petrohrade.

V rubrike *Kritika a bibliografia* sú predstavené tri zborníky s témami: história orgánov Ministerstva vnútra v Tomskej oblasti, história Komsomolu a spomienky lekára chirurga S. A. Nikonova z obdobia revolúcie (107-117).

Číslo 2. V úvode riaditeľ Rosarchiva (pendant slovenského odboru archívov a registratúr) A. N. Artizov rozoberá výsledky činnosti archívov za rok 2018 a prezentuje úlohy na rok 2019. Koncepcia rozvoja archívnictva v Rusku obsahuje tieto základné témy: organizácia zabezpečenia ochrany archívnych dokumentov Ruskej federácie, sprístupnenie archívnych dokumentov verejnosti, medzinárodná spolupráca v oblasti archívnictva, zavádzanie informačných technológií a finančné, vedecko-metodické a personálne zabezpečenie federálnych archívov (3-11).

Karelsko-fínska sovietska socialistická republika vznikla (ako súčasť ZSSR) v roku 1940 (do roku 1956), keď bola v sovietsko-fínskej vojne časť územia Fínska pripojená k ZSSR (ku Karelskej republike) a v rámci toho aj mesto Vyborg. V tomto meste bola vytvorená pobočka centrálnej archívnej správy republiky a začala sa práca na usporadúvaní dokumentov zanechaných Fínmi. V období druhej svetovej vojny došlo v Rusku v rôznych oblastiach k rozsiahlemu zničeniu archívnych dokumentov, ale v tejto oblasti sa podarilo archívne dokumenty evakuovať a prevažnú časť zachrániť (autor M. A. Zmejevskaja, 12-17).

Nebývalý záujem verejnosti o archívne dokumenty viedli Rosarchiv už v 90. rokoch k snahe o sprístupnenie informácií o zložení a obsahu archívnych fondov. Nové informačné technológie umožnili v elektronickom formáte archivárom zostavovať katalógy a sprievodcov archívnych fondov (kol. autorov, 18-25).

M. A. Chramcovskaja predstavuje výsledky expertnej pracovnej skupiny, ktorá sa zaoberá vytváraním právnych podmienok na formovanie elektronického obehu dokumentov s občanmi a spracováva odporúčania na zmeny federálnych zákonov v oblasti práce s elektronickými dokumentmi (26-34).

Stať S. A. Glotovej poukazuje na výsledky experimentu Ministerstva práce Ruskej federácie v problematike prechodu personálnej agendy z listinnej podoby na elektronickú. Do projektu bolo v roku 2018 zapojených 13 inštitúcií. Výsledkom bolo odstránenie zistených problémov. Prechod personálnej agendy do plne elektronickej podoby bude znamenať riešiť množstvo právnych a technologických problémov (35-39).

Skúsenostiam s ochranou elektronických archívnych dokumentov v archívoch Bieloruska sa venuje V. L. Nosevič, riaditeľ Bieloruského vedecko-výskumného centra elektronickej dokumentácie v Minsku. Prezentuje právne riešenia na prípravu a príjem elektronických dokumentov do ochrany štátu (40-44).

Švédská spoločnosť pre nakladanie s jadrovým palivom a odpadom (Svensk Kärnbränslehantering Aktiebolag) vznikla v roku 1972 ako orgán na spoluprácu troch atómových elektrární. V súčasnosti, keď sa vo Švédsku ukončila výroba jadrovej energie, sa zmenila úloha organizácie na ochranu krajiny pred jadrovým odpadom.

Aby sa tieto informácie zachovali, vznikol už v roku 1973 pri spoločnosti archív, ktorý sa po roku 2000 pretransformoval na digitálny archív, ktorého úlohou je zachovať dokumenty v elektronickej podobe. Po ukončení činnosti spoločnosti prevzal ochranu dokumentov Národný archív Švédska (autor A. Pettersson, 45-48).

I. R. Salich prezentuje výsledky pramenného výskumu 440 arabsky písaných rukopisov z 15. – 19. storočia, ktoré sú uložené v Národnej knižnici Baškirskej republiky Achmed-Zaki-Validu a vo Vedeckej knižnici ufimského federálneho výskumného centra Ruskej akadémie vied (48-54).

Jedným z ruských rezidentov v zahraničí bol v rokoch 1658 – 1663 John Hebdon (pôvodom Angličan). K. S. Chudim na základe zachovaných dokumentov v ruských archívoch venuje pozornosť aj zachovaným odtlačkom pečatí na listinách Hebdona, ktorý v mladosti prežil určité obdobie v Rusku a výborne ovládal ruštinu (55-63).

Mesto Bereznik leží v Permskom kraji. Mestský archív v tomto meste vznikol v roku 1956. V roku 1958 spravoval 14 archívnych fondov a 8 841 jednotlivín, v roku 2019 už je to 190 fondov a 73 495 jednotlivín. Archív má v súčasnosti 9 pracovníkov. Od roku 2011 sa najviac využívané fondy digitalizujú. Ich materiálno-technické zabezpečenie závisí od financovania z krajského rozpočtu (autor S. J. Bronnikova, 64-72).

V rubrike *Publikované dokumenty* sú predstavené dva súbory dokumentov. Prvé roky po revolúcii v roku 1917 v Rusku začali múzeá, knižnice a Ruská akadémia vied zachraňovať dokumentárne dedičstvo spisovateľov, umelcov a hudobných skladateľov. V roku 1922 sa v meste Simbirsk (od roku 1924 Uljanovsk) našla korešpondencia známeho ruského spisovateľa I. S. Turgeneva s literárnym kritikom P. V. Annenkovom. V roku 1929 ju spravoval Centrarchiv. V súčasnosti sa nachádza v Ruskom štátnom archíve literatúry ako Fond P. V. Annenkova. Druhý dokument sa venuje spomienkam S. L. Matvejovovej na V. D. Bovanenkova, ktorý bol objaviteľom ropy na západe Sibíri na polostrove Jamal (76-112).

V rámci rubriky *Kritika a bibliografia* sa prezentujú tri zborníky a dve knihy. Zborník dokumentov z obdobia revolúcie v Rusku v roku 1917, ktorého zostavovateľom je známy ufimský historik G. V. Mordvincev, je zdrojom informácií nielen pre študentov, ale aj profesionálnych historikov. Za zmienku stojí poukázať na spoluprácu ruských a bieloruských historikov a archivárov na zostavení zborníka o vývoji poľnohospodárstva v Bielorusku v rokoch 1943 – 1945. V ďalšom zborníku zostavovateľ V. G. Buchert predstavil korešpondenciu významného akademika histórie N. M. Družinina a jeho manželky s inými významnými historikmi (113-128).

Číslo 3. V roku 1934, keď sa administratívne osamostatnila Čel'abinská oblasť od Uralskej oblasti, sa začína história Čel'abinskej oblastnej archívnej správy. Proces osamostatnenia archívnej správy v tejto oblasti bol ukončený vo februári 1939. V tomto období bolo nevyhnutné riešiť mnohé problémy, ako napríklad personálne obsadenie archívov kvalifikovanými pracovníkmi. V roku 1935 nikto z pracovníkov nemal ani len stredoškolské vzdelanie (autor B. V. Burangulov, 3-11).

V. M. Osin sa venuje procesu informatizácie municipálnych archívov Moskovskej oblasti (v tejto oblasti je najviac archívov). Tento proces sa realizuje podľa štátneho programu *Digitálne Podmoskovie* a podprogramu *Rozvoj archívnictva*. V mnohých

archívov sú vytvorené desiatky tematických databáz. Napríklad k 1. januáru 2019 má Bogorodskij municipálny archív 37 databáz (475 462 zápisov) (12-16).

Aj ďalšia štúdia analyzuje digitalizáciu municipálnych archívov, a to v Rostovskej oblasti, a ich začlenenie do informačného systému *Donské archívy* – vytvorenie jednotného virtuálneho archívu Rostovskej oblasti (autor V. E. Zacharov, O. A. Litvinenko, 17-22).

Tatárska republika ako jedna z prvých federatívnych republík realizovala elektronickú súčinnosť archívov republiky s Dôchodkovým fondom Tatárskej republiky v oblasti výmeny dokumentov sociálno-právneho charakteru (ide o potvrdenia o odpracovaných rokoch a mzdách) informačným programom VIPNet zabezpečeným digitálnym elektronickým podpisom. Výsledky tohto pilotného projektu iniciovali potrebu vniesť ich do federálnych zákonov (autori E. J. Vafin, I. G. Strelkova, 23-26).

Proces digitalizácie prebieha aj v archíve Moskovskej prírodovedeckej spoločnosti, ktorá vznikla už v roku 1805 a pôsobí pri Moskovskej štátnej univerzite M. V. Lomonosova. Výsledkom digitalizácie je databáza kartotéky, fotografií a korešpondencie členov spoločnosti od jej vzniku (autor M. V. Leonov, 27-33).

A. J. Volodin vo svojom príspevku pomenúva celý rad databáz, obsahujúcich dynamické znalosti v oblasti sociálno-ekonomickej histórie. Poukazuje na históriu ich formovania sa a na nevyhnutnosť vysokokvalitnej anotácie a zdokumentovania dát v archíve (34-41).

Všeruská spoločnosť ochrany historických pamiatok a kultúry je dobrovoľnícka organizácia, ktorá sa zaoberá ochranou historických pamiatok, vznikla v roku 1965. Po celej krajine vznikli oddelenia tejto inštitúcie (krajské, oblastné, mestské – napr. Moskovské mestské oddelenie). Jej základnými úlohami sú záchrana pamiatok, osveta a formovanie šetrného vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu. Dokumenty tejto inštitúcie sú uložené v Štátnom archíve Ruskej federálnej republiky. N. I. Gorlov analyzuje zloženie archívneho fondu tejto inštitúcie (42-48).

V tomto čísle sú predstavené dva archívy. V meste Glazov (Udmurtská republika) pôsobí archívny úrad Administrácie mesta Glazov – jeden z najväčších municipálnych archívov Udmurtska. Sedem pracovníkov spravuje 500 archívnych fondov a jednou z ich úloh je digitalizácia archívnych dokumentov. História municipálneho archívu v Nižneudinsku (Irkutská oblasť) začala v roku 1935. Päť pracovníkov spravuje 228 archívnych fondov (49-64).

V rozhovore k 20. výročiu vytvorenia archívu sa riaditeľ Jednotného štátneho archívu Čelabinskej oblasti I. I. Višenev venuje organizačným zmenám siete archívov v danej oblasti a úlohám, prípadne problémom a perspektívam (65-72).

V rubrike *Publikované dokumenty* časopis prináša spomienky dvoch archivárov. L. I. Buslova odpracovala 50 rokov v Ruskom štátnom archíve vojenskej námornej flotily. Opisuje svoju profesijnú kariéru archivárky od prvého dňa nástupu do práce, keď začínala triedením a škatuľovaním archívnych dokumentov až po prípravu dokumentov na mikrofilmovanie. N. B. Volkova je súčasťou archívu už 45 rokov a z toho 38 rokov vo funkcii riaditeľky Ruského štátneho archívu literatúry a umenia (73-104).

V rubrike *Kritika a bibliografia* zaujme recenzia knihy zostavenej pracovníkmi Ruského štátneho archívu literatúry a umenia pod názvom *I. S. Turgenev i jeho sovremennicy*. Autori sa zamerali na okruh žien v živote spisovateľa: matka, dcéra, vnučka, spisovateľky, francúzska speváčka Pauline Viardot, ktorú považoval za celoživotnú lásku. Kniha bola vydaná pri príležitosti 200. výročia narodenia spisovateľa (105-113).

Rubrika *Informácia a kronika* prezentuje konferencie a výstavy organizované archívmi.

Mária Novosádová
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Humenné

SBORNÍK ARCHIVNÍCH PRACÍ. Praha : Odbor archivní správy Ministerstva vnitra ČR, 2019, roč. LXIX, č. 1.

Od roku 2018 vychádzajú ako súčasť tohto periodika supplementa, ktoré obsahujú metodiky pre usporadúvanie archívnych fondov a zbierok a ďalšie metodické materiály vydávané odborom archívnej správy a spisovej služby Ministerstva vnútra Českej republiky. Supplementum 1/2019, ročník LXIX prináša na 22 stranách metodu na archívne spracovanie fondov typu „národný výbor“. Autorom je Antonín Barcuch a kolektív. Samotný Sborník archivních prací vo svojej prvej rubrike čitateľom prináša tri odborné štúdie, v druhej časti predstavuje archívne dokumenty a záverečná časť je venovaná recenziám.

Šimšová, Barbora, *Šifrovaná korespondence v písemnostech kanceláře Matyáše Gallase (7-86)*.

Autorka sa predkladanou štúdiou rozhodla zaplniť chýbajúce miesto v českej odbornej literatúre v oblasti klasickej kryptografie. Podrobila hlbšiemu skúmaniu šifrovanú korespondenciu vojenskej kancelárie Mateja Gallasa, ktorá je súčasťou fondu *Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů, Frýdlant*, uloženého v Štátnom oblastnom archíve v Litoměřiciach, pobočka Děčín-Podmokly. Stanovila si za cieľ opísať súbor šifrovaných dokumentov a kľúčov Gallasovej vojenskej kancelárie pomocou vhodne vybraných ukážok tak, aby bola pokrytá celá doba existencie kancelárie a súčasne čo najširší okruh korespondentov. V úvode sa venuje rozboru prameňa a príslušnej odbornej literatúry o histórii šifrovania. Uvádza aj základnú terminológiu s popisom šifier a šifrovacích kľúčov. Štúdia v samostatnej kapitole načrtáva osobnosť cisárskeho generála Mateja Gallasa (1588 – 1647) a jeho úlohy v tridsaťročnej vojne. Nosnou časťou práce je štvrtá kapitola, v ktorej autorka už konkrétne rozoberá šifrovanú korespondenciu Gallasovej vojenskej kancelárie. Rozbor je urobený na základe nasledujúcich štyroch otázok: Aké je percentuálne zastúpenie šifrovanej korespondencie v rámci celej vojenskej kancelárie? S ktorými adresátmi používal

Matej Gallas v korešpondencii tajné písmo? Aké typy šifrier jednotliví adresáti používali? Používali stále rovnakú šifru, alebo ju v priebehu rokov menili? Samozrejme, okrem uvedených otázok autorka reflektuje aj na obsah zašifrovaných listov a prístavuje sa i pri téme zachytávania šifrovaných listov nepriateľom a s tým súvisiacu bezpečnosť použitej šifry. V závere štúdie nájdeme súhrn zistených poznatkov a tiež pokus o ich porovnanie s inými dostupnými prácami z oblasti novovekých šifrier. Samotnú štúdiu dopĺňajú tri prílohy. V prvej prílohe je uvedený súpis šifrovaných písomnosti Gallasovej vojenskej kancelárie v chronologickom poradí. Obsahuje zoznam 201 listov, pričom pri každej položke je okrem datovania uvedená forma, teda či ide o originál, kópiu alebo opis listu, odosielateľ, príjemca a jazyk písomnosti. Prílohou číslo 2 je ukážka niekoľkých kľúčov k šifrám pre korešpondenciu Gallasa s cisárom a poslednú prílohu číslo 3 tvorí ukážka niekoľkých zašifrovaných listov.

Županič, Jan, *Proměna vojenské šlechty podunajské monarchie za první světové války (87-137)*.

Autor po dôkladnom štúdiu literatúry a archívnych prameňov uložených vo vienskome Allgemeines Verwaltungsarchiv pristúpil k pokusu o analýzu nobilitačnej politiky habsburskej monarchie. V úvode štúdie predstavuje niekoľko starších a novších prác zaoberajúcich sa témou formovania rakúskej šľachty a nobilitačnej politiky habsburskej monarchie v 19. storočí. Tieto práce ilustrujú formu a spôsoby udeľovania šľachtických titulov, avšak nezaobrá sa otázkou, prečo a akým spôsobom podunajská monarchia k tomuto stavu dospela. V štúdiu si autor kladie za cieľ zachytiť premenu rakúsko-uhorskej noblesse d'épée v čase so zreteľom na posledné roky trvania monarchie, teda dobu prvej svetovej vojny. Pokúša sa zachytiť jednak vývoj vojenskej šľachty a jednak sa zaoberá príčinami zmien nobilitačných predpisov v dobe prvej svetovej vojny. V prvej časti samotnej práce vysvetľuje rozdiely udeľovania šľachtických titulov v rakúskej (predlitavskej) a uhorskej (zalitavskej) časti monarchie, ku ktorým postupne došlo v priebehu 19. storočia a hlavne po rakúsko-uhorskom vyrovaní v roku 1867. Okrem pravidiel viažucich sa na pôvod popisuje aj existenciu systematizovaného šľachtictva, ako vojenského, tak radového. Druhý typ, radové šľachtictvo, bol spojený so ziskom niektorých radov monarchie (Vojenského radu Márie Terézie, Radu svätého Štefana, Leopoldovho radu a Radu železnej koruny), pričom ich nositelia mali právo požiadať o určitý šľachtický titul. Avšak tri z nich (s výnimkou Radu svätého Štefana) umožňovali udeliť len rakúske šľachtictvo. Udeľovanie a existencia vojenského šľachtictva bolo akýmsi fenoménom podunajskej monarchie, ktorý umožňoval domácim dôstojníkom nárokovať si po odslúžených rokoch najnižší šľachtický titul monarchie. Toto špecifikum habsburskej monarchie bolo zavedené v januári 1757 Máriou Teréziou a s drobnými úpravami platilo až do rozpadu monarchie v roku 1918. Autor sleduje a v prehľadných tabuľkách dokumentuje zmeny množstva takto udelených šľachtických titulov v uhorskej a rakúskej časti monarchie. Neopomína ani udeľovanie šľachtických titulov za istú finančnú podporu štátnych záujmov a povyšovanie štátnych úradníkov. Na rozdiel od napoleonského Francúzska boli takto udelené šľachtické tituly vždy aj dedičné, čo malo vážne dôsledky pre prestíž šľachty. Nárok na vojenské šľachtictvo nemali automaticky všetci dôstojníci, iba tí, ktorí pôsobili v bojových jednotkách. Základnou podmienkou bolo

tridsať rokov nepretržitej služby, ale tiež účasť na vojnovom ťažení a zapojenie sa aspoň do jednej bitky či potýčky. Až v roku 1896 došlo v tomto bode k uvoľneniu, keď František I. povolil nahradiť účasť na vojenskom ťažení ďalším desaťročím služby. Rovnako sa vyžadovala aj bezúhonnosť. Armáda na rozdiel od civilnej služby nikdy nepristúpila k prepojeniu služobného postavenia a udeleného titulu, teda všetci mohli získať len najnižší šľachtický titul. Samozrejme, poznáme aj povyšovanie na rytierov alebo slobodných pánov, to však vždy bolo riešené ad hoc. Autor formou tabuliek a grafov dokumentuje výsledky svojho výskumu. V rokoch prvej svetovej vojny konštatuje prudký nárast počtu žiadostí, ale i samotného udeľovania šľachtického titulu v armáde. Po vypuknutí vojny sa v súvislosti s týmto nárastom začali riešiť mnohé problémy s udeľovaním titulov, novelizovali sa predpisy. Osobitnou otázkou bolo povyšovanie dôstojníkov z územia Bosny a Hercegoviny, ktoré bolo anektované v roku 1908. Po vypuknutí vojny bolo tiež nevyhnutné zjednodušiť komplikovaný administratívny proces, ktorý udeleniu titulu predchádzal. Mimoriadna situácia tiež umožnila, že o šľachtický titul nemuseli žiadať len dôstojníci, ale v prípade zranenia v boji alebo smrti tak mohli urobiť aj ich pozostalí. Zatiaľ čo v Uhorsku bol postoj k nobilitácii pozostalých, najmä žien, skôr zdržanlivý, v Rakúsku sa ich nárokom nebránilo. Autor podrobne popisuje úpravy predpisov, ktoré prebiehali práve v období prvej svetovej vojny, a tiež zmeny v poplatkoch za samotné udelenie titulu. Posledná otázka, ktorou sa autor v štúdiu zaoberá, je udeľovanie predikátov alebo prídomkov, ktorými sa označovala držba šľachtického titulu.

Fialová, Monika, *Výkon spisovej služby u okresných, resp. mestských, krajských a vrchných súdov (v období od ledna 2004 do prosince 2018)* (138-188).

Príspevok popisuje problematiku efektívnosti úkonov správy registratúry („spisovej služby“) a kladie si za cieľ sumarizáciu všeobecne platných postupov a metód používaných pri výkone správy registratúry na rôznych stupňoch súdov Českej republiky. Predovšetkým chce zachytiť skutočný stav správy súdnych písomností a funkčnosť elektronických informačných systémov na správu registratúry v justícii Českej republiky. Na základe podrobnej obsahovej analýzy súdnych inštrukcií a smerníc a následnom zbere dát prináša autorka komparatívnu analýzu teórie s bežnou súdnou praxou v príslušných súdnych inštanciách. Snaží sa o kritický rozbor funkčnosti elektronických informačných systémov na správu registratúry a organizácie práce pri manipulácii so súdnymi spismi. V rámci posudzovania výkonu správy registratúry kladie zvláštny dôraz na zohľadnenie rôznorodosti procesných postupov pri jednotlivých typoch súdov, ktoré vyplývajú jednak z druhu prejednávanych súdnych agend, a jednak aj z konkrétneho postavenia súdu v rámci daného stupňa súdnej sústavy Českej republiky. Z tohto dôvodu v práci zohľadňuje aj niektoré špecifiká vyplývajúce z rozvrhu práce jednotlivých súdov a vnútorných inštrukcií a metodík vydávaných pre vnútornú potrebu týchto súdov. Rovnako sa autorka vo svojej práci nevyhýba ani niektorým súdnym pracoviskám a pracovným pozíciám, ktoré čo do objemu a rozsahu úkonov v elektronických súdnych systémoch vytvárajú výsledný obraz efektívnosti systému *eJustice*. Snaží sa nájsť odpoveď na otázku, prečo aj v súčasnosti, keď už od spustenia ostrej prevádzky projektu *eJustice* a nasadenia prvého čisto elektronického

spisu uplynulo desať rokov, spolu niektoré elektronické informačné systémy na správu registratúry komunikujú len v obmedzenej miere a niektoré dáta sa neprenášajú vôbec. Z toho dôvodu je v práci začlenená i kapitola zahŕňajúca výhradne popis špecifických súdnych administratívnych úkonov spojených s priamym výkonom správy registratúry, v rezorte justície odborne označovaných ako nesudcovské profesie, ktoré sú vykonávané príslušnými súdnymi pracoviskami. Na zodpovedanie otázky, či je pri odlišnom charaktere konania pred súdmi prvého stupňa a procesným konaním pred súdmi druhého stupňa vrátane odvolacích súdov možné aplikovať jednotné administratívne postupy pri vedení súdnej agendy v systéme na správu registratúry, bol základom rozbor administratívnych postupov aplikovaných pri manipulácii so súdnymi spismi v prostredí elektronických informačných systémov na správu registratúry na príslušných súdoch a ich následná kritická analýza. Ďalšia časť štúdie vychádza z komparácie teoretických prístupov s praktickými skúsenosťami, ktoré boli získané ukázkami konkrétnych postupov na vybraných súdnych inštitúciách. Teoretické poznatky získané z literatúry autorka doplnila a konfrontovala nielen s jej vlastnými praktickými skúsenosťami so zabezpečovaním správy registratúry v odbore justície, ale aj s výpoveďami samotných sudcov a justičných pracovníkov. Osobitná kapitola popisuje výkon správy registratúry v trestných a civilných konaniach na obvodných, krajských a vrchných súdoch, je však upravená len do skrátenej podoby z dôvodu analógie niektorých súdnych úkonov uplatňovaných na všetkých stupňoch súdov v Českej republike. Podrobne však rozoberá konkrétne elektronické informačné systémy na správu registratúry na vybraných súdnych organizáciách vrátane priblíženia špecifickej agendy a rôznorodosti prístupu k úkonom, ktoré sa týkajú manipulácie so súdnymi spismi. V štúdiu sa však nezmieňuje o súdnych úkonoch, administratívnych postupoch a ostatnej kancelárskej činnosti vzťahujúcej sa na výkon správy registratúry na Najvyššom súde Českej republiky ako vrcholnom orgáne českého súdnictva.

Pátková, Hana, *Městské (ne)knihy (189-244)*.

V druhej časti zborníka venovanej archívnym dokumentom nám autorka predstavuje málo známe fragmenty z daňovej knihy mesta České Budějovice z rokov 1396 – 1416. V úvodnej časti vychádzajúc z pravidiel modernej českej diplomatiky definuje mestské knihy ako knihy vedené mestskými orgánmi pre potreby mesta a jeho obyvateľov. Sumarizuje mestské knihy z českých zemí do roku 1526, ktorých sa zachovalo len čosi vyše tisíc kusov. Rovnako sú z mestského prostredia vo veľkej miere známe aj písomnosti listinnej povahy, naproti tomu pri ďalších typoch písomností upozorňuje na odlišnú situáciu. Ide predovšetkým o spisový materiál, ktorý je bežný z obdobia novoveku, avšak v stredovekých českých mestách je ho zachovaného tak málo, že sa takmer ani nespomína. Vysvetľuje to veľkou náchylnosťou na zánik oproti listinným a knižným písomnostiam, ktoré mali väčšiu šancu na trvalejšie uchovanie, zatiaľ čo spisy, obsahujúce množstvo kusov písomností krátkej platnosti, obmedzenej pôsobnosti, mnohokrát tvoriace len predstupeň na listinný alebo knižný zápis, boli jednoducho skartované. V nasledujúcej časti práce už autorka predstavuje konkrétny dokument z Archívu mesta České Budějovice. Ide o budějovickú knihu daňových registrov či daňovú knihu z rokov 1396 až 1416. Je to papierový zväzok s rozmermi

21 × 29 cm, s 248 fóliami, zviazaný v pôvodnej väzbe – konkrétne v drevených doskách potiahnutých usňou a zabezpečených zámkom. Zápisy začínajú na prvom fóliu označením „*Liber losungarum*“. Okrem vyššie uvedenej knihy, ktorá je predmetom výskumu, autorka spomína aj ďalšie stredoveké mestské knihy, zachované v Českých Budějoviciach, pričom ide o účtovné písomnosti. Vonkajšie znaky týchto účtovných písomností sú však veľmi variabilné, od jednoduchých zložiek či zošitov cez zväzok s pergamenovou väzbou až po pomerne náročne vyhotovenú knihu s drevenými doskami, kovaním a uzamykacím systémom. Je jednoznačné, že ich stredovekí pôvodcovia považovali za knihy, pretože aj v prípade formálne jednoduchých písomností sa objavuje označenie „*liber*“. Opierajúc sa o publikovanú odbornú literatúru popisuje autorka českobudějovickú mestskú kanceláriu a jej produkciu v stredoveku. Viacerí autori spomínajú existenciu fragmentov, akýchsi pomocných lístkov či cedúľ, s ktorými sa bežne stretávame, avšak nikto im dosiaľ nevenoval pozornosť. Práve uvedené písomnosti, ktoré sa v uvedenej daňovej knihe zachovali, autorka formou edície predstavuje. Konkrétne ide o 19 kusov v rozsahu jedného lístka až štyroch fólií. Pätnásť z nich je veľmi podobných a má zrejmú obsahovú súvislosť s výberom mestskej dávky. Texty zrejme plnili pomocnú funkciu pri výbere. V troch prípadoch dokonca priamo odkazujú na daňovú knihu. V niektorých je jasne poznamenané, čo zachytávajú, napr. meno poplatníkov, ktorí v riadnom termíne nezaplatili. Pomerne často sú uvádzané mená dedín patriacich mestu. Vo viacerých datovaných textoch je niekoľkokrát uvedené približné datovanie, teda sa ich údaje vzťahovali k dávke vyberanej dlhšiu dobu. Texty vznikali i s dlhším časovým odstupom, jeden z nich je datovaný roku 1406 aj 1414, rovnako popisovanie papiera rôznymi smermi naznačuje, že boli používané opakovane. Z tejto skupiny písomností sa vymyká dokument č. 14, fragment listu, ktorý paleograficky ani obsahovo s daňovou knihou nesúvisí. Odlišný je aj lístok č. 15, pričom asi ide o lístok, ktorý mal aktualizovať obsah daňovej knihy. Poslednú časť práce tvorí pomerne podrobná, ale dobre zrozumiteľná edičná poznámka a, samozrejme, na záver je pripojená samotná edícia uvedených devätnástich fragmentov dokumentov.

V rámci recenzií nájdeme príspevok Ivana Hlaváčka s názvom *Z rakousko-německých pozdně středověkých pramenných novinek (s jedním odskokem do středověku raného závěrem)*. Autor svoju pozornosť venuje celkovo až štyrom novinkám, ktoré sa priamo či nepriamo dotýkajú oblasti diplomatiky:

BARTZ, Gabriel – GNEISS, Markus (eds.). *Illuminierte Urkunden. Beiträge aus Diplomatie, Kunstgeschichte und Digital Humanities*. Köln : Böhlau Verlag, 2018, 544 s. Beihefte zum Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde, Bd. 16. ISBN 978-3-412-51108-1.

WOLFINGER, Lukas. *Die Herrschaftsinszenierung Rudolfs IV. von Österreich. Strategien – Publikum – Rezeption*. Wien – Köln – Weimar : Böhlau Verlag, 2018, 924 s. + 16 s. pril. ISBN 978-3-412-20982-7.

Privilegium maius. Autopsie, Kontext und Karriere der Fälschungen Rudolfs IV. von Österreich. Ed. Thomas Just, Kathrin Kiniger, Andrea Sommerlechner, Herwig Weigl. Wien – Köln – Weimar : Böhlau Verlag, 2018, 388 s. ISBN 978-3-205-20049-9.

Falsche Tatsachen. Das Privilegium maius und seine Geschichte. Ausstellungskatalog des Kunsthistorischen Museums Wien. Ed. Martina Greisser, Thomas Just, Kathrin Kiniger, Franz Kirchweber. Wien : Kunsthistorischen Museum Wien, 2018, 191 s. Technologische studien, Bd 13. ISBN 978-3-99020-183-1.

V ďalšej časti približuje čitateľom dve edície prameňov:

Die Zeit Ruprechts 1407 – 1410. Bearb. von Ute Rödel. Wien – Köln – Weimar : Böhlau Verlag, 2018, XCIX + 531 s. ISBN 978-3-412-51417-4.

LOEFKE, Christian (ed.). *Das mittelalterliche Totenbuch der Mühlhäuser Franziskaner. Edition und Kommentar.* Wien – Köln – Weimar : Böhlau Verlag, 2019, LI + 194 s. ISBN 978-3-412-22531-2.

A v závere tiež jeden výstup z medzinárodného sympózia v Erlangene v roku 2014: *Frühmittelalterliche Briefe: Übermittlung und Überlieferung (4. – 11. Jahrhundert).* Eds. Thomas Deswarte, Klaus Herbers, Cornelia Scherer, Köln – Weimar – Wien : Böhlau Verlag, 2018, 379 s. ISBN 978-3-412-50944-6.

Druhý recenzný príspevok autora Radoslava Ragača s názvom *Tři „vlastovky“ ze Slovenska* približuje najprv dve maďarské publikácie. Prvá sa viaže na dejiny Uhorska a druhá na bratislavský snem v roku 1712:

C. TÓTH, Norbert – NEUMANN, Tibor (eds.). *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról.* Budapest : Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2015, 375 s. ISBN 978-963-416-012-0.

FORGÓ, András (ed.). *Az 1712. évi pozsonyi diéta egy ciszterci szerzetes szemével.* Pannonhalma : Pannonhalmi Főapátsági Levéltár; Veszprém : A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára, 2013, 292 s. ISBN 978-963-7229-32-9.

Na záver autor prináša recenziu rozsiahlej reprezentatívnej publikácie Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici:

Martina Hrdinová – Roman Hradecký – Filip Glocko – Štefan Kocka. *Mortuáriá zo zbierok Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici.* Banská Bystrica : Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici, 2017, 426 s. ISBN 978-80-969866-5-1.

Daniela Tvrdoňová
Slovenský národný archív

SPRÁVY

AKTIVITY KATEDRY ARCHÍVNICTVA A PVH FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE V AKADEMICKÝCH ROKOCH 2013/14 AŽ 2018/19

Archívniectvo a pomocné vedy historické sa na Univerzite Komenského v Bratislave dajú študovať takmer od vzniku Filozofickej fakulty (ďalej FiF UK), ktorá bude o rok oslavovať storočnicu. Formálnymi medzníkmi boli roky 1950 (vznik samostatného odboru) a 2000 (vznik katedry), no zmeny sa dejú často nebadane – aj počas nami sledovaných 6 rokov od ostatnej správy o katedrových aktivitách.

Prakticky počas celého obdobia (od apríla 2011 do marca 2019) bol vedúcim katedry doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc. Vystriedal prof. PhDr. Leona Sokolovského, CSc., ktorý katedru viedol predošlých 11 rokov, a od apríla 2019 prevzal vedenie katedry doc. PhDr. Juraj Šedivý, PhD. Tajomníkom katedry bol od septembra 2014 Mgr. Ján Valo, PhD., (dovtedy J. Šedivý) a študijnou poradkyňou bola počas celého obdobia PhDr. Zuzana Nemcová, CSc., (momentálne J. Valo). Riadnym členom katedry bol po celé obdobie aj doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD. Výučbu zabezpečovali aj externí pedagógovia, ktorým patrí naša veľká vďaka – Ing. Jozef Hanus, CSc.; PhDr. Mária Munková; PhDr. Veronika Nováková, PhD. Život katedry spoluvytvárali aj denní doktorandi, ktorí učili výberové kurzy a boli viac zapojení do aktivít katedry.

Vzdelávanie

V roku 2014 sa na FiF UK uskutočnila nová akreditácia študijných odborov. Na katedre sme dovtedajší model bakalárskeho a magisterského štúdia upravili zo 4 + 1 rok na 3 + 2 roky. Predošlé členenie síce umožňovalo bakalára lepšie pripraviť, ale nasledujúci jeden rok sa ukazoval krátky pre koncipovanie kvalitnej diplomovej práce. Nový pomer dĺžky štúdia umožnil zároveň miernu transformáciu kurzov. Predtým boli kurzy postavené v podstate na klasickej systéme (najskôr paleografia, ktorá ich naučila čítať, potom diplomatika, ktorá im sprostredkovala analýzu, najskôr staršie dejiny, potom novšie, nakoniec najnovšie atď.). Rátalo sa s absolvovaním celého 5-ročného štúdia. Požiadavka bolonského modelu, aby bakalár mal istým spôsobom už uzavretý prvý stupeň vysokoškolského vzdelania a mohol sa zapojiť do praxe, mala vplyv aj na nové rozvrhnutie kurzov na katedre. V zásade boli len dve možnosti – buď ho pripraviť len pre istý typ menej náročnej práce (napr. bez potreby cudzích jazykov a náročného čítania rukopisných písom – teda napr. len práca so strojopisnými dokumentmi z 20. storočia), alebo mal bakalár získať plytšie vzdelanie zo všetkých predmetov, ktoré boli predtým rozvrhnuté do 5 rokov s tým, že na magisterskom stupni by potom získal hlbšie vedomosti. Katedra sa rozhodla pre druhú možnosť.

Do vzdelávania zasiahli aj úpravy na fakultnej, resp. ešte vyššej úrovni. Predmetom štátnych skúšok v oboch stupňoch mohli byť len tie kurzy, ktoré v konkrétnom stupni študent absolvoval, a navyše došlo k podstatnej úprave štátnej skúšky v bakalárskom stupni, pri ktorej ide v zásade len o obhajobu záverečnej práce a zodpovedanie otázok zameraných na jej tému. V prvom stupni štúdia teda odpadli odborné štátnice a na kurzy z bakalárskeho stupňa sa pri štátniciach na magisterskom stupni už nemalo prihliadať. V bakalárskom stupni sme k dovtedy ťažiskovým predmetom (paleografia, diplomatika, dejiny správy 1 a 2, archívniectvo) pridali blokové predmety, v ktorých študenti získavajú základné vedomosti o viacerých PVH, ktoré budú potom širšie preberané v magisterskom stupni (Základy PVH1 = chronológia a metrológia, Základy PVH 2 = heraldika a genealógia, Základy PVH 3 = sfragistika, numizmatika a faleristika, Základy PVH 4 = historická geografia a demografia, Špeciálny kurz z PVH = epigrafia a rozšírené čítanie písomných prameňov). Bakalári získavajú aj prehľad z histórie (dôraz je na domácich dejinách) a silne zastúpené ostali jazyky (latinčina 3 roky, nemčina pre začiatočníkov alebo pokročilých 2 roky, maďarčina pre začiatočníkov 2 roky – dobrovoľne si môžu vybrať aj ďalší jazyk). V bakalárskom stupni dominujú predovšetkým povinné a povinne voliteľné kurzy.

V magisterskom stupni sa vytvoril väčší priestor na zostavenie individuálneho študijného programu – študenti si volili výberové kurzy už viac podľa svojho zamerania. V tomto stupni sa PVH, archívniectvo a dejiny správy vyučovali problémovjšie, s väčším špecifickým zameraním – napr. v bakalárskom stupni v rámci blokového predmetu získal študent na niekoľkých hodinách základné informácie z chronológie a v magisterskom stupni sa už detailne zaoberal kresťanskou chronológiou celý semester. Daňou tomuto prispôsobeniu sa bolonskému systému je istá duplicita poznatkov, ktorú by sme však radi znížili pri najbližšej akreditácii.¹

Študentom sme počas celého obdobia ponúkali aj kurzy vedené odborníkmi z praxe. Archívny manažment učila PhDr. V. Nováková, PhD., Základy správy registratúry PhDr. M. Munková, Ochranu archívnych dokumentov zabezpečoval Ing. J. Hanus, CSc., kurz Všedný a nevšedný život v stredoveku viedol doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD., a kurz Totalitné inštitúcie na Slovensku realizoval kolega J. Valo v spolupráci s pracovníkmi archívu ÚPN.

Súčasťou vzdelávania katedry je aj školenie doktorandov na treťom stupni vysokoškolského štúdia. Tí v dennej forme sa navyše zúčastňovali aj na výučbe mladších kolegov (väčšinou formou výberových prednášok týkajúcich sa ich predmetu výskumu). V akademickom roku 2013/14 boli na katedre v dennej forme 5 doktorandi: Anna Masliková, Zuzana Molnárová, Peter Sedláček, Katarína Švábiková a Ján Valo; v externej forme študoval Robert Gregor Mareta. Medzi absolventmi nášho magisterského štúdia bola aj absolventka klasickej filológie Z. Molnárová, ktorá pracovala na katalogizácii latinských rukopisných fragmentov zo SNA, no po 2 rokoch štúdium zanechala z pracovných dôvodov. V roku 2014/15 sa počet znížil o jednu, ktorá ob-

---

¹ Študijné plány sú dostupné online na: <https://phil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/kapvh/studium/studijne-programy/studijny-program-archivnictvo-od-ar-20152016> (resp. po kliknutí na stránku katedry, ďalej na Štúdium a potom na Študijné programy).

hájila v lete 2014. V ďalšom akademickom roku (2015/16) pribudli k denným doktorandom (celkovo ich bolo 5) Mária Balážová a Rastislav Luz. O rok neskôr (2016/17) boli len traja – ubudli traja, ktorí obhájili, a pribudol Balázs Csiba (absolvent histórie prestúpil na denné štúdium z externého doktorandského štúdia histórie). V nasledujúcom roku 2017/18 študovalo 6 denných (pribudli Adriana Varhoľová a Michal Celnar) a 2 externí doktorandi (pribudol Miroslav Martinický). V roku 2018/19 študovalo až 7 denných doktorandov (pribudol náš absolvent Jakub Roháč a absolventka Masarykovej univerzity Jana Srnková, ktorá študuje na oboch univerzitách formou cotutelle). Na externom štúdiu pribudol Martin Ceber.

Doktorandské štúdium úspešne ukončili obhajobami dizertačných prác: 2014: Ján Valo (*Hranice Slovenska v rokoch 1918 – 1945*, školiteľ J. Roháč); 2016: Anna Masliková (*Diplomaticko-historický rozbor kongregačných protokolov Trenčianskej stolice (1604 – 1653)*, školiteľ J. Roháč), Peter Sedláček (*Hospodárenie samosprávy mesta Bratislavy v 15. storočí*, školiteľ V. Segeš), Katarína Švábiková (*Problematika listín v archívnych fondoch ústredných orgánov štátnej moci a verejnej správy na Slovensku po roku 1945*, školiteľ J. Roháč), 2019: Mária Balážová (*Úradné knihy mestečiek malokarpatského regiónu*, školiteľ J. Roháč), Balázs Csiba (*Šľachta na Žitnom ostrove v stredoveku. Spoločenské postavenie a genealogické prepojenia*, školiteľ J. Šedivý), Rastislav Luz (*Stredoveké účtovné písomnosti Bratislavskej kolegiátnej kapituly*, školiteľ J. Šedivý).

Súčasťou výučby je aj praxovanie priamo v archívoch (štátnych alebo iných verejných, na Slovensku alebo v zahraničí). Hoci hlavnú rámcovú zmluvu s odborom archívov a registratúr sa uzavrieť nepodarilo, tak medzi rokmi 2015 a 2019 katedra uzavrela viacero iných rámcových zmlúv o spolupráci s domácimi i zahraničnými inštitúciami, kde dôležitou súčasťou je aj realizácia archívnej praxe. Z domácich partnerov sú to najmä Ústav pamäti národa, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Ústredný archív Slovenskej akadémie vied (dnes Archív SAV), Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Rozhlas a televízia Slovenska. Archívnu prax študenti absolvovali často aj v Archíve mesta Bratislavy či v Archíve Univerzity Komenského. Veľmi dobrá spolupráca je s Národným archívom v Prahe a s Haus-, Hof- und Staatsarchiv vo Viedni.

V rokoch 2013 až 2019 sa pod gesciou J. Vala uskutočnilo viacero exkurzií pre študentov archívniectva, ktoré boli otvorené aj pre záujemcov z radov ďalších študentov FiF UK. V roku 2013 to bola napríklad exkurzia do Viedne a Budapešti. V roku 2014 navštívili študenti Kremnicu a Brno. V nasledujúcich rokoch sa mohli zoznámiť s archívmi v Prahe, Banskej Štiavnici, Liptovskom Mikuláši a Martine. Okrem iného mali, samozrejme, možnosť navštíviť i viaceré archívy a podobné inštitúcie v Bratislave (okrem už spomenutých zmluvných partnerov napr. Centrum vedecko-technických informácií SR, Univerzitnú knižnicu v Bratislave, Ústrednú knižnicu SAV).

Študenti a absolventské práce

Čo sa týka záujmu o študijný program archívniectvo, možno konštatovať na začiatku opisovaných rokov ešte pomerne vysoký záujem zo strany študentov, ktorý neskôr klesal. Súvisí to jednak s mediálne podporovaným často paušálnym presvedčením

o vyššej kvalite štúdia v zahraničí a jednak s celkovým poklesom záujmu spoločnosti o humanitné disciplíny.

Čo sa týka počtu študentov, tak v akademickom roku 2013/14 sa zapísalo 17 študentov, z nich bakalársky titul získalo 12 a na magisterský stupeň z nich v roku 2016 (resp. s oneskorením 2017) prešli všetci, pričom z nich skončilo 9 s titulom magister. V nasledujúcom roku 2014/15 sa zapísalo 9 študentov, z nich bakalársky titul získalo 7 a na magisterský stupeň z nich prešlo 7, pričom z nich skončili zatiaľ 4 s titulom magister. V ďalšom roku 2015/16 sa zapísalo 12 študentov, z nich bakalársky titul získali zatiaľ štyria, ktorí prešli aj na magisterský stupeň. V akademickom roku 2016/17 sa zapísalo 8 študentov, z nich bakalársky titul získali štyria a na magisterský stupeň z nich v roku 2019 prešli traja. V roku 2017/18 sa zapísalo 7 študentov, z nich 6 pracuje na bakalárskej práci. V zatiaľ ostatnom ukončenom roku 2018/19 sa zapísalo 7 študentov, z ktorých zatiaľ všetci postúpili do 2. ročníka.

V akademickom roku 2013/14 úspešne zavŕšilo bakalárske štúdium 11 študentov: mongolská štipendistka Demberelnyam Batjargal obhájila *Rozbor špitálnej knihy mesta Bratislavy z roku 1441*, ďalšie práce obájili Barbora Biščová (*Marka Medvecká. Spracovanie a rozbor osobného fondu*), Lívia Bunčiaková (*Gizela Veclová 1942 – 2002. Spracovanie a rozbor osobného fondu*), Michaela Holíková (*Rod Prónai zo Slovenského Pravna a Blatnice (1287) 1528 – 1919. Rozbor archívneho fondu*), Peter Chytil (*Neznáma korešpondencia DAV-istov. Formálny a obsahový rozbor malej zbierky*), Dominika Janáčová (*Trestnoprávne záležitosti a súdne procesy v období novoveku v meste Skalica (so zameraním na 17. storočie)*), Terézia Juráčková (*Epigrafické pamiatky severného Záhoria do roku 1800*), Veronika Kováčsová (*Historicko-demografický vývoj v obci Mokrý Háj na základe sčítania obyvateľstva v roku 1869*), Rastislav Luz (*Diplomatická produkcia predstaviteľov Bratislavského komitátu do roku 1317*), Mária Michalovová (*Kanonická vizitácia spišského prepošta Ladislava Matiašovského z roku 1693 /formálny a obsahový rozbor/*), Martina Šprláková (*František Hudek. Spracovanie a rozbor osobného fondu*).

Druhý stupeň štúdia zavŕšili v tom istom akad. roku 4 študenti úspešnou obhajobou diplomovej práce: Mária Balážová s prácou *Diplomaticko-paleografický a obsahový rozbor úradnej knihy Dobrej Vody z rokov 1639 – 1719*, ďalej úspešne obhájili Štefan Hrivňák (*Historicko-geografický vývoj Rače od 2. polovice 19. storočia do roku 1946*), Gabriela Nalevanková (*Osobný fond Ján Svetlík 1938 – 1988. Spracovanie a rozbor fondu*) a Michaela Šišková (*Krajové divadlo v Trnave (1959) 1960 – 1965, Stála scéna v Trnave 1965–1974, Divadlo pre deti a mládež v Trnave 1974 – 1990. Rozbor fondov*).

V nasledujúcom roku 2014/15 obhájili bakalársku prácu siedmi: Štefan Bendík (*Zbierka negatívov archívu PÚ SR a možnosti jej elektronického sprístupnenia (na príklade bratislavských jednotlivín do roku 1970)*), Barbora Biščová (*Krajská hygienicko-epidemiologická stanica v Bratislave (1952) 1954 – 1990. Rozbor archívneho fondu*), Ivana Ďugelová (*Rod Jesenský – komposesorát rodu Jesenský v Hornom Jase- ne (1287) 1445 – 20. storočie. Rozbor archívneho fondu*), Lucia Hoľanová (*Vývoj a činnosť administratívno-právneho a hospodárskeho oddelenia Bratislavskej župy v rokoch 1923 až 1928*), Kamila Marhefková (*Edícia pamätnej knihy mesta Sabinov. Obdobie stredoveku (1446 – 1526)*), Lenka Michalovová (*Digitalizácia a jej vplyv na*

ochranu archívnych dokumentov), Jakub Roháč (*Diplomatický a obsahový rozbor účtovnej knihy mesta Trnava z roku 1556*).

V tom istom roku ukončili vysokoškolské štúdium úspešnou obhajobou diplomovej práce desiat: Demberelnyam Batjargal (*Mincovníctvo v období Pax Mongolica*), Lívia Bunčiaková (*Jurij Augustin Šeregij (1907 – 1990). Spracovanie a rozbor osobného fondu*), Michaela Holíková (*Rozbor osobného fondu Štefana Langoša (1897 – 1984)*), Peter Chytil (*Projekt Aurora integrovaný informačný systém a jeho aplikácia na obec Sitnianska*), Dominika Janáčová (*Mestská rada v Skalici v 18. storočí*), Terézia Juráčková (*Najstaršia skalická kniha krajčirov (1625 – 1870). Formálna analýza, obsahový rozbor a edícia*), Veronika Kováčsová (*Západoslovenské konzervárne a liehovary, n. p. Trenčín – závod Trenčín 1960 – 1969. Rozbor archívneho fondu*), Rastislav Luz (*Účtovné registre Bratislavskej kapituly z 15. storočia. Analýza a edícia*), Mária Michalovová (*Vizitácia Matiašovského z roku 1693 ako prameň pre poznanie vybavenia spišských kostolov*), Martina Šprláková (*Hydinárske podniky v Cíferi (1952) 1953 – 2007. Rozbor archívneho fondu*).

V akademickom roku 2015/16 úspešne zavŕšilo bakalárske štúdium až 18 študentov: Michal Celnar (*Korešpondencia Mikuláša Pálffyho s budínskym beglerbegom Ferhadom Pašom (1589 – 1590)*), Nikola Danišová (*11. brigáda Pohraničnej stráže v Bratislave z pohľadu dejín správy 1951 – 1965*), Zuzana Dzivá (*Liber ecclesiae et hospitalis sancti Egidii 1448 – 1525 (diplomatio-obsahová analýza)*), Veronika Garajová (*Hudobno-paleografická analýza a vyhodnotenie stredovekých rukopisov z Trenčína*), Jana Ježová (*Provizorský účet panstva Lietava z roku 1622*), Michaela Jurčová (*Spracovanie a rozbor archívnych fondov – Štátna ľudová škola v Šimonovonoch 1913 – 1938; II. Národná škola v Partizánskom 1943 – 1957*), Darina Jurčová-Glinová (*Veliteľstvo vodného/mostného práporu 1922 – 1933. Spracovanie a rozbor archívneho fondu*), Martina Justusová (*Diplomatický a obsahový rozbor účtovnej knihy mesta Trnava z roku 1780*), Ákos Kántor (*Vývoj správy mesta Šamorín (1938 – 1945)*), Adriána Klincová (*Kanonická vizitácia Bratislavskej kapituly a kostola sv. Martina od Mikuláša Čákyho z roku 1755 (diplomatio-obsahová analýza)*), Sebastian Krasnovský (*Diplomatio-obsahová produkcia mestečka Devín a jeho obyvateľov v stredoveku*), Adam Križan (*Obvodný notársky úrad so sídlom v Častej 1923 až 1945*), Anita Lakatosová (*Rozbor časti archívneho fondu Farský úrad Diakovce (od roku 1613 do roku 1918)*), Anna Mičúnková (*Najstaršia mestská kniha Topoľčian (1685 – 1759). Diplomatio-obsahová analýza písomných záznamov zo 17. storočia*), Veronika Miženková (*Diplomatio-historický rozbor urbára panstva Bojnice z roku 1735*), Silvia Mária Petrovitsová (*Spoločenské elity Devína v 18. storočí (genealogio-archontologická analýza)*), Adriana Varhoľová (*Vybavenie Kostola sv. Ladislava v Spišskom Štvrtku vo svetle vybraných kánonických vizitácií z 18. a 19. storočia*), Martina Zbudilová (*Rozbor zápisnic rady Krajského národného výboru Bratislavského kraja 1949 – 1954*).

Druhý stupeň štúdia zavŕšili úspešnou obhajobou diplomovej práce siedmi: Štefan Bendík (*Populačný vývoj obce Spišské Tomášovce v rokoch 1800 – 1869*), Barbora Biščová (*Štátna rybárstvo v Stupave (1954) 1959 – 1991. Spracovanie a rozbor archívneho fondu*), Ivana Ďugelová (*Vel'kostatok Wiener-Welten v Hubiciach. Rozbor*

archívneho fondu), Veronika Garajová (*Hudobno-paleografická analýza a vyhodnotenie stredovekých rukopisov z Trenčína*), Lucia Hoľanová (*Bratislavská župa 1940 – 1945 vo svetle jej prezidiálnej a administratívnej agendy*), Lenka Michalovová (*Rozbor osobného fondu Evy Kolníkovej*), Jakub Roháč (*Dobrovoľný hasičský a záchranný zbor v Trnave 1868 – 1950 (1952). Rozbor fondu*).

V nasledujúcom akademickom roku 2016/17 obhájili bakalársku prácu šiesti: Ľubica Ďurneková (*Diplomatická analýza úradnej knihy mesta Bytča*), Barbora Ďurovcová (*Rudolf Skukálek (1963 – 1990). Spracovanie a rozbor osobného fondu*), Ľuboš Janaček (*Notári Spišskej stolice vo svetle kongregačných protokolov zo 16. storočia*), Matúš Kaščák (*Súpis domov a daňovníkov v meste Levoča z roku 1696 (diplomatická a obsahová analýza)*), Barbora Kollárová (*Diplomatická analýza písomností mlynárskeho cechu v Modre z 18. storočia*), Viktória Patucz (*Diplomaticko-historický rozbor zápisnice zo zasadnutí mestskej rady v Šamoríne v rokoch 1656 – 1673*).

Diplomovú prácu obhájili siedmi: Michal Celnar (*Vzťahy Mikuláša Pálffyho s funkcionármi osmanko-tureckej okupačnej správy v rokoch 1588 – 1594*), Nikola Danišová (*11. brigáda Pohraničnej stráže v Bratislave z pohľadu dejín správy 1966 – 1989*), Zuzana Dzivá (*Kniha odpisov prešovských testamentov 1757 – 1822 (diplomaticko-obsahová analýza)*), Ákos Kántor (*Činnosť hlavného slúžneho v Šamoríne 1938 – 1945*), Adam Križan (*Školská správa na Slovensku v rokoch 1918 – 1928 – 1938*), Anita Lakatosová (*Rozbor časti archívneho fondu Farský úrad Diakovce (od roku 1919 do roku 1989)*), Adriana Varhoľová (*Kostoly farností záhorskeho dekanátu a ich vybavenie v roku 1731 (Kánonická vizitácia Imricha Esterháziho)*).

V akademickom roku 2017/18 obhájili na katedre deväti svoje bakalárske práce: Stanislav Dekan (*Vzťahy diplomatickej činnosti cistercitov z Heiligenkreuz a Bratislavčanov*), Zsolt Foglszinger (*Epigrafický výskum v kostoloch obcí východne od Bratislavy*), Katarína Gažová (*Obvodný notársky úrad v Jablonici 1876 – 1945 (rozbor fondu)*), Alexandra Glosová (*Služnovský úrad v Liptovskom Hrádku v počiatočoch svojho fungovania – rozbor fondu*), Veronika Kotlárová (*Poverenictvo miestnych palív a naftového priemyslu*), Petra Lišková (*Formálny a obsahový rozbor úradnej knihy obce Píla 1721 – 1863*), Michala Máriássyová (*Portréty členov modranskej mestskej rady v jozefínskom období (1780 – 1790)*), Martina Rácová (*Titus Kolník – rozbor osobného fondu*), Viktória Rácová (*Ol'ga Sýkorová (1942 – 1968). Spracovanie a rozbor fondu*).

Druhý stupeň štúdia zavŕšilo úspešnou obhajobou diplomovej práce 8 študentiek: Jana Ježová (*Inventáre panstva Bytča z rokov 1606 – 1627 – diplomatická a obsahová analýza*), Michaela Jurčová (*Najstaršia mestska kniha Topolčian 1685 – 1776 (1781). Diplomatická a obsahová analýza*), Darina Jurčová-Glinová (*Veliteľstvo 3. jazdeckej brigády v Bratislave 1923 – 1937. Rozbor a spracovanie archívneho fondu*), Martina Justusová (*Advokát a verejný notár v Trnave – Dr. Dominik Drgoň 1934 – 1949 (1978). Rozbor archívneho fondu*), Adriana Klincová (*Kanonické vizitácie Farnosti sv. Martina v Bratislave (diplomatická analýza)*), Veronika Miženková (*Malokarpatský vinársky podnik, a. s. Pezinok 1936 – 1999. Rozbor archívneho fondu*), Silvia Mária Petrovitsová (*Mestečko Devín a jeho spoločenské elity v 18. – 19. storočí (archontologicko-genealogicko-sfragistická analýza)*), Martina Zbudilová (*Rozbor*

zápisnic rady Krajského národného výboru Bratislavského kraja 1954 – 1960 z hľadiska dejín správy).

V zatiaľ ostatnom ukončenom akademickom roku 2018/19 skončili úspešne bakalárske štúdium štyria: Miroslav Baranek (*Rody Starej Turzovky. Genealogický rozbor obyvateľstva a historická topografia centra obce v druhej polovici 19. storočia*), Barbora Dobiasová (*Heraldické pamiatky na nehnuteľných pamiatkach vo Zvolenskom okrese*), Ján Korekáč (*Epigrafické pamiatky južnej časti Tekova do roku 1800*), Karolína Kuklišová (*Písomná kultúra v stredovekej Bratislave na rozhraní gotiky a renesancie*). Diplomové práce úspešne obhájili piati: Ľuboš Janaček (*Najstarší zachovaný kongregačný protokol Spišskej stolice (1541 – 1548). Formálno-obsahový rozbor a edícia*), Matúš Kaščák (*Vzťah mesta Levoča a jeho poddanských obcí v 16. – 18. storočí z pohľadu zemepanskej správy*), Barbora Kollárová (*Digitálna výstava ako súčasť kultúrno-osvetovej činnosti archívov (Významné udalosti slovenského divadla v 20. storočí – online výstava s katalógom)*), Sebastian Krasnovský (*Kodikologický rozbor fragmentov z Lyceálnej knižnice SAV*), Viktória Patucz (*Šamorínske testamenty 1552 – 1760 (Diplomaticko-obsahová analýza)*).²

Vedecké aktivity

Profesionálna veda si v súčasnosti vyžaduje tímovú prácu na jednej ťažiskovej téme, čo je možné len vďaka väčším subvenciám z významnejších grantových agentúr. Na Slovensku podporuje mzdové prostriedky (teda zamestnanie vedecko-výskumných zamestnancov a vznik tímov) v zásade len Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV). Katedre sa podarilo v priebehu ostatných 15 rokov získať až 3 takéto veľké celoslovenské granty. Na úspech prvého grantu APVV venovanému stoličným, mestským a obecným pečatiam (L. Sokolovský, J. Novák), ktorého výsledkom boli 3 zásadné monografie resp. katalógy, nadviazali ďalšie dva. Prvým bol 2012 – 2015: *APVV Stredoveké nápisy z územia Slovenska* (J. Šedivý a kol.), ktorého výsledkom sú 2 edičné rady so zatiaľ 5 monografiami (I. rad – monografie: I.1 venovaný dejinám výskumov a metodike epigrafie – 2014, I.2 hraničné kamene a ich písmo – 2018, I.3 nápisy a ich nosiče – 2018; II. rad – edície: Šariš 2016, Nitrianska stolica 2019) a vyše 50 vedeckých štúdií v 5 štátoch; na záver sa konalo medzinárodné pracovné stretnutie v Bratislave, z ktorého sa pripravuje zborník. Epigrafia postantických nápisov patrí v horizonte ostatných 10 rokov určite k výrazným výskumným témam na katedre a týmto smerom sú orientované aj viaceré bakalárske, magisterské či dizertačné práce (od 2018 aj spoločná doktorandská téma s MUNI Brno).

Druhú nosnú tému najnovšieho veľkého výskumného projektu na katedre tvorí stále ešte prebiehajúci projekt venovaný lokálnym dejinám Bratislavy. Po publikovaní 1. zväzku *Dejín Bratislavy* (2012) inicioval J. Šedivý paralelne prebiehajúci topografický výskum Bratislavy. Idea bola podporená grantom *APVV: Komplexný pamäťový portál a historický atlas miest Slovenska*. Výstupom by mali byť prvé dva atlasy miest Slovenskej republiky (Bratislava a Košice – tam v spolupráci s UPJŠ), ako aj online portál s tromi základnými funkcionalitami – historickej encyklopédie, databázy

---

² Väčšina záverečných prác je už prístupná na portáli Centrálného registra záverečných prác: <https://cms.crzp.sk/>.

a kartografického zobrazenia (v budúcnosti aj so zapracovaním historického atlasu jednotlivých miest). Portál je prístupný na www.PamMap.sk (zatiaľ funguje pre Bratislavu a Košice a obsahuje vyše 30 000 digitalizátov).

Ďalšou ťažiskovou výskumnou témou v sledovanom období boli edície historických písomných prameňov – najmä z Bratislavy a jej okolia. V tejto súvislosti J. Šedivý inicioval vznik edičného radu – *Documenta Posoniensia*. Zatiaľ v rámci neho vyšli prvé 2 zväzky (2018 R. Luz publikoval hospodárske registre Bratislavskej kapituly a 2019 B. Csiba a Marián Babirát edíciu listín rodu Kondé).

Katedra (J. Roháč, J. Valo, Z. Nemcová) iniciovala aj zaujímavý česko-slovenský projekt k novovekej diplomatike – *Formy a premeny diplomatickej produkcie v novoveku*. V roku 2016 sa konalo prvé medzinárodné stretnutie na túto tému v Bratislave (zborník je v tlači), v roku 2017 sa konalo v Brne, v roku 2018 v Prahe (zborník vyšiel s vročením 2019) a koncom roku 2019 sa konalo v Hradci Králové. Perspektívne by sa niektorá z ďalších konferencií v rámci tejto platformy venovanej novovekej diplomatike mala konať opäť na Slovensku. J. Šedivý inicioval diskusiu s partnerskými českými pracoviskami, či formát neotvoriť aj pre stredovekú diplomatiku, alebo či nevytvoriť paralelný medzinárodný projekt pre konfrontovanie výsledkov staršieho diplomatického vývoja (cca spreď roku 1526).

Jedným z najdlhšie vychádzajúcich zborníkov s historickou tematikou je fakultný zborník *Historica*, na ktorého vydávaní sa obvykle podieľajú aj katedry slovenských a všeobecných dejín. V roku 2014 vyšiel 48. ročník gestorovaný našou katedrou (*Slovo, písmo, obraz a znak. Komunikácia na Slovensku na prelome stredoveku a novoveku*, 2014), o rok neskôr bol publikovaný 49. ročník (*Zborník k 65. narodeninám profesora Leona Sokolovského*, 2015). Vo vydávaní došlo následne k diskontinuite a jubilejný 50. ročník vyjde až s vročením 2018 (venovaný bude 60. narodeninám J. Roháča) a 51. ročník je už prichystaný na tlač (2019, k jubileu L. Sokolovského).

Pod hlavičkou katedry vyšlo v sledovanom období aj niekoľko zborníkov z ad hoc konaných konferencií – napr. *Štúdie o činnosti hodnoverných miest na Slovensku* (ed. J. Valo, 2016), *Príroda a jej ochrana v priereze času* (ed. E. Greschová – J. Valo, 2018). Okrem toho vychádzajú, samozrejme, aj vedecké publikácie reflektujúce záujmové témy jednotlivých členov katedry:³

Doc. Frederik Federmayer, PhD., v rokoch 2014 až 2019 pracoval na grante APVV o epigrafii (2012 – 2015 – J. Šedivý), o historickej topografii Bratislavy (APVV 2017 – 2021 – J. Šedivý) aj na vlastnom grante VEGA (Vývoj rodovej heraldiky v období raného novoveku, 2018 – 2020). Publikoval 2 monografie (*Lausser. Príbeh meštianskeho rodu. Genealogická identifikácia náhrobnej dosky z krypty Katedrály sv. Martina v Bratislave*, 2016, a *Zbierka erbových pečatí. Pečať ako prameň heraldiky a genealógie I*, 2019). Rediguje (od 2013) periodikum *WOCH, Ročenka pre genealógiu a regionálne dejiny Bratislavy* (v spolupráci s Bratislavským okrásľovacím spolkom (ďalej BOS) vydal 4 ročníky a v tlači je piaty). Publikoval 26 vedeckých štúdií, a to v Rakúsku (1), Maďarsku (2), Česku (2) a na Slovensku (21). Zorganizoval

---

³ Kompletnú publikačnú činnosť členov katedry aj jej denných doktorandov možno nájsť v elektronickej evidencii publikačnej činnosti UK – <https://alis.uniba.sk:8444/search/query?theme=EPC>.

viacero konferencií – 2014: Zuckermandel. Medzi Dunajom a hradným bralom – spoločne s BOS a Múzeom kultúry karpatských Nemcov; 2016: Pamiatky a genealógia (spoločne s BOS); 2017: Vitam et Sanguinem. Mária Terézia a Uhorsko 1740 – 1780 (spolu s BOS). Zo zahraničných konferencií bolo najvýznamnejším jeho vystúpenie na 11. zjazde českých historikov (2017) v paneli Vznik a proměny šlechtické obce podunajské monarchie 17. – 20. století. Je aktívnym členom výboru Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti.

PhDr. Zuzana Nemcová, CSc., sa v sledovanom čase zameriavala na novovekú diplomatiku, chronológiu a metrológiu, ako aj na regionálne dejiny sídiel na okolí Bratislavy. Napriek zdravotným problémom sa v sledovanom období naplno venovala svojej pedagogickej i vedeckej činnosti a publikovala 2 kapitoly v monografii o Plaveckom Štvrtku, významnú časť publikácie o Dubovej, ako aj 5 vedeckých štúdií k novovekej písomnej kultúre a k regionálnym dejinám (najmä juhozápadného Slovenska) na Slovensku a v Poľsku. Okrem iného spolupracovala na vedeckom grante venovanom novovekej diplomatike (VEGA – vedúci J. Roháč).

Prof. PhDr. Leon Sokolovský, CSc., sa venuje dlhodobo problematike dejín správy a niektorým pomocným vedám historickým (najmä heraldike), ako aj regionálnym dejinám (predovšetkým Malohontu). V sledovanom období bol hlavným redaktorom a spoluautorom vlastivednej monografie Kokava nad Rimavicou (2018) a autorom 9 štúdií z oblasti heraldiky a regionálnych dejín (najmä Malohontu), ktoré vyšli na Slovensku a v Českej republike. Aktívne sa zúčastnil 6 konferencií (Bratislava, Martin, Lučenec, Prešov). Vykonával aktivity vyplývajúce z jeho funkcie garanta magisterského štúdia archívnictva a doktorandského štúdia pomocných vied historických i predsedu habilitačnej a inauguračnej komisie v tom istom odbore.

Doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc., sa venuje diplomatike a regionálnym dejinám (najmä Trnavy a okolia). V sledovanom období publikoval 4 vedecké štúdie, prispel aj do Encyklopédie Beliany a medzinárodnej encyklopédie knižníc, archívov a múzeí, napísal i niekoľko menších odborných textov. Publikácie vznikli najmä v rámci grantu VEGA (2013 až 2015) pod názvom *Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula 1526 – 2. polovica 19. storočia* (spoluriešitelia Z. Nemcová a J. Valo). Plnil si zároveň svoje iné funkcie (člen Vedeckej rady Slovenského národného archívu v Bratislave, podpredseda Spoločnosti slovenských archivarov, predseda sekcie archívnictva a PVH Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV).

Doc. PhDr. Juraj Šedivý, PhD., sa okrem projektov epigrafického korpusu (*Corpus Inscriptionum Slovaciae – CIS*) a *Historického atlasu miest Slovenska* venuje najmä dejinám písomnej kultúry v stredoveku a regionálnym dejinám miest v stredoveku (špeciálne Bratislave). Počas sledovaných rokov bol okrem dvoch grantov APVV (výsledkom prvého je zatiaľ 5 monografií a vyše 50 štúdií, druhý ešte prebieha) spoluriešiteľom grantu VEGA na Ústave dejín umenia SAV (výstupom je kolektívna monografia *Stredoveký kostol*, 2015). Vydal prvú metodickú príručku epigrafie (Šedivý a kol.: *Latinská epigrafia. Dejiny a metodika výskumu historických nápisov zo Slovenska = CIS I.1*, 2014) a rovnako prvú slovenskú epigrafickú syntézu (*Historické nápisy a ich nosiče = CIS I.3*, 2018). Okrem toho publikoval štúdiu o veľkosti monografie o pragmatickej (diplomatickej) kultúre v stredovekých mestách Uhorska (Praha 2018) a 20 vedeckých štúdií – v Nemecku (4), Rakúsku (1), Taliansku (1), Poľsku (1),

Česku (5) a na Slovensku (8). Aktívne sa zúčastnil konferencií v Nemecku (6), Rakúsku (3), Taliansku (1), Maďarsku (1), Poľsku (1), Čechách (3) a na Slovensku (6). Plnil si aj svoje povinnosti vyplývajúce z funkcie člena CIPL (*Comité international de paléographie latine*), CID (*Commission Internationale de Diplomatie*) a CIHV (*Commission Internationale pur l'Histoire des Villes*), Slovenského národného komitétu historikov pri HÚ SAV (od 2016), Vedeckej archívnej rady pri MV SR (od 2018), vedeckých rád FiF UK (2013 – 2017) a HÚ SAV (od 2014), ako aj redakčných rád 8 vedeckých periodík či vydavateľstiev v Rakúsku, Česku, Poľsku a na Slovensku. Koordinuje aktivity pamäťového portálu www.PamMap.sk.

Mgr. Ján Valo, PhD., v sledovanom období úspešne ukončil doktorandské štúdium (2014) a na katedre sa pedagogicky aj vedecky venoval historickej demografii, štatistike, geografii, topografii a kartografii aj informatike v archívnictve. Bol zapojený do oboch grantov APVV a grantu VEGA J. Roháča. Spoluorganizoval konferencie *Činnosť hodnoverných miest na Slovensku* (2015, zborník 2016), *MEMORY 2015* (zborník 2017) a 2017, *Formy a premeny diplomatickej produkcie v novoveku* (2016, zborník v tlači), *Mesto a jeho historická krajina* (2017, zborník 2020), *Príroda a jej ochrana v priereze času* (2017, zborník 2018). Spolu s L. Sokolovským a ďalšími bol spoluautorom vlastivednej monografie *Kokava nad Rimavicou* (2018) a v sledovanom období uverejnil ďalších 8 vedeckých štúdií.

Zahranické kontakty katedry

Vzťahy s mimoslovenskými inštitúciami koordinoval J. Šedivý ako katedrový koordinátor pre program mobility Erasmus. Spočiatku mala katedra zmluvy s partnerskými pracoviskami vo Viedni a Budapešti, no (zrejme vzhľadom na potrebné jazyky) o tieto destinácie nebol záujem. Po uzavretí zmlúv s českými univerzitami (Brno, Ostrava, Hradec Králové) sa frekvencia vzájomných kontaktov medzi predstaviteľmi inštitúcií zvýšila (2015 – návšteva z Hradca Králové J. Zouhar, M. Bolom Kotari; 2016: M. Hrubá z Ústí nad Labem; 2017: V. Středová z Hradce Králové a T. Krejčík z Ostravy; 2018: J. März a M. Hrubá z Ústí nad Labem, 2019: Z. Sviták z Brna; J. März, M. Hrubá a S. Musilová z Ústí nad Labem a D. Kalhous z Brna). Opačne sme vysielali najmä študentov – jednak na celosemestrové pobyty (najžiadanejšie boli pobyty na Masarykovej univerzite v Brne) a jednak na kratšie niekoľkomesačné archívne stáže (Rakúsky štátny archív vo Viedni a Národný archív v Prahe). Okrem toho na individuálnej báze pestujú členovia katedry kontakty s univerzitnými pracoviskami, resp. s kolegami s podobným vedeckým zameraním v Budapešti (ELTE, CEU prostredníctvom J. Šedivého a B. Csibu), vo Viedni, Mníchove (J. Šedivý), v Prahe a na ďalších univerzitách v Českej republike (prakticky všetci členovia katedry, najmä J. Valo).

Všeobecne možno konštatovať, že zo strany vysokoškolského systému sú badateľné tendencie k znižovaniu náročnosti výučby (jednak pod heslom odbúravania memorovania a preferovania kreatívnych prístupov a jednak ako odraz mierne znižujúcej sa úrovne vedomostí zapísaných študentov). Univerzita Komenského v Bratislave aj fakulta a s ňou katedra sa však snaží zachovávať latku na úrovni prinajmenšom porovnateľnej s okolitými štátmi. A hoci medián vedomostí „priemerného študenta“

možno klesá, tak sa medzi nimi objavujú neustále aj mimoriadne talentované osobnosti, ktoré vďaka moderným technológiám a komunikačným možnostiam majú lepšie výsledky, než mali v ich veku ich učители. Do budúcnosti preto možno hľadiť s istým optimizmom. Samotná katedra (a fakulta) čelí aj väčšiemu tlaku na „výkony“ (teda učiť čo najviac študentov, publikovať čo najviac a hlavne v tých „správnych publikačných kategóriách“), čo je však všeobecným dôsledkom stavu, keď sa na vzdelávanie pozerá spoločnosť (alebo prinajmenšom ministerstvo) ako na druh ekonomickej komodity. Výstupom práce katedry by však nemali byť „kusy“, ale jednotlivci, ktorí budú môcť byť budúcimi osobnosťami slovenských i zahraničných archívov a príbuzných inštitúcií.⁴

Juraj Šedivý a kolegovia

Katedra archívnictva a PVH Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

STRUČNÁ SPRÁVA O ČINNOSTI KATEDRY ARCHÍVNICTVA A POMOCNÝCH VIED HISTORICKÝCH INŠTITÚTU HISTÓRIE FILOZOFICKEJ FAKULTY PREŠOVSKÉJ UNIVERZITY V PREŠOVE V AKADEMICKOM ROKU 2018/19

Katedra archívnictva a pomocných vied historických (KAaPVH) pôsobí na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity (FF PU) od 90. rokov 20. storočia¹ a prešla viacerými organizačnými i personálnymi zmenami. Od roku 2005 je stabilnou súčasťou pracoviska – Inštitútu histórie FF PU v Prešove,² ktorý riadi riaditeľ a v danom akad. roku 2018/2019 ním bol doc. PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD.³ Inštitút sa v súčasnosti organizačne člení na štyri katedry (na čele s vedúcim katedry), pričom jeden z nich je aj vo funkcii zástupcu riaditeľa. Tento post zastávala v akad. roku 2018/2019 doc. Mgr. Marcela Domenová, PhD.⁴

---

⁴ Vzhľadom na dlhý časový odstup od ostatnej správy za štúdium archívnictva na FiF UK (v SA č.2/2013) bol načrtnutý len prehľad vývoja, niektoré doplňujúce informácie možno nájsť na internetovej stránke katedry a aktuality zverejňujeme na katedrovom facebookovom profile.

¹ V roku 1990 členovia patrili pod Katedru dejín a archívnictva FF v Prešove UPJŠ v Košiciach, od roku 1998 pod Katedru slovenských dejín a archívnictva.

² Bližšie MOJDIS, Ján. Inštitút histórie. In DANČIŠIN, Vladimír (ed.). *Filozofická fakulta v Prešove 1959-2009: Jubilejný zborník k 50. výročiu ustanovenia Filozofickej fakulty v Prešove* [online]. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2009, s. 81. ISBN 978-80-555-0054-6. Dostupné na internete: <https://www.publib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Dancisin1/subor/7.pdf> [cit. 2010-08-04] alebo [HARBUEOVÁ, Lúbia.] *Z histórie inštitútu histórie FF PU v Prešove* [online]. Dostupné na internete: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/instituty-fakulty/ih-new/oinstitute/historiainstitutu/>

³ Pred ním bola riaditeľkou IH FF PU doc. PhDr. Lúbia Harbuľová, CSc.

⁴ V tejto funkcii od roku 2012.

V danom akad. roku 2018/2019 na IH FF PU v Prešove celkovo pôsobilo 18 pedagógov – tvorivých pracovníkov (TP)⁵ a 8 interných doktorandov,⁶ pričom z nich na KAaPVH spadajú len traja pedagógovia (TP), na ktorých stojí gros zabezpečovania jednotlivých disciplín na študijnom odbore archívniectvo na prvom (bakalárskom)⁷ i druhom (magisterskom)⁸ stupni štúdia – ako jednodborového neučiteľského študijného programu v dennej forme štúdia. Členovia katedry však zabezpečujú výučbu aj na iných študijných odboroch (spravidla vybrané PVH), ktoré sa realizujú na IH FF PU v Prešove.⁹ Garantmi študijného programu ostali naďalej, t. j. aj počas aktuálnej akreditácie, doc. PhDr. Libuša Franková, CSc., pre bakalársky stupeň štúdia a prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., pre magisterský stupeň štúdia, ktorí sa venujú výskumu slovenských dejín v období 19. – 20. storočia.

Okrem troch tvorivých pracovníkov vo funkcii – na mieste docent (1), odborný asistent (2), katedra aktuálne nemala interného doktoranda, no v tomto kontexte je potrebné uviesť, že na Katedru novovekých a najnovších všeobecných dejín IH nastúpila v rámci doktorandského štúdia absolventka archívniectva na našej alma mater Mgr. Mária Kaletová¹⁰ a na katedre zabezpečovala v akad. roku 2018/2019 časť výučby – semináre: Historická geografia, Novoveká diplomatika 1 a 2, Všeobecná diplomatika.

---

⁵ V akad. r. 2018/2019: Katedra najstarších, stredovekých a ranonovovekých dejín (doc. Mgr. Ján Adam, PhD., Mgr. Monika Bizoňová, PhD., doc. PhDr. Martin Javor, PhD., Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., Mgr. Annamária Kónyová, PhD., Mgr. Lucia Šteflová, PhD, doc. PhDr. Marián Vizdal, CSc., na katedre boli 3 interní doktorandi: Mgr. Veronika Drábová, Mgr. Matúš Vojna, Mgr. et Mgr., Dávid Palaščák.) – vedúci katedry bol Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.

Katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín (doc. PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD., doc. PhDr. Lúbia Harbul'ová, CSc., Mgr. et Mgr. Luciána Hoptová, PhD. a 3 interní doktorandi Mgr. Mária Kaletová, Mgr. Erik Ondria, Mgr. Juraj Horváth,) – vedúcou katedry bola doc. PhDr. Lúbia Harbul'ová, CSc.;

Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín (PhDr. Ján Džujko, PhD., doc. PhDr. Libuša Franková, CSc., doc. PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD., PhDr. Peter Koval', PhD., prof. PhDr. Peter Švorc, CSc. a 2 interní doktorandi Mgr. Michal Falat, Mgr. Lukáš Hedmeg) – vedúci katedry bol prof. PhDr. Peter Švorc, CSc. a napokon prezentovaná Katedra archívniectva a pomocných vied historických.

⁶ Absolventi 2. stupňa štúdia majú možnosť pokračovať v štúdiu aj na 3. stupni v študijných programoch v doktorandskom stupni štúdia (PhD.), a to menovite 2.1.9 slovenské dejiny (garant študijného programu – prof. PhDr. Peter Švorc, CSc.) a 2.1.8 všeobecné dejiny (garant študijného programu – Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.) v dennej (4-ročná) a externej forme (5-ročná) štúdia.

⁷ Bakalársky stupeň štúdia je trojročný.

⁸ Magisterský stupeň štúdia je dvojročný.

⁹ Ide o študijné odbory a programy v bakalárskom stupni štúdia: história, učiteľstvo akademických predmetov – dejepis v kombinácii, história – kultúrne dedičstvo; na magisterskom stupni štúdia: história, učiteľstvo akademických predmetov – dejepis v kombinácii.

¹⁰ Téma jej doktorandskej práce: Premeny uhorských miest v druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia. Školiteľ: doc. PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD. Členka Spoločnosti slovenských archivarov, Spišského dejepisného spolku.

Na príprave budúcich archivárov participujú podľa profilácie a vedeckovýskumnej činnosti aj iní členovia IH FF PU v Prešove, výnimočne v rámci PVH,¹¹ ale najmä v oblasti slovenských a všeobecných dejín. Uvedené disciplíny sú aj predmetom štátnej skúšky, čím sa archivárom už počas štúdia umožňuje získať väčší rozsah poznatkov a po ukončení štúdia širšie uplatnenie aj mimo nosného odboru štúdia. Rovnako na odbore archívniectvo zabezpečujú výučbu (najmä jazykov) kolegovia a lektor z iných inštitútov a pracovísk PU v Prešove, ako Inštitút romanistiky FF PU v Prešove (doc. Mgr. Erika Brodňanská, PhD.), CCKV PU Ústav jazykových kompetencií PU v Prešove (Mgr. Miroslav Baláž, PhD.), Inštitút ukrajinistiky a stredo európskych štúdií PU v Prešove (Dr. Barna Ábrahám, PhD.), Inštitút germanistiky FF PU v Prešove (doc. PhDr. Martina Kášová, PhD.), za čo im patrí naša vďaka za dlhoročnú a osvedčenú spoluprácu.

Na KAaPVH, keďže po cyklických výberových konaniach došlo skôr k predĺženiu pracovných zmlúv u dvoch členov, okrem odbornej asistentky Marcely Domenovej, ktorá v danom akad. roku zabezpečovala disciplíny: Úvod do štúdia pomocných vied historických a archívniectva, Informatika pre archivárov, Paleografia – viacero povinných i povinne voliteľných predmetov¹², Diplomatika a paleografia na Slovensku, Pomocné vedy historické (povinný exkurz pre iné študijné odbory), Epigrafia a kodikológia, Heraldika a genealógia na Slovensku, Slovenská mestská a obecná heraldika, Stredoveká latinčina, Novolatinské texty, Dejiny knižnej kultúry; dlhodobo (od 2004)¹³ pôsobí doc. PhDr. Miloslava Bodnárová, CSc. Z jej strany v rámci pedagogického procesu išlo najmä o zabezpečenie prednáškovej činnosti a disciplín: Archívniectvo,¹⁴ Archívy a archívna starostlivosť, Dejiny archívniectva do roku 1954, Dejiny archívniectva po roku 1954, Diplomatika – viacero povinných i povinne voliteľných predmetov,¹⁵ Ochrana a využívanie archívnych dokumentov či iné špecifické výberové predmety ako Činnosť hodnoverných miest v stredoveku.

Čo sa týka personálneho obsadenia katedry, došlo po relatívne dlhšom období aj k nepredpokladanej zmene. Začiatkom zimného semestra akad. roka 2018/2019 na katedre pôsobila (od novembra 2011 do septembra 2018) ako odborná asistentka aj Mgr. et Mgr. Mária Fedorčáková, PhD., s ktorou bola ukončená pracovná zmluva.¹⁶ Za vykonanú prácu na IH a prezentovanie pracoviska doma i v cudzine jej aj touto cestou ďakujeme.¹⁷ Na základe výberového konania na pracovnú pozíciu odborného

---

¹¹ Napr. Historická demografia a historická štatistika (doc. Mgr. Ján Adam, PhD.), historická geografia (doc. PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD.) a i.

¹² Paleografia, Paleografia pre historikov, Latinská paleografia stredovekých písomností, Paleografický seminár 1 a 2, Latinská paleografia novovekých písomností, Latinská paleografia novovekých textov.

¹³ V r. 1993-2015 pôsobila ako riaditeľka Štátneho archívu v Prešove.

¹⁴ Ako Archívniectvo I., II. a III.

¹⁵ Ako Diplomatická kritika písomností 1 a 2, Novoveká diplomatika 1 a 2, Diplomatika Uhorska do roku 1526, Všeobecná diplomatika, Vydavateľia písomností v Uhorsku do roku 1848, Písomná produkcia hodnoverných miest v Uhorsku.

¹⁶ Na pracovisku IH FF PU v Prešove pôsobila v minulosti ako interná doktorandka (2007-2011).

¹⁷ Členka Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV, Medieval Central Europe Research Network (MECERN) a European Association for Urban History (EAUH).

asistentka nastúpila historička Mgr. Júlia Kotrusová, PhD. (október 2018 –), absolventka Trnavskej univerzity v Trnave a ako odborník z praxe¹⁸ postupne prebrala podľa pracovnej zmluvy zabezpečovanie výučby na odbore archívniectvo, prevzímú časť disciplín po Dr. M. Fedorčákovej ako: Dejiny správy – viacero povinných i povinne voliteľných predmetov,¹⁹ Chronológia, Špecifické spôsoby datovania v Uhorsku, Heraldika, genealógia a sfragistika, Náuka o prameňoch, ale aj semináre z disciplín ako Dejiny archívniectva po roku 1954, Archívniectvo I. Jej zástoj a aktivity počas sledovaného obdobia hodnotíme pozitívne.

Ako vidno, úväzková zaťaženosť a variabilita disciplín bola počas dvoch semestrov dostatočná, ba až vyššia. Pracovisko externú spoluprácu pri zabezpečovaní pedagogického procesu vo forme dohody o vykonaní práce v sledovanom období neuzavrelo s nikým (v zmysle archivárov z praxe).

Čo sa týka odborného rastu členov katedry, v letnom semestri 2018/2019 (4. 3. 2019) úspešne prebehlo habilitačné konanie M. Domenovej. Na domovskom školiacom pracovisku pod vedením (vedúcim práce) Dr. h. c. prof. PhDr. Petra Kónyu, PhD. obhájila habilitačnú prácu *Z dejín mesta Prešov a jeho obyvateľov v 16. storočí* (Prešov, 2018, 201 s.) a získala titul docent (doc.) v študijnom odbore história.

Členovia KAaPVH IH FF PU sa aj v danom roku aktívne zúčastňovali na viacerých odborných podujatiach, vedeckých konferenciách doma i v cudzine, adekvátna bola aj ich publikačná činnosť,²⁰ editorská a redakčná činnosť. Rovnako aktívne sa vykazovala z ich strany aj expertízna, recenzná a posudzovateľská činnosť rukopisov (ako štúdií, zborníkov, monografií) vrátane kvalifikačných prác, posudkov vedeckých a umeleckých projektov. Vedeckovýskumné, konferenčné a publikačné aktivity členov katedry KAaPVH IH FF PU boli dominantne zamerané na realizovanie úloh v rámci vlastnej tematickej profilácie a riešenia viacerých grantových projektov, na ktorých participujú ako hlavní riešitelia (2) alebo ako spoluriešitelia (1). V danom akad. roku sa členovia katedry podieľali na riešení projektov, napr. VEGA č. 1/0619/17 – *Cirkevný vývin Slovenska v 16. – 18. storočí v celokrajinských procesoch a každodennej rozmanitosti* (doba riešenia 2017 – 2019), VEGA č. 1/0008/17 – *Činnosť hodnoverného miesta Jasov do roku 1350* (doba riešenia 2017 – 2019), VEGA č. 1/0651/19 – *Pramene k cirkevným a duchovným dejinám východného Slovenska* (doba riešenia 2019 – 2021). V rámci riešenia projektov pracovisko IH FF PU zorganizovalo viacero

---

¹⁸ Prax nadobudla v Štátnom archíve v Nitre, pracovisko Archív Šaľa ako radca (2014 – 2018).

¹⁹ Ako Dejiny správy, Dejiny správy I., II. a III.

²⁰ Prehľad publikačnej činnosti je dostupný aj vo Fóre archivárov (spracuje a zasiela ho priebežne na vyžiadanie za katedru ved. katedry pre redakciu periodika, resp. je aj na stránke pulibu, menovite M. Bodnárová. Katalóg evidencie publikačnej činnosti PU. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/epc/autor/Bodn%C3%A1rov%C3%A1+Miloslava+%281949%29> [cit. 2020-04-14]; M. Domenová. Katalóg evidencie publikačnej činnosti PU. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/epc/autor/Domenov%C3%A1+Marcela+%281978%29> [cit. 2020-04-14]; M. Fedorčáková. Katalóg evidencie publikačnej činnosti PU. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/epc/autor/Fedor%C4%8D%C3%A1kov%C3%A1+M%C3%A1ria+%281982%29> [cit. 2020-04-14]; J. Kotrusová. Katalóg evidencie publikačnej činnosti PU. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/epc/autor/Kotrusov%C3%A1+J%C3%BAlia+%281990%29> [cit. 2020-04-14].

odborných konferencií, menovite katedra archívniectva vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou *Pramene k cirkevným dejinám Slovenska: (konfesionálne pomery – historické pramene – osobnosti)* (Prešov, 11. 12. 2019).

Členky katedry sú aj aktívnymi členkami redakčných rád periodík (časopisov) *Annales historici Pressovienses* (M. Domenová), *Historica ecclesiastica* (M. Bodnárová), zborníkov – *Spoločnosť a dejiny* (M. Domenová, M. Bodnárová) na Slovensku i v cudzine – ako *Kuděj: Časopis pro kulturní dějiny* (M. Domenová). Katedra má zastúpenie aj v členskej základni viacerých vednoodborových, profesijných združení²¹ a v osobe doc. M. Bodnárovej aj v *Centre excelentnosti sociohistorického a kultúrnohistorického výskumu* na PU v Prešove.

Toto prešovské, resp. obe archívárske akademické pracoviská, sa snažia vychovať v podstate klasického, všestrannejšieho archívára so základmi všetkého toho, v čom si teóriu, nadobudnuté poznatky rozvinie a zdokonalí v praxi v tej-ktorej agende. Dôraz sa kladie na prácu s pramennou bázou, isté jazykové kompetencie a dosiahnutie druhého stupňa v študijnom odbore, resp. prešovské pracovisko umožňuje pokračovať absolventom v štúdiu, a to cez rigorózne pokračovanie v študijnom odbore archívniectvo (PhDr.), ale aj história I. (časť slovenské dejiny) (PhDr.), história II. (časť všeobecné dejiny) (PhDr.), ďalej možnosť pokračovať v študijných programoch na doktorandskom stupni štúdia (PhD.) – slovenské dejiny alebo všeobecné dejiny.

O štúdium archívniectva a pomocných vied historických je na PU v Prešove každoročne stály záujem (zaslané a kritériá spĺňajúce prihlášky), ale badať značný pokles (už reálne zapísanie sa do 1. ročníka, resp. následne nástup na iné štúdium).²² Profesia v zozname pracovných pozícií 21. storočia nezní dost' zaujímavo a ani nie je dostatočne lukratívna, nie je na trhu práce najmä na východnom Slovensku dostatok pracovných pozícií,²³ absolventi končia aj mimo odboru.²⁴ IH FF PU v Prešove vyvíja viaceré propagačné aktivity, prezentácie pre študentov stredných škôl, čím sa snaží zaujať, oslovit' i získať potenciálnych študentov. Poukazať treba aj na fakt, že študenti študujú často odbor/odbory, o ktorých nemajú väčšiu predstavu (obsah, náročnosť) a štúdium postupne nielen po 1. ročníku ukončia.²⁵ To sa odrazilo za posledných päť rokov vo väčšej miere aj na KAaPVH IH FF PU v Prešove. Počet študentov na konci akad. roka bol v ukazovateľoch: 1. roč. Bc.: 1; 2. roč. Bc.: 3²⁶; 3. roč. Bc.: 4; 1. roč.

---

²¹ Spoločnosť slovenských archívárov (M. Bodnárová, M. Domenová, J. Kotrusová), Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť (Domenová), Slovenská historická spoločnosť (M. Domenová), Dejepisný spolok v Košiciach (M. Domenová), Historická spoločnosť kráľovského mesta Prešov (M. Domenová), Spolok slovenských knihovníkov a knižníc (M. Domenová).

²² Aký odbor študenti napokon uprednostnia a v akom meste, ak sú prijatí na viac škôl? Odpoveď nepoznáme.

²³ Pozri napr. <https://www.profesia.sk/>, <https://www.pracovne-ponuky.eu/>, https://www.upsvr.gov.sk/volne-pracovne-miesta.html?page_id=12925, <https://8h.sk> a i.

²⁴ Pozri: <https://uplatnenie.sk/>.

²⁵ Napr. pre požiadavky na znalosť latinčiny, nemčiny i maďarčiny. Resp. ide o odbor, ktorý ich nezaujal, nevedeli, čo obsahuje, resp. štúdium je pre nich náročné.

²⁶ Pričom jeden študent z nich študuje o čosi dlhšie a opakuje disciplíny a ročníky v bakalárskej forme štúdia. Vid' pozn. 27.

Mgr.: 2; 2. roč. Mgr: 0.²⁷ Nevieme, ako tieto nízke číselné koeficienty ovplyvnia existenciu odboru a následne i pracoviska, no pokles sledujeme aj na iných odboroch. Prečo? Ako stoja v súčasnosti aj iné humanitné odbory celkovo? Odpoveď poznáme.

Končiaci ročník bol v danom akad. roku teda len na bakalárskom stupni štúdia. Možno uviesť, že šlo o 4 študentky. Menovite ide o Janu Džačovskú s témou bakalárskej práce *Vybrané osobnosti Evanjelického cintorína v Levoči (prosopograficko-genealogicko-epigrafická sonda)*, Idu Giraškovú – *Knihá záznamov z obnov predstavenstva cechu prešovských gombikárov z rokov 1824 – 1862 (diplomaticko-obsahová analýza)*, Kristínu Gbúrovou – *Matrika narodených, sobášených a zomrelých evanjelickej cirkvi augsburského vyznania 1851 – 1875 v Bardejove*, ktorých školiteľkou bola M. Domenová, a Michaelu Funderákovú s témou *Z dejín košického zdravotníctva – Vojenská nemocnica v Košiciach po roku 1918*, ktorej školiteľom bol PhDr. Peter Kovaľ, PhD. Všetky študentky úspešne absolvovali bakalárske štúdium, rozhodli sa v štúdiu pokračovať a podali si prihlášky na magisterské štúdium.

Zabezpečením a koordináciou odbornej neučiteľskej praxe na troch študijných odboroch IH FF PU v Prešove bola v letnom semestri 2018/2019 poverená M. Domenová. Odborná prax archivárov sa na bakalárskom stupni štúdia v 3. ročníku (rozsah 5 dní) a magisterskom stupni štúdia v 1. ročníku (rozsah 10 dní) realizovala vo viacerých inštitúciách. V danom akad. roku sme spolupracovali viac mimo štátnych archívov, kde sa prax realizovala najmä v predošlom období,²⁸ a to aj na odporúčanie ŠA v Prešove, aby sa prax dominantne realizovala v Archíve Prešovskej univerzity v Prešove, čo sa i stalo. Okrem daného archívu študenti realizovali odbornú prax v iných inštitúciách, a to v SNM – Múzeum Betliar a pre zhoršený zdravotný stav jednej zo študentiek aj v alternatíve v Univerzitetnej knižnici PU – Historický fond a na samotnej katedre. Metodicky ju, ako to bolo i v minulosti, usmerňovali a hodnotili odborní zamestnanci (archivár, historik, kurátor a i.) príslušných inštitúcií na základe dohodnutej spolupráce bezodplatne. Rámcová zmluva medzi Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky a FF PU v Prešove o vzájomnej spolupráci, ktorú navrhlo ministerstvo, ostala v štádiu rozpracovania. Pripomienkovala sa znovu na konci letného semestra 2018/19.²⁹

Možno uviesť, že študenti počas štúdia majú možnosť pasívnej i aktívnej účasti na odborných podujatiach na PU, majú možnosť absolvovať odborné (viacdňové) exkurzie doma i v cudzine, ktoré organizuje IH FF PU v Prešove. Archivári popri prvej kontaktnej exkurzii do ŠA v Prešove v rámci úvodu do štúdia navštívili s pedagógmi aj v rámci výučby ďalšie pamäťové a fondové inštitúcie v meste i mimo neho (prednášky, výstavy a i.), v danom akad. roku možno poukázať na výstavy prepojené na prezentáciu archívov, a to *Na ceste k slovenskej štátnosti* (Košice, Kunsthalle, 2018) a výstavu usporiadanú pri 720. výročí udelenia mestských výsad Prešovu v roku 1299 (Prešov – Nižná Šebastová, ŠA Prešov, 2019) a aj touto formou naši študenti spoznávajú niektoré odborné činnosti archivárov.

²⁷ Pôvodne nastúpili na štúdium 4 študenti, postupne bakalárske štúdium zanechali.

²⁸ Šlo najmä o ŠA Prešov a ŠA Košice a ich jednotlivé pracoviská.

²⁹ Bližšie v správe o akad. roku 2019/20.

Možno konštatovať, že akademický rok 2018/2019 bol pre pracovisko jeden z priemerne náročných, a to aj z dôvodu personálnych zmien, pedagogickej vyťaženia a ďalších povinností vyplývajúcich z pracovných agend. Dúfame, že najbližšie výberové konania (v akad. roku 2019/2020) či vek časti (ko)garantov študijného odboru vážnejšie neovplyvnia existenciu a chod pracoviska, a čaká nás i komplexná akreditácia. Vidíme aj potenciál v ľudských zdrojoch, v možnostiach ďalších najmä vedeckovýskumných aktivít prešovského akademického pracoviska. Veríme, že ďalšiu správu o činnosti katedry budeme môcť prezentovať rovnako v Slovenskej archivistike.

Marcela Domenová

Katedra archívnickva a PVH

Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

VEDECKÁ RADA SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO ARCHÍVU A JEJ ČINNOSŤ V ROKU 2017

Vedecká rada Slovenského národného archívu (ďalej len „VR SNA“) pôsobí ako poradný orgán riaditeľa archívu už od apríla 1990. Nie je však prvým orgánom svojho druhu v tejto inštitúcii. Už v roku 1972 vznikla v archíve *Metodická komisia*, ktorá ale zakrátko zanikla. Na základe zákona SNR č. 149/1975 Zb. získal vtedajší Štátny ústredný archív SSR postavenie hlavného vedeckovýskumného pracoviska v odbore archívnickva, následne sa od 1. januára 1978 stal aj samostatnou rozpočtovou organizáciou. Zrejme v súvislosti s tým bola v roku 1979 opäť zriadená *Metodická komisia* ako „pomocný (poradný) orgán riaditeľa a vedenia ústavu“. Členmi boli dvaja pracovníci každého oddelenia (vedúci a jeden starší, skúsenejší odborný pracovník) a jej hlavným poslaním bolo riešiť odborné otázky archívnej teórie a praxe a poskytovať metodickú pomoc odborným pracovníkom archívu. Okrem toho robila komisia aj oponentúru archívnych pomôcok vypracovaných v archíve, schvaľovala tieto pomôcky a posudzovala štúdie a články pracovníkov archívu určené na publikovanie v časopise *Slovenská archivistika*. Komisia zasadala buď v užšom zložení (len za účasti členov), alebo v širšom kolektíve, pričom tieto rozšírené zasadnutia fungovali aj ako celoústavné semináre s účasťou všetkých pracovníkov participujúcich na plnení plánovaných vedeckých a odborných úloh archívu. Činnosť komisie riadil predseda (PhDr. František Sedlák, CSc.) v spolupráci s tajomníkom. V rámci komisie bola v rokoch 1984 – 1989 zriadená aj *Komisia pre posudzovanie archívnych pomôcok*, ktorú viedol PhDr. Bohumír Kostický, CSc.¹

---

¹ SEDLÁK, František. Činnosť Metodickéj komisie v Štátnom ústrednom archíve SSR v rokoch 1979 – 1982. In *Slovenská archivistika*, 1983, roč. 18, č. 2 s. 192-198; VRABCOVÁ, Eva. *Slovenský národný archív a jeho prínos pre rozvoj archívnej vedy*. Nepublikovaný text uložený v Slovenskom národnom archíve.

Metodická komisia zanikla v roku 1988 a na jej činnosť nadviazala po vyše ročnej prestávke práve VR SNA. Rada mala podľa svojich stanov posudzovať a navrhovať dlhodobú koncepciu rozvoja archívu a pomáhať rozvíjať vedeckú a odbornú činnosť archívu, prerokúvať a navrhovať plán vedeckých a odborných úloh archívu, prerokúvať výsledky plnenia odborných úloh archívu a výsledky vedecko-výskumnej činnosti archívu a napokon posudzovať projekty úloh odborného a vedeckého spracúvania, sprístupňovania, využívania a ochrany archívnych dokumentov a posudzovať vypracované archívne pomôcky. Oproti bývalej *Metodickej komisii* sa upravilo jej zloženie, pričom popri predsedovi a tajomníkovi boli členmi z radov SNA už len vedúci odborných oddelení, ale pribudli externí členovia (zástupca riadiaceho orgánu archívnickva, zástupca Katedry archívnickva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave) a od roku 2011 aj zástupca ostatných štátnych archívov. Rada sa schádzala tri až štyrikrát ročne, niekedy podľa potreby aj viackrát. Na čele rady stál predseda, ktorým bol najprv PhDr. Elemír Rákoš, CSc., (1990 – 2001) a po ňom PhDr. Eva Vrabcová (2001 – 2015). Predsedovi vypomáhal tajomník – PhDr. Eva Vrabcová (1990 – 2001) a Mgr. Božena Slezáková (2001 – 2015).²

Činnosť VR SNA výrazne ovplyvnil odchod jej predsedníčky a tajomníčky do dôchodku (2015) a tiež odchod riaditeľa SNA PhDr. Radoslava Ragača, PhD. na iné pracovisko (2016). Rada nebola doplnená a stala sa prakticky nefunkčnou. Keďže schváleniu VR SNA podliehajú všetky archívne pomôcky vypracované v SNA a všetky projekty na spracovanie a sprístupnenie archívnych súborov, utlmenie jej činnosti znamenalo nahromadenie neschválených pomôcok a projektov.³ Preto Mgr. Mária Šániková, poverená vedením SNA, vytvorila dočasnú VR SNA, ktorej prvé zasadnutie sa konalo 17. marca 2017. Dočasne poverila funkciou predsedu Mgr. Eriku Javošovu, PhD., a funkciou tajomníka Ing. Alenu Makovú. Zároveň došlo k zmene zloženia rady – okrem vedúcich jednotlivých oddelení a špecializovaného pracoviska (Mgr. Erika Javošová, PhD.; Mgr. Daniela Tvrdoňová, PhD.; Mgr. Mária Šániková; Ing. Alena Maková; Mgr. Janka Schillerová – poverená riadením Slovenského banského archívu) sa obnovilo aj zastúpenie radových pracovníkov archívu, po jednom z každého „fondového“ oddelenia (Mgr. Miriam Kuzmíková; PhDr. Vladimír Wolfshörndl; prom. hist. Mária Zsigmondová). Externými členmi sa stali PhDr. Milan Mišovič (za riadiaci orgán), doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc. (za KAPVH FiF UK v BA), PhDr. Veronika Nováková, PhD., (za štátne archívy) a PhDr. Daniel Kuzmík (za špecializované archívy). Oproti predošlému obdobiu sa zaviedol princíp posudzovania archívnych pomôcok dvoma posudzovateľmi, pričom aspoň jeden z nich musí byť z iného oddelenia než autor pomôcky.

Na prvom zasadnutí VR SNA posudzovala a zároveň schválila tri archívne pomôcky: *Poverenictvo pracovných síl*, *Kolégium ministra pracovných síl* a *Kolégium povereníka pracovných síl 1945 – 1954* (PhDr. Alena Gazdíková, dočasný čiastkový

---

² VRABCOVÁ, Eva. *Vedecká rada Slovenského národného archívu 1990 – 2012*. Koncept nepublikovaného textu uložený v Slovenskom národnom archíve.

³ Pre SNA je schvaľovanie projektov cez informačný systém *Elektronický archív Slovenska* nahradené schvaľovaním na VR SNA, v ktorej má svoje zastúpenie aj OAR.

inventár); *Ústredná správa bytovej a občianskej výstavby v Prahe (1952) 1956 – 1958* (Mgr. Jana Kafúnová a Bc. Dana Lacová, inventár) a *Zbierka stavebných projektov 1885 – 1954* (Mgr. Katarína Ivaničová, dočasný inventár). Diskusiu vyvolala najmä prvá z pomôcok, pri ktorej sa poukazovalo na nedostatky slovenskej archívnej terminológie. Rozsiahle fondy povereníctiev uložené v SNA sú prevažne sprístupňované viacerými čiastkovými inventármi. Keďže viaceré z týchto fondov sú ešte stále uložené v podobe balíkov s prakticky neznámym obsahom, pri spracúvaní sa zásadne nachádzajú aj dodatky k už spracovaným fondom iných povereníctiev. Každý vypracovaný inventár je teda už v čase jeho vyhotovenia prakticky len dočasný. Archívna terminológia ale nepozná označenie „dočasný čiastkový inventár“.

Rada prerokovala až osem projektov na spracovanie a sprístupnenie archívnych fondov: *Osobný fond Jozef Marián Kirschbaum 1913 – 1993 (2000)* (Mgr. Michaela Holíková); *Rod Nári 17. – 19. stor.* (Mgr. Petra Hagoňová); *Československý Červený kríž, Slovenská divízia 1931 – 1960* (Bc. Mária Fiľarská); *Úrad vlády SSR 1946 – 1968* (Mgr. Rastislav Luz); *Rozhraničovacia komisia československo-poľská 1928 – 1929* (Mgr. Rastislav Luz); *Rozhraničovacia komisia československo-maďarská 1919 – 1927* (Mgr. Rastislav Luz); *Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre financie 1960 – 1968* (Mgr. Tajana Gerbocová) a *Združenie slovenských dobrovoľníkov z rokov 1918 – 1919, 1929 – 1946* (Mgr. Michal Bartal). Všetky projekty boli schválené len s drobnými pripomienkami, resp. bez pripomienok. V projekte spracovania osobného fondu J. M. Kirschbauma autorka projektu navrhla neobvyklý spôsob usporiadania korešpondencie – namiesto zaužívaného delenia na prijatú a odoslanú bude korešpondencia dvojice korešpondentov usporiadaná chronologicky bez rozdelenia na dve časti a vytvorí sa tak možnosť sledovať rozhovor autorov listov, čo je osobitne výhodné najmä pre bádateľov aj s ohľadom na to, že korešpondencia je uložená vo viac ako 50 škatuliach. Autor projektu na spracovanie archívneho fondu Úrad vlády SSR poukázal na fakt, že v skutočnosti ide o dodatky k fondom *Zbor povereníkov* (dodatky z rokov 1946 – 1960) a *Slovenská národná rada* (1960 – 1968). Pri evidencii prírastku nastala chyba a odovzdávajúca inštitúcia (Úrad vlády SSR) bola zaevidovaná zároveň ako pôvodca dokumentov.

Rada tiež vzala na vedomie vypracovanie čiastkového inventára *Krajinský úrad v Bratislave 1928 – 1939, Administratívne oddelenia – organizačné útvary 1933* (zost. Mgr. Daniela Tvrdoňová, PhD.; čiastkové inventáre k fondu nepodliehajú schvaľovaniu, keďže fond sa spracúva priebežne už takmer 20 rokov, dokumenty majú rovnaký spôsob usporiadania a obsahom každého zväzku je jeden ročník spisov) a inventára *Sčítanie ľudu 1939* (Mgr. Michal Bartal; nebolo schvaľované, pretože išlo len o úpravu a doplnenie staršej pomôcky).

Mgr. Šániková informovala o opätovnom získaní *Osvedčenia o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoj* pre SNA. Osvedčenie vydalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, je platné do februára 2023.

PhDr. Wolfshörndl predniesol výhrady voči smerovaniu odborných prác v SNA: chýbajú analyticko-metodické práce; každý (odborný) archívár musí mať výskumnú úlohu; VR SNA má vydávať metodické inštrukcie, ktoré si má každý archív vydávať

sám (metodicky riešiť označovanie skratiek, značiek, archívnej škatule, zjednocovanie sa v písaní a spracúvaní a pod.). Zároveň podal návrh na verejné konanie zasadnutí VR SNA, čo prítomní členovia jednomyselne schválili.

Druhé zasadnutie VR SNA sa konalo 16. júna 2017 už ako verejné, s účasťou veľkej väčšiny odborných pracovníkov SNA. Rada aj tentokrát posudzovala tri archívne pomôcky: *Rozhraničovacia komisia československo-poľská 1921 – 1926* (Mgr. Rastislav Luz); *Rozhraničovacia komisia československo-maďarská 1921 – 1925* (Mgr. Rastislav Luz); *Uhoľné bane v Badíne 1857 – 1947 (1953)* (Mgr. Ildikó Hrtyan, inventár). Poslednú z pomôcok rada neschválila – z pomôcky vyplynulo, že časť dokumentov bola k archívnemu fondu pripojená podľa pertinenčného princípu napriek tomu, že existujú samostatné fondy pôvodcov dokumentov.

Rada prerokovala tiež dva projekty na spracovanie a sprístupnenie archívnych fondov: *Archív Povereníctva vnútra 1945 – 1952 (1954)* (Mgr. Alžbeta Gabríková) a *Československý Červený kríž na Slovensku 1922 – 1960* (Bc. Mária Filárská). V prípade druhého uvedeného fondu sa riešila otázka, či vôbec pristúpiť k spracovaniu – na jednej strane sú najstaršie dokumenty ešte z obdobia medzivojnovovej ČSR a mali by byť už sprístupnené štátom, na strane druhej je ale časť dokumentov stále u právneho nástupcu pôvodcu. S ohľadom na štátny záujem VR SNA projekt schválila.

Dr. Javošová informovala o vyhotovení archívnej pomôcky *Zbierka archívnych dokumentov a fondov cechov a priemyselných podnikov 1448 – 1929* (Mgr. Martin Zborovjan PhD., inventár). Autorom je bývalý pracovník archívu, po jeho odchode nebol inventár schválený. Usporiadanie je zachované tak, ako bolo vytvorené v Slovenskom národnom múzeu, kde bola zbierka pôvodne uložená – základom usporiadania je lokalita, v rámci nej je členenie podľa jednotlivých cechov a v nich podľa typov dokumentov. S ohľadom na to, že ide o dokumenty rôznej proveniencie, navrhla Dr. Nováková vytvoriť celoslovenský inventár na digitálnej platforme.

Keďže jednou z úloh VR SNA je aj riešiť otázky archívnej praxe, bol do programu tohto rokovania zaradený bod *Metodika tvorby archívnej pomôcky*. V SNA sú až dve oddelenia spracúvania a jedno špecializované pracovisko, preto sa považuje za potrebné vydať interné metodické pokyny k tvorbe pomôcok. Na tomto zasadnutí boli prerokované podklady na vypracovanie tiráže k archívnym pomôckam. Po diskusii sa schválili tieto náležitosti: uvádzať značku fondu (má obsahovať veľké písmená, možno kombinovať so skratkou fondu, ale používať ju všade jednotne, napísať ju aj na archívnu škatuľu); počet evidenčných jednotiek; udávať rozsah v bm a zároveň podľa typu a počtu ukladacích jednotiek; oproti predošlej praxi vynechať údaje o autorovi väzby a o počte exemplárov; uvádzať spracovateľa registrov, ak ním nie je autor pomôcky. Treba uviesť aj mená autorov posudkov a informáciu o dátume schválenia VR SNA namiesto podpisu vedúceho oddelenia. Kvôli jednoznačnej identifikácii sa schválilo aj uvádzanie čísla archívneho súboru z evidencie WINAFondy.

Tretie a zároveň posledné zasadnutie v roku 2017 sa konalo 10. novembra. VR SNA na ňom posúdila dve archívne pomôcky: *Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre financie 1960 – 1968* (Mgr. Tajana Gerbočová, inventár) a *Osobný fond Fedor Houdek – mapy a plány 1896 – 1944* (Mgr. Janka Hričovská, čiastkový inventár).

K prvej predloženej pomôcke predniesol PhDr. Mišovič viacero pripomienok všeobecného charakteru: ak je pomôcka vytlačená, musí mať napriek predošlým nariadeniam odboru archívov a registratúr (ďalej len „OAR“) vypracované registre; zoznam skratiek a značiek odporúča napriek „zelenej knihe“ umiestniť na začiatok inventára hneď za úvod.

V rámci posudzovania projektov spracovania archívnych súborov boli predložené dva materiály: *Verejnosc' proti násiliu 1989 – 1992* (Mgr. Tajana Gerbocová) a *Banský rozhodcovský súd v Bratislave 1922 – 1935* (Mgr. Katarína Olajcová).

Rada sa aj tentokrát venovala *metodike tvorby archívnej pomôcky* – tiráži a titulnému listu. Otázka tiráže sa riešila opakovane – predložená „šablóna“ vychádzajúca zo záverov predošlého zasadnutia nebola vypracovaná správne. Na titulnom liste sa má uvádzať názov súboru bez značiek a skratiek, mená autorov treba uvádzať v abecednom poradí a bez akademických titulov.

Keďže zasadnutie bolo posledné v kalendárnom roku, predložený bol aj *Plán vedeckej a výskumnej činnosti SNA na rok 2018* s nasledujúcimi úlohami a ich garantmi: *Metodika tvorby archívnej pomôcky* (Dr. Javošová); *Výskum metodiky spracovania osobných fondov* (Dr. Javošová); *Proveniencia archívneho fondu Uhoľné bane v Badíne* (Mgr. Schillerová); *Riešenie fondovej príslušnosti nezaradených dokumentov z fondov rodu Pálfi* (Mgr. Kuzmíková); *Rómsky holokaust* (Mgr. Repjak); *Migrácia: dobrovoľná, nútená a politická* (Mgr. Gabríková); projekt APVV v spolupráci so Slovenskou národnou knižnicou a Slovenskou akadémiou vied *Kultúrne dedičstvo v knižniciach a archívoch v kontexte mikrobiologickej kontaminácie* (Ing. Maková); *Stabilita pauzovacích papierov po aplikácii klucelových fólií* (Dr. Hafková); *Sledovanie vlastností pauzovacích papierov v ochranných obaloch z mylarovej fólie* (Ing. Maková); *Spektrálne charakteristiky záznamových prostriedkov (UV_VIS_NIR, XRF, FTIR)* (Ing. Maková); príprava publikácie *Fixačné prostriedky pre vodné konzervačné procesy* (Ing. Maková). Plán nebol schválený, keďže v čase zasadnutia VR SNA ešte neboli ujasnené požiadavky OAR (rezortné výskumné úlohy a plán práce) na rok 2018.

Rastislav Luz
Slovenský národný archív

SVEDECTVO O REVOLÚCII – NOVEMBER 89 V ARCHÍVNYCH DOKUMENTOCH SLOVENSKÝCH ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV (VÝSTAVA)

V novembri 2019 sme si pripomenuli 30. výročie Nežnej revolúcie, jednej z kľúčových udalostí v moderných dejinách Slovenska, ktorá národom bývalého Česko-Slovenska priniesla demokraciu a slobodu. Pri tejto príležitosti zorganizovalo Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky výstavu s názvom *Svedectvo o revolúcii – November 89 v archívnych dokumentoch slovenských štátnych archívov*, ktorá prebiehala od 6. novembra 2019 do 12. januára 2020 v priestoroch Starej radnice v Múzeu mesta Bratislavy.

Výstava bola zameraná na najdôležitejšie momenty revolúcie, ktoré boli reprezentované vybranými archívnymi dokumentmi zo štátnych archívov z celého Slovenska. Návštevníci si mohli výstavu pozrieť v troch miestnostiach, rozdelených do jednotlivých blokov, t. j. začiatok verejných protestov a generálny štrajk, Verejnosť proti násiliu, medailóny osobností revolúcie, príprava na voľby a voľby v roku 1990, pád režimu v policajných dokumentoch, vznik, priebeh a výsledky revolúcie v jednotlivých regiónoch Slovenska a kreovanie inštitúcií. Zároveň boli archívne dokumenty nainštalované podľa toho, z ktorého slovenského štátneho archívu pochádzajú.

Spomedzi osobností Nežnej revolúcie boli prezentovaní Svetoslav Bombík, Ján Budaj, Martin Bútor, Ľubomír Feldek, Fedor Gál, Milan Kňažko, Ladislav Snopko, Peter Zajac, Miroslav Kusý, Peter Tatár, Vladimír Ondruš a Jozef Mikloško. Ich fotografie a stručné životopisy boli tým prvým, čo návštevníkov privítalo. Počas celej výstavy ich zároveň sprevádzali aj hlasy niektorých z nich – išlo o autentické nahrávky ich prejavov na námestiach.

Udalosti, ktoré sa spájali s Nežnou revolúciou, resp. sa udiali počas nej a úzko s ňou súviseli, boli zhrnuté na niekoľkých baneroch a doplnené autentickými fotografiami a ukážkami z archívnych dokumentov. V jednotlivých vitrínach boli uložené novinové články, ktoré v tej dobe mapovali priebeh Nežnej revolúcie a podávali o nej svedectvo. Pre návštevníkov boli rozhodne atraktívne nielen archívne dokumenty, ale aj rôzne spomienkové predmety, pripomínajúce udalosti Nežnej revolúcie: medaily, odznaky, transparenty, plagáty, putá, oblečenie a i.

Hoci bola výstava relatívne malá, na veľkosti jej dodala forma spracovania a jej obsah. V malom priestore sa podarilo autorom výstavy veľmi výstižne a verne prezentovať udalosti Nežnej revolúcie, ľudí, ktorí boli jej súčasťou, a taktiež aj prvé výsledky demokratizačného procesu, ku ktorým viedlo jej politické pokračovanie uzavreté slobodnými voľbami roku 1990.

Katarína Olajcová, Peter Konečný
Slovenský národný archív
špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici

KAROL BADLÍK OSEMDESIATROČNÝ

V januári tohto roku oslávil krásne životné jubileum – osemdesiat rokov – Ing. Karol Badlík, dlhoročný vedúci Ústredného archívu geodézie a kartografie (ďalej ÚAGK) pri Geodetickom a kartografickom ústave (ďalej GKÚ) v Bratislave. Narodil sa 25. januára 1940 v Pabianiciach v Poľsku, kde v tom čase žili jeho rodičia. Po druhej svetovej vojne v roku 1945 sa presťahovali do Bratislavy a odvtedy jubilant nepretržite žije v meste na Dunaji. Tu „vychodil“ všetky školy, od základnej po vysokú. Vysokoškolské štúdium úspešne ukončil v roku 1962 na vtedajšej Slovenskej vysokej škole technickej, odbor zememeračské inžinierstvo. V tom istom roku nastúpil do zamestnania do rezortu geodézie a kartografie a až do odchodu do dôchodku v tomto rezorte aj pracoval. Pôsobil na rôznych postoch a vo viacerých funkciách. V roku 1991, keď bol zriadený ÚAGK, stal sa jeho vedúcim a riadil ho do roku 2004. Ako odborný pracovník archívu v ňom pracoval až do definitívneho odchodu do dôchodku v roku 2011. Za dobrú prácu bol viackrát vyznamenaný, jednak v rezorte geodézie a kartografie, ako i v odbore archívniectva – tu treba spomenúť Pamätnú Križkovu medailu za zásluhy o rozvoj slovenského archívniectva (2005) a Pamätnú medailu F. V. Sasinka (2010). Významné boli aj jubilatove aktivity v Slovenskej spoločnosti geodetov a kartografov i v Spoločnosti slovenských archívárov. Nieкто z našich spoločných priateľov sa raz o Karolovi vyjadril, že je najlepší geodet medzi archívarmi a najlepší archívár medzi geodetmi... Voľný čas rád trávi v prírode, venuje sa rodine – manželke, synovi, dcére a štyrom vnúčatám. Želajme mu, aby v zdraví a pohode bol medzi nami ešte „mnoga ljeta“!

Jozef Marek, bývalý kolega z GKÚ Bratislava

ŽIVOTNÉ JUBILEUM MAGDALÉNY BRAŽINOVEJ

Tohto roku oslávila životné jubileum naša bývalá kolegyňa, dlhoročná pracovníčka Štátneho archívu v Košiciach Magdaléna Bražinová. Narodila sa 18. februára 1950 v Rozhanovciach ako šieste dieťa Anny a Ondreja Závodníkovcov. Vyučila sa za fotografku a niekoľko rokov vykonávala túto profesiu vo Východoslovenských železniarňach a vo Vojenskom leteckom učilišti v Košiciach.

Do Štátneho archívu v Košiciach nastúpila už ako manželka Mariána Bražinu a matka malého syna na začiatku mája 1975. Vo fotografickej dielni vyhotovovala mikrofilmy celého radu dôležitých archívnych súborov, čo bola v tomto období jedna z prioritných úloh slovenských archívov. Jej zručnosť, flexibilitu a ochotu učiť sa novým veciam však vtedajší riaditeľ JUDr. Ladislav Ružička začal veľmi rýchlo využívať aj v iných oblastiach archívnej práce. Venovala sa administratíve, v ére písacích strojov prepisovala kolegom inventáre, vybavovala správnu agendu, zastupovala

v bádateľni. Už ako matka dvoch detí získala štúdiom popri zamestnaní úplné stredoškolské vzdelanie a bola priradená do funkcie archivárky.

Pod odborným vedením riaditeľa archívu si postupne osvojovala základy archivárskeho remesla a v roku 1984 dokončila svoj prvý inventár. Špecializovala sa na odborné spracúvanie a sprístupňovanie novodobých archívnych fondov, predovšetkým jednotlivých fondov krajských národných výborov, odborových organizácií a organizácií národného frontu, ale tiež fondov z oblasti hospodárstva. Takmer každý rok si na svoje konto pripísala ďalšiu kvalitnú archívnu pomôcku. Za tých neuveriteľných 40 rokov v službách slovenského archívnictva nájdeme jej meno pod takmer tridsiatimi čiastkovými či združenými inventármi, v ktorých sprístupnila pre bádateľov viac ako 40 archívnych súborov.

Toto však nebol ani zďaleka jej jediný prínos archivárskej komunite na Bačikovej ulici v Košiciach. Keď v 90. rokoch minulého storočia dostali archívy prvé počítače a začali sa prvé informatické školenia archivárov, práve naša kolegyňa bola jednou z prvých v archíve, ktorá získané poznatky a zručnosti veľmi rýchlo a tvorivo využívala vo svojej práci. Naďalej sa v tejto oblasti sama vzdelávala a bola ochotná sa so svojimi skúsenosťami podeliť aj s ostatnými kolegami.

Na jej pedagogické schopnosti, trpezlivosť a kolegiálnu dodnes nezabúdajú ani súčasní pracovníci archívu, ktorým nezištne pomáhala a radila pri ich prvých inventároch, či bádateľia, ktorým vedela poskytnúť detailné informácie o obsahu archívnych dokumentov. Kolegovia, ktorí mali tú česť s ňou pracovať, s úctou spomínajú na jej nadhľad, zmysel pre humor a schopnosť počúvať, poradiť a nájsť čo najschodnejšie riešenie problémov nielen v archívnej teórii a praxi, ale tiež v neľahkých životných situáciách.

Magdaléna Bražinová odišla do dôchodku po štyridsiatich rokoch plodného pôsobenia v slovenskom archívnictve v polovici roka 2015. Kontakt s kolegami a svojím pracoviskom však stále udržiava. Zaujíma ju dianie v archivárskej komunite a zároveň má viac času zveľaďovať domček a záhradu vo svojom rodisku. Svojmu manželovi, trom deťom a vnučkám je veľkou oporou.

Do ďalších aktívnych rokov jej želáme pevné zdravie, veľa šťastia, spokojnosti a pohody v kruhu svojich blízkych. A za všetko ďakujeme...

Ad multos felicesque annos, milá Magdaléna.

Milena Ostrolucká
Štátna vedecká knižnica v Košiciach

REŠTAURÁTOR PAR EXCELLENCE ALEBO NESKUTOČNÝ OSEMDESIATNIK IVAN GALAMBOŠ

Jeho auto stojí každé ráno na parkovisku Slovenského národného archívu ako jedno z prvých a odchádza podvečer vždy posledné. A tak to ide deň za dňom celé desaťročia, odkedy má archív svoje parkovisko.

Rodák z Holíča Ivan Galamboš (26. 1. 1940) patrí k najvýznamnejším v súčasnosti aktívnym slovenským reštaurátorom. Študoval na Priemyselnej škole grafickej v Prahe odbor konzervovanie písomných a knižných pamiatok. Prví absolventi tejto školy a medzi nimi ako jediný Slovák I. Galamboš vstupovali po náročnom štúdiu do praxe v roku 1958. Ihneď po skončení štúdia nastúpil ako mladší reštaurátor v Štátnom ústrednom archíve v Bratislave (v súčasnosti Slovenský národný archív), kde ako reštaurátor s dvomi kratšími prestávkami pôsobí dodnes. Okrem externého štúdia archívniectva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave absolvoval študijné stáže vo Viedni, zamerané na reštaurovanie papiera a grafiky. Neskôr dlhé roky sám externe pôsobil ako vysokoškolský pedagóg na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, kde sa významne podieľal na založení odboru reštaurovanie papiera, pergamentu a historických kníh. Venoval tomuto zámeru množstvo energie a popritom presadzoval tiež myšlienku vytvoriť kvalitné stredné školstvo, ktorého základy by pripravili na tento špeciálny odbor talentovaných mladých ľudí. Mnohé jeho myšlienky tak našli odozvu aj v učebných osnovách konzervátorov a reštaurátorov v súčasnej strednej odbornej škole v Banskej Štiavnici. Aktívne sa zapojil i do zakladania slovenskej Komory reštaurátorov.

I. Galamboš sa dlhoročne venuje reštaurovaniu vzácných historických knižných a listinných dokumentov. K jeho najvýznamnejším prácam patrí reštaurovanie *Bratislavského antifonára* knižnice Bratislavskej kapituly z roku 1487 a *Spišského graduálu* z roku 1426 knižnice Spišskej kapituly. Ním reštaurovaných a fakticky zachránených dokumentov sú však dnes stovky a iba málo slovenských archívov nejaký neskrýva v depozitári.

I. Galamboš tvorí tiež umelecké kópie listín, kníh a rôznych písomností – faksimile. Pri tvorbe faksimile je okrem iného nevyhnuté odborne zvládnuť všetky druhy písma, spracovanie pergamentu, papiera i techniky väzby, pečatí či šnúr. K tomu všetkému však nepochybne patrí aj trezivosť, pokora, sebadisciplína, manuálna zručnosť, neustále vzdelávanie sa a snaha priblížiť sa k dokonalosti starých majstrov tak, aby sa často iba jediný pokus o záchranu historickej pamiatky vydaril. Z desiatok najvýznamnejších ním vyhotovených faksimile spomeňme iba tie historicky najstaršie: *Civildalský evanjeliár* z 9. storočia, *Kyjevské listy* z prelomu 9. – 10. storočia, pápežskú bulu Jána VIII. *Industriae tuae* z roku 880 v odpise z 11. storočia, *Nitriansky kódex* z 11. storočia a *Zoborské listiny* z rokov 1111 a 1113. Z tých novších uveďme aspoň zápisnice z Martinského deklaračného zhromaždenia či len nedávno dokončenú kópiu slávnostného vyhotovenia Trianonskej mierovej zmluvy z roku 1921. Láska k faksimile je u neho zjavne celoživotná.

Ako zamestnanec Slovenského národného archívu ošetroval aj dokumenty uložené v korune veže bratislavského Dómu sv. Martina a pustil sa i do takej náročnej práce, akou bolo reštaurovanie najstarších glóbusov zachovaných na našom území. Ide o dva

unikátne glóbusy pokryté segmentmi z ručného papiera potlačeného medirytinami, pochádzajúce z roku 1603 od rovnakého zhotoviteľa.

Navrhol a pripravil tiež nové umelecké väzby, ako napríklad knižnú väzbu Ústavy Slovenskej republiky a knihy hostí pre slovenských prezidentov.

Veľmi bohatá je aj jeho publikačná, prednášková a výstavná činnosť. Z jeho samostatných výstav spomeňme *Pochvala slovienskemu slovu* (1990), *Civildalský evanjeliár* (1993), *Z tvorby Ivana Galamboša* (1995), *Napísané zostáva* (1997 – 1998), *Z reštaurátorskej tvorby Ivana Galamboša* (2017), *Littera scripta manet – Unikáty Slovenského národného archívu v rukách reštaurátora Ivana Galamboša* (2018) a ďalšie. Tieto výstavné projekty boli prezentované vo viacerých mestách na Slovensku, ale aj v zahraničí, napr. v Sofii, Alba Julii, Moskve, Viedni, Bukurešti či Prahe. Galambošom vyhotovené faksimile vzácnych dokumentov tvoriacich súčasť nášho archívneho dedičstva reprezentovali Slovensko i na svetových výstavách EXPO v Montreale, Osake či Hannoveri.

Je držiteľom mnohých vyznamenaní a plakiet. Spomeňme aspoň cenu ministra kultúry Slovenskej republiky udelenú mu za práce v oblasti reštaurovania v roku 1997. Za celoživotný prínos v odbore reštaurátorstvo historických dokumentov a umeleckých diel mu prezident Slovenskej republiky udelil v roku 2010 štátne vyznamenanie – Rad Ľudovíta Štúra II. triedy.

O práci I. Galamboša pri reštaurovaní *Antifonára z Bologne zo 16. storočia* bol natočený dokumentárny film z cyklu *Európski knihári*. Aj vďaka skvelému spracovaniu režiséra Jána Šudu film vyhral európsku cenu za populárno-vedecký program a mimoriadne tak zviditeľnil prácu reštaurátorov. Túto profesiu i svoje pracovisko – Slovenský národný archív – neskôr mediálne spropagoval ešte vo viacerých dokumentárnych filmoch, v osobných profiloch a rozhovoroch.

Výsledkom jeho celoživotného diela je však predovšetkým reštaurátorský ateliér Slovenského národného archívu, kde prežil takmer celý svoj pracovný život. V Bratislave začínal v budove bývalej žandárskej väznice, kde sa ešte kúrilo pevným palivom a pracovisko budovali iba dvaja ľudia. Nebohý knihársky majster Eduard Zimányi a mladý I. Galamboš ako mladší konzervátor. Postupne si museli zaobstarať úplne všetko. Dôležité boli napr. chemický a mechanický digestor, lis veľkého formátu či lis na vytlačanie vody pri reštaurovaní pomocou tekutej papieroviny, ale aj množstvo drobného materiálu. Kože na reštaurovanie získavali z Otrokovíc. Zo spolupráce I. Galamboša s Výskumným ústavom papiera a celulózy vznikol patent, na ktorý spolu s dvomi inžiniermi z ústavu dostali aj autorské osvedčenie. Ide o prístroj, ktorý dopĺňa chýbajúce časti na dokumentoch pomocou tekutej papieroviny a v súčasnosti sú k nemu na pracovisku pripojené i ďalšie zariadenia, ako napr. veľkoobjemový mixér na papierovinu či odsávací a presvetľovací stôl, na ktorom je možné kontrolovať množstvo naliatej papieroviny.

Slovenský národný archív aj vďaka pôsobeniu I. Galamboša navštevujú časté laické i odborné exkurzie. Reštaurátorské pracovisko sa vďaka nemu stalo vyhľadávaným miestom odbornej praxe či stáže, o čom svedčia stážisti z Fínska, Maďarska, Bulharska, Poľska, Mexika, Rakúska, Česka, Chorvátska i Ruska.

I. Galamboš však nie je len výborný reštaurátor, ale tiež milý a príjemný kolega, ochotný komukoľvek, kedykoľvek a s čímkoľvek nezištne pomôcť, a to neplatí iba o ženách, medzi ktorými je vychýrený svojou galantnosťou. Známa a obdivuhodná je

tiež jeho celoživotná láska k spoločenským tancom, v ktorých mimochodom ako majster Slovenska dosiahol až k métam najvyšším. Len pred pár rokmi sme sa mohli na archívnych dňoch všetci presvedčiť, že ho táto záľuba stále neopúšťa a že mnohí z nás, hoc aj oveľa mladší, mu v tomto umení môžeme len ticho závidieť. Predstihla ho azda iba jeho vnučka, ktorá je v jednej z disciplín spoločenských tancov už niekoľkonásobnou majsterkou sveta.

Je až obdivuhodné, koľko energie a pracovitosti, ktorú sme naznačili už úvodnou vetou, sa v Ivanovi Galambošovi nachádza vo veku, keď iní už aj 20 rokov zaslúžene oddychujú. Nezávidíme však, hoci to pri pohľade na neho zväzda, ale prajeme mu všetku tú energiu i do ďalších rokov tak, aby nám zachránil ešte veľa archívnych pokladov a aby jeho skvelé, priam až umelecké výtvary mohli naďalej obdivovať aj mladšie generácie ohúrených archivárov.

K tomu mu záverom prajme veľa, veľa zdravia, domácej pohody a radosti z detí a jeho štyroch vnučiek.

Ivan Tichý
Slovenský národný archív

PETER DRAŠKABA

Na ceste žitia dni sťa metre
a roky ako míle zasa;
tak letia v divom, bujnom vetre,
že človek ani nenazdá sa.

Len keď sa zavše v svojej púti
na prešlé roky naspäť díva,
do duše sa mu naraz vnúti
myšlienka zvláštna, trochu clivá.

A zrazu plecia tuhšie cítia
ťarchu, čo rôčik s rôčkom zbieral,
dokiaľ sa na šnúročke žitia
zjagalo sedemdesiatpäť perál.

Hovorí sa, že čím je človek starší, tým rýchlejšie plyní čas. Nie je to tak dávno, čo sme si na stránkach Slovenskej archivistiky mohli prečítať gratuláciu k životnému jubileu vtedajšieho riaditeľa Slovenského národného archívu PhDr. Petra Draškabu.

Jeho pôsobenie v oblasti archívnictva, ktorému zostal verný až po odchod do dôchodku, sa začalo v roku 1968 po absolvovaní odboru histórie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Po krátkom pôsobení na Fakulte architektúry Slovenskej

vysokej školy technickej nastúpil v roku 1972 na vtedajšiu Archívnu správu Ministerstva vnútra SR. Popri riešení priestorových, technických a personálnych otázok zamestnancov štátnych okresných archívov sa venoval metodickému usmerňovaniu odborných archívnych činností vykonávaných okresnými archívami. Nemožno mu uprieť významný podiel na realizácii výstavby ôsmich nových účelových archívnych budov. Aktívne sa zúčastňoval schvaľovania vyradovacích konaní v organizáciách, ktoré patrili priamo pod dohľad archívnej správy. Popri svojej rozsiahlej pracovnej náplni svoje vedomosti a záujmy zúročil v aktívnom pôsobení v Československej komisii pre využívanie výpočtovej techniky v archívoch. Z jeho pera vyšla v Príručke pre pracovníkov podnikových spisovní a archívov (1982) rozsiahla časť venovaná spisovej a skartačnej činnosti v organizáciách. Neskôr, už ako riaditeľ Štátneho oblastného archívu v Bratislave, kam nastúpil v roku 1988, úspešne vyriešil dlhoročný problém s nedostatkom úložných priestorov tohto archívu. To, že ho stále priťahovala výpočtová technika, sa neskôr odzrkadlilo aj v jej zavádzaní a využívaní v štátnom archíve tak pri administratívno-správnych činnostiach, ako aj pri evidovaní archívnych fondov. Od začiatku svojho pôsobenia vo funkcii riaditeľa Slovenského národného archívu v roku 1999 sa výraznou mierou zaslúžil o komputerizáciu tejto inštitúcie zabezpečením vytvorenia vlastnej webovej stránky, zavedením aplikačných programov na spracúvanie archívnych dokumentov a tiež zavedením internetu a intranetu. Pod jeho vedením archív vydal síce útlu, ale veľmi žiadanú informatívnu publikáciu, v ktorej širokú verejnosť informoval o svojom vzniku, odborných činnostiach na jednotlivých pracoviskách, archívnych fondoch a zbierkach nachádzajúcich sa v jeho depotoch a možnosti ich využívania. Odbornosť a erudovanosť jubilanta využil odbor archívov a registratúr ministerstva vnútra aj jeho aktívnou účasťou pri vypracovaní nového zákona o archívoch a registratúrach a jeho vykonávacej vyhlášky. Ako riaditeľ Slovenského národného archívu sa musel popasovať i so zložitým riešením majetkovo-právnych otázok týkajúcich sa samotnej budovy archívu, zabezpečením rekonštrukčných prác týkajúcich sa bezbariérového prístupu do budovy, prestavbou prvého podlažia budovy archívu, sfunkčnením úložných priestorov a zvýšením bezpečnostných parametrov v budove.

Odreagovanie od pracovných povinností nachádzal v spolupráci s vydavateľstvami, pre ktoré prekladateľskou činnosťou z angličtiny sprístupňoval širokej verejnosti odbornou-populárnou formou publikácie s historickou tematikou.

Križkova medaila, Sasinkova medaila, ako aj ďalšie vyznamenania boli ocenením jubilanta za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva.

Čas je však neúprosný, roky pribudli, pridružili sa k nim i zdravotné problémy a riaditeľ Slovenského národného archívu prenechal miesto mladším. Nemožno však povedať, že by ho to po odchode do dôchodku k archívnictvu a archívom už viac neťahalo. Ešte niekoľko rokov naďalej pôsobil ako člen redakčnej rady Slovenskej archivistiky. Jeho zásluhou sme sa na stránkach Slovenskej archivistiky mohli tiež oboznamovať s krátkym bibliografickým prehľadom zahraničných archívnych periodík *The American Archivist*, *Journal of the Society of Archivists* a *Rassegna degli Archivi di Stato*. A ešte desaťročie zostal členom aj Vedeckej archívnej rady, na pôde ktorej riešil zložité problémy súčasného archívnictva na Slovensku.

V súčasnosti sa s naším bývalým riaditeľom občas stretávame na otvorení výstav, ktoré archív vo svojich priestoroch inštaluje, či pri iných slávnostných alebo spoločenských príležitostiach. Keďže na jeho pleciah už nespočíva bremeno starostí na zabezpečenie chodu veľkej budovy archívu, ktorá si vyžaduje neustále riešenie technických, prevádzkových, ale aj personálnych problémov, objavuje sa na jeho tvári viac úsmevu, ako to bolo za čias, keď bol v tejto budove riaditeľom.

Zaželajme teda nášmu jubilantovi, aby mu úsmev z tváre neschádzal, aby mu slúžilo zdravie, aby sa aj naďalej mohol venovať svojej dlhoročnej prekladateľskej činnosti. Aby si v kruhu svojich blízkych ešte dlho mohol plniť svoje doteraz azda neuskutočnené sny a túžby.

Mária Šániková
Slovenský národný archív

JUBILANTKA MÁRIA GOMBALOVÁ

Mária Gombalová, rod. Murínová, bývalá pracovníčka Štátneho archívu v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Lučenec, sa 21. júna 2020 dožíva krásneho okrúhleho životného jubilea. Narodila sa v roku 1950 v Čakanovciach, s rodičmi žila v Ratke pri Fiľakove.

Po ukončení Základnej školy v Radzovciach pokračovala v štúdiu na Strednej ekonomickej škole v Lučenci, ktorú ukončila maturitou v roku 1969. Jej prvou pracovnou inštitúciou po maturite bol Okresný národný výbor v Lučenci, kde v rokoch 1969 – 1972 pôsobila na odbore štátnych financií. V rokoch 1972 – 1991 pracovala na Okresnej finančnej správe v Lučenci. Jej posledným pôsobiskom sa v roku 1991 stal Štátny okresný archív v Lučenci, od roku 2003 Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec (dnes Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Lučenec), až do jej odchodu do dôchodku v roku 2010. Pracovala pod vedením riaditeľky Márie Adamovej a podieľala sa na ochrane archívnych dokumentov. Ohotne prijímala každý druh práce. Bola poverená úlohami v oblasti predarchívnej starostlivosti, ako aj správnu a bádateľskou agendou. V roku 1996 zažila sťahovanie archívneho materiálu z budovy mestského úradu a jeho uloženie a usporiadanie v novej účelovej budove na Kubínyiho námestí v Lučenci, za čo jej patrí veľká vďaka. Vykonávala kontroly správy registratúry, posudzovala registratúrne poriadky a registratúrne plány, vyradňovanie registratúrnych záznamov, preberanie archívnych dokumentov.

Vždy láskavá a milá naša Marienka, aj touto cestou sa Ti chceme poďakovať za nezištnú pomoc a ochotu pomôcť mladším kolegom. Želáme Ti do ďalších rokov pevné zdravie, veľa životného optimizmu a pohody medzi svojimi najbližšími.

Erika Sedliaková
Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Lučenec

ALŽBETA HOLOŠOVÁ

Alžbeta Hološová sa narodila 21. júna 1950 v Michalovciach, ale svoju mladosť prežila priamo pod Tatrami, v obci Smrečany. V rokoch 1965 – 1968 navštevovala Strednú všeobecnovzdelávaciu školu v Liptovskom Mikuláši. Po jej ukončení absolvovala štúdium na Katedre československých dejín a archívniectva Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. V diplomovej práci, ktorú úspešne obhájila v roku 1973, sa venovala činnosti hodnoverného miesta v Turci do roku 1350. V roku 1989 na tej istej katedre úspešne absolvovala rigorózne konanie a získala titul PhDr.

Po absolvovaní vysokej školy pracovala v rokoch 1973 až 1991 v Štátnom okresnom archíve v Trnave, spočiatku ako samostatný a neskôr ako vedúci odborný archívár, ktorého náplňou bola práca na inventarizovaní paleograficky náročných fondov. Jej úlohou bola práca s archívnymi dokumentmi v latinskom, maďarskom a slovenskom jazyku, vypracúvanie archívnych pomôcok, ako aj publikačná a prednášková činnosť s regionálnou tematikou. Už tu začínala publikovať kratšie, avšak náročnejšie, detailne prepracovanejšie štúdie.

Po páde komunistického režimu využila širšie možnosti realizácie v duchovnej oblasti, ktoré so sebou priniesla nová doba, a v rokoch 1991 až 2005 pracovala v oblasti cirkevnej správy v Piešťanoch, kde okrem iného usporiadala historický archív tamajšieho rímskokatolíckeho farského úradu.

Prvého júla 2005 bola prijatá na Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave na archívno-vedecký výskum dejín pôvodnej univerzity, kde mohla naplno rozvinúť svoje vynikajúce vedomosti nielen z archivistiky a histórie, ale aj z latinčiny a maďarčiny. Od roku 2008, po odchode dovtedajšieho riaditeľa prof. PhDr. Jozefa Šimončiča, CSc., viedla ústav až do decembra 2014.

A. Hološová sa dlhodobo venovala výskumu dejín pôvodnej Trnavskej univerzity z rokov 1635 – 1777, výsledkom ktorého sú viaceré vedecké monografie. Z nich je potrebné spomenúť predovšetkým reprezentačnú publikáciu *Rektori Trnavskej univerzity/Rectors of Trnava University : 1635 – 1777, 1992 – 2008*, ktorá sa opiera o rozsiahly zdroj prameňov a literatúry. Kniha prináša nielen zoznam 45 rektorov od prvého rektora historickej Trnavskej univerzity Juraja Dobronockého, ale je obohatená aj o ich dôležité životopisné a profesijné fakty s bohatou fotografickou dokumentáciou listín a publikácií. Nemožno obísť ani spoluautorstvo na monografii *Dejiny observatória na Trnavskej univerzite 1756 – 1785*, na ktorej symbolicky spolupracovala s pracovníčkou Ústavu dejín Trnavskej univerzity PhDr. Henrietou Žažovou, PhD. Avšak azda najdôležitejším výstupom práce A. Hološovej je zostavenie (spoločne s prof. PhDr. Jozefom Šimončičom, CSc.) prvej ucelenej monografie, venovanej pôvodnej, ako i súčasnej Trnavskej univerzite, pod názvom *Dejiny Trnavskej univerzity 1635 – 1777, 1992 – 2010*. Toto dielo, na realizácii ktorého sa v priebehu piatich rokov podieľalo 17 autorov, významnou mierou napomohlo k pochopeniu a zachyteniu celkovej vzdelanosti v 17. a 18. storočí na území Slovenska i celého vtedajšieho Uhorska. Z ďalších publikácií, na ktorých sa A. Hološová podieľala, treba spomenúť preklad životopisu zakladateľa pôvodnej Trnavskej univerzity kardinála Petra Pázmana (*Petrus cardinalis Pazmany, archiepiscopus Strigoniensis* – autor István Bitskey), zostavenie zborníka z medzinárodnej konferencie *Trnavská univerzita vo svetle dejín*

(vydané aj v nemeckom preklade) či spolupráca na vydaní diela *Pantheon Tyrnaviense : bibliographicam continens recensionem operum typis Tyrnaviensibus aa. 1578 – 1930*.

A. Hološová bola tiež redaktorkou zborníka *Fons Tyrnaviensis* (vydávanom Ústavom dejín Trnavskej univerzity), členkou redakčnej rady vydavateľstva *Typi Universitatis Tyrnaviensis* a od roku 1973 členkou Spoločnosti slovenských archivárov. Počas pôsobenia v Ústave dejín Trnavskej univerzity riešila vedecký projekt VEGA: *Archívne pramene k dejinám Trnavskej univerzity* a bola iniciátorkou a spoluorganizátorkou medzinárodnej konferencie, konanej v dňoch 29. októbra – 1. novembra 2010, v jubilejnom roku 375. výročia založenia Trnavskej univerzity, ktorá bola spojená s výstavou *Trnavská univerzita vo svetle dokumentov*. Taktiež spolupracovala na príprave medzinárodnej konferencie k 450. výročiu príchodu jezuitov na Slovensko, uskutočnenej v Trnave 16. novembra 2011.

A. Hološová je držiteľkou pamätnej medaily, ktorú jej udelilo v roku 1989 Ministerstvo vnútra a životného prostredia SSR, odbor archívnictva, na znak uznania za dlhoročnú a obetavú prácu. V roku 2012 jej pri príležitosti 20. výročia obnovenia Trnavskej univerzity rektor udelil pamätnú medailu a v roku 2015 za svoju vedeckú prácu získala osobitné ocenenie Trnavskej univerzity – Cenu Antona Hajduka – za vynikajúce výsledky v tvorivej činnosti.

Marián Manák
Ústav dejín Trnavskej univerzity

NATÁLIA ŠARMÍROVÁ

V prvých dňoch tohto roku sa významného životného jubilea dožila naša bývalá kolegyňa, kamarátka, pre viacerých priateľka, Natália Šarmírová. Zamestnanie v Slovenskom národnom archíve (pri jej nástupe v roku 1988 Štátnom ústrednom archíve SSR) nebolo jej prvým zamestnaním. Bolo dlhším zastavením sa v jej kariére odborného archivára. Hoci pred nástupom do Slovenského národného archívu pracovala v úplne inej oblasti (Slovnaft, n. p., a Kovošpracujúci podnik, n. p.) a spočiatku vykonávala úplne iné práce s archívniectvom nesúvisiace, možno povedať, že ju to asi stále ťahalo k archívniectvu, archívom a neskôr aj k registratúram. Predpokladáme, že to bol dôvod, prečo sa po skončení gymnázia na Vazovovej ulici v Bratislave rozhodla študovať na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vzdelanie v študijnom odbore archívniectvo získala v roku 1983. Hoci ešte krátku chvíľu zotrvala u predchádzajúceho zamestnávateľa, venovala sa už práci v technickej knižnici a tiež spisovej agende.

Obdobie, keď naša jubilantka pracovala v Slovenskom národnom archíve, bolo poznačené viacerými zmenami. Archív zmenil názov, prišlo k výmene riaditeľa, zaniklo oddelenie kapitalizmu, do ktorého nastúpila. V neposlednom rade z archívu odišlo viacero zamestnancov, aj jej bezprostredných kolegov. Napriek tomu však, keď sa

s našou jubillantkou aj teraz rozprávate, na osem rokov, počas ktorých v Slovenskom národnom archíve pracovala, rada spomína. Aj jej zásluhou pokračovali práce na vytváraní štruktúry, usporadúvaní a inventarizovaní zložitých archívnych fondov vzniknutých po roku 1918 (Krajinský úrad v Bratislave, Snem Slovenskej republiky, Štátny pozemkový úrad v Bratislave). V súvislosti s reštitúciami majetkov a rehabilitáciami občanov sa v rokoch 1990 – 1995 podieľala na vybavovaní správnej agendy, vyhľadávaní archívnych dokumentov, poskytovaní služieb širokej bádateľskej verejnosti.

Keďže však naša jubilantka bola (a aj stále je) osoba dynamická, nabitá elánom a chuťou zdolať i veci, s ktorými sa doteraz nestretla, rozhodla sa uplatniť svoje nadobudnuté vedomosti z oblasti archívniectva na novom pracovisku. Nakrátko najskôr na Ministerstve financií SR a potom na novozriadenom Národnom úrade práce. Na tomto úrade stála pri zrode a zavádzaní informačného systému na správu registratúry. Zabezpečovala metodiku, školenia k systému a venovala sa predarchívnej starostlivosti. Týmto činnostiam zostala verná aj počas svojho pôsobenia v ďalších inštitúciách – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Sociálna poisťovňa – ústredie, kde viac ako rok pôsobila vo funkcii riaditeľky odboru podateľne a správy registratúry a zodpovedala za pracovné výkony približne 50 svojich podriadených. Počas svojho pôsobenia na uvedených úradoch sa podieľala aj na spisovej rozluke registratúrnych záznamov vzniknutých ešte na federálnom úrade, ale tiež zabezpečovala delimitácie spisov zo zanikajúcich inštitúcií na Slovensku. Svoju pracovnú kariéru ukončila na Správe štátnych hmotných rezerv SR v roku 2015. Jej zásluhou sa do Slovenského národného archívu postupne začali dostávať jedinečné archívne dokumenty vzniknuté z činnosti uvedených inštitúcií.

Popri svojich pracovných aktivitách, ktorých bolo nemálo, sa naša jubilantka, či Natali, ako ju volali blízki kolegovia a priatelia, venovala, azda neprežením, keď poviem, svojim láskam. V prvom rade to bola rodina – manžel a deti, ale tiež psy a záhrada. Deti sú už dospelé, manžel i naša jubilantka si v súčasnosti užívajú zaslúžený dôchodok. Hoci naša jubilantka po odchode zo Slovenského národného archívu vystriedala zamestnanie vo viacerých inštitúciách, som presvedčená, že archív bol pre ňu len „jej srdcovka“. Dokazujú to i jej návštevy počas Dňa otvorených dverí v archíve, účasť na podujatiach, ktoré archív robí, alebo aj len stretnutia s bývalými kolegami z archívu.

Takže milá Natália, Natali, Natálka, želáme Ti, aby si i naďalej bola plná tej dynamickosti a elánu, ktoré boli pre Teba príznačné, odkedy Ťa poznám, aby si na Slovenský národný archív nezabúdala a stále nás rada navštevovala. V osobnom živote Ti za seba i kolegov bývalých aj súčasných želim veľa zdravia, aby si si mohla teraz, keď máš dostatok času, plniť sny, na ktoré azda počas Tvojich aktívnych rokov ten čas akosi nezostával.

Mária Šániková
Slovenský národný archív

ŽIVOTNÉ JUBILEUM JÚLIUSA VALACHA

Životné jubileá sú vhodnou príležitosťou na pripomenutie si profesijnej kariéry, odbornej a vedeckej práce niektorých kolegov z radov našich archivárov. Jedným z nich je aj archivár, historik a bývalý riaditeľ Štátneho archívu v Banskej Bystrici PhDr. Július Valach, CSc.

Július Valach sa narodil na sklonku druhej svetovej vojny v Zlatých Moravciach 2. mája 1945. Prežil tu svoje detstvo, vychodil základnú a potom aj dvanásťročnú strednú školu. Škola, rodina, atmosféra malomesta, sídla niekdajšej Tekovskej župy, ho možno už vtedy nasmerovali k archivárskej societe, každopádne vzbudili jeho záujem o históriu. Po skončení strednej školy opustil svoje rodné mesto a za poznáním sa vybral do Bratislavy. Na alma mater Univerzite Komenského v Bratislave študoval v rokoch 1963 – 1968 archívniectvo. Jeho prvé profesijné zastávky ako čerstvého absolventa štúdia archívniectva boli Okresný archív v Nitre (1968 – 1969) a Štátny archív v Nitre (1969 – 1971). Z nitrianskych archívov zamieril do Tesárskeho Mlyňan, kde pôsobil desať rokov v Ústave dendrológie Slovenskej akadémie vied ako vedúci oddelenia vedecko-technických informácií. Tu sa začal u Júliusa Valacha profilovať vedecký záujem aj jeho publikačná činnosť. V roku 1979 získal akademický titul doktor filozofie na Katedre archívniectva Filozofickej fakulty Univerzity Jana Evangelistu Purkyně v Brne. Vo svojej rigoróznjej práci sa venoval rozboru archívneho fondu prievidzských piaristov. Počas svojho pôsobenia v Tesárskeho Mlyňanoch zredigoval sedem ročníkov zborníka Československej dendrologickej spoločnosti *Folia dendrologica* i zborníka Ústavu dendrológie Slovenskej akadémie vied *Acta dendrologica*. Zaujímal sa o vývoj lesného hospodárstva v Topoľčiankach, ale aj o nitrianske a prievidzské školstvo v minulosti.

Ďalšie dôležité profesijné pôsobisko Júliusa Valacha bola Slovenská národná knižnica v Martine. V rokoch 1981 – 1986 pôsobil ako vedúci oddelenia knižničných fondov a potom v rokoch 1986 – 1993 ako vedúci oddelenia fotodokumentačných pamiatok v Archíve literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice. Problematika dejín knižníc a knižnej kultúry na Slovensku sa stala jednou z hlavných tém jeho ďalšej vedeckej a publikačnej činnosti. Zaujímal sa o históriu Lyceálnej knižnice v Kežmarku, o knižnicu františkánskeho kláštora v Pruskom. Téma knižnej kultúry sa odzrkadlila aj v jeho dizertačnej práci *Dejiny knižnej kultúry v Prievidzi a na Hornej Nitre*, ktorú úspešne obhájil a získal vedeckú hodnosť kandidáta historických vied v roku 1987 na Historickom ústave Slovenskej akadémie vied. V martinskom prostredí napísal v roku 1987 aj monografiu *Staré tlače a tlačári na Slovensku*. Publikoval odborné štúdie a články o osobnostiach slovenského kultúrneho života, ako boli napríklad Ján Čaják, Jozef Škultéty, Pavol Križko, Hugolín Gavlovič či Andrej Kmet'.

V máji 1993 sa Július Valach vrátil akoby späť na začiatok svojej profesijnej dráhy – do siete štátnych archívov. Nastúpil do Štátneho oblastného archívu v Banskej Bystrici ako odborný pracovník, ale už od roku 1994 sa stal jeho riaditeľom. Okrem manažovania odborných činností archívu musel hneď po svojom nástupe do funkcie riešiť problémy s predlžujúcim sa dokončením spoločnej účelovej budovy pre obidva bansko-bystrické archívy. Bolo treba zvládnuť sťahovanie archívnych fondov a zbie-

rok, príručnej knižnice, vybavenia knihárskej dielne a ostatného materiálo-technického zariadenia archívu. Všetky tieto práce sa robili za plného chodu archívu. Ku koncu roka 1997 bola budova úspešne odovzdaná do prevádzky. Počas jeho pôsobenia ako riaditeľa archívu sa pokračovalo v systematickom sprístupňovaní archívnych fondov. Pod jeho taktovkou odborní pracovníci vypracovali mnohé archívne pomôcky, ako napríklad čiastkové inventáre k odborom Stredoslovenského národného výboru v Banskej Bystrici a taktiež sa podarilo dokončiť spracovanie a sprístupnenie rozsiahleho a historicky významného archívneho fondu Gemerská župa. Július Valach okrem organizačného riadenia štátneho archívu pokračoval aj vo svojej vedeckej a publikačnej činnosti. Nadalej sa venoval dejinám knižníc, knižnej kultúry a školstva. Archívne dokumenty Štátneho archívu v Banskej Bystrici spropagoval vo svojich odborných štúdiách. Zaujímal sa o život Slovákov vo Zvolenskej župe na konci 19. a začiatku 20. storočia alebo o problematiku stavovských povstaní a osmanského spolužitia. Aktívny bol až do svojho odchodu na dôchodok na konci roka 2015. Za svoju odbornú prácu dostal aj spoločenské ocenenia – Pamätnú plaketu Matice slovenskej v roku 1987 za rozvoj knihovníctva a Pamätnú Križkovu medailu za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva v roku 2000.

Na záver by som chcela za seba, ale aj v mene celej archívnej spoločnosti, popriať jubilantovi veľa fyzického a duševného zdravia.

Monika Nagyová
Štátny archív v Banskej Bystrici

MÁRIA DRÁBIKOVÁ

Vždy dobre naladená, usmievavá, priateľská, pripravená pomôcť odborne i ľudsky. Oddaná svojmu archívu a svojej práci. Skúsená archivárka, ktorá si našla svoje miesto v oblasti predarchívnej starostlivosti. V košickom štátnom archíve zanechala nezmazateľnú stopu svojím nenápadným, ale vysoko erudovaným pôsobením, a tým prispela k šíreniu jeho dobrého mena.

Mgr. Mária Drábiková, rodená Marcinková, sa narodila 3. mája 1955 v Prešove. V roku 1965 sa s rodinou presťahovala do Košíc, kde v rokoch 1970 – 1974 absolvovala Gymnázium na Šrobárovej ulici. Po maturite odišla do hlavného mesta vtedajšieho Československa, kde nastúpila na Filozofickú fakultu Univerzity Karlovej, odbor archívnictvo – dejepis. Promovala v roku 1980.

Do Štátneho okresného archívu Košice-vidiek nastúpila 20. januára 1981 ako odborná archivárka (od roku 1991 odborný radca). Archívu ostala verná 39 rokov až do odchodu do dôchodku v máji 2020. Archív pôvodne sídlil na Kováčskej ulici v Košiciach v rovnakej budove ako Archív mesta Košice. Druhou pracovnou adresou Márie Drábikovej sa v roku 2003 stala Južná trieda, keď sa archív presťahoval do budovy katastrálneho odboru Okresného úradu Košice. Od nástupu do zamestnania až do

reformy archívov v novembri 2015 pracovala pod vedením riaditeľky PhDr. Margity Krajňákovej. Ich pôvodne pracovný vzťah neskôr prerástol do priateľstva.

Prvé kroky Márie Drábikovej v archíve sa niesli v znamení sprístupňovania archívnych fondov a zbierok. Inventarizovala fondy štátnych orgánov, košického okresného národného výboru a jeho odborov (finančného, poľnohospodárskeho, obchodu a cestovného ruchu, plánovacieho, školstva, výstavby), ďalej sprístupnila fondy tamojšieho daňového úradu, lesného a pozemkového úradu a fondy jednotných roľníckych družstiev. Spolupracovala pri spracovaní katalógu okresných národných výborov. Vyhotovovala i súpisy archívnych dokumentov k výročiam a sprevádzala exkurzie.

V druhej polovici svojej profesionálnej kariéry sa venovala predarchívnej starostlivosti, v ktorej našla možnosť, ako prispieť k zveľaďovaniu archívneho systému. Predarchivári sú dnes v centre pozornosti z dôvodu elektronizácie procesov, zavádzania informačných systémov u pôvodcov. Odbornosť a znalosť predarchivára je v tejto fáze veľmi dôležitá a práve tu Mária Drábiková využívala svoje dlhoročné skúsenosti. Formou školení, ale aj odbornými konzultáciami s pôvodcami pri tvorbe registratúrnych poriadkov implementovala do praxe zmeny, ktoré vyplývali z noviel prijatých zákonov a vyhlášok. Svojím osobným prístupom neúnavne vysvetľovala nové pojmy a pravidlá pri správe registratúry orgánov verejnej moci, organizácií, podnikateľských subjektov. Počas výkonu štátneho odborného dozoru prispela ku skvalitneniu činnosti kontrolovaných subjektov, pričom využívala svoje komunikačné schopnosti. Roky trpezlivo a odborne viedla svojich pôvodcov registratúr a skvalitňovala tak ich výstupy – návrhy na vyradenie registratúrnych záznamov a odovzdanie archívnych dokumentov. Odbornými radami pomohla pri zaučení nových kolegov, ktorí budú pokračovať v jej práci.

Za profesionálny a obetavý prístup k práci v archíve, či už pri tvorbe archívnych pomôcok, kultúrno-osvetovej činnosti, ale hlavne predarchívnej starostlivosti, jej bola pri príležitosti 50. narodenín udelená Križkova medaila za zásluhy o archívniectvo. Od roku 1990 je členkou Spoločnosti slovenských archivárov.

V máji 2020 dovŕšila Mária Drábiková 65 rokov, čo u štátnych zamestnancov súvisí s odchodom na zaslúžený dôchodok. Kolegom, s ktorými prežila chvíle dobré i tie menej veselé, bude chýbať. Človek má však právo po náročnej a dobre odvedenej práci na oddych. Teraz nastal čas na jej mimopracovné záľuby, ku ktorým patrí varenie a pečenie, v čom je neprekonateľná, ale aj cestovanie, návštevy divadiel, kín, galérií, prechádzky a, samozrejme, jej milovaná rodina. Synovia Jakub (1986), ktorý je historikom, a Emil (1988) s manželkou jej dodávajú životnú energiu.

V mene všetkých kolegov, archivárov, i v mene svojom Ti prajeme, aby si v novej etape svojho života ostala stále taká optimistická a priateľská, aby Ti slúžilo zdravie a aby si si užívala tie najkrajšie chvíle v kruhu svojich blízkych a priateľov a dočkala sa vytúžených vnúchat.

Carpe diem.

Ab imo pectore.

Marta Bednárová
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

ZA ŠTEFANOM ELIÁŠOM

Vo veľkonočnom týždni nás náhle a prekvapivo opustil náš bývalý kolega, dlhoročný pracovník Štátneho archívu v Košiciach Mgr. Štefan Eliáš. Odišiel uprostred aktívnej vedeckovýskumnej práce vo veku nedožitých 78 rokov.

Narodil sa 26. augusta 1942 v centre Košíc v rodine majstra pekára, ktorému bola jeho profesia celoživotnou náplňou a zdrojom hrdosti na poctivo vykonávané remeslo. Možno práve od neho získal tento postoj k svojmu povolaniu aj jeho syn Štefan. Po ukončení Pedagogického inštitútu v Košiciach v odbore dejepis – ruský jazyk v roku 1964 sa síce nakrátko ocitol v zamestnaniach, ktoré ho nenaplnili, ale záujem o históriu svojho rodiska obrátil jeho kroky správnym smerom. Dvojročné pôsobenie v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach pod vedením významných slovenských bibliografov Jozefa Repčáka a Michala Potemru mali na jeho záujem o históriu a na ďalšie profesijné zameranie rozhodujúci vplyv.

V septembri 1972 nastúpil ako tridsaťročný do Štátneho archívu v Košiciach a predmet svojho záujmu našiel skrytý v zaprášených balíkoch nespracovaných písomností. To ho však neodradilo a s jemu vlastnou uvzatosťou a nasadením sa pustil do práce. Špinavé balíky mizli a stávali sa z nich odborne spracované archívne fondy, pedantne a systematicky uložené v čistých regáloch archívnych depotov. Medzi košickými archivármi sa dodnes rozprávajú legendy o jeho vystieraní, zaťažovaní, ba dokonca žehlení archívnych dokumentov. Z učiteľa, vychovávateľa a knihovníka sa stal pán archivár.

V prvých desaťročiach svojho pôsobenia v archíve na Bačikovej č. 1 odborne spracovával najmä fondy z oblasti verejnej správy, bezpečnostných a súdnych orgánov, školstva, zdravotníctva a kultúrnych inštitúcií. Práve skúsenosti zo sprístupňovania jednotlivých odborov krajských národných výborov sa stali témou jeho niekoľkých odborných článkov v Slovenskej archivistike. Pri sprístupňovaní fondov z 19. a počiatku 20. storočia uplatnil svoju znalosť maďarského jazyka. Venoval sa tiež predarchívnej starostlivosti v súdnych a školských inštitúciách. Preberanie archívnych dokumentov týchto pôvodcov nieslo vždy pečať disciplíny, pedantnosti a systematickosti. Jeho doménou bola akvizičná činnosť, ktorú miloval a vykonával pre neho charakteristickým spôsobom. Odolal len málokto. Vďaka nemu vlastní archív v súčasnosti celú plejádu fondov významných košických kultúrnych osobností. V ďalšom období svojej archivárskej práce sa venoval odbornému spracúvaniu a sprístupňovaniu zbierok pečatí a pečatidiel, máp a plánov, fotografií a mnohých osobných fondov. Keď 26. augusta 2007 po 35 rokoch odchádzal do dôchodku, mal na svojom konte neuveriteľných 70 archívnych pomôcok, v ktorých sprístupnil približne 133 fondov a 3 rozsiahle archívne zbierky.

Každodennú namáhavú, často aj jednotvárnu prácu archivára však vďaka svojmu zameraniu a záujmu pretavil do aktívnej prednáškovej, publikačnej a výstavnej činnosti, najmä po zmene spoločenských pomerov v roku 1989. Jeho početné odborné články a štúdie s tematikou dejín Košíc a ich regiónu, osobností uhorského osvietenstva, cirkevných a kultúrnych dejín publikoval v odborných časopisoch a zborníkoch, od roku 1991 predovšetkým spolu s kolegami historikmi, archivármi, pamiatkarmi a múzejníkmi v ním vydávanom zborníku Košické historické zošity. V novom miléniu

začal systematicky naplňať svoju ambicióznú myšlienku historickej monografie Košíc. Šesťzväzkové dielo Dejiny Košíc v dátach zachycujúce históriu mesta v kontexte uhorských a európskych dejín od najstarších čias až po rok 1918 vychádzalo v rokoch 2007 – 2017.

Popri odbornej archivárskej práci a vedeckovýskumnej činnosti sa od počiatku 90. rokov minulého storočia u archivára a historika prejavil ďalší rozmer jeho osobnosti. Košická kultúrna verejnosť nezabúda a oceňuje jeho významný podiel na založení Dejepisného spolku v Košiciach v októbri 1994. Mgr. Štefan Eliáš sa stal na takmer dve desaťročia jeho predsedom a spolok sa pod jeho vedením zaradil medzi kultúrne a vzdelávacie občianske organizácie prinášajúce Košičanom intelektuálne a duchovné povznesenie. Ani po roku 2013 už ako čestný predseda spolku nepoľavil vo svojom dlhoročnom úsilí o záchranu lokality starého košického evanjelického cintorína, vojnového cintorína či v iniciovaní inštalácie pamätných tabúl významným košickým osobnostiam.

V poslednom období sa vrátil k svojmu dielu z počiatku 90. rokov s tematikou etnogenézy Slovákov Uhorské vlastenectvo a Slováci: syntéza historickej dimenzie a do posledných dní intenzívne pracoval na jeho rozšírení. Jeho každodenný pracovný režim so začiatkom o štvrtej hodine ráno nás naplňal úžasom. Žiaľ, stovky strán rukopisu už zostali na jeho stole opustené.

Odišiel svojmu povolaniu oddaný archivár, aktívny propagátor histórie Košíc a neúnavný bojovník za ochranu ich pamiatok. Jeho smrť niektorých z nás zasiahla tak, že nás to až prekvapilo. Mysleli sme si, že je nesmrteľný...

Češť jeho pamiatke!

Milena Ostrolucká
Štátna vedecká knižnica v Košiciach

PRÍLOHY

ARCHÍVNE POMÔCKY ŠTÁTNYCH A ŠPECIALIZOVANÝCH VEREJNÝCH ARCHÍVOV V SR ZA ROKY 2002 – 2007

Zost. Roman Teker
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
sekcia verejnej správy, odbor archívov a registratúr

Odbor archívov a registratúr MV SR uverejňuje na stránkach Slovenskej archivistiky prehľad archívnych pomôcok, ktoré obohatili ústrednú evidenciu za roky 2002 – 2007. Prehľad vypracovaných archívnych pomôcok nadväzuje na obdobie rokov 1994 – 2001 (uverejnené v SA 1/2002). V súpise uvádzame okrem archívnych pomôcok vypracovaných štátnymi archívami aj pomôcky vyhotovené špecializovanými verejnými archívami.

V rozmedzí rokov 2002 – 2007 sme zaznamenali do ústrednej evidencie celkovo 576 nových archívnych pomôcok. Značnú prevahu majú inventáre (564 ks), v menšej miere sa vyskytujú katalógy (systematické 5 ks, tematické 7 ks). Za sledované obdobie štátne archívy vyhotovili 561 archívnych pomôcok a špecializované verejné archívy 12 archívnych pomôcok. Oproti prehľadu archívnych pomôcok z rokov 1994 – 2001, keď do evidencie pribudlo 385 nových archívnych pomôcok, ide o značný nárast množstva vypracovaných pomôcok. Pre úplnosť je potrebné dodať, že do ústrednej evidencie bolo v rozmedzí rokov 1986 – 1993 (uverejnené v SA 2/1994) prijatých 501 archívnych pomôcok. Môžeme teda povedať, že oproti predchádzajúcim dvom súpisom prišlo v rokoch 2002 – 2007 k celkovému nárastu prijatých archívnych pomôcok, pričom navyše treba brať do úvahy aj skutočnosť, že terajší súpis je vyhotovený za kratšie časové obdobie.

Archívne pomôcky sme v prehľade rozdelili podľa zaužívanej schémy na tri druhy, inventáre a katalógy sme ďalej rozdelili do skupín podľa aktuálne platnej klasifikačnej schémy archívnych fondov a zbierok:

- I. *Inventáre*
  - A. *Orgány verejnej moci*
  - B. *Justícia*
  - C. *Armáda a bezpečnosť*
  - D. *Hospodárstvo*
  - E. *Politické strany*
  - F. *Národný front*
  - G. *Odborové hnutie*
  - H. *Veda, kultúra a osвета a šport*
    - I. *Školstvo*
    - J. *Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť*
  - K. *Náboženské organizácie*
  - L. *Rody a panstvá*
  - M. *Rodiny a osoby*
  - N. *Cechy a živnostenské spoločenstvá*
  - O. *Záujmové organizácie a spolky*
  - P. *Zbierky*
  - R. *Iné archívne fondy*
- II. *Systematické katalógy*
  - A. *Orgány verejnej moci*
  - H. *Veda, kultúra a osвета a šport*
- III. *Tematické katalógy*

V skupinách sme pomôcky zoradili abecedne. Pri každej archívnej pomôcke sme uviedli jej názov, časový rozsah fondu, druh pomôcky, počet strán, meno autora či autorov pomôcky, názov archívu a rok vyhotovenia pomôcky. Názvy archívov uvádzame podľa stavu platného v čase zostavenia súpisu (rok 2020) a v skrátenej podobe (Archív EUBA – Archív Ekonomickej univerzity v Bratislave, AVU SNG – Archív výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie, LA SNK – Literárny archív Slovenskej národnej knižnice, SFÚ – Slovenský filmový ústav, SNA – Slovenský národný archív, ŠABA – Štátny archív v Bratislave, ŠABB – Štátny archív v Banskej Bystrici, ŠAKE – Štátny archív v Košiciach, ŠANR – Štátny archív v Nitre, ŠAPO – Štátny archív v Prešove, ŠATN – Štátny archív v Trenčíne, ŠATT – Štátny archív v Trnave, ŠAZA – Štátny archív v Žiline, VHA – Vojenský historický archív).

Do prehľadu sme zaradili aj archívne pomôcky vypracované v archívoch pred rokom 2002, ktoré ale z rozličných príčin boli doručené na zaevidovanie do ústrednej evidencie až v rokoch 2002 – 2007.

Prehľad o množstve archívnych pomôcok a ich zaradení v klasifikačnej schéme podáva nasledujúca tabuľka:

Klasifikačná schéma	Počet inventárov	Počet systematických katalógov	Počet tematických katalógov
A. Orgány verejnej moci	356	2	7
B. Justícia	48	–	
C. Armáda a bezpečnosť	1	–	
D. Hospodárstvo	20	–	
E. Politické strany	33	–	
F. Národný front	8	–	
G. Odborové hnutie	5	–	
H. Veda, kultúra a osвета a šport	8	3	
I. Školstvo	5	–	
J. Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť	1	–	
K. Náboženské organizácie	2	–	
L. Rody a panstvá	10	–	
M. Rodiny a osoby	35	–	
N. Cechy a živnostenské spoločenstvá	5	–	
O. Zájmové organizácie a spolky	6	–	
P. Zbierky	17	–	
R. Iné archívne fondy	1	–	

V názvoch pomôcok sme použili nasledujúce skratky: KNV – krajský národný výbor, KSS – Komunistická strana Slovenska, KV KSS – Krajský výbor Komunistickej strany Slovenska, KV OZ – krajský výbor odborového zväzu, MNV – miestny národný výbor, MsNV – mestský národný výbor, ONÚ – obvodný notársky úrad, ONV – okresný národný výbor, OÚ – okresný úrad, OV KSS – okresný výbor Komunistickej strany Slovenska, SNF – Slovenský národný front, ÚV KSS – Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska.

PREHLAD ARCHÍVNYCH POMÔCOK ZA ROKY 2002 – 2007

I. INVENTÁRE

A. Orgány verejnej moci

1. **Abovsko-turnianska župa II., Vyúčtovania obcí 1936 – 1945.** Čiastkový inventár, 9 s. A. Farkasová, ŠAKE 2002.
2. **Dôchodkový kontrolný úrad v Nitre (1926) 1933 – 1949.** Inventár, 9 s. Š. Morávek, ŠANR 1969.
3. **Fond národnej obnovy 1946 – 1953.** Inventár, 234 s. T. Kaštilová, SNA 2004.
4. **Geodézia Prešov 1954 – 2000.** Inventár, 87 s. R. Pavlovič, ŠAPO 2005.
5. **Hlavnoslužňovský úrad v Šamoríne 1938 – 1945.** Inventár, 169 s. L. Bukovszky – Š. Gaučík, ŠANR 2007.
6. **Hlavný komorskogrófsky úrad v Banskej Štiavnici I. 1524 – 1919. Ordináriá hlavného komorského grófa 1651 – 1655.** Združený inventár, E. Síkorová, SNA 2000.
7. **Hlavný komorskogrófsky úrad v Banskej Štiavnici, Banské mapy kremnického banského obvodu VIII/1 1524 – 1919.** Čiastkový inventár, 249 s. J. Ladziansky, SNA 2007.
8. **Krajský národný výbor v Košiciach, Odbor pre veci cirkevné rady KNV Košického kraja 1950 – 1959.** Čiastkový inventár, 38 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2000.
9. **KNV v Bratislave, Odbor organizačný a kontrolný 1949 – 1960.** Čiastkový inventár, 40 s. J. Školeková, ŠABA 2001.
10. **Magistrát mesta Banská Štiavnica I. 1363 – 1489.** Čiastkový inventár, 62 s. M. Čelko, ŠABB 2002.
11. **Magistrát mesta Banská Štiavnica II. 1491 – 1503.** Čiastkový inventár, 73 s. M. Čelko, ŠABB 2003.
12. **Magistrát mesta Banská Štiavnica III. 1504 – 1514.** Čiastkový inventár, 97 s. M. Čelko, ŠABB 2004.
13. **Magistrát mesta Banská Štiavnica IV. 1515 – 1519.** Čiastkový inventár, 79 s. M. Čelko, ŠABB 2006.
14. **Magistrát mesta Banská Štiavnica V. 1520 – 1523.** Čiastkový inventár, 75 s. M. Čelko, ŠABB 2007.
15. **Magistrát mesta Kežmarok II. 1650 – 1694.** Čiastkový inventár, 58 s. Neznámy, ŠAPO 1953.
16. **Magistrát mesta Kežmarok III. 1694 – 1839.** Čiastkový inventár, 68 s. Neznámy, ŠAPO 1953.
17. **Magistrát mesta Ľubica 1269 – 1650.** Inventár, 75 s. Neznámy, ŠAPO 1942.
18. **Magistrát mesta Ľubice 1298 – 1922.** Inventár, 122 s. L. Slawkovsky, ŠAPO 1943.
19. **Magistrát mesta Pezinok, Administratívne a súdne písomnosti II. 1559 – 1922 (1936).** Čiastkový inventár, 205 s. J. Turcsány, ŠABA 2001.

20. **Magistrát mesta Pezinok, Účtovné písomnosti III. 1559 – 1922 (1936).** Čiastkový inventár, J. Turcsány – P. Pospechová, ŠABA 2002.
21. **Magistrát mesta Pezinok, Daňová pokladnica IV. 1604 – 1921.** Čiastkový inventár, 143 s. M. Duchoň, ŠABA 2007.
22. **Magistrát Prešov 1600 – 1629.** Čiastkový inventár, 89 s. M. Bodnárová, ŠAPO 2001.
23. **Magistrát Prešov, Kráľovské nariadenia a listy 1527 – 1839.** Čiastkový inventár, 60 s. D. Pellová, ŠAPO 2001.
24. **Magistrát v Prešove, Súdne spisy – C /Acta judiciaria/ 1541 – 1881.** Čiastkový inventár, 205 s. V. Verdonová, ŠAPO 2004.
25. **Magistrát Prešov, I. zväzok 1550 – 1569.** Čiastkový inventár, 242 s. J. Olejárová, ŠAPO 1999.
26. **Magistrát Prešov, II. zväzok 1570 – 1599.** Čiastkový inventár, 245 s. T. Gaňová, ŠAPO 1999.
27. **Magistrát Prešov, III. zväzok 1550 – 1599.** Čiastkový inventár, 82 s. J. Olejárová – T. Gaňová, ŠAPO 1999.
28. **Magistrát mesta Trenčína, Spory mesta s hradom 1550 – 1794.** Čiastkový inventár, 67 s. V. Bernátová, ŠATN 2007.
29. **Mestečko Bojnice (1366) 1572 – 1927.** Inventár, 100 s. M. Perniš, ŠATN 2001.
30. **Mestečko Mošovce a Kláštor pod Znievom 1564 – 1899.** Inventár, 37 s. K. Sadloňová, ŠAZA 2002.
31. **Mestečko Oslany 1670 – 1914 (1938).** Inventár, 24 s. M. Perniš, ŠATN 2002.
32. **Mestečko Turany 1399 – 1884.** Inventár, 55 s. K. Sadloňová, ŠAZA 2002.
33. **Mestský národný výbor v Bánovciach nad Bebravou 1960 – 1990.** Inventár, 119 s. J. Lučanská, ŠANR 2000.
34. **MsNV v Hanušovciach nad Topľou 1946 – 1990.** Inventár, 77 s. D. Ihnátová – E. Kučerová, ŠAPO 2006.
35. **MsNV v Humennom, Odbor výstavby 1960 – 1991.** Inventár, 285 s. M. Tutková, ŠAPO 2000.
36. **MsNV v Modre I. 1950 – 1990.** Čiastkový inventár, 160 s. A. Benková, ŠABA 2005.
37. **MsNV v Modre, Evidencie, spisy, ostatné písomnosti, registre II. 1950 – 1990.** Čiastkový inventár, 131 s. A. Benková, ŠABA 2005.
38. **MsNV v Námestove 1950 – 1990.** Inventár, 154 s. B. Stanovská, ŠAZA 1999.
39. **MsNV Rajecké Teplice 1989 – 1990. MNV Rajecké Teplice 1950 – 1988.** Inventár, 61 s. R. Cinková, ŠAZA 2004.
40. **MsNV vo Vranove nad Topľou 1949 – 1990.** Inventár, 199 s. D. Ihnátová – E. Kučerová, ŠAPO 2003.
41. **Mestský úrad v Nitre 1923 – 1945.** Inventár, 57 s. J. Kertész, ŠANR 1965.
42. **Miestne národné výbory 1946 – 1975.** Združený inventár, 41 s. M. Tutková, ŠAPO 2003.
 MNV Hrabová Roztoka 1955 – 1975; MNV Kudlovce 1946 – 1960; MNV Hažín nad Cirochou 1946 – 1973; MNV Vydraň 1955 – 1963

43. **Miestne národné výbory v Abramovej, Briešti, Budiši, Hadvige, Jasenove, Kaľamenovej, Liešne, Ondrášovej, Polerieke, Runde, Slovenskom Pravne 1945 – 1990.** Čiastkový inventár, 244 s. J. Masnicová – K. Sadloňová, ŠAZA 2002.
 MNV v Abramovej 1945 – 1990; MNV v Hadvige 1945 – 1954; MNV v Briešti 1945 – 1990; MNV v Budiši 1947 – 1990; MNV v Jasenove 1948 – 1990; MNV v Ondrášovej 1945 – 1971; MNV v Polerieke 1947 – 1973; MNV v Rudne 1945 – 1990; MNV v Slovenskom Pravne 1945 – 1990; MNV v Kaľamenovej 1948 – 1971; MNV v Liešne 1945 – 1990
44. **Miestne národné výbory v Diakovej, Dolnom Jasene, Dolnom Kalníku, Dražkovciach, Turčianskom Jasene, Hornom Kalníku, Sklabini, Sklabinskom Podzámku, Záborí 1945 – 1990.** Čiastkový inventár, 147 s. J. Masnicová – K. Sadloňová, ŠAZA 2004.
 MNV v Diakovej 1945 – 1986; MNV v Dražkovciach 1945 – 1990; MNV v Hornom Kalníku 1945 – 1990; MNV v Sklabini 1946 – 1990; MNV v Turčianskom Jasene 1945 – 1990; MNV v Dolnom Kalníku 1945 – 1990; MNV v Sklabinskom Podzámku 1945 – 1971; MNV v Záborí 1946 – 1971; MNV v Dolnom Jasene 1945 – 1971; MNV v Hornom Jasene 1946 – 1973
45. **Miestne národné výbory v Dolných Lefantovciach, Horných Lefantovciach, Tesarských Mlyňanoch 1950 – 1990.** Združený inventár, 115 s. E. Galandová, ŠANR 1999.
 MNV v Dolných Lefantovciach 1951 – 1975; MNV v Horných Lefantovciach 1950 – 1975; MNV v Lefantovciach 1976 – 1990
46. **Miestne národné výbory v Mlyňanoch, Tesároch na Žitavou, Tesarských Mlyňanoch 1950 – 1989.** Združený inventár, 89 s. G. Arpášová, ŠANR 1999.
 MNV v Tesároch nad Žitavou; MNV v Mlyňanoch; MNV v Tesarských Mlyňanoch
47. **Miestne národné výbory obcí Trebišovského okresu, obvod Kráľovský Chlmec I/2 (1948) 1950 – 1990.** Združený inventár, 333 s. Kolektív autorov, ŠAKE 2001.
 MNV v Dobrej 1950 – 1990; MNV v Klíne nad Bodrogom 1951 – 1960; MNV v Ladmovciach 1950 – 1990; MNV v Lelese 1950 – 1990; MNV v Malom Horeši 1950 – 1990; MNV v Malom Kamenci 1951 – 1990; MNV v Malých Trakanoch 1950 – 1990; MNV v Novej Vieske 1951 – 1964; MNV v Poľanoch 1950 – 1990; MNV v Pribeníku 1951 – 1990; MNV v Rade 1950 – 1990
48. **Miestne národné výbory obcí Trebišovského okresu, obvod Kráľovský Chlmec I/3 (1948) 1950 – 1990.** Združený inventár, 333 s. Kolektív autorov, ŠAKE 2001.
 MNV v Svätej Márii 1951 – 1990; MNV v Solničke 1950 – 1990; MNV v Somotore 1951 – 1990; MNV v Strážnom 1951 – 1990; MNV v Strede nad Bodrogom 1950 – 1990; MNV v Svatušiach 1951 – 1990; MNV v Sviniciach 1951 – 1990; MNV vo Veľkom Horeši 1950 – 1990; MNV vo Veľkých Trakanoch 1951 – 1990

49. **Miestne národné výbory obcí Trebišovského okresu, obvod Kráľovský Chlmec I/4 (1948) 1950 – 1990.** Združený inventár, 328 s. Kolektív autorov, ŠAKE 2001.
MNV v Zátine 1951 – 1990; MNV vo Veľkom Kamenci 1950 – 1990; MNV vo Viničkách 1951 – 1990; MNV vo Vojke 1950 – 1990; MNV v Zemplíne 1951 – 1990
50. **Miestne národné výbory obcí Trebišovského okresu, obvod Kráľovský Chlmec, Trebišov a Veľké Kapušany I/1 (1932) 1945 – 1950 (1952).** Združený inventár, 526 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1996.
Obvodný úrad MNV v Somotore; Obvodný úrad MNV v Strede nad Bodrogom; Obvodný úrad MNV vo Veľkom Horeši; Obvodný úrad MNV vo Veľkom Kamenci; Obvodný úrad MNV vo Veľkých Trakanoch
51. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu, obvod Sečovce II/1, (1948) 1959 – 1990.** Združený inventár, 244 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1999.
MNV v Bačkove 1950 – 1990; MNV v Božčiciach 1950 – 1989; MNV v Dargove 1950 – 1990; MNV v Dvoriankach 1950 – 1990; MNV v Egreši 1950 – 1990; MNV v Hriadkach 1949 – 1990; MNV v Malých Ozorovciach 1953 – 1990; MNV v Kravanoch 1950 – 1990
52. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu, obvod Sečovce II/2 (1948) 1950 – 1990.** Združený inventár, 505 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1999.
MNV v Plechoticiach; MNV v Stankovciach; MNV v Trnávke; MNV v Zbehňove; MNV vo Veľkých Ozorovciach; MNV vo Višňove; MNV vo Vojčiciach
53. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu, obvod Trebišov III/1 (1949) 1950 – 1990.** Združený inventár, 348 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1998.
MNV v Brehove; MNV v Brezine; MNV v Byšte; MNV v Cejkove; MNV v Čel'ovciach; MNV v Čerhove; MNV v Hrani; MNV v Hrčeli; MNV v Kožuchove; MNV v Kazimíri; MNV v Kašove
54. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu, obvod Trebišov III/2 (1949) 1950 – 1990.** Združený inventár, 330 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1998.
MNV v Milhostove; MNV v Luhyni; MNV v Lastovciach; MNV v Kyste; MNV v Kuzmiciach; MNV v Michal'anoch; MNV v Novom Ruskove; MNV v Nižnom Žipove; MNV v Sirníku; MNV v Slivníku
55. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu, obvod Trebišov III/3 (1949) 1950 – 1990.** Združený inventár, 346 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1998.
MNV v Slovenskom Novom Meste; MNV v Tŕni; MNV vo Veľ'atoch; MNV v Zemplínskej Novej Vsi; MNV v Zemplínskom Branči; MNV v Zemplínskom Jastrabí; MNV v Zemplínskom Hradišti
56. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu, obvod Veľké Kapušany IV/1 (1947) 1950 – 1990.** Združený inventár, 286 s.

- Kolektív autorov, ŠAKE 2000.
 MNV v Beši 1952 – 1990; MNV v Čičarovciach 1952 – 1990; MNV v Čiernom Poli 1960 – 1990; MNV v Drahňove 1951 – 1990; MNV v Ižkovciach 1950 – 1990; MNV v Maťovských Vojkovciach 1964 – 1990; MNV v Lieskovej 1950 – 1960; MNV v Križanoch 1950 – 1960; MNV v Krišovskej Lieskovej 1948 – 1990; MNV v Kapušianskych Kľačanoch 1955 – 1990; MNV v Kapušianskych Vojkovciach 1950 – 1964; MNV v Maťovciach 1950 – 1964
57. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu, obvod Veľké Kapušany IV/2 (1947) 1950 – 1990.** Združený inventár, 537 s. Kolektív autorov, ŠAKE 2000.
 MNV v Oboríne 1952 – 1990; MNV v Ptrukši 1951 – 1990; MNV v Ruskej 1950 – 1990; MNV vo Veľkých Raškovciach 1951 – 1990; MNV vo Veľkých Slemenciach 1950 – 1990; MNV vo Vojanoch 1950 – 1990
58. **Miestne národné výbory vybraných obcí Trebišovského okresu z obvodov Kráľovský Chlmec, Sečovce, Trebišov a Veľké Kapušany (1946) 1950 – 1990.** Združený inventár, 352 s. Kolektív autorov, ŠAKE 2001.
 MNV v Bačke 1951 – 1990; MNV v Bare 1960 – 1990; MNV v Bieli 1950 – 1990; MNV v Boli 1950 – 1990; MNV v Borši 1950 – 1990; MNV v Boňanoch 1951 – 1990; MNV v Černochove 1950 – 1990; MNV v Čiernej 1951 – 1990
59. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, A-B 1950 – 1990.** Združený inventár, 267 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
 MNV v Abrahámovciach; MNV v Andrejovej; MNV v Bardejovskej Novej Vsi; MNV v Bartošovciach; MNV v Becherove; MNV v Beloveži; MNV v Bogliarke; MNV v Brezove; MNV v Brezovke
60. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, B-G 1945 – 1990.** Združený inventár, 250 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
 MNV v Buclovanoch; MNV v Cigeľke; MNV v Dlhej Lúke; MNV v Dubinnom; MNV v Dukovciach; MNV vo Fričke; MNV vo Fričkovciach; MNV v Gaboltove; MNV v Gerlachove
61. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, H 1945 – 1990.** Združený inventár, 257 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
 MNV v Hankovciach; MNV v Harhaji; MNV v Hažline; MNV v Hertníku; MNV v Hervartove; MNV v Hrabovci; MNV v Hrabskom; MNV v Hutke
62. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, CH-K 1945 – 1990.** Združený inventár, 248 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
 MNV v Chmeľovej; MNV v Janovciach; MNV v Jedlinke; MNV v Kalništi; MNV v Kľušove; MNV v Kobylniciach; MNV v Kobylách
63. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, K 1945 – 1990.** Združený inventár, 258 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
 MNV v Kochanovciach; MNV v Komárove; MNV v Koprivnici; MNV v Kožanoch; MNV v Kračúnovciach; MNV v Krivom; MNV v Krížoch; MNV v Kružlove

64. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, K-L 1945 – 1990.** Inventár, 252 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
MNV v Kukučine; MNV v Kukovej; MNV v Kurime; MNV v Kurove; MNV v Lascove; MNV v Lenartove
65. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, L 1945 – 1990.** Združený inventár, 212 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
MNV v Lipovej; MNV v Livove; MNV v Livovskej Hute; MNV v Lopúchove; MNV v Lukavici; MNV v Lukove; MNV v Lužanoch
66. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, M-N 1945 – 1990.** Združený inventár, 226 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
MNV v Mokroluhu; MNV v Malcove; MNV v Marhani; MNV v Mičakovciach; MNV v Mikulášovej; MNV v Nemcovciach; MNV v Nemcovciach
67. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, N-P 1945 – 1990.** Združený inventár, 389 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
MNV v Nižnej Voli; MNV v Nižnom Tvarožci; MNV v Nižných Raslaviciach; MNV v Olšavciach; MNV v Ondavke; MNV v Ortuľovej; MNV v Osikove; MNV v Petrovej; MNV v Poliakovciach
68. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, P-R 1945 – 1990.** Združený inventár, 230 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
MNV v Porúbke; MNV v Raslaviciach; MNV v Regetovke; MNV v Rešove; MNV v Richvalde; MNV v Rokytove
69. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, S-Š 1945 – 1990.** Združený inventár, 218 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
MNV v Smilne; MNV v Snakove; MNV v Stavebníckej Hute; MNV v Stebníku; MNV v Stuľanoch; MNV v Sveržove; MNV v Šarišskom Čiernom
70. **Miestne národné výbory v okrese Bardejov, Š-V 1945 – 1990.** Združený inventár, 259 s. Kolektív autorov, ŠAPO 2000.
MNV v Šašovej; MNV v Šibe; MNV v Tarnove; MNV v Tročanoch; MNV vo Vaniškovciach; MNV vo Varadke; MNV vo Vyšnej Polianke; MNV vo Vyšnej Voli; MNV vo Vyšných Raslaviciach
71. **Miestne národné výbory v okrese Sabinov (1940) 1945 – 1990 (1993).** Združený inventár, 342 s. A. Dopirák, ŠAPO 2006.
MNV v Bajerovciach 1946 – 1990; MNV v Bodovciach 1945 – 1988; MNV v Brezovici 1950 – 1990; MNV v Brezovičke 1960 – 1990; MNV v Červenej Vode 1956 – 1990; MNV v Červenici 1945 – 1990; MNV v Ďačove 1950 – 1990; MNV v Ďaleticiach 1950 – 1989; MNV v Drienici 1950 – 1990; MNV v Dubovici 1950 – 1990; MNV v Hanigovciach 1950 – 1990; MNV v Hubošovciach 1950 – 1990; MNV v Jakovanoch 1946 – 1990; MNV v Jakubovanoch 1945 – 1990; MNV v Jakubovej Voli 1957 – 1990; MNV v Jarovniciach 1960 – 1990 (1991); MNV v Kamenici 1952 – 1990; MNV v Krásnej Lúke 1960 – 1990; MNV v Krivanoch 1946 – 1990; MNV v Lúčke 1951 – 1990; MNV v Ľutine 1957 – 1990; MNV v Mil'poši 1950 – 1989; MNV v Močidľanoch 1950 – 1989; MNV v Nižnom Slavkove 1960 – 1990; MNV v Olejníkove 1946 – 1990; MNV v Ofšave 1960 – 1990; MNV

- v Orkucanoch 1947 – 1978; MNV v Ostrovanoch 1945 – 1990; MNV v Pečovskej Novej Vsi 1957 – 1990 (1991); MNV v Polome, 1950 – 1990; MNV v Ratvaji 1956 – 1990 (1993); MNV v Ražňanoch 1950 – 1990; MNV v Renčišove 1945 – 1990; MNV v Rožkovanoch 1950 – 1990; MNV v Šarišských Dravciach 1947 – 1990; MNV v Šarišských Michaľanoch 1945 – 1990; MNV v Šarišských Sokolovciach 1945 – 1990; MNV v Tichom Potoku 1945 – 1988; MNV v Toryse 1945 – 1990; MNV v Uzovciach (1940) 1945 – 1990; MNV v Uzovskom Šalgove 1954 – 1990
72. **Miestne národné výbory v okrese Topoľčany, B-H 1950 – 1990.** Združený inventár, 297 s. O. Kvasnicová, ŠANR 2001.
MNV v Chynoranoch; MNV Bojnej; MNV Bošanoch; MNV Brezolupoch; MNV Čiernej Lehote; MNV Dežericiach; MNV Dolných Našticiach; MNV Dvorci; MNV Hajnej Novej Vsi; MNV Haláčovciach; MNV Horných Našticiach; MNV Horných Obdokovciach; MNV Horných Štitároch.
  73. **Miestne národné výbory okresu Žilina, L-Ž (1903) 1945 – 1980.** Združený inventár, 156 s. O. Čerep – M. Šupejová, ŠAZA 2004.
MNV v Zádubní 1951 – 1979; MNV v Zástraní 1951 – 1978; MNV vo Višňovom 1950 – 1978; MNV vo Vraní 1952 – 1980; Obvodný úrad miestnych národných výborov v Udiči 1969 – 1971; MNV v Turí 1951 – 1979; MNV v Lietavskej Lúčke 1951 – 1974; MNV v Porúbke 1950 – 1960; MNV v Strážove 1955 – 1964; MNV v Trnovom 1951 – 1979
  74. **Miestny národný výbor v Bajanoch 1950 – 1990.** Inventár, 19 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1997.
  75. **MNV v Báhoni 1950 – 1989.** Inventár, 50 s. A. Benková, ŠABA 2005.
  76. **MNV v Bánovciach nad Ondavou 1950 – 1990.** Inventár, 29 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1997.
  77. **MNV v Baškovciach 1950 – 1990.** Inventár, 18 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1997.
  78. **MNV Belá nad Cirochou 1946 – 1990 (1993).** Inventár, 53 s. M. Makovec, ŠAPO 2001.
  79. **MNV v Belej 1951 – 1990.** Inventár, 56 s. E. Gábrišová, ŠANR 2007.
  80. **MNV v Beluši 1947 – 1990.** Inventár, 160 s. P. Martinka, ŠATN 2003.
  81. **MNV v Beňatine 1950 – 1990.** Inventár, 18 s. A. Sotáková, ŠAKE 1998.
  82. **MNV v Bernolákove 1950 – 1990.** Inventár, 87 s. A. Benková, ŠABA 2005.
  83. **MNV v Bežovciach 1951 – 1990.** Inventár, 49 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1997.
  84. **MNV v Blatnej Polianke 1950 – 1990.** Inventár, 19 s. A. Sotáková, ŠAKE 1997.
  85. **MNV v Blatnom 1950 – 1990.** Inventár, 79 s. A. Benková, ŠABA 2005.
  86. **MNV v Blatných Remetach 1950 – 1990.** Inventár, 19 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1997.
  87. **MNV v Blatných Revištiach 1950 – 1990.** Inventár, 20 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1997.
  88. **MNV v Bodinej 1948 – 1972.** Inventár, 3 s. Ž. Kendralová – H. Hollá, ŠATN 2003.

89. **MNV Boliarov 1954 – 1990.** Inventár, 37 s. G. Soltészová, ŠAKE 2006.
90. **MNV v Bracovciach 1950 – 1990.** Inventár, 39 s. G. Širochmanvá, ŠAKE 1998.
91. **MNV Brestov nad Laborcom 1952 – 1990.** Inventár, 33 s. M. Tutková, ŠAPO 2002.
92. **MNV v Brezne (1939) 1950 – 1990 (1991).** Inventár, 106 s. E. Vrláková, ŠAZA 2004.
93. **MNV v Breznici 1945 – 1990 (1993).** Inventár, 61 s. J. Kriľ, ŠAPO 1999.
94. **MNV Brezovec 1950 – 1991.** Inventár, 31 s. M. Makovec, ŠAPO 2001.
95. **MNV v Budkovciach 1949 – 1990.** Inventár, 54 s. A. Sotáková, ŠAKE 1998.
96. **MNV v Bunkovciach 1950 – 1990.** Inventár, 12 s. M. Ondo-Ešťoková, ŠAKE 1998.
97. **MNV v Bystričke, Košťanoch nad Turcom, Trebostove, Trnove, Turčianskom Petre (1930) 1945 – 1990.** Združený inventár, 142 s. J. Masnicová, ŠAZA 2005.
98. **MNV v Cernine 1950 – 1990 (1993).** Inventár, 76 s. J. Kriľ, ŠAPO 2001.
99. **MNV Čabalovce 1953 – 1990.** Inventár, 43 s. M. Tutková, ŠAPO 2001.
100. **MNV Čabiny 1951 – 1990.** Inventár, 71 s. M. Bošková, ŠAPO 2001.
101. **MNV v Čakanovciach 1955 – 1976.** Inventár, 53 s. J. Botková, ŠAKE 2006.
102. **MNV v Čečehove (1947) 1950 – 1990.** Inventár, 26 s. M. O-Ešťoková, ŠAKE 1998.
103. **MNV Čelkovej Lehote 1949 – 1979.** Inventár, 30 s. P. Martinka – V. Majbová, ŠATN 2003.
104. **MNV v Čemernom 1950 – 1970.** Inventár, 48 s. E. Kučerová, ŠAPO 2005.
105. **MNV v Červenom Kameni 1945 – 1990.** Inventár, 102 s. P. Martinka, ŠABB 2000.
106. **MNV v Čižaticiach 1953 – 1990.** Inventár, 50 s. J. Botková, ŠAKE 2006.
107. **MNV Čukalovce 1951 – 1990.** Inventár, 45 s. M. Makovec, ŠAPO 2001.
108. **MNV v Dlhej nad Oravou (1948) 1950 – 1990.** Inventár, 94 s. S. Maľugová – E. Vrláková, ŠAZA 2005.
109. **MNV v Dohňanoch 1950 – 1990.** Inventár, 78 s. Ž. Kendralová – V. Majbová, ŠABB 2004.
110. **MNV v Dubovej 1950 – 1990.** Inventár, 52 s. Z. Krajčovičová, ŠABA 2006.
111. **MNV Dúbrava 1949 – 1990.** Inventár, 37 s. M. Makovec, ŠAPO 2001.
112. **MNV v Dúbravke 1950 – 1990.** Inventár, 34 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1998.
113. **MNV v Ďurďošíku 1950 – 1990.** Inventár, 49 s. J. Botková, ŠAKE 2005.
114. **MNV vo Fekišovciach 1950 – 1990.** Inventár, 23 s. G. Širochmanová, ŠAKE 1999.
115. **MNV v Geči 1955 – 1976.** Inventár, 25 s. J. Botková, ŠAKE 2006.
116. **MNV v Gyňove 1956 – 1990.** Inventár, 42 s. J. Botková, ŠAKE 2006.
117. **MNV v Habovke (1946) 1950 – 1990 (1991).** Inventár, 132 s. E. Vrláková, ŠAZA 2003.
118. **MNV v Hatalove 1950 – 1990.** Inventár, 35 s. A. Sotáková, ŠAKE 1999.
119. **MNV v Hradišti 1950 – 1990.** Inventár, 31 s. O. Kvasnicová, ŠANR 2001.

120. **MNV v Hronskej Dúbrave 1947 – 1990.** Inventár, 45 s. A. Ezrová, ŠABB 2005.
121. **MNV v Hutníkoch 1960 – 1990.** Inventár, 65 s. J. Botková, ŠAKE 2006.
122. **MNV v Chynoranoch 1950 – 1990.** Inventár, 93 s. O. Kvasnicová, ŠANR 2001.
123. **MNV v Istebnom 1950 – 1990.** Inventár, 98 s. E. Vrláková, ŠAZA 2002.
124. **MNV Jalová 1956 – 1990.** Inventár, 31 s. M. Tutková, ŠAPO 2002.
125. **MNV v Jasenovej (1948) 1950 – 1990.** Inventár, 95 s. S. Maňugová – E. Valeková, ŠAZA 2004.
126. **MNV Kalná Roztoka 1950 – 1990.** Inventár, 53 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
127. **MNV v Kečkovciach 1945 – 1990 (1992).** Inventár, 60 s. J. Kriľ, ŠAPO 2004.
128. **MNV v Kláštore pod Znievom, Lazanoch, Ležiachove, Slovanoch, Socovciach, Turčianskom Ďure, Vrčku (1903) 1945 – 1990.** Združený inventár, 150 s. K. Sadloňová, ŠAZA 2005.
129. **MNV v Klátovej Novej Vsi 1950 – 1990.** Inventár, 70 s. O. Kvasnicová, ŠANR 2001.
130. **MNV Klenová 1950 – 1990.** Inventár, 53 s. M. Tutková, ŠAPO 2002.
131. **MNV v Kolárovcich 1945 – 1990.** Inventár, 94 s. J. Trnovcová, ŠAZA 2004.
132. **MNV Kolbasov 1944 – 1990.** Inventár, 39 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
133. **MNV Kolonica 1945 – 1990.** Inventár, 43 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
134. **MNV v Komárovciach 1945 – 1990.** Inventár, 54 s. J. Botková, ŠAKE 2007.
135. **MNV v Komárovciach 1945 – 1990.** Inventár, 114 s. J. Botková, ŠAKE 2007.
136. **MNV v Komjatnej 1948 – 1990.** Inventár, 14 s. Ľ. Šuvadová, ŠAZA 2002.
137. **MNV v Košickej Belej 1950 – 1990.** Inventár, 75 s. J. Botková, ŠAKE 2007.
138. **MNV v Krajnej Poľane 1950 – 1990 (1993).** Inventár, 77 s. J. Kriľ, ŠAPO 2001.
139. **MNV v Krajnom Čiernom 1950 – 1990 (1993).** Inventár, 54 s. J. Ľachová, ŠAPO 2004.
140. **MNV Krásny Brod 1960 – 1990.** Inventár, 43 s. M. Tutková, ŠAPO 2001.
141. **MNV v Kšínnej 1950 – 1990.** Inventár, 74 s. L. Macalíková, ŠANR 2002.
142. **MNV v Kyjove 1976 – 1990.** Inventár, 35 s. D. Jeleňová, ŠAPO 1999.
143. **MNV Lodomirov 1946 – 1990.** Inventár, 32 s. M. Tutková, ŠAPO 2002.
144. **MNV Lackovce 1946 – 1967 (1971).** Inventár, 29 s. M. Tutková, ŠAPO 2003.
145. **MNV v Lieskovej (1934) 1945 – 1990.** Inventár, 69 s. Ľ. Šuvadová, ŠAZA 1994.
146. **MNV v Liesku (1945) 1950 – 1990 (1993).** Inventár, 106 s. E. Vrláková, ŠAZA 2005.
147. **MNV v Lipovníku 1950 – 1990.** Inventár, 27 s. L. Macalíková, ŠANR 2001.
148. **MNV v Liptovskej Kokave (1944) 1945 – 1990.** Inventár, 26 s. A. Petercová, ŠAZA 2002.
149. **MNV v Litmanovej 1976 – 1990.** Inventár, 32 s. D. Jeleňová, ŠAPO 1998.
150. **MNV Ľubiša 1947 – 1990.** Inventár, 53 s. M. Makovec, ŠAPO 2000.
151. **MNV v Matysovej 1976 – 1990.** Inventár, 23 s. D. Jeleňová, ŠAPO 1998.

152. **MNV v Medvediom /Medvedziom/ 1945 – 1990 (1992).** Inventár, 80 s. J. Kriľ, ŠAPO 2005.
153. **MNV Michajlov (1890) 1850 – 1990.** Inventár, 41 s. M. Makovec, ŠAPO 2002.
154. **MNV Modra nad Cirochou 1946 – 1990.** Inventár, 63 s. M. Makovec, ŠAPO 2000.
155. **MNV v Mútnom 1950 – 1990.** Inventár, 160 s. E. Vrláková, ŠAZA 2002.
156. **MNV Nechval'ová Polianka 1948 – 1990.** Inventár, 47 s. M. Bošková, ŠAPO 2001.
157. **MNV Nižná Jablonka 1953 – 1990.** Inventár, 55 s. M. Bošková, ŠAPO 2000.
158. **MNV v Nižnej Hutke 1946 – 1985.** Inventár, 23 s. J. Botková, ŠAKE 2007.
159. **MNV v Nižnom Mirošove 1945 – 1990 (1993).** Inventár, 78 s. J. Kriľ, ŠAPO 1998.
160. **MNV Nová Sedlica 1947 – 1990.** Inventár, 43 s. M. Tutková, ŠAPO 2002.
161. **MNV v Novej Ľubovni 1972 – 1990.** Inventár, 50 s. D. Jeleňová, ŠAPO 1999.
162. **MNV Ňagov (1935) 1946 – 1990.** Inventár, 47 s. M. Makovec, ŠAPO 2002.
163. **MNV Olšíňkov 1949 – 1981.** Inventár, 37 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
164. **MNV v Opatovej nad Váhom 1950 – 1984 (1985).** Inventár, 115 s. R. Mináriková, ŠATN 1994.
165. **MNV Parihuzovce 1946 – 1990.** Inventár, 33 s. M. Tutková, ŠAPO 2000.
166. **MNV v Pate 1945 – 1990.** Čiastkový inventár, 182 s. Z. Tóthová – D. Hubináková, ŠANR 2005.
167. **MNV v Pažiti 1950 – 1990.** Inventár, 38 s. J. Lučanská, ŠANR 2002.
168. **MNV Pčoliné 1950 – 1990.** Inventár, 41 s., M. Tutková, ŠAPO 2002.
169. **MNV Pichné 1950 – 1990.** Inventár, 65 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
170. **MNV v Pravoticiach 1950 – 1990.** Inventár, 38 s. J. Lučanská, ŠANR 2001.
171. **MNV Prestavky 1945 – 1990.** Inventár, 63 s. K. Černajová, ŠABB 2004.
172. **MNV v Pribyline (1941) 1945 – 1990.** Inventár, 24 s. A. Petercová, ŠAZA 2003.
173. **MNV Príslop 1950 – 1990 (1993).** Inventár, 37 s. M. Tutková, ŠAPO 2003.
174. **MNV v Prusoch 1950 – 1990.** Inventár, 47 s. J. Lučanská, ŠANR 2001.
175. **MNV Radvaň nad Laborcom (1907) 1948 – 1990.** Inventár, 63 s. M. Makovec, ŠAPO 2002.
176. **MNV Repejov 1953 – 1990.** Inventár, 47 s. M. Tutková, ŠAPO 2001.
177. **MNV Roškovce (1948) 1950 – 1990.** Inventár, 47 s. M. Tutková, ŠAPO 2001.
178. **MNV Rozhanovce 1948 – 1990.** Inventár, 91 s. G. Soltészová, ŠAKE 2006.
179. **MNV Runina 1950 – 1990.** Inventár, 37 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
180. **MNV Ruská Volová 1950 – 1990.** Inventár, 41 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
181. **MNV Ruský Potok 1944 – 1990.** Inventár, 37 s. M. Bošková, ŠAPO 2002.
182. **MNV Slaská 1945 – 1990.** Inventár, 53 s. K. Černajová, ŠABB 2004.
183. **MNV v Soblahove 1950 – 1990 (1992).** Inventár, 90 s. M. Holúbková, ŠATN 1994.
184. **MNV v Solčanoch 1955 – 1990.** Inventár, 77 s. J. Lučanská, ŠANR 2001.
185. **MNV Stakčínska Roztoka 1945 – 1990.** Inventár, M. Tutková, ŠAPO 2003.

186. **MNV v Strečne 1946 – 1990 (1991).** Inventár, 93 s. J. Trnovcová, ŠAZA 2003.
187. **MNV Strihovec 1946 – 1990.** Inventár, 43 s. M. Makovec, ŠAPO 2002.
188. **MNV v Suchej Hore (1945) 1950 – 1990 (1993).** Inventár, 83 s. E. Vrláková, ŠAZA 2005.
189. **MNV Sukov 1951 – 1990.** Inventár, 47 s. M. Bošková, ŠAPO 2003.
190. **MNV v Súlovciach 1950 – 1990.** Inventár, 45 s. J. Lučanská, ŠANR 2001.
191. **MNV Svetlice 1954 – 1990.** Inventár, 37 s. M. Tutková, ŠAPO 2002.
192. **MNV v Šalgovciach 1950 – 1990.** Inventár, 36 s. J. Lučanská, ŠANR 2001.
193. **MNV v Šisove 1950 – 1990.** Inventár, 67 s. J. Lučanská, ŠANR 2001.
194. **MNV Šmigovec 1954 – 1990.** Inventár, 35 s. M. Tutková, ŠAPO 2003.
195. **MNV v Timoradzi 1950 – 1990.** Inventár, 41 s. J. Lučanská, ŠANR 2000.
196. **MNV v Tokajíku 1945 – 1990 (1992).** Inventár, 63 s. J. Kríř, ŠAPO 2005.
197. **MNV Topoľa 1951 – 1990.** Inventár, 22 s. M. Makovec, ŠAPO 2003.
198. **MNV v Trstenom 1949 – 1990.** Inventár, 12 s. E. Šuvadová, ŠAZA 2000.
199. **MNV Ubľa 1945 – 1990.** Inventár, 57 s. M. Makovec, ŠAPO 2001.
200. **MNV Ulič 1951 – 1990.** Inventár, 33 s. M. Makovec, ŠAPO 2003.
201. **MNV Uličské Krivé 1946 – 1990.** Inventár, 41 s. M. Makovec, ŠAPO 2003.
202. **MNV Valentovce 1950 – 1990.** Inventár, 29 s. M. Tutková, ŠAPO 2002.
203. **MNV vo Vavrišove 1945 – 1990.** Inventár, 22 s. E. Šuvadová, ŠAZA 2003.
204. **MNV vo Veternej Porube 1950 – 1990.** Inventár, 17 s. A. Petercová, ŠAZA 2004.
205. **MNV Volica 1960 – 1990.** Inventár, 45 s. M. Bošková, ŠAPO 2001.
206. **MNV Vyšná Jablonka 1950 – 1990.** Inventár, 67 s. M. Bošková, ŠAPO 2001.
207. **MNV v Vyšnom Orlíku 1945 – 1990 (1993).** Inventár, 62 s. J. Kríř, ŠAPO 2005.
208. **MNV Výrava 1952 – 1990.** Inventár, 53 s. M. Bošková, ŠAPO 2001.
209. **MNV v Zamarovciach 1950 – 1971.** Inventár, 21 s. M. Holúbková, SATN 2005.
210. **MNV v Závažnej Porube (1940) 1945 – 1990.** Inventár, 29 s. A. Petercová, ŠAZA 2004.
211. **MNV Zboj 1945 – 1990.** Inventár, 67 s. M. Bošková, ŠAPO 2001.
212. **MNV Zbojné 1951 – 1990.** Inventár, 43 s. M. Bošková, ŠAPO 2001.
213. **MNV Zepľínske Hámre 1953 – 1990.** Inventár, 86 s. M. Makovec, ŠAPO 2001.
214. **MNV v Zuberci (1949) 1950 – 1990.** Inventár, 139 s. E. Vrláková, ŠAZA 2004.
215. **MNV Zubné (1337) 1953 – 1990.** Inventár, 47 s. M. Tutková, ŠAPO 2001.
216. **Ministerstvo zemédelstva – VIII. odbor (1922) 1935 – 1938.** Čiastkový inventár, 38 s. K. Baranová – E. Vrabcová, SNA 2002.
217. **Magistrát mesta Kežmarok 1939.** Inventár, 2 s. Neznámy, SNA.
218. **Notársky úrad v Brodskom 1855 – 1945 (1951).** Inventár, 29 s. M. Krištofiková, ŠATT 2004.
219. **Notársky úrad Gbely 1915 – 1945.** Inventár, 22 s. V. Petrovičová, ŠATT 2004.

220. **Notársky úrad v Nových Zámkoch 1923 – 1938.** Čiastkový inventár, 45 s. J. Turan – M. Hagarová, ŠANR 1965.
221. **Obecný notársky úrad v Hornej Súči 1876 – 1945 (1954).** Inventár, 74 s. S. Michalcová, ŠATN 2005.
222. **Obecný notársky úrad Kopčany 1863 – 1945 (1951).** Inventár, 61 s. M. Hanzalíková, ŠATT 2004.
223. **Obecné notárske úrady okresu Poprad 1877 – 1925.** Združený inventár, 106 s. K. Heins – M. Medvecká – F. Vician, ŠAPO 1965.
Obecný notársky úrad Matejovce 1877 – 1925; Obecný notársky úrad Poprad 1923 – 1945; Obecný notársky úrad Spišská Sobota 1891 – 1925; Obecný notársky úrad Stráže 1888 – 1925
224. **Obce Belá, Blážovce, Bodorová, Borcová, Čremošné, Diviaky, Príbovce, Rakša, Rudno, Socovce 1700 – 1929.** Združený inventár, 53 s. K. Sadloňová, ŠAZA 2004.
Obec Belá 1641 – 1886; Obec Blážovce 1790 – 1918; Obec Borcová 1788 – 1895; Obec Čremošné 1780 – 1929; Obec Diviaky 1841 – 1871; Obec Príbovce 1700 – 1740; Obec Rakša 1835 – 1919; Obec Rudno 1834; Obec Socovce 1790 – 1874; Obec Bodorová 1846 – 1890
225. **Obce v okrese Prievidza 1653 – 1928.** Združený inventár, 66 s. M. Perniš, ŠATN 2002.
Obec Brezany 1733 – 1910; Obec Bystričany 1703 – 1773; Obec Dvorníky nad Nitricou 1840 – 1895; Obec Handlová 1814 – 1850; Obec Horné Vestenice 1728 – 1990; Obec Lazany 1817 – 1879; Obec Malá Čausa 1772 – 1928; Obec Nedožery 1653 – 1874; Obec Nitrianske Sučany 1780 – 1887; Obec Poluvsie 1769 – 1902; Obec Poruba 1687 – 1884; Obec Račice 1844 – 1891; Obec Tužina 1841 – 1899; Obec Ráztočno 1892; Obec Dolné Vestenice 1827 – 1890
226. **Obvodný bankský úrad v Bratislave II. 1959 – 1981.** Inventár, 181 s. L. Juchová – Z. Kollárová, SNA 2001.
227. **Obvodný bankský úrad v Banskej Bystrici II. 1960 – 1979.** Inventár, 152 s. B. Breznická, SNA 2000.
228. **Obvodný bankský úrad v Košiciach II. 1960 – 1980.** Inventár, 252 s. L. Juchová, SNA 2002.
229. **Obvodný bankský úrad v Spišskej Novej Vsi II. 1960 – 1980.** Inventár, 171 s. L. Juchová, SNA 2007.
230. **Obvodné notárske úrady a notárske úrady Bánov, Černík, Komjatice, Kostolný Sek, Michal nad Žitavou, Milanovce, Palárikovo, Šurany a Tvrdošovce 1810 – 1946.** Združený inventár, 183 s. Neznámy, ŠANR 1968.
Notársky úrad Tvrdošovce /Tvrdošked/ 1810 – 1868; ONÚ Bánov /Bánovská Kesa/ 1887 – 1944; ONÚ Černík 1853 – 1945; ONÚ Komjatice 1887 – 1944; ONÚ Kostolný Sek 1874 – 1944; ONÚ Michal nad Žitavou 1923 – 1945; ONÚ Milanovce /Veľký Kýr/ 1857 – 1944; ONÚ Palárikovo /Slovenský Meder/ 1866 – 1944; ONÚ Šurany 1890 – 1946
231. **Obvodné notárske úrady okresu Stará Ľubovňa 1899 – 1945.** Združený inventár, 95 s. K. Heinz – F. Vician, ŠAPO 1996.

- ONÚ Hniezdne 1899 – 1945; ONÚ Jarabina 1905 – 1945; ONÚ Mníšek nad Popradom 1940 – 1944; ONÚ Plavnica 1925 – 1945; ONÚ Podolinec 1895 – 1945; ONÚ Stará Ľubovňa 1900 – 1945
232. **Obvodný notársky úrad v Beckove 1876 – 1945 (1962).** Inventár, 112 s. S. Michalcová, ŠATN 2004.
233. **ONÚ v Bošáci 1896 – 1945 (1952).** Inventár, 37 s. R. Černá, ŠATN 2005.
234. **ONÚ v Čachticiach 1878 – 1945 (1948).** Inventár, 38 s. R. Černá, ŠATN 2005.
235. **ONÚ v Čani (1891) 1893 – 1938.** Inventár, 127 s. D. Kunderová – G. Soltészová, ŠAKE 2007.
236. **ONÚ v Dolnej Súči (1855) 1887 – 1945 (1951).** Inventár, 81 s. M. Holúbková, ŠATN 2005.
237. **ONÚ v Drietome 1901 – 1945 (1948).** Inventár, 28 s. M. Ďurčová, ŠATN 2004.
238. **ONÚ v Holumnici 1896 – 1944.** Inventár, 27 s. K. Heins – F. Vician, ŠAPO 1973.
239. **ONÚ v Horných Motešiciach 1884 – 1945 (1953).** Inventár, 79 s. M. Ďurčová, ŠATN 2005.
240. **ONÚ v Hrádku 1898 – 1945 (1950).** Inventár, 66 s. R. Černá, ŠATN 2005.
241. **ONÚ v Istebníku 1873 – 1945 (1957).** Inventár, 101 s. S. Mihalcová, ŠATN 2006.
242. **ONÚ v Lubine 1870 – 1945 (1954).** Inventár, 15 s. R. Černá, ŠATN 2005.
243. **ONÚ v Melčiciach 1893 – 1945 (1950).** Inventár, 36 s. V. Bernátová, ŠATN 2004.
244. **ONÚ v Moravskom Lieskovom (1850) 1874 – 1945 (1955).** Inventár, 111 s. R. Černá, ŠATN 2006.
245. **ONÚ v Nemšovej 1904 – 1945 (1957).** Inventár, 111 s. M. Holúbková, ŠATN 2007.
246. **ONÚ v Novom Meste nad Váhom (1855) 1972 – 1945 (1950).** Inventár, 83 s. R. Černá, ŠATN 2006.
247. **ONÚ v Pobedime 1873 – 1945 (1951).** Inventár, 70 s. M. Holúbková, ŠATN 2006.
248. **ONÚ v Podolí 1890 – 1945 (1958).** Inventár, 117 s. S. Michalovcová, ŠATN 2006.
249. **ONÚ Radošovce 1865 – 1945 (1951).** Inventár, 79 s. A. Konečný, ŠATT 2004.
250. **ONÚ v Rimavskej Bani (1908) 1916 – 1945 (1948).** Inventár, 181 s. J. Čiefová, ŠABB 2006.
251. **ONÚ v Sedličnej 1872 – 1945 (1953).** Inventár, 41 s. V. Bernátová, ŠATN 2005.
252. **ONÚ v Starej Turej 1873 – 1945 (1961).** Inventár, 62 s. S. Michalcová, ŠATN 2005.
253. **ONÚ vo Svätom Kríži nad Váhom 1867 – 1945 (1953).** Inventár, 170 s. V. Bernátová, ŠATN 2006.

254. **ONÚ vo Svinnej (1755) 1890 – 1945 (1960).** Inventár, 39 s. M. Ďurčová, ŠATN 2005.
255. **ONÚ v Trenčianskej Teplej (1854) 1879 – 1945 (1951).** Inventár, 65 s. M. Ďurčová, ŠATN 2006.
256. **ONÚ a notársky úrad Obid (Ebed) a Štúrovo (Parkan) 1874 – 1949.** Skupinový inventár, 21 s. Kolektív autorov, ŠANR 1968.
Notársky úrad Obid /Ebed/ 1919 – 1946; Notársky úrad Parkan 1874 – 1946;
Obvodné notárske úrady a notárske úrady Obid /Ebed/ a Štúrovo /Parkan/
1874 – 1946
257. **Obvodné úrady miestnych národných výborov 1945 – 1950.** Združený inventár, 279 s. Kolektív autorov, ŠATN 1990.
Obvodný úrad MNV v Beluši; Obvodný úrad MNV v Bolešove; Obvodný úrad MNV v Brvništi; Obvodný úrad MNV v Červenom Kameni; Obvodný úrad MNV v Dohňanoch; Obvodný úrad MNV v Dolnom Lieskove; Obvodný úrad MNV v Domaniži; Obvodný úrad MNV v Dubnici nad Váhom; Obvodný úrad MNV v Hornej Porube; Obvodný úrad MNV v Ilave; Obvodný úrad MNV v Košeci; Obvodný úrad MNV v Lazoch pod Makytou; Obvodný úrad MNV v Lednici; Obvodný úrad MNV v Lednických Rovniach; Obvodný úrad MNV v Lúkach; Obvodný úrad MNV v Marikovej; Obvodný úrad MNV v Papradne; Obvodný úrad MNV v Plevníku; Obvodný úrad MNV v Považskej Bystrici; Obvodný úrad MNV v Považskom Podhradí; Obvodný úrad MNV v Prečine; Obvodný úrad MNV v Pruskom; Obvodný úrad MNV v Pružine; Obvodný úrad MNV v Púchove; Obvodný úrad MNV vo Veľkej Udiči; Obvodný úrad MNV v Záriečí; Obvodný úrad MNV v Zliechove
258. **Obvodné úrady miestnych národných výborov Trebišovského okresu II. (1932) 1945 – 1950 (1952).** Združený inventár, 445 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1996.
Obvodný úrad MNV v Čelovciach; Obvodný úrad MNV v Cejkove; Obvodný úrad MNV v Čerhove; Obvodný úrad MNV v Kazimíri; Obvodný úrad MNV v Kuzmiciach; Obvodný úrad MNV v Novosade; Obvodný úrad MNV v Sečovciach-okolie; Obvodný úrad MNV v Trebišove-okolie; Obvodný úrad MNV vo Veľatoch; Obvodný úrad MNV vo Veľkých Ozorovciach; Obvodný úrad MNV vo Vojčiciach
259. **Obvodné úrady miestnych národných výborov Veľkokapušíanskeho okresu III. (1944) 1945 – 1950 (1951).** Združený inventár, 178 s. Kolektív autorov, ŠAKE 1996.
Obvodný úrad MNV vo Veľkých Kapušanoch; Obvodný úrad MNV vo Veľkých Slemenciach; Obvodný úrad MNV v Maťovciach; Obvodný úrad MNV vo Vojanoch
260. **Obvodné úrady národných výborov (1920) 1945 – 1950 (1952).** Združený inventár, 260 s. D. Furčáková – E. Magyarová – K. Terjéková, ŠAPO 1990.
261. **Obvodné úrady národných výborov v Gaboltove, Lukove, Malcove a Sveržove (1933) 1945 – 1950 (1952).** Združený inventár, 184 s. D. Furčáková a kol., ŠAPO 1991.

262. **Obvodné úrady národných výborov v Gíraltovcíach, Kuríme a Marhani 1945 – 1950.** Združený inventár, 137 s. M. Šandalová – K. Terjéková, ŠAPO 1991.
263. **Obvodné úrady národných výborov v Nižnej Polianke a Zborove (1940) 1945 – 1950 (1952).** Združený inventár, 148 s. E. Magyarová – K. Terjéková, ŠAPO 1991.
264. **Obvodný úrad MNV v Klenovej 1944 – 1950. Obvodný notársky úrad v Klenovej 1929 – 1934 (1943).** Inventár, 27 s. M. Tutková, ŠAPO 2007.
265. **Obvodný úrad MNV v Tesároch nad Žitavou I. 1945 – 1950.** Inventár, 66 s. G. Arpášová, ŠANR 1999.
266. **Obvodný úrad životného prostredia v Modre 1991 – 1996.** Inventár, 111 s. A. Benková, ŠABA 2003.
267. **Obvodný úrad životného prostredia v Pezinku 1991 – 1996.** Inventár, 151 s. A. Benková, ŠABA 2003.
268. **Obvodný úrad životného prostredia v Stupave 1991 – 1996.** Inventár, 99 s. A. Benková, ŠABA 2003.
269. **Okresná služba Štátneho štatistického úradu v Nitre (1947) 1951 – 1960.** Inventár, 13 s. Š. Morávek, ŠANR 1969.
270. **Okresná služba Štátneho štatistického úradu vo Vrábľoch 1950 – 1960.** Inventár, 8 s. Š. Morávek, ŠANR 1969.
271. **Okresná služba Štátneho štatistického úradu v Zlatých Moravciach (1949) 1951 – 1960.** Inventár, 7 s. Š. Morávek, ŠANR 1969.
272. **Okresný národný výbor v Galante, Odbor výstavby 1960 – 1968.** Čiastkový inventár, 292 s. Kolektív autorov, ŠANR 2007.
273. **ONV v Hurbanove, Prezidiálne spisy I/1 1945 – 1948.** Čiastkový inventár, 300 s. V. Lakatošová, ŠANR 1987.
274. **ONV v Hurbanove, Prezidiálne spisy I/2 1945 – 1948.** Čiastkový inventár, 540 s. V. Lakatošová, ŠANR 1987.
275. **ONV v Košiciach, Odbor poľnohospodárstva lesného a vodného hospodárstva, vecná skupina Pozemková reforma a konfiškácia poľnohospodárskeho majetku (1936) 1945 – 1948 (1960).** Čiastkový inventár, 179 s. L. Košťáková, ŠAKE 2006.
276. **ONV v Prešove, I. manipulačné obdobie (1930) 1945 – 1948.** Čiastkový inventár, 201 s. G. Husárová – M. Pravda, ŠAPO 2001.
277. **ONV v Prešove, IV. manipulačno-organizačné obdobie, Finančný odbor 1961 – 1990 (1991).** Čiastkový inventár, 248 s. A. Dopirák, ŠAPO 2001.
278. **ONV v Seredi 1949 – 1960.** Inventár, 40 s. M. Gedayová, ŠANR 2005.
279. **ONV v Spišskej Novej Vsi, Odbor poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, agenda pozemkovej reformy, konfiškačná a prídellová agenda (1945) 1949 – 1960.** Čiastkový inventár, 51 s. M. Pacindová, ŠAKE 2007.
280. **ONV v Spišskej Novej Vsi, Organizačný odbor I. 1945 – 1959.** Čiastkový inventár, 13 s. A. Garčárová, ŠAKE 2007.
281. **ONV v Spišskej Novej Vsi, Organizačný odbor II. 1960 – 1991.** Čiastkový inventár, 34 s. A. Garčárová, ŠAKE 2007.

282. **ONV vo Svidníku I., Prezidiálne spisy 1945.** Čiastkový inventár, 45 s. A. Kaputa, ŠAPO 1989.
283. **ONV v Trebišove 1945 – 1960.** Čiastkový inventár, 320 s. Kolektív autorov, ŠAKE 2004.
284. **ONV v Trebišove, Prezidiálne spisy 1945 – 1948.** Čiastkový inventár, 216 s. A. Žadanská – Z. Cáboczká, ŠAKE 2002.
285. **ONV v Trstenej 1945 – 1969 (1960).** Inventár, 298 s. B. Stanovská, ŠAZA 1998.
286. **ONV, Finančný odbor v Starej Ľubovni 1968 – 1990.** Inventár, 68 s. D. Jeleňová – M. Diová, ŠAPO 1998.
287. **ONV, Odbor výstavby a územného plánovania Vranov nad Topľou 1968 – 1990.** Čiastkový inventár, 162 s. D. Ihnátová – E. Kučerová, ŠAPO 2005.
288. **ONV, Odbor výstavby a územného plánovania Vranov nad Topľou, Registre stavebnej dokumentácie /búracie povolenia, stavebné povolenia, kolaudačné rozhodnutia, územné rozhodnutia – IBV organizácie/ 1968 – 1990.** Čiastkový inventár, 151 s. D. Ihnátová – E. Kučerová, ŠAPO 2004.
289. **ONV, Odbor výstavby a územného plánovania Vranov nad Topľou, Registre stavebnej dokumentácie /búracie povolenia, stavebné povolenia, kolaudačné rozhodnutia, územné rozhodnutia – IBV organizácie/ 1961 – 1990.** Čiastkový inventár, 139 s. D. Ihnátová – E. Kučerová, ŠAPO 2003.
290. **ONV Zlaté Moravce, Prezidiálne spisy 1945 – 1948.** Inventár, 158 s. M. Kundrová – M. Macáková, ŠANR 1983.
291. **Okresný úrad v Gelnici 1923 – 1945.** Inventár, 142 s. P. Niederland – G. Vencelová, ŠAKE 2007.
292. **OÚ v Nových Zámkoch 1923 – 1938.** Čiastkový inventár, 22 s. B. Ondruch, ŠANR 1962.
293. **OÚ v Prešove 1991 – 1996.** Čiastkový inventár, 44 s. A. Dopirák – G. Husárová, ŠAPO 2007.
294. **OÚ Spišská Stará Ves 1923 – 1945.** Čiastkový inventár, 19 s. K. Heins, ŠAPO 1962.
295. **OÚ v Šali, Administratívne spisy II. 1923 – 1929.** Čiastkový inventár, 217 s. L. Bukovszky – O. Kočí, ŠANR 2006.
296. **OÚ v Šali, Prezidiálne spisy I. (1922) 1923 – 1938.** Čiastkový inventár, 211 s. L. Bukovszky – O. Kočí – J. Benciová, ŠANR 2006.
297. **OÚ v Šali, Registre k I. zväzku.** Čiastkový inventár, 438 s., J. Benciová, ŠANR 2006.
298. **OÚ v Šali, Registre k II. zväzku.** Čiastkový inventár, 240 s. J. Benciová, ŠANR 2006.
299. **OÚ vo Veľkých Kapušanoch, Prezidiálne spisy I/1 (1920) 1923 – 1938.** Čiastkový inventár, 300 s. A. Žadanská – A. Salagová, ŠAKE 2003.
300. **OÚ vo Veľkých Kapušanoch, Prezidiálne spisy I/2 (1920) 1923 – 1938.** Čiastkový inventár, 631 s. A. Žadanská – A. Salagová, ŠAKE 2003.
301. **OÚ vo Veľkých Kapušanoch, Prezidiálne spisy I/3 (1920) 1923 – 1938.** Čiastkový inventár, 216 s. A. Žadanská – A. Salagová, ŠAKE 2003.

302. **OÚ v Žiline I., Prezidiálne spisy (1922) 1923 – 1927.** Čiastkový inventár, 259 s. J. Chabanová, ŠAZA 2004.
303. **Okresný úrad ochrany práce Parkan /Štúrovo/ 1947 – 1950.** Čiastkový inventár, 5 s. E. Krajčovičová, ŠANR 1968.
304. **Povereníctvo ľahkého priemyslu, Kolégium povereníka 1951 – 1956** Čiastkový inventár, 59 s. L. Hrubá, SNA 2003.
305. **Povereníctvo miestneho hospodárstva, Kolégium povereníka 1953 – 1958.** Združený inventár, 78 s. S. Sládečková, SNA 1989.
306. **Povereníctvo obchodu 1952 – 1960.** Čiastkový inventár, 183 s. V. Wolfshörndl, SNA 2004.
307. **Povereníctvo obchodu, Znárodnené podstaty (1923) 1951 – 1959.** Inventár, 68 s. V. Wolfshörndl, SNA 2002.
308. **Povereníctvo pôdohospodárstva, Štátny oblastný ústav pre projektovanie poľnohospodárskej výstavby – Agroprojekt 1952 – 1960.** Čiastkový inventár, 13 s. V. Wolfshörndl, SNA 2005.
309. **Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre obchod 1964 – 1968.** Inventár, 57 s. E. Vrabcová, SNA 1987.
310. **Povereníctvo spotrebného priemyslu, Právne a arbitrážne oddelenie 1948 – 1960.** Inventár, 12 s. L. Hrubá, SNA 2000.
311. **Reslovakizačná komisia 1946 – 1951.** Inventár, 198 s. J. Jucková, SNA 1990.
312. **Revolučné národné výbory v okrese Lučenec 1944 – 1945.** Združený inventár, 104 s. I. Červenák, ŠABB 1982.
313. **Slovenský náboženský fond 1945 – 1959.** Inventár, 224 s. E. Putzová – M. Grófová – K. Baranová, SNA 2002.
314. **Slúžnovský úrad Krupina 1850 – 1922.** Inventár, 187 s. Š. Kollár – A. Miková, ŠABB 2002.
315. **Spisy Magistrátu mesta Svätý Jur, Základný rad I. 1575 – 1638.** Čiastkový inventár, 154 s. M. Nováková, ŠABA 2006.
316. **Spisy Magistrátu mesta Svätý Jur, Základný rad III. 1663 – 1669.** Čiastkový inventár, 188 s. M. Nováková, ŠABA 2007.
317. **Spišská župa I. 1318 – 1849 (1861).** Čiastkový inventár, 314 s. I. Chalupecký a kol., ŠAPO 2001.
318. **Spišská župa II. 1318 – 1849 (1861).** Čiastkový inventár, 344 s. I. Chalupecký a kol., ŠAPO 2001.
319. **Spišská župa III. 1318 – 1849 (1861).** Čiastkový inventár, 318 s. I. Chalupecký a kol., ŠAPO 2001.
320. **Spišská župa IV. 1318 – 1849 (1861).** Čiastkový inventár, 323 s. I. Chalupecký a kol., ŠAPO 2001.
321. **Spišská župa V. 1849 – 1860.** Inventár, 221 s. H. Liptáková, ŠAPO 2002.
322. **Šarišská župa, Sčítanie obyvateľstva 1869.** Inventár, 53 s. M. Belej, ŠAPO 2002.
323. **Stredoslovenský krajský národný výbor v Banskej Bystrici, Krajská inšpekcia požiarnej ochrany 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 32 s. A. Christovová, ŠABB 2001.

324. **Stredoslovenský KNV v Banskej Bystrici, Odbor finančný 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 60 s. A. Daniš, ŠABB 2006.
325. **Stredoslovenský KNV v Banskej Bystrici, Oddelenie zvláštnych úloh 1960 – 1967.** Čiastkový inventár, 33 s. A. Christovová, ŠABB 2001.
326. **Stredoslovenský KNV v Banskej Bystrici, Organizačný odbor 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 53 s. A. Christovová, ŠABB 2001.
327. **Stredoslovenský KNV, Sekretariát predsedu 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 59 s. A. Christovová, ŠABB 2002.
328. **Školský inšpektorát v Kežmarku (1882) 1919 – 1949 (1950).** Inventár, 336 s. M. Šlampová, ŠABB 1999.
329. **Školský inšpektorát v Nových Zámkoch 1919 – 1949.** Čiastkový inventár, 18 s. M. Hagarová, ŠANR 1966.
330. **Štátny stavebný úrad Humenné /Snina, Medzilaborce, Sobrance, Vranov, Stropkov/ (1885) 1945 – 1950 (1961).** Inventár, 55 s. M. Makovec, ŠAPO 2005.
331. **Štátny stavebný úrad v Prešove, Dodatky (1886) 1945 – 1950,** Čiastkový inventár, 30 s. S. Kandra, ŠAPO 2001.
332. **Štátny ústav pre zveľaďovanie živností 1925 – 1950.** Inventár, 56 s. D. Kuzmík, SNA 2002.
333. **Úrad práce a okresný úrad ochrany práce v Nových Zámkoch 1945 – 1950.** Čiastkový inventár, 14 s. E. Krajčovičová, ŠANR 1950.
334. **Ústredná kancelária pre plebiscit na Spiši a Orave v Ružomberku 1919 – 1920 (1921).** Inventár, 20 s. E. Vrabcová, SNA 2005.
335. **Ústredná rozhraničovacia komisia (1938) 1939 – 1945.** Inventár, 72 s. M. Jánošík, SNA 2001.
336. **Veľká obec Mníšek nad Hnilcom 1577 – 1943 (1950).** Inventár, 50 s. A. Kredatusová, ŠAPO 2004.
337. **Veľká obec Švedlár 1569 – 1945 (1948).** Inventár, 29 s. A. Kredatusová, ŠAPO 2003.
338. **Východoslovenský krajský národný výbor v Košiciach II., Odbor školstva 1971 – 1990.** Čiastkový inventár, 51 s. M. Bražinová, ŠAKE 2007.
339. **Výrobná poľnohospodárska správa v Humennom (1950) 1963 – 1990.** Inventár, 37 s. M. Tutková, ŠAPO 2005.
340. **Západoslovenský krajský národný výbor v Bratislave, Odbor dopravy 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 64 s. D. Olšovská, ŠABA 2004.
341. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Odbor obchodu 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 89 s. D. Olšovská, ŠABA 2007.
342. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Odbor pracovných síl 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 37 s. D. Olšovská, ŠABA 2004.
343. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Odbor priemyslu a miestneho hospodárstva 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 58 s. M. Kniezová, ŠABA 2006.
344. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Odbor školstva a kultúry 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 184 s. T. Mišovičová, ŠABA 2002.

345. **Západoslovenský KNV v Bratislave 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 63 s. M. Kniezová, ŠABA 2004.
346. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Odbor výstavby 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 42 s. J. Khúlová, ŠABA 1999.
347. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Odbor zdravotníctva 1960 – 1969.** Čiastkový inventár, 156 s. M. Kniezová, ŠABA 2001.
348. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Oddelenie zvláštnych úloh 1960 – 1968.** Inventár, 261 s. P. Vimmer, ŠABA 2003.
349. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Plénum, rada a sekretariát predsedu 1960 – 1966.** Čiastkový inventár, 362 s. P. Vimmer, ŠABA 2005.
350. **Západoslovenský KNV v Bratislave, Kontrolný odbor 1965 – 1967, Komisia ľudovej kontroly 1967 – 1969.** Čiastkový inventár, 44 s. P. Vimmer, ŠABA 2006.
351. **Župa Bratislavská, B. Písomnosti súdne, 1. občianske, a) Spisy župného občianskeho súdu /Acta sedis indicariae – A - II./ (1394) 1625 – 1853.** Čiastkový inventár, 98 s. A. Balogh, ŠABA 1974.
352. **Župa Bratislavská, B. Písomnosti súdne, 1. občianske, c) Ústne pravoty pred jednotlivými sudcami /Indicia summaria – A - III. - SCP/ 1823 – 1849.** Čiastkový inventár, 38 s. A. Balogh, ŠABA 1974.
353. **Župa Bratislavská, Písomnosti súdne, 1. občianske, g) Sirotské spisy /orphanalia – A - IV./ (1612) 1714 – 1853.** Čiastkový inventár, 74 s. A. Balogh, ŠABA 1975.
354. **Župa Bratislavská, Písomnosti súdne, 1. občianske, e) Konkurzné spisy /konkursualia – A - VII./ (1722) 1731 – 1853.** Čiastkový inventár, 37 s. A. Balogh, ŠABA 1975.
355. **Župa Bratislavská, B. Písomnosti súdne, 1. občianske, f) testamenty /testamenta – A- VIII./ 1748 – 1890.** Čiastkový inventár, 21 s. A. Balogh, ŠABA 1976.
356. **Župné mesto Nové Zámky 1938 – 1945.** Čiastkový inventár, 31 s. J. Turan, ŠANR 1964.

B. Justícia

357. **Finančná prokuratúra Banská Bystrica (1929) 1950 – 1952.** Inventár, 59 s. A. Christovová, ŠABB 2002.
358. **Finančná prokuratúra v Košiciach II. (1931) 1950 – 1952 (1955).** Čiastkový inventár, 58 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2005.
359. **Krajská prokuratúra v Banskej Bystrici 1949 – 1959. Krajská prokuratúra v Banskej Bystrici 1960 – 1969.** Inventár, 93 s. M. Kollárová, ŠABB 2007.
360. **Krajský súd v Košiciach 1845 – 1949.** Čiastkový inventár, 13 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2004.
361. **Krajský súd v Levoči, III. manipulačné obdobie 1924 – 1949.** Čiastkový inventár, 228 s. A. Liščáková, ŠAPO 2002.
362. **Krajský súd v Prešove 1951 – 1960.** Inventár, 16 s. A. Kandrová, ŠAPO 2002.

363. **Eudový súd Šurany 1957 – 1960.** Inventár, 350 s. S. Banás, ŠANR 2004.
364. **Eudový súd Vráble 1945 – 1960.** Inventár, 139 s., A. Frissová, ŠANR 2003.
365. **Miestny ľudový súd v Banskej Štiavnici 1961 – 1969.** Inventár, 7 s.
J. Machavová – J. Schillerová – Z. Pelachyová, ŠABB 2002.
366. **Námestníci štátneho zástupcu na Spiši 1850 – 1854.** Inventár, 18 s.
H. Liptáková, ŠAPO 2004.
Námestník štátneho zástupcu v Kežmarku; Námestník štátneho zástupcu
v Spišskej Novej Vsi
367. **Okresný súd v Galante, Pozemnoknižná agenda 1854 – 1948.** Čiastkový
inventár, 350 s. I. Spišiaková, ŠANR 2000.
368. **Okresný súd v Galante, Register menný, miestny (1854) 1872 – 1949.**
Čiastkový inventár, 551 s. I. Spišiaková, ŠANR 2000.
369. **Okresný súd v Prešove I. (1901) 1924 – 1960.** Čiastkový inventár, 436 s.
G. Husárová – K. Aštaryová – A. Vašková, ŠAPO 2006.
370. **Okresný súd v Prešove II. (1901) 1924 – 1960.** Čiastkový inventár, 436 s.
G. Husárová – K. Aštaryová – A. Vašková, ŠAPO 2006.
371. **Okresný súd v Prešove III. (1901) 1924 – 1960.** Čiastkový inventár, 436 s.
G. Husárová – K. Aštaryová – A. Vašková, ŠAPO 2006.
372. **Okresný súd v Prešove IV. (1901) 1924 – 1960.** Čiastkový inventár, 436 s.
G. Husárová – K. Aštaryová – A. Vašková, ŠAPO 2006.
373. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín I. 1924 – 1926.** Čiastkový inventár,
232 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
374. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín II. 1927 – 1928.** Čiastkový inventár,
257 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
375. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín III. 1929 – 1930.** Čiastkový inventár,
251 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
376. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín IV. 1931 – 1932.** Čiastkový inventár,
285 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
377. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín V. 1933 – 1934.** Čiastkový inventár,
208 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
378. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín VI. 1935 – 1936.** Čiastkový inventár,
194 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
379. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín VII. 1937 – 1938.** Čiastkový inventár,
221 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
380. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín VIII. 1939 – 1940.** Čiastkový
inventár, 187 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2003.
381. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín IX. 1941 – 1942.** Čiastkový inventár,
226 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2004.
382. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín X. 1943 – 1946.** Čiastkový inventár,
192 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2004.
383. **Okresný súd v Prešove, Zbierky listín XI. 1947 – 1949.** Čiastkový inventár,
221 s. B. Baňášová – A. Vašková, ŠAPO 2004.
384. **Okresný súd v Sabinove, Menný register I. (1919) 1923 – 1960.** Čiastkový
inventár, 356 s. G. Husárová, ŠAPO 2003.

385. **Okresný súd v Sabinove, Menný register II. (1919) 1923 – 1960.** Čiastkový inventár, 356 s. G. Husárová, ŠAPO 2003.
386. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín I. 1924 – 1927.** Čiastkový inventár, 261 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
387. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín II. 1928 – 1929.** Čiastkový inventár, 191 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
388. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín III. 1930 – 1931.** Čiastkový inventár, 203 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
389. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín IV. 1932 – 1933.** Čiastkový inventár, 199 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
390. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín V. 1934 – 1936.** Čiastkový inventár, 242 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
391. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín VI. 1937 – 1939.** Čiastkový inventár, 206 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
392. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín VII. 1940 – 1943.** Čiastkový inventár, 240 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
393. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín VIII. 1944 – 1947.** Čiastkový inventár, 184 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
394. **Okresný súd v Sabinove, Zbierky listín IX. 1948 – 1969.** Čiastkový inventár, 96 s. K. Aštaryová – A. Dopirák, ŠAPO 2003.
395. **Okresný súd v Šali II. 1921 – 1949.** Čiastkový inventár, 621 s. I. Spišiaková, ŠANR 2003.
396. **Okresný súd v Šali III. 1922 – 1945.** Čiastkový inventár, 621 s. I. Spišiaková, ŠANR 2003.
397. **Okresný súd v Šali IV. 1921 – 1949.** Čiastkový inventár, 238 s. I. Spišiaková, ŠANR 2003.
398. **Okresný súd v Šali V. 1921 – 1949.** Čiastkový inventár, 621 s. I. Spišiaková, ŠANR 2003.
399. **Štátne zastupiteľstvo v Bratislave, Úvod, Prezidiálne spisy 1919 – 1949 (1950).** Čiastkový inventár, 63 s. T. Mišovičová, ŠABA 1995.
400. **Štátne zastupiteľstvo v Bratislave 1919 – 1938. II. trestná agenda, 1. trestná agenda všeobecná - spisy zn. st. 1919 – 1938.** Čiastkový inventár, 464 s. E. Chládková, ŠABA 1975.
401. **Štátne zastupiteľstvo v Bratislave III. 1919 – 1949 (1950). II. trestná agenda, 1. trestná agenda všeobecná – spisy zn. st. 1939 – 1942.** Čiastkový inventár, 328 s. E. Chládková, ŠABA 1975.
402. **Štátne zastupiteľstvo v Bratislave IV. 1919 – 1949 (1950). II. trestná agenda, 1. trestná agenda všeobecná – spisy zn. st. 1943 – 1945.** Čiastkový inventár, 328 s. E. Chládková, ŠABA 1975.
403. **Štátny zástupca v Levoči 1850 – 1861.** Inventár, 228 s. A. Liščáková, ŠAPO 2002.
404. **Urbársky súd v Levoči 1856 – 1860.** Inventár, 8 s. H. Liptáková, ŠAPO 2004.

C. Armáda a bezpečnosť

405. **Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava 1945 – 1950.** Inventár, 163 s. M. Ondruš, ŠATT 2002.

D. Hospodárstvo

406. **Agrasol, Akciová zemédělská tržební a průmyslová společnost v Praze, Filiálka v Bratislave 1935 – 1948.** Inventár, 4 s. K. Rošták, SNA 2001.
407. **Detva, Československý ľudový umelecký priemysel, účastinná spoločnosť v Bratislave (1919) 1927 – 1949.** Inventár, 16 s. J. Gregorová – K. Magurová, SNA 2004.
408. **Družstvo pre hospodárenie s poľnohospodárskymi výrobkami, Družstvo s. r. o. v Bratislave, Krajský závod v Košiciach (1935) 1949 – 1953.** Inventár, 26 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2007.
409. **Geofyzika, Závod Bratislava (1948) 1965 – 1991.** Inventár, 139 s. Z. Kollárová, SNA 1996.
410. **Jednotné roľnícke družstvo Družba so sídlom v Radvani nad Laborcom 1957 – 1992.** Inventár, 37 s. M. Tutková, ŠAPO 2001.
411. **Jednotné roľnícke družstvá Chrasť nad Hornádom, Olcava, „Nová cesta“ Jamník a Poľnohospodárske družstvo „Nová cesta“ Jamník 1957 – 1999.** Inventár, 48 s. G. Vencelová, ŠAKE 2005.
Jednotné roľnícke družstvo Chrasť nad Hornádom; Jednotné roľnícke družstvo Olcava, „Nová cesta“ Jamník; Poľnohospodárske družstvo „Nová cesta“ Jamník
412. **Lesné a pasienkové spoločenstvá okresov Bytča a Žilina 1887 – 1958 (1972).** Združený inventár, 103 s. J. Trnovcová – A. Čicková, ŠAZA 2004.
413. **Magnezitové závody na Slovensku do znárodnenia 1896 – 1945.** Združený inventár, 169 s. Z. Jakab – L. Krchňáková, SNA 2000.
Magnezitový priemysel, účastinná spoločnosť Budapešť, potom Bratislava /MIAG/, závod Hačava 1903 – 1945; Magnezitový priemysel, účastinná spoločnosť Budapešť, potom Bratislava /MIAG/, závod Jelšava 1924 – 1945; Západočeské továrne kaolínové, šamotové a slovenské závody magnezitové, účastinná spoločnosť Praha, závod Lovinobaňa 1928 – 1945; Západočeské továrne kaolínové, šamotové a slovenské závody magnezitové, účastinná spoločnosť Praha, závod Košice 1896 – 1945; Zbierka máp a plánov magnezitových závodov na Slovensku 1896 – 1945 (1946)
414. **Národná poisťovňa v Bratislave (1919) 1948 – 1951 (1952).** Inventár, 50 s. Z. Ráczová, SNA 2004.
415. **Pasienkové spoločenstvá 1928 – 1947.** Inventár, 18 s. M. Gombalová, ŠABB 2001.
416. **Poisťovňa Slovan, národný podnik (1946) 1947 – 1948 (1952).** Inventár, 55 s. M. Péková, SNA 2005.
417. **Potravinové družstvá okresu Nové Zámky 1912 – 1953.** Inventár, 51 s. P. Feja, ŠANR 1964.

418. **Pôdohospodársky projektový ústav v Bratislave, Závod v Košiciach /Agrocons/, štátny podnik 1954 – 1991.** Inventár, 41 s. E. Dulovič, ŠAKE 2000.
419. **Prefekt majetkov nitrianskeho biskupstva za sedisvakancie 1784 – 1788.** Inventár, 5 s. M. Svatíková, SNA 1967.
420. **Prefekt majetkov zrušených klarisiiek vo Veľkom Mágeri 1781 – 1785.** Inventár, 6 s. A. Balogh, SNA 1967.
421. **Rudné bane, Závod v Pezinku (1940) 1945 – 1991.** Inventár, 114 s. Z. Kollárová, SNA 2005.
422. **Slovenské cukrovarnícke spoločnosti 1920 – 1948.** Skupinový inventár, 39 s. J. Vrabel' – K. Magurová, SNA 2005.
Cukrospol, predajňa slovenských cukrovarov, účastinná spoločnosť 1943 – 1948; Predajné združenie slovenských cukrovarov 1922 – 1940 (1941); Spoločná kancelária slovenských cukrovarov 1938 – 1948; Spoločná kancelária slovenských cukrovarov 1944 – 1945; Slovenský spolok cukrovarnícky 1920 – 1940 (1942)
423. **Slovenský priemysel Kameňa, národný podnik Levice 1941 – 1992.** Inventár, 126 s. B. Breznická, ŠABB 2007.
424. **Štátne výskumné ústavy poľnohospodárske v Košiciach /Spišskej Novej Vsi/ 1920 – 1950.** Združený inventár, 80 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2004.
425. **Zväz mliekarenských družstiev pre Slovensko v Bratislave (1926) 1930 – 1950 (1957).** Inventár, 72 s. M. Durbák, SNA 2006.

E. Politické strany

426. **Československá sociálnodemokratická strana robotnícka 1919 – 1948.** Inventár, 48 s. Neznámy, SNA 1980.
427. **Demokratická strana 1946 – 1948.** Inventár, 53 s. S. Maláková, SNA 2003.
428. **Krajská politická škola v Košiciach 1970 – 1990.** Inventár, 27 s. Ľ. Badziková, ŠAKE 2006.
429. **Krajské výbory Komunistickej strany Slovenska 1949 – 1989.** Združený inventár, 447 s. A. Daniš – D. Michalíková, ŠABB 2003.
KV KSS Banská Bystrica 1949 – 1960; Stredoslovenský KV KSS Banská Bystrica 1960 – 1989
430. **Krajský výbor Komunistickej strany Slovenska v Košiciach (1948) 1949 – 1960. Východoslovenský Krajský výbor Komunistickej strany Slovenska v Košiciach 1960 – 1990.** Inventár, 53 s. E. Dulovič – M. Rímsky, ŠAKE 2004.
431. **Okresný výbor Komunistickej strany Slovenska v Galante 1949 – 1990.** Čiastkový inventár, 101 s. M. Gedayová, ŠANR 2005.
432. **OV KSS v Galante, Zápisnice pléna IX. 1962.** Čiastkový inventár, 107 s. M. Gedayová, ŠANR 2002.
433. **OV KSS v Galante, Zápisnice pléna X. 1963.** Čiastkový inventár, 137 s. M. Gedayová, ŠANR 2003.
434. **OV KSS v Galante, Zápisnice pléna XI. 1964.** Čiastkový inventár, 107 s. M. Gedayová, ŠANR 2002.

435. **OV KSS v Galante, Zápisnice pléna XII. 1965.** Čiastkový inventár, 90 s. M. Gedayová, ŠANR 2004.
436. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie I. 1953.** Čiastkový inventár, 53 s. M. Chovancová, ŠANR 2000.
437. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie II. 1954.** Čiastkový inventár, 54 s. M. Chovancová, ŠANR 2000.
438. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie III. 1955.** Čiastkový inventár, 115 s. M. Chovancová, ŠANR 2000.
439. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie IV. 1956.** Čiastkový inventár, 54 s. M. Chovancová, ŠANR 2001.
440. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie V. 1957.** Čiastkový inventár, 91 s. M. Chovancová, ŠANR 2001.
441. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie VI. 1958.** Čiastkový inventár, 100 s. M. Chovancová, ŠANR 2001.
442. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie VII. 1959.** Čiastkový inventár, 155 s. M. Chovancová, ŠANR 2002.
443. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie VII. 1960.** Čiastkový inventár, 95 s. M. Chovancová, ŠANR 2001.
444. **OV KSS v Šali, Zápisnice z konferencie VIII. 1961.** Čiastkový inventár, 118 s. M. Chovancová, ŠANR 2002.
445. **OV KSS v Šali, Zápisnice pléna VIII. 1949 – 1954.** Čiastkový inventár, 106 s. M. Chovancová, ŠANR 2002.
446. **OV KSS v Šali, Zápisnice pléna IX. 1955.** Čiastkový inventár, 88 s. M. Chovancová, ŠANR 2003.
447. **OV KSS v Šali, Zápisnice pléna X. 1956.** Čiastkový inventár, 88 s. M. Chovancová, ŠANR 2003.
448. **OV KSS v Šali, Zápisnice pléna XI. 1957.** Čiastkový inventár, 72 s. M. Chovancová, ŠANR 2003.
449. **OV KSS v Šali, Zápisnice pléna XII. 1958.** Čiastkový inventár, 97 s. M. Chovancová, ŠANR 2004.
450. **OV KSS v Šali, Zápisnice pléna XIII. 1959 – 1960.** Čiastkový inventár, 109 s. M. Chovancová, ŠANR 2005.
451. **OV KSS v Šali XIV. 1948 – 1960.** Čiastkový inventár, 10 s. M. Chovancová, ŠANR 2005.
452. **Sociálna demokracia na Slovensku (Strana práce) 1946 – 1948.** Čiastkový inventár, 60 s. Neznámy, SNA 1963.
453. **Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska. Tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska Augustína Michalička (1953) 1955 – 1958.** Čiastkový inventár, 62 s. J. Hučko, SNA 2007.
454. **ÚV KSS. Tajomník ÚV KSS Eduard Friš (1929) 1945 – 1948.** Čiastkový inventár, 24 s. J. Hučko, SNA 2005.
455. **ÚV KSS. Tajomník ÚV KSS Jozef Kríž 1952 – 1962.** Čiastkový inventár, 43 s. J. Hučko, SNA 2007.
456. **ÚV KSS. Tajomník ÚV KSS Ladislav Holdoš (1936) 1943 – 1947.** Čiastkový inventár, 13 s. J. Hučko, ŠABA 2005.

457. **ÚV KSS. Tajomník ÚV KSS Miloš Gosiorovský 1951 – 1953.** Čiastkový inventár, 57 s. J. Hučko, ŠABA 2005.
458. **ÚV KSS. Zjazdy, Konferencie 1944 – 1989.** Čiastkový inventár, 201 s. J. Hučko, SNA 2005.

F. Národný front

459. **Krajský zväz spotrebných družstiev v Bratislave 1951 – 1960.** Inventár, 113 s. E. Rybárová, ŠABA 1972.
460. **Miestny výbor Národného frontu Slaská 1971 – 1989.** Inventár, 11 s. K. Černajová, ŠABB 2004.
461. **Okresné výbory Národného frontu 1948 – 1990.** Združený inventár, 120 s. P. Mackaničová – M. Petrovičová, ŠAPO 1992.
Okresný výbor Národného frontu v Bardejove; Okresný výbor Národného frontu v Giraltovciach
462. **Okresný výbor Československého zväzu telesnej výchovy v Žiline 1960 – 1990.** Inventár, 89 s. O. Čerep, ŠAZA 2003.
463. **Okresný výbor dobrovoľnej športovej organizácie Sokol v Martine 1951 – 1955. Telocvičná jednotka Sokol v Martine 1919 – 1948.** Inventár, 35 s. L. Segľová, ŠAZA 2004.
464. **Okresný výbor Socialistického zväzu mládeže v Spišskej Novej Vsi (1957) 1963 – 1989.** Inventár, 9 s. G. Vencelová, ŠAPO 2006.
465. **Slovenský národný front v Prešove a Sabinove 1948 – 1990.** Združený inventár, 47 s. K. Aštaryová – B. Baňasová – A. Vašková, ŠAPO 2006.
SNF v Prešove a Sabinove 1948 – 1990; Mestský výbor SNF v Prešove 1955 – 1989; Miestny výbor SNF v Soľnej Bani 1948 – 1953; Miestny výbor SNF v Kapušanoch 1949; Miestny výbor SNF v Lemešanoch 1948 – 1954; Miestny výbor SNF v Malom Šariši 1948 – 1953; Miestny výbor SNF v Širokom 1948 – 1953; Miestny výbor SNF vo Veľkom Šariši 1948 – 1953; Miestny výbor SNF vo Vítazi 1948 – 1949; Okresný výbor SNF v Prešove 1948 – 1990; Okresný výbor SNF v Sabinove 1948 – 1959
466. **Slovenský výbor Československého zväzu požiarna ochrany (1950) 1951 – 1962.** Inventár, 42 s. H. Liptáková, SNA 1983.

G. Odborové hnutie

467. **Krajské odborové rady v Košiciach 1945 – 1990.** Združený inventár, 139 s. M. Bražinová – Ľ. Badzíková, ŠAKE 2002.
Krajská správa nemocenského poistenia, účelové zariadenie ROH 1968 – 1989; Krajská odborová rada v Košiciach I. 1945 – 1960; Krajská odborová rada v Košiciach II. 1960 – 1969; Krajská odborová rada v Košiciach III. 1971 – 1990
468. **Krajské výbory odborových zväzov v Košiciach I. 1945 – 1960.** Združený inventár, 70 s. M. Bražinová – Ľ. Badzíková, ŠAKE 2005.
KV OZ zamestnancov dopravy a spojov v Košiciach 1950 – 1960; KV OZ zamestnancov hút a rudných baní v Košiciach 1945 – 1960; KV OZ

- zamestnancov poľnohospodárstva a lesníckeho hospodárstva v Košiciach 1951 – 1960; KV OZ zamestnancov stavebníctve v Košiciach 1951 – 1960; KV OZ zamestnancov strojárstva v Košiciach 1953 – 1960; KV OZ zamestnancov štátneho obchodu a spotrebných družstiev v Košiciach 1952 – 1960; KV OZ zamestnancov štátnych orgánov a finančnej správy v Košiciach 1956 – 1959; KV OZ zamestnancov telovýchovných a športových organizácií v Košiciach 1956; KV OZ zamestnancov v lesníctve a drevopriemysle v Košiciach 1951 – 1958; KV OZ zamestnancov v potravinárskom priemysle v Košiciach 1951 – 1960; KV OZ zamestnancov výkupu a spotrebných družstiev v Košiciach 1954 – 1957; KV OZ zamestnancov zdravotníctva v Košiciach 1950 – 1959
469. **KV OZ v Košiciach II. 1960 – 1969.** Združený inventár, 58 s. M. Bražinová – Ľ. Badzíková, ŠAKE 2005.
- KV OZ dopravy a spojov v Košiciach 1961 – 1968; KV OZ zamestnancov hút a rudných baní v Košiciach 1960 – 1968; KV OZ zamestnancov miestneho hospodárstva v Košiciach 1960 – 1968; KV OZ zamestnancov obchodu v Košiciach 1961 – 1968; KV OZ zamestnancov poľnohospodárstva a lesného hospodárstva v Košiciach 1960 – 1969; KV OZ zamestnancov strojárstva v Košiciach 1960 – 1965; KV OZ zamestnancov školstva a kultúry v Košiciach 1961 – 1969; KV OZ zamestnancov štátnych orgánov a finančnej správy v Košiciach 1961 – 1969; KV OZ zamestnancov v chemickom priemysle v Košiciach 1960 – 1964; KV OZ zamestnancov v potravinárskom priemysle v Košiciach 1960 – 1965; KV OZ zamestnancov v stavebnom priemysle v Košiciach 1960 – 1968; KV OZ zamestnancov v zdravotníctve v Košiciach 1960 – 1968
470. **KV OZ v Košiciach III. 1970 – 1990.** Združený inventár, 240 s. M. Bražinová – Ľ. Badzíková, ŠAKE 2005.
- KV OZ pracovníkov poľnohospodárstva v Košiciach 1970 – 1990; KV OZ pracovníkov stavebníctva a výroby stavebných hmôt v Košiciach 1970 – 1990; KV OZ pracovníkov baní a energetiky v Košiciach 1971 – 1989; KV OZ pracovníkov dopravy a cestného hospodárstva v Košiciach 1971 – 1989; KV OZ pracovníkov drevárskeho priemyslu, lesného a vodného hospodárstva v Košiciach 1970 – 1989; KV OZ pracovníkov chemického priemyslu v Košiciach 1971 – 1989; KV OZ pracovníkov kultúry a spoločenských organizácií v Košiciach 1971 – 1990; KV OZ pracovníkov miestneho hospodárstva v Košiciach 1971 – 1990; KV OZ pracovníkov obchodu v Košiciach 1970 – 1989; KV OZ pracovníkov odevného a kožiarskeho priemyslu v Košiciach 1971 – 1989; KV OZ pracovníkov potravinárskeho priemyslu v Košiciach 1971 – 1989; KV OZ pracovníkov spojov v Košiciach 1971 – 1989; KV OZ pracovníkov školstva a vedy v Košiciach 1971 – 1988; KV OZ pracovníkov štátnych orgánov, peňažníctva a zahraničného obchodu v Košiciach 1970 – 1989; KV OZ pracovníkov v kovopriemysle v Košiciach 1971 – 1989; KV OZ pracovníkov zdravotníctva v Košiciach 1971 – 1989
471. **Okresná odborná rada v Lučenci 1968 – 1989.** Inventár, 52 s. D. Vrabc, ŠABB 2001.

H. Veda, kultúra osveta a šport

472. **1. Košický rozhlas 1939 – 1944. 2. Československý rozhlas štúdio Košice 1964 – 1991.** Inventár, 28 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2005.
474. **Fondy Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice XXVII.** Čiastkový inventár, 302 s. T. Kaššayová, LA SNK 2004.
475. **Fondy Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice XXVIII.** Čiastkový inventár, 266 s. Ľ. Moncmanová, LA SNK 2005.
476. **Fondy Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice XXIX. 1799 – 1989.** Čiastkový inventár, 374 s. K. Šišmišová, LA SNK 2006.
477. **Miestny odbor Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi 1920 – 1951.** Inventár, 17 s. J. Krajňák – J. Kuruc – G. Vencelová, ŠAKE 2005.
478. **Redakcia okresných novín „Pokrok“ – „Haladás“ 1960 – 1967.** Inventár, 14 s. M. Gombalová – M. Adamová, ŠABB 2001.
479. **Štátne divadlo v Košiciach (1900) 1945 – 1995.** Inventár, 139 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2000.
480. **Ústav pre vlastivedný výskum v Kežmarku (1929) 1941 – 1944 (1973).** Inventár, 74 s. H. Liptáková, ŠAPO 2004.

I. Školstvo

481. **Bratislavská kráľovská alžbetínska univerzita 1914 – 1921.** Inventár, 22 s. Neznámy, SNA.
482. **Gymnázium v Šali 1930 – 1991.** Inventár, 59 s. T. Vörös, ŠANR 2006.
483. **Ľudové a meštianske školy okresu Nové Zámky, Štúrovo a Šurany 1779 – 1963.** Združený inventár, 339 s. M. Hagarová, ŠANR 1968.
Andovce, Rímskokatolícka ľudová škola 1905 – 1945; Aradpusta – Nová Vieska, Rímskokatolícka ľudová škola 1927 – 1939; Bánov, Rímskokatolícka ľudová škola 1923 – 1944; Bardoňovo, Rímskokatolícka ľudová škola 1918 – 1945; Beša, Rímskokatolícka ľudová škola 1889 – 1947; Bešeňovo, Rímskokatolícka ľudová škola 1899 – 1943; Branovo, Rímskokatolícka ľudová škola 1906 – 1945; Černík, Štátna ľudová škola 1945; Dedinka, Štátna ľudová škola 1900 – 1945; Dolný Ohaj, Rímskokatolícka ľudová škola 1779 – 1946; Dolný Pál, Rímskokatolícka ľudová škola 1898 – 1931; Štátna ľudová škola v Dolnom Vinodole 1897 – 1945; Dubník – Mikuláš, Rímskokatolícka ľudová škola 1883 – 1944; Dvor Kopec – Šurany, Štátna ľudová škola /ZDŠ/ 1921 – 1963; Dvory nad Žitavou, Rímskokatolícka ľudová škola 1898 – 1919; Rímskokatolícka ľudová škola v Hornom Vinodole 1945; Húl, Rímskokatolícka ľudová škola 1893 – 1946; Kmeťovo, Rímskokatolícka ľudová škola 1903 – 1945; Kolta, Rímskokatolícka ľudová škola 1916 – 1943; Komjatice, Rímskokatolícka ľudová škola 1854 – 1919; Kostolný Sek, Rímskokatolícka ľudová škola 1896 – 1945; Štátna ľudová škola v Palárikove 1898 – 1905; Maňa, Rímskokatolícka ľudová škola 1918 – 1944; Michal nad Žitavou, Rímskokatolícka ľudová škola 1920 – 1945; Rímskokatolícka cirkevná škola vo Veľkom Kýre 1877 – 1946; Mlynský Sek, Štátna ľudová škola 1886 – 1949; Mojzesovo, Rímskokatolícka ľudová škola 1930 – 1945;

- Mužla, Rímskokatolícka ľudová škola 1906 – 1946; Nitriansky Hrádok, Rímskokatolícka ľudová škola 1891 – 1940; Nové Zámky, I. štátna ľudová škola Komenského 1929 – 1939; Nové Zámky, II. štátna ľudová škola 1922 – 1937; Nové Zámky, Rímskokatolícka ľudová škola 1900 – 1944; Rímskokatolícka dievčenská meštianska škola Flengerka v Nových Zámkoch 1920 – 1936; Nové Zámky, Rímskokatolícka ľudová škola Svätá Alžbeta 1943 – 1944; Rímskokatolícka dievčenská ľudová škola Simorka v Nových Zámkoch 1894 – 1944; Nové Zámky, Štátna meštianska škola 1920 – 1945; Ondrochov, Rímskokatolícka ľudová škola 1917 – 1945; Palárikovo, Rímskokatolícka ľudová škola 1925 – 1936; Podhájska, Rímskokatolícka ľudová škola 1904 – 1945; Pozba, Rímskokatolícka ľudová škola 1921 – 1938; Rastislavice, Štátna ľudová škola 1927 – 1946; Rubaň, Rímskokatolícka ľudová škola 1898 – 1939; Semerovo, Rímskokatolícka ľudová škola 1929 – 1933; Strekov, Rímskokatolícka ľudová škola 1912 – 1930; Svatuša, Rímskokatolícka ľudová škola 1907 – 1945; Šurany, Rímskokatolícka ľudová škola 1878 – 1913; Šurany, Štátna meštianska škola 1923 – 1938; Trávnica, Rímskokatolícka ľudová škola 1862 – 1945; Tvrdošovce, Rímskokatolícka ľudová škola 1876 – 1926; Veľké Lovce, Rímskokatolícka ľudová škola 1900 – 1938; Vlkas, Rímskokatolícka ľudová škola 1920 – 1945; Zemné, Rímskokatolícka ľudová škola 1928 – 1939
484. **Písomnosti kolégia rektora 1954 – 1989.** Čiastkový inventár, 80 s. E. Kočiová – M. Okenicová. Archív EUBA 2003.
485. **Základné školy a ich predchodcovia v regióne Banskej Štiavnice 1919 – 1979.** Združený inventár, 47 s. J. Machavová – M. Čelko – Z. Pelachyová, ŠABB 2003.
Národná škola v Beluji 1919 – 1960; Základná deväťročná škola v Beluji 1960 – 1974; Základná deväťročná škola v Kozelníku 1962 – 1975; Základná škola v Dekýši 1975 – 1979

J. Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť

486. **Okresná verejná nemocnica v Prešove 1930 – 1947 (1953).** Inventár, 10 s. G. Husárová, ŠAPO 2007.

K. Náboženské organizácie

487. **Fragmenty archívu Salvatoriánskej provincie Františkánov na Slovensku 1918 – 1950.** Inventár, 16 s. A. Balogh, ŠABA 1998.
488. **Piaristi v Ružomberku 1729 – 1922.** Inventár, 10 s. Ľ. Šuvadová, ŠAZA 2004.

L. Rody a panstvá

489. **Rod Pallavicini 1862 – 1931.** Inventár, 28 s. K. Bodnárová, SNA 2007.

490. **Rod Pálfi, Panstvo Bojnice 1614 – 1927.** Inventár, 152 s. E. Javošová, SNA 2000.
491. **Rod Pálfi, Panstvo Bratislava 1625 – 1936.** Inventár, 35 s. E. Javošová, SNA 2007.
492. **Rod Pálfi, Panstvo Devín 1771 – 1919.** Inventár, 37 s. E. Javošová, SNA 2007.
493. **Rod Pálfi, Panstvo Dolný Ňáražd 1734 – 1917.** Inventár, 33 s. E. Javošová, SNA 2005.
494. **Rod Pálfi, Panstvo Kráľová (1768) 1788 – 1900.** Inventár, 45 s. E. Javošová, SNA 2005.
495. **Rod Pálfi, Súkenka Rudolfa Pálfiho v Častej 1794 – 1801.** Inventár, 19 s. E. Javošová, SNA 2005.
496. **Rod Petö 1527 – 1839.** Inventár, 184 s. D. Pellová, ŠAPO 2000.
497. **Rod Stárai z Michaloviec (1248) 1511 – 1941.** Inventár, 526 s. A. Mišíková, ŠAPO 2004.
498. **Rod Záturcký zo Záturčia 1255 – 1930.** Inventár, 81 s. Neznámy, SNA.

M. Rodiny a osoby

Rodiny

499. **Archív rodiny Dóka z Rece (1351) 1676 – 1967.** Inventár, 69 s. M. Mišovič, ŠABA 1985.
500. **Archív rodiny Kondé z Blažova 1534 – 1880.** Inventár, 65 s. M. Babirát, ŠABA 2006.
501. **Rodové archívy, I. zväzok 1572 – 1944.** Združený inventár, 59 s. A. Farkasová, ŠAKE 2002.
Rodový archív Egerer z Boliarova 1749 – 1843; Rodový archív Fisher z Bačkova 1603 – 1839; Rodový archív Kelc (Kelcz) a Varády z Rozhanoviec 1575 – 1890; Rodový archív Lánca (Lánczy) z Vyšného Lánca 1572 – 1888; Rodový archív Mariáši (Mariássy) z Brzotína 1651 – 1944; Rodový archív Marikovský (Marikovszky) z Veľkej Tíne 1549 – 1944
502. **Rodové archívy, II. zväzok 1572 – 1944.** Združený inventár, 270 s. A. Farkasová, ŠAKE 2002.
Rodové archívy 1572 – 1944; Rodový archív Šemšei (Semsey) zo Šemše 1773 – 1921; Rodový archív Šenei (Sennyei) z Boťan 1661 – 1890

Osobné fondy

503. **Alfréd Grosz 1789 – 1973 (1990).** Inventár, 106 s. V. Mislovičová, ŠAPO 2006.
504. **Alžbeta Güntherová-Mayerová (1879) 1906 – 1973.** Inventár, 63 s. M. Kovalčíková, AVU SNG 1986.
507. **Bartolomej Leško 1932 – 1990.** Inventár, 37 s. Z. Kollárová, SNA 2007.
508. **Bedrich Gayer 1908 – 2000.** Inventár, 29 s. L. Juchová, SNA 2005.
509. **Bohuslav Cambel 1896 – 1976.** Inventár, 47 s. L. Juchová, SNA 2007.
510. **Boris Jurech 1961 – 1987.** Inventár, 10 s. K. Šípošová, SFÚ 2004.

511. **Cyril Dřinec (1930) 1946 – 1975.** Inventár, 31 s. J. Dušaničová, SNA 1979.
512. **František Švestka 1901 – 1965.** Inventár, 11 s. K. Bodnárová, SNA 2007.
513. **Ján Ilavský 1922 – 1996.** Inventár, 32 s. Z. Kollárová, SNA 2006.
514. **Jozef Miskovics-Sellyei 1909 – 1941.** Inventár, 55 s. V. Nováková, ŠANR 2006.
515. **Jozef Výrostko (1810) 1916 – 1999.** Inventár, 18 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2000.
516. **Július Ivan Hemerka 1862 – 1946 (1996).** Inventár, 62 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2003.
517. **Július Maurer 1924 – 1960.** Inventár, 39 s. J. Kiss, SNA 1971.
518. **Július Šefránek 1930 – 1973.** Inventár, 26 s. E. Nádaská, SNA 1984.
519. **Karol Kotinský (1848) 1918 – 1990 (1991).** Inventár, 43 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2005.
520. **Karol Krška 1946 – 1989.** Inventár, 26 s. K. Šípošová, SFÚ 2004.
521. **Ladislav Andráši (1850) 1833 – 1999.** Inventár, 37 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2004.
522. **Ladislav Jurkovič (1870) 1905 – 1997.** Inventár, 61 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2005.
523. **Pavel Grigorievič Tager 1919 – 1988.** Inventár, 25 s. K. Šípošová, Slovenský filmový ústav 2004.
524. **Peter Mihálik (1896) 1962 – 1986.** Inventár, 32 s. K. Šípošová, SFÚ 2004.
525. **Peter Solan 1956 – 1979.** Inventár, 6 s. K. Šípošová, SFÚ 2004.
526. **Marek Čulen (1930) 1946 – 1975.** Inventár, 89 s. J. Dušaničová, SNA 1958.
527. **Mária Opočenská-Jeršová 1924 – 1960.** Inventár, 30 s. K. Bodnárová, SNA 2007.
528. **Michal Markuš (1767) 1924 – 2004.** Inventár, 125 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2005.
529. **Michal Potemra (1830) 1922 – 2002.** Inventár, 111 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2003.
530. **Otto Krajňák 1938 – 1965.** Inventár, 42 s. E. Nádaská, SNA 1978.
531. **Štefan Butkovič (1788) 1921 – 1998.** Inventár, 64 s. E. Dulovič, ŠAKE 2002.
532. **Vladimír Clementis, Rukopisy prejavov a článkov 1944 – 1948.** Inventár, 20 s. Neznámy, SNA.
533. **Vladimír Kubenko (1939) 1945 – 1993.** Inventár, 52 s. K. Šípošová, SFÚ 2004.
534. **Vladislav Pavlovič (1945) 1953 – 1973 (1974).** Inventár, 18 s. K. Šípošová, SFÚ 2004.
535. **Vladimír Zimmer (1927) 1970 – 1988.** Inventár, 14 s. K. Šípošová, SFÚ 2004.

N. Cechy a živnostenské spoločenstvá

536. **Cechy v Bojniciach, Brezanych, Handlovej, Nitrianskom Pravne, Oslanoch a Prievidzi 1655 – 1912.** Združený inventár, 65 s. M. Perniš, ŠATN 2004.
- Cech čížmárov v Bojniciach 1834 – 1886; Cech mlynárov v Bojniciach 1815 – 1884; Cech murárov v Bojniciach 1860 – 1890; Cech ševcov v Bojniciach 1655 – 1837; Cech tesárov v Bojniciach 1872 – 1905; Cech hrnčiarov v Brezanych 1600 – 1906; Cech krajčírov v Handlovej 1733 – 1857; Cech čížmárov v Nitrianskom Pravne 1654 – 1912; Cech mäsiarov v Nitrianskom Pravne 1643 – 1855; Cech murárov v Nitrianskom Pravne 1880; Cech

- čičmárov v Oslanoch (1691) 1852 – 1926; Cech kožušníkov v Oslanoch 1718 – 1804; Cech mäsiarov v Oslanoch 1707 – 1799; Cech obuvníkov v Oslanoch (1671) 1733; Cech remenárov v Oslanoch (1718); Cech súkenníkov v Oslanoch 1686; Cech čičmárov v Prievidzi 1674 – 1792; Cech halenárov v Prievidzi 1803 – 1885; Cech kováčov a zámočníkov v Prievidzi 1687 – 1888; Cech kožušníkov v Prievidzi 1696; Cech krajčírov v Prievidzi 1731 – 1873; Cech mäsiarov v Prievidzi 1696 – 1874; Cech stolárov a debnárov v Prievidzi, 1865 – 1890; Cech súkenníkov v Prievidzi 1587 – 1881 (1939); Cech vinohradníkov v Prievidzi 1681 – 1781
537. **Čičmársky cech vo Varíne 1777 – 1864. Debnársky cech v Bytči 1633 – 1896. Krajčírsky cech vo Varne 1751 – 1944.** Združený inventár, 13 s. P. Štanský, ŠAZA 2004.
538. **Obchodná priemyselná komora v Košiciach 1872 – 1949.** Inventár, 16 s. P. Pytlík – Z. Ráčzová, SNA 2004.
539. **Obchodné grémium v Prešove 1909 – 1949.** Inventár, 15 s. Ľ. Kováčová, ŠAPO 2001.
540. **Priemyselná korporácia a všeobecné živnostenské spoločenstvo pre okres Nové Zámky 1924 – 1950.** Čiastkový inventár, 33 s. B. Ondruch, ŠANR 1966.

O. Zájmové organizácie a spolky

541. **Jednota proletárske telovýchovy v Martine 1932 – 1933. Jednota proletárskej telovýchovy vo Vrútkach (1925) 1931 – 1933.** Inventár, 6 s. Neznámy, ŠAZA 2005.
542. **Slovenský kruh v Liptovskom Hrádku 1928 – 1931.** Inventár, 4 s. P. Vítek, ŠAZA 1999.
543. **Spolok pre podporovanie domobrancov Bratislavskej župy (1847) 1861 – 1911.** Inventár, 5 s., ŠABA 1958.
544. **Spolok pre vybudovanie pomníku M. R. Štefánika na Slovensku v Bratislave 1919 – 1931.** Inventár, 10 s. J. Gregová – J. Kakalíková – K. Magurová, SNA 2002.
545. **Svojina, Východoslovenský kultúrny spolok 1945 – 1952 (1956).** Inventár, 35 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2004.
546. **Živena, Spolok slovenských žien 1870 – 1951.** Inventár, 211 s. D. Kuzmík, SNA 1988.

P. Zbierky

547. **Spomienky na začiatky tvorby slovenského filmu 1980 – 2003.** Inventár, 24 s. K. Šipošová, Slovenský filmový ústav 2004.
548. **Zbierka cirkevných matrik z územia Spiša 1599 – 1952.** Združený inventár, 239 s. M. Muchová a kol., ŠAPO 2006.
549. **Zbierka dobovej dokumentácie 1849 – 2002.** Inventár, 27 s. M. Perniš, ŠATN 2003.

550. **Zbierka drobných tlačí Modra I. 1612 – 2004.** Inventár, 121 s. J. Příbulová, ŠABA 2005.
551. **Zbierka drobných tlačí Svätý Jur I. (1209) 1658 – 2000.** Čiastkový inventár, 39 s. J. Turcsány, ŠABA 2005.
552. **Zbierka Františka Fuseka (1626) 1745 – 1866.** Inventár, 12 s. E. Gábrišová, ŠANR 2004.
553. **Zbierka fotografií I. 1873 – 2000.** Čiastkový inventár, 290 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2004.
554. **Zbierka fotografií II. 1873 – 2000.** Čiastkový inventár, 568 s. Š. Eliáš, ŠAKE 2004.
555. **Zbierka fotografií a negatívov 1878 – 2002.** Inventár, 37 s. M. Fekiačová, ŠAPO 2006.
556. **Zbierka kroník 1208 – 1997.** Inventár, 21 s. M. Baďurová, ŠABA 2003.
557. **Zbierka máp 1862 – 1960.** Inventár, 27 s. M. Chovancová, ŠANR 2006.
558. **Zbierka máp a plánov 1849 – 1974.** Inventár, 30 s. M. Perniš, ŠATN 2002.
559. **Zbierka písomností rôznej proveniencie (Dary, nákupy) 1300 – 1990.** Inventár, 260 s. I. Mrva, SNA 1984.
560. **Zbierka pohľadníc 1945 – 1990.** Inventár, 75 s. I. Spišiaková, ŠANR 2006.
561. **Zbierka Rôzne politické strany 1918 – 1939.** Inventár, 13 s. Neznámy, SNA.
562. **Zbierky cirkevných matrik, I. zväzok, B-O (1-1634) 1721 – 1944.** Inventár, 322 s. V. Morišová, ŠABA 1987.
563. **Zbierky cirkevných matrik, II. zväzok, O-Ž (1634-2857) 1654 – 1976.** Inventár, 329 s. V. Morišová, ŠABA 1994.

R. Iné archívne fondy

564. **Inventár Archívu Mincovne Kremnica, štátny podnik 1630 – 1950.** Čiastkový inventár, 298 s. M. Khun – A. Prokain, ŠABB 1974.

II. SYSTEMATICKÉ KATALÓGY

A. Orgány verejnej moci

565. **Uznesenia Mestského národného výboru v Prešove 1946 – 1976.** Systematický katalóg, 29 s. A. Vašková, ŠAPO 2002.
566. **Uznesenia Okresného národného výboru v Prešove 1946 – 1989.** Systematický katalóg, 28 s. D. Kočíšová – K. Aštaryová, ŠAPO 2002.

H. Veda, kultúra osveta a šport

567. **Geofond v Bratislave, Katalóg záverečných správ I. 1925 – 1990.** Systematický katalóg, 874 s. M. Štepková – J. Schillerová, SNA 2003.
568. **Geofond v Bratislave, Katalóg záverečných správ II. 1925 – 1990.** Systematický katalóg, 874 s. M. Štepková – J. Schillerová, SNA 2003.
569. **Geofond v Bratislave, Katalóg záverečných správ III. 1925 – 1990.** Systematický katalóg, 874 s. M. Štepková – J. Schillerová, SNA 2003.

III. TEMATICKÉ KATALÓGY

570. **Afrika, Ázia, Latinská Amerika, Oceánia do roku 1945; 1870 – 1944.** Tematický katalóg, 159 s. I. Červenák, ŠAPO 1977.
571. **Dokumenty o Slovenskom národnom povstaní 1943 – 1945.** Tematický katalóg, 68 s. I. Červenák, ŠABB 1973.
572. **Dokumenty k dejinám KSČ v okrese Lučenec 1921 – 1929.** Tematický katalóg, 117 s. I. Červenák, ŠABB 1980.
573. **Dokumenty k dejinám ZSSR 1917 – 1945.** Tematický katalóg, 68 s. I. Červenák, ŠABB 1978.
574. **Historické udalosti v okrese Lučenec 1967 – 1970.** Tematický katalóg, 201 s. I. Červenák, ŠABB 1990.
575. **Ohlas VOSR a revolučná situácia 1917 – 1921.** Tematický katalóg, 109 s. I. Červenák, ŠABB 1976.
576. **Zbierka vojenských fotografií 1848 – 1992.** Tematický katalóg, 170 s. A. Kelenyei, VHA 2002.

BIBLIOGRAFIA SLOVENSKEJ ARCHIVISTIKY ZA ROKY 2006 – 2013

Zost. Rastislav Luz,
Slovenský národný archív

Čitateľom Slovenskej archivistiky prinášame ďalšiu časť bibliografie tohto časopisu, ktorá zahŕňa ročníky XLI až XLVIII. Predošlé časti bibliografie boli publikované v číslach 2/1985, 1/1986, 1/1996 a 1/2006.

Podobne ako v predchádzajúcich častiach, aj teraz sme príspevky zaradili do 14 tematických skupín, ktoré sa ďalej delia na podskupiny. V porovnaní s predchádzajúcimi súpismi sme museli prísť k určitým zmenám v štruktúre usporiadania. Zrušili sme pôvodne samostatnú skupinu pre príspevky z oblasti cirkevných dejín a príspevky s týmto obsahom sme zaradili do spoločnej skupiny *História*, keďže ich počet v predmetnom období značne poklesol. Príspevky zaraďované v minulosti do podskupiny *Vyznamenania archivárov* sme preradili do skupiny *Kronika, archivári, vyznamenania*. V uplynulých ročníkoch sa nevyskytli napr. príspevky z oblasti archívnej terminológie či niektorých pomocných vied historických, preto sme tieto podskupiny vypustili. Aj ďalšie drobné zmeny vyplynuli z praktickej potreby. Na rozdiel od predošlých častí bibliografie sme v rámci jednotlivých skupín a podskupín osobitne neoddeľovali štúdie a články od recenzií a referátov, keďže druh príspevku vie čitateľ zistiť priamo z formátu bibliografického záznamu. Náš prehľad sme teda viac zosúladiť s prehľadom, ktorý vydáva *Archivní časopis*.

Bibliografia obsahuje všetky príspevky zaradené do rubrik *Štúdie a články, Správy, Kronika, Recenzie a referáty a Príloha*. Do prehľadu neboli (rovnako ako ani v minulosti) zaradené anotácie zahraničných archívnych periodík. Príspevky sú radené abecedne podľa mena autora, ak meno autora chýba (napr. v niektorých anotáciách), je príspevok zaradený abecedne podľa jeho názvu.

Viacere príspevky bolo možné zaradiť do niekoľkých skupín alebo podskupín súčasne. V týchto prípadoch sme príspevok zaradili do skupiny, ktorej tematicky najviac zodpovedá, a v ostatných skupinách naň upozorňujeme odkazom „Pozri aj“ s uvedením príslušného čísla príspevku.

Súčasťou prehľadu je tiež *Menný register*. Do registra sme zaradili mená všetkých autorov príspevkov, mená recenzentov, ale aj mená autorov alebo zostavovateľov recenzovaných prác; ďalej mená osôb, ktorým boli venované príspevky z rubriky *Kronika* a napokon aj mená, ktoré sa vyskytli v názvoch príspevkov.

ŠTRUKTÚRA BIBLIOGRAFIE ZA ROKY 2006 – 2013

- I. *BIBLIOGRAFIA* (č. 1-5)
- II. *DEJINY ARCHÍVNICTVA A ARCHÍVOV* (č. 6-12)
- III. *ARCHÍVY A ARCHÍVNE ORGANIZÁCIE* (č. 13-91)
  1. *Medzinárodné vzťahy, styky, stáže* (č. 13-34)
  2. *Archívnictvo v zahraničí* (č. 35-47)
  3. *Slovenské archívnictvo* (č. 48-91)
    - a) *Archívna organizácia, riadiace orgány, legislatíva* (č. 48-50)
    - b) *Poradné archívne orgány* (č. 51-58)
    - c) *Archívne porady* (č. 59)
    - d) *Archívne dni, archívne sympóziá, konferencie, semináre* (č. 60-73)
    - e) *Archívne exkurzie* (č. 74-77)
    - f) *Výchova archivárov* (č. 78-91)
- IV. *ARCHÍVNA TEÓRIA A PRAX* (č. 92-104)
  1. *Všeobecne* (č. 92-99)
  2. *Spracovanie a sprístupňovanie archívnych fondov a zbierok* (č. 100-104)
- V. *ARCHÍVNE DOKUMENTY A ARCHÍVNE FONDY A ZBIERKY* (č. 105-122)
- VI. *EDIČNÁ ČINNOSŤ* (č. 123-173)
  1. *Všeobecne* (č. 123-126)
  2. *Vlastné edície historických prameňov* (č. 127-151)
  3. *Archívne pomôcky a súpisy prameňov* (č. 152-157)
  4. *Archívne časopisy, zborníky, ročenky a príručky* (č. 158-173)
- VII. *VYUŽÍVANIE ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV A PROPAGÁCIA ARCHÍVNEJ PRÁCE* (č. 174-188)
  1. *Všeobecne* (č. 174)
  2. *Výstavy* (č. 175-186)
  3. *Dni otvorených dverí* (č. 187-188)
- VIII. *TECHNIKA V ARCHÍVOCH* (č. 189-204)
  1. *Všeobecne* (č. 189-190)
  2. *Archívne budovy a ich vybavenie* (č. 191-193)
  3. *Konzervovanie, reštaurovanie, digitalizácia a ochrana archívnych dokumentov* (č. 195-204)
- IX. *KRONIKA, ARCHIVÁRI, VYZNAMENANIA* (č. 205-288)
- X. *SPRÁVA REGISTRATÚRY* (č. 289-290)
- XI. *POMOCNÉ VEDY HISTORICKÉ* (č. 291-385)
  1. *Diplomatika* (č. 291-311)
  2. *Faleristika* (č. 312-313)
  3. *Heraldika, sfragistika, genealógia a archontológia* (č. 314-353)
  4. *Historická demografia* (č. 354-356)
  5. *Historická geografia, kartografia a topografia* (č. 357-359)
  6. *Historická metrológia* (č. 360-361)
  7. *Chronológia* (č. 362)
  8. *Onomastika* (č. 363-366)
  9. *Paleografia, kodikológia a epigrafia* (č. 367-385)
- XII. *DEJINY SPRÁVY* (č. 386-399)
- XIII. *HISTÓRIA* (č. 400-469)
- XIV. *Príbuzné vedné odbory a rôzne* (č. 470-485)

I. BIBLIOGRAFIA

1. Hanus, Jozef: *Bibliografia prác Jozefa Hanusa*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 203-223.
2. Martinický, Miroslav: *Bibliografia PhDr. Slavka Churého*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 206-223.
3. Ragačová, Júlia – Paulíková, Viera: *Bibliografia Slovenskej archivistiky za roky 1996 – 2005*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 194-233.
4. Sedliaková, Alžbeta: *Bibliografické pomôcky v slovenskej historiografii po roku 1989*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 206-208.
5. Tomeček, Oto: *Bibliografia prác doc. PhDr. Juraja Žudela, DrSc.* 2010, roč. 45, č. 2, s. 179-193.

Pozri aj: 211.

II. DEJINY ARCHÍVNICTVA A ARCHÍVOV

6. Dulovič, Erik – Pavlovičová, Petra: *Dejiny štátneho archívu v Košiciach*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 77-88.
7. Fukasová, Daniela: *Pôdohospodársky archív a jeho miesto v organizácii slovenského archívnictva*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 36-45.
8. Hlaváček, Ivan: *O mých predchúdcích i súčasníkoch. Soubor štúdií k dejinám archívnictví, historiografie a pomocných vied historických*. Ref.: Juraj Roháč, 2012, roč. 47, č. 2, s. 151-153.
9. Kartous, Peter: *250. výročie vzniku Archivum regni*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 176-178.
10. Lakos, János: *A Magyar Országos Levéltár története*. Ref.: Júlia Hautová, 2007, roč. 42, č. 1, s. 118-120.
11. Ragačová, Júlia (zost.): *Dejiny archívov na Slovensku*. Ref.: Mária Stieberová, 2009, roč. 44, č. 1, s. 156-159.
12. Šamberger, Zdeněk: *Studie k dějinám československého archívnictví*. Ref.: Júlia Hautová, 2006, roč. 41, č. 1, s. 121-122.

Pozri aj: 133, 211.

III. ARCHÍVY A ARCHÍVNE ORGANIZÁCIE

1. Medzinárodné vzťahy, styky, stáže

13. Donovalová, Zlatica: *Medzinárodná archívna technická stáž v Paríži v roku 2008*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 185-189.
14. Hanus, Jozef – Španková, Mária: *41. medzinárodná konferencia Table ronde des Archives (CITRA, Malta)*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 142-145.
15. Hanus, Jozef – Španková, Mária: *Porady vedúcich predstaviteľov riadiacich orgánov archívnictva členských a prizvaných krajín Európskej únie v roku 2009*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 133-142.

16. Hanus, Jozef: *42. medzinárodná konferencia Table rondes des Archives*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 145-148.
17. Hanus, Jozef: *Porada vedúcich predstaviteľov riadiacich orgánov archívniectva členských a prístupujúcich krajín Európskej únie v roku 2012*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 174-175.
18. Hanus, Jozef: *Porady vedúcich predstaviteľov riadiacich orgánov archívniectva členských a prístupujúcich krajín Európskej únie v roku 2010*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 140-145.
19. Hanus, Jozef: *Porady vedúcich predstaviteľov riadiacich orgánov archívniectva členských a prizvaných krajín Európskej únie v roku 2011*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 202-206.
20. Kartous, Peter – Španková, Mária: *16. medzinárodný kongres archívov Medzinárodnej rady archívov*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 166-169.
21. Kartous, Peter – Španková, Mária: *Porady vedúcich predstaviteľov riadiacich orgánov archívniectva členských a prizvaných krajín Európskej únie v roku 2008*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 219-225.
22. Kartous, Peter – Španková, Mária: *Zasadnutia archívnych poradných orgánov Európskej únie v roku 2007*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 193-201.
23. Kartous, Peter: *7. európska konferencia archívov vo Varšave*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 208-209.
24. Kartous, Peter: *XL. medzinárodná konferencia archívov za okrúhlym stolom v Québecu*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 190-193.
25. Kartous, Peter: *XXXIX. medzinárodná konferencia archívov za okrúhlym stolom na ostrove Curaçao*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 178-180.
26. Kartous, Peter: *XXXVIII. medzinárodná konferencia archívov za okrúhlym stolom v Spojených arabských emirátoch*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 151-154.
27. Kollárová, Zuzana: *Spoločnosti archivárov krajín V4 naplňajú prácou svoje predsavzatia*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 239-242.
28. Ragač, Radoslav: *Medzinárodná archívna konferencia v Paríži 2012*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 176-177.
29. Ragač, Radoslav: *Stáž „Théories et pratiques archivistiques“ v programe Courants du Monde 2006 v Paríži*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 182-187.
30. Španková, Mária – Linhartová, Lenka: *Jarné zasadnutia európskych archívnych orgánov (postrehy zástupcov SR a ČR)*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 188-199.
31. Španková, Mária: *Porada vedúcich predstaviteľov riadiacich orgánov archívniectva členských štátov Európskej únie – EBNA (Londýn, november 2005)*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 154-157.
32. Španková, Mária: *Porady riadiacich orgánov archívniectva členských krajín Európskej únie v roku 2013*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 144-156.
33. Španková, Mária: *Porady vedúcich predstaviteľov riadiacich orgánov archívniectva členských štátov Európskej únie v roku 2006*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 180-185.
34. Wanner, Michal: *„Klima změny“: Kongres Mezinárodní archivní rady v Brisbane 2012*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 177-182.

2. Archívniectvo v zahraničí

35. Kartous, Peter: *Nová archívna budova v Petrohrade*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 187-189.
36. Klačka, Jozef: *Chorvátsky štátny archív*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 223-225.
37. *Report on archives in the enlarged European Union. Increased archival co-operation in Europe: action plan*. Ref.: Mária Španková, 2006, roč. 41, č. 2, s. 142-145.
38. Sedláčková, Michala: *Archívniectvo v Kórejskej republike*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 199-204.
39. Stolárik, Marián: *Slovenský archív na Ottawskej univerzite*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 188-195.
40. Grófová, Mária: *Archívy v digitálnej epoche. 79. zasadnutie Spolku nemeckých archivárov v Regensburgu*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 158-161.
41. Grófová, Mária: *Konferencia maďarských univerzitných archivárov*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 228-230.
42. Grófová, Mária: *Zasadnutie Spolku maďarských archivárov*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 242-245.
43. Ragač, Radoslav: *23. zasadnutie Slovinskej archívnej spoločnosti vo Velenje*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 201-203.
44. Ragač, Radoslav: *24. Zasadnutie Slovinskej archívnej spoločnosti v Dolenjskych Toplicach*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 162-164.
45. Strešňák, Gábor: *Maďarské archívne dni 2012*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 196-198.
46. Cruz Mundet, José Ramón: *Manuál de archivística, fundación Germán Sánchez Rui Pérez*. Ref.: Rudolf Hudec, 2007, roč. 42, č. 2, s. 147.
47. *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske*. Ref.: Jozef Klačka, 2008, roč. 43, č. 2, s. 132.

3. Slovenské archívniectvo

a) Archívna organizácia, riadiace orgány, legislatíva

48. Hanus, Jozef: *Organizačné zmeny odboru archívov a registratúr SVS MV SR*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 3-6.
49. Mrižová, Mária: *Novela zákona o archívoch a registratúrach*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 3-10.
50. Španková, Mária: *Priebežné hodnotenie plnenia opatrení a postupov a prípravy projektov uvedených v Konceptii rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015)*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 210-225.

b) Poradné archívne orgány

51. Hautová, Júlia: *Ostatné rokovanie Vedeckej archívnej rady*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 200-203.

52. Hautová, Júlia: *Z rokovania Vedeckej archívnej rady*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 196-199.
53. Hautová, Júlia: *Z rokovania Vedeckej archívnej rady*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 247-249.
54. Mišovič, Milan: *Zo zasadnutia Vedeckej archívnej rady*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 165-166.
55. Mišovič, Milan: *Zo zasadnutia Vedeckej archívnej rady*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 206-207.
56. Mišovič, Milan: *Zo zasadnutia Vedeckej archívnej rady*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 231-237.
57. Mišovič, Milan: *Zo zasadnutia Vedeckej archívnej rady*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 196-197.
58. Stieberová, Mária: *Zo zasadnutia Vedeckej archívnej rady*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 180-183.

c) Archívne porady

59. Ragačová, Júlia: *Porada špecializovaných verejných archívov*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 183-185.

d) Archívne dni, sympóziá, konferencie, semináre

60. Kubíková, Jana: *Seminár špecializovaných verejných archívov v Bratislave a Častej-Papierničke*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 212-216.
61. Machajdíkova, Elena: *XI. archívne dni v Slovenskej republike*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 170-178.
62. Machajdíkova, Elena: *XIV. archívne dni v Slovenskej republike*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 151-156.
63. Munková, Mária: *XVII. archívne dni v Slovenskej republike*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 160-162.
64. Nádaská, Katarína: *Workshop Rakúske archívy v Európe*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 218-220.
65. Orosová, Martina: *Zbierky v archívoch a 15. archívne dni Slovenskej republiky v Humennom*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 208-212.
66. Pavlíková, Lenka: *Workshop Medzinárodné štandardy a ich aplikácia v archívnictve*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 208-209.
67. Ragač, Radoslav: *Konferencia Diplomatica ecclesiastica spojená s okrúhlym stolom Cirkevné archívy včera/dnes/zajtra v Slovenskom národnom archíve*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 225-227.
68. Roháč, Juraj: *Spomienka na pani docentku Lehotskú*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 206-208.
69. Sokolovský, Leon: *Storočnica profesora Alexandra Húščavu*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 203-205.
70. Strešňák, Gábor: *13. archívne dni v Slovenskej republike*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 173-179.

71. Strešňák, Gábor: *XVI. archívne dni na Slovensku*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 204-207.
72. Šedivý, Juraj: *Revolucionári a stratégovia – alebo nielen o dvoch konferenciách na tému digitalizácie*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 163-172.
73. Žifčák, František: *Jubilejné X. archívne dni v Slovenskej republike*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 192-200.

e) Archívne exkurzie

74. Bednárová, Marta: *Exkurzia po juhočeských archívoch a pamiatkach*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 185-187.
75. Pocisk, Jozef: *Exkurzia slovenských archivárov v Brne*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 185-187.
76. Ragačová, Júlia: *Exkurzia slovenských archivárov v Slovinsku*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 190-191.
77. Ragačová, Júlia: *Exkurzia Spoločnosti slovenských archivárov v roku 2011*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 183-186.

f) Výchova archivárov

78. Domenová, Marcela: *Činnosť Katedry archívniectva a PVH Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v akademickom roku 2010/2011*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 221-224.
79. Domenová, Marcela: *K štúdiu archívniectva a činnosti Katedry archívniectva a pomocných vied historických na Inštitúte histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove v akademickom roku 2011/2012*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 227-230.
80. Domenová, Marcela: *Správa o činnosti Katedry archívniectva a PVH Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove v akademickom roku 2012/2013*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 182-195.
81. Orosová, Martina: *Vedomostný manažment archívov*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 102-107.
82. Ragač, Radoslav: *Konferencia Výuka archívniectví a pomocných vied historických – vývoj, úkoly a perspektívy v Českých Budějoviciach*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 178-181.
83. Roháč, Juraj: *Správa o činnosti Katedry archívniectva a PVH Filozofickej fakulty UK v akademickom roku 2010/2011*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 216-221.
84. Roháč, Juraj: *Správa o činnosti Katedry archívniectva a PVH Filozofickej fakulty UK v akademickom roku 2011/2012*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 222-227.
85. Roháč, Juraj: *Správa o činnosti Katedry archívniectva a PVH Filozofickej fakulty UK v akademickom roku 2012/2013*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 188-192.
86. Sokolovský, Leon: *Správa o činnosti Katedry archívniectva a PVH Filozofickej fakulty UK v akademickom roku 2008/2009*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 145-148.
87. Sokolovský, Leon: *Správa o činnosti Katedry archívniectva a PVH Filozofickej fakulty UK v akademickom roku 2009/2010*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 148-151.
88. Sokolovský, Leon: *Správa o činnosti Katedry archívniectva a PVH na Filozofickej fakulte UK roku 2004/2005*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 174-176.

89. Sokolovský, Leon: *Správa o činnosti Katedry archívnictva a PVH na Filozofickej fakulte UK v akademickom roku 2007/2008*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 229-232.
90. Sokolovský, Leon: *Správa o štúdiu archívnictva na Filozofickej fakulte UK v akademickom roku 2005/2006*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 180-182.
91. Sokolovský, Leon: *Správa o štúdiu archívnictva na Filozofickej fakulte UK v akademickom v akademickom roku 2006/2007*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 208-211.

IV. ARCHÍVNA TEÓRIA A PRAX

1. Všeobecne

92. Nováková, Veronika: *Provenienčný princíp na Slovensku*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 22-68.
93. Nováková, Veronika: *Sú na Slovensku archívne fondy fondmi a archívne zbierky zbierkami?* 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 3-16.
94. Vrabcová, Eva: *Sceľovanie archívnych dokumentov vo verejných archívoch*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 91-97.
95. Wolfshörndl, Vladimír: *Archívna signatúra*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 72-87.
96. Wolfshörndl, Vladimír: *Desatinný systém spisovej manipulácie na Slovensku (1949 – 1954)*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 9-21.
97. Wolfshörndl, Vladimír: *Rôzne (Varia) ako archívny fenomén (Kritický rozbor)*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 110-115.
98. Wolfshörndl, Vladimír: *Synergizmus archívnej vedy a archívnej praxe paralelný so štandardizáciou ako problém (Kritická úvaha skoro filozofická)*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 105-113.
99. Wolfshörndl, Vladimír: *Základné archívne práce v tieni teórie, metodológie a praxe*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 98-109.

2. Spracovanie a sprístupňovanie archívnych fondov a zbierok

100. Kamencová, Lýdia – Klačka, Jozef: *Problémy s osobnými fondmi v Ústrednom archíve Slovenskej akadémie vied*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 92-99.
101. Kunt, Miroslav: *Mezinárodní archivní standardy a příprava nových základních pravidel pro zpracování archiválií v České republice*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 64-79.
102. Ladziński, Július: *Príspevok k stavu zachovania, spôsobu vyhotovenia a metodike inventarizácie banských máp a plánov polymetalického ložiska Banská Štiavnica Pb, Zn, Cu po znárodnení*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 28-48.
103. Magurová, Katarína: *Krajinský úrad v Bratislave 1928 – 1938 (Analýza stavu registratúry, projekt a priebeh reinventarizácie archívneho fondu)*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 22-35.
104. Vrláková, Eva: *Spracovanie a sprístupnenie fondov okresných úradov 1923 – 1945*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 3-15.

V. ARCHÍVNE DOKUMENTY A ARCHÍVNE FONDY A ZBIERKY

105. Bartoš, Martin – Szeghy, Gabriel: *Erbové listiny v archíve mesta Košice (osud jednej armálnej zbierky)*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 80-98.
106. Bernátová, Viera: *Obligácie v zákonných úpravách a vo fonde Magistrátu mesta Trenčína*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 7-18.
107. Berzeviczy, Klára – Lökös, Péter – Hornyák, Zsófia (zost.): „*Ars Longa, Vita Academica Brevis*“. *Studien zur Stammbuchpraxis des 16. – 18. Jahrhunderts*. Ref.: Radoslav Ragač, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 161-162.
108. Domenová, Marcela (zost.): *Historické rukopisy a neznáme rukopisné diela vo fondoch historických knižníc mesta Prešov II*. Ref.: Mariana Kosmačová, 2012, roč. 47, č. 1, s. 118-120.
109. Kačkovičová, Mária: *Zbierky v Archíve Národnej banky Slovenska*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 99-109.
110. Kašiarová, Elena: *Zápis banských máp a plánov do zoznamu UNESCO Pamät' sveta*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 178-180.
111. Liptáková, Helena: *Slúžnovské úrady na Spiši v rokoch 1850 – 1860 a ich registratúra*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 14-35.
112. Marsina, Richard: *Historické pramene k Byzantskej misii (861/862) – (885/886)*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 3-21.
113. Nádaská, Katarína: *Nové archívne dokumenty k reštaurovaníu Dómu sv. Alžbety v Košiciach z 19./20. storočia (Príspevok k skúmaníu puristickej prestavby Dómu sv. Alžbety v Košiciach)*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 100-104.
114. Novosádová, Mária: *Pramenná hodnota triednych výkazov a katalógov*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 19-27.
115. Pytlík, Pavol: *Obchodná a priemyselná komora v Košiciach (dejiny pôvodcu a rozbor archívneho fondu)*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 54-91.
116. Ragač, Radoslav: *Ad: Pamätníky slovenských posesorov v Nemecku*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 132-133.
117. Schmidt, Igor: *Nové súvislosti týkajúce sa vzniku Zväzu slovenských partizánov (SSP) v roku 1945 a jeho úlohy pri vzniku Zväzu ľudových protifašistických bojovníkov (SLUB - 28. 8. 1948)*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 232-235.
118. Spiritza, Juraj – Fechner, Jörg Ulrich: *Pamätníky slovenských posesorov v Nemecku*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 118-131.
119. Švábiková, Katarína: *Inštruktorát Ministerstva sociálnej starostlivosti (1919) 1920 – 1933. Rozbor archívneho fondu*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 26-53.
120. Tvrdoňová, Daniela: *Referát Ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave – archívny fond a jeho pôvodca*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 7-25.
121. Vimmer, Pavel: *Štátna prokuratúra, oddelenie v Bratislave (1948 – 1952)*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 40-55.
122. Vrláková, Eva: *Pramenná hodnota archívnych dokumentov Okresného úradu v Dolnom Kubíne (1881) 1923 – 1945 (1959)*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 69-78.

Pozri aj: 102.

VI. EDIČNÁ ČINNOST

1. Všeobecné

123. Hora, Josef – Wanner, Michal: *Řešení problematiky standardizace archivních pomůcek v digitální podobě v českém archivnictví*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 215-220.
124. Maráz, Karel: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Připomenutí historie a současný stav*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 78-91.
125. Ostrolucká, Milena – Španková, Mária: *Správa o stave systematického výskumu archivních dokumentov k dejinám Slovenska a Slovákov v archívoch cirkevných inštitúcií v Ríme a vo Vatikáne*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 169-184.
126. Wanner, Michal: *Nová webová aplikace „Veduty v českých archivech vzniklé do roku 1850“*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 124-131.

2. Vlastné edície historických prameňov

127. Agricolae Georgii: *De re metallica libri XII. Dvanásť kníh o baníctve a hutníctve*. Ref.: Mikuláš Čelko, 2010, roč. 45, č. 1, s. 92-99.
128. Borsa, Iván – Tóth C., Norbert: *Zsigmondkori oklevéltár IX. (1422)*. Ref.: Július Bartl, 2006, roč. 41, č. 1, s. 125-129.
129. Dejmek, Jindřich (zost.): *Dokumenty československé zahraniční politiky. Československo na pařížské mírové konferenci 1918 – 1920. Svazek II (červenec 1919 – červen 1920)*. Ref.: Erik Dulovič, 2013, roč. 48, č. 1, s. 137-140.
130. Delius, Christoph Traugot: *Poučení o zručnosti hornické, o teorii a užití, včetně pojednání o principech hornické kamerální vědy*. Ref.: Peter Konečný, 2013, roč. 48, č. 2, s. 119-121.
131. Ďurčo, Marek – Nemeš, Jaroslav (ed.): *Miscellanea ecclesiastica Nitriensia I. Quellen zur Geschichte des Bistums Neutra*. Ref.: Juraj Roháč, 2009, roč. 44, č. 1, s. 163-166.
132. Fiala, Michal (ed.): *Litterae armorum. Erbovní listiny Národního archivu v Praze. Nobilitas in historia moderna. Tomus IV*. Ref.: Radoslav Ragač, 2012, roč. 47, č. 2, s. 150-151.
133. Fukasová, Daniela: *„Pripomínam, že neide o aprílový vtíp! Gergelyi.“ Pracovné zápisky archivára z Humenného*. Ref.: Ivana Fialová, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 132-133.
134. Horváth, Richárd (ed.): *Győr megye hatóságának oklevelei (1328 – 1525)*. Ref.: Robert G. Mareta, 2010, roč. 45, č. 2, s. 118-120.
135. Horváth, Richárd: *Győr megye hatóságának oklevelei (1318 – 1525)*. Ref.: Juraj Roháč, 2006, roč. 41, č. 1, s. 124-125.
136. Jež, Radim (ed.): *Listiny těšínských knížat renesančního věku*. Ref.: Drahomír Velička, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 152-153.
137. Kenyeres, István (ed.): *A Budai mézszárosok középkori céhkönyve és kiváltságlevelei*. Ref.: Juraj Šedivý, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 158-160.

138. Lacko, Martin (zost.): *Denníky a spomienky vojakov z východného frontu 1941 – 1944: Z prameňov k dejinám I. Slovenskej republiky 1939 – 1945 II.* Ref.: Pavol Tišliar, 2007, roč. 42, č. 1, s. 113-115.
139. Lacko, Martin (zost.): *Situačné hlásenia okresných náčelníkov január – august 1944: Z prameňov k dejinám I. Slovenskej republiky 1939 – 1945. I. diel.* Ref.: Pavol Tišliar, 2006, roč. 41, č. 2, s. 135-137.
140. Marek, Miloš: *Fontes rerum Slovacarum II. Archivum familiae Motešický. Stredoveké listiny z archívu rodiny Motešickovcov.* Ref.: Peter Keresteš, 2012, roč. 47, č. 1, s. 110-112.
141. Mollay, Károly – Goda, Károly (ed.): *Gedenkbuch. Feljegyzési könyv 1492 – 1543.* Ref.: Juraj Šedivý, 2009, roč. 44, č. 1, s. 173-175.
142. Neumann, Tibor (ed.): *A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458 – 1526) / Documenta szapolyaina I. Epistulae et litterae (1458 – 1526).* Ref.: Miroslav Martinický, 2013, roč. 48, č. 1, s. 130-135.
143. Pátková, Hana (ed.): *Liber vetustissimus Antiquae Civitatis Pragensis 1310 – 1518.* Ref.: Juraj Šedivý, 2012, roč. 47, č. 1, s. 121-122.
144. Piirainen, Ilpo Tapani: *Das älteste Stadtbuch von Schemnitz (Banská Štiavnica). Ein Beitrag zur deutschen Sprache um 1400 im Gebiet der heutigen Slowakei.* Ref.: Mikuláš Čelko, 2008, roč. 43, č. 2, s. 133-135.
145. Rábik, Vladimír (ed.): *Diplomatarium Sancto-Adalbertinum. Stredoveké listiny v Literárnom archíve Spolku sv. Vojtecha (1181) 1214 – 1543.* Ref.: Robert G. Maretta, 2010, roč. 45, č. 1, s. 82-85.
146. Ragač, Radoslav – Fialová, Ivana: *Stopy hospodárskych aktivít Františka Štefana Lotrinského na cisárskom panstve Holíč.* Ref.: Eva Kowalská, 2012, roč. 47, č. 2, s. 137-138.
147. Ragač, Radoslav (zost.): *August '68. Okupácia a občiansky odpor na Slovensku v obrazových dokumentoch Archívu Ústavu pamäti národa.* Ref.: Juraj Roháč, 2009, roč. 44, č. 1, s. 171-172.
148. Ragač, Radoslav a kol.: *Zlatý vek cisárskej rezidencie v Holíči v období Františka Štefana I. Lotrinského.* Ref.: Henrieta Žažová, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 133-136.
149. Sedlák, Vincent: *Monumenta Vaticana Slovaciae. Tomus I.* Ref.: Juraj Žudel, 2009, roč. 44, č. 2, s. 134-135.
150. Štanský, Peter: *Profesor Richard Marsina – Žilina v listinách 1208 – 1438.* 2009, roč. 44, č. 1, s. 239.
151. Vrtel, Ladislav (ed.): *Bartolus de Saxoferrato: Traktatus de insigniis et armis. Traktát o znakoch a erboch.* Ref.: František Žifčák, 2010, roč. 45, č. 1, s. 99-103.

3. Archívne pomôcky a súpisy prameňov

152. Čargo, Danijela Juričić – Golec, Lilijana Žnidaršič: *Vodnik po urbarjih Arhiva Republike Slovenije. I. zv. Urbarji v zbirki urbarjev in fondih zemljiških gospodarstev.* Ref.: Júlia Ragačová, 2006, roč. 41, č. 2, s. 145-146.

153. Kolanovič, Josip – Šumrada, Janez: *Napoleon et son administration en Adriatique orientale et dans les Alpes de l'Est. Guide des sources*. Ref.: Jozef Klačka, 2007, roč. 42, č. 1, s. 125-127.
154. Machajdíkova, Elena: *Sprievodca po archíve Slovenského národného múzea*. Ref.: Júlia Ragačová, 2010, roč. 45, č. 1, s. 80-81.
155. Meier, Jörg – Piirainen, Ilpo Tapani – Wegera, Klaus-Peter (ed.): *Deutschsprachige Handschriften in slowakischen Archiven*. Ref.: Juraj Šedivý, 2010, roč. 45, č. 1, s. 87-91.
156. Mruškovič, Viliam (zost.): *Pramenné dokumenty k dejinám Slovenska a Slovákov od najstarších čias po prvú fázu národného obrodzenia v zbierkach Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice (tematický inventár)*. Ref.: Richard Marsina, 2012, roč. 47, č. 2, s. 129-131.
157. Winkler, Richard: *Die Handgezeichneten Karten des Staatsarchivs Bamberg bis 1780*. Ref.: Elena Kašiarová, 2007, roč. 42, č. 1, s. 120-125.

4. Archívne časopisy, zborníky, ročenky a príručky

158. Barteček Ivo – Šamberger, Zdeněk (eds.): *Ad honorem Josef Polišenský 1915 – 2001*. Ref.: Mária Stieberová, 2008, roč. 43, č. 1, s. 154-156.
159. *Čas v roce 2007*. Ref.: Júlia Ragačová, 2009, roč. 44, č. 1, s. 177-181.
160. *Čas v roce 2008*. Ref.: Júlia Ragačová, 2009, roč. 44, č. 2, s. 144-147.
161. *Čas v roce 2009*. Ref.: Júlia Ragačová, 2010, roč. 45, č. 2, s. 107-112.
162. *Čas v roce 2010*. Ref.: Júlia Ragačová, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 145-148.
163. *Čas v roce 2011*. Ref.: Júlia Ragačová, 2012, roč. 47, č. 2, s. 153-156.
164. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 113/3-4*. Ref.: Richard Marsina, 2006, roč. 41, č. 1, s. 147-150.
165. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 114/1-2, 3-4*. Ref.: Richard Marsina, 2007, roč. 42, č. 1, s. 160-163.
166. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 115/1-2, 3-4*. Ref.: Richard Marsina, 2008, roč. 43, č. 2, s. 160-165.
167. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 116/1-2, 3-4*. Ref.: Richard Marsina, 2009, roč. 44, č. 2, s. 140-142.
168. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 117/1-2, 3-4*. Ref.: Richard Marsina, 2010, roč. 45, č. 1, s. 103-107.
169. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 118/1-2, 3-4*. Ref.: Richard Marsina, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 154-157.
170. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 119/1-2, 3-4*. Ref.: Richard Marsina, 2012, roč. 47, č. 1, s. 170-173.
171. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 120/1-2*. Ref.: Richard Marsina, 2013, roč. 48, č. 1, s. 164-166.
172. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 121/1*. Ref.: Richard Marsina, 2013, roč. 48, č. 2, s. 138-140.
173. *XXVIII. mikulovské sympozium: moderní archivnictví v českých zemích a na Slovensku*. Ref.: Mária Stieberová, 2006, roč. 41, č. 2, s. 140-142.

VII. VYUŽÍVANIE ARCHÍVNÝCH DOKUMENTOV A PROPAGÁCIA ARCHÍVNEJ PRÁCE

1. Všeobecne

174. Palková, Nina: *Aktivity archivárov pri jubileu mesta Spišskej Novej Vsi*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 235-238.

2. Výstavy

175. Fialová, Ivana: *Výstava Kuriozity alebo čo by ste v archíve nehládali...* 2012, roč. 47, č. 1, s. 181-183.
176. Fialová, Ivana: *Výstava Od špitála k nemocnici*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 212-214.
177. Kuzmík, Daniel: *Výstava Praha – Viedeň – Bratislava v diplomacii 1920 – 2005*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 200-202.
178. Magurová, Katarína: *Výstava Móda 20. storočia v archívnych dokumentoch*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 150.
179. Ragač, Radoslav: *Komorná výstava Bradlo – Mohyla – Štefánik v Slovenskom národnom archíve*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 190-192.
180. Ragač, Radoslav: *Výstava archívnych dokumentov Spomienka na august '68*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 191-193.
181. Ragač, Radoslav: *Výstava Okamihy republiky. Československo 1918 – 1938 v Slovenskom národnom archíve*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 227-229.
182. Ragač, Radoslav: *Výstava Štefánik – človek a legenda v Slovenskom národnom múzeu*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 188-190.
183. Ragačová, Júlia: *Výstava archívnych dokumentov Neznáme poklady francúzsko-slovenskej histórie*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 171-174.
184. Ragačová, Júlia: *Výstava Život bez domova 1945 – 1960. Z argentínskej pozostalosti Jozefa Cigera Hronského*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 203-205.
185. Tvrdoňová, Daniela: *Výstava Slovenského národného archívu „Čo ste hasiči, čo ste robili...“*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 169-171.
186. Tvrdoňová, Daniela: *Výstava Slovenského národného archívu Železnice v archívnych dokumentoch*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 186-188.

3. Dni otvorených dverí

187. Fialová, Ivana: *Deň otvorených dverí v Slovenskom národnom archíve*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 162-163.
188. Žifčáková, Agnesa: *Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Levoči*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 215-218.

Pozri aj: 362.

VIII. TECHNIKA V ARCHÍVOCH

1. Všeobecne

189. Banat-Berger, Françoise – Duploux, Laurent – Huc, Claude: *L'archivage numérique à long terme. Les débuts de la maturité?* Ref.: Radoslav Ragač, 2013, roč. 48, č. 2, s. 121-122.
190. Mrižová, Mária: *Archívy v procese informatizácie spoločnosti*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 3-13.

2. Archívne budovy a ich vybavenie

191. Adam, Alexander: *Zvolenský štátny archív v nových priestoroch*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 176-178.
192. Kvasnicová, Oľga: *Topoľčiansky štátny archív v zrekonštruovanej budove*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 172-173.
193. Pavlovič, Richard: *Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník v zrekonštruovaných priestoroch*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 249.

3. Konzervovanie, reštaurovanie, digitalizácia a ochrana archívnych dokumentov

194. Dvořák, Tomáš: *Jak překročit vlastní stín? Zavádění standardů do digitalizace archiválií v České republice*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 49-57.
195. Hanus, Jozef – Čeppan, Michal: *Európsky projekt MIP prechodné prvky v papieri (Transitional metals in paper). Tematická sieť 5rp/evk4-ct-2002-2010*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 210-215.
196. Hanus, Jozef: *Informácia o programe KNIHA.SK*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 179-182.
197. Kašiarová, Elena: *Odborný seminár Záchrana vzácneho archívneho dokumentu*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 209-212.
198. Maková, Alena: *Konzervovanie osobného fondu Andreja Hlinku*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 58-71.
199. Maková, Alena: *Medzinárodný workshop zameraný na prípravu na mimoriadne udalosti v Třeboni*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 156-159.
200. Mareta, Róbert: *Digitalizácia stredovekých listín v Slovenskom národnom archíve*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 16-40.
201. Marušicová, Božena: *Historická fotografia v slovenských archívoch a nové technológie ochrany*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 72-87.
202. Marušicová, Božena: *Odborná konferencia (Ne)zabudnuté fotografie?* 2013, roč. 48, č. 2, s. 181-183.
203. Péková, Monika: *Workshop Prezentácia a ochrana archívneho dedičstva – možnosti a realita*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 188-189.
204. Sedláčková, Michala – Takácsová, Katarína: *Workshop Slovenského národného archívu Spracovanie a ochrana negatívnych fotografických materiálov*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 187-189.

IX. KRONIKA, ARCHIVÁRI, VYZNAMENANIA

205. Bešinová, Eva: *Za Petrom Tesákom*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 208
206. Buzinkayová, Anna: *Jubileum PhDr. Daniely Marcinovej*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 239-240.
207. Čelko, Mikuláš: *Profesor Dr. phil. Dr. h. c. Ilpo Tapani Piirainen (1941 – 2012)*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 250-254.
208. Čelko, Mikuláš: *Významné ocenenie PhDr. Igora Grausa, PhD.* 2013, roč. 48, č. 2, s. 197-198.
209. Drahošová, Šarlota: *Rozlúčka s Alžbetou Keszeliovou*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 228-229.
210. Draxler, Vladimír: *Zomrel Fero Horvat*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 188-190.
211. Galamboš, Ivan: *Za Edgarom Ponyom (1932 – 2012)*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 212-213.
212. Grežd'ová, Helena: *K okrúhlemu životnému jubileu PhDr. Olgy Kvasnicovej*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 171-173.
213. Hanus, Jozef: *K životnému jubileu Heleny Fukatschovej*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 227.
214. Hanus, Jozef: *Na rozlúčku s Ing. Jánom Gondom (1943 – 2006)*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 200-201.
215. Hollá, Helena: *Jozef Kočíš – jeden zo zakladateľov moderného slovenského archívnicva*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 79-102.
216. Kartous, Peter: *60 rokov pána heraldika Ladislava Vrtela*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 205-208.
217. Kartous, Peter: *České ocenenie slovenských archivárov*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 237-238.
218. Kartous, Peter: *Jubilujúca PhDr. Marta Kamasová*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 241-243.
219. Kartous, Peter: *JUDr. PhDr. František Palko osemdesiatročný*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 201-202.
220. Kartous, Peter: *Juraj Žudel – jubilujúca osobnosť nášho archívnicva*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 195-196.
221. Kartous, Peter: *Na rozlúčku s kolegom a priateľom Vincentom Šlahučkom*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 206
222. Kartous, Peter: *Prof. PhDr. Jozef Novák, DrSc., laureátom štátneho vyznamenania*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 3-4.
223. Kartous, Peter: *Prof. PhDr. Jozef Šimončíč, CSc., laureátom štátneho vyznamenania*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 3-4.
224. Kartous, Peter: *Slovenské štátne vyznamenanie prof. Lorenzovi Mikoletzkemu*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 199-200.
225. Kartous, Peter: *Václav Babička 60-ročný*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 199-201.
226. Kartous, Peter: *Za Václavom Babičkom (1949 – 2012)*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 214-215.
227. Kartous, Peter: *Životné jubileum Júlie Hautovej*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 196-197.

228. Kartous, Peter: *Životné jubileum Mgr. Eleny Kašiarovej*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 232-234.
229. Kartous, Peter: *Životné jubileum PhDr. Františka Žifčáka*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 235-237.
230. Kašiarová, Elena: *Jozef Vozár – nestor hospodárskych dejín*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 218-221.
231. Kašiarová, Elena: *K šesťdesiatinám Mgr. Eleny Sikorovej*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 168-169.
232. Kašiarová, Elena: *Odišiel PhDr. Jozef Surovec*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 250.
233. Kašiarová, Elena: *PhDr. Jozef Surovec šesťdesiatročný*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 215-216.
234. Kašiarová, Elena: *Za Jozefom Vozárom*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 177-178.
235. Kašiarová, Elena: *Životné jubileum Marty Kalnovičovej*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 231-232.
236. Keresteš, Peter: *Životné jubileum Mgr. Šarloty Drahošovej*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 238-240.
237. Klačka, Jozef: *Jubilantka v Ústrednom archíve Slovenskej akadémie vied*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 226.
238. Kolenič, Peter: *Jubilantka v Archíve Slovenského rozhlasu*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 200-201.
239. Kredatusová, Alena: *Naša jubilantka Agnesa Žifčáková*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 234-235.
240. Kucharková, Katarína – Chudják, František: *Veselo aj vážne k jubileu Mgr. Mary Kačkovičovej*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 210-211.
241. Kurucárová, Jana: *Jubileum PhDr. Jozefa Kočiša, CSc.* 2008, roč. 43, č. 2, s. 203-205.
242. Kurucárová, Jana: *Rozlúčka s Mgr. Máriou Talačovou*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 201.
243. Kurucárová, Jana: *Rozlúčka s PhDr. Jozefom Kočišom, CSc. (1928 – 2013)*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 213-215
244. Kurucárová, Jana: *Za PhDr. Slavkom Churým (1935 – 2006)*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 199-200
245. Kvasnicová, Oľga: *Životné jubileum PhDr. Márie Munkovej*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 175-177.
246. Liška, Jozef: *Prepožičanie štátnych vyznamenaní Petrovi Kartousovi*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 3-5.
247. Malovcová, Božena: *Za PhDr. Virginiiou Mislovičovou (*28. 12. 1950 – †16. 8. 2012)*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 248-250.
248. Marsina Richard: *Historik a archivár univ. prof. Ferdinand Uličný*. DrSc. 2013, roč. 48, č. 2, s. 200-204.
249. Marsina Richard: *Juraj Žudel 1929 – 2009*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 174-175.
250. Marsina, Richard: *Profesor PhDr. Vincent Sedlák (1930 – 2009)*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 250-254.
251. Máteová, Ľubica: *Za Katarínou Hodasovou 1949 – 2009*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 202.

252. Nemeskürthyová, Ľudmila: *K sedemdesiatinám PhDr. Jozefa Klačku*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 202-203.
253. Nemeskürthyová, Ľudmila: *Mgr. Lýdia Kamencová jubiluje*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 208
254. Nemeskürthyová, Ľudmila: *Životné jubileum Mgr. Alexandry Marčekovej*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 185-186.
255. Novák, Jozef: *Prof. PhDr. Alexander Húščava, DrSc. – k storočnici narodenia*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 5-16.
256. Novák, Jozef: *Prof. PhDr. Leon Sokolovský, CSc., 60-ročný*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 167-169.
257. Orosová, Martina: *Jubileum PhDr. Viery Plávkovej*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 173-175.
258. Ostrolucká, Milena: *Dve jubileá Magdalény Bražinovej*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 169-170.
259. Ostrolucká, Milena: *Jubilujúca PhDr. Margita Krajňáková*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 240-241.
260. Ostrolucká, Milena: *Ondrej R. Halaga deväťdesiatročný*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 216-218.
261. Ostrolucká, Milena: *Životné jubileum Bc. Márie Havlinovej*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 240-241.
262. Pellová, Daniela: *Jubileum doc. PhDr. Miloslavy Bodnárovej, CSc.* 2009, roč. 44, č. 2, s. 198-199.
263. Rábik, Vladimír: *Výnimočné jubileum výnimočného historika a archivára. Profesor Richard Marsina deväťdesiatročný*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 3-6.
264. Ragačová, Júlia: *K jubileu Ing. Karola Badlíka*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 169-170.
265. Ragačová, Júlia: *Výročné ceny časopisu Pamiatky a múzeá za rok 2005 v rukách archivárov!* 2006, roč. 41, č. 2, s. 205-206.
266. Roháč, Juraj: *Dobrý človek ešte žije... Prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc. šesťdesiatnikom!* 2012, roč. 47, č. 2, s. 245-248.
267. Roháč, Juraj: *Profesor Jozef Novák osemdesiatročný*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 3-5.
268. Schullerová, Jana: *K okrúhlemu životnému jubileu Mgr. Ľubice Máteovej*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 204-205.
269. Schullerová, Jana: *K životnému jubileu Mgr. Vierky Bernátovej*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 242-243.
270. Slezáková, Božena: *Životné jubileum Petra Maguru*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 202-203.
271. Slezáková, Božena: *Životné jubileum PhDr. Evy Vrabčovej*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 203
272. Šimončíč, Jozef: *Ing. Jozef Hanus, CSc., 60-ročný*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 3-8.
273. Šimončíč, Jozef: *P. Dr. h. c. Šebastián Labo, SJ*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 172-173.
274. Španková, Mária: *Peter Kartous nositeľom rakúskeho štátneho vyznamenania*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 156-157.
275. Tesák, Peter: *Za Jozefom Kupčom*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 191-193.
276. Valach, Július: *Jozef Schwartz 65-ročný*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 186-188.

277. Velička, Drahomír: *K okružlemu životnému jubileu Antónie Hudecovej*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 170-172.
278. Viglaš, Peter: *Jubilujúca PhDr. Anna Buzinkayová*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 203-206.
279. Vrabcová, Eva: *PhDr. Vladimír Wolfshörndl šesťdesiatročný*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 201-202.
280. Vrabcová, Eva: *Životné jubileum Mgr. Boženy Slezákovej*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 203-204.
281. Vrabcová, Eva: *Životné jubileum Mgr. Libuši Hrubej*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 208-209.
282. Vrláková, Eva: *Jubilujúca PhDr. Soňa Matúgová*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 208-210.
283. Vrtel, Ladislav: *Zdenko G. Alexy deväťdesiatročný*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 243-245.
284. Zoričák, Peter: *Šesťdesiatiny PhDr. Pavla Vimmera, CSc.* 2012, roč. 47, č. 1, s. 212-214.
285. Žifčák, František: *Jubileum doc. PhDr. Ivana Chalupeckého*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 206-208.
286. Žifčák, František: *Jubilujúca Alžbeta Liščáková*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 205
287. Žifčák, František: *K životnému jubileu PhDr. Mileny Ostrolúckej*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 210-212
288. Žifčák, František: *Šesťdesiatiny PhDr. Mikuláša Čelka*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 204-207.

Pozri aj: 68, 69.

X. SPRÁVA REGISTRATÚRY

289. Mrižová, Mária: *Archivovanie elektronických registratúrnych záznamov v kontexte pripravovanej novely zákona o archívoch a registratúrach*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 61-71.
290. Mrižová, Mária: *Modelové požiadavky na správu elektronických dokumentov (informácia o špecifikácii MoReq2)*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 211-219.

XI. POMOCNÉ VEDY HISTORICKÉ

1. Diplomatika

291. Bernátová, Viera: *Stredoveké listiny Magistrátu mesta Trenčína a ich spracovávateľia*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 3-21.
292. Bodnárová, Katarína: *Bratislavské mestské knihy na prelome stredoveku a novoveku z pohľadu diplomatiky*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 41-52.
293. Doležal, Daniel: *Stav a perspektívy zprístupňování stredovekých a raně novovekých městských knih*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 182-186.

294. Jišová, Kateřina – Doležalová, Eva (zost.): *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*. Ref.: Radoslav Ragač, 2008, roč. 43, č. 1, s. 152-154.
295. Mareta, Róbert: *Medzinárodná konferencia „Digitálna diplomatika – historický výskum stredovekých listín v digitálnom svete“*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 191-197.
296. Rábik, Vladimír: *Pôvod a funkcia knihy účtov slobodného kráľovského mesta Trnavy z rokov (1392/1393) 1394 – 1530*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 6-26.
297. Rábik, Vladimír: *Urbáre makovického panstva z roku 1507*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 22-40.
298. Ragačová, Júlia (zost.): *Diplomatická produkcia v stredovekom meste*. Ref.: Ján Lukačka, 2006, roč. 41, č. 2, s. 123-125.
299. Ragačová, Júlia: *Diplomatická produkcia mestečka Slovenské Pravno*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 57-73.
300. Sokolovský, Leon: *Medzinárodná konferencia Pragmatické písomnosti v kontexte právnom a správnom*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 185-188.
301. Spiritza, Juraj – Spiritza, Roman: *O titulovaní stredovekých a ranonovovekých mestských pisárov aj o nimi používaných formulároch a listároch*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 17-44.
302. Sulitková, Ludmila: *Vývoj mestských knih v Brně ve středověku*. Ref.: Juraj Roháč, 2007, roč. 42, č. 2, s. 141-144.
303. Švecová, Adriana: *Formálno-právna stránka závetov trnavských mešťanov z prvej polovice 19. Storočia*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 53-77.
304. Švecová, Adriana: *Kúpna a zámenná zmluva vo svetle prvých listín hodnoverných miest*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 45-68.
305. Švecová, Adriana: *Relácie a transumpty v činnosti hodnoverných miest vrcholného stredoveku*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 36-54.
306. Švecová, Adriana: *Vonkajšie náležitosti úkonov mortis causa slobodného kráľovského mesta Trnavy v rokoch 1700 – 1870*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 71-93.
307. Uličný, Ferdinand: *Falošná listina údajne kráľa Bela IV. z roku 1237 pre stoličnobelehradských mešťanov*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 6-14.
308. Uličný, Ferdinand: *Najstaršia uhorská listina o Slovensku z rokov 1067 – 1073*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 5-14.
309. Velička, Drahomír: *Urbár Budatínskeho panstva z roku 1572*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 3-17.
310. Velička, Drahomír: *Privilégium Juraja Turza pre Turzovku z roku 1602*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 54-67.
311. Zsoldos, Attila: *O výsadnej listine Stoličného Belehradu z arpádovského obdobia*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 116-126.

Pozri aj: 201, 461.

2. Faleristika

312. Graus, Igor: *Dámske rady a dekorácie (príspevok k dámskej faleristike)*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 53-75.
313. Manák, Marián – Krupová, Adriana: *Insígnie a akademické obrady Trnavskej univerzity*. Ref.: Igor Graus, 2013, roč. 48, č. 1, s. 119-121.

3. Heraldika, sfragistika, genealógia a archontológia

314. Belej, Milan: *12. Genealogicko-kultúrna konferencia československej medzinárodnej genealogickej spoločnosti*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 155-157.
315. Boos de, Emmanuel et al.: *L'armorial Le Breton*. Ref.: Radoslav Ragač, 2008, roč. 43, č. 2, s. 130-132
316. Červeňová, Katarína: *Archontológia richtárov Veličnej v rokoch 1684 – 1780*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 38-60.
317. Federmayer, Frederik: *Identifikácia a rozvádzanie skratiek v kruhopisoch a nápisoch pečatí fyzických osôb (uhorský novovek 1526 – 1848, I. časť)*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 69-86.
318. Federmayer, Frederik: *Identifikácia a rozvádzanie skratiek v kruhopisoch a nápisoch pečatí fyzických osôb (uhorský novovek 1526 – 1848, II. časť)*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 77-93.
319. Fialová, Ivana: *Vedecká konferencia Rod Justh z Necpál v 15. – 20. storočí*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 177-178.
320. *Genealogicko-heraldický hlas 1/2005, 2/2005*. Ref.: Radoslav Ragač, 2006, roč. 41, č. 1, s. 110-111.
321. *Genealogicko-heraldický hlas 1-2/2009*. Ref.: Radoslav Ragač, 2010, roč. 45, č. 2, s. 93-94.
322. *Genealogicko-heraldický hlas 1-2/2010*. Ref.: Radoslav Ragač, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 136 -137.
323. *Genealogicko-heraldický hlas 1-2/2011*. Ref.: Radoslav Ragač, 2012, roč. 47, č. 1, s. 109-110.
324. *Genealogicko-heraldický hlas 1-2/2012*. Ref.: Radoslav Ragač, 2013, roč. 48, č. 1, s. 117-119.
325. *Genealogicko-heraldický hlas 2007/1, 2*. Ref.: Radoslav Ragač, 2008, roč. 43, č. 1, s. 136-139.
326. *Genealogicko-heraldický hlas 2008/1, 2*. Ref.: Radoslav Ragač, 2009, roč. 44, č. 2, s. 143-144.
327. *Genealogicko-heraldický hlas 1, 2/2006*. Ref.: Radoslav Ragač, 2007, roč. 42, č. 1, s. 104-107.
328. Hattenhauer, Hans: *Sigillum Facultatis Juridicae*. Ref.: František Žifčák, 2009, roč. 44, č. 1, s. 175-177.
329. Hautová, Júlia: *Platyovci v stredovekom Liptove, Turci a na Orave*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 64-73.
330. Kartous, Peter – Vrtel, Ladislav: *Heraldický almanach*. Ref.: Júlia Ragačová, 2009, roč. 44, č. 1, s. 159-160.

331. Keresteš, Peter: *Huňadyovci z Mojmiroviec (od biskupovho familiára k uhorskej aristokracii)*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 40-63.
332. Keresteš, Peter: *Vedecká konferencia Erbové listiny. Patents of arms II*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 220-222.
333. Kianička Haas, Daniel: *Životné osudy Juraja Freiseisena (1540 – 1603) zakladateľa kremnickej vetvy Freiseisenovcov. V banských galotách i hodvábných nohaviciach*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 3-27.
334. Németh, István: *Kassa város archontológiája. Birák, belső és külső tanács 1500 – 1700*. Ref.: Michal Duchoň, 2008, roč. 43, č. 1, s. 156-158.
335. Novák, Jozef: *Pečate miest a obcí na Slovensku I, II*. Ref.: Radoslav Ragač, 2010, roč. 45, č. 2, s. 90-92.
336. Oros, Zuzana – Šišmiš, Milan: *Rodové postupnosti a ich grafický vývoj*. Ref.: Jana Schullerová, 2006, roč. 41, č. 2, s. 128-131.
337. Pastoureau, Michel: *Cahiers du Leopard d'Or 8. les Armoriaux*. Ref.: Radoslav Ragač, 2007, roč. 42, č. 2, s. 144-146.
338. Ragač, Radoslav: *Rakovského zbierka pečatí*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 39-53.
339. Ragačová, Júlia (zost.): *Pečate a ich používatelia*. Ref.: Jozef Novák, 2008, roč. 43, č. 1, s. 135-136.
340. Roháč, Juraj: *Vedecká konferencia Pečate a ich používatelia*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 173-175.
341. Seroka, Henryk: *Herby miast Malopolskich do konca XVIII wieku*. Ref.: Radoslav Ragač, 2006, roč. 41, č. 1, s. 122-123.
342. Sokolovský, Leon: *Pečate a znaky stolíc na Slovensku*. Ref.: Radoslav Ragač, 2013, roč. 48, č. 2, s. 104-106.
343. Stančiaková, Kristína: *Genealogický výskum bratislavských klarisiek v druhej polovici 17. storočia*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 52-76.
344. Šišmiš, Milan (zost.): *Erbové listiny*. Ref.: Peter Vítek, 2007, roč. 42, č. 1, s. 100-104.
345. Šišmiš, Milan (zost.): *Príručka ku genealogickému výskumu na Slovensku a v slovacikálnom zahraničí*. Ref.: Peter Vítek, 2006, roč. 41, č. 1, s. 108-110
346. Šišmiš, Milan: *K dejinám genealogického výskumu na Slovensku*. Ref.: Júlia Ragačová, 2007, roč. 42, č. 2, s. 123-126.
347. Takács, Imre (zost.): *Az Árpád-házi királyok pecsétjei/Royal Seals of the Árpád Dynasty*. Ref.: Radoslav Ragač, 2013, roč. 48, č. 1, s. 129-130
348. Vrtel, Ladislav: *Astronomické symboly v erboch (Príspevok k terminológii blazonu)*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 92-118.
349. Vrtel, Ladislav: *Bájne tvory v heraldike. (Príspevok k terminológii blazonu)*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 103-134.
350. Vrtel, Ladislav: *Chlieb, víno a zlato v erboch (Heraldické názvoslovie pracovných nástrojov)*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 89-117.
351. Vrtel, Ladislav: *Právna regulácia heraldiky v Slovenskej republike*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 112-123.
352. Vrtel, Ladislav: *Vrch a pažiť v erboch (Príspevok k terminológii blazonu)*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 112-132.

353. Županič, Jan: *Nová šlechta rakouského císařství*. Ref.: Radoslav Ragač, 2007, roč. 42, č. 1, s. 116-118.

Pozri aj: 132, 151, 381, 386, 389.

4. Historická demografia

354. Plačko, Štefan: *Základný demografický prieskum matričných záznamov populácie Matejoviec pri Poprade*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 133-155.
355. Tišliar, Pavol: *K sčítaniu obyvateľstva Slovenska v roku 1919*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 94-122.
356. Tišliar, Pavol: *Mimoriadne sčítanie ľudu na Slovensku z roku 1919. Príspevok k populačným dejinám Slovenska*. Ref.: Juraj Roháč, 2008, roč. 43, č. 2, s. 110-113.

5. Historická geografia, kartografia a topografia

357. Seedoch, Johann: *Die Gemeindenamen des Burgenlandes im Wandel der Zeit*. Ref.: Radoslav Ragač, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 160-161.
358. Žudel, Juraj: *Osobnosť Lazara, tvorcu mapy Uhorska z roku 1528*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 32-40.
359. Žudel, Juraj: *Problematika osídlenia a verejnej správy v Atlase krajiny Slovenskej republiky*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 87-101.

6. Historická metrológia

360. Ragačová, Júlia (zost.): *Miery a váhy v dejinách ľudskej spoločnosti*. Ref.: Erika Javošová, 2007, roč. 42, č. 2, s. 119-121.
361. Roháč, Juraj: *Konferencia Miery a váhy v dejinách ľudskej spoločnosti*. 2006, roč. 41, č. 1, s. 161-163.

7. Chronológia

362. Machajdíková, Elena: *Chronologická výstava Ako sa meral čas na Bratislavskom hrade*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 163-169.

8. Onomastika

363. Federmayer, Frederik: *Úvaha k problematike prepisu priezvisk*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 76-77.
364. Hautová, Júlia: *Stanovisko redakcie Slovenskej archivistiky k nepublikovanej štúdiu Frederika Federmayera (Klement Literát Beczenczy (a archontológia zástupcov miestodržiteľov úradu palatína) a jeho úvahe k problematike prepisu priezvisk)*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 78-79.

365. Simon, Attila (ed.): *Mýty a predsudky v dejinách*. Ref.: Jozef Novák, 2006, roč. 41, č. 1, s. 113-115.
366. Šimončíč, Jozef: *K diskusi: doc. F. Federmayer – redakcia Slovenskej archivistiky*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 88-89.

9. Paleografia, kodikológia a epigrafia

367. Čovan, Miroslav: *Diskusia k diskusi alebo na margo výčítiek Dr. R. Ragača*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 127-128.
368. Čovan, Miroslav: *O niektorých nových poznatkoch k dejinám významných šarišských lokalít na základe výskumu epigrafických prameňov*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 28-38.
369. Čovan, Miroslav: *Stredoveká a ranonovoveká kultúra východného Slovenska vo svetle najnovších epigrafických, paleografických a heraldických zistení*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 94-111.
370. Gahér, František: *Medzinárodné pracovné stretnutie epigrafov*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 190-191.
371. Hásek, Václav (zost.): *Učebnice čtení starých textů k výuce v kursech ČGHSP i pro samouky*. Ref.: Juraj Šedivý, 2006, roč. 41, č. 2, s. 137-139.
372. Havel, Dalibor: *Listinné písmo v českých zemích na přelomu 13. a 14. století*. Ref.: Juraj Šedivý, 2010, roč. 45, č. 2, s. 116-118.
373. *Klasické versus digitálne spracovanie rukopisných fragmentov alebo ak dvaja robia to isté...* Ref.: Juraj Šedivý, 2008, roč. 43, č. 2, s. 126-129.
374. Koch, Walter: *Inschriftenpaläographie des abendländischen Mittelalters und der frühen Neuzeit. Früh- und Hochmittelalter*. Ref.: Juraj Šedivý, 2010, roč. 45, č. 2, s. 120-122.
375. Olexák, Peter: *Scriptura latina libraria*. Ref.: Juraj Šedivý, 2010, roč. 45, č. 2, s. 112-116.
376. Pátková, Hana: *Česká středověká paleografie*. Ref.: Juraj Šedivý, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 149-151.
377. Prix, Dalibor – Roháček, Jiří (zost.): *Epigraphica & sepulcralia I*. Ref.: Juraj Šedivý, 2008, roč. 43, č. 1, s. 149-152.
378. Ragač, Radoslav: *Ešte raz a naposledy na margo diskusie s Dr. M. Čovanom*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 114-116.
379. Ragač, Radoslav: *Niekoľko nielen odborných poznámok na margo štúdie Miroslava Čovana*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 106-108.
380. Rašičová, Martina: *Epigrafické pamiatky v okrese Trenčín do roku 1850*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 27-56.
381. Sas, Péter: *Funebria memoria. A kolozsvári piarista templom halotti címerei és kriptájának sírfeliratai*. Ref.: Radoslav Ragač, 2013, roč. 48, č. 1, s. 136-137.
382. Šedivý, Juraj – Pátková, Hana: *Vocabularium parvum scripturae Latinae*. Ref.: Róbert G. Mareta, 2009, roč. 44, č. 2, s. 139-140.
383. Šedivý, Juraj: *Stredoveké a novoveké epigrafické texty a metodika ich opisu*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 18-39.

384. Šedivý, Juraj: *Terminológia paleografickej deskripcie a analýzy*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 74-102.
385. Zajic, Andreas: *Die Inschriften des Bundeslandes Niederösterreich 3. Die Inschriften des politischen Bezirks Krems*. Ref.: Juraj Šedivý, 2012, roč. 47, č. 1, s. 124-126.

XII. DEJINY SPRÁVY

386. Bodnárová, Katarína: *Notári a pisári v službách mesta Bratislavy na začiatku novoveku*. 2007, roč. 42, č. 1, s. 15-38.
387. Chrena, Ondrej: *Územnosprávne členenie Slovenska v rokoch 1945 – 1948*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 82-90.
388. Javošová, Erika: *Otázky zemepanskej správy v Uhorsku. Vedecká konferencia*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 148-150.
389. Keresteš, Peter: *Notár v živote stoličnej samosprávy v 16. a 17. storočí (na príklade Nitrianskej stolice)*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 41-56.
390. Keresteš, Peter: *Organizovanie vojenskej obrany Nitrianskej stolice z pohľadu jej samosprávy v 16. a 17. storočí*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 15-37.
391. Malovcová, Božena: *Evanjelická a. v. cirkevná správa na Spiši od roku 1918 do polovice 20. Storočia*. 2008, roč. 43, č. 1, s. 46-63.
392. Martinický, Miroslav: *Povolebný program podžupana Trenčianskej stolice Gašpara Pongráca z 5. novembra 1571*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 29-39.
393. Martinický, Miroslav: *Štatúty kuriálnych dedín na území Trenčianskej stolice zo 17. storočia z pohľadu dejín správy*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 41-51.
394. Mišovič, Milan: *Organizácia verejnej správy Bratislavskej stolice v rokoch 1848 – 1853*. 2009, roč. 44, č. 1, s. 74-111.
395. Mišovič, Milan: *Organizácia verejnej správy Bratislavskej stolice v rokoch 1853 – 1860*. 2009, roč. 44, č. 2, s. 55-76.
396. Šlampová, Martina: *Vývoj usporiadania miestnej štátnej správy v okrese Kežmarok od vzniku Československej republiky do roku 1960*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 56-70.
397. Štulrajterová, Katarína: *Delegačný mandát na Slovensku v čase pontifikátu Gregora IX. (1227 – 1241)*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 11-31.
398. Švecová, Adriana – Macejka, Martin: *Samospráva v Malackách podľa organizačného štatútu z roku 1931*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 57-81.
399. Valkovič, Martin: *Úradnícka elita Nitrianskej župy a jej podiel na upevňovaní československej štátnej moci v rokoch 1918 – 1922 (Priebeh administratívneho začleňovania Nitrianskej župy do Československej republiky)*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 68-99.

Pozri aj: 301.

XIII. HISTÓRIA

400. *Annales universitatis apulensis. Series historica 9/II.* Ref.: Daniel Škoviera, 2006, roč. 41, č. 2, s. 150-152.
401. *Archiwa biblioteki i muzea kościelne 85/2006.* Ref.: Valéria Hrtánková, 2008, roč. 43, č. 1, s. 158-160
402. *Archiwa, biblioteki i muzea kościelne 86–87/2007.* Ref.: Valéria Hrtánková, 2009, roč. 44, č. 1, s. 181-184.
403. Beaurepaire, Pierre-Yves – Pourchase, Pierrick (zost.): *Les Circulations internationales en Europe, années 1680-années 1780.* Ref.: Radoslav Ragač, 2012, roč. 47, č. 1, s. 123-124.
404. Csombor, Erzsébet – Tóth, Krisztina: *Levéltár és helytörténet. A komáromi levéltáros szakmai nap előadásai.* Ref.: Peter Keresteš, 2006, roč. 41, č. 2, s. 146-150.
405. Csontos, Ladislav (ed.): *Jezuitské školstvo včera a dnes.* Ref.: Agnesa Žifčáková, 2007, roč. 42, č. 2, s. 135-140.
406. Csukovits, Enikő – Lengyelová, Tünde: *Z Bardejova do Prešporku. Spoločnosť, súdnicstvo a vzdelanosť v mestách v 13. – 17. storočí.* Ref.: Juraj Roháč, 2008, roč. 43, č. 1, s. 142-146.
407. Čelko, Mikuláš: *Medzinárodná vedecká konferencia o vývoji nemeckého jazyka na Slovensku.* 2008, roč. 43, č. 1, s. 213-214.
408. Domenová, Marcela: *Konferencia Poznávanie dejín Slovenska: Pramene, metódy a poznatky.* 2013, roč. 48, č. 2, s. 179-181.
409. Drahošová, Šarlota – Batora Jozef – Lukačka, Ján: *Čifáre 1209 – 2009.* Ref.: Juraj Spiritza, 2010, roč. 45, č. 2, s. 98-102.
410. Dzurillová, Elena: *XX. valné zhromaždenie Spišského dejepisného spolku.* 2012, roč. 47, č. 1, s. 190-193.
411. Farbaky, Péter – Spekner, Enikő – Szende, Katalin – Végh, András (zost.): *Matthias Corvinus, the king. Tradition and renewal in the hungarian royal court 1458 – 1490.* Ref.: Radoslav Ragač, 2008, roč. 43, č. 2, s. 135-137.
412. Fetko, Filip – Števík, Miroslav (zost.): *Pocťa Ivanovi Chalupeckému. Zborník príspevkov k slovenským dejinám pri príležitosti osemdesiatin doc. PhDr. Ivana Chalupeckého.* Ref.: Soňa Polláková – Elena Dzurillová, 2012, roč. 47, č. 2, s. 138-146.
413. Hermann, István – Karlinszky, Balázs (zost.): *Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére.* Ref.: Radoslav Ragač, 2013, roč. 48, č. 2, s. 118-119.
414. *Historické rozhľady I., II.* Ref.: Pavol Tišliar, 2006, roč. 41, č. 2, s. 131-132.
415. *Historické rozhľady III.* Ref.: Pavol Tišliar, 2007, roč. 42, č. 2, s. 140-141.
416. Hološová, Alžbeta a kol.: *Trnavská univerzita vo svetle dejín.* Ref.: Jana Baueroová, 2013, roč. 48, č. 1, s. 124-128.
417. Hudec, Ivan a kol.: *Trnové, monografia obce.* Ref.: Peter Kartous, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 142-144.
418. Hudecová, Antónia: *Vedecká konferencia Kresťanstvo na Kysuciach v priebehu storočí.* 2008, roč. 43, č. 1, s. 211-212.

419. Chalupeková, Dana: *Konferencia Patrimonium, kultúra, pohostinnosť – benedikťínske kláštory ako miesto stretnutia*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 194-196.
420. Kamasová, Marta: *Naša spoločná minulosť – s hodnotami a konfliktami. Maďarský a slovenský výklad minulosti. Medzinárodná konferencia historikov*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 153-155.
421. Kamencová, Lýdia: *Proces začleňovania Virologického ústavu do štruktúry ČSAV a SAV*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 39-45.
422. Kašiarová, Elena: *Medzinárodné sympóziá o kultúrnom dedičstve v banských, metalurgických a geologických vedách 1993 – 2009*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 158-165.
423. Kollárová, Zuzana: *Konferencia Polska w Europie Środkowej*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 199-200.
424. Kosmačová, Mariana: *Odborný seminár Heuristika pramennej databázy a stav poznania dejín miest a obcí na východnom Slovensku v stredoveku a novoveku*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 198-200.
425. Magurová, Katarína: *Konferencia Pôdohospodárstvo v dejinách Slovenska. Tradície, inovácie a kultúrne dedičstvo*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 224-228.
426. Malíř, Jiří a kol.: *Člověk na Moravě ve druhé polovině 18. století*. Ref.: Peter Keresteš, 2012, roč. 47, č. 2, s. 156-157.
427. Malovcová, Božena a kol.: *Výborná – Bierbrunn*. Ref.: Juraj Spiritza, 2007, roč. 42, č. 2, s. 129-135.
428. Manák, Marián: *Drahovce, dejiny obce*. Ref.: Michal Franko, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 140-142.
429. Marčeková, Alexandra: *Účasť SAV na transformácii ČSAV po roku 1989*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 46-52.
430. Medvecký, Matej: *Posledné a prvé slobodné (?) voľby 1946, 1990*. Ref.: Pavol Tišliar, 2008, roč. 43, č. 1, s. 148-149.
431. Minčáková, Margaréta: *Fenomén rodiny v minulosti Slovenska. Konferencia s medzinárodnou účasťou v Bardejove*. 2010, roč. 45, č. 1, s. 151-153.
432. Nádaská, Katarína: *Konferencia Transformácia stredoeurópskych miest v historickom vývoji – Košice, Opava, Miškolc, Krakov (od stredoveku do konca 18. storočia)*. 2012, roč. 47, č. 2, s. 214-215.
433. Novotná, Mária (ed.): *Terra Scepusiensis, Terra christiana 1209 – 2009*. Ref.: Juraj Spiritza, 2010, roč. 45, č. 2, s. 102-107.
434. Pavlovič, Richard: *Konferencia České, slovenské a československé dějiny V*. 2010, roč. 45, č. 2, s. 165-167.
435. Pavlovič, Richard: *Konferencia České, slovenské a československé dějiny 20. století VII*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 196-198.
436. Pavlovič, Richard: *Konferencia České, slovenské a československé dějiny 20. století VIII. v Hradci Králové*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 200-202.
437. Pavlovič, Richard: *Medzinárodná konferencia Gustáv Husák: Moc politiky – politik moci*. 2013, roč. 48, č. 2, s. 175-177.
438. Pavlovič, Richard: *Medzinárodná vedecká konferencia České, slovenské a československé dějiny II*. 2007, roč. 42, č. 2, s. 197-199.

439. Pavlovič, Richard: *Medzinárodná vedecká konferencia České, slovenské a československé dejiny III.* 2008, roč. 43, č. 2, s. 193-195.
440. Pavlovič, Richard: *Medzinárodná vedecká konferencia České, slovenské a československé dejiny IV.* 2009, roč. 44, č. 2, s. 192-194.
441. Pekár, Martin: *Východné Slovensko 1939 – 1945: politické a národnostné pomery v zrkadle agendy Šarišsko-zemplínskej župy.* Ref.: Pavol Tišliar, 2008, roč. 43, č. 1, s. 147-148.
442. Pieta, Karol – Ruttkay, Alexander – Ruttkay, Matej: *Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva.* Ref.: Juraj Spiritza, 2007, roč. 42, č. 1, s. 107-113.
443. Pocisk, Jozef: *Milan Rastislav Štefánik v zrkadle prameňov a najnovších poznatkov historiografie.* 2009, roč. 44, č. 2, s. 186-188.
444. Rábik, Vladimír: *Nemecké osídlenie na území východného Slovenska v stredoveku.* Ref.: Juraj Žudel, 2007, roč. 42, č. 2, s. 126-128.
445. Ragačová, Júlia – Maliniak, Pavol (zost.): *Zvolen 1243 – 2008. Zborník príspevkov z vedeckých konferencií.* Ref.: Juraj Roháč, 2009, roč. 44, č. 2, s. 135-138.
446. Ragačová, Júlia: *Výstava Osudový rok 907 – Bitka pri Bratislave a raný stredovek v Dolnom Rakúsku.* 2007, roč. 42, č. 2, s. 190-191.
447. Ragačová, Júlia: *XIII. zjazd Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV.* 2006, roč. 41, č. 2, s. 188-191.
448. Sámelová, Kristína: *Konferencia Zbojníctvo na Slovensku.* 2013, roč. 48, č. 2, s. 183-184.
449. Sedliaková, Alžbeta: *Ôsme zasadnutie Slovensko-rumunskej komisie historikov v Bratislave.* 2009, roč. 44, č. 1, s. 245-246.
450. Sedliaková, Alžbeta: *Zasadnutie medzištátnej slovensko-rumunskej komisie historikov.* 2006, roč. 41, č. 1, s. 178-179.
451. Segeš, Vladimír: *Prešporský pitaval. Zločin a trest v stredovekej Bratislave.* Ref.: Juraj Šedivý, 2006, roč. 41, č. 2, s. 133-135.
452. Steffen, Arndt – Hedwig, Andreas (zost.): *Visualisierte Kommunikation im Mittelalter- Legitimation und Repräsentation.* Ref.: Radoslav Ragač, 2013, roč. 48, č. 2, s. 122-123.
453. *Studia historica Tyrnaviensia V.* Ref.: Jozef Klačka, 2006, roč. 41, č. 1, s. 115-117.
454. *Studia historica Tyrnaviensia VI.* Ref.: Jozef Klačka, 2008, roč. 43, č. 1, s. 139-142.
455. *Studia historica Tyrnaviensia VII.* Ref.: Jozef Klačka, 2009, roč. 44, č. 1, s. 160-163.
456. *Studia historica Tyrnaviensia XI. – XII.* Ref.: Július Bartl, 2012, roč. 47, č. 2, s. 131-134.
457. *Studia historica Tyrnaviensia XIII.* Ref.: Július Bartl, 2012, roč. 47, č. 2, s. 134-136.
458. *Studia historica Tyrnaviensia XIV. – XV.* Ref.: Július Bartl, 2013, roč. 48, č. 1, s. 121-124.
459. Šedivý, Juraj: *Od jobagiónov k mešťanom alebo prečo Bratislava nebola mestom už v 12. storočí.* 2012, roč. 47, č. 1, s. 88-105.

460. Turcsány, Juraj a kol.: *Svätý Jur 1209 – 2009. Dejiny písané vínom*. Ref.: František Žifčák, 2010, roč. 45, č. 2, s. 94-98.
461. Uličný, Ferdinand: *Vývoj bratislavského meštianstva v 12. a 13. storočí a listina výsad z roku 1291*. 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 17-28.
462. *Z minulosti Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči XIX/2011*. Ref.: Agnesa Žifčáková, 2012, roč. 47, č. 2, s. 146-150.
463. *Z minulosti Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. Ročník XVIII., 2010*. Ref.: Agnesa Žifčáková, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 137-140.
464. *Z minulosti Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči XX/2012*. Ref.: Agnesa Žifčáková, 2013, roč. 48, č. 2, s. 106-110.
465. *Zborník Kysuckého múzea 12/2009*. Ref.: Drahomír Velička, 2010, roč. 45, č. 1, s. 85-87.
466. Zoričák, Peter: *7. zasadnutie komisie historikov Slovenska a Rumunska v Arade a Nadlaku*. 2006, roč. 41, č. 2, s. 221-223.
467. Žažová, Henrieta: *Konferencia Od špitála ku nemocnici. Zdravotníctvo, sociálna starostlivosť a osveta v dejinách Slovenska*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 182-184.
468. Žažová, Henrieta: *Vedecká konferencia Jasovskí premonštráti v premenách času*. 2012, roč. 47, č. 1, s. 193-196.
469. Žudel, Juraj – Dubovský, Ján a kol.: *Dejiny Modry*. Ref.: Vladimír Rábik, 2009, roč. 44, č. 1, s. 166-169.

XIV. PRÍBUZNÉ VEDNÉ ODBORY A RÔZNE

470. Bartók, István: *Companion to the history of the neo-latin studies in Hungary*. Ref.: Martin Zborovjan, 2007, roč. 42, č. 1, s. 127-130.
471. Bôbová, Mária – Snopková, Blanka (zost.): *16. storočie v zrkadle knižnej kultúry*. Ref.: Adrián Lančarič, 2013, roč. 48, č. 2, s. 114-117.
472. Cónová, Ilona – Gajdošová, Ingrid – Lacková, Desana (zost.): *Vitráže na Slovensku*. Ref.: Radoslav Ragač, 2007, roč. 42, č. 2, s. 122-123.
473. Domenová, Marcela (zost.): *Z dejín knižnej kultúry východného Slovenska II*. Ref.: Lukáš Rendek, 2012, roč. 47, č. 1, s. 113-117.
474. *Encyklopédia miest a obcí Slovenska*. Ref.: Peter Kartous, 2009, roč. 44, č. 1, s. 169-171.
475. Jankovič, Ľubomír: *Exlibris a supralibros na Slovensku v 16. – 19. storočí*. Ref.: Radoslav Ragač, 2006, roč. 41, č. 1, s. 112-113
476. Jesenský, Miloš: *Muzeológia na Kysuciach*. Ref.: Drahomír Velička, 2013, roč. 48, č. 2, s. 110-114.
477. Kačírek, Ľuboš – Ragač, Radoslav – Tišliar, Pavol: *Múzeum a historické vedy*. Ref.: Vladimír Rábik, 2013, roč. 48, č. 2, s. 103-104.
478. Kačírek, Ľuboš – Tišliar, Pavol: *Konferencia Fenomén kultúrneho dedičstva v spoločnosti – dejiny, súčasný stav a perspektívy*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 191-192.
479. Komorová, Klára (zost.): *Modrá krv, tlačiarenská čerň. Šľachtické knižnice 1500 – 1700*. Ref.: Radoslav Ragač, 2006, roč. 41, č. 2, s. 125-128.

480. Kučma, Ivan: *Martinské typografissimo. Dejiny a súčasnosť tlačiarstva v Martine*. Ref.: Július Valach, 2008, roč. 43, č. 2, s. 113-116
481. Kucháriková, Ingrid – Snopková, Blanka: *Vedecká konferencia 16. storočia v zrkadle knižnej kultúry*. 2013, roč. 48, č. 1, s. 193-194.
482. *Vademecum múzejníka*. Ref.: Elena Machajdíkova, 2006, roč. 41, č. 1, s. 117-121.
483. Voít, Petr: *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a príbuzné obory medzi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Ref.: Juraj Spiritza, 2008, roč. 43, č. 2, s. 120-126.
484. Zborovjan, Martin: *XVI. ročník Letnej školy klasických štúdií*. 2008, roč. 43, č. 2, s. 195-199.
485. Zmátlo, Peter: *Internet pre študentov histórie*. Ref.: Marián Manák, 2008, roč. 43, č. 2, s. 116-120.

MENNÝ REGISTER

Adam, Alexander: 191	Cónová, Ilona: 472
Agricola, Georgius: 127	Cruz Mundet, José Ramón: 46
Alexy, Zdenko G.: o ňom 283	Csombor, Erzsébet: 404
Arpádovci (rod) : 347	Csontos, Ladislav: 405
Babička, Václav: o ňom 225, 226	Csukovits, Enikő: 406
Badlík, Karol: o ňom 264	Čargo, Danijela Juričić: 152
Banat-Berger, Françoise: 189	Čelko, Mikuláš: 127, 144, 207, 208, 407; o ňom 288
Barteček, Ivo: 158	Čeppan, Michal: 195
Bartl, Július: 128, 456-458	Červeňová, Katarína: 316
Bartók, István: 470	Čovan, Miroslav: 367-369, 378, 379
Bartolus de Saxoferrato: 151	Dejmek, Jindřich: 129
Bartoš, Martin: 105	Delius, Christoph Traugot: 130
Bátora, Jozef: 409	Doležal, Daniel: 293
Bauerová, Jana: 416	Doležalová, Eva: 294
Beaurepaire, Pierre-Yves: 403	Domenová, Marcela: 78-80, 108, 408, 473
Beczency, Klement Literát: 364	Donovalová, Zlatica: 13
Bednárová, Marta: 74	Drahošová, Šarlota: 209, 409; o nej 236
Belej, Milan: 314	Draxler, Vladimír: 210
Bernátová, Viera: 106, 291; o nej 269	Dubovský, Ján: 469
Berzeviczy, Klára: 107	Duchoň, Michal: 334
Bešínová, Eva: 205	Dulovič, Erik: 6, 129
Bodnárová, Katarína: 292, 386	Duploux, Laurent: 189
Bodnárová, Miloslava: o nej 262	Đurčo, Marek: 131
Bonaparte, Napoleon: 153	Dvořák, Tomáš: 194
Boos de, Emmanuel: 315	Dzurillová, Elena: 410, 412
Borsa, Iván: 128	Farbaky, Péter: 411
Bôbová, Mária: 471	Federmayer, Frederik: 317, 318, 363, 364, 366
Bražinová, Magdaléna: o nej 258	Fechner, Jörg Ulrich: 118
Brezanská, Helena: 238	Fetko, Filip: 412
Buzinkayová, Anna: 206; o nej 278	
Cíger-Hronský, Jozef: 184	

Fiala, Michal: 132
 Fialová, Ivana: 133, 146, 175, 176, 187, 319
 Franko, Michal: 428
 Freiseisen, Juraj: 333
 Fukasová, Daniela: 7, 133 (pozri tiež Tvrdoňová, Daniela)
 Fukatschová, Helena: o nej 213
 Gahér, František: 370
 Gajdošová, Ingrid: 472
 Galamboš, Ivan: 211
 Gergelyi, Otmar: 133
 Goda, Károly: 141
 Golec, Lilijana Žnidaršič: 152
 Gonda, Ján: o ňom 214
 Graus, Igor: 312, 313; o ňom 208
 Gregor IX.: 397
 Grežďová, Helena: 212
 Grófová, Mária: 40-42
 Halaga, Ondrej R.: o ňom 260
 Hanus, Jozef: 1, 14-19, 48, 195, 196, 213, 214; o ňom 1, 272
 Hásek, Václav: 371
 Hattenhauer, Hans: 328
 Hautová, Júlia: 10, 12, 51-53, 329, 364; o nej 227
 Havel, Dalibor: 372
 Havlinová, Mária: o nej 261
 Hedwig, Andreas: 452
 Hermann, István: 413
 Hlaváček, Ivan: 8
 Hlinka, Andrej: 198
 Hodasová, Katarína: 251
 Hollá, Helena: 215
 Hološová, Alžbeta: 416
 Hora, Josef: 123
 Hornyák, Zsófia: 107
 Horvat, František: 210
 Horváth, Richárd: 134, 135
 Hrtánková, Valéria: 401, 402
 Hrubá, Libuša: o nej 281
 Huc, Claude: 189
 Hudec, Ivan: 417
 Hudec, Rudolf: 46
 Hudecová, Antónia: 418; o nej 277
 Huňady (rod): 331
 Husák, Gustáv: 437
 Húščava, Alexander: o ňom 69, 255
 Chalupecký, Ivan: o ňom 285, 412
 Chalupeková, Dana: 419
 Chrena, Ondrej: 387
 Chudják, František: 240
 Churý, Slavko: o ňom 2, 244
 Jankovič, Lubomír: 475
 Javošová, Erika: 360, 388
 Jesenský, Miloš: 476
 Jež, Radim: 136
 Jíšová, Kateřina: 294
 Justh (rod): 319
 Kačírek, Luboš: 477, 478
 Kačkovičová, Mária (tiež Kačkovičová, Mary): 109; o nej 240
 Kalnovičová, Marta: o nej 235
 Kamasová, Marta: 420; o nej 218
 Kamencová, Lýdia: 100, 421; o nej 253
 Karlinszky, Balázs: 413
 Kartous, Peter: 9, 20-26, 35, 216-229, 330, 417, 474; o ňom 246, 274
 Kašiarová, Elena: 110, 157, 197, 230-235, 422; o nej 228
 Kenyeres, István: 137
 Keresteš, Peter: 140, 236, 331, 332, 389, 390, 404, 426
 Keszeliová, Alžbeta: o nej 209
 Kianička Haas, Daniel: 333
 Klačka, Jozef: 36, 47, 100, 153, 237, 453-455; o ňom 252
 Kočiš, Jozef: o ňom 215, 241, 243
 Koch, Walter: 374
 Kolanovič, Josip: 153
 Kolenič, Peter: 238
 Kollárová, Zuzana: 27, 423
 Komorová, Klára: 479
 Konečný, Peter: 130
 Korvín, Matej: 411
 Kosmačová, Mariana: 108, 424
 Kowalská, Eva: 146
 Krajňáková, Margita: o nej 259
 Kredatusová, Alena: 239
 Krupová, Adriana: 313
 Kubíková, Jana: 60
 Kučma, Ivan: 480
 Kucháriková, Ingrid: 481
 Kucharková, Katarína: 240
 Kunt, Miroslav: 101
 Kupčo, Jozef: o ňom 275
 Kurucárová, Jana: 241-244
 Kuzmík, Daniel: 177
 Kvasnicová, Oľga: 192, 245; o nej 212
 Labo, Šebastián: o ňom 273

Lacko, Martin: 138, 139
 Lacková, Desana: 472
 Ladziansky, Július: 102
 Lakos, János: 10
 Lančarič, Adrián: 471
 Lazarus: 358
 Lehotská, Darina: 68
 Lengyelová, Tünde: 406
 Linhartová, Lenka: 30
 Liptáková, Helena: 111
 Liščáková, Alžbeta: o nej 286
 Liška, Jozef: 246
 Lököš, Péter: 107
 Lotrinský, František Štefan I.: 148
 Lukačka, Ján: 298, 409; o ňom 266
 Macejka, Martin: 398
 Magura, Peter: o ňom 270
 Magurová, Katarína: 103, 178, 425
 Machajdíková, Elena: 61, 62, 154, 362, 482
 Maková, Alena: 198, 199
 Maliniak, Pavol: 445
 Malíř, Jiří: 426
 Malovcová, Božena: 247, 391, 427
 Manák, Marián: 313, 428, 485
 Maráz, Karel: 124
 Marcinová, Daniela: o nej 206
 Marčeková, Alexandra: 429; o nej 254
 Marek, Miloš: 140
 Maretta, Róbert G.: 134, 145, 200, 295, 382
 Marsina, Richard: 112, 150, 156, 164-172, 248-250; o ňom 263
 Martinický, Miroslav: 2, 142, 392, 393
 Marušicová, Božena: 201, 202
 Máteová, Ľubica: 251; o nej 268
 Maťugová, Soňa: o nej 282
 Medvecký, Matej: 430
 Meier, Jörg: 155
 Mikoletzky, Lorenz: o ňom 224
 Minčáková, Margaréta: 431
 Mislovičová, Virginia: o nej 247
 Mišovič, Milan: 54-57, 394, 395
 Mollay, Károly: 141
 Motešický (rod): 140
 Mrižová, Mária: 49, 190, 289, 290
 Mruškovič, Viliam: 156
 Munková, Mária: 63; o nej 245
 Nádaská, Katarína: 64, 113, 432
 Nemeskürthyová, Eudmila: 237, 252-254
 Nemeš, Jaroslav: 131
 Németh, István: 334
 Neumann, Tibor: 142
 Novák, Jozef: 255, 256, 335, 339, 365; o ňom 222, 267
 Nováková, Veronika: 92, 93
 Novosádová, Mária: 114
 Novotná, Mária: 433
 Olexák, Peter: 375
 Oros, Zuzana: 336
 Orosová, Martina: 65, 81, 257
 Ostrolucká, Milena: 125, 258-261; o nej 287
 Palko, František: o ňom 219
 Palková, Nina: 174
 Pastoureau, Michel: 337
 Pátková, Hana: 143, 376, 382
 Paulíková, Viera: 3
 Pavlíková, Lenka: 66
 Pavlovič, Richard: 193, 434-440
 Pavlovičová, Petra: 6
 Pekár, Martin: 441
 Péková, Monika: 203
 Pellová, Daniela: 262
 Pieta, Karol: 442
 Piirainen, Ilpo Tapani: 144, 155; o ňom: 207
 Plačko, Štefan: 354
 Plávková, Viera: o nej 257
 Pocisk, Jozef: 75, 443
 Polišíenský, Josef: 158
 Polláková, Soňa: 412
 Pongrác, Gašpar: 392
 Ponya, Edgar: o ňom 211
 Purchase, Pierrick: 403
 Prix, Dalibor: 377
 Pytlík, Pavol: 115
 Rábik, Vladimír: 145, 263, 296, 297, 444, 469, 477
 Ragač, Radoslav: 28, 29, 43, 44, 67, 82, 107, 116, 132, 146-148, 179-182, 189, 294, 315, 320-327, 335, 337, 338, 341, 342, 347, 353, 357, 367, 378, 379, 381, 403, 411, 413, 452, 472, 475, 477, 479
 Ragačová, Júlia: 3, 11, 59, 76, 77, 152, 154, 159-163, 183, 184, 264, 265, 298, 299, 330, 339, 346, 360, 445-447
 Rašičová, Martina: 380
 Rendek, Lukáš: 473

Roháč, Juraj: 8, 68, 83-85, 131, 135, 147,
 266, 267, 302, 340, 356, 361, 406, 445
 Roháček, Jirí: 377
 Ruttkay, Alexander: 442
 Ruttkay, Matej: 442
 Sámelová, Kristína: 448
 Sas, Péter: 381
 Sedláčková, Michala: 38, 204
 Sedlák, Vincent: 149; o ňom 250
 Sedliaková, Alžbeta: 4, 449, 450
 Seedoch, Johann: 357
 Segeš, Vladimír: 451
 Seroka, Henryk: 341
 Schmidt, Igor: 117
 Schullerová, Jana: 268, 269, 336
 Schwartz, Jozef: o ňom 276
 Sikorová, Elena: o nej 231
 Simon, Attila: 365
 Slezáková, Božena: 270, 271; o nej 280
 Snopková, Blanka: 471, 481
 Sokolovský, Leon: 69, 86-91, 300, 342;
 o ňom 256
 Spekner, Enikő: 411
 Spiritza, Juraj: 118, 301, 409, 427, 433,
 442, 483
 Spiritza, Roman: 301
 Stančiaková, Kristína: 343
 Steffen, Arndt: 452
 Stieberová, Mária: 11, 58, 158, 173
 Stolárik, Marián: 39
 Strešňák, Gábor: 45, 70, 71
 Sulitková, Ludmila: 302
 Surovec, Jozef: o ňom 232, 233
 Szeghy, Gabriel: 105
 Szende, Katalin: 411
 Šamberger, Zdeněk: 12, 158
 Šedivý, Juraj: 72, 137, 141, 143, 155, 371,
 372, 373, 374, 375, 376, 377, 382-385,
 451, 459
 Šimončič, Jozef: 272, 273, 366; o ňom 223
 Šišmiš, Milan: 336, 344-346
 Škoviera, Daniel: 400
 Šlahučka, Vincent: o ňom 221
 Šlampová, Martina: 396
 Španková, Mária: 14, 15, 20-22, 30-33, 37,
 50, 125, 274
 Štanský, Peter: 150
 Štefánik, Milan Rastislav: 179, 182, 443
 Števík, Miroslav: 412
 Štulrajterová, Katarína: 397
 Šumrada, Janez: 153
 Švábiková, Katarína: 119
 Švecová, Adriana: 303-306, 398
 Takács, Imre: 347
 Takácsová, Katarína: 204
 Talačová, Mária: o nej 242
 Tesák, Peter: 275; o ňom 205
 Tišliar, Pavol: 138, 139, 355, 356, 414,
 415, 430, 441, 477, 478
 Tomeček, Oto: 5
 Tóth C., Norbert: 128
 Tóth, Krisztina: 404
 Turcsány, Juraj: 460
 Turzo, Juraj: 310
 Tvrdoňová, Daniela: 120, 185, 186 (pozri
 tiež Fukasová, Daniela)
 Uličný, Ferdinand: 307, 308, 461;
 o ňom 248
 Valach, Július: 276, 480
 Valkovič, Martin: 399
 Végh, András: 411
 Velička, Drahomír: 136, 277, 309, 310,
 465, 476
 Viglaš, Peter: 278
 Vimmer, Pavel: 121; o ňom 284
 Vítek, Peter: 344, 345
 Voit, Petr: 483
 Vozár, Jozef: o ňom 230, 234
 Vrabcová, Eva: 94, 279-281; o nej 271
 Vrláková, Eva: 104, 122, 282
 Vrtel, Ladislav: 151, 283, 330, 348-352;
 o ňom 216
 Wanner, Michal: 34, 123, 126
 Wegera, Klaus-Peter: 155
 Winkler, Richard: 157
 Wolfshörndl, Vladimír: 95-99; o ňom 279
 Zajíc, Andreas: 385
 Zápoľský (rod) : 142
 Zborovjan, Martin: 470, 484
 Zmátlo, Peter: 485
 Zoričák, Peter: 284, 466
 Zsoldos, Attila: 311
 Zupanič, Jan: 353
 Žažová, Henrieta: 148, 467, 468
 Žifčák, František: 73, 151, 285-288, 328,
 460; o ňom 229
 Žifčáková, Agnesa: 188, 405, 462-464;
 o nej 239
 Žudel, Juraj: 149, 358, 359, 444, 469;
 o ňom 5, 220, 249

ŠTATÚT ČASOPISU SLOVENSKÁ ARCHIVISTIKA

Článok I.

Úvodné ustanovenia

Slovenská archivistika je recenzovaným vedeckým periodikom, ktorého vydavateľmi sú odbor archívov a registratúr sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Križkova 7, 811 04 Bratislava, a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Slovenský národný archív, Drotárska cesta 42, 840 05 Bratislava. Založená bola v roku 1966 ako jediný vedecký časopis zameraný na archívniectvo a pomocné vedy historické na Slovensku. Časopis je vydávaný dvakrát ročne, v júni a v decembri, v elektronickej a v tlačenej podobe. Na Ministerstve kultúry SR je časopis evidovaný pod evidenčným číslom EV 140/08 a má pridelené ISSN 0231-6722.

Článok II.

Úlohy, zameranie a obsah

1. Slovenská archivistika (ďalej len „časopis“) uverejňuje príspevky z oblasti archívniectva a pomocných vied historických. Vylučuje sa publikovanie celých textov dokumentov, okrem prípadov, ak sú dokumenty predmetom textovej kritiky alebo ide o dokumenty mimoriadneho významu.
2. Hlavným poslaním časopisu je rozvoj slovenskej archívnej vedy, pomocných vied historických a príbuzných odborov. Časopis zohráva funkciu kolektívneho informátora vo vedeckých a odborných otázkach slovenskej archivistiky. Zároveň je zdrojom informácií pre osoby využívajúce archívne dedičstvo Slovenskej republiky.
3. Obsah časopisu tvoria rubriky *Štúdie a články*, *Diskusia*, *Predpisy*, *Literatúra* (s podrubrikami *Recenzie a referáty* a *Bibliografický prehľad zahraničných archívnych periodík*), *Správy* a *Kronika*. Zaradenie všetkých uvedených rubriek, okrem rubriky *Štúdie a články*, do každého čísla časopisu nie je povinné.
4. Obsah rubriky *Štúdie a články* tvoria pôvodné, prv nepublikované texty, ktorých súčasťou je poznámkový aparát a cudzojazyčné resumé a abstrakt, a ich obsah sa týka:
  - a) archívniectva (t. j. archívnej teórie, archívnej praxe, archívnej techniky, archívnej terminológie, archívneho práva, dejín archívov a archívnej organizácie, rozborov archívnych fondov a zbierok a ich častí);
  - b) hodnotenia písomností, predarchívnej starostlivosti a správy registratúry;
  - c) pomocných vied historických;
  - d) dejín správy;
  - e) ochrany archívnych dokumentov.

5. Obsah rubriky *Diskusia* tvoria príspevky týkajúce sa aktuálneho diania v odbore archívniectvo a v príbuzných odboroch alebo reakcie na už publikované štúdiá a články.
6. Obsah rubriky *Predpisy* tvoria komentáre k právnym alebo metodickým predpisom z oblasti archívniectva a príbuzných odborov.
7. Obsah rubriky *Literatúra* tvoria:
  - a) v podrubrike *Recenzie a referáty* príspevky venované samostatným titulom (tlačou alebo elektronicky vydané analytické a syntetické archívne pomôcky, monografie, pramenné edície, zborníky, ročenky a pod.) alebo výnimočne aj jednotlivým štúdiám alebo kapitolám, ktoré majú osobitný význam pre archívniectvo alebo príbuzné odbory;
  - b) v podrubrike *Bibliografický prehľad zahraničných archívnych periodík* príspevky prinášajúce bibliografiu archívnych periodík v systematickej forme.
8. Obsah rubriky *Správy* tvoria príspevky o činnosti a stave domácich archívov, o štúdiu a odbornej príprave v odbore archívniectvo a príbuzných odboroch, o slovacikách uložených v zahraničných pamäťových inštitúciách, príp. o výnimočných archívnych dokumentoch uložených v slovenských pamäťových inštitúciách.
9. Obsah rubriky *Kronika* tvoria príspevky o uskutočnených udalostiach (celoslovenské a zahraničné konferencie a príbuzné podujatia, zasadnutia, porady a pod.) a príspevky o osobách (jubileá od 65 rokov veku, nekrológy, vyznamenania a pod.).
10. Ostatné náležitosti príspevkov upravujú samostatne vydané Pokyny pre autorov.

Článok III.

Redakčný aparát

1. Redakčný aparát časopisu tvorí hlavný redaktor, výkonná redakcia a redakčná rada. Výkonnú redakciu tvorí výkonný redaktor, tajomník, jazykový a technický redaktor.
2. Hlavný redaktor zodpovedá za odbornú úroveň periodika, riadi prácu redakčnej rady, zodpovedá za obsah časopisu, za prípravu jednotlivých čísiel pre vydanie a tlač, za propagáciu a odbyt periodika, zabezpečuje výmenu periodika a obstaráva prísun domácej a zahraničnej literatúry pre recenzie, referáty a pre bibliografiu zahraničných archívnych periodík. Hlavný redaktor menuje a odvoláva členov redakčného aparátu a vedie zasadnutia redakčnej rady časopisu. Hlavným redaktorom je aktuálny riaditeľ odboru archívov a registratúr sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Hlavný redaktor môže výkonom niektorých svojich úloh poveriť výkonného redaktora.
3. Výkonný redaktor ako prvý lektor číta a posudzuje rukopisy všetkých článkov a príspevkov a dáva pokyny pre zvyšných členov výkonnej redakcie, usmerňuje nábor príspevkov a v súčinnosti s hlavným redaktorom zodpovedá za propagáciu periodika a plní ďalšie úlohy podľa pokynov hlavného redaktora.

4. Tajomník redakcie vedie agendu výkonnej redakcie a redakčnej rady, podieľa sa na organizovaní náboru príspevkov pre časopis, zaobstaráva recenzné posudky a preklady pre cudzojazyčné súhrny, organizuje konzultácie s autormi a lektormi.
5. Jazykový a technický redaktor vykonáva jazykovú a technickú korektúru príspevkov, úpravu čistopisov pre vydanie, zostavuje text tiráže a obsahu. Úlohou jazykového a technického redaktora môže byť poverených aj viac osôb súčasne.
6. Redakčná rada je poradným orgánom vydavateľa pre odborné otázky, vypomáha pri nábere príspevkov a dáva odporúčania na zlepšenie vecnej a obsahovej úrovne časopisu. Redakčná rada má 14 členov vrátane hlavného redaktora a tvoria ju domáci a zahraniční odborníci z odboru archívniectvo, pomocné vedy historické a z príbuzných odborov. Redakčná rada sa schádza najmenej štyrikrát ročne. Členstvo v rade je čestná funkcia a je nezastupiteľné. Predsedom redakčnej rady je hlavný redaktor, ktorý môže vedením schôdzí poveriť výkonného redaktora. Redakčná rada určuje recenzentov na príspevky ponúknuté časopisu. Redakčná rada môže na základe odborného recenzného posúdenia nesúhlasiť s obsahom alebo formou príspevku alebo jeho časti. Pri nejednotnom stanovisku členov rady môže dať predsedajúci hlasovať o sporných veciach. Redakčná rada garantuje dodržiavanie všeobecne platných etických zásad a akademických zvyklostí, prísne dodržiava anonymitu recenzentov. Odporúčania redakčnej rady sú pre autorov záväzné.
7. Členstvo v redakčnom aparáte časopisu zaniká odvolaním člena, úmrtím člena alebo vzdaním sa funkcie, v prípade hlavného redaktora ukončením výkonu funkcie riaditeľa odboru archívov a registratúr sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Článok IV.

Práva autorov

1. Autori majú nárok na autorskú odmenu (honorár) podľa osobitného nariadenia.
2. Autor príspevku zaradeného do rubriky *Štúdie a články* alebo *Diskusia* má nárok na jeden výtlačok čísla časopisu, v ktorom je uverejnený jeho príspevok.

Článok V.

Recenzné konanie

1. Ak výkonná redakcia časopisu rozhodne o možnosti publikovať štúdiu, poskytne jej text redakčnej rade a následne na základe jej rozhodnutia minimálne dvom vybraným odborníkom určeným za recenzentov.
2. Príspevky do rubriky *Štúdie a články* prechádzajú anonymným recenzným konaním minimálne dvoch recenzentov. Bez osobitného recenzného konania môžu byť publikované príspevky do ostatných rubriík, ale v sporných prípadoch môže byť navrhnuté recenzné konanie aj pre príspevok určený do niektorej z týchto rubriík.

3. Recenzenti vypracujú písomné posudky, v ktorých sa vyjadria ku kvalite, originalite a prínosu príspevku a jednoznačne uvedú, či príspevok odporúčajú prijať na publikovanie, príspevok odporúčajú prijať s drobnými úpravami, príspevok odporúčajú publikovať až po zásadnejších úpravách, príspevok odporúčajú prepracovať a následne posúdiť jeho publikovanie alebo príspevok neodporúčajú publikovať. Recenzné posudky sa poskytujú výlučne členom výkonnej redakcie, členom redakčnej rady a autorom.
4. Recenzné konanie je prísne obojstranne anonymné (*double blind peer review*), tzn. autorom nie sú známe mená recenzentov a recenzentom nie sú známe mená autorov.

Článok VI.

Záverečné ustanovenia

1. Zmeny v tomto štatúte prerokúva a schvaľuje redakčná rada.
2. Vydaním tohto Štatútu časopisu Slovenská archivistika sa zrušujú a nahrádzajú všetky predošlé predpisy týkajúce sa vydávania časopisu.
3. Štatút časopisu Slovenská archivistika nadobúda účinnosť od 1. marca 2020.

Mgr. Mária Mrižová, PhD.
hlavná redaktorka

ZOZNAM AUTOROV ŠTÚDIÍ A ČLÁNKOV

PhDr. Mikuláš Čtvrtník, Ph.D, Státní oblastní archiv v Praze, Archivní 2257/4,
149 00 Praha 4, e-mail: mikulas.ctvrtnik@soapraha.cz

Mgr. Mária Feješová, PhD., Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra,
Dolná 140, 900 01 Modra, e-mail: maria.fejesova@minv.sk

Mgr. Rastislav Luz, PhD., Slovenský národný archív, Drotárska cesta 42,
P. O. BOX 115, 840 05 Bratislava, e-mail: rastislav.luz@gmail.com

PhDr. Miroslav Martinický, Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči,
Sidónie Sakalovej 106/3, 014 01 Bytča, e-mail: miroslav.martinicky@minv.sk

doc. PhDr. Zbyněk Sviták, CSc., Ústav PVH a archivnictví, Filozofická fakulta
Masarykovy univerzity, Arna Nováka 1, 602 00 Brno, e-mail: svitak@phil.muni.cz

Mgr. Michaela Weinstuková, Slovenský národný archív, Drotárska cesta 42,
P. O. BOX 115, 840 05 Bratislava, e-mail: michaela.weinstukova@minv.sk

OBSAH

ÚVODNÉ SLOVO	3
ŠTÚDIE A ČLÁNKY	
Luz, Rastislav: Premena Bratislavského hradského španstva na šľachtickú stolicu	5
Martinický, Miroslav: Osudy archívov podriadených súdov – iudicium subalternum (1790 – 2020)	22
Feješová, Mária: Počiatky organizovaného archívnictva v Bratislavskom kraji v rokoch 1950–1955	46
Weinštuková, Michaela: Problematika sprístupnenia fondu zahraníčného Slováka Jozefa Mariána Kirschbauma	91
Sviták, Zbyněk: Potrebujeme tzv. kategórie diplomatického materiálu?	113
Čtvrtník, Mikuláš: Ochrana osobnosti a test verejného zájmu ve Spojeném království	123
DISKUSIA	
Praženka, Norbert – Vrtel, Ladislav: Evidencia pečatí a pečatidiel – webová aplikácia na evidenciu a vyhľadávanie sfragistických jednotiek (úvod do diskusie)	146
Graus, Igor: Niekoľko poznámok k evidencii pečatí a pečatidiel	150
PREDPISY	
Pocisk, Jozef: Predkladanie archívnych dokumentov obsahujúcich osobné údaje na historický výskum alebo iný vedecký výskum	155
LITERATÚRA	
Recenzie a referáty	
ŠEDIVÝ, Juraj. Historické nápisy a ich nosiče (Mária Kaletová)	159
LUZ, Rastislav (ed.). Účtovné registre Bratislavskej kapituly 1417 – 1529 (= Documenta Posoniensia I) (Miriam Hlavačková)	161
NÉMETHOVÁ, Silvia (ed.). Mária Terézia a jej doba vo svetle pomocných vied historických. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou pri príležitosti 300. výročia narodenia Márie Terézie (Gabriela Oľšavská)	163

ŠEDIVÝ, Juraj. Beiträge zur mittelalterlichen deutschsprachigen Schriftkultur in der Slowakei I. (Peter M. Zíman)	166
HRIVŇÁK, Štefan. Jozef Watzka: Srdcom archivár (Richard Pavlovič)	170
BANDOLOVÁ, Margita et al. (eds.). Od Uhorského kráľovstva k Československej republike. Dokumenty z fondov slovenských regionálnych archívov k udalostiam v rokoch 1918 – 1919 (Miroslav Kunt).....	174
BURAN, Dušan (ed.). Kniha flámskej gotickej miniatúry. Kniha hodiniek Ilony Andrásyovej (Eva Veselovská).....	175
RAGAČOVÁ, Júlia – RÁBIK, Vladimír (eds.). Trnava 1238 – 2018: ... úspešný európsky príbeh... (Marcela Domenová)	178
WANNER, Michal – RAGAČOVÁ, Júlia (zost.). Soupis vedut vzniklých do roku 1850. Svazek IV/1. Slovenský národný archív (Ivana Červenková).....	180
BÁRTA, Stanislav (red.). Digitální archivnictví (Ivana Červenková).....	182
Genealogicko-heraldický hlas, 2019, roč. 29, č. 1–2 (Silvia Marinová)	184
Turul, 2019, roč. 92, zošity 1-4 (Balázs Csiba)	187
KUŠNIRÁKOVÁ, Ingrid (ed.). Historické štúdie 52 (Lukáš Repjak).....	189
LACKO, Miroslav a kol. Montánno-historický výskum na Slovensku a v strednej Európe. Montánna história 10, 2017 – 2018 (Katarína Olajcová).....	192
Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, 2019, 127/1 (Jozef Meliš).....	194
Bibliografický prehľad zahraničných archívnych periodík	
The American archivist 2017/1 (Milan Belej).....	198
Archivar. Zeitschrift für Archivwesen 2019/1-2 (Peter Konečný)	202
Archives and Records: The Journal of the Archives and Records Association, 2019/3 (Jana Kafúnová)	204
Archivi 2017/1 (Marek Púčík).....	206
Archivní časopis 2019/1-2 (Michal Bartal)	209
Archiwa, Biblioteki i Muzea kościelne 2019/111 (Drahomír Velička).....	211
La Gazette des archives 2017/1 (Katarína Kučerová Bodnárová).....	216
Levéltári közlemények 2017 (Anikó Bajuszová).....	221
Levéltári szemle 2019/1-2 (Kludia Bugyinszká).....	226
Otečestvennyje archivy 2019/ 1-3 (Mária Novosádova)	230
Sborník archivních prací 2019/1 (Daniela Tvrdoňová).....	235

SPRÁVY

Aktivity Katedry archívniectva a PVH Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v akademických rokoch 2013/14 až 2018/19 (Juraj Šedivý a kol.)	241
Stručná správa o činnosti Katedry archívniectva a pomocných vied historických Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove v akademickom roku 2018/19 (Marcela Domenová)	251
Vedecká rada Slovenského národného archívu a jej činnosť v roku 2017 (Rastislav Luz)	257

KRONIKA

Svedectvo o revolúcii – November 89 v archívnych dokumentoch slovenských štátnych archívov (výstava) (Katarína Olajcová, Peter Konečný)	262
Karol Badlík osemdesiatročný (Jozef Marek)	263
Životné jubileum Magdalény Bražinovej (Milena Ostrolucká)	263
Reštaurátor par excellence alebo neskutočný osemdesiatnik Ivan Galamboš (Ivan Tichý)	265
Peter Draškaba (Mária Šániková)	267
Jubilantka Mária Gombalová (Erika Sedliaková)	269
Alžbeta Hološová (Marián Manák)	270
Natália Šarmírová (Mária Šániková)	271
Životné jubileum Júliusa Valacha (Monika Nagyová)	273
Mária Drábiková (Marta Bednárová)	274
Za Štefanom Eliášom (Milena Ostrolucká)	276

PRÍLOHY

Archívne pomôcky štátnych a špecializovaných verejných archívov za roky 2002 – 2007 (Roman Teker)	278
Bibliografia Slovenskej archivistiky za roky 2006 – 2013 (Rastislav Luz)	314

POKYNY

Štatút časopisu Slovenská archivistika	346
--	-----

ZOZNAM AUTOROV ŠTÚDIÍ A ČLÁNKOV	350
---------------------------------------	-----

POKYNY PRE AUTOROVI	355
---------------------------	-----

CONTENTS

EDITORIAL	3
STUDIES AND ARTICLES	
Luz, Rastislav: The Transition of the Bratislava Royal County to the Noble One.....	5
Martinický, Miroslav: The Fate of the Archives of Subordinate Courts – iudicium subalternum (1790 – 2020).....	22
Feješová, Mária: The Origins of The Organised Archiving in the Bratislava Region in 1950 – 1955.....	46
Weinštuková, Michaela: The Issue of Accessing the Fond of the Foreign Slovak Jozef Marián Kirchbaum	91
Sviták, Zbyněk: Do We Need the So Called Categories of Diplomatic Documents?.....	113
Čtvrtník, Mikuláš: The Personal Data Protection and the Test of Public Interest in the United Kingdom.....	123
DISCUSSION	146
REGULATIONS	155
LITERATURE	159
Reviews and Reports.....	159
Bibliographical Survey of Foreign Archival Periodicals	198
REPORTS	241
CHRONICLE	262
ANNEXES.....	278
INSTRUCTIONS	346
LIST OF AUTHORS OF STUDIES AND ARTICLES	350
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS.....	355

POKYNY PRE AUTOROV

Slovenská archivistika (SA) vychádza dvakrát ročne. Jej obsahom sú pôvodné práce autorov, ktoré vznikli ako výsledok ich vlastnej bádateľskej činnosti. Príspevky sú uverejňované v slovenskom, českom a anglickom jazyku. Výkonná redakcia predkladá príspevky redakčnej rade, ktorá navrhuje recenzentov jednotlivých príspevkov a následne im ich výkonná redakcia zašle. Posudzovanie príspevkov je prísne obojstranne anonymné. Na základe recenzentských posudkov a rozhodnutia redakčnej rady budú autori upovedomení o prijatí či neprijatí ich príspevku. Autori poskytujú svoje príspevky výhradne SA a pred rozhodnutím redakčnej rady ich neposkytnú na publikovanie inému periodiku. Rukopisy sa nevracajú. Autori odovzdaním príspevku do redakcie súhlasia s jeho uverejnením v elektronickej podobe na webovej stránke Ministerstva vnútra SR.

Príspevky sa posielajú v programe Microsoft Word vo formáte doc/docx e-mailom na adresu výkonnej redakcie: slovenska.archivistika@minv.sk. Poznámkový aparát sa umiestňuje na stranu pod čiarou (nie na konci textu). Typ písma – Times New Roman, veľkosť písma 12, veľkosť písma poznámok – 10, riadkovanie – 1,15. K štúdiu je potrebné pripojiť úvodný abstrakt (cca 700 znakov vrátane medzier), 3-6 kľúčových slov a záverečné resumé (cca 1 800 znakov vrátane medzier). Výkonná redakcia zabezpečí ich preklad do anglického, resp. iného cudzieho jazyka. Ku každému druhu príspevku autor uvedie aj kontaktné údaje: tituly, adresu pracoviska, e-mailový a telefonický kontakt.

Obrazové prílohy je potrebné zasielať samostatne vo formáte jpg, jpeg, bmp v minimálnom rozlíšení 300 dpi, pričom ich umiestnenie treba jasne vyznačiť v texte a je nutné uviesť ich zdroj (pri fotografiách meno autora, ak je známe).

Pri tvorbe poznámkového aparátu je potrebné riadiť sa normou STN ISO 690 – Dokumentácia a Bibliografické odkazy.

MONOGRAFIA (1-3 autori):

¹ HRIVŇÁK, Štefan. *Jozef Watzka. Srdcom archivár*. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov, 2019, s. 168. ISBN 978-80-971356-6-9.

² ČERVENKOVÁ, Ivana – RAGAČ, Radoslav. *Šaštínske panstvo v rukách Habsburgovcov*. Skalica : Regionálna rozvojová agentúra Skalica, 2014, s. 24-25, ISBN 978-80-970317-9-4.

Mená autorov sa oddeľujú pomlčkou s medzerou po oboch stranách. Rozpätie strán sa uvádza spojovníkom bez medzier.

MONOGRAFIA (viac ako 3 autori):

³ KODAJOVÁ, Daniela et al. *Živena. 150 rokov spolku slovenských žien*. Bratislava : Slovart, 2019, s. 245, ISBN 978-80-556-4149-2.

ZBORNÍK ako celok:

⁴ LOPATKOVÁ, Zuzana (ed.). *Otázky zemepanského hospodárenia a správy v novoveku*. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave; Kraków : Towarzystwo Słowaków v Polsce, 2019, 414 s. ISBN 978-83-81111-158-4.

Odkaz na štúdiu v zborníku alebo kolektívnej práci:

⁵ MANÁK, Marián. Cesta k Mníchovskej dohode v správach veľvyslancu USA vo Francúzsku. In KOHÚTOVÁ, Mária – MAREK, Miloš (eds.). *Studia historica Tyrnaviensia 20*. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave; Kraków : Towarzystwo Słowaków v Polsce, 2019, s. 133-147. ISBN 978-83-81111-152-2.

Odkaz na štúdiu publikovanú v periodiku:

⁶ KERESTEŠ, Peter. Dejiny štátneho archívu v Nitre. I. časť (1949 – 1969). In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3, s. 74-78. ISSN 1339-8423.

Odkaz na už uvedený prameň:

⁷ HRIVŇÁK, ref. 1, s. 65.

Ak sú v jednej poznámke uvedené viaceré pramene rovnakého autora, v ďalších poznámkach sa uvádzajú aj prvé slová názvu prameňa:

⁸ HRIVŇÁK, *Jozef Watzka*, ref. 1, s. 123.

Odkaz na elektronický zdroj:

⁹ BÁRTA, Stanislav et al. *Digitální archivnictví* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2019 [cit. 2020-02-20], 138 s. ISBN 978-80-210-9450-5. Dostupné na internete: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1407>.

Údaj obsahujúci dátum citovania je povinný.

Odkaz na archívny prameň:

¹⁰ Slovenský národný archív (ďalej len SNA), fond (ďalej len f.) Rod Habsburg – cisárska manufaktúra na majoliku a porcelán v Holíči, 1765 – 1848, inventárne číslo (ďalej len inv. č.) 9, škatuľa (ďalej len šk.) 7.

Všeobecné podmienky:

- Skratkou pre označenie strany/strán je s., čísla č., ročníkov roč. Ročníky i čísla periodík a zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Ak sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať aj čísla dokumentov.
- Ak v prameni nie je uvedené miesto vydania, rok vydania alebo vydavateľstvo, uvádzať: b. m., b. r., b. v.
- V prípade viacerých miest vydania a vydavateľstiev sa názov vydavateľstva pridá k príslušnému miestu vydania: Praha : Argo; Bratislava : Concordia, 1999.
- Ak je viac miest vydania a len jeden vydavateľ, tak miesta vydania oddelíme bodkočiarkou a medzerou: Bratislava; Martin : Osveta, 1956.
- Údaje v bibliografickom popise citovaného prameňa sa uvádzajú v jazyku prameňa až po údaj o rozsahu. Preklad názvu sa môže pripojiť v hranatých zátvorkách.
- Písanie historických osobných mien z uhorského obdobia slovenských dejín je ponechané na rozhodnutí autora príspevku s tým, že v poznámke uvedie zdôvodnenie, prečo a akým spôsobom sa rozhodol tieto osobné mená písať.

SLOVENSKÁ ARCHIVISTIKA

Ročník 50 – Číslo 1 / 2020

Vydavateľ/Publisher

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
odbor archívov a registratúr a Slovenský národný archív

Adresa redakcie a administrácia/Address

MV SR Slovenský národný archív,
Drotárska cesta 42, P. O. Box 115, 840 05 Bratislava 45
slovenska.archivistika@minv.sk

Periodicita/Periodicity

Dvakrát ročne/Biannual
(redakčná uzávierka 28. februára a 31. augusta)

Náklad/Print run

100 ks

EV 140/08

ISSN 0231-6722

Návrh obálky/Cover design

Nora Nosterská – Perecká kniha z rokov 1681 – 1781, Štátny archív v Trenčíne,
pracovisko Archív Bojnice

Tlač/Print

Centrum polygrafických služieb, p. o. Ministerstva vnútra SR
Texty neprešli jazykovou úpravou. Za obsah textov zodpovedajú autori.